ҚО БЕД ОӘО
УМЦ РО КО

Білім сапасы: заманауи тәсілдер, құралдар және нәтижелер

білім беру қызметкерлерінің облыстық ғылыми-практикалық конференция материалдары

Качество образования: современные подходы, инструменты и результаты

материалы областной научно-практической конференции работников образования

I

«Білім сапасы: заманауи тәсілдер, құралдар және нәтижелер» Білім беру қызметкерлеріниңобл. ғыл.-практ. конф. материалдары: I-б.- Қарағанды, 2026 - 302 бет.

«Качество образования: современные подходы, инструменты и результаты» Материалы обл.науч.-практ. конф. работников образования: ч.I.-Караганда, 2026 – 302 с.

Редакционная коллегия
Абдикерова Б.Х., Мукашева Г.Г, Суртубаева Д.А., Сартаева Ж. А., Шаматаев Г. Б., Байбусинов Е.А., Тулепбекова С.К., Сулейманова Г.О., Тукбаева З.И., Айтжанова Ж.А, Цой К.П., МухамединаА. С., Шубакова К.И., Дауыпбаева У.Т., Какенбекова А.А., Горбатова Е. А.

ISBN 978-601-7592-36-3

Жинақта Қарағанды облысы білім беру қызметкерлерінің облыстық ғылыми-практикалықконференция материалдары басылған.
Білім беру мекемелерінің басшылары мен пән мұғалімдеріне, психологтарға, әлеуметтікпедагогтерге, тәрбиешілерге, арнайы түзету мектептеріне, әр деңгейдегі әдіскер мамандарғаарналған.

В сборнике публикуются материалы областной научно-практической конференции работников образования Карагандинской области.
Предназначен для руководителей организаций образования, учителей предметников,психологов, социальных педагогов, работников коррекционных/специализированных школ-интернатов, методических служб разного уровня.

Кіріспе

Білім беру жүйесінің қазіргі даму кезеңі оқыту сапасына, педагогтердің кәсіби құзыреттілігіне және басқарушылық шешімдердің тиімділігіне қойылатын талаптардың артуымен сипатталады. Әлеуметтік, технологиялық және ақпараттық өзгерістер қарқынды жүріп жатқан жағдайда білім сапасын қамтамасыз ету мәселелері ерекше өзектілікке ие болып, мемлекеттік білім беру саясатының басым бағыттарының біріне айналуда.

Бүгінде білім сапасы білім алушылардың оқу бағдарламаларын меңгеру деңгейімен ғана емес, сонымен қатар білім беру жүйесінің функционалдық сауаттылықты, сыни ойлауды, зерттеушілік және коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру мүмкіндігімен де айқындалады. Осыған байланысты білім сапасын басқарудың заманауи тәсілдерін жетілдіру, педагогикалық тәжірибені дамыту, педагогтердің кәсіби әлеуетін арттыру және тиімді білім беру технологияларын енгізу ерекше маңызға ие.

«Білім сапасы: заманауи тәсілдер, құралдар және нәтижелер» атты облыстық ғылыми-практикалық конференция білім сапасын арттырудың өзекті мәселелерін талқылауға, табысты педагогикалық және басқарушылық тәжірибелермен алмасуға, сондай-ақ білім беру үдерісін жетілдірудің тиімді тетіктерін айқындауға арналған кәсіби алаң болып табылады. Конференция заманауи білім беру жүйесін дамыту мәселелерінде педагогикалық, әдістемелік және ғылыми қауымдастықтың күш-жігерін біріктіруге бағытталған.

Конференция аясында білім сапасын қамтамасыз етудің заманауи теориялық және практикалық тәсілдері, білім беру аналитикасын және мониторингтік зерттеулер нәтижелерін пайдалану, мектепішілік бақылау мен педагогтерді әдістемелік сүйемелдеудің тиімді механизмдері қарастырылады. Сонымен қатар білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру, инновациялық педагогикалық технологияларды енгізу, цифрлық білім беру ресурстарын пайдалану және білім беру үдерісінде жасанды интеллект мүмкіндіктерін қолдану мәселелеріне ерекше назар аударылады.

Конференция жұмысының маңызды бағыттарының бірі — педагогтің кәсіби дамуының білім алушылардың білім сапасын арттырудағы шешуші рөлін талқылау. Қазіргі жағдайда кәсіби ынтымақтастық тәжірибелері, Lesson Study, кәсіби қауымдастықтардың қызметі, сондай-ақ педагогтерді мақсатты әдістемелік сүйемелдеу ерекше маңызға ие болып отыр.

Жинақ материалдары білім беру жүйесінің өзекті мәселелерінің кең ауқымын қамтиды: білім сапасын басқару, білім нәтижелерін диагностикалау және бағалау, тиімді педагогикалық тәжірибелер, цифрлық білім беру ортасын дамыту, білім деңгейі әртүрлі білім алушылармен жұмыс жүргізу және оқу үлгермеушілігінің алдын алу. Ұсынылған мақалаларда білім беру ұйымдарының практикалық тәжірибесі, зерттеу нәтижелері, талдамалық материалдар мен білім беру қызметін жетілдіруге бағытталған ұсынымдар берілген.

Жинақ материалдары кәсіби диалогтың дамуына, тиімді тәжірибелердің таралуына және өңірдің білім беру жүйесін одан әрі жетілдіруге ықпал етеді деп сенеміз.

Введение

Современный этап развития системы образования характеризуется повышением требований к качеству обучения, профессиональной компетентности педагогов и эффективности управленческих решений. В условиях стремительных социальных, технологических и информационных изменений вопросы обеспечения устойчивого качества образования приобретают особую актуальность и становятся одним из приоритетных направлений государственной образовательной политики.

Областная научно-практическая конференция «Качество образования: современные подходы, инструменты и результаты» является профессиональной площадкой для обсуждения актуальных вопросов повышения качества образования, обмена успешным педагогическим и управленческим опытом, а также поиска эффективных механизмов совершенствования образовательного процесса. Конференция направлена на объединение усилий педагогической, методической и научной общественности в вопросах развития современной системы образования, ориентированной на достижение высоких образовательных результатов.

В рамках конференции рассматриваются современные теоретические и практические подходы к обеспечению качества образования, вопросы использования образовательной аналитики и результатов мониторинговых исследований, эффективные механизмы внутришкольного контроля и методического сопровождения педагогов. Особое внимание уделяется вопросам формирования функциональной грамотности обучающихся, внедрению инновационных педагогических технологий, использованию цифровых образовательных ресурсов и возможностей искусственного интеллекта в образовательном процессе.

Важным направлением работы конференции является обсуждение роли профессионального развития педагога как ключевого фактора повышения качества знаний обучающихся. В современных условиях особую значимость приобретают практики профессионального сотрудничества, Lesson Study, деятельность профессиональных сообществ, а также адресное методическое сопровождение педагогов.

Материалы сборника отражают широкий спектр актуальных вопросов системы образования: управление качеством образования, диагностику и оценку образовательных результатов, эффективные педагогические практики, развитие цифровой образовательной среды, работу с обучающимися с различным уровнем подготовки и профилактику учебной неуспешности. Представленные статьи содержат практический опыт организаций образования, результаты исследований, аналитические материалы и рекомендации, направленные на совершенствование образовательной деятельности.

Уверены, что материалы сборника будут способствовать развитию профессионального диалога, распространению эффективных практик и дальнейшему совершенствованию системы образования региона.

ПЕДАГОГТЕРДІ ӘДІСТЕМЕЛІК СҮЙЕМЕЛДЕУ – БІЛІМ САПАСЫН ТҰРАҚТЫ АРТТЫРУДЫҢ ФАКТОРЫ

Б. Х. АБДИКЕРОВА,
Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығының басшысы

Аңдатпа

Мақалада білім беру сапасын тұрақты арттырудың негізгі факторларының бірі ретінде педагогтерді әдістемелік сүйемелдеудің рөлі қарастырылады. Педагогтердің кәсіби құзыреттіліктерін дамытуға, оқыту тәжірибесін жетілдіруге және білім алушылардың білім нәтижелерін арттыруға бағытталған әдістемелік жұмысты ұйымдастырудың заманауи тәсілдері ашылып көрсетіледі. Әдістемелік орталықтар қызметіне, Lesson Study технологиясын қолдануға, сондай-ақ табысты педагогикалық тәжірибелермен алмасуға ерекше назар аударылады. Заманауи білім берудегі өзгерістер жағдайында педагогтерге жүйелі әдістемелік қолдау көрсетудің негізгі бағыттары ұсынылған.

Түйін сөздер: білім сапасы, әдістемелік сүйемелдеу, педагогтің кәсіби құзыреттілігі, Lesson Study, білім нәтижелері, әдістемелік қызмет, педагогикалық тәжірибелер.

Заманауи білім беру жүйесі тек оқудың қолжетімділігін қамтамасыз етуге ғана емес, сонымен бірге білім нәтижелерінің жоғары сапасына қол жеткізуге де бағытталған. Білім беру мазмұнын жаңарту, цифрлық технологияларды енгізу және білім алушылардың функционалдық сауаттылығына қойылатын талаптарды күшейту жағдайында педагогтің кәсіби құзыреттілігі ерекше маңызға ие. Алайда оқыту сапасын, білім беру процесінің тиімділігін және білім алушылардың оқу жетістіктерінің деңгейін айқындайтын негізгі тұлға – педагог болып қала бермек.

Сонымен қатар тәжірибе көрсеткендей, білім беру сапасын арттыруды тек бақылау, мониторинг немесе бағалау процедуралары арқылы ғана қамтамасыз ету мүмкін емес. Тұрақты оң нәтижелерге, ең алдымен, педагогті жүйелі түрде қолдау, оның кәсіби дағдыларын дамыту, үздіксіз әдістемелік өсуі мен кәсіби өзара іс-қимылы үшін жағдай жасау арқылы қол жеткізіледі. Осыған байланысты педагогтерді тиімді әдістемелік сүйемелдеуді ұйымдастыру ерекше өзектілікке ие болады.

Әдістемелік сүйемелдеу – бұл оқыту сапасын жетілдіруге, кәсіби құзыреттіліктерді дамытуға және заманауи білім беру тәжірибелерін енгізуге бағытталған педагогикалық қызметкерлерді кәсіби қолдаудың мақсатты жүйесі. Әдістемелік қызметтің басты міндеті — тек ақпарат беру немесе жекелеген іс-шараларды ұйымдастыру ғана емес, сонымен қатар педагогтің кәсіби дамуына, оның талдамалық ойлауын, өзгерістерге дайындығын және білім берудегі сын-қатерлерге тиімді жауап беру қабілетін қалыптастыруға жағдай жасау.

Бұл жүйеде білім беру бөлімдерінің әдістемелік кабинеттері мен әдістемелік орталықтар ерекше рөл атқарады. Бүгінгі таңда олардың қызметі дәстүрлі ұйымдастырушылық-консультациялық сүйемелдеу шеңберінен асып отыр. Заманауи әдістемелік кабинет педагогтердің кәсіби даму орталығына, білім нәтижелерін талдау, тиімді тәжірибені тарату және білім беру ұйымдарының әдістемелік жұмысын үйлестіру алаңына айналуда.

Әдістемелік қызметтер жұмысының маңызды бағыттарының бірі – педагогтердің кәсіби тапшылықтарын анықтау және мақсатты қолдауды ұйымдастыру. Мониторингтік зерттеулердің, мектепішілік бақылаудың, қорытынды аттестаттаудың және диагностикалық процедуралардың нәтижелерін талдау жекелеген педагогтердің де, жалпы педагогикалық ұжымдардың да проблемалық аймақтарын анықтауға мүмкіндік береді. Алынған мәліметтер негізінде кәсіби дамудың жеке траекториялары қалыптасады, оқыту семинарлары, практикумдар, кеңестер ұйымдастырылады.

Қазіргі жағдайда әдістемелік жұмыстың тәжірибеге бағытталған формалары ерекше тиімділік көрсетуде. Осындай технологиялардың бірі – халықаралық білім беру тәжірибесінде кеңінен таралған Lesson Study технологиясы. Бұл тәсіл оқыту сапасын арттыру және білім

алушылардың оқу жетістіктерін жақсарту мақсатында педагогтердің сабақты бірлесіп зерттеуіне бағытталған.

Lesson Study-дің мәні сабақты ұжымдық жоспарлауда, оқу процесін бақылауда, алынған нәтижелерді талдауда және кейіннен педагогикалық тәжірибені жетілдіруде жатыр. Сабаққа қатысудың дәстүрлі формаларынан айырмашылығы, Lesson Study педагогтің қызметін бақылауға емес, кәсіби ынтымақтастыққа және тиімді оқыту әдістерін бірлесіп іздеуге бағытталған.

Lesson Study-ді қолдану педагогтердің кәсіби рефлексиясын дамытуға, оқыту әдістемесін жетілдіруге, белсенді оқыту әдістерін енгізуге және білім алушылардың уәждемесін арттыруға ықпал етеді. Сонымен қатар бұл технология кәсіби өзара іс-қимыл мәдениетін қалыптастырады, тәжірибе алмасуға және мектеп ішіндегі педагогикалық қоғамдастықтардың дамуына септігін тигізеді.

Білім беру сапасын арттырудың маңызды факторы – табысты педагогикалық тәжірибелерді тарату. Қазіргі жағдайда педагогтердің практикалық тәжірибе алмасуына және кәсіби өзара іс-қимылына негізделген өзара оқыту механизмдеріне сұраныс жоғары. Кәсіби қоғамдастықтар, әдістемелік бірлестіктер, шеберлік сабақтары, педагогикалық форумдар, тағылымдама алаңдары және ашық сабақтар мұндай жұмыстың тиімді формалары ретінде танылды.

Табысты тәжірибелермен алмасу тиімді оқыту әдістерін таратуға ғана емес, сонымен бірге оқыту сапасын үздіксіз жетілдіруге бағытталған біртұтас кәсіби кеңістікті қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бұл ретте маңызды шарт – бұл жұмыстың жүйелілігі, оның практикалық бағыттылығы және педагогтердің нақты білім беру қажеттіліктеріне бағдарлануы.

Әдістемелік сүйемелдеу үздіксіздік, мақсатқа бағдарлану және практикалық маңыздылық принциптеріне негізделуі тиіс екенін атап өткен жөн. Қазіргі педагог көп мөлшердегі теориялық ақпаратқа қарағанда, кәсіби міндеттерді шешудің нақты құралдарына, әдістемелік қолдауға және кәсіби өзара іс-қимыл мүмкіндігіне көбірек мұқтаж.

Педагогтердің талдамалық мәдениетін дамыту ерекше өзектілікке ие болуда. Бүгінгі таңда мұғалім оқу материалын түсіндіріп қана қоймай, оқыту нәтижелерін талдай білуі, оқудағы қиындықтардың себептерін анықтауы, білім беру процесін түзетуі және білім алушылардың білім сапасын арттыру үшін бағалау процедураларының мәліметтерін қолдана білуі тиіс. Осыған байланысты әдістемелік қызметтің маңызды міндеті – педагогтерде білім беру мәліметтерімен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру және педагогикалық талдау мәдениетін дамыту.

Сонымен қатар заманауи әдістемелік сүйемелдеуді цифрлық технологияларсыз елестету мүмкін емес. Онлайн-платформалар, цифрлық білім беру ресурстары, вебинарлар және кәсіби желілік қоғамдастықтар педагогтердің кәсіби даму мүмкіндіктерін айтарлықтай кеңейтеді, заманауи әдістемелік материалдарға қолжетімділікті қамтамасыз етеді және аумақтық жағдайларға қарамастан педагогтер арасында үздіксіз өзара іс-қимылды ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Осылайша, педагогтерді әдістемелік сүйемелдеу — білім беру сапасын тұрақты арттырудың негізгі шарттарының бірі. Тиімді әдістемелік жұмыс педагогтердің кәсіби құзыреттілігін дамытуға, оқыту тәжірибесін жетілдіруге, заманауи білім беру технологияларын енгізуге және білім алушылардың оқу жетістіктерін арттыруға ықпал етеді.

Қазіргі жағдайда білім беру жүйесінің ең маңызды міндеттерінің бірі – білім нәтижелерін талдауға, атаулы сүйемелдеуге, кәсіби ынтымақтастыққа және табысты тәжірибелерді таратуға негізделген педагогтерді әдістемелік қолдаудың біртұтас өңірлік жүйесін құру. Себебі педагогтің жүйелі және үздіксіз кәсіби дамуына жағдай жасалғанда ғана білім берудің тұрақты сапасын қамтамасыз ету және жоғары білім нәтижелеріне қол жеткізу туралы сөз қозғай аламыз.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.

2. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты.
3. Қазақстан Республикасындағы білім беру жүйесінің жай-күйі мен дамуы туралы ұлттық баяндама.
4. Lesson Study бойынша нұсқаулық. — «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДБҰ.
5. Сластенин В.А. Педагогика: оқу құралы. — Мәскеу: Академия, 2020.
6. Поташник М.М. Білім беру сапасын басқару. — Мәскеу: Ресей педагогикалық қоғамы, 2019.

РАЗВИТИЕ ПОТЕНЦИАЛА ПЕДАГОГОВ ОСНОВА КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Мукашева Гульсым Габбасовна
руководитель отдела дошкольного и общесреднего образования КГКП «Учебно-методический центр развития образования Карагандинской области

Качество образования – важный показатель деятельности образовательного учреждения во все времена. Однако образование меняется, и появляется необходимость постоянного переосмысления целей и задач в новом контексте.

Качество образования — это степень удовлетворенности ожиданий различных участников образовательного процесса: обучающихся и их семей, педагогического коллектива, организаций, с которыми сотрудничает организации образования для достижения результата. Это также востребованность полученных знаний для достижения успешности выпускника. Повышение качества образования – одна из основных задач, декларируемых Концепцией развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы.

В Концепции подчеркнуто, что качество образования отражается не только в сформированности у обучающихся знаний, умений и навыков, опыта самостоятельной деятельности и личной ответственности, но и развития ценностно-ориентированного, деятельностного, личностно-ориентированного и коммуникативного подхода, способности адаптироваться в изменяющихся социально-экономических условиях и самосовершенствоваться в процессе своей жизнедеятельности. Следовательно, необходимо продолжить и укрепить работу по совершенствованию содержания образования на основе ценностно-ориентированного, деятельностного, личностно-ориентированного и коммуникативного подходов. Важно обеспечить соответствие современной педагогической теории и практики уровню требований, предъявляемых сфере образования процессами экономического, социально-политического, научно-технологического развития.

Современная образовательная система Карагандинской области функционирует в условиях высокой динамичности: растет запрос на доступность дошкольного воспитания, совершенствуются форматы среднего образования, усиливаются требования к безопасности, качеству инфраструктуры и цифровизацию.

Ключевая задача смещается с формального контроля выполнения программ на стратегическое проектирование качества. Это требует внедрения современных инструментов, способных синхронизировать работу городских и районных отделов образования, сельских малокомплектных школ (МКШ) и дошкольных организаций в единый эффективный кластер.

Качество образования сегодня — это непрерывный процесс, начинающийся с раннего детства. Качество дошкольного воспитания напрямую определяет готовность ребенка к школе и его будущие академические успехи. Управление должно строиться как единая система через

преемственность «детский сад – школа». Управление на основе информационных систем позволяет минимизировать человеческий фактор, автоматизировать распределение мест, отслеживать посещаемость и оценивать успеваемость в режиме реального времени. Качество образования сегодня оценивается в том числе через уровень удовлетворенности населения (родителей). Примером служит внедрение цифровых механизмов обратной связи, где родители могут открыто оценивать качество школьного питания или прозрачность очередей в детские сады и приема в первые классы.

Качество начинается там, где есть четкие правила. Задача области — сделать так, чтобы ребенок в небольшой сельской школе и ученик профильного городского лицея получали одинаково высокий уровень знаний. Для этого внедряются единые образовательные ориентиры и программы. Большой акцент делается на мотивацию и поддержку педагога. Самая современная интерактивная доска бесполезна без талантливого учителя. Поэтому нужно не просто требовать результат, но и помогать его достичь: обучать педагогов, делиться лучшими практиками, поощрять премиями за успехи.

Проведение объективного мониторинга помогает выявить проблемы. Контроль здесь нужен не для наказания, а для помощи. С помощью независимых срезов знаний и аналитики организации образования видят, где именно система дает сбой. Это позволяет вовремя направить ресурсы и методическую поддержку туда, где они нужнее всего.

Чрезвычайно важная задача по обеспечению качества образования – освоение учителем различных образовательных технологий. От того, как и какими технологиями обучения обучающихся владеет педагог, насколько гибко он может изменить свои методы в зависимости от тех или иных особенностей учащихся, зависит качество обученности и обучаемости школьников.

Поэтому, особое внимание в области уделяется методической поддержке педагогов. Внимание уделяется выявлению проблемных зон и их точечному устранению через обмен опытом работы. Обучение осуществлялось в онлайн- и офлайн-режимах через Осенние, Зимние, Весенние, Летние школы, практических семинаров и мастер-классов. Для этого активно были привлечены потенциал лучших педагогов области. Наряду с традиционными встречами, внедряются современные форматы: педагогические хакатоны, форсайт-сессии и сетевые сообщества взаимопомощи.

Педагоги области широко используют информационные технологии в обучении, в воспитании и развитии своих обучающихся, так как одна из главных задач школьного образования сегодня — подготовить обучающегося к быстрому восприятию и обработке больших объемов информации, сформировать у него информационную культуру. В рамках этого были проведены конкурсы «Эксперт локальных сетей» в рамках проекта «IT-эксперт», областной дистанционный конкурс в рамках проекта «Дистанционный BOOM», областной турнир по искусственному интеллекту среди педагогов.

Такой адресный подход не только помогает оперативно ликвидировать профессиональные дефициты, но и служит надежной профилактикой выгорания. В конечном итоге это способствует и повышение качества образования в области.

Качество образования в Карагандинской области на современном этапе — это результат скоординированной работы всех ступеней образования и субъектов образовательного процесса. Внедрение современных аналитических инструментов, автоматизация процессов, тесная связь с методическими службами и опора на сильный педагогический потенциал позволяют области оперативно реагировать на вызовы времени, сокращать разрыв между городским и сельским образованием и обеспечивать каждому ребенку равные права на качественное будущее.

ҚАРАҒАНДЫ ОБЛЫСЫНЫҢ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ЕНГІЗУ: ТӘЖІРИБЕ, НӘТИЖЕЛЕР ЖӘНЕ КЕЛЕШЕК

Сартаева Жансая Ахмедьяновна,
Цифрландыру және жасанды интеллект бөлімінің басшысы,
Какенбекова Анель Асылановна,
Цифрландыру және жасанды интеллект бөлімінің әдіскері.

Аннотация: *Мақалада Қарағанды облысының орта білім беру ұйымдарында жасанды интеллект (ЖИ) және цифрлық технологияларды енгізу тәжірибесі қарастырылады. Мұғалімдердің біліктілігін арттыру, қала мен ауыл мектептері арасындағы цифрлық теңсіздікті жою, пилоттық жобаларды іске асыру және кәсіби бағдар беруде инновациялық тәсілдерді қолдану мәселелері талданады.*

Қазіргі таңда әлемдік білім беру жүйесі цифрлық трансформацияның жаңа кезеңі – жасанды интеллект (ЖИ) дәуіріне қадам басты. Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасының орта білім беру жүйесіне жасанды интеллектті енгізу жөніндегі шаралар туралы» Жарлығына сәйкес, білім беру процесіне озық технологияларды енгізу мемлекеттік деңгейдегі басымдыққа ие болды. Бұл құжат орта білім беру жүйесіне ЖИ енгізудің 2026–2029 жылдарға арналған кешенді іс-шаралар жоспарын бекітуді, дербес оқыту тетігін құруды және мұғалімдерді даярлауды көздейді. Осы орайда Қарағанды облысында оқу процесін жекелендіру, білім сапасын арттыру және өңірдің адами капиталын нығайту мақсатында ауқымды жұмыстар атқарылуда.

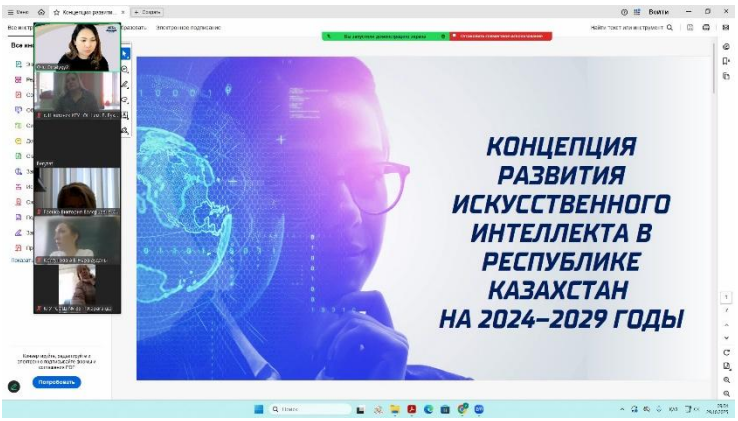

Технологиялық инновацияларды сәтті іске асырудың басты шарты – педагогтердің дайындығы. Қарағанды облысында білім беру үдерісіне ЖИ технологияларын енгізу мұғалімдердің біліктілігін арттырудан басталды. Өңірдің әр ауданы мен қаласында арнайы ЖИ тренерлері дайындалып, «Информатика» пәні педагогтері 100% оқытумен қамтамасыз етілді. Соңғы жылдары 500-ден астам педагог «Digital Mind: жасанды интеллект дәуіріндегі цифрлық және медиа сауаттылық» курсынан, ал 222 мұғалім «Computer Vision» (жасанды интеллект) проблемалық курсынан сәтті өтті.

Мұғалімдер сабақ барысында Google Gemini, ChatGPT, Copilot сияқты мәтіндік көмекшілерді, сондай-ақ Canva AI, MidJourney сияқты визуализация құралдарын белсенді қолданады. Бұл оқытуды жекелендіруге және мұғалімнің жұмысын жеңілдетуге мүмкіндік береді. Одан бөлек, 1400-ден астам 3D-моделі бар «ROQED AI» әмбебап білім беру экожүйесі енгізілуде. Ол интерактивті сабақтар мен тесттерді автоматты түрде генерациялап, мұғалімнің бюрократиялық жүктемесін азайтады. Бұл экожүйе Нұра, Бұқар Жырау, Осакаров, Шет және Абай аудандарында іске қосылып, ауылдық аймақтарды да қамтып отыр.

Мемлекет басшысының тапсырмасына және Жасанды интеллектіні дамыту жөніндегі кеңестің мүшесі Ли Кай-Фудің ұсынымдарына сәйкес, қалалық және ауылдық мектептер арасындағы білім сапасындағы алшақтықты қысқарту басты міндеттердің бірі саналады. Бұл бағытта Қарағанды облысында пилоттық жобалар іске асырылуда.

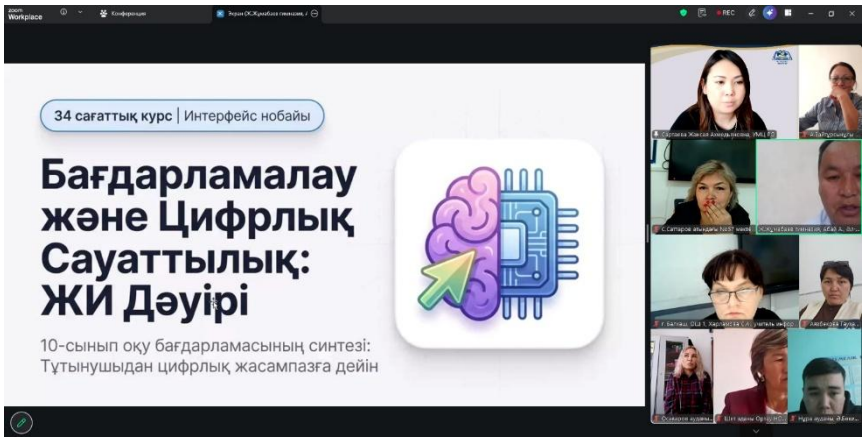

Оқушыларға бағдарламалау негіздерін оқытатын «Астана Hub» республикалық жобасына облыстың 10 мектебі енгізіліп, 460 оқушы edu.astanahub.com платформасында «Жасанды интеллект» және «Game development» курстарын оқуда. Айта кетерлігі, бұл пилоттық жобаға тек қала мектептері ғана емес, Нұра ауданындағы Ы. Алтынсарин атындағы тірек мектебі және Ақтоғай ауданындағы Шашубай кентінің тірек мектебі сияқты ауыл мектептері де қатысып жатыр. Сонымен қатар, сауалнама нәтижелері көрсеткендей, цифрлық платформаларды пайдалану бойынша Шет ауданы (ауылдық аймақ) өңірде ең жоғары белсенділік (492 мұғалім) көрсеткен. Бұл цифрлық ресурстардың ауылда да тиімді әрі қолжетімді екенін дәлелдейді.

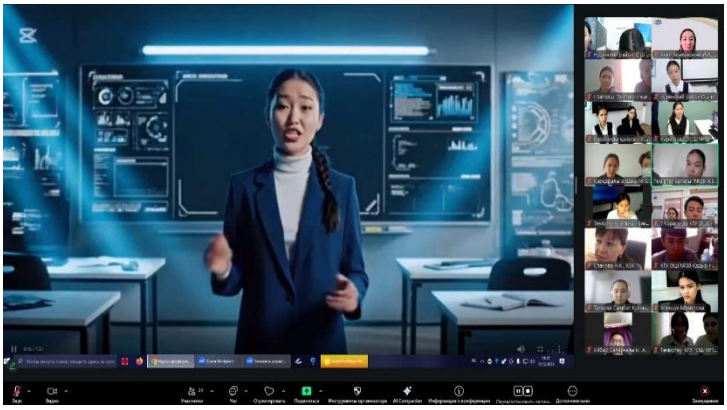

ЖИ технологиялары оқушылардың болашақ мамандығын таңдауына да үлкен өзгерістер әкелді. Облыс мектептері мен колледждерінде (мысалы, Саран колледжі, №19 және №24 ЖОББМ) «Kásip Álemi» инновациялық кәсіби бағдар беру кеңістіктері ашылды. Оқушылар «AI Профориентатор» стенді арқылы QR-кодты сканерлеп, ЖИ негізіндегі тестілеуден өтеді. Бұл жүйе оқушының кәсіби бейімділігін анықтап, сәйкес келетін ЖОО-ларды ұсынады және әлеуетті жалақы деңгейі туралы ақпарат береді.

Оған қоса, оқушылар ЖИ-ді практикалық тұрғыда меңгеруде. «Жаңа мамандықтар атласы» байқауының «ЖИ жүйелерін оқыту және тестілеу жөніндегі маман» бағыты мен «Цифрлық әлемге қадамдар» жобалары арқылы балалар нейрожелілермен жұмыс істеп, видео контент пен жобалар жасайды. Жеңімпаз оқушылар 2026 жылдың қаңтарында өтетін «Болашаққа жолдама» форумында өз жұмыстарын көрсетеді.

Қарағанды облысында цифрлық технологиялар мен жасанды интеллектіні білім беру жүйесіне енгізу фрагментарлы емес, жүйелі сипатқа ие. Инфрақұрылымды жаңарту, мұғалімдерді жаппай оқыту және ауыл мектептерін озық пилоттық жобаларға тарту болашақ цифрлық экономика мамандарын даярлауға берік негіз қалайды.

Алдағы жылдары өңірде бұл жұмыстар кеңейтіледі: 2026-2027 оқу жылында «Медиашкола» мен «AI-Учитель» жобаларын іске қосу, ал 2027-2028 оқу жылында «AI-Schools Network» (ЖИ мектептерінің желісі) құру жоспарланған. Бұл қадамдар PISA-2029 халықаралық зерттеуінде жоғары нәтижелерге қол жеткізуге және жас ұрпақтың функционалдық, AI-сауаттылығын арттыруға тікелей ықпал ететін болады.

Пайдаланылған әдебиеттер мен дереккөздер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Президентінің 2026 жылғы 6 қаңтардағы № 1151 Жарлығы «Цифрландыру және жасанды интеллект жылын жариялау туралы»

2. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2024 жылғы 24 шілдедегі № 592 қаулысы. «Жасанды интеллектті дамытудың 2024 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы».
3. ҚР Президентінің Ұстаздардың республикалық тамыз конференциясында берген тапсырмаларын іске асыру бойынша іс-шаралар жоспары (1.6 және 1.9-тармақтар).
4. «Қарағанды облысының білім басқармасы» ММ-нің білім беру процесіне цифрлық технологиялар мен жасанды интеллектіні енгізу туралы ақпараттық анықтамасы.
5. Қарағанды облысының орта білім беру ұйымдарында бағдарламалау негіздері мен ЖИ оқыту бойынша «Астана Hub» республикалық пилоттық жобасын іске асыру туралы есебі.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ

Тулепбекова Светлана Карагуловна,
Қарағанды облысында білім беруді дамытудың
оқу-әдістемелік орталығының әдіскері

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды қолдану қарқынды дамып келеді. Әсіресе жасанды интеллект пен нейрожелілердің білім беру саласына енуі мұғалімдердің жұмысын жеңілдетіп қана қоймай, білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруда. Соңғы жылдары география пәнін оқытуда интерактивті карталар, цифрлық платформалар, виртуалды зертханалар мен жасанды интеллект құралдары кеңінен қолданыла бастады. Бұл өзгерістер оқыту сапасын арттырып, оқушылардың зерттеушілік және аналитикалық дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

География пәні – тек теориялық білімді ғана емес, кеңістіктік ойлау, талдау, салыстыру және зерттеу қабілеттерін талап ететін пәндердің бірі. Сондықтан бұл пәнде нейрожелілер мен жасанды интеллект технологияларын пайдалану ерекше маңызға ие. Бүгінде оқушылар ақпаратты тез қабылдайтын, визуалды материалдарға қызығушылығы жоғары цифрлық буын болғандықтан, дәстүрлі оқыту әдістері кей жағдайда жеткіліксіз болып жатады. Осыған байланысты мұғалімдер мен әдіскерлер жаңа технологияларды тиімді қолдануға ұмтылуда.

Облыстық деңгейде жүзеге асырылып жатқан «Geoinfo навигатор» жобасы – география пәнін оқытуда заманауи цифрлық мүмкіндіктерді енгізуге бағытталған маңызды жобалардың бірі. Жобаның басты мақсаты – оқушылардың географиялық сауаттылығын арттыру, мұғалімдердің цифрлық құзыреттілігін дамыту және жасанды интеллект құралдарын білім беру процесіне енгізу.

География сабақтарында нейрожелілерді қолданудың тиімділігі, «Geoinfo навигатор» жобасы аясында жүргізілген жұмыстар, зерттеу нәтижелері мен нақты тәжірибелер қарастырылады.

Жасанды интеллект – адамның ойлау қабілетін белгілі бір деңгейде қайталай алатын компьютерлік технологиялар жүйесі. Ол ақпаратты талдау, мәтін құрастыру, сурет жасау, мәліметтерді болжау және шешім қабылдау сияқты қызметтерді орындай алады.

Ал нейрожелі – жасанды интеллекттің бір бағыты болып табылады. Нейрожелілер адамның миының жұмыс істеу қағидасына ұқсас модель арқылы жұмыс жасайды. Олар үлкен көлемдегі ақпараттарды өңдеп, заңдылықтарды анықтай алады.

Білім беру саласында нейрожелілер келесі бағыттарда қолданылады: сабақ жоспарларын құру, тест тапсырмаларын дайындау, картографиялық материалдар жасау, презентациялар әзірлеу, мәтіндерді талдау және қысқарту; оқушылардың білім деңгейін бағалау, визуалды контент құру.

География пәнінде бұл технологиялар карталармен жұмыс жасауда, климаттық өзгерістерді талдауда, статистикалық мәліметтерді өңдеуде және зерттеу жұмыстарын ұйымдастыруда үлкен көмек береді.

География сабағында оқушыларға көптеген күрделі ұғымдарды түсіндіру қажет болады. Мысалы, климаттың өзгеруі, демографиялық процестер, жер бедері, табиғи ресурстардың таралуы сияқты тақырыптарды тек мәтін арқылы түсіндіру қиындық туғызады. Осындай жағдайда нейрожелілер көмегімен визуалды материалдар мен интерактивті тапсырмалар жасау тиімді нәтиже береді.

Жасанды интеллект құралдары арқылы: климаттық карталар құрастыруға; табиғи апаттардың модельдерін жасауға; халық санының өзгеруін болжауға; экологиялық мәселелерді талдауға; спутниктік суреттерді өңдеуге болады.

Мысалы, мұғалім ChatGPT немесе басқа нейрожелі платформалары арқылы бірнеше минут ішінде белгілі бір тақырыпқа тапсырмалар, тесттер немесе кестелер дайындай алады. Бұл мұғалімнің уақытын үнемдеп, шығармашылық жұмысқа көбірек көңіл бөлуіне мүмкіндік береді.

Сонымен қатар нейрожелілер оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге көмектеседі. Кейбір оқушылар мәтін арқылы жақсы қабылдаса, кейбіреулері визуалды материалдар арқылы тез меңгереді. Жасанды интеллект осы қажеттіліктерге бейімделген материалдар жасауға жағдай жасайды.

«Geoinfo навигатор» жобасы – география пәнін цифрлық технологиялар арқылы дамытуға бағытталған облыстық білім беру жобасы. Жобаның негізгі мақсаты – география мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін арттыру және оқушылардың зерттеушілік қабілеттерін дамыту.

Жоба аясында келесі жұмыстар жүргізілді: География мұғалімдеріне арналған семинарлар ұйымдастырылды. Жасанды интеллект құралдарын қолдану бойынша практикалық сабақтар өткізілді. Нейрожелілер арқылы оқу материалдарын әзірлеу жолдары көрсетілді. Цифрлық карталар мен интерактивті платформаларды пайдалану үйретілді. Оқушылар арасында зерттеу жобалары ұйымдастырылды.

Жобаға қатысқан мұғалімдер сабақ барысында Canva, ChatGPT, Google Earth, LearningApps және басқа платформаларды белсенді қолданды.

Бақылау жұмысының мақсаты – география сабақтарында нейрожелілерді қолданудың тиімділігін анықтау және оқушылардың оқу мотивациясына әсерін зерттеу.

Бақылау барысында келесі әдістер қолданылды: бақылау, сауалнама, салыстырмалы талдау, тәжірибелік сабақтар, оқушылардың білім нәтижелерін салыстыру.

Бақылау нәтижелері география сабақтарында нейрожелілерді қолданудың тиімді екенін көрсетті.

Сауалнама нәтижесінде оқушылардың 82%-ы жасанды интеллект қолданылған сабақтардың қызықты өтетінін айтты. Әсіресе картамен жұмыс, бейнематериалдар және интерактивті тапсырмалар оқушылардың белсенділігін арттырған. Мысалы, «Климаттық белдеулер» тақырыбында оқушылар нейрожелі арқылы климаттық өзгерістердің визуалды моделін жасап, әр аймақтың ерекшеліктерін салыстырды. Сабақ соңында оқушылардың көпшілігі тақырыпты толық меңгергенін көрсетті.

Жобаға қатысқан мұғалімдердің пікірінше, жасанды интеллект құралдары сабаққа дайындалу уақытын шамамен 40–50%-ға қысқартқан.

Мысалы: тест тапсырмаларын дайындау уақыты – 1 сағаттан 15 минутқа дейін қысқарды, презентация жасау уақыты – 2 сағаттан 30 минутқа дейін азайды. Бұл мұғалімдердің шығармашылық және әдістемелік жұмыстарға көбірек көңіл бөлуіне мүмкіндік берді.

«Geoinfo навигатор» жобасы аясында оқушыларға экологиялық мәселелер бойынша шағын зерттеу жұмыстары берілді. 8-сынып оқушылары «Қалдықтардың қоршаған ортаға әсері» тақырыбында нейрожелі көмегімен инфографика жасап, өз аймағындағы экологиялық жағдайды талдады. Нәтижесінде: оқушылардың 76%-ы зерттеу жұмысын өз бетінше орындауға қызығушылық танытты, 68%-ы цифрлық платформаларды еркін қолдана бастағанын көрсетті.

Тәжірибелік сыныптар мен дәстүрлі оқыту жүргізілген сыныптардың нәтижелері салыстырылды. Нәтижесінде: тәжірибелік сыныптарда білім сапасы 18%-ға артты, үлгерімі төмен оқушылардың белсенділігі жоғарылады, сабаққа қатысу көрсеткіші жақсарды.

Практикалық тәжірибелерді жүргізудің тиімділігі анықталды. Цифрлық карта құрастыру бағытында эжұмыстар жүргізіліп, 9-сынып оқушыларына Қазақстанның табиғи ресурстары тақырыбында тапсырма берілді. Оқушылар Google Earth және нейрожелі құралдарын пайдаланып, пайдалы қазбалардың таралу картасын жасады. Сабақ нәтижесінде: оқушылар картамен жұмыс жасау дағдысын меңгерді, географиялық деректерді талдауды үйренді, ақпаратты визуалды түрде ұсынуға машықтанды.

Климат өзгерісін болжау бағытында 10-сынып оқушылары климаттың өзгеруі туралы халықаралық мәліметтерді пайдаланып, нейрожелі арқылы болашақтағы температура өзгерісінің моделін жасады. Оқушылар: деректерді салыстырды, диаграммалар құрды, қорытынды жасады. Бұл жұмыс оқушылардың аналитикалық ойлауын дамытуға ықпал етті.

Интерактивті тест жасау бағытында мұғалімдер ChatGPT көмегімен бірнеше деңгейлі тест тапсырмаларын дайындады. Оқушылар тапсырмаларды планшет арқылы орындады. Нәтижесінде: тест тексеру уақыты қысқарды, оқушылар қателерін бірден көрді, кері байланыс жылдам берілді.

Жасанды интеллектті қолданудағы қиындықтар анықталды. Интернеттің тұрақсыздығы, кейбір мектептерде интернет жылдамдығы төмен болғандықтан, платформаларды толық қолдану қиындық тудырды.

Мұғалімдердің цифрлық сауаттылығын дамыту алға қойған мақсаттардың бірі. Барлық мұғалімдер нейрожелі құралдарын бірдей деңгейде меңгермеген. Кейбір мұғалімдерге қосымша оқыту қажет болды.

Ақпараттың дәлдігін анықтау үшін қосымша тексерілулер жүргізілді. Жасанды интеллект кей жағдайда қате немесе толық емес ақпарат беруі мүмкін. Сондықтан мұғалім ақпаратты тексеріп отыруы қажет.

Әдіскер ретінде жүргізілген жұмыстардың басты мақсаты – мұғалімдерге жасанды интеллект құралдарын тиімді қолдануды үйрету болды.

Осы бағытта: шеберлік сағаттары өткізілді, әдістемелік нұсқаулықтар дайындалды, тәжірибе алмасу алаңдары ұйымдастырылды.

Мұғалімдер арасында тәжірибе бөлісу жұмыстары оң нәтиже көрсетті. Көптеген педагогтер өз сабақтарында нейрожелілерді белсенді қолдана бастады.

Қорытындылай келе, география пәнінде нейрожелілер мен жасанды интеллект құралдарын қолдану білім беру сапасын арттырудың тиімді жолдарының бірі екені анықталды. «Geoinfo навигатор» облыстық жобасы мұғалімдердің цифрлық құзыреттілігін дамытуға және оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға үлкен мүмкіндік берді.

Зерттеу нәтижелері жасанды интеллектті қолдану: оқушылардың белсенділігін арттыратынын, зерттеушілік қабілеттерін дамытатынын, білім сапасын жақсартатынын көрсетті. Болашақта білім беру жүйесінде жасанды интеллект технологияларын кеңінен қолдану – заман талабы. Сондықтан мұғалімдер мен әдіскерлердің цифрлық сауаттылығын дамыту, инновациялық әдістерді енгізу және қауіпсіз қолдану мәдениетін қалыптастыру маңызды болып табылады. География пәнінде нейрожелілерді тиімді пайдалану арқылы оқушыларды заманауи технологияларға бейімдеп, олардың шығармашылық және аналитикалық ойлау қабілеттерін дамытуға болады. «Geoinfo навигатор» жобасы осы бағыттағы маңызды қадамдардың бірі болып саналады.

КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТІРІЛТУ: ЖИ КӨМЕГІМЕН БЕЙНЕЛЕУ

Мухамедина Асем Сембиновна, Қарағанды облысында
білім беруді дамытудың
оқу-әдістемелік орталығының әдіскері

Жунусова Жулдыз Темержановна
әл-Фараби атындағы мектеп-гимназиясының
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Қазіргі цифрлық дәуірде мұғалім-оқытушының цифрлық, мобильдік технологиялары саласынан білім, біліктері сыналып, цифрлық құзыреттілігі өзекті болып отырғандығы ақиқат. Өйткені Z және альфа ұрпақтары білім беру жүйесінің жаңа кезеңін талап етуде. Бұл аталған ұрпақтар бүгінгі білім беруде өзектілікке ие жасанды интеллект, робототехника, үлкен дерек, виртуалды және кеңейтілген шындық, бұлттық технология және т.б. қарқынды цифрлық ортаны қамтитын қоғамда өмір сүріп жатыр. Білім берудің осындай динамикалық цифрлық ортасында цифрлық технологиялардың зор әлеуетін қолдану арқылы оқу процесін тиімді жүзеге асыру мұғалімнің кәсіби ісәрекетіне жаңа талаптар әкелумен қатар, олардың цифрлық құзыреттілігін жоғары деңгейде қалыптастыруды қажет етеді. [4, 6-б]. Әсіресе, әдебиетті оқытуда жаңа тәсілдер мен құралдарды қолдану мұғалімдерге шығармаларды оқушыларға түсінікті әрі тартымды етіп ұсынуға мүмкіндік береді. Осы тұрғыдан алғанда, көркем мәтінді жасанды интеллект (ЖИ) көмегімен визуализациялау- педагогикалық тәжірибеде тиімділігі жоғары әдістердің бірі ретінде қарастырылады. Бұл мақалада мен өзімнің педагогикалық тәжірибеме сүйене отырып, ЖИ платформалары арқылы көркем мәтінді визуалды түрде бейнелеу, оны оқу үдерісіне енгізу және оқушылардың қабылдауын жеңілдету жолдарын сипаттайтын боламын. Болашақта көркем мәтіндерді ЖИ арқылы визуализациялау тек иллюстрациялық мақсатта ғана емес, әдеби талдау мен мәтіндік интерпретацияның жаңа түрі ретінде қалыптасуы мүмкін. Бұл үрдіс оқушылардың тек көркем шығарма мазмұнын түсінуіне емес, оның астарлы идеяларын, поэтикалық тілі мен авторлық ұстанымдарын визуалды бейнелеу арқылы қабылдауына мүмкіндік береді. Мысалы, символизм мен метафораға негізделген шығармаларды оқушылар сурет пен мәтін байланысы арқылы нақтырақ түсініп, шығарманың эмоционалдық, философиялық қырларына терең бойлай алады. Сондай-ақ, ЖИ арқылы жасалған визуалды материалдар оқушылардың пәнге деген ішкі мотивациясын арттырып қана қоймай, олардың цифрлық сауаттылығын дамытуда маңызды құрал бола алады. Қазіргі таңда оқушылардың көпшілігі визуалды контентті қабылдауға бейім екендігін ескерсек, бұл әдістің әлеуеті өте жоғары. Сонымен қатар, оқушылардың өз шығармашылық жұмыстарында (шығарма жазу, презентация жасау, постер дайындау, комикс құрастыру т.б.) ЖИ технологияларын қолдануға қызығушылық танытуы – олардың білім беру процесіне белсенді араласуының бір көрінісі.

Зерттеу жұмысымның басты мақсаты - оқушылардың көркем шығармаларды тереңірек түсінуіне және креативті ойлау қабілетін дамытуға ықпал ететін жаңа визуалды оқу құралдарын дайындау. Осы мақсатқа жету үшін бірнеше міндеттер алға қойылды: әдеби мәтінді визуализациялаудың педагогикалық тиімділігін анықтау, түрлі ЖИ платформаларын салыстыру, көркемдік бейнелердің визуалды нұсқаларын жасау және ЖИ көмегімен әдеби комикс дайындау тәжірибесін жүзеге асыру.

Мақалада зерттеу әдістері ретінде мәтіндік және салыстырмалы талдау, практикалық эксперимент және сауалнама әдістері қолданылды. Жұмыс барысында қазақ әдебиетіндегі классикалық шығармалардан үзінділер таңдалып, олар DALL·E, Midjourney және Stable Diffusion сияқты заманауи ЖИ платформалары арқылы визуализацияланды. Әр платформаның ерекшеліктері мен нәтижелері салыстырылды. Мысалы, Абай Құнанбайұлының табиғат лирикасы Midjourney көмегімен бейнеленіп, оқушыларға ұсынылды. Бұл тәсіл олардың шығарманың мазмұнын тереңірек түсінуіне, метафоралық бейнелердің мәнін ашуына көмектесті. Stable Diffusion платформасы эпикалық мазмұндағы көріністерді сәтті бейнелесе, DALL·E-дің қарапайымдылығы бастауыш және орта буын оқушылары үшін тиімді болады.

Зерттеу нәтижесінде көркем мәтін негізінде комикс форматы жасалды. Әдеби шығарманың құрылымына сәйкес оқиға желісі бойынша Gemini платформасы арқылы кадрлар жасалып, диалогтар мен баяндау элементтері енгізілді. Бұл әдіс оқушыларға шығарманы визуалды түрде қабылдауға мүмкіндік беріп қана қоймай, олардың әдебиетке деген қызығушылығын арттырды. Әсіресе, оқу дағдысы толық қалыптаспаған немесе мәтінді

абстрактілі түрде түсінуі қиын балалар үшін бұл тәсіл өте тиімді болды. Әдебиет сабағында комикс форматын қолдану -көркем мәтінді визуалды қабылдау арқылы оқушының әдеби шығармаға деген қызығушылығын арттырып, оның мазмұнын терең түсінуіне жол ашатын тиімді әдіс. Осы әдісті өз тәжірибемде Мұқағали Мақатаевтың **«Аққулар ұйықтағанда»** поэмасын талдау барысында қолдандым. Бұл поэма - символдық-метафоралық мазмұны терең, философиялық-психологиялық иірімдері мол күрделі туынды. Көп жағдайда оқушыларға ондағы ұлттық дүниетаным, мифологиялық бейнелер мен ана мен табиғат арасындағы байланыс ұғынуға қиындық тудырады. Сол себепті бұл шығарманы **визуализациялау арқылы комикс форматына көшіру** - оқушы қабылдауын жеңілдететін әдістің бірі ретінде қарастырылды.

Комикс жасау процесі бірнеше кезеңнен тұрды. Алдымен поэманың құрылымы мен мазмұнына мәтіндік талдау жүргізілді. Шығармадағы басты кейіпкерлер (ана, баласы, аққу), оқиға өрбуі (баланың науқасы, ананың шешімі, аққудың аян беруі), негізгі идеялар (құрбандық, табиғатпен үйлесім, аналық махаббат) айқындалды. Осыған сәйкес поэманың сюжеттік желісі 10-12 негізгі кадрға бөлініп, әр кадрға көрініс мазмұны мен диалог элементтері жазылды.

Gemini және DALL·E 3 платформаларының көмегімен әр көріністе сай визуалды бейнелер жасалды. Мысалы, ана мен науқас баланың бейнесі, аққулар мекендейтін тылсым көл, ананың күрделі таңдау алдындағы күйзелісі, аққу образындағы тылсымдық сияқты көріністер көркемдік тұрғыдан әсерлі берілуі үшін арнайы көркем рең мен жарық көлеңке сәйкестігіне мән берілді. Midjourney арқылы табиғат көріністері – тылсым көл, айлы түн, көгілдір аспан мен мұнарланған орман бейнелері жоғары сапада визуалданды.

Осы визуалды материалдар негізінде әдеби комикс жасалып, оны оқушыларға интерактивті форматта ұсындым. Сабақта оқушылар комиксті көре отырып, әр көріністі мәтінмен салыстырып, ондағы көркемдік бейнелер мен символиканы талдады. Аққу бейнесінің киелілігі, құрбандық пен аналық махаббат арасындағы қайшылықты моральдық-этикалық тұрғыдан пайымдады. Бұл тәсіл оқушылардың:

- шығарманың астарлы мазмұнын түсінуіне;
- метафоралық бейнелерді нақты қабылдауына;
- пікір айту, талдау жасау қабілетінің дамуына;
- шығармашылық қиялын іске қосып, өз интерпретациясын ұсынуына әсер етті.

Сабақ соңында оқушыларға өз бетінше жұмыс ретінде поэманың альтернативті аяқталуы бойынша қосымша кадрлар жасап көру тапсырылды. Бірқатар оқушы ЖИ платформаларын қолданып, поэманың соңын өзінше елестетіп, жаңа көріністер мен диалогтар ұсынды. Бұл олардың сыни ойлау, цифрлық сауаттылық, көркемдік таным және креативтілік қабілеттерін дамытуға ықпал етті.

Жалпы, «Аққулар ұйықтағанда» поэмасын комикс форматында визуализациялау арқылы талдау- әдебиетті оқытудың жаңа парадигмасын қалыптастыратын маңызды қадамдардың бірі екенін көрсетті. Бұл әдіс әсіресе дәстүрлі мәтіндік талдауды қиын қабылдайтын оқушылар үшін өте тиімді. Сонымен қатар, ЖИ технологияларын қолдану мұғалім мен оқушының өзара әрекеттесуін жандандырып, оқу үдерісін цифрлық және шығармашылық бағытта жаңғыртуға мүмкіндік береді.

Қазіргі заманауи білім беру үдерісінде көркем мәтінді оқушыға тек жазбаша түрде емес, әртүрлі мультимодальды, яғни дыбыстық, визуалды және интерактивті форматта ұсыну – оқытудың тиімділігін арттыратын маңызды тәсілдердің бірі болып отыр. Осы тұрғыдан алғанда, жасанды интеллектке негізделген **Hedra** және **D-ID** платформаларын әдебиет сабағында қолдану – оқушылардың шығарманы терең түсінуіне, қызығушылықпен қабылдауына және креативті ойлау қабілетін дамытуына зор әсерін тигізеді.

Hedra – көркем мәтінді интерактивті баяндауға, комикс немесе ойын түрінде ұсынуға мүмкіндік беретін платформа. Бұл жүйе оқушының тек тыңдаушы немесе бақылаушы рөлінде қалмай, мәтін мазмұнына белсенді араласушы болуын қамтамасыз етеді. Hedra платформасы арқылы мұғалімдер көркем шығарманың сюжеттік желісін ойын форматына негіздеп

құрастырып, әр кейіпкердің дауысын, бейнесін және әрекетін алдын ала бағдарлай алады. Бұл тәсіл әсіресе күрделі құрылымды немесе символикалық мазмұны терең шығармаларды түсіндіруде тиімді. Мәселен, Мұқағали Мақатаевтың «Аққулар ұйықтағанда» поэмасы негізінде визуалды-квест формасында дайындалған материалда оқушылар әр көрініс таңдау жасай отырып, поэманың оқиғалық дамуына ықпал ете алады. Мұндай тәсіл олардың шығарманың мазмұны мен идеялық өзегін түсінуін интерактивті жолмен қамтамасыз етеді. Ал **D-ID** платформасы көркем мәтіндегі кейіпкерлерді «тірілтіп», оларды сөйлету арқылы әдеби талдауды тың тәсілмен жүргізуге мүмкіндік береді. Бұл платформа жазбаша мәтінді анимациялық аватар арқылы дыбыстап, экранда сөйлейтін кейіпкер ретінде көрсетуге негізделген. D-ID көмегімен мұғалімдер Абай, Бақтығұл, Қарашаш, тіпті мифологиялық немесе тарихи бейнелердің де бейнесін жасап, оқушыларға сол кейіпкерлермен виртуалды сұхбат ұйымдастыра алады. Мысалы, Абай Құнанбайұлының бейнесін жасанды интеллект арқылы сөйлету арқылы оқушылар ақынның философиялық ойларын тікелей «өзімен» сұхбаттасу арқылы қабылдайды. Бұл әдіс оқушының тек мәтінді оқу дағдысын ғана емес, эмоционалдық байланыс орнату, сыни тұрғыдан ойлау, сұрақ қою, диалог жүргізу қабілеттерін де дамытуға ықпал етеді.

Hedra және D-ID платформаларын біріктіре қолдану – көркем мәтінді толыққанды интерактивті оқу ресурсына айналдыруға мүмкіндік береді. Бұл әдіс бойынша, мысалы, бір көріністе оқушы поэтикалық сипаттамамен танысады (Hedra), келесі көріністе кейіпкермен сұхбат құрады (D-ID), ал одан кейін өзі таңдау жасап, оқиғаның бағытын өзгерте алады. Мұндай біріктірілген формат оқушылардың шығармашылық белсенділігін, цифрлық сауаттылығын, мәтінмен жұмыс істеу дағдыларын дамытумен қатар, оқуға деген ішкі мотивациясын арттырады.

Сонымен қатар, мұғалімдер үшін бұл платформалар сабақ құрылымын түрлендіруге, көркем шығарманы балама форматта ұсынуға, оқушылардың дара ерекшеліктерін ескере отырып саралап оқытуға мүмкіндік береді. Мысалы, көркем мәтінді қабылдауы баяу немесе мәтіннен алшақ оқушыларға D-ID арқылы бейне-әңгіме ұсынылса, ал жоғары деңгейлі оқушыларға Hedra платформасында сюжетті өздігінен жалғастыру немесе балама финал құрастыру тапсырмасы беріледі.

Бұл тәсілдің тиімділігін төмендегідей педагогикалық нәтижелер арқылы байқауға болады:

- оқушылардың мәтін мазмұнын терең түсінуі;
- кейіпкерлерді эмоционалды қабылдауы;
- дыбыстық және визуалды материал арқылы есте сақтау деңгейінің артуы;
- шығармашылық және сыни ойлау дағдыларының дамуы;
- оқуға деген қызығушылықтың өсуі.

Сауалнама нәтижелері визуалды материалдар ұсынылған сабақтарда оқушылардың белсенділігі мен сабаққа қатысу деңгейі артқанын көрсетті. Сонымен қатар, оқушылардың өздері де визуализация жасауға қызығушылық танытып, өз мәтіндеріне сурет жасап көруге талпынғаны байқалды. Бұл олардың тек оқу қабілетіне ғана емес, шығармашылық және цифрлық дағдыларына да оң әсерін тигізді.

Қорытындылай келе, жасанды интеллект көмегімен көркем мәтінді визуализациялау - қазіргі білім беру жүйесіне сай келетін, оқушылардың қажеттілігі мен қызығушылығын ескеретін заманауи әдіс. Ол әдебиетті оқытудың жаңа мүмкіндіктерін ашып, оқушылардың мәтінді терең түсінуіне, креативті түрде қабылдауына және өз ойын еркін білдіруіне жағдай жасайды. ЖИ технологияларын оқу үдерісіне енгізу арқылы мұғалімдер білім берудің мазмұнын жаңғырта алады. Бұл бағыттағы келесі қадам ретінде мұғалімдерге арналған ЖИ платформаларын меңгеру курстарын ұйымдастыру, ЖИ көмегімен жасалған әдеби комикс топтамаларын әзірлеу және әдебиет сабағында визуалды материалдарды жүйелі қолдануға арналған әдістемелік нұсқаулықтар дайындау ұсынылады. ЖИ технологияларын әдебиет сабағында тиімді қолдану үшін мұғалімдердің де бұл саладағы құзыреттілігін арттыру қажет. Ол үшін арнайы оқыту курстары мен шеберлік сабақтарын ұйымдастыру, оқу-әдістемелік

құралдар мен бейнекөрсетілімдер дайындау маңызды. Сонымен қатар, ЖИ платформаларымен жұмыс істеуге арналған нұсқаулықтар мен сценарийлер жинағын жасау – педагогтар қауымына үлкен көмек болары сөзсіз. Мұндай жүйелі жұмыстар педагогтардың цифрлық ортада шығармашылықпен жұмыс істеу қабілетін арттырып, білім беру процесін оқушылар үшін қызықты әрі мазмұнды ете түседі.

Бұл тәсіл мұғалімдерге әдебиетті оқытудың жаңа әдіснамасын қалыптастыруға, ал оқушыларға – мәтінді терең әрі креативті қабылдауға жағдай туғызады. Алдағы уақытта бұл бағытта тәжірибе алмасу алаңдарын қалыптастыру, цифрлық көркем материалдар банкін әзірлеу және ЖИ көмегімен оқушылардың авторлық жобаларын қолдау – білім беру сапасын арттырудағы маңызды басымдықтардың бірі болмақ. Жалпы, бұл мақалада ұсынылған тәсілдер мен нәтижелер педагогикалық қауымдастық үшін пайдалы болары сөзсіз. Себебі олар мұғалімдердің өз тәжірибесіне жаңашылдық енгізуіне, сонымен қатар оқушылармен жұмыста шығармашылық бағытта әрекет етуіне нақты мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. OpenAI. DALL·E Documentation. 2024: https://openart.ai/home?utm_source=google&utm_medium=pmax&utm_campaign=Performance_Max_High_End_Computer_Aficionados&utm_source=google&utm_medium=pmax&utm_campaign=21319042947&utm_term=&gad_source=1&gad_campaignid=21319048683&gbraid=0AAAAAp6wzGTolQjtbpPWjeqxCsvjeQiv3&gclid=EAIaIQobChMI6prU8vOTjwMVSmiRBR2RJDGrEAAYASAAEgJcyPD_BwE
2. Midjourney. User Guide. 2024: https://docs.midjourney.com/hc/en-us
3. Gemini Our most intelligent AI modelshttps://gemini.google.com/app
4. Е.Еркинай «Жаппай ашық онлайн курстары арқылы болашақ педагогтың цифрлық құзыреттілігін қалыптастыру» Фил. ғыл. докторы дәр. алу үшін дайынд. дисс-ның автореферат. – Алматы, 2023. – 167 б.

БІЛІМ САПАСЫ: ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕР, ҚҰРАЛДАР ЖӘНЕ НӘТИЖЕЛЕР

Шаматаев Галым Болатович
Қарағанды облысында білім беруді дамытудың
оқу-әдістемелік орталығының
тәрбие және қосымша білім беру бөлімінің басшысы
Жакупова Айдана Мухамедиевна,
информатика пәнінің мұғалімі,
«Қарағанды қаласы білім бөлімі» ММ әдіскері

"Цифрландыру мен жасанды интеллект — ұлттық
бәсекеге қабілетті болудың басты құралы"
Қасым-Жомарт Тоқаев

Қазіргі заманда технология адам өмірінің ажырамас бөлігіне айналды. Күн сайын жаңа мүмкіндіктер ашылып, ғылым мен техниканың дамуы қоғамның барлық саласына әсер етуде. Әсіресе, білім беру жүйесінде жаңа технологиялардың маңызы зор. Себебі жарқын болашаққа бастар жол - сапалы білім мен заманауи технологияларды тиімді пайдалануда.Себебі білім сапасы - елдің дамуы мен болашағын айқындайтын маңызды көрсеткіштердің бірі. Ғылым мен технологияның қарқынды дамуы білім беру жүйесіне жаңа талаптар қойып отыр. Сондықтан білім сапасын арттыру үшін оқытудың тиімді тәсілдері мен заманауи құралдарын қолдану аса маңызды.

Бүгінде білім беру саласында дәстүрлі оқыту әдістерімен қатар инновациялық тәсілдер кеңінен енгізілуде. Соның бірі – оқушыға бағытталған оқыту. Бұл тәсіл арқылы әр оқушының қабілеті, қызығушылығы мен білім деңгейі ескеріліп, жеке жұмыс жасауға мүмкіндік беріледі.

Сонымен қатар, топтық жұмыс, жобалық оқыту, сын тұрғысынан ойлау әдістері оқушылардың белсенділігін арттырып, шығармашылық қабілеттерін дамытады.

«Өмір - велосипед тебумен тең. Тепе теңдікті сақтау үшін үнемі қозғалыста болу керек» - деп Энштейн айтқандай, біз білім саласында, оның ішінде оқушылар үшін қаншалықты жасанды интеллекті мақұлдамағанымызбен, заман талабына сай үнемі алға жылжуымыз керек.

Қазіргі таңда білім сапасын арттыруда жасанды интеллекттің маңызы ерекше. Жасанды интеллект арқылы оқушылардың білім деңгейі сараланып, әр оқушыға жеке тапсырмалар ұсынылады. Ақылды жүйелер оқушының қателіктерін анықтап, оны түзетуге көмектеседі. Сонымен қатар, жасанды интеллект мұғалімдерге сабақ жоспарын дайындауда, оқу материалдарын іріктеуде және бағалау жұмыстарын жүргізуде үлкен қолдау көрсетеді.

Бүгінгі күні барлық делік мектептерімізде қолданылып отырған «ақылды тақталардың» да пайдасы зор. Педагогтарымыз уақыттарын үнемдеп бейнематериалдар, презентациялар, анимациялар мен интерактивті тапсырмаларды қолдана алады. Бұл оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырып, ақпаратты тез әрі жеңіл қабылдауына мүмкіндік береді. Әсіресе, күрделі тақырыптарды көрнекі түрде түсіндіруде пайдасы зор.

Заманауи құралдардың ішінде онлайн платформалар, электронды оқулықтар мен білім беру қосымшаларының да орны ерекше. Ғаламтор арқылы оқушылар әлемдік білім қорына қол жеткізіп, өз білімін тереңдете алады. Мұндай технологиялар оқушылардың өздігінен ізденуіне және уақытты тиімді пайдалануына ықпал етеді, білімге деген қызығушылығы артып, шығармашылық және сыни ойлау қабілеті дамиды.

Осылайша, еліміздің ертеңі деп үміт артқан біздің оқушылар - цифрлық сауаттылықты меңгеріп, болашаққа бейімделген бәсекеге қабілетті тұлға болып қалыптасады.

QR-КОДТЫ БІЛІМ САЛАСЫНДА ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Абдикаримова Арна Абылгазиевна
Ақтоғай ауданы, «Ә.Бокейхан атындағы
тірек мектебі (РО) интернаты жанындағы» КММ
Информатика пәні мұғалімі

Цифрлік сауаттылық – бұл адамның өмірдің барлық салаларында цифрлік технологияларды сенімді, тиімді, сыни және қауіпсіз қолдануға дайындығы және қабілеті. Цифрлік сауаттылық - ақпараттық қоғамдағы қауіпсіздіктің негізі, XXI ғасырдың ең маңызды білімі. Қазіргі уақытта, әлем жыл санап емес, ай санап, тіпті апта мен күн санап цифрландыру заманының сиқырлы әлеміне еніп барады. Цифрландыру технологиялары дегеніміз – бұл бұрын-сонды адамзат бастан кешпеген ғажайып әлемнің жаңа құралдары. Осындай құралдардың бірі ақпаратты ұсыну түрлері. Ақпаратты ұсыну түрлері машиналық кодтар арқылы жүзеге асырылады.

Заманауи технологиялар кез келген сабақты қызықты және көңілді өткізуге мүмкіндік береді. Бастысы -оларды әдістемелік тұрғыдан дұрыс пайдалану.

QR код – мұғалімнің сабақтағы басты көмекшісі. Сабақтағы телефондар оқушының оқу іс-әрекетіне кедергі келтіреді және алаңдатады деген пікір бар. Алайда қазіргі әлемде барлық мәліметтермен ақпарат алмасу компьютерлік және мобильдік құрылғыларсыз өте қиын. Сондықтан да неліктен оқушыларды смартфондардың көмегімен оқу-танымдық іс-әрекетке тартуға тырыспау керек? Сондықтан бұл мақалада QR-кодтар заманауи мектепте қызықты интерактивті оқыту құралы ретінде егжей-тегжейлі сипатталады.

Кодтау – символдардың машиналық кодқа сәйкестігі, сонымен қатар ақпаратты компьютерлік тілден адамға түсінікті тілге аудару және керісінше. Кодтаудың түрлері өте көп. Мысалы: ASCI коды, Unicod, QR коды және штрих кодтар. Қазіргі кезде оқушылар QR кодтың не екенін біледі, бірақ оның шыққан тегін және қалай қолдану керектігіне аса мән бермейді. Ақпараттарды құпия және жылдам түрде ұсыну кодының бірі QR коды. QR коды 1980 жылы

халықаралық деңгейде қолданысқа ие болды және ақпаратты жедел жылы QR кодты Toyota тобы жасап шығарды, бірақ бірден қолданысқа ие бола қойған

жоқ.Көбіне QR кодтар жарнамалауға, білім саласында көбірек қолданады. QR бізді жарнама берушінің веб-сайтына браузерде термей-ақ бағыттайды.

QR код - бұл екі өлшемді квадрат штрих-код бізге шифрланған деректерді сақтауға мүмкіндік береді және көбінесе олар веб- параққа сілтеме ұсынады, оны басқа мақсаттарда қолдануға болатындығына қарамастан, бұл нарыққа келгеннен бері бастысы болды. QR кодтар сандар, әріптер, мәтіндік ақпараттар бар. Оның бір ерекшелігі деректер пішімін сипаттамайды. QR кодтар білім саласында кітапханаларда, кез келген пәндерде сабақ барысында тапсырмалар, тесттік тапсырмалар және зертханалық жұмыстарды орындауға қолданады. Бұл сабақтың шынайы және ашықтығын көрсетеді. Оқушылар өздері қызыққан оқулықтарды немесе кітаптарды түбіне түсірілген QR код арқылы жүктеп алады.Бұл қызметпен смартфон және планшет қолданатын оқушылар ғана пайдалдана алады. Кітапты жүктеп алу үшін смартфонның камерасын кодқа қаратып сканерлеу керек. Смартфонда QR-кодтың бағдарлама-сканері орнатылуы тиіс.

Информатика сабақтарында QR кодты сабақтың әр түрлі кезеңдерінде яғни сабақтың мақсатынан бастап үй тапсырмасына дейінгі аралықта қолдануға болады. Сабақтағы жеке, топтық және жұптық жұмыстарды орындау кезінде QR кодтың маңызы өте зор. Жаңа сабақты түсіндіру кезінде кодтың сілтемесін оқушыларға жіберіп, сабақ туралы жеке мағлұмат алуға болады. Оқушылармен жеке жұмыс орындағанда, уй тапсырмасын бекіткен кезде Plickers программасында берген жауаптарын QR код арқылы тексеру мүмкіндігі бар.Бұл әдіс өте оңай және ыңғайлы.

Оқу іс әрекеттерінде QR кодты қалай қолданамыз?

1. Оқушыларға қажетті медиа көздеріне және ресурстарға сілтемелері бар QR кодтарын жасау керек.

2. Картаға өзіңізді қызықтыратын ақпараттарды енгізу керек.

3. Визит картасын жасап, фотоальбомға апаратын QR коды бар қарапайым парақты іліп қою керек.

4. Кітапханаға мәтіндердің электрондық нұсқаларына сілтемелер мен қосымша ақпараттарды орналастырыңыз. Басып шығарылған QR кодын кітапқа қоюға болады.

5. Тапсырмаларға жауаптарды шифрлап, оқушыларды кодты оқу арқылы өздерін тексеру қажет

6. Ақпараттық стендтерді оңтайландыру, кестелерге және басқа ұйымдық ақпаратқа сілтемелерді орналастыру керек

7. Шет тілі кабинеттерінде сөздерді немесе сөйлемдердің аудармасын тексеруге QR кодты қолдану керек.

8. Сауалнамаларды жүргізу үшін QR кодты қолдану керек.

QR -кодты жасау технологиясы соншалықты күрделі емес. Интернет желісінен генератор QR-код программасында онлайн жасауға болады. Бұл программада мәтінді, суреттерді, аудио және видеожазбаларды кодтауға болады. Ол үшін мәтін теретін алаңға аударатын мәтінді теріп, Создать код батырмасын басу арқылы жасауға болады.

QR код технологиясын білім саласында қолдану келесі міндеттерді шешуге негізделеді:

1. Оқушылардың танымдық-іс әрекетінің ынтасын арттырады.

2. Ақпараттық-коммуникативті іс әрекетте оқу іс-әрекетін меңгеру кезінде ынтымақтастыққа мүмкіндіктер QR – білім беру мекемесінің ақпараттық кеңістігінде тиімді пайдалануға болатын заманауи ақпараттық құрал. Соның ішінде білім саласында QR-кодты қолдануға болатын салалары мына қызметтерді жатқызуға болады.

Оқу процесінде, мобильді сабақ, тақырып бойынша пайдалы ақпараты бар сайттарға сілтемелер, сауалнама, сөйлеу жазбасы. Әкімшілік жұмыста: сабақ кестесі, шақыру кестесі, визиткалар,қызметкерлердің жұмыс уақытысы кестесін жасау. Тәрбие жұмысы: викториналар, квесттер, ойындар. Басып шығарылған QR- кодтарды мектептің кез келген бұрышына іліп, оқушыларға оқулықтың қызықты емес беті емес, телефондарынан білім алу қызықты болады.

Бұл оқушыларға сапалы да саналы білім алуда бірнеше мынандай маңызды мақсаттарға жетуде ықпал етеді:

- оқушылардың оқу іс-әрекетін белсендіретін, жалпылау және жүйелеуші бағыттағы оқу-ізденіс-танымдық тапсырмалардың жаңа түрлерін оқытуда пайдалану;
- оқу материалы бойынша жұмысты мектеп оқушыларына тартымды жаңа ұйымдастырушылық формада беру;
- оқу-тәрбие процесінде сұранысқа ие емес тұлғалық қасиеттерді, сонымен қатар оқушылардың өзін-өзі бағалауын дамыту.

Әдебиеттер:

1. Ковалёв А.И. Защита информации с помощью электронных ключей. 2015. 42 Сафаров Т.А. Технология штрихового кодирования. Москва, 2010.

LESSON STUDY ОҚЫТУ ЖӘНЕ ОҚЫТУ САПАСЫН АРТТЫРУ ҚҰРАЛЫ

М. Жұмабаев атындағы гимназиясының
биология пәні мұғалімі:
Акторгаева Айгуль Тулепбергенкызы.
химия пәні мұғалімі:
Жакишева Жулдыз Зейнуллаевна

Қазіргі білім беру жүйесінде оқыту сапасын арттыру – педагог қауымның алдында тұрған маңызды міндеттердің бірі. Оқыту сапасы мұғалімнің кәсіби шеберлігіне, сабақты жоспарлау, өткізу және талдау дағдыларына тікелей байланысты. Әсіресе жаратылыстану бағытындағы пәндер – химия мен биологияда оқушының оқу әрекетін дұрыс ұйымдастыру, тәжірибе мен зерттеуге негізделген оқытуды жүзеге асыру өзекті болып отыр.

Осы тұрғыда мұғалімдердің кәсіби дамуын қамтамасыз ететін, сабақ сапасын арттыруға бағытталған тиімді тәсілдердің бірі – Lesson Study.

Lesson Study – мұғалімдердің бірлесіп сабақты зерттеу арқылы оқыту үдерісін жетілдіруге бағытталған кәсіби даму формасы. Бұл тәсіл мұғалімге өз тәжірибесін қайта қарап, оқушының оқуына терең үңілуге мүмкіндік береді.

Lesson Study мұғалімді сырттай бақылаушы емес, белсенді зерттеуші ретінде қалыптастырады. Мұғалімдер өз тәжірибесін дәлелдерге сүйене отырып талдайды, оқушы жетістігін бағалауда жаңа көзқарас қалыптастырады. Бұл тәсіл кәсіби дамудың үздіксіз болуын қамтамасыз етеді және мектеп мәдениетінде зерттеушілік бағыттың орнығуына ықпал етеді.

Зерттеу сабағын өткізу және бақылау командалық топтың бірлесіп жоспарланудан басталып, жоспар мазмұнын құрғанда оқушының білім сапасын арттырудан бақылау жүргізіледі. Жоспар мазмұнымен сабақ сапасы үшін зерттеу тобының барлық мүшелері жауапты болады. Бұл бақылаушының әрбір оқушыға көп көңіл бөлу керектігін білдіреді.

Зерттеу барысында сынып ішінен білім деңгейі әртүрлі үш оқушы

(А- жоғары, В - Орта, С-төмен) таңдалып алынады. Бұл оқушыларды бақылау арқылы сабақ жоспарының тиімділігі мен қолданылған әдіс тәсілдерінің нәтижелігі анықталады. Сабақ барысында бақылаушы алдын ала дайындалған бақылау карталарына оқушылардың іс әрекетін, олардың тапсырмаға деген қызығушылығымен сабаққа қатысуын өзара әркеттесуін жазып отырады.

Химия - биология пәні тәжірибеге, бақылауға, дәлелге негізделген пән. Сондықтан Lesson Study әдісі бұл пәнмен өте үйлесімді. Lesson Study барысында мұғалімдер оқушының: биологиялық, химиялық терминдерді қалай түсінетінін, тәжірибе жасау кезіндегі әрекетін, себеп-салдар байланысын орнатуын, ғылыми тілде ойын жеткізуін бақылап, талданады.

Lesson Study әдісі бойынша зерттеу жұмысын 8ә сыныпта жүргіздік.

Бұл сыныпты алған себебіміз сынып сапасы II тоқсанда 34% - ды көрсеткен еді. Сапаны көтеру мақсатында пәндер бойынша сабақтар өткізіліп, зерттеу жұмысы жүргізілді. Физика, химия, биология, география, математика, орыс тілі пәндері өз сабақтарын бірлесе жоспарлап, пән мұғалімдері бірігіп, сыныптағы А,В,С деңгейіндегі оқушыларды зерттеді.

Зерттеу сабағын бақылау барысында - оқушының тапсырманы орындауы тәжірибе кезіндегі іс-әрекеті, сұрақтарға жауап беруі, топпен жұмыс істеуі назарға алынды.

Оқушыны зерттеу кезінде пән мұғалімдері бақылау кестелерін пайдаланды.

№1 кесте бойынша әр пән мұғалімі үш оқушыдан бөліп алып, деңгейлік тапсырмаларды орындауын, сонымен қоса нақты оқушының әрекетін жазып, оқушының тапсырмаға бағытталған іс-әрекетін қадағалады.

Бақылау мұғалімге емес, оқушыға бағытталды. Бақылаушы мұғалімдер бұл кезеңде сыныптың толық қамтылуы ескерілді.

№1 кесте

Деңгейлер	**Оқушы**	**Нәтижесі**
А	1	Жеңілдігіне қарай оқушының жауабы, жетістік критерийіне сай келді.
	2	Жауап беру белсенділігі жоғары болды.
	3	Тапсырма бойынша анықтай алды.
В	1	Зерттеу тапсырмасы арқылы қызығушылығы оянып, критерийге сай жауап берді.
	2	Тапсырманың мазмұнын түсініп талқылануы, көшбасшылығы, белсенділігі байқалды.
	3	Тапсырманың қиындығына сай топ оқушылармен бірігіп, жауап берді.
С	1	Оқушы тұжырым жасай алды.
	2	Сенімді жауап бергенде, өз ойын толық жеткізе алды.
	3	Тапсырманың күрделігіне қарамастан толық сипаттап, дербес жауап беруге ынталанды және өмірдегі пайдасын анықтап, ұсыныс айта алды.

Гимназиямызда Lesson Study әдісі химия және биология пәндері бойынша жүйелі түрде қолданылып келеді. Кафедра отырысында 8 «Ә» сыныбында Lesson Study негізінде жоспарланған сабақтар өткізіліп, жан-жақты талдау жасалынып, бақылаушы ұстаз бақылау парағын толтырды.

Пән: ____ Сабақтың тақырыбы:_____ өту мерзімі:_____

Мұғалім бақылаушы: ___ Зерттеуді жүргізуші мұғалім:_____

№2

Бақылау дағы оқушы	Сабақ кезеңдері						
	Сабақтың басы		**Сабақтың ортасы**				**Сабақтың соңы**
	Қызығушылықты ояту кезеңіндегі әрекеті (психологиялық ахуалы, жеке, жұпта, топта)	Оқу мақсатын түсінуі, қабылдауы, Жетістік критерийіне назар аударуы	Тапсырманы қабылдау барысындағы әрекеті Оқушы рөлі (тапсырмадағы), тапсырманың мазмұнын түсінуі (мұқият, үстірт), талқылауы, көшбасшылығы, салғырттығы, белсенділігі	Тапсырманы орындаудағы әрекеті (мәселені айқындау және шешу қабілеті,дербес әрекеті немесе ұжымдасуы, қарым-қатынас)	Жауап беру белсенділігі, ойын жеткізуі,сенімділігі, тұжырым жасай алу қабілеті	Тапсырмалардан кейінгі кері байланыстағы жетістік критерийі арқылы өзіне және өзара есеп беруі Бағалаудағы әрекеті (өзін-өзі және өзара бағалаудағы шынайлығы	**Сабақ соңындағы оқушының көңіл-күйі** (қанағаттану сезімі, қанағаттанбау сезімі) *Сабақ барысындағы оқушы әрекетінің күтілетін нәтижеге сәйкестігі*

Сабақты бірлесе жоспарлау барысында Lesson Study әдісінің тиімділігі пәндер бойынша білім сапасының артуына әсер етті.

№3

Сапа	физика	Орыс тілі	биология	Химия	география
2 тоқсан	48%	76%	48%	48%	63%
3 тоқсан	51,2%	81%	52%	52%	қорытылмайды
	+ 3,2%	+5%	+4%	+4%	

Зерттеу пәндері бойынша 2 тоқсан мен 3 тоқсандық сапаны салыстырғанда сапалық өзгеріс байқалды.

Зерттеу пәндері бойынша оқушылардың зерттеушілік дағдыларын, функционалдық сауаттылығын дамытуда Lesson Study тәсілінің тиімділігі көрсетілді. Әдіс мұғалімдердің кәсіби ынтымақтастығын арттырып, сабақ сапасын жетілдіруге мүмкіндік беретіні дәлелденді.

Қорыта келе, Lesson Study – химия және биология сабақтарында және басқа зерттеу пәндердің оқыту сапасын арттырудың тиімді әрі нәтижелі құралы.

Lesson Study әдісін жүйелі қолдану арқылы оқушылардың пәнге қызығушылығы артады, тәжірибелік және зертханалық жұмыстардың сапасы жақсарады, оқушылардың сыни ойлау және зерттеу дағдылары дамиды, мұғалімдердің сабақты талдау және рефлексия жасау қабілеті артады, білім сапасы нақты деректер арқылы жақсарады. Lesson Study – білім сапасын арттырудың маңызды тетігі болып табылады.

Lesson Study әдісінің мәні мен ерекшелігі сабақта мұғалім оқушының оқу әрекетіне көңіл аудару арқылы: қалай ойланып отырғаны тапсырманы орындағаны, жаңа тақырыпты меңгергенін анықтайды.

ДИАЛОГТІК ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТІЛДЕСІМ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Акыжанова Айнур Шаймуратовна
педагог-сарапшы, педагогика ғылымдарының магистрі
«№30 ЖББМ» КММ. Қарағанды қаласы

Білім беру жүйесінде тілдік дағдыларды дамыту – оқушылардың ойлау, түсіну, сөйлесу және өз ойын еркін жеткізе білу қабілетін қалыптастырудың негізі болып табылады. Осы орайда, диалогтік оқыту – білім алушының тілдесім қабілетін арттыруға бағытталған ең тиімді тәсілдердің бірі ретінде танылып отыр. Диалогтік оқыту – бұл оқушы мен мұғалім, оқушы мен оқушы арасындағы белсенді әрі мақсатты тілдік өзара әрекет, яғни сөйлеу арқылы ойды бөлісу мен мағынаны біріге құрастыру үдерісі. Бұл әдіс білім алушылардың тілдесім дағдысын жүйелі түрде дамытумен қатар, олардың танымдық белсенділігін де арттырады.

Диалог – коммуникативтік әрекеттің табиғи формасы. Адам баласы қарым-қатынас жасау барысында үнемі пікір алмасуға, ақпарат жеткізуге және түрлі көзқарастарды салыстыруға ұмтылады. Білім беру үдерісінде бұл тәсілді тиімді қолдану арқылы оқушылардың сыни ойлау дағдылары дамиды, тілдік қор кеңейеді және шығармашылық қабілеттері артады. Диалогтік оқыту – білім берудің демократиялық сипатын ашатын, тұлғалық қатынасты алдыңғы орынға шығаратын, оқушылардың оқуына деген жауапкершілігін арттыратын тәсіл.

Диалогтік оқытудың негізінде белгілі бір әлеуметтік-мәдени контекст пен шынайы қарым-қатынас жағдайлары жатыр. Бұл әдіс оқушылардың жеке тәжірибесі мен ой-пікірін құрметтеуді, оларды тыңдай білуді және өз пікірін дәлелдеп айтуға үйретуді мақсат етеді. Мұндай оқыту формасы тілдік қатынас құралдарын (лексика, грамматика, интонация, сөйлеу

мәдениеті) меңгеруді ғана емес, сондай-ақ тыңдау, сұрақ қою, пікір білдіру, қарсы пікір айту, дәлел келтіру сияқты кешенді тілдесім әрекеттерін қалыптастырады [1:106].

Қазақ тілі сабағында диалогтік оқытуды қолдану – оқушылардың тілдік қарым-қатынас құзыреттілігін дамытудың нәтижелі жолы. Мұғалім мен оқушы арасындағы өзара сенімділік пен тең серіктестікке негізделген диалог оқушылардың өз ойларын ашық айтуына, еркін сөйлеуіне, мәселені бірлесіп шешуіне жол ашады. Мысалы, сабақта бір мәселеге байланысты «сен қалай ойлайсың?» немесе «осыған келісесің бе?» деген сұрақтар қойылып, оқушылардан нақты жауаптар мен түсіндірмелер талап етілген жағдайда, тілдесім әрекеті белсенді жүреді. Мұндай диалог үлгілері арқылы оқушы өзін еркін сезінеді, оның ішкі мотивациясы артады, сыныптағы психологиялық ахуал жақсарады.

Диалогтік оқытуда мұғалім – тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар бағыттаушы, модератор және әріптес рөлінде болады. Ол оқушыларды ынталандырады, сұрақтар қойып, бағыт береді, бір-бірін тыңдауға үйретеді және өзара пікір алмасуға жағдай жасайды. Оқушылар өз ойларын дәлелдеуге, тұжырым жасауға, нақты мысал келтіруге дағдыланады. Бұл – тілдесім дағдысын жүйелі дамытудың басты шарты [2:18].

Диалогтік оқытудың тағы бір ерекшелігі – оқушылардың метатанымдық қабілеттерін арттыру. Олар тек білімді қабылдап қоймай, оны қалай меңгеріп жатқанын, қандай әдіспен жұмыс істегенін, өз ойларын қалай тұжырымдағанын рефлексия жасау арқылы талдайды. Бұл тәсіл тілдік дағдылармен қатар, өзін-өзі тану, өз әрекетіне сын көзбен қарау және жауапкершілік сияқты маңызды тұлғалық қасиеттерді дамытады. Сабақ барысында қолданылатын диалогтік әдістердің түрлері әр алуан. Мәселен:

- ✓ **«Пікір алмасу шеңбері» әдісі** – оқушылар белгілі бір сұрақ немесе тақырып бойынша өз ойларын ортаға салып, бір-бірінің пікірін тыңдап, келісім немесе келіспеу арқылы пікір білдіреді;
- ✓ **«Ыстық орындық» әдісі** – оқушы бір тақырып бойынша «сарапшы» рөлінде отырып, сыныптастарының сұрақтарына жауап береді;
- ✓ **«Сократтық диалог»** – тереңірек ойлануға, сұрақ қою мен дәлелдеу дағдыларын жетілдіруге бағытталған пікірталас формасы;
- ✓ **«Болжау», «Сұрақ-жауап», «Рөлдік ойын», «Интервью»** секілді әдістер де диалогтік оқытудың тиімділігін арттырады.

Оқу бағдарламаларында тілдесім дағдыларын дамытуға бағытталған мақсаттар анық белгіленген. Оқушы сөйлеу барысында тіл нормаларын сақтап, әртүрлі коммуникативтік жағдаяттарға сай сөз тіркестерін қолдана білуі тиіс. Сонымен қатар, ол өз ойын логикалық жүйемен, құрылыммен жеткізуге үйренуі керек. Бұл талаптарды орындау үшін диалогтік оқыту әдісін жүйелі қолдану аса маңызды [3:17]. Сөйлеу әрекеті – тек тілдік білімнің көрсеткіші емес, сонымен қатар тұлғалық даму, танымдық белсенділік және мәдениетаралық қатынас құралы.

Диалогтік оқыту оқушылардың академиялық жетістіктеріне ғана емес, олардың әлеуметтік дағдыларына да оң әсер етеді. Бұл тәсіл әртүрлі пікірді қабылдауға, компромиске келуге, өз көзқарасын дәлелдеуге, топ ішінде жұмыс істеуге үйретеді. Сонымен қатар, оқушылардың өзін-өзі бағалау және өзгенің пікіріне құрметпен қарау мәдениеті қалыптасады. Мұндай қатынас оқушының болашақ өміріне, кәсіби және тұлғалық дамуына пайдалы негіз қалайды.

Тілдесім дағдысын дамытуда диалогтік оқытумен бірге оқушының психологиялық жай-күйі, оқу ортасының қауіпсіздігі және мұғалімнің қолдауы үлкен рөл атқарады. Еркін әрі сенімді атмосферада оқушы өз ойын ашық айтып, пікірін білдіруге тырысады. Мұғалім әр оқушының ерекшелігін ескере отырып, тең мүмкіндік жасауға тиіс. Бұл инклюзивті, тұлғаға бағытталған оқытудың маңызды қағидаларының бірі [4:25].

Қазіргі білім беру жүйесі тілдік дағдыларды, соның ішінде тілдесім қабілетін қалыптастыруды басты мақсаттардың бірі ретінде қарастырады. Қазақстанда енгізілген жаңартылған білім мазмұнының талаптары оқушылардың төрт дағдысын – тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылымды – тең дәрежеде дамытуға бағытталған. Осы дағдылардың

ішінде айтылым мен тыңдалым диалогтік оқыту арқылы жан-жақты дамиды. Себебі оқушы өз ойын айту үшін алдымен тыңдауға, түсінуге, сұрақ қоюға және жауап беруге үйренуі қажет. Мұндай жүйелі әрекет оқушының сөйлеу машығын қалыптастырады.

Жалпы алғанда, диалогтік оқыту – білім берудің жаңа мазмұнына толық сай келетін, оқушының тілдік және тұлғалық дамуын қамтамасыз ететін қуатты педагогикалық құрал. Бұл әдіс арқылы оқушы жай білім алушыдан белсенді әрекет етуші, ізденуші және өз ойының авторына айналады. Мұндай тәсіл мектеп қабырғасынан бастап, өмірлік маңызды дағдылардың – қарым-қатынас, жауапкершілік, сыни және шығармашылық ойлаудың – қалыптасуына жол ашады [5:23].

Оқушылардың білетіндігін және білмейтіндігін анықтау үшін жақсы дамыған коммуникативтік дағдылар және түсіністікпен қарау ұсынылады. Оқушылар қысқа ғана жауап беретін мұғалімнің сұрағымен салыстырғанда диалогтік сұхбаттасу мұғалімдер де, оқушылар да білім алуға қомақты үлес қосатын өзара іс-қимылдың шын мәніндегі тиімді түрі.

Осы орайда, мұғалімдердің диалогтік оқыту әдісін терең меңгеріп, оны сабақта жүйелі қолдануы – тіл үйретудің табысты нәтижесіне жетудің басты шарты болып табылады. Әр сабақта диалогтік оқытудың элементтерін тиімді кірістіріп, оқушыны еркін сөйлеуге, сауатты ой қорытуға, пікірталас мәдениетін меңгеруге баулу – қазақ тілі мұғалімінің кәсіби шеберлігі мен педагогикалық құзыреттілігінің айқын көрінісі [6:45].

Қорыта айтқанда, диалогтік оқыту – оқушының тілдесім дағдысын қалыптастырып қана қоймай, оның тұлғалық дамуына, әлеуметтік бейімделуіне және жалпы өмірлік құндылықтарды бойына сіңіруіне ықпал ететін пәрменді тәсіл. Бұл әдісті тиімді қолдана білген ұстаз – болашақ ұрпақтың тілін де, танымын да, тұлғалық қасиетін де дамыта алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық 105-109 б. www.cpm.kz
2. Айтбенбетова А.Қ. Ауызекі және көркем шығарма мәтініндегі диалог: лексикалық, синтаксистік және стилистикалық сипаттама. — А.,2007.
3. Имангалиева Г.С.Типология диалога (на мат. казахского и русского языков. - Алматы,1999. — С.17.
4. Абдыкаримова Д.Б. Типология реплик казахского и русского диалогов. А.,1999;.
5. «Ақындық өнер» (оқу жұмысының бағдарламасы).- Алматы.- 2010.
6. Қаңлыбаева Ж.С. Коммуникативтік акт шеңберіндегі жауап репликаның қызметі. - А., 2006.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Акышева Гулнур Капиятовна
Қарағанды қаласы №82 ЖББМ КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Қазіргі кезде табысты болу үшін оқушыларға білім қандай қажет болса, дағды да сондай қажет деген ойдың жақтастары көбейіп келеді. Бұл оқушылардың ақпаратты есте сақтап, алған білімдерін ұғынуын, түсінуін және әртүрлі салада қолдана білуін талап етеді. Білімді дәл осылай қолдану оқушыларға кең ауқымды құзіреттілікті меңгеруге мүмкіндік береді.

Білім беру - әр елдің даму болашағын айқындайтын жүйе. Әлемде болып жатқан толағай өзгерістер білім беру жүйесінің алдына бәсекеге қабілетті, кез келген жағдайда өзіндік шешім қабылдай алатын шығармашыл тұлға қалыптастыруды мақсат қойып отырғаны белгілі. Келешек ұрпақты ұлттық болмысымызбен сусындата тәрбиелеуде, еліміздің болашақ азаматтарына сапалы білім беруді алдына міндет етіп қоя білген, ұстаздар қауымы. Әрине, жас ұрпаққа қазақ тілін үйрету- еліміздің күрделі мәселелерінің бірі. Мектептегі қазақ тілі мұғалімі тілді үйретудің басты тұлғасы болып қала бермек.

Қазақ тілі – қазақ халқының мәдениетін, салт-дәстүрін жинақтап сақтаушы, оны кейінгі ұрпаққа жеткізуші құрал. Сондықтан қазақтың сөздерінен ата-бабамыздың ғасырлар бойы жинақтаған білімін, салт-дәстүрлерін, дүниетанымдық көзқарастарын табуға болады. Тіл байлығы, сөз қоры халқымыздың рухани қазынасы екені белгілі. Қазақтың әр сөзі – ақпараттың көзі, әр мақалы – аз сөзбен көп ойды жеткізетін жеке-жеке ғылыми тұжырым. Тілді меңгерген сайын оқушылар сол білімге бойлап, рухани құзіреттіліктерге ие бола алады.

Тіл - әлемді танудың құралы. Осы себепті де, азақ тілінің теориялық, орфоэпиялық, орфографиялық және синтаксистік нормаларын нақты игеру арқылы жазатын, сөйлейтін сөздердің стилін, міндеті мен мақсатын айқын біліп, қазақ тілінде сауатты сөйлеу дағдылары қалаптасады. Әлемдік тәжірибе бойынша тілді тиімді меңгерту төрт дағды арқылы жүзеге асырылады. Оқылым, тыңдалым, жазылым және айтылым. Аталған дағдылар коммуникативтік дағдылар деп аталады. Бұл дағдылардың әрқайсысының өзіне тән ішкі дағдылары мен оны үйрету жолдары, яғни ерекшеліктері бар.

Айтылым, жазылым, тыңдалым, оқылым дағдыларын дамыту тілді еркін игеріп, қарым-қатынасқа еркін түсуге мүмкіндіктер береді. Алған білімдерін өмірде қолдануға бейімделеліп, танымдық қабілеттеріңді дамыту үшін түрлі әдіс-тәсілдер қолдану машығы қалыптасады.

Мектеп оқушылары қарым-қатынас құралы ретінде тілді меңгереді, сонымен қатар, оны ауызша және жазбаша қолдана білуі керек. Білім алушы, сөйлеу әрекетінің төрт түрін меңгеруі керек: рецептивті - тыңдау және оқу, нәтижелі – сөйлеу және жазу, сонымен қатар тілдің олармен байланысты үш аспектісі - лексика, фонетика және грамматика.Тіл тұлғааралық қатынас құралына айналуы үшін қарым-қатынастың барлық түрлерін және сөйлеудің барлық функцияларын меңгеру өте маңызды.

Мектепте қазақ тілін оқып-үйрену барысында оқушыларға оқытудың басты мақсаты – қазақ әдеби тіл нормаларын дұрыс қолдана білуге және сауатты жазуға үйрету; қазақ халқының ғасырлар бойы жинақталған білімін, тарихын, әдебиеті мен мәдениетін оның тілі арқылы таныта отырып, ана тілін қадірлейтін тұлғаны қалыптастыру.

Осы мақсатқа орай, мына міндеттер жүзеге асырылуы тиіс:

- қазақ тілінің өзіне тән заңдылықтарын игерту және сол арқылы оқушының тілдік құзіреттіліктерін қалыптастыру;
- қазақ тілін ана тілі ретінде тани отырып, қарым-қатынас барысында, тыңдалым, оқылым, айтылым, жазылым әрекеттерінде сауаттылықпен қолдану дағдыларын қалыптастыру;
- қазақ тілінің дыбыстық ерекшеліктері мен лексикалық бірліктерінің бойындағы мағыналы байлықты, сөздердің жазылу мен айтылу нормаларын олардың қолданысы арқылы танып білу;
- тіл бірліктерінің қарым-қатынас құралы болу, ойды сыртқа шығару, таным құралы болу қызметтерін тілдік материалдар, оқылым және тыңдалым материалдары арқылы функционалды-коммуникативтік бағдарда игеру және оған қажетті түрлі дағдыларды қалыптастыру;
- оқушыларды грамматикалық заңдылықтарды дұрыс меңгеруі арқылы сөз тіркесін, сөйлемдерді тұлғалық және мағыналық жағынан дұрыс байланыстырып жаза білуге дағдыландыру;
- оқушылардың жазбаша тілін дамыту, сауатты жазбаша сөйлеуге үйрету үшін ана тіліндегі мәтіндерді дұрыс, жүйелі жаза білу икемділіктері мен дағдыларын қалыптастыру;
- оқушылардың жеке лексикалық бірліктерді, сөздерді дұрыс жаза білуге машықтануына күнделікті әрі жіті назар салып отыруын қадағалау;
- оқушыларды сөйлесім әрекетінің түрлерін әлеуметтік ортада қолдана білуге үйрету;
- оқушылардың тілдік дағдысы мен ойлау қабілетін дамыту;
- күнделікті өмір жағдаяттарында қазақ тілін орынды қолдана білуге дағдыландыру;
- оқушыны қазақ халқының мәдениетімен, әдебиетімен, ұлттық салт-дәстүрімен таныстырып, мәдени ортада пайдалануға баулу.

Ең бастысы, оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытып, іскерлік

дағдыларын жетілдіру, өз бетінше ізденуге, тыңдаған ақпарат бойынша ой қорытып, мәдени, ресми қатынасқа бейімдеу, қазақ тілінің әдеби нормаларын жетік білуге, грамматикалық заңдылықтарын игеруге, сөйлейтін сөздің стилін, ана тілінде түрлі өмірлік жағдаяттарда еркін қарым-қатынас жасауда, өзара пікір алмасуда, көзқарастарын білдіруде, өз ойын жүйелі де нақты жеткізе алуына үйрету көзделеді.

Әрбір мұғалім өз тәжірибесінде баланы субъект ретінде оқу ісіне өзінше қызықтыратын, оған қабілетін арттыратын жағдай туғызуды оқытудың басты мақсаты ретінде белгілеуі тиіс. Оның басты ерекшелігі — оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, оқушылардың оқудағы іс-әрекеті арқылы ойлау, сөйлеу дағдыларын жетілдіру, өз бетінше білім алу процесінде бірлесе әрекет ету.

Қазақ тілін оқыту барысында қазақ тілінің қыр-сырын, табиғатын таныта отырып, ертең өмірден өз орынын таба алатын, өзіне сенімді, нағыз ұлтжанды, парасатты ұрпақ тәрбиелеу үшін педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен пайдаланып, тәжірибені байыта түсу. Бірлескен іс-әрекетке негізделген оқытуды тиімді пайдаланған жағдайда келесі нәтижеге қол жеткізуге болады:

- қазақ тілінің өзіне тән заңдылықтарын игереді және сол арқылы тілдік құзіреттіліктерін қалыптастырады;
- қазақ тілін ана тілі ретінде таниды, қарым-қатынас барысында, тыңдалым, оқылым, айтылым, жазылым әрекеттерінде сауаттылықпен қолдану дағдыларын танып біледі, қолдана алады;
- қазақ тілінің дыбыстық ерекшеліктері мен лексикалық бірліктерінің сөздердің жазылу мен айтылу нормаларын, олардың қолданысы арқылы танып біледі;
- қазақ тілі адамдар арасындағы қарым-қатынас, таным мен ойлау құралы ғана емес, қазақ халқының мәдениетін, салт-дәстүрін жинақтап сақтаушы және оны кейінгі ұрпаққа жеткізуші құрал екендігін танып біледі;
- оқушылар жазбаша тілін дамытып, сауатты жазбаша сөйлеуге үйреніп, ана тіліндегі мәтіндерді дұрыс, жүйелі жаза білу икемділіктері мен дағдыларын қалыптастыра алады;
- қазақ тіліндегі тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым коммуникативтік дағдыларын жағдаятқа сай дұрыс қолдана білуді үйренеді.

Жоғарыда айтып өткеніміздей, қазақ тілі сабақтарын жаңаша талаптар мен тілдік дағдыларды меңгертуге ерекше назар аударған жағдайда шығармашылық ұстанымы оқушылардың түрлі шынайы жағдаяттарда жаңа типтегі міндеттерді өздігінен шешу қабілетін, құзыреттілікке бағытталған тапсырмаларды орындау білігін қалыптастыруға мүмкіндік тудырады.

Бүгінгі таңда білім беру мазмұнын жаңарту өте маңызды өзгерістердің сатысында тұр. Жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша оқылым, жазылым, айтылым, тыңдалым дағдыларын дамыту оқушылардың алған білімдері мен үйренген дағдыларын кез келген орта жағдайында қарым-қатынас үдерісінде тиімді қолдануға мүмкіндік береді.

Әдебиет:

1. Құлмағамбетова А. Тілдік төрт дағды бойынша белсенді оқыту тапсырмалары, оқу-әдістемелік құрал.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Алибаева Меруерт Мейрамовна,
Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы,
Қарағанды облысы білім басқармасының Қарағанды қаласы білім бөлімінің
«№15 жалпы білім беретін мектебі» КММ мұғалімі

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесі цифрлық трансформация кезеңін бастан өткеруде. Ақпараттық қоғам жағдайында білім сапасын арттыру, білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту және оқу үдерісін дараландыру мәселесі өзекті сипатқа ие. Осы тұрғыда жасанды интеллект (ЖИ) технологиялары педагогикалық тәжірибеге белсенді енгізіліп, оқытудың мазмұны мен әдістерін жаңғыртуға мүмкіндік беруде. Қазақ тілі пәні – білім алушылардың коммуникативтік құзыреттілігін, тілдік нормаларды меңгеруін, мәтінмен жұмыс жасау қабілетін және сыни ойлау дағдыларын қалыптастыратын жетекші пәндердің бірі. Сондықтан бұл пәнде инновациялық цифрлық құралдарды тиімді пайдалану – білім сапасын арттырудың маңызды шарты. Жасанды интеллектке негізделген платформалар мәтін құрастыру, грамматикалық талдау, қателерді түзету, жедел кері байланыс беру, оқу тапсырмаларын саралау сияқты қызметтерді атқара алады. Бүгінгі таңда білім беру үдерісінде ЖИ құралдарын қолдану тек технологиялық жаңалық емес, ол – әдістемелік тұрғыдан негізделген, педагогикалық мақсатқа бағытталған жүйелі жұмыс болуы тиіс. Себебі технологияның өзі нәтиже бермейді, оны орынды қолдану ғана білім алушының оқу жетістігіне әсер етеді. Осы мақалада қазақ тілі сабағында жасанды интеллект құралдарын қолданудың теориялық негіздері мен практикалық мүмкіндіктері қарастырылады.

Жасанды интеллект – деректерді талдау, үйрену және белгілі бір шешім қабылдау қабілеті бар алгоритмдер жиынтығы. Білім беру саласында ЖИ адаптивті оқыту, дербестендірілген білім беру, автоматтандырылған бағалау және интеллектуалды көмекші жүйелер арқылы қолданылады. Қазақ тілі пәнінде ЖИ қолданудың теориялық негізі бірнеше педагогикалық қағидаттарға сүйенеді: Біріншіден, даралап оқыту қағидаты. ЖИ платформалары білім алушының білім деңгейін талдап, соған сәйкес тапсырмалар ұсына алады. Бұл оқыту қарқынын реттеуге және білім олқылықтарын уақытында анықтауға мүмкіндік береді[3:45].

Екіншіден, кері байланыстың жеделдігі. Дәстүрлі сабақта мұғалім әр білім алушының жұмысын бірден тексеруге үлгермеуі мүмкін. Ал ЖИ жүйелері орфографиялық, грамматикалық қателерді автоматты түрде көрсетіп, түзету жолдарын ұсынады. Бұл білім алушының өздігінен жұмыс істеу дағдысын қалыптастырады.

Үшіншіден, функционалдық сауаттылықты дамыту. ЖИ мәтіндерді талдауға, құрылымдауға, аргумент құрастыруға, мазмұндама мен эссе жазуға бағытталған тапсырмалар әзірлеуге мүмкіндік береді[4]. Бұл білім алушылардың тілдік және коммуникативтік құзыреттілігін арттырады.

Төртіншіден, цифрлық мәдениетті қалыптастыру. Жасанды интеллект құралдарын дұрыс әрі этикалық қолдану білім алушыларды ақпараттық қауіпсіздік, академиялық адалдық және жауапкершілік қағидаттарына тәрбиелейді. Алайда ЖИ-ді қолдану барысында мұғалімнің жетекші рөлі сақталуы тиіс. Жасанды интеллект педагогты алмастырмайды, керісінше, оның кәсіби қызметін толықтыратын құрал ретінде қарастырылуы қажет.

Қазақ тілі сабағында жасанды интеллект құралдарын қолданудың бірнеше тиімді бағытын атап көрсетуге болады.

Бірінші бағыт – мәтін құрастыру және редакциялау. Сабақ барысында білім алушылар берілген тақырып бойынша эссе немесе шағын мәтін жазады. ЖИ платформасы мәтіндегі орфографиялық және пунктуациялық қателерді көрсетіп, стильдік сәйкессіздіктерді анықтайды. Мұғалім осы талдау негізінде қосымша түсіндіру жұмыстарын жүргізеді. Бұл тәсіл жазылым дағдысын жетілдіруге ықпал етеді.

Екінші бағыт – грамматикалық талдау. ЖИ жүйелері сөйлем құрылымын талдап, сөз таптарын анықтап, морфологиялық ерекшеліктерін көрсетеді. Мысалы, білім алушылар күрделі сөйлем түрлерін талдау тапсырмасын орындағанда, жүйе олардың жауабын тексеріп, нақты қателерін көрсетеді. Бұл білім сапасын жедел бағалауға мүмкіндік береді.

Үшінші бағыт – сараланған тапсырмалар әзірлеу. Мұғалім бір тақырып бойынша әртүрлі деңгейдегі тапсырмалар дайындау үшін ЖИ көмегіне жүгіне алады. Нәтижесінде білім алушылардың қабілетіне сәйкес жеке оқу траекториясы қалыптасады.

Төртінші бағыт – сөйлесім әрекетін дамыту. Жасанды интеллектке негізделген диалогтік чат-жүйелер білім алушыларға тілдік орта қалыптастырып, сұрақ-жауап форматында пікір алмасуға мүмкіндік береді. Бұл ауызша сөйлеу дағдыларын дамытуға жағдай жасайды.

Бесінші бағыт – бағалау үдерісін жетілдіру. ЖИ тест тапсырмаларын автоматты тексеріп, статистикалық талдау жүргізе алады. Мұғалім білім алушылардың үлгерім динамикасын көріп, оқу үдерісін түзете алады.

Практикалық тәжірибе көрсеткендей, ЖИ құралдарын жүйелі қолдану білім алушылардың қызығушылығын арттырып, сабақтың интерактивтілігін күшейтеді. Сонымен қатар, уақыт үнемделіп, мұғалім шығармашылық және әдістемелік жұмысқа көбірек көңіл бөлуге мүмкіндік алады.

Қорытынды

Қазіргі цифрлық қоғам жағдайында білім беру жүйесінің жаңғыруы педагогтің кәсіби икемділігі мен инновациялық технологияларды тиімді қолдану қабілетіне тікелей байланысты. Қазақ тілі сабағында жасанды интеллект құралдарын қолдану – білім сапасын арттырудың заманауи әрі нәтижелі бағыттарының бірі. Жасанды интеллект білім алушыларға жедел кері байланыс алуға, қателерін талдауға, мәтін құрылымын жетілдіруге және жеке оқу траекториясын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде функционалдық сауаттылықтың, сыни ойлаудың және шығармашылық қабілеттің дамуына оң әсер етеді.

Сонымен қатар жасанды интеллектті қолдану мұғалімнің рөлін әлсіретпейді, керісінше, оның әдістемелік қызметін жаңа деңгейге көтереді. Педагог ЖИ-ді бағыттаушы, үйлестіруші және сараптаушы ретінде пайдаланып, оқу үдерісін сапалы ұйымдастыра алады. Алайда технологияны қолдану барысында академиялық адалдық қағидаттарын сақтау, ақпараттық қауіпсіздік нормаларын ескеру және білім алушының дербес ойлауын дамыту басты назарда болуы тиіс.

Қорытындылай келе, жасанды интеллект құралдарын ғылыми-әдістемелік негізде жүйелі енгізу қазақ тілі пәнінің мазмұнын жаңғыртып, білім беру сапасын арттыруға нақты мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Айтқұлова Ж.Б. Цифрлық білім беру технологиялары. – Алматы: Білім, 2022. – 248 б.
2. Бейсенбаева Г.Т. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Рауан, 2019. – 312 б.
3. Жұмабаева С.А. Педагогика және оқыту теориясы. – Астана: Фолиант, 2021. – 280 б.
4. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007 (2023 жылғы өзгерістермен).
5. OECD. Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development. – Paris: OECD Publishing, 2021.
6. Полат Е.С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования. – Москва: Академия, 2020. – 368 с.

«СЕБЕП-САЛДАРЛЫҚ ШЕҢБЕР» ЗЕРТТЕУ АЛГОРИТМЫ: ТАРИХИ ОЙЛАУДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ПРАКТИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Алипбекова Зере Жаксылыковна, тарих пәнінің мұғалімі
Абай Құнанбаев атындағы №5 мектеп-гимназиясы, Абай қ.
Зияда Жансая Еркінқызы, тарих пәнінің мұғалімі
Абай Құнанбаев атындағы №5 мектеп-гимназиясы, Абай қ.

Қазіргі білім беру жүйесінде тарих пәнін оқыту мазмұны түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Дәстүрлі оқыту жүйесінде тарихи деректерді жаттау, оқиғалардың хронологиялық

ретін механикалық меңгеру басым болса, қазіргі құзыреттілікке негізделген білім беру моделінде тарихи ойлау, сыни талдау, дереккөздермен жұмыс жасау және себеп-салдарлық байланыстарды анықтау алдыңғы орынға шықты. Осы тұрғыда тарих пәнінің басты міндеті – оқушы санасында тарихи сананы, интерпретациялық мәдениетті және сыни ойлауды қалыптастыру. Тек хронологияны меңгеру тарихи танымның шынайы табиғатын ашпайды. Тарих – себептер жүйесі мен салдарлар динамикасының ғылымы.

Ұсынылып отырған "Себеп-салдарлық шеңбер" алгоритмы тарихи процестерді сызықтық емес, кешенді жүйе ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Оның ғылыми маңыздылығы – тарихи құбылысты көпфакторлы модель арқылы түсіндіруінде Бұл тәсіл оқушыны жай қабылдаушыдан зерттеушіге айналдырады. Аталған әдіс белгілі бір тарихи нәтижені бастапқы нүкте ретінде алып, оған әкелген факторларды жүйелі түрде кері талдау арқылы оқушылардың зерттеу құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған. [1, 101].

"Себеп-салдарлық шеңбер" әдісі тарих ғылымының негізгі принциптеріне — тарихи детерминизмге, жүйелілікке және кешенді талдауға сүйенеді. Тарихи процестер кездейсоқ құбылыстар емес, олар саяси, әлеуметтік, экономикалық және мәдени факторлардың өзара әрекеттесуінің нәтижесі болып табылады.

Тарих ғылымында себеп-салдарлық байланыс категориясы негізгі методологиялық ұстанымдардың бірі болып саналады. Әрбір тарихи құбылыс белгілі бір алғышарттардың, жағдайлардың және механизмдердің нәтижесінде қалыптасады. Алайда мектеп тәжірибесінде бұл байланыстар көбіне үстірт түсіндіріледі. Ұсынылып отырған әдіс осы олқылықтың орнын толтыруға бағытталған [2, 51-52].

Кері реконструкция тәсілі ғылыми зерттеулердегі ретроспективалық талдау әдісіне ұқсас. Бұл тәсілде зерттеуші соңғы нәтижеден бастап, біртіндеп тарихи дамудың бастапқы кезеңдеріне қарай жылжиды. Мұндай тәсіл логикалық ойлауды күшейтеді, себебі оқушы тек "не болды?" деген сұраққа емес, "неліктен болды?" және "қалай болды?" деген сұрақтарға жауап іздейді.

Кері тарихи реконструкция – бұл тарихи фактіні бастапқы нүкте ретінде алып, оған әкелген факторларды визуалды модельдеу арқылы анықтау процесі. Әдістің негізгі мақсаты – оқушылардың тарихи ойлау мен зерттеу құзыреттілігін дамыту.

Зерттеу алгоритмінің басты міндеттері:

- Тарихи себептерді анықтау және классификациялау дағдыларын қалыптастыру.
- Дереккөздерменғ карталармен және статистикалық мәліметтермен жұмыс істеу мәдениетін арттыру.
- Себеп-салдарлық байланыстардың логикалық модельдерін құру арқылы визуалды сауаттылықты дамыту [3, 173].

Зерттеу алгоритмінің құрылымдық кезеңдері және олардың ғылыми негіздемесі. Аталған әдіс бірнеше кезеңнен тұрады және әр кезең нақты зерттеу әрекеттерімен толықтырылады.

Қорытынды оқиғаны анықтау. Зерттеу нысаны ретінде нақты тарихи оқиға таңдалады. Мысалы, 1991 жылғы КСРО-ның ыдырауы. Бұл кезеңде оқушылар тарихи фактіні тек анықтап қана қоймай, оның маңызын түсіндіреді.

Гипотезаларды қалыптастыру. Оқушылар оқиғаның себептері жөнінде алдын ала болжамдар жасайды. Бұл ғылыми зерттеудегі гипотеза құру кезеңіне сәйкес келеді. Мұнда сыни ойлау іске қосылады, себебі әр болжам логикалық негізге сүйенуі тиіс.

Дәлелдерді жинау және талдау. Бұл кезеңде тарихи дереккөздермен жұмыс жүргізіледі: статистикалық мәліметтер, саяси құжаттар, карталар, экономикалық көрсеткіштер қарастырылады. Мәселен, 1980-жылдардағы өндіріс көлемінің төмендеуі, бюджет тапшылығы туралы ресми мәліметтер экономикалық дағдарысты дәлелдейді.

Факторларды классификациялау, яғни себептерді. Себептер бес санатқа бөлінеді: саяси, экономикалық, әлеуметтік, мәдени/идеологиялық, сыртқы факторлар.

Бұл класссификация тарихи процестердің кешенді сипатын түсінуге мүмкіндік береді. Ғылыми тұрғыдан алғанда, мұндай жүйелеу талдау нәтижесінің құрылымдығын қамтамасыз етеді.

“Себеп-салдарлық шеңбер” моделін құру. Визуализация — аналитикалық ойлаудың маңызды құралы. Шеңбер моделінде факторлар бір-бірімен байланыстырылып, олардың өзара ықпалы көрсетіледі. Бұл тарихи процесті динамикалық жүйе ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Гипотезаларды тексеру және қорғау. Бұл кезең ғылыми верификация принципіне негізделген. Оқушылар өз модельдерін академиялық деректермен салыстырып, дәлелдейді. Осы арқылы дәлелді пікір айту дағдысы қалыптасады [4, 61].

Әдістің тиімділігін тарихи мысал арқылы дәлелдеу. (1991 жылғы КСРО-ның ыдырауы мысалында)

КСРО-ның ыдырауын қарастырғанда, дәстүрлі оқыту көбіне оқиға тізбегін ғана сипаттайды: тәуелсіздік декларациялары, тамыз бүлігі, Беловеж келісімі. Алайда кері реконструкция әдісі бұл процесті терең талдауға мүмкіндік береді.

Экономикалық факторлар. 1980-жылдардың соңында өндірістің төмендеуі, мұнай бағасының құлдырауы, жоспарлы экономиканың тиімсіздігі экономикалық дағдарысты күшейтті. Статистикалық деректер өнеркәсіп өнімінің қысқаруын көрсетеді. Бұл орталық биліктің экономикалық мүмкіндігін әлсіретті.

Саяси факторлар. Қайта құру және жариялылық саясаты саяси либерализацияға алып келді. Нәтижесінде партиялық бақылау әлсіреді, республикалар саяси дербестікке ұмтыла бастады.

Әлеуметтік факторлар. Халықтың тұрмыс деңгейінің төмендеуі, азық-түлік тапшылығы, әлеуметтік теңсіздік жаппай наразылыққа себеп болды.

Ұлттық қозғалыстар. Балтық елдеріндегі, Кавказдағы, Орта Азиядағы ұлттық қозғалыстар одақ тұтастығына қауіп төндірді.

Сыртқы факторлар. Қырғи-қабақ соғыс кезіндегі әскери шығындар, халықаралық қысым және батыс елдерімен экономикалық бәсекелестік дағдарысты тереңдетті.

Бұл модель тарихи процестің сызықтық емес, көпфакторлы сипатын дәлелдейді. Демек, әдіс оқиғаны жан-жақты түсіндіруге мүмкіндік береді.

Педагогикалық эксперимент нәтижелері көрсеткендей, талдауға негізделген әдістер ұзақ мерзімді есте сақтауға және терең түсінуге ықпал етеді. Себебі ақпарат мағыналық құрылымға біріктіріледі [5, 33-35].

“Себеп-салдарлық шеңбер” әдісі – қазіргі тарихты оқыту үдерісіндегі инновациялық, зерттеушілік бағыттағы технологиялардың бірі болып табылады. Оның тиімділігі мен артықшылықтары тек мазмұндық тұрғыдан ғана емес, оқыту философиясы мен білім беру нәтижелері деңгейінде де айқын көрінеді. Аталған әдістің басты басымдығы – оның интерактивтілік пен зерттеушілік сипатында.

Бұл әдіс интерактивті сипатқа ие. Дәстүрлі сабақта оқушы көбінесе дайын ақпаратты қабылдаушы рөлінде болса, бұл тәсілде ол зерттеу үдерісінің белсенді қатысушысына айналады. Мұндай әрекет диалогқа, пікірталасқа, дәлелдеуге негізделеді. Осылайша сабақ динамикалық, қозғалысқа толы танымдық алаңға айналады. Интерактивті әрекет барысында оқушыда тек білім ғана емес, коммуникативтік мәдениет те қалыптасады [6, 56].

Екіншіден, әдіс оқушы белсенділігінің артуына тікелей ықпал етеді. Себептерді классификациялау, факторлардың өзара байланысын анықтау, модель құрастыру – барлығы белсенді ойлау әрекетін талап етеді. Оқушы оқиғаның жай куәгері емес, оны талдаушы субъект ретінде әрекет етеді. Мысалы, белгілі бір тарихи құбылысты талдағанда оқушылар экономикалық, саяси немесе әлеуметтік факторлардың қайсысы шешуші рөл атқарғанын дәлелдеу үшін деректерді салыстырады. Мұндай талдау әрекеті когнитивтік белсенділікті күшейтіп, интеллектуалдық дербестікті қалыптастырады.

Үшіншіден, білімді бағалаудың көрнекілігі қамтамасыз етіледі. “Себеп-салдарлық шеңбер” моделі визуалды құрылым ретінде тарихи процестің логикасын айқын көрсетеді.

Мұғалім оқушының білім деңгейін тек жауап саны арқылы емес, себептерді орналастыру дәлдігі, олардың арасындағы логикалық байланыстардың дұрыстығы арқылы бағалай алады. Модельдің құрылымы – оқушы түсінігінің айнасы. Егер факторлар жүйелі әрі негізді байланыстырылса, бұл материалдың терең меңгерілгенін білдіреді. Осы тұрғыдан алғанда әдіс қалыптастырушы бағалауға қолайлы, себебі қателіктерді визуалды түрде көріп, түзетуге мүмкіндік береді.

Төртіншіден, әдіс пәнаралық байланысты жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Тарихи процестер тек бір ғана ғылым аясында шектелмейді. Экономикалық факторларды талдау кезінде математика және экономика элементтері, демографиялық көрсеткіштерді қарастыруда география және статистика білімдері, идеологиялық факторларды зерттеуде әдебиет пен философия мазмұны қолданылады. Осылайша оқушы тарихи оқиғаны тұтас әлеуметтік құбылыс ретінде қабылдайды. [6, 59].

Бесіншіден, цифрлық ресурстарды тиімді қолдану мүмкіндігі айқын көрінеді. Заманауи білім беру ортада электронды архивтер, интерактивті карталар, статистикалық базалар, мультимедиалық материалдар кеңінен қолжетімді. “Себеп-салдарлық шеңбер” әдісінде оқушылар түрлі сандық дереккөздерді пайдаланып, өз модельдерін сандық форматта құра алады. Мысалы, интерактивті тақтада немесе графикалық бағдарламаларда факторлар арасындағы байланысты көрсету – ақпаратты визуализациялаудың тиімді тәсілі. Бұл цифрлық сауаттылықты арттырып, оқушыны ақпараттық қоғам талаптарына бейімдейді.

Сонымен қатар, бұл әдіс функционалдық сауаттылықтың дамуына ықпал етеді. Функционалдық сауаттылық – білімді өмірлік жағдаяттарда қолдана алу қабілеті. Себеп-салдарлық талдау дағдысы тек тарихи процестерді түсіндіруде ғана емес, қазіргі әлеуметтік, саяси немесе экономикалық құбылыстарды бағалауда да маңызды. Оқушы кез келген мәселені көпфакторлы тұрғыда қарастыруға үйренеді, біржақты тұжырымнан қашады, дәлелге сүйеніп шешім қабылдайды.

Қорыта айтқанда, “Себеп-салдарлық шеңбер” әдісі — интерактивтілік, белсенділік, көрнекілік, пәнаралық интеграция және цифрлық ресурстарды тиімді қолдану мүмкіндігімен ерекшеленетін кешенді педагогикалық технология. Ол тарих сабағын мазмұндық тұрғыдан байытып қана қоймай, оқушылардың жоғары деңгейлі ойлау қабілеттерін, зерттеушілік мәдениетін және функционалдық сауаттылығын дамытуға ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Кларин М. В. Инновационные модели обучения: Исследование мирового опыта. — М.: Луч, 2010. — 320 с.
2. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. — М.: Народное образование, 1998. — 256 с.
3. Степанищев А. Т. Методика преподавания и изучения истории в школе: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. — М.: Владос, 2002. — 304 с.
4. Занвязинский В. И., Атаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования. — М.: Академия, 2010. — 208 с.
5. Блум Б. С. Таксономия образовательных целей: Классификация целей обучения. — М.: Педагогика, 1986. — 192 с.
6. Құсайынов А. Қ. Білім берудегі инновациялық технологиялар. — Алматы: Рауан, 2015. — 312 б.
7. Шаймерденова Г. С. Тарихты оқыту әдістемесі — Алматы: Қазақ университеті 2013. — 256 б.

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ И ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Альмагамбетова Улжан Агинбаевна
учитель русского языка и литературы

КГУ «Общеобразовательная школа № 82»
г. Караганда

Основной задачей системы образования является создание необходимых условий для получения образования, направленного на профессиональное воспитание и развитие человека на основе национальных и общечеловеческих ценностей. Чтобы создать условия для развития обучающихся, каждый учитель должен двигаться в направлении всех инноваций и преобразований. Эти инновации и преобразования смело ведут к переменам. Онлайн-обучение особенно популярно. Электронное обучение основано на компьютерном управлении этими процессами и передает большой объем информации, необходимой для процесса обучения, через социальные сети и интерактивное общение между педагогами и учащимися.

Основная цель электронного обучения - предоставить лучшие образовательные ресурсы и технологии для всех компонентов образовательного процесса. Перед лингвистами сегодня стоит очень сложная задача: с одной стороны, повысить уровень обязательных знаний, умений и навыков, с другой - развить потенциал творчества и мышления учащихся высокого уровня. Использование информационных технологий в классе рассматривается не как цель, а как средство улучшения среды обучающихся, источник дополнительной информации по этому предмету, средство развития личностной среды детей, средство самостоятельной работы и повышения их знаний. Современные школы, сталкиваются с задачей обеспечения качественного образования, учета способностей, интересов и тенденций учащихся, развития социальной активности и пересмотра учебных материалов в целом. Нет сомнений в том, что новые информационные технологии играют важную роль. Использование ИКТ в классе для обучения познавательной деятельности учащихся способствует повышению качества преподавания и подготовке быстрых и качественных уроков. Основная цель использования ИКТ – развивать мышление и формировать образ мышления. Использование компьютеров освобождает учителей от ежедневных занятий, то есть от написания на доске. Также легче выбирать наглядные пособия. Компьютеры открыли новые возможности для учителей. Современные информационные технологии знакомят учащихся с нетрадиционными источниками информации и учат их осваивать новые методы обучения.

Трудно пробудить интерес к преподаванию русского языка и литературы, но я думаю, что возможность есть. Мультимедийные презентации здесь полезны, их можно использовать для объяснения нового урока, утверждения занятий и их повторения. Я использую интерактивные доски на уроках. Моя цель - воспитать активного человека с высоким уровнем образования, который можно использовать в жизни. Для достижения этой цели я реализовала следующие задачи:

- формирование готовности к интерактивному обучению;
- развитие интерактивных навыков в образовательной среде;
- внедрение новых интерактивных методов обучения и развития коммуникативных навыков учащихся в преподавании предмета, также обладать способностью управлять и руководить.

Каждый ученик должен уметь отстаивать свою точку зрения и сопоставлять ее с различными ситуациями. Каждый учитель сталкивается с проблемой, как стабилизировать интересы учащихся и как повысить качество образования. Я думаю, что интерактивный метод преподавания русского языка и литературы очень важен в учебном процессе. Задачи, с которыми сталкиваются педагоги языка при использовании информационных технологий, во многом отличаются от целей и задач учителей других предметов. Эти обязанности включают обработку текстов, художественную лексику и книгу. Учителя русского языка должны развивать сильные навыки правописания и пунктуации, обогащать словарный запас учащихся, учить их овладевать нормами литературного языка, а также обучать детей знаниям литературного языка и терминологии. Создание графиков, диаграмм и презентаций экономит время и придает материалам более красивый вид. Использую головоломки, иллюстрации, рисунки, различные развлекательные

задания и викторины, чтобы вызвать интерес к занятиям.

Используя инновационные технологии в преподавании русского языка и литературы, я продолжаю успешно применять следующие приемы на своих уроках: мозговой штурм, корзина идей, незаконченные предложения, групповое обсуждение, синквейн, кластер, ключевые термины, запутывание логической цепочки, развивающие игры, инсерт, ПОПС-формула, корректор, исследовательская задача, фишбоун.

Интерактивная доска имеет новую функцию для работы с презентациями, то есть вы можете использовать закладки для изменения текста на доске при просмотре слайда. На практике: буквы в словах, знаки препинания, открытые круглые скобки. Следующий вид упражнений - пробное упражнение. Они были разработаны для подготовки к единому национальному тестированию. Используйте серию упражнений для подготовки к ЕНТ, вы можете выполнять аналогичные упражнения по всем разделам. Сейчас существуют тренажеры для тестовых упражнений по русскому языку. Мы также используем их для работы с интерактивными досками, что упрощает проверку ваших знаний по теме, которую вы читаете, и экономит ваше время на уроке.

Служба интерактивной доски дополняет возможности компьютера и помогает вам редактировать урок, выделять основные моменты урока и сохранять его. Использование интерактивных досок учит правильному использованию учебного времени. Ценность интерактивных методов заключается в обучении учащихся, а также в обучении их знаниям и навыкам в классе и в реальной жизни. Следовательно, развивающемуся обществу нужны современные, образованные, воспитанные, ответственные лица, принимающие решения. Основываясь на своем профессиональном опыте, я хотела бы подчеркнуть, что посредством интерактивного обучения мы воспитываем свободного человека с активным жизненным статусом. Человек, который не только отстаивает собственное мнение, но и прислушивается к мнению других. Обучение с использованием информационных и коммуникационных технологий является визуальным, информативным и интерактивным, что может сэкономить время учителей и учащихся в классе, позволить учащимся работать по своему усмотрению и помочь учителям и учащимся работать вместе в группах или индивидуально для анализа и оценки результатов обучения.

Использование информационных и коммуникационных технологий направлено на повышение качества образования. У учащихся развивается духовное, социальное и культурное мышление. Компьютеризация преподавания русского языка в школах меняет способ его функционирования и, прежде всего, его эффективность. Во-первых, компьютер может хранить в своей памяти большое количество материалов, своевременно находить, обрабатывать, сравнивать и восстанавливать необходимую информацию. Во-вторых, и это самое главное, компьютер ведет диалог с учеником. Он дает обратную связь, компьютер может быть «собеседником», он отвечает за работу каждого учащегося и оценивает его ответы. В-третьих, использование компьютеров расширило образовательную информацию. Вы можете использовать графику, анимацию и звук, то есть все современное видео оборудование. В-четвертых, использование компьютеров может повысить интерес учащихся к этому предмету. Это может помочь вам сосредоточиться на наиболее важных аспектах материала, который вы активно читаете.

Требования, предъявляемые к сегодняшнему уроку, должны быть выполнены учителем. В ходе урока учителя должны выбирать методы, которые позволяют учащимся проводить исследования, а не представлять материал в готовом виде. Только так учащийся может стать по-настоящему самостоятельной личностью.

Литература:

1. Беспалько, В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения.

Аманжолова Жадыра Болатовна
бастауыш сынып мұғалімі,
«Әлімхан Ермеков атындағы мектеп –
интернаты» КММ Қарағанды қаласы

Білім сапасын арттыру – бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Заманауи технологиялар, атап айтқанда сандық білім беру ресурстары, АКТ, EdTech шешімдері аралас оқытужәне жасанды интеллект білім беруді жаңа деңгейге көтеруде маңызды рөл атқарады. Бұл мақалада аталған инновациялардың білім сапасына әсері 2- сынып төңірегіндегі сабақ мысалдары арқылы қарастырылады. Қазақстандық білім жүйесінде осы құралдарды қолдану оқушылардың білім алуын тиімді етеді, мотивациясын арттырады және нәтижелерді жақсартады.

Білім сапасының артуы оқытудың интерактивтілігіне, жекелендірілуіне және қолжетімділігіне байланысты. Мысалы, 2-сыныпта математика немесе оқу сабақтарында сандық ресурстарды пайдалану балалардың қызығушылығын оятып, материалды тез меңгеруге көмектеседі. Төменде әр бағыт бойынша толығырақ қарастырамыз.

Сандық білім беру ресурстары білім сапасын арттыру құралы ретінде.

Сандық білім беру ресурстары (СБР) – интерактивті анимациялар, видео, ойындар және тестілерден тұратын электрондық материалдар. Олар оқытудың қызықты етіп, оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, материалды терең меңгеруге мүмкіндік береді. СБР арқылы оқыту сараланады: әр баланың қарқынына сай тапысрмалар беріледі, нәтижесінде білім сапасы 20-30%-ға жоғарылайды. 2 – сынып мысалы: Математика сабағы «Қосу және алу» тақырыбы. Мұғалімге Wordwall платформасында қосу және азайтуға викторина, сәйкестендір деген тапсырмаларды тез арада құруға болады. LearningApps – тегін интерактивті тапсырмалар бар. Оның мүмкіндіктері жұптарды табу, сандық пазл, реттік орналастыру деген сияқты математикалық ойындар өте көп. Kahoot- жарыс форматындағы ойын. Қысқа тест сұрақтарын құрамын, оқушылар телефонмен жауап беріп, ұпай жинайды. Бұл платформа оқушылардың оқуға деген қызығушылығын туғызады. Baamboozle - топтық тақта ойыны. Топпен ойнайды, ұпай жинайды. Daryn.online платформасындағы интерактивті ойынды қолданамын. Балалар экранда алма суреттерін санау арқылы 5+3=есебін шешеді, дұрыс жауапқа анимациялық жүлде алады. Үй тапсырмасында QR-код арқылы видео көрсетіліп, балалар өз бетінше шығармашылық есеп шағарады. Нәтижесінде оқушылардың қатесі 40%-дан 15%-ға төмендеп, сабаққа қызығушылықтары артады.

Бұл ресурстар мұғалімнің АКТ құзіреттілігін дамытып, оқушылардың зерттеушілік дағдыларын қалыптастырады.

Басқару және оқытуда АКТ және EdTech шешімдерін қолдану.

АКТ (ақпараттық –коммуникациялық технологиялар) және EdTech (білім беру технологиялары) басқаруды автоматтандырып, оқу процесін тиімді етеді.Электрондық журналдар, Google Classroom сияқты платформалар оқушылардың үлгерімін бақылап, есептерді автоматты тексереді. Бұл мұғалімдердің уақытн үнемдеп, жеке жұмысқа мүмкіндік береді, білім сапасын арттырады. 2 – сынып сысалы: Оқу сабағы «мәтінді түсініп оқу» (ертегі немесе шағын әңгіме) EdTech құралдары – kahoo платформасы арқылы викторина өткізіледі. Балалар планшетте сұрақтарға дұрыс жауап іздейді. Мұғалім сыныптағы ортақ экранда нәтижелерді көреді, әлсіз оқушыларға қосымша тапсырма беріледі.Басқаруда электрондық журнал арқылы ата – аналарға сабақ соңында есеп жіберіледі.

Аралас оқыту және оның білім беру нәтижелерінің сапасына әсері.

Аралас оқыту (blended learning) –дәстүрлі сабақ пен онлайн элементтердің үйлесімі. Ол оқушылардың жеке қажеттілігіне бейімделіп, мотивацияны арттырады, нәтижелерді 25%-ға жақсартады. Сабақта теория, үйде практика – осы модель тұлғалық дамуға ықпал етеді. 2 – сынып мысалы: Қазақ тілі сабағы «Сөйлем құрау». Сабақ барысында мұғалім дәстүрлі әдіспен мысал келтіреді («Мен мектепке барамын»). Содан кейін Padlet платформасында топтық жұмыс: балалар онлайн тақтаға сурет қосып, сөйлем құрады. Үй тапсырмасы – Nearpod – тағы

интерактивті жаттығулар, мұғалім кері байланыс береді. Екі аптадан кейін оқушылардың сөйлем құрау дағдысы 80%-ға өскен, қызығушылықтары жоғарлады. Аралас модель дарынды балаларды зерттеуші етіп, әлсіздерді қолдауға мүмкіндік береді.

Білім берудегі жасанды интеллект: білім сапасын арттыруға мүмкіндіктер.

Жасанды интеллект (ЖИ) оқытуды жекелендіріп, әр оқушыға бейімделген материал ұсынады. GhatGPT немесе адаптивті платформалар қателерді талдап, қосымша тапсырмалар береді, бағалауды автоматтандырады. Бұл білім сапасын 30%-ға арттырып, мұғалімдердің әкімшілік жүктемесін азайтады.2 – сынып мысалы: Математика сабағы EdTech арқылы тапсырма құру. (Quizlet платформасы). Оқушылар қосу мен алуды орындайды, сан нәтижесін таниды, қате жіберген жағдайда тапсырманы қайта орындап үйренеді. Quizlet – ке карточкалар енгізеді:

Сурет: 10 алма + 12 алма 22
Сурет: 10 шар – 4 шар 6
Сурет: 7 қарындаш +12
19

Оқушы суретті көреді, жауап таңдайды. Педагогикалық тиімділігі даралапоқыту жүзеге асады, оқушы қателесуден қорықпайды, қайталау автоматты жүреді, мотивация жоғарлайды.

Жоғарыда қарастырылған тәсілдер білім сапасын жетілдіреді: оқушылардың қызығушылығын арттырады, үлгерімі жақсарады, мұғалімдердің тиімділігі өседі. 2- сынып мысалдары көрсеткендай, бұл құралдар бастауыш сыныпта ерте нәтиже береді. Мектептерге ұсыныс: мұғалімдерді оқыту, техникалық жабдықтау және пилоттық жобалар енгізу. Бұл Қазақстан білім жүйесін халықаралық деңгейге шығарады.

Интерактивті әдістер, мысалы, топтық жұмыс, пікірталастар және рөлдік ойындар, оқушылардың белсенділігін арттырады. Бұл әдістер оқу материалдарын терең түсінуге және сыни ойлауға дамытуға көмектеседі.

Бейнемазмұн, анимациялар және интерактивті жаттығулар оқушылардың визуалды қабылдауын жақсартып, материалды қызықты етеді. Бұл ресурстар білім алушылардың танымдық қабілеттерін арттыруға септігін тигізеді.

Цифрлық құралдар, мысалы, планшеттер мен ноутбуктер, оқу процесін жеңілдетеді. Оқушылар интернет арқылы қажетті ақпаратты жылдам таба алады. Заманауи әдістер мен құралдар білім сапасын арттыруға ықпал етеді. Оқушылардың білім деңгейі, мотивациясы және қатысуы жоғарылайды. Сыни ойлау, шығармашылық және командада жұмыс істеу дағдыларының дамуы – қазіргі білім беру жүйесінің басты нәтижесі. Онлайн ресурстар мен интерактивті құралдардың арқасында білім алу мүмкіндіктері кеңейіп, білімнің теңдігі артады.

Заманауи әдістер мен құралдар білім сапасын арттыруда маңызды рөл атқарады. Білім беру жүйесін жаңарту арқылы біз оқушылардың білім деңгейін көтеріп, олардың болашақта табысты болуына септігін тигізе аламыз. Білім бұл – қоғамының негізі, сондықтан оны дамыту – маңызды міндет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Сандық білім беру ресурстарын оқу үдерісінде қолдану. Ust.kz 2026ж
2. Аралас оқытудың педагогикалық құзіреттілікке әсері. Zhetysai.kz 2026ж
3. Педагогикалық идея: Жасанды интеллект және білім беру. Ust.kz 2026ж
4. Мұратбек Б.Ж. (2019). Интерактивті оқыту: әдістемелік нұсқаулық. Нұр-Сұлтан: ҚазМҰУ.
5. Шарипов Д.С. (2021). Цифрлық техгнологиялар және білім сапасы. Журнал «Білім әлемі», 5 (2), 45-52.
6. Кенжебаева Г.С. (2018). Оқыту басқару жүйелері: теория және практика. Нұр-Сұлтан: Білім инновация.

ИНТЕГРАЦИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И СТОРИТЕЛЛИНГА В РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ 10–11 КЛАССОВ

Ануфриева А.Г., Садвакасова Д.А.,
учителя русского языка и литературы,
КГУ "Общеобразовательная школа №59"
г. Караганда

Развитие читательской грамотности старшеклассников является одной из ключевых задач современного школьного образования.

В своей педагогической практике мы обратились к возможностям интеграции искусственного интеллекта (ИИ) и сторителлинга как средств активизации аналитической и творческой деятельности учащихся. Использование ИИ в сочетании с созданием и переосмыслением сюжетов позволило усилить вовлечённость школьников и перевести чтение из репродуктивной деятельности в осмысленный и рефлексивный процесс.

Цель исследования: выявить педагогический потенциал интеграции ИИ и сторителлинга в развитии читательской грамотности учащихся 10–11 классов на уроках литературы.

Исследование проводилось на базе КГУ «Общеобразовательная школа №59» г. Караганды в 10–11 классах.

В учебной деятельности использовались ИИ-инструменты, которые применялись исключительно как вспомогательные средства – для генерации идей, формулирования вопросов, моделирования речевых ситуаций. Сторителлинг рассматривался как метод вовлечённого чтения и осмысления текста через создание собственных нарративов.

Ниже представлены задания, апробированные на уроках русского языка и литературы в 10–11 классах.

Задание 1. Сопоставительный анализ текста.

С помощью ИИ учащиеся получали предварительный анализ художественного фрагмента (тема, идея, средства выразительности). Далее проводилось сопоставление машинного анализа с самостоятельными выводами учащихся. Итог оформлялся в виде таблицы «Мой анализ – Анализ ИИ – Итоговый вывод». Задание способствовало развитию критического мышления и навыков аргументации.

Задание 2. Конструктор вопросов.

Учащиеся с использованием ИИ разрабатывали вопросы к тексту разных уровней сложности (фактуальные, интерпретационные, оценочные). После этого вопросы редактировались и обсуждались в классе, формировался банк заданий для диагностики читательской грамотности.

Задание 3. «Продолжи историю».

После чтения художественного произведения учащиеся создавали продолжение сюжета от лица второстепенного героя. ИИ использовался для подбора лексики и идей, однако финальная версия текста создавалась и редактировалась учеником самостоятельно.

Задание 4. Современная интерпретация классики.

Учащиеся переносили сюжет классического произведения в современные реалии. ИИ помогал моделировать речевые ситуации, после чего школьники оценивали уместность и точность интерпретации.

Задание 5. Интервью с персонажем.

ИИ выступал в роли литературного героя, отвечая на вопросы учащихся. Далее проводился анализ: соответствуют ли ответы логике образа и авторской позиции.

Исследование в 10 «А» классе проводилось в ходе изучения романа А. С. Пушкина «Евгений Онегин». В экспериментальной группе (20 учащихся) было апробировано задание исследовательского характера «Образ героя глазами автора, читателя и ИИ».

Содержание задания:

1. Учащиеся анализировали образ Евгения Онегина (характер, жизненная позиция, отношение к обществу).

2. С помощью ИИ получали предварительный аналитический текст (обобщённая характеристика героя).

3. Выполняли сопоставление: авторская позиция (по тексту романа); собственная интерпретация; интерпретация ИИ.

4. Итог оформлялся в виде аналитической таблицы и письменного вывода (мини-эссе объёмом 120–150 слов).

Диагностика читательской грамотности 10 «А» класса

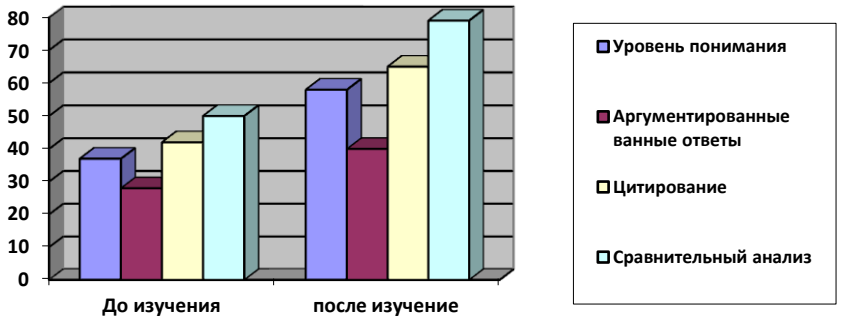

Таким образом, задания с элементами ИИ и сторителлинга способствовали развитию навыков интерпретации художественного образа и формированию критического отношения к информации.

В 11 «Б» классе исследование проводилось при изучении романа Е. И. Замятина «Мы», произведения, требующего высокого уровня смыслового анализа и абстрактного мышления. В работе приняли участие 21 учащийся. Было использовано задание, направленное на развитие интерпретационной и оценочной читательской грамотности.

Содержание задания:

1. Учащиеся выбирали фрагмент романа, отражающий конфликт личности и тоталитарного общества.

2. С помощью ИИ моделировали возможный внутренний монолог героя (D-503) в иной ситуации выбора.

3. Создавали собственный текст в форме дневниковой записи, аргументируя соответствие авторской концепции.

4. Проводили рефлексию: какие элементы текста допустимы с точки зрения авторского замысла, а какие искажают его.

Результаты 11 «Б» класса

	Понимание и интерпретация текста	Оценочные суждения	Устные развернутые ответы	Интерес к анализу произведения
До начала изучения романа	48 %	33%	46%	54%
После изучения романа	68 %	57%	71%	82%

Учителя отметили улучшение качества устных и письменных рассуждений, более осознанное отношение учащихся к анализу художественного произведения.

Выводы.

1. Интеграция ИИ и сторителлинга способствует формированию читательской грамотности и развитию критического мышления старшеклассников.

2. Наиболее эффективными являются задания, основанные на сопоставлении человеческого и машинного анализа.

3. Использование ИИ требует обязательного педагогического контроля и формирования цифровой этики.

4. Технология особенно результативна при работе с анализом текста, эссе и проектной деятельностью.

Литература.

1.Асмолов А.Г. Психология современного образования: от традиции к инновации. — М.: Просвещение, 2022.

2.Баранова Т.А. Сторителлинг в обучении: методика и практика применения. — СПб.: Санкт-Петербург, 2021.

3.Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании. — М.: Школа-Пресс, 2019.

4.Федорова И.А. Интерактивные технологии обучения на уроках литературы. — М.: Просвещение, 2022.

5.Жумабаева Г.К. Развитие читательской грамотности учащихся старшей школы. — Алматы: Қазақ университеті, 2022.

ОЦЕНКА ВОЗМОЖНОСТЕЙ ПРИМЕНЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ШКОЛЫ

Апеева Оксана Владимировна.
Заместитель директора по информатизации.
Казахстан. Карагандинская область. Посёлок Топар.
ОШ (РЦ) имени Бауыржана Момышулы

Современные образовательные системы переживают цифровую трансформацию, в которой искусственный интеллект занимает центральное место. ИИ-технологии способны улучшить качество обучения, повысить мотивацию учеников и помочь педагогам адаптировать учебный процесс к индивидуальным потребностям учащихся. В Казахстане внедрение ИИ в школу становится важным направлением развития образования.

Искусственный интеллект в образовании представляет собой совокупность цифровых технологий, основанных на методах машинного обучения, обработке больших данных, анализе поведения пользователей, интеллектуальных обучающих системах и адаптивных алгоритмах. Теоретической базой применения ИИ в обучении служат идеи персонализированного, адаптивного и компетентностного подходов, а также концепции цифровой педагогики и анализа образовательных данных.

В основе применения ИИ лежит способность систем анализировать большие массивы учебной информации: результаты выполнения заданий, скорость усвоения материала, типичные ошибки учащихся, особенности их познавательной деятельности. На основе этих данных алгоритмы формируют индивидуальные образовательные траектории, подбирают задания соответствующего уровня сложности и предлагают персонализированные рекомендации.

С точки зрения педагогической теории, ИИ поддерживает реализацию:

— дифференцированного обучения;

— формирующего оценивания;

— индивидуализации образовательного процесса;

— адаптивного управления обучением.

ИИ-системы позволяют автоматизировать оценку знаний учащихся, особенно в тестовых, письменных и практических заданиях, обеспечивая объективность и оперативность проверки. Важной функцией является предоставление мгновенной обратной связи, что соответствует принципам эффективного обучения и способствует повышению мотивации учащихся.

Значимым направлением является использование интеллектуальных обучающих систем (Intelligent Tutoring Systems), которые имитируют работу персонального наставника,

анализируют действия ученика и предлагают подсказки, объяснения и дополнительные материалы в реальном времени.

Также важную роль играет анализ образовательных данных, позволяющий педагогам выявлять пробелы в знаниях учащихся, прогнозировать учебные результаты и своевременно корректировать образовательный процесс.

Таким образом, ИИ в образовании выступает не как замена учителя, а как инструмент поддержки педагогической деятельности, усиливающий возможности персонализации, мониторинга и управления обучением на научно обоснованной основе.

Этика, цели и эффекты применения искусственного интеллекта являются ключевыми аспектами его использования в образовательных системах. И вместе с новыми возможностями перед системой образования встают важные вопросы: зачем мы внедряем ИИ, к каким результатам стремимся и какие этические нормы при этом обязаны соблюдать. Всё активнее входит в образовательную практику школ применение цифровых платформ, адаптивных тренажёров, интеллектуальных помощников для учителя и ученика.

Важно понимать, что цель применения ИИ в школе — не замена учителя, а повышение качества обучения за счёт персонализации, объективной оценки знаний и поддержки педагогической деятельности. ИИ позволяет анализировать учебные данные, подбирать задания по уровню сложности, выявлять пробелы в знаниях и давать мгновенную обратную связь. Это особенно актуально в условиях разноуровневых классов и инклюзивного образования. Однако с расширением применения ИИ возрастает значение этических аспектов.

Первый важный вопрос — конфиденциальность и защита персональных данных учащихся. ИИ-системы работают с большими объёмами информации: результатами тестов, поведенческими данными, индивидуальными траекториями обучения. Школа обязана обеспечить безопасное хранение этих данных и их использование исключительно в образовательных целях.

Второй аспект —алгоритмическая объективность. Решения, предлагаемые ИИ, не должны усиливать неравенство между учащимися. Если алгоритмы построены на неполных или предвзятых данных, это может привести к ошибочным рекомендациям и несправедливой оценке.

Третий вопрос — академическая честность. С появлением ИИ-инструментов у учащихся возникает возможность использовать их для выполнения заданий без осмысления материала. Поэтому важно не запрещать ИИ, а формировать у школьников культуру его грамотного и ответственного использования.

Говоря об эффектах внедрения ИИ, можно выделить несколько положительных результатов:

- ✓ повышение мотивации учащихся за счёт интерактивности и персонализации;
- ✓ снижение рутинной нагрузки на учителя;
- ✓ повышение объективности оценивания;
- ✓ развитие цифровой и критической грамотности школьников.

В то же время существуют и риски:

- ✓ недостаточная готовность педагогов к использованию ИИ;
- ✓ зависимость от технической инфраструктуры;
- ✓ возможное снижение самостоятельности учащихся при неконтролируемом использовании технологий.

Для Казахстана этот вопрос особенно актуален в рамках цифровой трансформации образования. Важно, чтобы внедрение ИИ происходило не стихийно, а на основе нормативных документов, программ повышения квалификации педагогов и чётких этических стандартов.

Таким образом, искусственный интеллект в школе должен рассматриваться не только как технологический инструмент, но и как педагогическое и этическое явление. Только при осознанном, ответственном и методически грамотном использовании ИИ сможет

действительно повысить качество образования, сохраняя при этом ведущую роль учителя и ценность личности ученика.

Вопрос внедрения искусственного интеллекта в школьное образование выходит за рамки теории и становится задачей повседневной педагогической практики. ИИ может выступать инструментом персонализации, формирования критического мышления и поддержки деятельности учителя в условиях общеобразовательной школы. Учителю важно понимать не только возможности ИИ, но и как именно применять его на уроке, чтобы он усиливал обучение, а не отвлекал от него.

Практический подход предполагает использование ИИ:

- ✓ как помощника учителя при подготовке урока;
- ✓ как инструмента для дифференциации заданий;
- ✓ как средства мгновенной обратной связи для учащихся;
- ✓ как ресурса для развития навыков анализа и критического мышления.

1. Математика

Генерация ИИ разноуровневых задач по одной теме (например, «Квадратные уравнения»). Анализ типичных ошибок учащихся и подбор дополнительных упражнений. Пошаговые объяснения решения задач для учеников, испытывающих трудности.

Практика на уроке: Учитель предлагает учащимся решить задачи, после чего они могут проверить ход решения с помощью ИИ и получить разъяснение именно того шага, где возникла ошибка. Что позволит усилить персонализацию обучения, снизить страх перед сложными темами.

2. Русский/казахский/английский язык и литература

Проверка сочинений на логичность, структуру и речевые ошибки. Генерация текстов для анализа (публицистический, художественный стиль). Создание упражнений на перефразирование, перевод, развитие словарного запаса.

Практика на уроке: Ученики пишут эссе, затем используют ИИ для получения рекомендаций по улучшению текста и самостоятельно вносят правки.

Эффектом данной практики будет развитие письменной речи, навыков редактирования и самооценки.

3. История и обществознание

Моделирование исторических диалогов («интервью» с исторической личностью). Создание сравнительных таблиц по эпохам и событиям. Формирование вопросов для дискуссии.

Практика на уроке: Ученики задают ИИ вопросы от имени исторического персонажа и анализируют полученные ответы на предмет достоверности. Данная практика развивает критическое мышление и интересе к предмету.

4. Биология, химия, физика

Объяснение сложных процессов простым языком. Виртуальные лабораторные работы и моделирование экспериментов. Подготовка тестов и интерактивных тренажёров.

Практика на уроке: Перед лабораторной работой учащиеся с помощью ИИ изучают модель эксперимента и прогнозируют результат. Это позволит улучшить понимание процессов и подготовить к практике.

5. Информатика

Обучение программированию с помощью ИИ-подсказок. Разбор ошибок в коде. Создание проектов с элементами ИИ.

Практика на уроке: Ученик пишет программу, ИИ помогает найти ошибку и объясняет её причину, что позволит ускорить процесс развития алгоритмического мышления.

6. Начальная школа

Адаптивные тренажёры по чтению и счёту. Обучающие диалоги и игровые задания. Индивидуальные карточки заданий.

Практика на уроке: Учитель использует ИИ для создания карточек разной сложности для каждого ученика.

Данная практика показывает, что ИИ наиболее эффективно работает не как отдельный инструмент, а как педагогический помощник, встроенный в структуру урока. Его грамотное использование позволяет реализовать дифференцированный подход, повысить мотивацию учащихся и облегчить работу учителя.

Ключевым условием успешной интеграции остаётся методическая подготовка педагога и понимание педагогической цели применения ИИ на каждом этапе урока.

Литература

1. Тегмарк, М. Жизнь 3.0: Быть человеком в эпоху искусственного интеллекта / Пер. с англ. Е. Канищевой. — Москва: Альпина нон-фикшн, 2018.
2. Министерство просвещения РК. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2025-2026 учебном году».- Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2025.
3. Сафонова А. С., Баженова Е. В. Использование сервисов искусственного интеллекта в деятельности педагога: возможности и риски. Педагогика и психология образования, № 2, 2023.
4. Рассел, С. Дж., Норвиг, П. Искусственный интеллект: современный подход. 4-е изд. / Пер. с англ. А. В. Слепцова. — Москва: Вильямс, 2021.
5. Андреев А. А. Искусственный интеллект как инструмент повышения эффективности образовательного процесса. Информатика и образование, 2022 год.

МУЗЫКАЛЬНЫЙ КОНСТРУКТОР В РАБОТЕ С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ У ДЕТЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Артамонова В.С. учитель-логопед
КГУ «Основная средняя школа №73»
г. Караганда

В современной коррекционной педагогике поиск эффективных инструментов для работы с детьми, имеющими общее недоразвитие речи (далее ОНР), остается актуальной задачей. Дети имея такие диагнозы как задержка психического развития, умственная отсталость, либо иные нарушения в большинстве случаев сопровождаются дополнительными нарушениями речи. Младший школьный возраст является критическим периодом для формирования связной речи и закрепления навыков письма и чтения.

Музыкальный конструктор - это методика, использующая возможности искусственного интеллекта (нейросети для генерации аудио и видео) для создания адаптированного образовательного материала. Использование песен и визуальных образов, созданных специально под конкретную коррекционную задачу, позволяя превратить рутинные действия в увлекательную процесс.

Перед внедрением метода было проведено обследование учащихся 1 и 4 классов с диагнозом ОНР (II и III уровня) [1:14].

Выявлены такие трудности как:

- Фонетико-фонематические нарушения: смазанное произношение, трудности в дифференциации схожих звуков;
- Слабое чувство ритма: детям сложно удерживать темп речи, наблюдаются запинки и нарушение слоговой структуры слов;
- Низкий уровень мотивации: дети быстро устают от печатных карточек, речи учителя, вызывая негативизм;
- Проблемы с лексикой и грамматикой: бедный словарный запас и ошибки в согласовании слов.

Метод «Музыкальный конструктор» строится на практических шагах ИИ-технологий. На основе дефицитов ребенка (например, дифференциация звуков [с-ш], неумение использовать предлоги, антонимы синонимы, либо закрепление лексической темы и расширения словарного запаса и др.) составляется обучающее стихотворение с помощью нейросети (ChatGPT, Gimini). Важно прописать четкий текст того, что мы хотим увидеть в данной песни, к примеру если у нас тема «Ценности народа Казахстана», дополнительно мы можем прописать Prompt «Добавь в песню антонимы и больше прилагательных», так искусственный интеллект понимает цельные задачи, которые перед ним стоят. Далее с помощью нейросетей (Songria, Songly Gift, YesChat) текст превращается в песню любого жанра (поп, детская песенка, рок). Это создает эффект «личного хита». С помощью видео-ИИ (Runway, Cup-cat) создается клип, где визуальный ряд четко синхронизирован с ритмом и содержанием песни, что помогает задействовать зрительную память, а добавление текстовой дорожки помогает повторять слова песни. Использование платформы Canva помогает синхронизировать видео с песней, при необходимости добавив дополнительные функции.

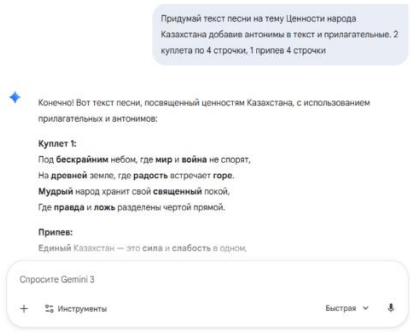

Рис.1. Prompt Gimini

Рис.2. Prompt Songria

Рис.3. Prompt Cap Cat

Этапы работы:

- Ребенок несколько раз слушает трек, привыкая к правильному звучанию мелодии. Детям 4 класса можно распечатать текст, чтобы они могли практически сра[illegible]ться в работу и в свободное время дома просматривать стих. Мы не заставляем целенаправленно заучивать текст, несколько раз прослушав песню и почитав, он откладывается автоматически;
- Совместное пение с учениками. Музыка задает ритмический рисунок, не позволяя «проглатывать» буквы и запоминать слова со сложной слоговой структурой;
- Просмотр видеоролика позволяет соотносить услышанное слово с ярким образом. Все готовые клипы можно разместить на YouTube канале и давать ссылку родителям для просмотра детям.

Работа с детьми может осуществляться как в группе, так и индивидуально, используя интерактивную доску, стационарный компьютер, планшет.

Спустя 4 месяца применения «Музыкального конструктора» в коррекционном процессе были зафиксированы значительные улучшения.

Табл. 1. Сравнительный анализ до и после применения «Музыкального конструктора»

Показатели	До	После
Активный словарь	14% (1 класс), 36 % (4 класс)	32% (1 класс), 44% (4 класс)
Автоматизация, дифференциация звуков	22% (1 класс)	46 % (1 класс)
Слоговая структура	20% (1 класс)	38 % (1 класс)
Грамматика	34% (4 класс)	52 % (4 класс)
Мотивация	20% (1 класс), 42% (4 класс)	48% (1 класс), 68% (4 класс)

Расчетные показатели производились по формуле:

$$K = \frac{n5 + n4}{N} \times 100$$

Где:

K - коэффициент качества знаний (в процентах).

n5 - количество детей с высоким уровнем развития («отлично»).

n4 - количество детей с уровнем выше среднего («хорошо»).

N - общее количество детей, прошедших диагностику [2:26].

Благодаря четкому музыкальному ритму, процесс автоматизации и дифференциации звуков проходит быстрее. Дети легче вводят сложные звуки в самостоятельную речь, так как они закреплены на уровне ритма и эмоциональной памяти. Увеличился объем активного словаря, особенно глаголов и прилагательных, которые так трудно даются детям с ОНР. Учащиеся стали лучше различать фонемы на слух. Музыкальный фон приучает выделять голос и смысл на фоне звукового сопровождения. Вырос показатель учебной мотивации. Дети воспринимают создание новой песни как награду, охотно читают тексты, под современную музыку и стремятся петь за ИИ-исполнителем, что стимулирует четкую дикцию. Снизился уровень речевой тревожности. Пение снимает мышечные зажимы, которые часто мешают детям с ОНР при обычном говорении.

Рис.4. Фрагмент урока

При внедрении «Музыкального конструктора» важны ограничения, т.е. это вспомогательный метод, его рекомендуется использовать как физическую минутку, изучать одну песню одну-две недели, эпизодически. В процесс создания образовательного продукта можно вовлекать непосредственно детей, они могут подбирать картинки к словам, участвовать в процессе соединения частей песни. Таким образом повышается ценность полученного результата, ребенок с удовольствием переслушивает свое творчество и быстрее запоминает необходимую информацию.

Эффективность метода обусловлена особенностями работы мозга ребенка с ОНР. При традиционном обучении задействовано преимущественно левое полушарие (речевые центры). Музыка и ритм помогают активировать правое полушарие через эмоциональное восприятие мелодии и тембра. Слухо-моторная интеграция помогает ребенку не просто слышать звук, но и подсознательно «настраивать» свой артикуляционный аппарат под заданный музыкальный темп.

Данная методика может использоваться не только на коррекционных занятиях, но и учителями основной школы от лексических задач до воспитательных ценностей, а родители могут помогать детям создавать свое обучающее караоке дома.

Использование искусственного интеллекта - это мощный инструмент в руках специалиста, позволяющий сделать обучение персонализированным, современным и эффективным для детей с ОНР. Мы переходим от скучного повторения к осознанному творчеству.

Литература

1. Фотекова Т.А. Тестовая методика диагностики устной речи младших школьников - М. - В. Секачев, Москва, 2022 г., со с. 14

2. Ибатова Г. Б. Пособие по организации и содержанию деятельности логопедических пунктов - Алматы, 2013 г., с. 26

ОРГАНИЗАЦИЯ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПОТРЕБНОСТЕЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ ЧЕРЕЗ РЕАЛИЗАЦИЮ ДОСТУПНОГО УЧЕБНОГО УРОВНЯ

Архипова Н.Н., учитель-дефектолог,
КГУ «Специальная школа-интернат №8»
управления образования Карагандинской области

В любом классе всегда есть обучающиеся с разным уровнем знаний. Одни хорошо справляются с учебными задачами, другим требуется больше времени, чтобы усвоить знания и овладеть определенными навыками, а третьи испытывают значительные затруднения и нуждаются в дополнительной поддержке и организации комфортных условий для усвоения учебного материала в соответствии со своими индивидуальными возможностями. Задача педагога состоит в том, чтобы каждый ребёнок был мотивирован к получению знаний на доступном для него уровне, а значит был частью учебного процесса.

Для того чтобы эффективно работать с классом, где есть обучающиеся с различной степенью сформированности знаний, необходимо сначала понять потребности каждого ребёнка. Только с учётом индивидуальных возможностей формируются предпосылки к овладению учебным материалом на доступном уровне для всех обучающихся.

Дети с нарушением интеллекта осваивают учебный материал медленнее, поэтому обучение детей с особыми образовательными потребностями носит личностно-ориентированный характер, который выражается в создании специальных образовательных условий: адаптации содержания и темпа обучения, а также в использовании специальных педагогических методов и приёмов. Гетерогенность состава класса обучающихся с нарушением интеллекта по уровню развития и образовательным возможностям обусловлена различным уровнем познавательного развития детей. В одном классе могут обучаться дети с лёгким и умеренным нарушением интеллекта, усваивающие и испытывающие затруднения при освоении Типовых учебных программ и формировании социальных навыков. В этих случаях обучающиеся нуждаются в индивидуальной помощи, без которой невозможно усвоение учебных навыков.

Индивидуальная программа обучения (далее ИПО) – это обеспечение освоения доступного и максимально возможного уровня образовательных результатов с учетом индивидуальных возможностей и зоны ближайшего развития. ИПО рассматривается как особый способ прохождения обучающимися учебной программы, направленный на освоение доступного учебного содержания, развитие социальных, коммуникативных и жизненных навыков.

Разработка ИПО осуществляется учителем-дефектологом, учителями-предметниками на основании результатов наблюдений за обучающимся и данных стартового и текущего мониторинга уровня сформированности знаний, умений, навыков (далее ЗУН) и базовых компетенций. Педагоги самостоятельно определяют содержание, методы, формы и дидактические средства обучения.

Индивидуальная программа обучения разрабатывается поэтапно:

• первоначально - на первое полугодие учебного года (с 25 по 30 сентября).

• затем на второе полугодие, по итогам диагностики и анализа динамики развития обучающегося за 1 полугодие (с 25 декабря по 05 января).

Корректировка целей обучения производится при достижении обучающимися достаточного уровня освоения запланированных образовательных и коррекционно-развивающих результатов.

Оценка результатов реализации ИПО осуществляется в форме критериальной оценки, отражающей степень достижения индивидуальных целей обучения и динамику развития обучающегося. Выделяют 5 уровней: высокий, достаточный, средний, удовлетворительный и низкий. Критериальная оценка фиксирует уровень сформированности ЗУН и базовых компетентностей и направлена на отслеживание индивидуального образовательного прогресса обучающегося относительно его собственных предыдущих результатов. Критериальная оценка результатов реализации ИПО проводится по итогам первого полугодия и по итогам учебного года**.**

Этапы разработки и реализации ИПО включают 3 этапа: диагностический этап (определение уровня актуального развития, сформированности ЗУН и индивидуальных образовательных потребностей обучающегося), коррекционно-педагогический (определение

приоритетных направлений коррекционно-развивающей работы и их реализация), заключительный (оценка результатов).

Предлагаю рассмотреть реализацию индивидуальных образовательных потребностей обучающейся по годам обучения с учётом индивидуальных возможностей и зоны ближайшего развития, с корректировкой целей обучения при достижении достаточного уровня освоения запланированных образовательных целей.

Іңкәр Т. начала обучение в школе-интернате с 5 класса (до этого времени обучалась в другом образовательном учреждении). Входная диагностика показала, что девочка знает нумерацию первого пятка, путает цифры 6-9, не всегда правильно соотносит числа 6-10 с количеством предметов, допускает ошибки при определении фрагмента числового ряда; не владеет самостоятельными навыками вычислений. Для Іңкәр была составлена индивидуальная программа обучения, которая корректировалась в течение 4 лет.

Результативность реализации индивидуальной программы обучения обучающейся 9-А класса Іңкәр Т. по годам обучения

Класс/ учеб. год	**Периоды и содержание индивидуальной программы обучения**	
	1 полугодие	2 полугодие
5 класс 2021-22 уч.г.	Числа первого десятка. Определение количество предметов в группе. Соотнесение количество предметов с цифрами. Место чисел первого десятка в числовом ряду. Сравнение чисел, запись результатов сравнения с помощью знаков.	Разложение множеств предметов (2- 10) на две группы, используя различные варианты разложения. Сложение, вычитание в пределах 10, нахождение суммы и разности, используя приемы: пересчитывания, присчитывания и отсчитывания по 1.
6 класс 2022-23 уч.г.	Числа 11-20. Понятие разряды: единицы, десятки. Разложение двузначных чисел на десяток и единицы. Место числа в числовом ряду; сравнение чисел в пр. 20, запись результатов сравнения с помощью знаков. Сложение и вычитание в пред. 20 без перехода через десяток.	Числа 21-50. Составление двузначных чисел из десятка и единиц. Место чисел в числовом ряду в пред. 50. Сравнение чисел в пред. 50, запись результатов сравнения с помощью знаков. Выполнение сложения и вычитания в пр. 50 без перехода через десяток; в пределах 20 с переходом через десяток.
7 класс 2023-24 уч.г.	Нумерация чисел в пр. 100. Запись круглых десятков. Разложение чисел на десяток и единицы. Определение места числа в натуральном ряду чисел, сравнение чисел в пр. 100, Выполнение сложения и вычитания в пр. 100 без перехода через десяток письменными приёмами вычислений.	Числа в пределах 300. Определение разрядного состава числа. Сложение и вычитание с переходом через десяток. Порядок действий в сложных примерах. Нахождение неизвестных компонентов сложения. Умножение трехзначного числа на однозначное число без перехода через десяток.
8 класс 2024-25 уч.г.	Нумерация чисел в пределах 1000. Сравнение чисел, выполнение сложения, вычитания, умножения с переходом через десяток в пределах 1000. Нахождение неизвестных компонентов вычитания.	Нумерация чисел в пределах 10.000. Заполнение таблицы разрядов. Выполнение вычислений с переходом через разряд. Решение сложных примеров. Решение уравнений. Понятие обыкновенные дроби.
9 класс 2025-26 уч.г.	Индивидуальная программа обучения не составлялась. Девочка усваивает материал, определенный в целях обучения Типовой учебной программы по предмету «Математика» для обучающихся с легким нарушением интеллекта /9 класс/ на удовлетворительном уровне.	

Данные, приведенные в таблице, показывают, что Іңкәр Т. показала хорошую динамику в усвоении учебным материалом.

Но не всегда у ребёнка есть динамика в течение одного полугодия, есть дети, которым необходимо полтора – два учебных года, чтобы усвоить материал на доступном уровне, когда обучающийся может самостоятельно использовать свои учебные навыки в новых условиях.

Рекомендации для педагогов, осуществляющих индивидуализацию в учебном процессе. Для реализация целей ИПО необходимо: проведение систематического мониторинга образовательных достижений обучающихся; выявление неусвоенного материала и «зон затруднений» в развитии ребёнка; корректирование целей и задач обучения с учётом индивидуальной динамики развития.

Литература

1. Методические рекомендации по системе критериального оценивания учебных достижений детей с ограниченными возможностями. - Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2015г.
2. Елисеева И.Г., Даурцева Г.Ю. Организация мониторинга и оценка уровня функциональной грамотности школьников с нарушением интеллекта. - Алматы: САТР, 2015г.
3.Ерсарина А.К. Психолого-педагогическая диагностика трудностей школьного обучения. Методические рекомендации. - Алматы: ННПЦ РСИО, 2024г.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖӘНЕ БІЛІМ САПАСЫ

Асылбекова А.Т. бастауыш сынып мұғалімі,
Асылбекова А.Т. педагог-сарапшы
Қарағанды облысы білім басқармасының
«Балқаш қаласының жалпы білім беретін № 5 мектебі» КММ

Біз әуелден елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастауымыз керек. Балам деген жұрты болмаса, жұртым дейтін бала қайдан шықсын" (Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлы).

Оқу сауаттылығы деген не? Қазіргі заман адамның өмір бойы білім алуын, білімін жетілдіріп отыруын және алған білімін кез-келген кезде қолдана алуын талап етіп отыр. Бір сөзбен айтар болсақ, Бастауыш сынып оқушыларының функционалды сауатты тұлғаны қалыптастыруымыз керек. Қазіргі заман оқушылардың функционалды сауатты болуын талап етсе, соның бірі-оқу сауаттылығы. Ол адамның мәтінді түсінуі, ақпаратты талдауы, күнделікті өмірде өз мақсатына қол жеткізу үшін қолдана алуы.

Функционалдық оқу сауаттылығы ол:

-Мәтінді, аудио және видео ақпаратты түсінуі;

-Мәтіндегі ақпаратты қабылдау, қолдану және қайта өңдеп пайдалану;

-Ақпаратты бір формадан екінші формаға айналдыру;

-Ауызша және жазбаша қорытынды жасау;

-Күнделікті өмірде алған білім мен біліктерін пайдалану

Оқу сауаттылығының маңызды компоненттеріне мәтіндер жатады. Біз мәтіндерді жанр бойынша жіктеуге дағдыланғанбыз. (көркем мәтін – ертегі, әңгіме, өлең. Ақпараттық мәтін – мақала, хабарлама. Публицистикалық мәтін – жарнама, сұхбат. Ауызекі сөйлеу мәтіні) Алайда оқушылардың күнделікті өмірде кездесетін мәтіндер мыналар:

*Тұтас мәтін (ой бірізді берілетін, абзацтарға бөлінген мәтін)

*Тұтас емес мәтін (ақпарат кесте, сызба, тізім, хабарландыру, постер, диаграмма түрінде)

*Аралас мәтін - тұтас мәтін +тұтас емес мәтін бірге беріледі (мәтін + кесте, мәтін + сурет, мәтін +схема)

Оқу бағдарламасына сай тұтас мәтін жұмыс дағдылары кезең –кезеңмен қалыптастырылады. Мәтінмен жұмыс істеу дағдысын қалыптастыру кезеңдері (бастауыш сыныптар)

1 сынып:Оқып үйрену, оқыған мәтіннің мазмұнын түсініп, сұрақтарға жауап беру

2 сынып:Мәтінмен жұмыс істеудің бастапқы дағдыларын қалыптастыру: мазмұндау, бөліккке бөлу, жоспар құру, тірек сөздерді табу, кейіпкерлерді анықтау, оларға мінездеме беру, іс –әркеттерін сипаттау.

3-4 сынып**:**Ақпарат таба алу, оқығанына өз бағасын беру, ойын, монолог түрінде жеткізу, мәтіндегі негзгі ойды анықтау, өз көзқарасын кейіпкердің ұстанымымен салыстыру, мазмұнын болжау, сұрақ құрастыру, тақырыбы ұқсас түрлі жанрдағы мәтіндерді салыстыру.

Оқу сауаттылығы 3 деңгейде дамытылады.

I Ақпаратты табу (мәтіннен нақты деректер алу) төмен деңгей.

II Түсіну және талдау (себеп –салдар, негізгі ой) орта деңгей.

III Қолдану және бағалау (өмірмен байланыстыру, пікір айту) жоғары деңгей.

I Ақпаратты табу (мәтіннен нақты деректер алу) төмен деңгей

Н.Айтұлы Шыбын мен өрмекші (мысал өлең) Жетекші сұрақтар қоямыз

1.Мәтін не туралы? 2.Кейіпкерлерді атау. 3.Оқиға неден басталды? 4.Қай уақытта болды? 5.Мәтіннен шыбынның айтқан сөзін немесе өрмекшінің айтқан сөзін табу. Бұл деңгейде оқушының оқыған, түсінгенін тексереміз.

II Түсіну және талдау (себеп –салдар, негізгі ой) орта деңгейде

Н.Айтұлы Шыбын мен өрмекші (мысал өлең)

Оқушылардың мәтінді түсінуін кесте арқылы қалай беруге болады?

Себебі	**Нәтижесі**
Өрмекшінің өрмегі	Шыбын үйренейін деп келуі
Шыбынның ермегім болсын деп айтуы	Өрмекшінің ұмыры өтіп келе жатқаны
Өрмектің әр өрнегі	Төккен маңдай теріндей
Шыбын дереу кіріскені	Көпке шыдамады
Шошаңдауын қоймады	Торға шырмалды

Оқиғаның басты себебі неде? Автор бұл әңгіме арқылы нені айтқысы келді? Мысалдан өлеңдегі негізгі ойды білдіретін шумақты тауып оқы.

III Қолдану және бағалау (өмірмен байланыстыру, пікір айту) жоғары деңгей

Әңгіме бойынша кітап шығаратын болсаң, қандай мұқаба таңдар едіңіз? Неліктен? Осы мысал арқылы кітап жарнамасын шығару үшін қандай сөздерді қолданар едіңіз? Осы мысалды негізге ала отырып 2 мин «подкаст» құрастыру (топтық жұмыс) Бұл мысалдан біз қандай тәрбие аламыз? Пікіріңіз? Мұндай жағдай өмірде кездесуі мүмкін бе?

Бенджамин Блум – американдық оқыту әдістемесінің психологі, Блум таксономиясының авторы. Бенджамин Блум таксонномиясы сын тұрғысынан ойлау дағдыларын меңгере отырып, мәтінді ұғынуға болады. Қай тапсырманы берсеңіздер де міндетті түрде жас ерекшеліктерін ескеру қажет және тапсырманы қалай беруде мұғалімнің өз шеберлігін талап етеді. Бұл әдіс арқылы оқу сауаттылығының төмен, орта және жоғары 3 деңгейін де қамти аламыз.

«Түймедақ сұрақтары» әдісі

1 жапырақша - Қарапайым сұрақтар

2 жапырақша –Нақты жауап беретін сұрақтар (Ақиқат па? Жалған ба? Егер мен дұрыс түсінсем ....)

3 жапырақша – Түсіндіру сұрақтары (Неге? Неліктен ?)деген сұрақтарға жауап беру

4 жапырақша – Бағалау сұрақтары (Ол неліктен жақсы немесе неліктен жаман деп ойлаймыз? Біреуінің екіншісінен қандай айырмашылығы бар?)

5 жапырақша – Практикалық сұрақтар (теория мен практика арасында өзара байланыс орнату) Бұл мәтінді қалай басқаша айтар едің?

6 жапырақша – Творчестволық сұрақтар (Бұл мәтін бойынша не өзгертуге болады? Сіз қалай ойлайсыз? Мәтінді қалай жалғастырар едіңіз?)

Бастауыш сыныпта білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудағы сауалнама нәтижесі

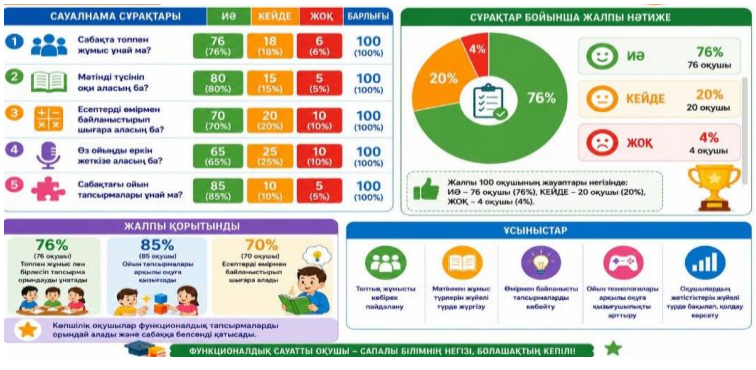

Оқу сауаттылығын бағалайтын Халықаралық салыстырмалы зерттеуін оқушылардың білім жетістіктерін бағалау жөніндегі халықаралық жүзеге асырады. PIRLS зерттеуінің мақсаты әртүрлі әлем елдерінің бастауыш сыныптарының мәтінді түсіну деңгейлерін сәйкестендіру және ұлттық білім жүйесінің оқу сауаттылығын ашудағы ерекшеліктерін анықтау болып табылады. Аталмыш зерттеу халықаралық сарапшылардың тұжырымдауы бойынша «Оқу сауаттылығы» - бұл адамның өмірде толыққанды қалыптасуына және жеке мақсаттарына жетуіне қажетті әртүрлі жазбаша және сөйлесу формасын түсінуі мен терең ойлау, өз мақсаттарына жетуі мен өмірде толыққанды жетістікке жету қабілеті деп көрсетіледі. Соның негізінде адамзат және қоғам үшін білім саясатында басты принциптерді қалыптастырады.

Оқушылардың толық меңгеруімен түсіну және саналы түрде оқу арқылы оның оқуға деген ынтасы артады. Бірақ оқушыға бірден қиын тапсырма беру және мотивацияны өшірмеу маңызды.Бұл мұғалімнің шығармашылығы мен тәжірибесіне байланысты.

Сонымен оқу сауаттылығы қоғам мәдениетінің ажырамас элементі. Түсініп оқу дағдысы дамыған оқушы сұрақ қоя біледі, дәлелдейді, қорытынды шығарады және алған білімін түрлі жағдаятта қолдана алады. Бұл –функционалдық сауаттылықтың, сыни ойлаудың және өмірлік құзыреттіктің негізі. Қорытындылай келе мәтінді түсініп оқу-тек оқу пәнінің емес, барлық білім беру үдерісінің тірегі, ал оқу сауаттылығы -оқушының болашақтағы табысты өмірінің кепілі.

1. ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына арналған Жолдауы: «Қазақстан жолы - 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір келешек» -16-25ББ.

2. Функционалдық сауаттылығын арттыруға арналған 2012-2016.ұлттық іс қимыл жоспары. 25.06.2012.- № 832 Үкімет қаулысы.

3. Қазақстан Республикасында білім берудің 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2011. 4- 11ББ.

4. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 — 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.Астана, 2012. -17- 20б.

5. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012. 25- №832 Қаулысы.

6. А.Е.Жұмабаева бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру мәселелері және оларды шешу жолдары.

7. А. Е. Жұмабаева, А.Б. Ы.С. Тоқан / / XXI ғасырдағы білім: III Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының жинағы. - Мәскеу, 2020. - 351-356 ББ.

8. Козлова М.И. қазіргі білім берудің қажеттілігі ретінде функционалдық сауаттылықты арттыру / М. И. Козлова // II Халықаралық оқу-зерттеу конкурсының мақалалар жинағы. Петрозаводск, 2020. 116-125 ББ.

ПОДДЕРЖКА ОБУЧАЮЩИХСЯ-СПОРТСМЕНОВ С НИЗКИМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ

Ахметова А.С., учитель русского языка и литературы,
Областная специализированная школа-интернат-колледж
олимпийского резерва им.А.Молдагуловой
г.Караганда

Низкие учебные результаты – одна из актуальных проблем современной системы образования. Низкая успеваемость – это отставание школьников в учении, при котором обучающийся за короткое время не овладевает знаниями, умениями, умениями, навыками на удовлетворительном уровне.

В ОСШИКОР им.А.Молдагуловой причины слабой успеваемости связаны не с отсутствием способностей, а с объективными факторами: частые пропуски занятий из-за тренировочных сборов и соревнований различного уровня, включая республиканские и международные, фрагментарность усвоения материала, повышенная физическая и эмоциональная нагрузка, трудности самоорганизации, концентрации внимания, пробелы в знаниях. Ввиду особенного расписания в спортивной школе-интернате-колледже весьма затруднительно оставить ученика на дополнительное занятие, так как режим дня включает учебный, тренировочный процесс, питание, проживание, медицинские процедуры. Поэтому основная работа проходит непосредственно на уроке. Одним из ключевых направлений является индивидуальный подход. Мы используем «выездные листы», гибкие сроки сдачи СОР и СОЧ, контрольные и диагностические срезы, дифференциальные задания.

В школе ребята занимаются по 10 олимпийским видам спорта. Соревнования, сборы у них проходят в разное время. В любой день могут вернуться ученики и так же внезапно уехать. Поэтому педагог должен за короткое время помочь ученику овладеть знаниями.

Для этого мы применяем карточки-информаторы. Они уже распечатаны, находятся в файлах. Любое задание по любой теме ученик может выполнить, опираясь на эти алгоритмы-«помощники», потому что ученикам с низкими образовательными результатами важна структурированность материала – таблицы с примерами, схемы анализа, ключевые слова, клише, памятки. Это формирует чувство уверенности.

Мы стараемся подбирать выполнимые задания. Например, часто педагог просит охарактеризовать героя, подобрать эпитеты. А если сделать наоборот? Дать готовые характеристики, а ученику лишь нужно будет доказать их. Например: «Хлестаков – пустой, глупый, расточительный, легкомысленный человек, «без царя в голове». Докажите, приведите примеры. Если ученику предоставить отрывок из пьесы «Ревизор», он сможет аргументировать свой ответ. Хороший результат дает работа с цитатами из текста. Например, нужно прокомментировать слова Стародума из пьесы «Недоросль»: *«Начинаются чины – перестает искренность», «…имей сердце, имей душу, и будешь человек во всякое время».*

Помогают игровые элементы – разрезные литературные «Бинго», «Лото», «Правда или ложь», «Вычеркни лишнее», «Верно-неверно» и т.п.

Для наших учеников самое занимательное в школе – это спорт. Поэтому мы стараемся максимально использовать этот интерес. Например, при изучении темы «Профессия – учитель» в 8 классе мы понимаем, что гораздо охотнее наши ученики расскажут о профессии тренера. Поэтому детям предлагается другие темы эссе: «Тренер – главный человек в жизни спортсмена» или «Можно ли стать великим спортсменом без тренера?». Ребята пишут искренние открытые ответы. Позже мы выпускаем газету, распечатываем с разрешения учащихся их эссе, вывешиваем в спортивном методическом кабинете. Тренеры бывают тронуты теплыми, нередко наивными словами детей. Часто выкладывают эти признания в статус.

При проведении «Недели русского языка и литературы» мы проводим квест. Так как в детях изначально есть соревновательный дух, задания нередко превращаются в эстафеты «Кто быстрее?», в «казаки-разбойники». Конечно, им хочется быстрее добежать до задания, чем его выполнить.

При изучении темы «Диспут. Дебаты» мы проводим настоящие дебаты на спортивную тему. Даже для учащихся-спортсменов с частыми пропусками это несложно. Ведь они легко могут составить аргументы для таких тезисов.

I. 1. Спорт укрепляет здоровье. /2. Спорт губит здоровье.

II. 1. Спорт развивает/2. Спорт ограничивает, отупляет. («Сила есть – ума не надо»)

III. 1. Спортсменом может стать каждый/2. Спортсменом может стать избранный.

IV.1. Конечная цель в спорте – физическая форма, режим. /2. Конечная цель – успех, богатство.

V. 1. Успешный спортсмен никогда не свяжется с криминалом. /2. Спорт и криминал часто пересекаются.

На уроках литературы мы стараемся связать произведения с конкретной жизненной ситуацией и задаем дискуссионные вопросы. Например, «Швабрин и Гринев не стали друзьями только из-за Маши Мироновой?», «Почему Маша Миронова выбрала П.Гринева, а не более обеспеченного, взрослого Швабрина?»

«Можно ли полковника из рассказа Л.Н.Толстого «После бала» назвать двуличным человеком? Если да, то где он притворялся, был неискренним – на балу, когда танцевал с дочерью или когда приказывал избивать беглого солдата? Могут ли в одном человеке могут сочетаться такие черты характера?», «Правильно ли сделал Иван Васильевич, что не стал военным? Разве это что-то изменило?»

«Если бы Желтков из произведения Куприна «Гранатовый браслет оказался богатым человеком? Что было бы? Как тогда вел бы себя брат Веры Николаевны?», «Можно ли Желткова назвать сталкером?»

Большую пользу приносит задание на соответствие. Это может быть работа с терминами, героями, цитатами и т.д.

Работа с распечатанными иллюстрациями помогает ученику вспомнить произведение, составить пересказ, последовательность сюжета.

Нередко мы предлагаем сравнить художественный текст с крылатой фразой, цитатой, стихотворением. Например, сравнить, как соотносятся произведение Куприна «Гранатовый браслет» и стихотворение А.Пушкина «Я вас любил…»

Хорошие результаты дают тематические тесты с опорой на текст или правило. Это могут тесты по изучению теоретического материала или по прочитанному произведению. Ученик, пропустивший несколько уроков, самостоятельно изучает материал, ищет ответы, не мешая продолжать урок в обычном ритме.

Для того чтобы проверить эффективность данных приемов и методов в период с сентября 2024 года по май 2025 года было проведено исследование. В нем приняли участие 20 учащихся с русским языком обучения, выезжавших на тренировочные сборы, а также принимавших участие в соревнованиях. 2 ученика из 8 класса, 10 учеников из 9 класса, 8 учеников из 10 класса.

Распределение учащихся по видам спорта: 9 человек – легкая атлетика, 6 – велоспорт, 4-шорт-трек, 1- дзюдо.

В ходе исследования основное внимание уделялось росту качества успеваемости, среднего балла. Динамика успеваемости представлена в диаграмме №1

Диаграмма №1

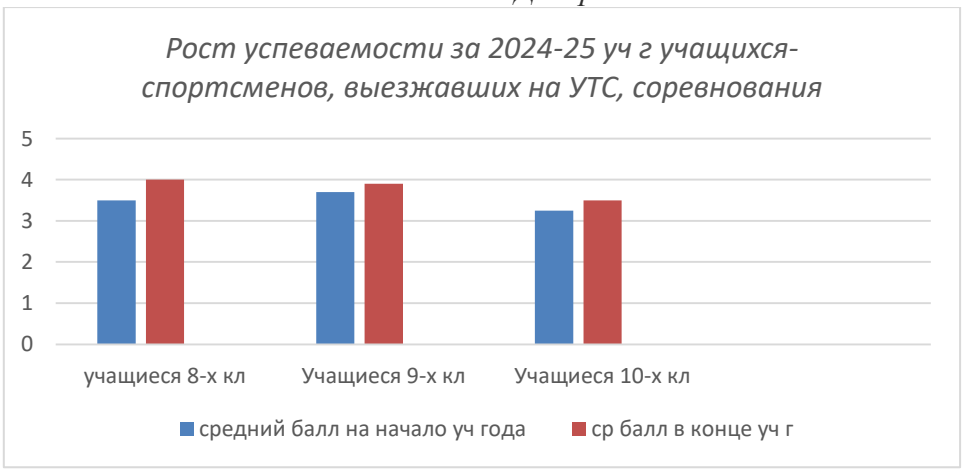

Исследование показало небольшой рост качества знаний с 3,5 до 3,8. Всего на 0,3 %. Но это значит, что из двадцати учащихся пятеро смогли улучшить успеваемость с «3» на «4»

Итоги учебной успеваемости 20 учащихся-спортсменов к концу учебного года представлены в диаграмме №2

Диаграмма №2

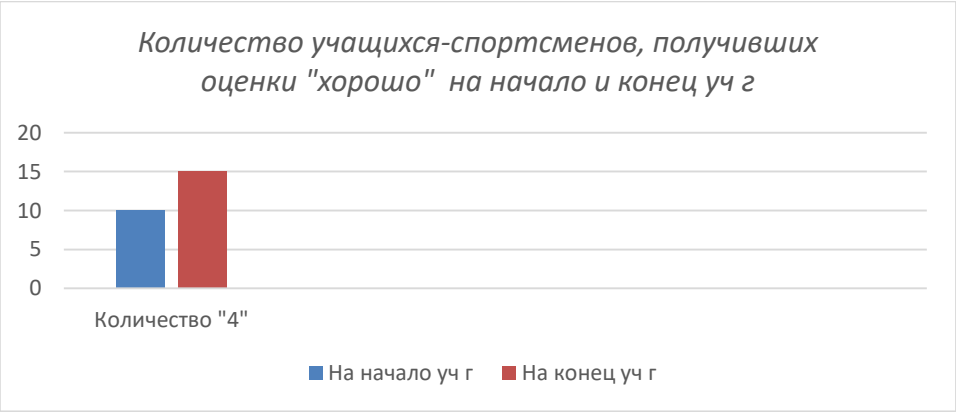

Рост учебной успеваемости небольшой. Но данная работа будет продолжаться и совершенствоваться. Есть критерии, которые улучшились, но не вошли в цифровой анализ эксперимента. Учащиеся своевременно сдают работы, выполняют домашнее задание в более полном объеме, вырос уровень усвоения тем (это видно по результатам тестирования).

Таким образом, мы стараемся создать для наших учащихся атмосферу поддержки, хотим, чтобы ученик, находясь на УТС, не чувствовал себя «выпавшим» из учебного процесса. Несмотря на специфику нашей школы, педагогический коллектив пытается обеспечить качественное образование в условиях систематических пропусков занятий. Главное – видеть в каждом ребенке потенциал, создавать ситуацию успеха, идти вперед маленькими, но уверенными шагами.

Литература

1. Методические рекомендации по работе со слабоуспевающими обучающимися. Министерство просвещения РК. Национальная академия образования им.Алтынсарина – Нур-Султан, 2022г

2. Л.А. Ланг А.А. Прощенко. Рекомендации по работе со слабоуспевающими детьми в школе. Материалы педагогической мастерской по обмену опытом для ШНОР, ШНСУ- Чистоозерное, 2023

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫ МЕН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ҚОЛДАНУДЫҢ ОҚУ НӘТИЖЕСІНЕ ЫҚПАЛЫ

Аширбеков А.Т.
Қарағанды облысы білім басқармасының
Қарқаралы ауданы білім бөлімінің
Бесоба ауылының №8
тірек мектебі (РО)КММ
тарих пәнінің мұғалімі

Бұл баяндамада тарих пәнін оқытуда цифрлық білім беру ресурстары мен жасанды интеллектіні қолданудың маңыздылығы мен тиімділігі қарастырылады.

Зерттеу барысында түрлі цифрлық платформалар мен жасанды интеллект құралдары пайдаланылды. Нәтижесінде, цифрлық ресурстарды қолдану оқушылардың қызығушылығын арттырып, оқу процесін жекелендіруге мүмкіндік беретіні анықталды.

Цифрлық білім беру ресурстары мен жасанды интеллектіні тарих пәнін оқытуда қолдану қазіргі заманауи білім беру жүйесінің жаңа мүмкіндіктерін ашуда. XXI ғасырда ақпараттық технологиялардың дамуы білім беру саласына да елеулі өзгерістер енгізіп, оқыту әдіснамасын түбегейлі жаңартуды талап етіп отыр. Осы тұрғыда, цифрлық ресурстар мен жасанды интеллект құралдары оқушылардың білімін тереңдетіп, оқу процесін жекешелендіруге мүмкіндік береді. Бірақ, бұл технологиялар білім сапасына қалай әсер етеді? Олардың шынайы тиімділігі қандай? Осындай сұрақтарға жауап іздеу – бүгінгі күннің өзекті мәселерінің бірі.

Бүгінде цифрлық білім беру ресурстары мен жасанды интеллектіні қолдану тек қана оқу процесін жеңілдетіп қана қоймай, білім берудің сапасын арттырудың жаңа мүмкіндіктерін ашуда. Бұл өзгерістер болашақ ұрпаққа қандай әсер ететінін тек уақыт көрсете алады, бірақ қазіргі таңда бұл мүмкіндіктерді тиімді пайдалану – білім беру саласындағы маңызды қадамдардың бірі.

Цифрлық білім беру ресурстары мен жасанды интеллект ұғымы	
Цифрлық білім беру ресурстары (ЦБР):	**Жасанды интеллект (ЖИ):**
• Электронды оқулықтар	• Оқушы деректерін талдау
• Интерактивті карталар	• Жеке оқу траекториясын құру
• Бейнематериалдар	• Автоматты бағалау
• Виртуалды музейлер	• Жедел кері байланыс беру
• Онлайн платформалар	• Бейімделген тапсырмалар ұсыну
• 3D модельдер мен симуляциялар	

Халықаралық тәжірибе мен балама көзқарастар

Цифрлық білім беру ресурстары мен жасанды интеллектіні (ЖИ) қолдану қазіргі уақытта білім беру жүйесінде жаһандық трендке айналуда. Мысалы, Финляндияда цифрлық технологиялар оқыту процесінің ажырамас бөлігі ретінде қарастырылады. Мұнда оқушылар интерактивті платформалар арқылы тарихты үйреніп қана қоймай, өздерінің аналитикалық және сыни ойлау қабілеттерін дамытады. Ал АҚШ-та ЖИ арқылы жеке оқыту бағдарламалары жасалып, әр оқушының қажеттілігіне қарай икемделеді.

Қазіргі білім беру жүйесінде де осындай тәжірибелерді енгізу тиімді ме? Әрине, бұл технологияларды қолданудың артықшылықтары бар, мысалы, қолжетімділік пен оқыту процесін жекелендіру. Дегенмен, кейбір кемшіліктерді де ескеру қажет, мысалы, технологияға тәуелділік пен мұғалімдердің жеткіліксіз дайындығы.

Оқушылармен жүргізілген практикалық жұмыс

Тарих сабағында цифрлық білім беру ресурстары мен жасанды интеллект құралдары күнделікті сабақ үдерісінде жүйелі түрде қолданамын. Сабақтарда оқушылардың қызығушылығын арттыру, тарихи оқиғаларды визуалды түрде қабылдау және деректерді талдау дағдыларын дамыту мақсаты көзделді.

Практикалық жұмыс барысы

1-сабақ. «Қазақ хандығының құрылуы» тақырыбы

Сабақ барысында интерактивті карта мен бейнематериалдар қолданылды. Оқушылар тарихи көш жолдарын карта арқылы белгілеп, оқиғалардың ретін анықтады. Жасанды интеллект негізіндегі платформалар арқылы оқушыларға деңгейлік тапсырмалар ұсынылды. Қабілеті жоғары оқушыларға тарихи тұлғаларды салыстыру тапсырмасы берілсе, қосымша қолдауды қажет ететін оқушыларға қысқартылған мәтіндер мен тірек сөздер ұсынылды.

Нәтижесінде:

- оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігі артты;
- картамен жұмыс жасау дағдысы қалыптасты;
- тарихи даталарды есте сақтау жеңілдеді.

2-сабақ. «Бірінші дүниежүзілік соғыс» тақырыбы

Сабақта виртуалды музей материалдары мен тарихи фотосуреттер пайдаланылды. Оқушылар топтық жұмыс барысында цифрлық деректерді талдап, соғыс себептері мен салдарын анықтады. ЖИ көмегімен дайындалған тест тапсырмалары сабақ соңында автоматты түрде тексеріліп, оқушылар бірден кері байланыс алды.

Оқушылардың пікірлері бойынша:

- жедел бағалау қызығушылықты арттырды;
- тарихи материалдарды визуалды көру ақпаратты тез түсінуге көмектесті;
- цифрлық тапсырмалар сабақтың тартымдылығын күшейтті.

3-сабақ. «Ұлы Жібек жолы» тақырыбы

Сабақ барысында 3D модельдер мен анимациялық материалдар қолданылды. Оқушылар сауда жолдарының бағыттарын зерттеп, қалалардың тарихи маңызын анықтады. Жасанды интеллект арқылы эссе құрылымын жоспарлау үлгілері көрсетіліп, оқушылар өз ойларын жүйелі жеткізуге жаттықты.

Практикалық жұмыс нәтижесінде:

- оқушылардың аналитикалық ойлау қабілеті дамыды;
- өздігінен іздену белсенділігі артты;
- тарихи оқиғаларды салыстыру және қорытынды жасау дағдылары қалыптасты.

Сабақтарды бақылау нәтижесінде цифрлық ресурстар қолданылған сыныптарда оқушылардың белсенділігіне тікелей әсер етті:

- **Жедел кері байланыс:** ЖИ құралдары арқылы оқушылар эссе жазу немесе тест тапсыру кезінде қателерін бірден көріп, түзетуге мүмкіндік алды.
- **Білім сапасының артуы:** Практикалық жұмыстардың нәтижесінде оқушылардың тарих пәніне деген қызығушылығы 60%-дан 85%-ға дейін өсті.
- **Сыни ойлау:** Мәліметтерді салыстыру және ЖИ берген жауаптарды тарихи дереккөздермен тексеру арқылы оқушылардың аналитикалық қабілеттері дамыды.

Мұғалім үшін де цифрлық платформалар:

- уақытты үнемдеуге;
- жедел кері байланыс беруге;
- оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік берді.

Осы тәжірибе көрсеткендей, цифрлық білім беру ресурстары мен жасанды интеллект құралдарын күнделікті сабақ барысында тиімді қолдану тарих пәнін оқытудың сапасын арттырып, оқушылардың оқу мотивациясын күшейтеді.

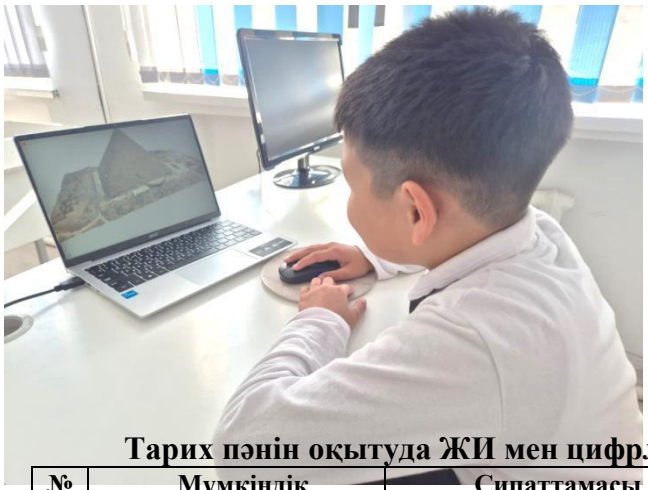

Тарих пәнін оқытуда ЖИ мен цифрлық ресурстарды қолдану мүмкіндіктері

№	Мүмкіндік	Сипаттамасы	Нәтижесі
1	Визуализация	Интерактивті карталар, 3D модельдер	Тарихи процестерді нақты түсіну
2	Жекелендірілген оқыту	ЖИ арқылы жеке тапсырмалар	Әр оқушының қабілетін дамыту
3	Аналитикалық ойлау	Деректерді салыстыру, талдау	Сыни ойлау қалыптасады
4	Бағалау жүйесі	Автоматты тест, эссе талдау	Жедел кері байланыс

Артықшылықтары мен кемшіліктері	
Артықшылықтары:	**Кемшіліктері:**
• Оқытуды жекелендіру	• Технологияның қымбаттығы
• Қолжетімділік	• Интернеттің тұрақсыздығы
• Қызығушылықты арттыру	• Мұғалімдердің дайындық деңгейі
• Уақытты үнемдеу	• Технологияға тәуелділік

• Деректерге негізделген бағалау	

Риторикалық сұрақтар

Цифрлық технологиялар білім берудегі барлық мәселелерді шешуге қабілетті ме? Жасанды интеллект оқытушының орнын толық баса ала ма? Бұл сұрақтар оқырманды терең ойлануға шақырады.

Қысқа мысал немесе оқиға

Қазақстанның бір ауылдық мектебінде цифрлық ресурстарды қолдану нәтижесінде оқушылардың тарих пәнінен білім деңгейі 20%-ға артқан. Мұғалімдер интерактивті тақталар мен виртуалды экскурсиялар арқылы сабақ өткізген. Бұл тәжірибе ауылдық жерлерде де цифрлық технологиялар қолданудың тиімділігін көрсетті.

Сценарийлік болжам

1. **Оптимистік сценарий**: Цифрлық ресурстар мен ЖИ кеңінен енгізіліп, оқушылардың білім деңгейі айтарлықтай артады. Мұғалімдер жаңа технологияларды тиімді пайдаланып, оқыту процесін жекелендіреді. Нәтижесінде, Қазақстанның білім беру жүйесі халықаралық деңгейде танымал болады.
2. **Базалық сценарий**: Цифрлық технологиялар біртіндеп енгізіліп, кейбір мектептерде ғана қолданылады. Мұғалімдер жаңа әдістерді үйренуге уақыт пен ресурстар табады. Оқушылардың білім деңгейі біртіндеп артады, бірақ айқын өзгерістер болмайды.
3. **Пессимистік сценарий**: Технологияларды енгізу баяу және шектеулі түрде жүзеге асырылады. Мұғалімдер жаңа әдістерге бейімделе алмай, оқыту процесі тиімді болмайды. Оқушылардың білім деңгейі сол қалпында қалады.

Сандық деректер мен негіздемелер

Көрсеткіш	Дәстүрлі оқыту	Цифрлық оқыту
Пәнге қызығушылық	60%	85%
Үлгерім деңгейі	65%	80–85%
Белсенділік	Орташа	Жоғары
Кері байланыс уақыты	Ұзақ	Жедел

Зерттеулерге сүйенсек, цифрлық құралдарды қолданған мектептерде үлгерім 15–20%-ға артқан.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, тарих пәнін оқытуда цифрлық білім беру ресурстары мен жасанды интеллект құралдарын тиімді пайдалану – білім беру сапасын арттырудың заманауи әрі нәтижелі жолдарының бірі екендігі анықталды. Зерттеу және практикалық сабақтар барысында қолданылған интерактивті карталар, виртуалды музейлер, бейнематериалдар, 3D модельдер мен жасанды интеллект платформалары оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың тарихи оқиғаларды терең түсінуіне, талдау жасауына және өз ойын жүйелі жеткізуіне мүмкіндік берді.

Практикалық жұмыстар нәтижесінде оқушылардың сабаққа белсенді қатысуы күшейіп, өздігінен іздену, салыстыру, қорытынды жасау, дерекпен жұмыс істеу дағдылары қалыптасты. Сонымен қатар, жедел кері байланыс беру мен тапсырмаларды оқушы деңгейіне бейімдеу арқылы оқу үдерісінің тиімділігі артқаны байқалды. Бұл цифрлық технологиялардың тек қосымша құрал емес, қазіргі білім берудің маңызды құрамдас бөлігіне айналып келе жатқанын көрсетеді.

Жасанды интеллект мұғалімнің орнын толық алмастыра алмайды, алайда ол мұғалімнің кәсіби қызметін жеңілдетіп, оқыту сапасын жақсартуға көмектесетін тиімді көмекші құрал бола алады. Сондықтан білім беру жүйесінде цифрлық ресурстар мен ЖИ мүмкіндіктерін педагогикалық шеберлікпен ұштастыру – бүгінгі күннің басты талаптарының бірі.

Болашақта цифрлық технологияларды тиімді пайдалану арқылы тарих сабақтарын оқушылар үшін қызықты, қолжетімді және нәтижелі етуге толық мүмкіндік бар. Осы бағыттағы жүйелі жұмыс білім алушылардың функционалдық сауаттылығын, сыни ойлау қабілетін және тарихи санасын дамытуға оң ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Алпысбаев, Ә. (2019). **Цифрлық технологиялар және жасанды интеллект: білім беру саласындағы инновациялар**. Алматы: Білім пресс.
2. Сұлтанова, Г. (2020). **Жасанды интеллект және оның білім берудегі рөлі**. Жаңа Заман Журналы, 15(3), 45-58.
3. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. (2021). **Білім беруді цифрландыру стратегиясы**. Нұр-Сұлтан: ҚР БҒМ.
4. Ермекова, Л. (2022). **Білім беру саласындағы цифрлық ресурстардың тиімділігі**. Оқытушының Журналында, 8(4), 22-30.
5. Халықаралық білім беру ұйымы. (2020). **Цифрлық білім беру: халықаралық тәжірибе және болашақ бағыттар**. Женева: ХБО.
6. Жанұзақов, М. (2021). **Интерактивті оқыту әдістері мен жасанды интеллект**. Алматы: Қазақ университеті баспасы.

РАЗВИТИЕ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ РЕСУРСОВ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Баймагамбетова Алтынай Хамитовна
Город: Темиртау
КГУ «Общеобразовательная школа-лицей №20»
Учитель информатики

Современное общество характеризуется стремительной цифровой трансформацией, что обуславливает необходимость формирования у обучающихся высокого уровня цифровой грамотности как важнейшего компонента функциональной грамотности. В статье рассматриваются педагогические возможности использования ресурсов искусственного интеллекта на уроках информатики как средства развития цифровой грамотности школьников. Раскрываются основные направления интеграции искусственного интеллекта в образовательный процесс: персонализация обучения, автоматизация оценки учебной деятельности, развитие алгоритмического и критического мышления, формирование навыков работы с данными и обеспечения информационной безопасности. Особое внимание уделяется особенностям внедрения технологий искусственного интеллекта в условиях казахстанской системы образования. Представлены методы и формы работы с применением интеллектуальных образовательных технологий и их влияние на формирование ключевых компетенций учащихся.

ИИ в образовательный процесс позволяет формировать у учащихся навыки анализа данных, работы с алгоритмами, программирования и информационной безопасности. Использование ИИ стимулирует критическое мышление, повышает мотивацию к обучению и способствует индивидуализации образовательной деятельности. В статье рассматриваются педагогические возможности внедрения ресурсов ИИ для развития цифровой грамотности на уроках информатики в условиях казахстанской системы образования, анализируются методы применения технологий искусственного интеллекта и их влияние на формирование ключевых компетенций школьников.

Ключевые слова: цифровая грамотность, искусственный интеллект, информатика, образовательные технологии, персонализация обучения, алгоритмическое мышление, критическое мышление.

В условиях цифровизации общества и развития информационных технологий цифровая грамотность становится одной из ключевых компетенций XXI века. Она включает навыки работы с цифровыми ресурсами, критическую оценку информации, а также умение безопасно и эффективно использовать технологии в различных сферах деятельности.

В Республике Казахстан развитие цифровой грамотности закреплено в государственных образовательных стандартах как приоритетное направление модернизации образования. В этой связи особую значимость приобретает поиск эффективных методов обучения, направленных на формирование у школьников соответствующих компетенций.

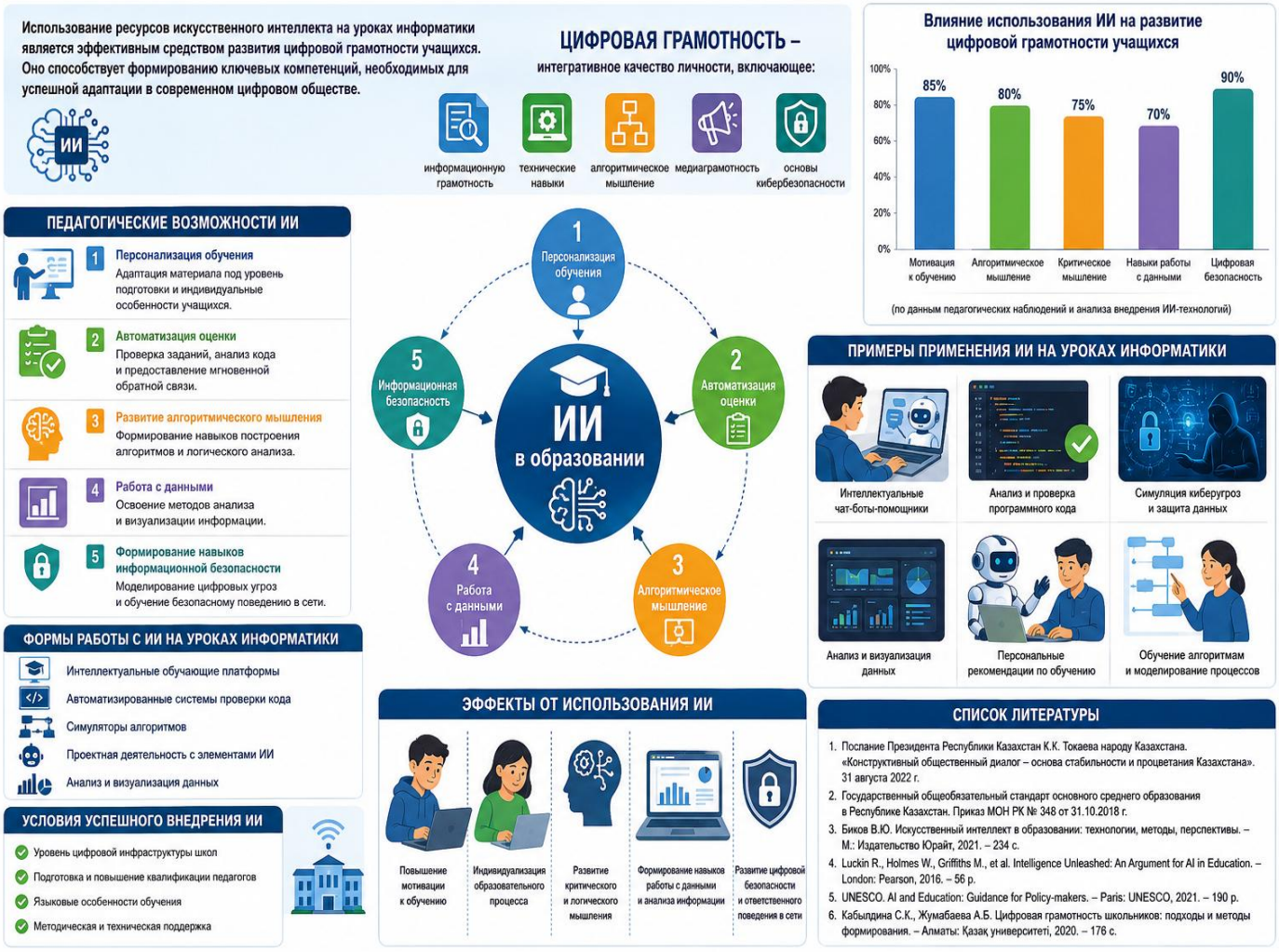

Одним из перспективных направлений является использование ресурсов искусственного интеллекта в образовательном процессе. Их интеграция в преподавание информатики позволяет повысить качество обучения и обеспечить развитие ключевых навыков учащихся.

Методологическую основу исследования составляют:

- ✓ анализ научно-педагогической литературы;
- ✓ сравнительный анализ образовательных технологий;
- ✓ обобщение педагогического опыта;
- ✓ методы системного и деятельностного подходов.

В ходе исследования рассматривались современные подходы к использованию искусственного интеллекта в обучении и их влияние на развитие цифровой грамотности учащихся.

Цифровая грамотность представляет собой интегративное качество личности, включающее:

- ✓ информационную грамотность;
- ✓ технические навыки;
- ✓ алгоритмическое мышление;
- ✓ медиаграмотность;
- ✓ основы кибербезопасности.

Её формирование требует внедрения практико-ориентированных и интерактивных методов обучения.

Искусственный интеллект открывает новые возможности для обучения:

1. Персонализация обучения

Адаптация учебного материала под индивидуальные особенности учащихся, их уровень подготовки и темп освоения.

2. Автоматизация оценки

Проверка заданий, анализ программного кода и предоставление мгновенной обратной связи.

3. Развитие алгоритмического мышления**

Формирование навыков построения алгоритмов и логического анализа.

4. Работа с данными

Освоение методов анализа и визуализации информации.

5. Формирование навыков информационной безопасности

Моделирование цифровых угроз и обучение безопасному поведению в сети.

В образовательной практике могут использоваться следующие формы работы:

- ✓ интеллектуальные обучающие платформы;
- ✓ автоматизированные системы проверки кода;
- ✓ симуляторы алгоритмов;
- ✓ проектная деятельность с элементами ИИ;
- ✓ анализ и визуализация данных.

Применение данных технологий способствует повышению мотивации учащихся и развитию их самостоятельности.

Внедрение ИИ в образовательный процесс требует учета:

- ✓ уровня цифровой инфраструктуры школ;
- ✓ подготовки педагогов;
- ✓ языковых особенностей обучения;
- ✓ методической поддержки.

Использование ресурсов искусственного интеллекта на уроках информатики является эффективным средством развития цифровой грамотности учащихся. Оно способствует формированию ключевых компетенций, необходимых для успешной адаптации в современном цифровом обществе.

Применение ресурсов искусственного интеллекта открывает новые возможности для развития цифровой грамотности. ИИ позволяет автоматизировать анализ данных, персонализировать обучение, стимулировать критическое мышление и развивать аналитические навыки. Использование интерактивных платформ, симуляторов, интеллектуальных обучающих систем и визуализированных моделей способствует более глубокому пониманию учебного материала и повышению мотивации школьников.

Интеграция ИИ в образовательный процесс на уроках информатики соответствует требованиям казахстанской системы образования, направленным на формирование функциональной и цифровой грамотности. Она способствует развитию самостоятельности, способности критически оценивать информацию, применять цифровые инструменты в практических задачах и осознанно использовать технологии в учебной и повседневной жизни.

Таким образом, систематическое использование ресурсов искусственного интеллекта на уроках информатики является эффективным инструментом формирования цифровой грамотности школьников, повышает качество образовательного процесса и подготавливает учащихся к активной и безопасной жизни в современном цифровом обществе.

Интеграция ИИ в образовательный процесс соответствует требованиям современной системы образования Казахстана и обеспечивает повышение качества обучения, развитие критического мышления и формирование навыков осознанного использования цифровых технологий.

Список литературы

1. Государственный общеобязательный стандарт среднего образования Республики Казахстан. — Астана: Министерство просвещения РК, 2022.
2. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education. — Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
3. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. — Москва: Народное образование, 2019.
4. UNESCO. Digital Literacy in Education. — Paris: UNESCO Publishing, 2020.
5. Voogt J., Roblin N. P. 21st Century Skills and Competencies in Education. — Springer, 2012.

ТАРИХ САБАҚТАРЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ

Баймухатова Бакыт Хажымуратовна
Қарағанды қаласы, Жамбыл атындағы ммли

Қазіргі мектеп оқушылары — «цифрлық көшпенділер». Олар дәстүрлі мәтіндік ақпараттан гөрі, визуалды және интерактивті дүниелерді тез қабылдайды. ЖИ технологиялары тарихты «тірілтуге» мүмкіндік береді. Бұл оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырып, ұлттық құндылықтарды заманауи тілде түсіндіруге жол ашады.

ЖИ арқылы Алаш зиялыларының немесе хан-сұлтандардың бейнесін жандандырып, олармен диалог құру мүмкіндігі туады. Оқушы тарихи тұлғамен «сөйлесу» арқылы оның ұстанымын, еліне деген сүйіспеншілігін тереңірек сезінеді. Бұл құрғақ фактілерді жаттаудан гөрі, рухани сабақтастықты нығайтуға көмектеседі.

Әр оқушының қабылдау деңгейі әртүрлі. ЖИ алгоритмдері оқушының білім деңгейіне қарай мазмұнды бейімдей алады. Ұлттық құндылықтарды оқушының жеке қызығушылығына сәйкес ұсыну оның маңыздылығын арттыра түседі.

Жаһандану дәуірінде ұлттық бірегейлікті жоғалтып алмау — басты мәселе. Тарих сабағында ЖИ мүмкіндіктерін пайдалану — бұл технологияны жай ғана қолдану емес, сол технологияны ұлттық мүддеге қызмет еткізу. Оқушылардың санасында «біздің тарихымыз бен құндылықтарымыз заманауи және бәсекеге қабілетті» деген сенім қалыптасады.

Қазіргі жаһандану заманында өскелең ұрпақтың бойында ұлттық кодты сақтап қалу — басты міндет. Тарих сабағы тек даталар мен оқиғалар жиынтығы емес, ол — ұлттық құндылықтарды дәріптейтін негізгі құрал. ЖИ-ті сабақта тиімді қолдану оқушының тарихқа деген қызығушылығын арттырып, өткен мен бүгінді байланыстыруға мүмкіндік береді.

5-сыныптағы «Алтын адам археологиялық олжасы» тақырыбы бойынша өткізілген сабағым — жасанды интеллект пен ұлттық тәрбиенің синтезіне негізделген. Осы орайда, «Алтын адам археологиялық олжасы» тақырыбы оқушыларға Қазақстандық ғалымдардың археологиялық жаңалықтарының маңызын ұғындыруда ерекше рөл атқарады. Оқушылар топтық жұмыс арқылы Алтын адам бейнесін жаңа қырынан таныды.

Сабақ барысында оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру үшін келесідей қадамдар жүзеге асырылды:

Wordwall платформасы арқылы алдыңғы білімді бекіту:

Үй тапсырмасын сұрау кезеңінде интерактивті сұрақтар қолданылып, оқушылар жеке жұмыс жасау арқылы өз білімдері сұралды.

Canva платформасындағы шығармашылық жобалар: Оқушылар топтық жұмыс аясында Алтын адамға арналған тарихи комикстерді Жасанды интеллект арқылы жасап, коллаждар мен буклеттер құрастырды. Сонымен қатар, «Алтын адам — ұлттық бренд» конкурсы аясында жәдігер элементтерін қолдана отырып, киім эскиздері мен заманауи логотиптер ойлап тапты.

1-топ:«Алтын адам» тақырыбында жасанды интеллект арқылы тарихи комикстер құрастырып, жәдігердің тарихын заманауи тілде сөйлетті.

интеллект көмегімен Алтын элементтерін (қанатты тұлпар, заманауи брендтік логотиптер Бұл жұмыстар арқылы оқушылар ғана археологиялық табыс емес, деңгейдегі ұлттық бренді ретінде

2-топ: Жасанды адамның киім барыс) пайдаланып, мен эскиздер жасады. «Алтын адамды» жай Қазақстанның әлемдік сезінді.

Рөлдік ойын: «Мен — Алтын адаммын»: «Бір үзік ой» әдісі арқылы оқушылар жауынгер рөліне еніп, өздерінің тарихи миссиясы мен қазіргі ұрпаққа айтар аманатын тұжырымдады.

Оқушылар келесі проблемалық сұрақтарға жауап іздеді:

«Мен кіммін және неліктен алтын киім кидім?»

«Жауынгер ретінде мен нені қорғадым?»

«Қазіргі ұрпаққа қандай аманат айтар едім?» Бұл әдіс Абай Құнанбаевтың 19-шы қара сөзіндегі «естігенді ұғып, көргенді тану» қағидасымен ұштасып, оқушылардың рухани дүниесін байытты.

Бағалау жүйесі: Сабақ барысында қазақи құндылықтарды насихаттау мақсатында **асықтар** арқылы бағаланып отырды. Бұл әдістер оқушылардың өзін-өзі бағалауын қалыптастырып, сабақ нәтижесін саралауға көмектесті.

Жүргізілген іс-тәжірибені қорытындылай келе, АКТ құралдарын (Wordwall, Canva) ұлттық құндылықтармен ұштастыру оқушылардың сабаққа деген мотивациясын айтарлықтай арттыратыны анықталды. Тарихи деректерді есте сақтау деңгейі визуалды образдар арқылы жақсарды және ұлттық жәдігерлерге деген мақтаныш сезімі қалыптасты.

«Алтын адам» — тек археологиялық олжа емес, ол біздің мәңгілік ел болуға бастайтын бағытымыз. Оқушылардың Абайдың 19-шы қара сөзі мен апта дәйексөздері арқылы рухани тәрбие алуы олардың ұлттық бірегейлігін нығайтады.

Жасанды интеллект — бұл тек технологиялық құрал, ал біздің басты мақсатымыз — сол құралды пайдалана отырып, саналы, ұлттық коды қалыптасқан азамат тәрбиелеу. Тарих мұғалімі ретінде цифрлық мүмкіндіктерді «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» аясындағы құндылықтармен ұштастыра білгенде ғана білім беру үдерісі сапалы әрі мазмұнды болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. «Біртұтас тәрбие бағдарламасы». – Астана, 2024.
2. Әдиет Қ. Ұлттық құндылықтар негізінде отаншылдыққа тәрбиелеу. [Электронды ресурс] // ehistory.kz, 2017.
3. Абай Құнанбаев. Қара сөздер. – Алматы: Рауан, 1993.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ НЕГІЗІНДЕ САРАЛАП ОҚЫТУ

Байсеркина Баян Машруповна
Қарағанды қаласы
«Ыбырай Алтынсарин атындағы мектеп -лицейі» КММ
бастауыш сынып мұғалімі педагог-зерттеуші

Қазіргі қоғамдағы білім беру жүйесі оқушылардың жеке қажеттіліктерін ескеруді талап етеді. Осы тұрғыдан алғанда, қазақ тілі сабағында ойын технологиялары негізінде саралап оқыту әдістемесі өзекті болып табылады. Ойын технологиялары білім берудің тиімділігін арттырып қана қоймай, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын ұлғайтуға, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, және тілдік дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді. Мектептегі оқу үдерісінде оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеру қажеттілігі арта түсуде, бұл білім алушылардың оқу мотивациясын күшейтуге, олардың өзіндік даму жолын анықтауға әсер етеді.

Қазақ тілі сабағында ойын технологияларын қолдану арқылы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға, тілдік ортада өз ойын еркін жеткізуге, сөздік қорын байытуға болады. Мұның нәтижесінде оқушылардың оқу нәтижелілігі, тіл үйренуге деген қызығушылығы артып, оқу үдерісіне белсенді қатысуы күшейеді. Осы әдістеме оқушылардың сыни ойлау дағдыларын дамытуға, топтық жұмыс дағдыларын жетілдіруге, және өзара әрекеттестікті жақсартуға ықпал етеді.

Ойын технологияларының мәні

Ойын технологиялары білім беру үдерісін жандандырудың бірден-бір құралы ретінде танылады. Ойын арқылы оқыту балалардың оқу материалдарын жеңілірек қабылдауына, олардың білім алу процесіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді. Зерттеулер көрсеткендей, ойындар оқушылардың мотивациясын арттырып, олардың оқу материалдарын тереңірек түсінуіне көмектеседі.

Саралап оқытудың артықшылықтары

Саралап оқыту әдістемесі әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескеруді талап етеді. Бұл әдіс оқушылардың жеке қажеттіліктерін қанағаттандыруға, олардың білім алу траекториясын анықтауға мүмкіндік береді. Мысалы, әр оқушының оқу стилі мен қарқыны әртүрлі болуы мүмкін, сондықтан саралап оқыту осы айырмашылықтарды ескеріп, әркімнің жеке оқу жоспарын құруға мүмкіндік береді.

Ойын технологияларының практикадағы артықшылықтары

Ойын технологияларының практикалық маңыздылығы оқыту үдерісін жандандыруда, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын оятуда көрінеді. Мысалы, тіл үйрену процесінде рөлдік ойындар, сөздік ойындар және интерактивті жаттығулар оқушылардың сөздік қорын байытуға, олардың өз ойын еркін жеткізуіне ықпал етеді. Бұл әдіс оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, топтық жұмыс дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

Маңыздылығы және тиімділігі

Қазақ тілі сабағында ойын технологиялары негізінде саралап оқыту әдістемесінің маңыздылығы білім беру үдерісінің тиімділігін арттыруда жатыр. Бұл әдіс оқушылардың оқу нәтижелілігін арттырып қана қоймай, олардың өзіндік даму жолын анықтауға, өзара әрекеттестікті жақсартуға ықпал етеді.

Ойын технологияларының қолданылуы оқушылардың жеке қажеттіліктерін ескеруге мүмкіндік береді. Бұл әдіс білім алушылардың оқу мотивациясын күшейтеді, олардың оқу үлгерімін арттыруға, жеке тұлғалық дамуын жетілдіруге ықпал етеді. Сонымен қатар, ойын технологиялары оқушылардың сыни ойлау дағдыларын дамытады, бұл қазіргі заман талабына сай білім берудің ажырамас бөлігі болып табылады.

Саралап оқыту – әр оқушыға қолдау көрсету жолы. Педагогикалық тәжірибемде ойын технологиялары арқылы саралап оқыту ерекше орын алады. Қазақ тілі сабағында ойын

технологияларын саралап оқытумен ұштастыра отырып, мен әр сабақта оқушылардың деңгейін ескеріп, тапсырмаларды біртіндеп күрделендіруге тырысамын. Сабақ тек білім беру емес, қызықты әрі қолжетімді болуы керек деп есептеймін. Сондықтан ойын элементтері арқылы әр оқушыны әрекетке тарту – менің негізгі ұстанымым.

Мысалы, сабақ барысында ойындарды да кезең-кезеңімен ұйымдастырамын.

Сабақтың басында:

«Сөзді тап» ойыны. Оқушыларға суреттер немесе әріптер беріледі.

Бұл кезеңде: әлсіз оқушы – сөзді атайды, орташа – сөзбен сөйлем құрайды, қабілетті – сол сөзге байланысты шағын ой айтады

Сабақ ортасында:

«Кім жылдам?» ойыны. Тақтада деңгейлік тапсырмалар ұсынылады: А деңгейі – дайын сөйлемді толықтыру, В деңгейі – сөйлемдегі қатені табу. С деңгейі – өз бетінше сөйлем немесе мәтін құрастыру. Бұл жерде оқушылар өз деңгейін таңдайды. Бір қызығы, уақыт өте келе оқушылар жеңіл тапсырмадан күрделіге өз еркімен ауыса бастайды.

Сабақ соңында:

«Рөлдік ойын». Оқушылар белгілі бір жағдаятты ойнайды (мысалы, «дүкенде», «мектепте»). Бір оқушы – сұрақ қояды, екіншісі – жауап береді, үшіншісі – өз пікірін қосады. Бұл ойын оқушыларды тек сөйлеуге емес, қарым-қатынас жасауға үйретеді.

Осындай ойындар оқушыны тек орындаушы емес, белсенді қатысушыға айналдырады. Бірте-бірте олар өз ойларын еркін жеткізіп, тіпті ойын барысында өздері жаңа тапсырмалар ұсына бастайды. Бұл – оқушының оқу процесіне толыққанды қатыса бастағанының белгісі.

Ойын арқылы саралап оқыту – әрекет арқылы үйретудің тиімді жолы. Сабақта тек тыңдап отырған оқушыдан гөрі, ойынға қатысқан оқушы көбірек үйренеді. Себебі ол ойланады, салыстырады, шешім қабылдайды.

Өз тәжірибемде келесі әдістерді жиі қолданамын:

«Сиқырлы қорап». Оқушылар қораптан тапсырма таңдайды. Тапсырмалар деңгей бойынша құрастырылған. Бұл әдіс қызығушылықты арттырады.

«Сөздер жарысы». Топтар берілген сөздерден мүмкіндігінше көп сөйлем құрайды. Әр топтың деңгейіне қарай тапсырма күрделілігі өзгереді.

«Жоғалған сөз». Сөйлемдегі түсіп қалған сөзді табу. Әлсіз – нұсқадан таңдайды, орташа – өзі табады, күшті – жаңа сөйлем құрайды

«Суретпен әңгіме». Оқушылар суретке қарап: сөз атайды, сөйлем құрайды, әңгіме жазады

Практикалық тәжірибе көрсеткендей, бұл әдістерді жүйелі қолдану айтарлықтай нәтиже береді.

Бастапқыда: оқушылар қысқа жауап беретін, ойын жеткізе алмайтын, қателесуден қорқатын

Ал уақыт өте: сабаққа қызығушылық артты, белсенділік жоғарылады, оқушылар еркін сөйлей бастады, өз пікірін дәлелдеуге үйренді. Әсіресе ойын элементтері бар сабақтарды оқушылар асыға күтетін болды. Кейбір оқушылар тіпті өздері ойын ойлап тауып, сыныптастарына ұсынатын деңгейге жетті.

Әрине, бұл тәсілді енгізу барысында қиындықтар да кездесті. Кейбір оқушылар бастапқыда белсенділік танытпады, өзіне сенімсіз болды.

Бұл жағдайда: қолдау көрсету, мадақтау, қателесуге мүмкіндік беру өте маңызды рөл атқарады.

Мұғалім оқушыға «сенің ойың маңызды» екенін сезіндіре алса, оқушы біртіндеп ашыла бастайды.

Қорытынды

Ойын технологиялары арқылы саралап оқыту – оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың тиімді құралы. Бұл тәсіл әр оқушының деңгейін ескеріп қана қоймай, олардың қызығушылығын оятып, білімді саналы түрде меңгеруіне ықпал етеді. Нәтижесінде оқушылар тек білім алып қана қоймай, өз ойын еркін жеткізетін, белсенді тұлға ретінде қалыптасады.

Оқырманға ұсыныс: оқу үдерісінде ойын технологияларын белсенді қолдануға және әр оқушының жеке қажеттіліктерін ескеруге назар аудару қажет. Бұл оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, олардың білім алу сапасын жақсартуға септігін тигізеді..

Пайдаланылған әдебиеттер

7. Шахметова Д.Б. Сабақта ойын технологиясын қолданудың маңызы. – Алматы: Bilimger.kz порталы, 2025. – Онлайн мақала, басылым күні 04.11.2025.

8. (Бұл мақаладан бастауыш сыныптағы ойын технологиясының мотивацияға, танымдық белсенділікке және тілдік-қатысымдық құзыреттерге әсері туралы деректер алынды) (bilimger.kz)

9. "Бастауыш білім берудегі ойын технологиялары: қызығушылықтан – шығармашылыққа". – Алматы: Рауан, 2019. – 204 б.

ПРОФОРИЕНТАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ШКОЛЫ КАК МЕХАНИЗМ РЕАЛИЗАЦИИ ЦЕННОСТЕЙ ПРОГРАММЫ «АДАЛ АЗАМАТ»

Башкирова Елена Николаевна,
заместитель директора по воспитательной работе
КГУ «Общеобразовательная школа
имени академика Е.А.Букетова», г. Караганда

Современная система образования ориентирована не только на передачу знаний, но и на формирование устойчивых ценностных установок обучающихся. В данном контексте программа «Адал Азамат» [1] выступает значимым инструментом воспитательной работы, направленным на развитие честности, гражданской ответственности и, прежде всего, ценности трудолюбия. Формирование уважительного отношения к труду рассматривается как основа успешной социализации личности.

Одним из ключевых механизмов реализации данной программы в нашей школе является системная профориентационная работа с учащимися 9 и 11 классов, находящимися на этапе профессионального и жизненного самоопределения.

Цель профориентационной работы: формирование у обучающихся осознанного отношения к труду и профессиональному выбору как важнейшей жизненной ценности в контексте программы «Адал Азамат».

Профориентационная деятельность школы реализуется как часть единой воспитательной системы и включает организационные, диагностические и консультативные направления. В основе работы лежит интеграция ценностей программы «Адал Азамат» в планы воспитательной работы, что обеспечивает формирование у обучающихся уважительного отношения к труду, ответственности и осознанного профессионального выбора.

Ключевыми формами работы являются профориентационные классные часы, профессиональная диагностика и индивидуальные консультации, а также использование цифровых ресурсов, в частности автоматизированной системы психолого-педагогического мониторинга (АСППМ), позволяющей обучающимся 9 и 11 классов определить профессиональные склонности и ознакомиться со специальностями региона.

С 2025 года старшеклассники были включены в работу на платформах ProfiWay и Talim.Pro, обеспечивающих диагностику способностей, доступ к информации о профессиях, образовательных программах и рынке труда, а также сопровождение профессионального самоопределения в рамках курса «Глобальные компетенции» при поддержке учителей и менторов.

В течение последних лет обучающиеся 9-х классов школы систематически участвуют в профориентационных выездных мероприятиях на базе колледжей города Караганды. Данная

деятельность осуществляется в соответствии с графиком проведения профессиональных проб, направляемым ГУ «Управление образования Карагандинской области».

Наряду с централизованно организованными мероприятиями школа реализует профориентационную работу на основе договоров о сотрудничестве с учреждениями ТиПО. В текущем учебном году заключены соглашения с 11 колледжами города, что обеспечивает расширение спектра профессиональных направлений для ознакомления обучающихся. С рядом образовательных организаций выстроено долгосрочное партнерство, позволяющее организовывать посещения несколько раз в течение года и согласовывать наиболее удобные сроки проведения мероприятий. Территориальное расположение школы в центральной части города и шаговая доступность ряда образовательных организаций создают благоприятные условия для регулярного взаимодействия с учреждениями профессионального образования.

Классные руководители 9-х и 11-х классов осуществляют системный мониторинг участия обучающихся в профориентационных мероприятиях и посещении колледжей и высших учебных заведений в течение учебного года. Фиксация данных о посещенных организациях образования и направлениях подготовки позволяет формировать объективную картину профессиональных предпочтений учащихся и динамики их самоопределения. Результаты мониторинга доводятся до сведения родителей, что обеспечивает прозрачность профориентационной работы школы и способствует осознанному обсуждению дальнейшего образовательного маршрута обучающегося в семье.

В течение учебного года во всех школах города реализуются предметные недели, направленные на расширение образовательного пространства и формирование у обучающихся межпредметных и социальных компетенций. Предметные недели рассматриваются как значимый элемент профориентационной работы, поскольку позволяют интегрировать учебное содержание с реальными профессиональными практиками. В течение двух последних учебных лет в рамках данных мероприятий школа активно привлекает родителей, профессиональная деятельность которых соответствует тематике недели. Такой формат взаимодействия способствует установлению продуктивного диалога между школой и семьей и расширяет представления обучающихся о разнообразии профессиональных сфер.

Попечительский совет школы играет значимую роль в развитии профориентационной деятельности, обеспечивая организацию встреч с представителями ВУЗов и колледжей, проведение тематических занятий, участие обучающихся в олимпиадах и конкурсах, а также реализацию совместных образовательных проектов. Члены совета способствуют расширению профессионального кругозора учащихся через организацию летних школ, проведение тренингов и лекториев, участие в творческих и правовых мероприятиях, тем самым поддерживая процесс их осознанного профессионального самоопределения.

Сформированной традицией школы является участие выпускников в профориентационной работе. В период студенческих каникул они проводят встречи со старшеклассниками, рассказывают об особенностях обучения в вузах и колледжах, представляют информационные материалы о выбранных специальностях. Такой формат взаимодействия выступает значимым мотивационным фактором и позволяет обучающимся получить актуальную информацию о реальном образовательном опыте.

Школа носит имя академика Евнея Арыстановича Букетова, имя которого также носит один из ведущих университетов региона. Территориальная близость и историческая преемственность обусловливают тесное сотрудничество с историческим, химическим и филологическим факультетами университета. В 2025 году были проведены мероприятия, посвященные 100-летию со дня рождения академика, в том числе совместные проекты с историческим факультетом. Ежегодно в марте-апреле на базе школы проводится научно-практическая конференция для учащихся, в которой студенты и преподаватели профильных факультетов выступают в качестве гостей и членов жюри, обеспечивая экспертную оценку исследовательских работ школьников.

Таким образом, системное взаимодействие с представителями ТиПО, университетов, профессионального сообщества и выпускниками формирует устойчивую

профориентационную среду, обеспечивающую последовательность и преемственность профессионального самоопределения обучающихся.

Перспективы развития школы определяются современными тенденциями трансформации рынка труда, цифровизации экономики и необходимостью ранней профессиональной навигации обучающихся. В этих условиях профориентационная деятельность рассматривается как стратегическое направление воспитательной системы, ориентированное на подготовку выпускников к осознанному выбору образовательной и профессиональной траектории. В числе приоритетных направлений дальнейшего развития обозначены укрепление и расширение социального партнерства с организациями технического и профессионального образования и высшими учебными заведениями, увеличение количества обучающихся, принимающих участие в профессиональных пробах, а также активизация использования цифровых профориентационных платформ как инструмента диагностики и сопровождения профессионального самоопределения.

Программа «Адал Азамат» реализуется как комплексный воспитательный механизм, в рамках которого профориентация выступает неотъемлемой составляющей формирования гармонично развитой, социально ответственной личности. Развитие интереса к различным видам профессиональной деятельности способствует воспитанию трудолюбия, ответственности и уважительного отношения к честному труду как базовым ценностям гражданского общества. Приоритетной задачей школы является подготовка выпускника, обладающего не только качественным образованием, но и готовностью к продуктивной трудовой деятельности, профессиональному росту и активному участию в социально-экономическом развитии общества.

Литература

1. Адал Азамат : единая программа воспитания в организациях образования Республики Казахстан [Электронный ресурс]. - Режим доступа: https://www.gov.kz/memleket/entities/pavlodar-edu/press/article/details/212869 (дата обращения: 24.02.2026).

ОРГАНИЗАЦИЯ БЕЗБАРЬЕРНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Баядилова Гульзат Какишевна
заместитель директора по учебной работе
КГУ «Общеобразовательная школа № 81»
г.Караганда

В настоящее время все больше внимания в Казахстане уделяется вопросам обеспечения достойного и полноценного получения образования и соответствующей благоприятной жизнедеятельности детям с особыми образовательными потребностями (ООП). Данные дети занимают особое место среди сверстников и требуют индивидуального подхода со стороны педагогов. Основная проблема для данных детей – препятствие в получении образования из-за имеющихся ограничений. Однако, благодаря развитию инклюзивного образованию, данные дети имеют возможность как получить качественное образование, так и развиваться и общаться со сверстниками, что способствует их социализации и адаптации.

Инклюзивное образование представляет собой концепцию обучения, которая охватывает всех учащихся, включая детей с особенностями развития.

В Казахстане вопрос инклюзивного образования становится все более актуальным. Несмотря на некоторые достижения в этой области, все еще существует огромное количество проблем, таких как недостаточная подготовка педагогов, нехватка тьюторов, отсутствие адаптированных учебных программ и материалов, отсутствие доступной, безбарьерной среды.

Насколько значимы они для обучения и воспитания? Если нарушения не относятся к тяжёлой степени и отсутствует задержка психического развития, то нет никаких противопоказаний для посещения общеобразовательной учебной организации. Наоборот, при правильном педагогическом подходе, такой ребенок будет развиваться намного эффективней, находясь именно в инклюзивной среде, а не в специализированной коррекционной школе. Если говорить о безбарьерности, для более глубокого понимания этого понятия важно осознавать, что барьеры, с которыми сталкивается человек в обществе, могут быть разными, иметь обычно физический, психологический или социальный характер.

Социальные барьеры. Это негативные отношения и предубеждения, которые существуют в общественном сознании в отношении людей с инвалидностью. Эти предубеждения снижают социальное взаимодействие людей с инвалидностью с окружающей средой и затрудняют их инклюзию.

Психологические барьеры связаны с эмоциональным состоянием человека, с его инвалидностью: его верой в свои возможности, уверенностью в себе, самооценкой. Эти барьеры в значительной степени формируются в результате отношения других людей. Негативное отношение окружающих может снижать мотивацию человека с инвалидностью к поиску своего места в обществе, к самореализации и саморазвитию.

Физические барьеры касаются ограничений, с которыми сталкивается человек с инвалидностью на физическом и естественном уровнях — здания, дороги, общественный транспорт, парки, неровный рельеф местности.

Многие организации образования уже обеспечили минимальные условия для принятия таких детей. Чаще всего — это пандусы, отдельные звонки для вызова сотрудника, широкие дверные проёмы, поручни, ограждения.

Наиболее важной и востребованной среди специальных условий является коррекционная работа (занятия с дефектологом, логопедом, психологом и формирование навыков самообслуживания). Далее по степени важности следуют безбарьерная среда, помощь ассистента и вспомогательные технические средства для обучения и самообслуживания. В настоящее время устройство доступной среды для обучающихся с особыми образовательными потребностями является одним из важнейших условий реализации принципов инклюзивного обучения, предусматривающего обеспечение равных прав и возможностей и сводного доступа к образованию всем лицами.

Таким образом, вопрос об инклюзии детей должен решаться очень взвешенно и индивидуально, исходя из возможностей реализации особых потребностей ребенка в конкретной образовательной организации и его собственных ресурсов.

Литература:

1. Акишева А. К., Кульмагамбетова А. А. Условия инклюзивного обучения в общеобразовательных школах. 2021.

ПОДХОДЫ К ПОВЫШЕНИЮ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ И СОПРОВОЖДЕНИЮ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ В ОСОЗНАННОМ ВЫБОРЕ БУДУЩЕЙ ПРОФЕССИИ

Бекова Д. М.
Заместитель директора по профильному обучению
КГУ «Гимназия №3», г. Караганда
консультатн Шубакова К.И., методист УМЦ Карагандинской области

В рамках Нацпроекта «Білімді ұлт» и «Концепции развития образования на 2023–2029 гг.» интеллектуальный потенциал нации признан ключевым стратегическим ресурсом. Современное образование требует перехода от интуитивного выявления талантов к научно обоснованным методам мониторинга. Актуальность работы обусловлена необходимостью

преодоления формализма в профориентации и создания условий для реализации потенциала одаренных детей через интеграцию EdTech-решений.

В КГУ «Гимназия №3» работа с такими детьми строится через призму ранней профориентации: педагоги не просто готовят учеников к олимпиадам, а помогают им соотнести их таланты с будущей профессией. Профориентация и одарённость крайне актуальны: ведь «талант в никуда» - это потерянный ресурс, а одарённость, вовремя сопряженная с правильным выбором профессии, становится фундаментом жизненого успеха.

В связи с этим в гимназии было проведено исследование и были выявлены следующие проблемы:

1. Проблема «скрытой одаренности»: традиционные тесты не всегда способны выявить детей с нестандартным мышлением или тех, кто испытывает психологические барьеры.
2. Противоречие в обучении: несоответствие между потребностью одаренного ребенка в углубленном изучении предмета и ограниченными временными рамками типовой учебной программы
3. Формализм в профориентации: выбор профиля обучения часто не учитывает реальные психофизиологические склонности ребенка.
4. Отсутствие цифрового мониторинга: необходимость цифровизации сбора данных для отслеживания объективности и анализа результатов.

Для решения этих проблем и трансформации выявленных барьеров в точки роста был разработан и внедрен внутришкольный проект «Успешный ученик». Его сущность заключается в создании гибкой технологии сопровождения, которая строится на четырёх функциональных блоках:

1. Цифровая диагностика и мониторинг (EdTech подход). Были внедрены платформы Profiway и TalimPro, автоматизируют процесс психолого-педагогического картирования.

   Методы мониторинга: динамическое наблюдение, автоматизированное анкетирование и тестирование когнитивных способностей. Это позволяет сформировать объективный портрет ребенка и распределять учащихся по профильным классам на основе их реальных склонностей.
2. Международная интеграция (Проект PASCH и UniSchool**):** С 2008 года гимназия является частью глобальной сети PASCH совместно с Гёте-Институтом. Языковые лагеря в Германии, международная сертификация (Fit A1, B1), участие в челлендже с гимназией им. Лессинга (г. Ильцен). Все это позволяет учащимся интегрироваться в мировое пространство. Использование методики CLIL, (предметно-языковое интегрированное обучение), где языки изучаются через контекст культуры и науки.
3. Социальное партнерство и ранняя профориентация: Гимназия участвует в трёх областных проектах: «Шаги в медицину» (естественнонаучный профиль), «Педагогический класс» (гуманитарный), «Медиа-класс» (креативные индустрии).
4. Партнерство с ВУЗами Караганды: Карагандинский исследовательский университет имени академика Е.А. Букетова, Карагандинский технический университет имени Абылкаса Сагинова, Карагандинский медицинский университет, Карагандинский университет Казпотребсоюза и др.

Повышение качества знаний невозможно без внимания к детям с особыми образовательными потребностями (ООП). Создание безбарьерной среды и адаптации программ, позволяют им развивать свои таланты наравне со сверстниками. Индивидуальные дневники наблюдения помогают отслеживать динамику навыков, что гарантирует участие детей в конкурсах и олимпиадах. Это доказывает «маршрут успеха» доступен каждому.

Трехлетний мониторинг деятельности гимназии (2022–2025 гг.) подтвердил прямую зависимость: успех каждого одаренного ребенка формирует фундамент общего успеха школы, укрепляя ее лидерские позиции в образовательном пространстве (Таблица 1).

Таблица 1. Динамика достижений в интеллектуальных соревнованиях

Уровень	**2022-2023 уч. г**	**2023-2024уч. г**	**2024-2025 уч. г**

Городской	42	32	34
Областной	32	40	40
Республиканский	12	39	108
Международный	29	32	34
Итого	115	143	216
Доля участия (%)	4,37%	8,68%	14,07%

Анализ достижений за три года подтверждает эффективность мониторинга ранней профориентации и цифровой диагностики. Ключевым показателем стал девятикратный рост числа призеров на республиканском уровне (с 12 до 108 человек). Это свидетельствует о выходе олимпиадного движения на качественно новый уровень.

Важно понимать: это произошло не за счет чрезмерной учебной нагрузки, а благодаря «точному попаданию» в профиль. Когда ребенок занимается тем, к чему у него есть выявленная мониторингом природная склонность, его продуктивность кратно растет без риска психологического выгорания. Это также обеспечило аккадемическую стабильность: количество отличников в выпускных классах остается неизменным: 15–16 человек ежегодно, не смотря на снижение контингента учащихся. Высокое качество работы подтверждается внешними данными: в официальном городском рейтинге Караганды гимназия два года прочно занимает 3-е место по итогам Республиканской олимпиады.

Эффективность мониторинга подтверждается также ростом конкурентоспособности выпускников. Доля выпускников, поступивших на грант в 11-х классах, выросла с 30,3% до 48,3%. Это прямой показатель высокого уровня подготовки выпускников как в Казахстане так и за рубежом.

Если общее число грантов для выпускников 9-х и 11-х классов оставалось стабильным в первые два года (41-40 грант), но увеличилось до 56 в 2024-2025 учебном году. (Таблица 2).

Таблица 2 Общее доля грантов в 9,11 классаз за 3 года

Год	**Всего**	**Всего грантов**	**Общая доля грантов**
2022-2023	222	41	18,5%
2023-2024	162	40	24,7%
2024-2025	202	56	27,7%

Следовательно, эти результаты доказывают: если помогать ребенку осознанно, опираясь на факты, а не на интуицию, то успех становится не случайностью, а закономерностью. Мы даем детям не просто знания, а реальный билет в успешное будущее.

На основе проведенного мониторинга предлагаем следующие пути решения проблем в сфере одаренности в школе:

1. Реализация проекта «Успешный гимназист»: итоговое награждение нагрудными знаками и дипломами. Это решит проблему мотивации и создаст позитивное подкрепление для всех видов талантов (наука, спорт, искусство).
2. Сетевое взаимодействие: использование ресурсов вузов и зарубежных школ-партнеров (Чехия, Германия) для преодоления ограниченности стандартной школьной программы.
3. Ранняя профилизация: внедрение цифровой диагностики (Profiway и TalimPro) уже в среднем звене для формирования осознанного выбора профиля обучения.

Результаты деятельности КГУ «Гимназия №3» доказывают, что работа с одаренными детьми является не «надстройкой», а фундаментом качественного образования. Создание адаптивной, цифровой и международно-ориентированной среды позволяет школе не просто выпускать отличников, а формировать интеллектуальную элиту, способную к самореализации в любой точке мира.

Рекомендации на основе опыта Гимназии №3:

- Трансляция цифрового мониторинга: передача методики автоматизированного картирования способностей в другие организации.
- Международная сертификация: использование программ PASCH и UniSchool для повышения конкурентоспособности выпускников.

- Публичное признание: запуск имиджевых проектов (на примере «Успешный гимназист») для стимулирования мотивации.
- Олимпийский аудит: использование динамики побед как главного индикатора качества обучения.

Список литературы:

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 2024–2025 гг.). – Астана: Акорда, 2007
2. Материалы внутреннего мониторинга качества знаний и достижений учащихся КГУ «Гимназия №3» за 2022–2025 гг. – Караганда, 2025
3. Методические рекомендации по организации профориентационной работы в организациях среднего образования. – Астана: НАО им. И. Алтынсарина, 2023
4. Отчеты Гете-Института по реализации международной программы PASCH (Школы: партнеры будущего) в Республике Казахстан. – Караганда, 2024
5. Постановление Правительства РК «Об утверждении Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023–2029 годы» от 28 марта 2023 года № 249. – Астана, 2023
6. Постановление Правительства РК «Об утверждении национального проекта «Качественное образование «Білімді ұлт» от 12 октября 2021 года № 726. – Астана, 2021
7. Рензулли Дж. С., Рис С. М. Модель обогащающего обучения: практическое руководство по развитию одаренности учащихся. Пер с англ – М.: Просвещение, 1997. – 214 с.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ – ЗАМАНАУИ МЕКТЕПТІҢ ЗИЯТКЕР СЕРІКТЕСІ

Бердалин Нияз Бекетович, тарих пәнінің мұғалімі
«Абай атындағы мектеп- гимназиясы» Қарағанды қ.

Бүгінгі таңда жасанды интеллект білім беру саласына үлкен ықпал етуде. Ол оқыту процесін өзгертіп, білім берудің әдіс-тәсілдерін жаңартып, оқушыларға жаңа мүмкіндіктер ұсынады. Мектепте күн сайын қолданатын қарапайым қосымшалардың артында осындай күрделі технология тұрғанын көп ойламаймыз. Соңғы жылдары сабақ барысында түрлі онлайн платформалармен жұмыс істей бастағанымда, олардың оқуды жеңілдететінін, бірақ кейде дайын жауапқа үйретіп жіберетінін де байқадым. Сондықтан жасанды интеллекттің білімге әсерін біржақты мадақтамай, оның пайдасы мен мүмкін болатын салдарын қатар қарастыру маңызды деп есептеймін. Қазіргі қоғам адамзат тарихындағы ең жылдам өзгеретін кезеңді бастан өткеруде. Сандық технологиялар өмірдің барлық саласына еніп, білім беру жүйесінің де мазмұны мен құрылымын түбегейлі өзгертті. Осы өзгерістердің өзегінде жасанды интеллект тұр. Бұрын қиял ретінде қабылданған ақылды бағдарламалар бүгінде мұғалімнің көмекшісіне, оқушының жеке кеңесшісіне, мектеп басқаруының талдаушысына айналып келеді. Жасанды интеллект тек ақпаратты өңдеу құралы емес, оқу-тәрбие үдерісін жаңа сапаға көтеретін интеллектуалдық орта қалыптастырушы тетікке айналды. цифрлық білім беру ортасын тек техникалық платформа емес, педагогикалық қарым-қатынастың жаңа мәдениеті ретінде сипаттайды.

Білім беру жүйесінің басты мақсаты – тұлғаны жан-жақты дамыту, оның шығармашылық әлеуетін ашу және қоғамға бейімдеу. Дәстүрлі әдістер бұл міндетті толық орындауға әрдайым жеткілікті бола бермейді. Оқушылардың қабілеті, қызығушылығы, қабылдау жылдамдығы әртүрлі. Осындай алуандық жағдайында жасанды интеллект жеке білім алу жүйесін құруға, тәрбие жұмысын дербестендіруге мүмкіндік береді. Сондықтан жасанды интеллектті оқу-тәрбие жүйесіне енгізу – уақыт талабы ғана емес, стратегиялық қажеттілік.

Жасанды интеллекттің білім берудегі мәнін қарастырсақ , жасанды интеллект дегеніміз – адамның ойлау әрекеттеріне ұқсас функцияларды орындай алатын бағдарламалық жүйелер жиынтығы. Олар деректерді талдайды, үлгі табады, шешім ұсынады, кей жағдайда дербес әрекет етеді. Білім саласында жасанды интеллект үш негізгі бағытта көрінеді: оқыту үдерісін ұйымдастыру, білім сапасын бағалау және тәрбие жұмысын қолдау. [1-92]

Біріншіден, оқыту үдерісінде жасанды интеллект оқушының жеке ерекшелігін ескеретін бейімделгіш платформалар құрады. Бағдарлама оқушының тапсырманы орындау қарқынын, қателерінің сипатын, қызығушылық саласын талдап, келесі материалды соған сәйкес ұсынады. Мұндай тәсіл оқушыны артық жүктемеден сақтап, оқу мотивациясын арттырады. Еңбекте дербестендірілген оқыту қағидасы ерекше аталуы қажет. Сонымен қатар цифрлық ортаның тәрбиелік қырына тоқтала кеткен жөн. Онлайн кеңістікте жауапкершілік, академиялық адалдық, этикалық мінез-құлық қалыптастыру педагогтің басты міндетіне айналары сөзсіз. Технология адамгершілік құндылықтармен үйлеспесе, оның тиімділігі төмен болады. [1-125]

Екіншіден, бағалау жүйесі өзгеруде. Дәстүрлі тест тек дұрыс немесе бұрысты көрсетсе, жасанды интеллект негізіндегі бағалау оқушының ойлау логикасын, шешімге келу жолын анықтайды. Мұғалім нақты қай тұста қиындық туғанын көріп, дер кезінде түзету жасай алады.

Үшіншіден, тәрбие саласында жасанды интеллект мінез-құлықты талдау, психологиялық ахуалды бақылау, қауіп факторларын ерте анықтау сияқты міндеттерді атқара алады. Әрине, бұл адамды алмастыру емес, педагог пен ата-ананың жұмысын қолдайтын қосымша құрал.

Жасанды интеллект мұғалімді сахнадан ығыстырады деген қорқыныш жиі айтылады. Шын мәнінде, оның рөлі жоғалмайды, керісінше мазмұны тереңдейді. Мұғалім ақпарат жеткізушіден білім процесінің ұйымдастырушысы мен тәлімгеріне айналады.

Сонымен қатар мұғалімнің жаңа құзыреттері қалыптасады. Ол деректерді түсінетін, цифрлық құралдарды орынды қолданатын, этикалық жауапкершілікті сезінетін маман болуы тиіс. Жасанды интеллектпен жұмыс істеу мәдениеті педагогикалық білімнің маңызды бөлігіне айналады.

Оқушы үшін қандай мүмкіндіктер жасалған? деген сұраққа жауап беретін болсақ, жасанды интеллект оқушыны білім алудың белсенді субъектісіне айналдырады. Әр бала өз қарқынымен, өз стилімен оқи алады. Бағдарлама оқушыға қателесуден қорықпай тәжірибе жасауға жағдай жасайды. Виртуалды зертханалар, интерактивті модельдер күрделі ұғымдарды көзбен көріп, қолмен ұстап үйренуге мүмкіндік береді.

Ерекше білімді қажет ететін балалар үшін де жаңа мүмкіндік ашылады. Себебі, сөйлей алмайтын, өз ойын жүйелі түрде жеткізе алмайтын оқушыларға арналған ынталандыратын тапсырмаларды орындайтын платформалары мен мүмкіндіктері көп. Сурет арқылы, анимациялық кейіпкерлерді жасау арқлы кітаппен жұмыс жасап, іздену қабілеттерін арттыруға түрлі тапсырмаларды орындатуға тамаша құрал болып табылады. Дыбысты мәтінге, мәтінді дыбысқа айналдыру, көзбен басқару, сөйлеуді тану сияқты технологиялар инклюзивті білімді нақты іске асырады. Әлеуметтік кедергілер азайып, әр бала өз қабілетін көрсетуге мүмкіндік алады.

Жасанды интеллект оқушының кәсіби бағдарлануына да ықпал етеді. Қызығушылық пен бейімділікті талдай отырып, болашақ мамандықтар жөнінде ұсыныстар береді. Бұл жасөспірімге саналы таңдау жасауға көмектеседі.[3-27]

Тәрбие үдерісіндегі ықпалы да тереңде жатыр. Білім тек пәндік ақпаратпен шектелмейді, ол адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруды да қамтиды. Жасанды интеллект тәрбие саласында бірнеше бағытта қолдау көрсете алады.

Біріншіден, әлеуметтік желілер мен цифрлық ортадағы қауіпсіздікті бақылау. Жүйе кибербуллинг белгілерін, қауіпті контентті ерте анықтап, ескерту жібере алады. Бұл балаларды психологиялық жарақаттан қорғауға септігін тигізеді.

Екіншіден, мінез-құлық мәдениетін қалыптастыру. Интерактивті тапсырмалар өмірде кездесетін мәселелерді шешуге көмектеседі. Оқушы виртуалды жағдаятта қателесіп, оның салдарын түсінеді.

Үшіншіден, ата-ана мен мектеп арасындағы байланысты күшейту. Жасанды интеллект ата-анаға баланың жетістігі мен қиындықтары жөнінде нақты әрі түсінікті есеп береді, бірлескен әрекет жоспарын ұсынады.

Жасанды интеллекттің ойлануды қажет ететін қырлары да бар. Мүмкіндіктер мол болғанымен, бірқатар мәселелерді ескеру қажет. Ең алдымен дербес деректердің қауіпсіздігі тұр. Оқушы туралы ақпараттың құпия сақталуы – басты шарт. Екіншіден, технологияға шамадан тыс тәуелділік адамның дербес ойлауын әлсіретуі мүмкін. Сондықтан жасанды интеллект көмекші құрал ретінде, ал адам шешім қабылдаушы ретінде қалуы тиіс.

Үшіншіден, цифрлық теңсіздік мәселесі бар. Барлық мектеп бірдей техникамен қамтылмаса, жаңа технология әлеуметтік алшақтықты күшейтуі ықтимал. Мемлекеттік деңгейде инфрақұрылым мен мұғалім даярлығына жүйелі қолдау қажет.[4]

Білім беру жүйесі технологияны талдап, пайдасын ескере отырып қолдануы керек, ұлттық мәдениет пен педагогикалық құндылықтарға сүйене отырып қолдануы тиіс. Жасанды интеллект қазақ тілінің дамуына, тарихи мұраны цифрландыруға, ауыл мектебінің мүмкіндігін арттыруға қызмет етсе ғана шынайы пайда әкеледі.

Қорытындылай келе, жасанды интеллект оқу-тәрбие жүйесіне жаңа тыныс беріп, білім берудің мазмұны мен әдісін түбегейлі өзгертуде. Ол мұғалімді алмастырмайды, керісінше оның мүмкіндігін кеңейтеді; оқушыны дара тұлға ретінде дамытуға жол ашады; тәрбие жұмысын заманауи деңгейге көтереді. Технологияны саналы әрі жауапты пайдалану арқылы ғана білім сапасын арттырып, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелей аламыз.

Жасанды интеллекттің білім беру саласындағы мүмкіндіктері өте кең және оның оқу процесіндегі қолданылуы оқушылардың білімін жақсартуға, оқытудың тиімділігін арттыруға және мұғалімдердің жұмысын жеңілдетуге мүмкіндік береді.

Бүгінгі міндет – жасанды интеллектті мақсат емес, адам игілігіне қызмет ететін құрал ретінде қабылдау. Сонда ғана білім беру жүйесі болашақтың сын-қатеріне дайын, рухани бай және шығармашыл қоғам қалыптастыра алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Құнанбаева С.С. Цифрлық білім беру ортасы: теория және тәжірибе. – Алматы: Қазақ университеті, 2021. – 210 б.

2. Беспалько В.П. *Педагогика и прогрессивные технологии обучения.* – Мәскеу: Педагогика, 2018. – 336 б.

2. Holmes W., Tuomi I. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications // European Journal of Education. – 2021. – Vol.56(2). – P. 234–248.

3. Иванов Д.А. Жасанды интеллект негіздері және білім берудегі қолданылуы // Білім және ғылым. – 2022. – №4. – 15–22 бб.

4. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007 (өзгертулер мен толықтыруларымен).

ОҚУШЫЛАРДЫ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ГЕОМЕТРИЯЛЫҚ ТҮРЛЕНДІРУЛЕР ӘДІСІМЕН ШЫҒАРУҒА ҮЙРЕТУ ӘДІСТЕМЕСІ

Билисова Алтын Рахимтаевна
Қарағанды қаласы.
«№61 ЖББМ КММ»
Математика пәні мұғалімі

Мектеп геометрия курсында геометриялық түрлендірулерді қолдану үлкен әдістемелік мәнге ие. Симметрия, айналдыру, параллель аудару және гомотетия әдістері дәлелдеу, құрастыру және есептеуді қамтитын есептердің маңызды класын шешуге мүмкіндік береді. Ағымдағы геометрия бағдарламасы геометриялық түрлендіру идеясын мектептегі геометрия

курсының жетекші идеясы ретінде пайдалануды білдірмейді, дегенмен ол қозғалыстардың белгілі бір түрлерімен танысуды қамтамасыз етеді (осьтік симметрия, орталық симметрия, айналу нүктелер, параллель аударма) және ұқсастық.

Дегенмен, геометриялық түрлендірулер факультативтік сабақтардың бағдарламаларында, сондай-ақ математиканы тереңдетіп және мамандандырылған оқытуда маңызды орын алады. Түрлендірулер арасында қозғалыстар мен ұқсастық түрлендірулері ерекшеленеді. Қозғалыстардың ерекше түрлері қарастырылады: осьтік симметрия, орталық симметрия, айналу, параллель тасымалдау. Ұқсастықты түрлендірудің ерекше түрі-гомотетия. Біз «Орталық симметрия» тақырыбы бойынша геометриялық түрлендірулердің нақты түрлерімен байланысты негізгі ұғымдар мен қасиеттерді бөліп көрсетеміз, олардың нәтижелері кестеде 1-кестеде толтырылады.

Мектеп геометрия курсында геометриялық түрлендірулерді қолдану үлкен әдістемелік мәнге ие. Симметрия, айналдыру, параллель аудару және гомотетия әдістері дәлелдеу, құрастыру және есептеуді қамтитын есептердің маңызды класын шешуге мүмкіндік береді. Ағымдағы геометрия бағдарламасы геометриялық түрлендіру идеясын мектептегі геометрия

Кесте1

Геометриялық түрлендіру түрінің атауы	Зерттеуге байланысты негізгі ұғымдар	Геометриялық түрлендірудің қасиеттері
Орталық симметрия	Симметрия орталығы. Центрге қатысты орталық симметриялы фигуралар (нүктелер). Орталық симметриялы фигура	Симметрияның нүктеге қатысты түрленуі қозғалыс болып табылады. (Орталық симметрияға қолданылатын барлық қозғалыс қасиеттері)

курсының жетекші идеясы ретінде пайдалануды білдірмейді, дегенмен ол қозғалыстардың белгілі бір түрлерімен танысуды қамтамасыз етеді (осьтік симметрия, орталық симметрия, айналу нүктелер, параллель аударма) және ұқсастық. Дегенмен, геометриялық түрлендірулер факультативтік сабақтардың бағдарламаларында, сондай-ақ математиканы тереңдетіп және мамандандырылған оқытуда маңызды орын алады. Түрлендірулер арасында қозғалыстар мен ұқсастық түрлендірулері ерекшеленеді. Қозғалыстардың ерекше түрлері қарастырылады: осьтік симметрия, орталық симметрия, айналу, параллель тасымалдау. Ұқсастықты түрлендірудің ерекше түрі-гомотетия. Біз «Орталық симметрия» тақырыбы бойынша геометриялық түрлендірулердің нақты түрлерімен байланысты негізгі ұғымдар мен қасиеттерді бөліп көрсетеміз, олардың нәтижелері кестеде 1-кестеде толтырылады.

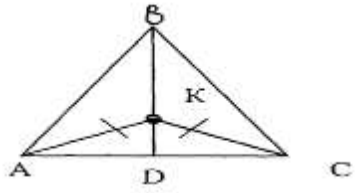

1-сурет

Бірінші қадам қашықтықты сақтау қасиетіне ие геометриялық түрлендіруді таңдау болып табылады. Дәл осы қасиет AB және BC кесінділерінің арасындағы теңдік қатынасын негіздеуге мүмкіндік береді. Мұндай түрлендіру ретінде BD түзу сызығына қатысты осьтік симметрияны таңдаған жөн. Екінші қадам BD түзуіне қатысты симметриямен AB кесіндісі CB кесіндісіне өтетінін

дәлелдеу. Мұны қарапайым түрде дәлелдеуге болады. B нүктесі таңдалған симметриямен өзіне айналады, өйткені ол симметрия осіндегі нүкте. A нүктесі осы симметрия үшін C нүктесіне барады, өйткені бұл нүктелер AK = CK симметрия осіне перпендикулярда (K - симметрия осінің нүктесі). Үшінші қадам - мәселені шешудің соңғы кезеңі. AB және CB кесінділері BD осіне қатысты симметриялы, ал симметрия - орын ауыстыру (қозғалыс) болғандықтан, AB және CB (немесе BC) кесінділерінің ұзындықтары тең.

Сонымен, қарастырылған жағдайда осьтік симметрияны қолдану келесі дағдыларды игеруді талап етеді:

а) геометриялық түрлендіру кезінде қашықтықты сақтау қасиеттерін білу;

б) симметрия осьтерін көру;

в) симметрия кезінде сегменттің сегментке, нүктеден нүктеге өтуін көру;

г) құрастыру берілген түзу сызықтағы түзу нүктеге қатысты симметриялы.

Оқушыларға геометриялық түрлендірулермен есептер шығаруға үйрету кезінде қойылатын негізгі талаптарды атап өтейік, яғни олар:

- симметрия, айналу, параллель аудару және гомотетия кезінде бұл фигуралар түрленетін фигураларды құрастыру; бір түрлендіру кезінде бір - біріне сәйкес келетін фигуралардағы көрсетілген түрлендіруге сәйкес келетін нүктелерді қараңыз; түрлендіруді анықтайтын элементтерді бөлектеу: симметрия осін, айналу центрін тұрғызу, айналу бұрышын, параллель көшіру бағытын, оның

қашықтығын анықтау, гомотетиялық центрді табу, оның коэффициентін есептеу; берілген ерікті фигураларда көрсетілген түрлендіру кезінде сәйкес нүктелерді құру; түрлендірулердің ерекше қасиеттерін пайдалану.

Нақты жағдайларда геометриялық түрлендірулерді қолданудың ерекше дағдыларының иерархиясы мынада: әрбір келесі дағды алдыңғысын қамтиды және сонымен бірге оқушыларды геометриялық түрлендіру әдісін меңгеруде жаңа, жоғары дәрежеге көтереді. Түрлендіру түрін анықтайтын элементтерді таңдаудың кейбір әрекеттері белгілі бір мағынада берілген түрлендіру кезіндегі фигуралардың кескіндерін салу және сол түрлендіруге сәйкес фигураларда берілген түрлендіруге сәйкес нүктелерді табу әрекеттеріне қарама-қарсы болып табылады. Бұл факт өзара кері әрекеттерді қалыптастыру кезінде тапсырманың жұмыс істеу заңдылықтарын ескеруді талап етеді.

Белгілі бір жағдайларда геометриялық түрлендірулерді қолдана білу бірінші кезеңде көрсетілген іс-әрекеттердің барлығын дерлік меңгеруді болжайды. Таңдалған дағдылар ауқымы геометриялық түрлендірулер бойынша тапсырмаларды жүйелеуге мүмкіндік береді. Осылайша, жоғарыда аталған дағдылардан геометриялық түрлендіру әдісімен есептерді шешуге үйретуге ықпал ететін есептердің тиісті түрлерін ажыратуға болады:

- көрсетілген түрлендіру кезінде фигуралардың кескіндерін құруға арналған есептер;

- сол түрлендіру кезінде сәйкес нүктелерді сәйкес фигураларға түрлендіру кезінде сәйкес келетін есептерді бөлуге арналған есептер;

- түрлендіруді анықтайтын элементтерді бөлуге арналған есептер; - құрылысқа арналған есептер кез-келген берілген фигуралардағы нүктелерді түрлендіру кезінде сәйкес келеді.

Бірінші типтегі тапсырмаларды орындау барысында оқушыларда симметрия, нүктені айналдыру, орталық симметрия, параллель тасымалдау, гомотетия және берілген түрлендірулерде әртүрлі фигуралардың кескіндерін құра білу осьтік ұғымдары қалыптасады. Тапсырмаларды орындау кезінде жүргізіліп жатқан құрылыстарды негіздеуге, оларды ұтымды етуге назар аударылады.

Тапсырмалар жиынтығында ұғымдарды қалыптастырудың және теоремаларды зерттеудің барлық кезеңдері қамтамасыз етілуі керек. Әртүрлі әрекеттерді меңгеру олардың қалыптасуының әртүрлі деңгейлерін болжайды, бұл тапсырмаларды құрастыру кезінде қарастырылуы керек. Осьтік симметрияны, сондай-ақ нақты жағдайларда басқа түрлендірулерді пайдалану фигуралардың кескіндерін тікелей салусыз ойша құрастыру мүмкіндігін болжайды. Алайда бұл әрекетті толық меңгеруді қамтамасыз етпейді. Орындауы психикалық құрылымдарға негізделген тапсырмаларды талап етеді. Мұндай тапсырмалардың мазмұны әртүрлі болуы мүмкін.

Екінші типтегі есептердің негізгі мақсаты-кейбір түрлендірулерде сәйкес келетін фигураларға сәйкес келетін нүктелердің көрінісін қалыптастыру. Осы мақсатты іске асыру тек қана құрылыстарды жүзеге асыра отырып, сонымен қатар ақыл-ойда да тиісті фигураларда тиісті нүктелерді бөлу қабілетін қалыптастыруды көздейді. Тапсырмалардың осы тобын құру кезінде оқушылардың кеңістіктік идеялары мен шығармашылық ойлауын қалыптастыру қажеттілігін ескеру қажет. Сондықтан тапсырмалардың мазмұны олардың орындалуы түрлендірудің осы түрін анықтаудан туындайтын кейбір түрлендірулерге сәйкес келетін нүктелерді құру алгоритміне сүйеніп қана қоймай, сонымен қатар қажетті қасиеттерді таңдаудағы кейбір «тапқырлыққа» және оларды нақты жағдайларда қолдана білуге байланысты болуы керек. Бұл берілген сәйкес фигураларды пайдалану қажеттілігіне әкелетін тапсырмаларды орындау құралдарын шектеу арқылы қол жеткізіледі және түрлендірулердің

қасиеттерін меңгереді. Дегенмен, белгілі бір жағдайларда геометриялық түрлендірулерді қолдану психикалық конструкцияларға негізделген сәйкес фигуралардағы сәйкес нүктелерді көруді қамтиды. Сонымен қатар, кейбір есептердегі сәйкес нүктелер тікелей құрастырылады. Осылайша, бұл топтың тапсырмаларының ерекшелігі - түрлендірулердің қасиеттерін ассимиляциялау әртүрлі құралдарды пайдалана отырып, сәйкес фигуралар бойынша сәйкес нүктелерді салу әрекетін орындау процесінде жүзеге асырылады, онда көрсетілген сәйкес сандар әрекетті орындау үшін пайдаланылады. Бұл сәйкес фигуралар бойынша сәйкес нүктелерді көруге қол жеткізіп қана қоймайды, сонымен қатар мектеп оқушыларының кеңістіктік бейнелері қалыптасады, олардың шығармашылық ойлауы дамиды.

Үшінші түрдегі тапсырмалар түрлендіруді анықтайтын элементтерді анықтау қабілетінің қалыптасуын қамтамасыз етеді. Бұл тапсырмаларды орындау барысында симметрия қасиеттері, симметрия центрі, айналу центрі және т.б. түрлендірулерді анықтайтын элементтерді анықтау қабілетін қалыптастыру екі кезеңде жүзеге асырылады. Бірінші кезеңде симметрия осі, айналу центрі, гомотетия центрі тұрғызылып, гомотетия коэффициентінің мәні есептеліп, айналу бұрышы табылады. Екінші кезеңде санада математикалық объектілердің модельдерімен көрсетілген әрекеттер орындалады.

Қозғалыс немесе гомотетия кезінде фигуралардың кескіндерін құру және түрлендіру түрін анықтайтын элементтерді бөліп алу жүзеге асырылатын тапсырмаларды қолдану пайдалы. Мұндай тапсырмаларды орындау ойлау процесін мағыналы етеді. Осылайша, оқушыларды геометриялық түрлендіру әдісімен математикалық есептерді шешуге үйрету оқушылардың назарын түрлендіруді таңдаудың мәселенің шарты мен талаптарының ерекшеліктеріне тәуелділігіне аударудың орындылығына сендіреді.

Мәселелерді шешудің жалпы принципін қалыптастыру шарттары шешу әдістерін табуға шешуші әсер ететін мәселелерді шешуден басталуы керек. Кейбір тапсырмаларды орындау барысында оқушылардың геометриялық түрлендіру әдісін игерудегі біліктілік пен дағдылары біріктіріліп, осы әдістің мәнін құрайтын біртұтас тізбек құрып, геометриялық есептерді шешудің жалпыланған әдісі ретінде геометриялық түрлендіру әдісі туралы түсінік қалыптастырады, оқушылар нақты жағдайларда түрлендірулерді қолдануда тәжірибе жинақтайды.

Сонымен қатар, осы тапсырмаларды орындау кезінде оқушылар әртүрлі тәуелділіктерді дәлелдеу, фигураларды құру және т. б. үшін қажетті геометриялық түрлендіруді таңдау критерийлерін жасайды. Тең қабырғалы үшбұрышта, тең қабырғалы трапецияда, тіктөртбұрышта немесе ромбта осьтік симметрия арқылы белгілі бір қатынасты жиі дәлелдеуге болады. Айналуды қолдану тең бүйірлі үшбұрышта, шаршыда тәуелділіктерді орнатуда және түзулердің перпендикулярлығын дәлелдеуде тиімді. Параллельді тасымалдау әдісі параллелограммдағы, трапециядағы, сондай-ақ осы фигураларды салудағы әртүрлі қатынастарды дәлелдеу кезінде қажетті нәтиже береді. Гомотетиялық түрлендіру тиімді болады, егер ұзындығы әртүрлі екі параллель кесіндіні, берілген қатынаста бөлінген кесіндіні, әртүрлі ұзындықтағы екі радиус шеңберін қарастырсақ. Әрине, ешқандай критерийлер оқушыға дайын түрде берілмейді, ал оқушылар оларды жұмыс барысында меңгереді.

SMART IT CLASSROOM: ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ

Боранбаева Гулназ Ахатовна
Қарағанды қаласы, Сләмия Саттаров мектеп-лицейі
Информатика пәні мұғалімі

Smart IT Classroom: информатика пәнін оқытудағы жасанды интеллект

Кіріспе

Цифрлық трансформация XXI ғасырдың басты сипатына айналып, білім беру жүйесіне түбегейлі өзгерістер әкелді. Ақпараттық технологиялар тек оқыту құралы ғана емес, білім

мазмұнының өзегіне айналып отыр. Осы тұрғыда информатика пәні мектептегі жетекші пәндердің бірі ретінде оқушыларды болашақ цифрлық қоғамға дайындауда ерекше рөл атқарады.

Дәстүрлі информатика сабағы көбіне теориялық ұғымдарды түсіндіруге және дайын алгоритмдерді қолдануға бағытталған болса, қазіргі заман талаптары оқушыдан дербес ойлауды, мәселе шешуді, деректерді талдауды және технологияны саналы пайдалануды талап етеді. Бұл міндеттерді жүзеге асыруда *Smart IT Classroom* тұжырымдамасы маңызды орын алады.

Smart IT Classroom – бұл жасанды интеллект, цифрлық платформалар және интерактивті әдістер негізінде құрылған оқу ортасы. Мұнда оқушы тек дайын білімді тұтынушы емес, өз оқу траекториясын құра алатын белсенді субъектке айналады. Осы мақалада информатика пәнін оқытудағы жасанды интеллекттің теориялық негіздері мен практикалық мүмкіндіктері жан-жақты қарастырылады.

I. Теориялық бөлім: Smart IT Classroom және жасанды интеллекттің педагогикалық негіздері:

1.1 Smart IT Classroom ұғымының мәні

Smart IT Classroom – бұл информатика сабағын дербестендірілген, деректерге негізделген және оқушы белсенділігіне бағытталған оқу кеңістігі. Мұндай ортада жасанды интеллект оқу үдерісін басқарушы емес, оны қолдаушы және оңтайландырушы құрал ретінде қолданылады.

Теориялық тұрғыдан Smart IT Classroom келесі қағидаттарға негізделеді:

- оқушының жеке ерекшелігін ескеру;
- практикалық және жобалық оқытуды басымдыққа алу;
- цифрлық және алгоритмдік ойлауды дамыту.

1.2 Информатика пәнінің заманауи мазмұны

Қазіргі информатика пәні тек компьютер құрылымын немесе бағдарламалау тілін үйретумен шектелмейді. Ол:

- алгоритмдік ойлау;
- деректерді өңдеу;
- ақпараттық қауіпсіздік;
- жасанды интеллект негіздері;
- цифрлық мәдениет сияқты бағыттарды қамтиды.

Бұл мазмұнды тиімді меңгерту үшін дәстүрлі әдістерді инновациялық тәсілдермен ұштастыру қажет.

1.3. Мұғалімнің рөлі жаңа форматта

Smart IT Classroom жағдайында информатика пәні мұғалімі тек ақпарат жеткізуші емес, оқу процесінің архитекторына айналады. Мұғалім:

- ЖИ ұсынған деректерді талдайды;
- оқушыларға бағыт-бағдар береді;
- шығармашылық және зерттеушілік тапсырмалар ұйымдастырады.

II. Практикалық бөлім: информатика сабағында ЖИ қолданудың тиімді жолдары

Егер информатика сабағында:

- ChatGPT,
- AI Coding Assistant,
- виртуалды зертхана,
- adaptive learning платформалары сияқты жасанды интеллект құралдары жүйелі қолданылса, онда оқушылардың білім сапасы мен пәнге қызығушылығы артады.

2.1.Эксперименттік жұмыстың кезеңдері

Кезең	**Мазмұны**	**Уақыты**
Диагностикалық	Бастапқы деңгейді анықтау	2 апта
Қалыптастырушы	ЖИ құралдарын енгізу	2 ай
Қорытынды	Нәтижені салыстыру	1 апта

2.2. **Экспериментке қатысушылар**

Топ	**Оқушы саны**	**Ерекшелігі**
Бақылау тобы	25	Дәстүрлі оқыту
Эксперименттік топ	25	ЖИ қолданылған оқыту

2.3. Қолданылған ЖИ құралдары

Құрал	**қызметі**
ChatGPT	**Код түсіндіру, сұраққа жауап**
Scratch AI	Бағдарламалау негіздері
AI Quiz Generator	Тест құрастыру
Python Copilot	Код бойынша көмек
Smart Board Analytics	Оқу белсенділігін талдау

2.4.Тәжірибелік сабақ үлгісі

Сабақ тақырыбы:

Python тілінде цикл операторлары

Эксперименттік топтағы жұмыс

1-кезең

Мұғалім ChatGPT көмегімен тақырыпты түсіндіреді.

2-кезең

Оқушылар AI Assistant арқылы:

• кодтағы қатені табады;

• цикл құрады;

• есеп шығарады.

3-кезең

ЖИ жүйесі әр оқушының:

• қателерін,

• орындау уақытын,

• белсенділігін автоматты талдайды.

Диагностикалық әдістер

• Бақылау тесті

• Сауалнама

• Практикалық тапсырма

• Оқушылармен сұхбат

• Google Forms арқылы кері байланыс

2.5. Нәтижелері

Білім сапасының өзгеруі

Көрсеткіш	**Бақылау тобы**	**Эксперименттік топ**
Бастапқы деңгей	63%	64%
Қорытынды нәтиже	68%	86%

Оқушылардың қызығушылығы

Деңгей	**Экспериментке дейін**	**Эксперименттен кейін**
Жоғары	28%	72%
Орташа	52%	24%
Төмен	20%	4%

2.6. Нәтижені талдау

Эксперимент нәтижесінде:

• оқушылардың пәнге қызығушылығы артты;

• практикалық тапсырмаларды орындау жылдамдығы жақсарды;

• бағдарламалау дағдылары дамыды;

• өздігінен білім алу белсенділігі өсті.

ЖИ құралдары оқытуды:

• жекелендіруге,

• интерактивтендіруге,

• автоматты бағалауға мүмкіндік берді.

Бастапқы деңгейді анықтау және дербестендіру

Практикада Smart IT Classroom ең алдымен оқушының бастапқы білім деңгейін анықтаудан басталады. ЖИ-қолдаулы диагностикалық тапсырмалар оқушының:

- логикалық ойлау деңгейін;
- бағдарламалау негіздерін меңгеруін;
- қателік түрлерін анықтайды.

Осы деректерге сүйене отырып, әр оқушыға жеке тапсырма беріледі.

Алгоритмдік ойлауды дамыту

Жасанды интеллектке негізделген интерактивті тапсырмалар оқушыларды алгоритм құруға, шарттарды талдауға үйретеді. Мысалы, ЖИ оқушының жазған алгоритмін талдап, қателерін көрсетіп, балама шешімдер ұсынады.

Бұл тәсіл оқушылардың логикалық ойлауын тереңдетеді.

Бағдарламалауды оқытудағы ЖИ мүмкіндіктері

Бағдарламалау – информатика пәнінің күрделі, бірақ маңызды бөлігі. ЖИ:

- кодтағы қателерді анықтайды;
- синтаксистік емес, логикалық қателерді де көрсетеді;
- оқушының кодын жетілдіру бойынша ұсыныстар береді.

Бұл оқушылардың өздігінен үйрену дағдысын қалыптастырады.

Қорытынды

Smart IT Classroom – информатика пәнін оқытудың болашаққа бағытталған тиімді моделі. Жасанды интеллектті қолдану оқыту үдерісін дербестендіріп, оқушының алгоритмдік және цифрлық ойлауын дамытуға мүмкіндік береді.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, ЖИ информатика сабағында:

- оқу мотивациясын арттырады;
- білім сапасын жақсартады;
- мұғалімнің педагогикалық мүмкіндігін кеңейтеді.

Smart IT Classroom моделін қолдану информатика пәнін оқыту сапасын арттырады. Жасанды интеллект:

- оқыту процесін тиімді ұйымдастыруға;
- оқушылардың цифрлық құзыреттілігін дамытуға;
- XXI ғасыр дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Алайда жасанды интеллект мұғалімнің орнын алмастырмайды, ол тек кәсіби қызметті толықтыратын құрал. Мұғалімнің әдістемелік шеберлігі мен педагогикалық интуициясы Smart IT Classroom табысының негізгі шарты болып қала береді. Қорытындылай келе, информатика пәнін оқытуда жасанды интеллектті саналы, креативті және жауапты қолдану оқушыларды болашақ цифрлық қоғамның белсенді мүшесі ретінде қалыптастыруға берік негіз қалайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім стандарты.
3. Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. Информатика пәнін оқытудың заманауи әдістемесі. Астана, 2021.
4. ҚР Оқу-ағарту министрлігі. Цифрлық білім беру және информатика сабағы. Астана, 2022.
5. Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал. Информатика және цифрлық технологиялар. 2021–2024.
6. Ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. Жасанды интеллект және мектептегі IT-білім. Астана, 2023.

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНЕ АРНАЛҒАН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ПЛАТФОРМАЛАРЫНЫҢ БІЛІМ САПАСЫНА ЫҚПАЛЫ

Ботабекова Айгул Кенжебековна
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары, бастауыш сынып мұғалімі
«Мағжан Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ
Тусенова Маржангул Казкеновна
бастауыш сынып мұғалімі
«Мағжан Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ

Қазіргі таңда білім беру жүйесі цифрлық трансформация кезеңін бастан кешіруде. Соның ішінде жасанды интеллект технологияларын оқу үдерісіне енгізу әлемдік білім беру кеңістігіндегі маңызды бағыттардың біріне айналды. ЖИ негізіндегі платформалар оқу материалдарын дараландыруға, оқушылардың білім деңгейін жедел бағалауға және мұғалімнің кәсіби қызметін оңтайландыруға мүмкіндік береді [1,2].

Бастауыш мектеп – оқушылардың оқу дағдылары қалыптасатын негізгі кезең. Сондықтан осы деңгейде қолданылатын технологиялардың педагогикалық тиімділігі ерекше маңызға ие. Жасанды интеллект платформалары оқушылардың біліміндегі олқылықтарды анықтап, жедел кері байланыс беруге көмектеседі. Сонымен қатар мұғалімдердің күнделікті тексеру, бағалау жұмыстарын автоматтандыру арқылы олардың уақытын үнемдейді [3].

Қазақстанда цифрлық білім беру ресурстарын енгізу мемлекеттік деңгейде қолдау тапқанымен, бастауыш сыныптардағы ЖИ платформаларының нақты білім сапасына әсері бойынша тәжірибелік зерттеулер аз кездеседі. Осыған байланысты зерттеу жұмысының мақсаты – бастауыш сыныптарда жасанды интеллект платформаларын қолданудың тиімділігін тәжірибе жүзінде анықтау.

Зерттеу 2024–2025 оқу жылында «Мағжан Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ базасында жүргізілді. Тәжірибелік жұмысқа 3-сыныптың 24 оқушысы қатысты.

Зерттеу барысында келесі жасанды интеллект элементтері бар платформалар қолданылды:

- **Google Classroom** – тапсырмалар беру, бағалау және кері байланыс ұйымдастыру;
- **ClassDojo** – оқушылардың тәртібі мен белсенділігін бақылау;
- **Socratic** – үй тапсырмаларын орындауда түсіндіру жұмыстарын жүргізу.

Эксперимент 2 ай көлемінде жүргізілді. Алғашқы кезеңде оқушылардың білім сапасы, сабаққа қатысу белсенділігі және оқу мотивациясы анықталды. Кейін ЖИ платформалары жүйелі түрде қолданылып, қорытынды нәтижелер салыстырылды.

Зерттеу барысында бақылау, салыстырмалы талдау және сауалнама әдістері пайдаланылды.

Сабақ барысында Google Classroom платформасы арқылы күнделікті тапсырмалар беріліп, оқушылардың орындау уақыты автоматты түрде бақыланды. Мұғалімдер тапсырмалардың орындалу сапасын жедел тексеріп, қосымша түсіндірмелер жіберіп отырды.

ClassDojo платформасы оқушылардың сабақтағы белсенділігін бағалауға мүмкіндік берді. Әрбір оқушының тәртібі, сабаққа қатысуы және тапсырма орындауы бойынша ұпайлар қойылып отырды. Бұл оқушылар арасында қызығушылық пен бәсекелестікті арттырды.

Socratic платформасы әсіресе математика сабағында тиімді қолданылды. Оқушылар есептердің суретін жүктеу арқылы қосымша түсіндірулер алып отырды. Нәтижесінде үй тапсырмасын орындау сапасы жақсарды.

Тәжірибелік жұмыс нәтижелері төмендегі кестеде көрсетілген.

1-кесте. ЖИ платформаларын қолдану нәтижелері

Көрсеткіштер	Экспериментке дейін	Эксперименттен кейін
Тапсырманы уақытылы орындау	58%	87%
Сабақтағы белсенділік	62%	85%

Көрсеткіштер	Экспериментке дейін	Эксперименттен кейін
Математика пәні бойынша орташа үлгерім	3,7	4,4
Оқу мотивациясының деңгейі	60%	83%
Үй тапсырмасын толық орындау	55%	88%

Кесте нәтижелері бойынша ЖИ платформаларын қолданғаннан кейін оқушылардың оқу белсенділігі мен үлгерім көрсеткіштері айтарлықтай артқаны байқалды. Әсіресе тапсырмаларды уақытылы орындау деңгейі 29%-ға жоғарылады.

Тәжірибелік жұмыс барысында оқушылардың цифрлық платформаларға қызығушылығы жоғары екені анықталды. Оқушылар жедел кері байланыс алған кезде тапсырмаларды орындауға ынталы болды. Мұғалімдер үшін де оқу жетістіктерін бақылау жеңілдеді.

Сонымен қатар кейбір қиындықтар кездесті. Интернет желісінің тұрақсыздығы мен кейбір оқушылардың құрылғылармен толық қамтамасыз етілмеуі оқу үдерісіне әсер етті. Бұл мәселе ауылдық аймақтар үшін өзекті болып отыр.

ЖИ технологияларын тиімді қолдану үшін:

- мұғалімдердің цифрлық құзыреттілігін арттыру;
- мектептердің техникалық базасын жетілдіру;
- оқушылардың деректер қауіпсіздігін сақтау маңызды.

Зерттеу нәтижелері бастауыш сыныптарда жасанды интеллект платформаларын қолданудың білім сапасын арттыруға оң ықпал ететінін көрсетті. Google Classroom, ClassDojo және Socratic платформалары:

- оқушылардың оқу мотивациясын арттырды;
- тапсырмаларды уақытылы орындау деңгейін жоғарылатты;
- мұғалімнің уақытын үнемдеуге мүмкіндік берді;
- оқу жетістіктерін бақылауды жеңілдетті.

Тәжірибелік жұмыс нәтижесінде математика пәні бойынша орташа үлгерім 3,7-ден 4,4-ке дейін көтерілді. Сонымен қатар сабақтағы белсенділік деңгейі 62%-дан 85%-ға артты.

Осыған байланысты жасанды интеллект технологияларын бастауыш білім беру жүйесіне педагогикалық тұрғыдан тиімді енгізу білім сапасын арттырудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Болашақта бұл бағытта ауқымды эмпирикалық зерттеулер жүргізу қажеттілігі айқындалады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К. Тоқаевтың «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауы. – 2023.
2. Даггэн С. Искусственный интеллект в образовании: изменение темпов обучения. – М., 2020.
3. Жұмабекова Ф.Ж. Мектепке дейінгі білім беруде инновациялық технологияларды қолдану. – Алматы, 2021.
4. Рассел С., Норвиг П. Искусственный интеллект. Современный подход. – М.: Вильямс, 2019.
5. Isakov Yu.A. Artificial intelligence // Modern Science. – 2018. – №6-1. – Б.25–27.
6. Remian D. Augmenting education: ethical considerations for incorporating artificial intelligence in education. – Boston, 2019.

ПРОФИЛАКТИКА УЧЕБНОЙ НЕУСПЕШНОСТИ НА УРОКАХ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА И ВСЕМИРНОЙ ИСТОРИИ: СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД, ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ И ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ

Бухарова А Ш , учитель истории,
КГУ ОСШ № 87 г. Караганда

В школьной практике нередко наблюдается ситуация, когда обучающийся воспроизводит отдельные факты, но затрудняется объяснить историческое значение события, установить его причины и последствия или соотнести материал с изученным ранее. Подобные затруднения постепенно накапливаются, приводят к снижению уверенности в собственных силах, формируют пассивную позицию на уроке и, как следствие, становятся основой устойчивой учебной неуспешности.

В связи с этим профилактика учебной неуспешности должна рассматриваться не как разовая коррекционная мера, а как целостная педагогическая стратегия, встроенная в ежедневную практику преподавания истории Казахстана и всемирной истории.

Цель статьи — раскрыть педагогические основания и практические подходы к профилактике учебной неуспешности на уроках истории Казахстана и всемирной истории в условиях обучения детей с разным уровнем подготовки.

1. Основные причины учебной неуспешности на уроках истории Казахстана и всемирной истории

1.1. Предметные причины

К предметным причинам относятся затруднения, непосредственно связанные со спецификой содержания истории Казахстана и всемирной истории.

- слабое усвоение исторических терминов и понятий;
- трудности в понимании и воспроизведении хронологической последовательности;
- недостаточные навыки работы с исторической картой;
- затруднения при определении причин, последствий и исторического значения событий;
- неумение анализировать исторические источники и извлекать из них существенную информацию.

1.2. Метапредметные причины

Значительная часть трудностей на уроках истории обусловлена недостаточной сформированностью универсальных учебных умений. История требует развитой читательской грамотности, умения работать с разными видами информации, выделять главное, сравнивать, обобщать и делать выводы.

- затруднение в понимании учебного текста и формулировок заданий;
- неумение выделять ключевые слова и смысловые опоры;
- слабые навыки составления плана ответа;
- трудности при заполнении таблиц, схем, кластеров;

1.3. Мотивационно-психологические причины

Снижение учебной мотивации является одним из ключевых факторов формирования неуспешности. На уроках истории это часто связано с устойчивым представлением о предмете как о совокупности дат, имен и событий, которые нужно механически запомнить. При таком восприятии обучающийся не видит личностной и практической значимости изучаемого материала, что снижает интерес и вовлеченность.

- страх ошибки и публичного ответа;
- негативный опыт учебных неудач;
- низкая учебная самооценка;
- ожидание неуспеха при выполнении задания

1.4. Организационно-педагогические причины

Существенное влияние на учебную неуспешность оказывают и особенности организации урока. В условиях одного класса учитель работает с детьми, имеющими разные стартовые возможности, темп усвоения, уровень речевого развития и учебной самостоятельности. При недостаточной дифференциации заданий и едином темпе предъявления материала часть обучающихся оказывается в ситуации хронического затруднения.

- преобладание однотипных репродуктивных заданий;
- недостаточную вариативность способов объяснения материала;
- слабую или запаздывающую обратную связь;

• отсутствие пошаговой поддержки при выполнении сложных заданий;

2. Педагогические условия профилактики учебной неуспешности на уроках истории Казахстана и всемирной истории

2.1. Раннее выявление учебных затруднений

Ключевым условием профилактики является своевременная диагностика затруднений. Для уроков истории это особенно важно, поскольку пробелы в понимании терминов, хронологии и причинно-следственных связей быстро накапливаются и затрудняют дальнейшее обучение.

В практике целесообразно использовать краткую текущую диагностику:

• вопросы на актуализацию базовых знаний;
• задания на установление последовательности событий;
• определение значения ключевого термина;
• соотнесение исторической личности и ее деятельности.

Такая диагностика позволяет выявить конкретные дефициты (терминология, хронология, понимание задания, логика ответа) и своевременно спланировать поддержку. При этом важно, чтобы диагностические задания выполняли ориентирующую, а не карательную функцию: обучающийся должен воспринимать их как средство помощи в освоении темы.

2.2. Дифференциация как средство предупреждения неуспешности

На уроках истории Казахстана и всемирной истории дифференциация может осуществляться:

• по степени сложности задания;
• по уровню самостоятельности;
• по объему материала;
• по форме ответа;

2.3. Формирующее оценивание как механизм педагогической поддержки

На уроках истории целесообразно использовать:

• краткие и понятные критерии оценивания;
• поэтапные дескрипторы;
• развивающую обратную связь;
• элементы самооценивания и взаимооценивания;
• коррекцию типичных ошибок после выполнения задания

3. Практические подходы к профилактике учебной неуспешности на уроках истории

3.1. Визуализация и структурирование исторического материала

Одной из причин учебных затруднений является перегрузка обучающихся текстовой информацией. Поэтому важным профилактическим ресурсом выступает визуализация, которая делает исторический материал более доступным и помогает увидеть связи между фактами.

В практике преподавания истории Казахстана и всемирной истории эффективно использовать:

• ленты времени;
• таблицы «причина — событие — последствие»;
• схемы «личность — деятельность — историческое значение»;
• сравнительные таблицы;
• опорные конспекты;

3.2. Поэтапное обучение работе с историческим источником

Обучение работе с источником целесообразно строить поэтапно.

Оптимальная последовательность включает:

1. Определение типа источника.
2. Выделение ключевых слов и понятий.
3. Поиск явной информации.
4. Связь источника с темой урока.

5. Формулирование вывода по вопросу.

На начальном этапе полезно использовать вопросы-опоры и алгоритмы анализа. Постепенное сокращение помощи позволяет формировать самостоятельность и снижает страх перед сложными заданиями.

3.3. Создание ситуации успеха через посильные учебные шаги

Для профилактики учебной неуспешности важно создавать ситуацию успеха, особенно у обучающихся с опытом повторяющихся неудач.

Сложное задание целесообразно разбивать на последовательные действия: назвать событие, определить причину, указать последствие, сформулировать вывод. Такой подход снижает тревожность, делает учебную задачу более понятной и помогает обучающемуся увидеть собственное продвижение.

4. Практическая реализация профилактики учебной неуспешности на уроках истории Казахстана и всемирной истории

В практической работе целесообразно выстраивать урок по следующей схеме:

краткая диагностика → объяснение с визуальными опорами → дифференцированное задание → формирующая обратная связь → коррекция типичных ошибок → закрепление.

Такая структура позволяет не только объяснить материал, но и своевременно предупредить закрепление затруднений.

4.1. Пример организации работы на уроке истории Казахстана

На уроках истории Казахстана значительные затруднения у обучающихся часто связаны с пониманием исторических процессов, роли личностей, причин политических изменений и их последствий. Для профилактики неуспешности эффективна поэтапная организация работы с опорой на структуру ответа.

Например, при изучении темы, связанной с деятельностью исторического деятеля или изменениями в государственном устройстве, урок может быть организован следующим образом:

1) Мини-диагностика (начало урока):

- соотнести личность и исторический период;
- определить значение ключевого термина;
- установить последовательность 2–3 событий.

2) Объяснение нового материала с визуальной опорой:

- схема «предпосылки — событие — результаты»;
- таблица «личность — действия — историческое значение»;
- лента времени по теме.

3) Дифференцированное задание:

- **базовый уровень** — заполнить таблицу по образцу;
- **средний уровень** — объяснить значение события в 2–3 предложениях;
- **повышенный уровень** — сравнить два явления/решения и сделать вывод.

4) Формирующая обратная связь:

- указание на правильно выполненный элемент;
- уточнение, чего не хватает (например, причины или вывода);
- возможность доработки ответа.

Подобная организация работы позволяет обучающимся с низким уровнем подготовки включаться в выполнение задания без чувства перегрузки, а более подготовленным учащимся — сохранять познавательную активность. При этом все обучающиеся движутся к общей цели урока, но через разные уровни сложности и поддержки.

4.2. Пример организации работы на уроке всемирной истории

На уроках всемирной истории типичными зонами затруднений являются сопоставление исторических процессов в разных странах, понимание причин изменений, а также анализ источников и исторических фактов в контексте эпохи. В связи с этим профилактика учебной

неуспешности требует особого внимания к структурированию материала и пошаговому анализу.

Эффективным является следующий формат:

1) Актуализация с элементами диагностики:

- определить, к какой эпохе относится событие;
- выбрать верное объяснение термина;
- назвать одну причину или одно последствие изученного ранее явления.

2) Работа с новым материалом:

- краткое объяснение учителя;
- сравнительная таблица (например, по государствам, реформам, особенностям развития);
- карта или схема, позволяющая увидеть пространственные изменения.

3) Работа с историческим источником (поэтапно):

- определить тип источника;
- найти ключевую информацию;
- ответить на вопрос по содержанию;
- связать источник с темой урока;
- сформулировать краткий вывод.

4) Закрепление с дифференциацией:

- вариант А — выбрать верные утверждения;
- вариант В — заполнить таблицу «причина — событие — последствие»;
- вариант С — дать краткий аргументированный ответ на проблемный вопрос.

Такой подход уменьшает когнитивную перегрузку, помогает обучающимся понять последовательность действий и снижает вероятность отказа от выполнения сложных заданий. Особенно важно, что работа с источником перестает восприниматься как недоступная задача, если она организована через понятный алгоритм.

5. Педагогические результаты и эффекты профилактической работы

В педагогической практике при последовательной реализации профилактических мер наблюдаются следующие эффекты:

- повышение учебной активности на уроке;
- уменьшение количества невыполненных или частично выполненных заданий;
- улучшение качества ответов по базовым критериям;
- снижение тревожности у обучающихся с низкими результатами;
- рост уверенности при работе с текстом, картой, таблицей и источником;
- постепенное формирование более устойчивой учебной мотивации.

Существенным результатом является изменение отношения обучающихся к предмету. При наличии понятных критериев, поэтапных заданий и поддерживающей обратной связи история перестает восприниматься исключительно как «сложный предмет с большим количеством дат». Обучающиеся начинают лучше понимать структуру ответа, видеть логику исторических процессов и успешнее применять знания в новых заданиях.

Список литературы

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. — М.: Педагогика, 1989. — 192 с.
2. Выготский Л. С. Педагогическая психология. — М.: Педагогика-Пресс, 1999. — 536 с.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология. — 2-е изд., доп., испр. — М.: Логос, 2004. — 384 с.
4. Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В., Петров А. Е. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Е. С. Полат. — 4-е изд., стер. — М.: Академия, 2009. — 368 с.
5. Хуторской А. В. Современная дидактика. — СПб.: Питер, 2001. — 544 с.

6. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. — М.: НИИ школьных технологий, 2006.
7. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. — М.: Арена, 1994. — 222 с.
8. Студеникин М. Т. Методика преподавания истории в школе. — М.: Владос, 2000. — 240 с.
9. Вяземский Е. Е., Стрелова О. Ю. Теория и методика преподавания истории. — М.: Владос, 2003. — 384 с.
10. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. — М.: Педагогика, 1981. — 186 с.
11. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» (с изменениями и дополнениями). (Adilet)
12. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 16 сентября 2022 года № 399 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций» (в т.ч. по предметам «История Казахстана» и «Всемирная история», с изменениями и дополнениями). (Adilet)

АКТИВНЫЕ ФОРМЫ И МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Вербицкая Анастасия Анатольевна
Учитель начальных классов
КГУ «Общеобразовательная средняя школа № 64» г. Караганда

В последнее время многое изменилось в образовании. Уход от традиционного урока через использование новых технологий позволяет устранить однообразность и монотонность учебного процесса, создаёт условия для смены видов деятельности обучающихся. На сегодняшний день каждого современного педагога волнует вопрос, как заинтересовать учащихся своим предметом, сделать урок эффективными увлекательным, привлечь всех учащихся к процессу обучения. Использование инновационных технологий на уроках русского языка и литературы, построенные на активизации учебно-познавательной мыслительной деятельности, повышают не только мотивацию, но и добиваться хороших результатов в обучении. По моему мнению, этому могут способствовать использование активных методов и форм обучения на уроках. Активное обучение – организация и ведение учебного процесса, направленного на активизацию учебно-познавательной деятельности обучающихся посредством комплексного использования как педагогических, так и организационно-управленческих средств. Оно включает в себя повышение степени мотивации обучаемых посредством включения их в проведение эксперимента; соотнесение новых знаний с имеющимися; эффективное овладение знаниями, умениями и практическое их применение обучающимися и, конечно же, развитие мыслительных процессов на высоком уровне: анализ, синтез и оценивание.

Таким образом, активное обучение позволяет решать задачи труднодостижимые в традиционном обучении. Педагогу «нужно создать условия, при которых учащийся сам будет открывать, приобретать и конструировать знания, и, безусловно, применять знания при решении конкретных практических задач». Существует большой калейдоскоп методов, но в своей педагогической практике использую такие методы активного обучения: «Бриллиант», «Каждый учит каждого», «Один – вдвоем - все вместе», «Своя игра», «Молчаливый разговор», «Подумай – поделись с партнером», «Работа в малых группах» и многие другие. Используя метод «Бриллиант», учащиеся могут работать индивидуально, в паре или в группе. Учитель

ставит перед обучающимися проблемный вопрос. Ученики разрабатывают и записывают на карточках 9 идей в отношении вопроса (на каждой карточке – одна идея). Принцип расположения идей на карточках: в верхнем поле одну наиболее приоритетную идею, на пятом, внизу – одна карточка, представляющая наименьший приоритет.

Интересен приём «Один-вдвоем- все вместе». Форма работы: индивидуально, парная, коллективная. Алгоритм работы: 1. Выполни индивидуально. 2.Обсуди в паре. 3. Объединитесь в группы. Например, задания для индивидуальной работы: прочитайте текст и ответьте на вопросы:

• К какому стилю речи относится текст?

• По средствам чего мы определяем тот или иной стиль речи?

• Выдели идеи автора и заполни первую колонку таблицы.

Идеи автора. Моё мнение. Собственные идеи.

Задания для парной работы:

•Обменяйтесь мнениями.

•Приведите два доказательства по стилю текста.

•Поразмышляйте и сформулируйте свои 2-3 идеи по отношению к подчеркнутым идеям автора.

•Выберите идеи, отличающие новизной, оригинальностью. Задания для групповой работы:

• Обсудите предлагаемые идеи пар.

• Синтезируйте доказательства по определению стиля текста.

• Сформулируйте на основе идей автора свои идеи для написания статьи.

Идеи автора. Моё мнение. Собственные идеи. Данный метод позволяет, во-первых, подумать ученику самому, затем поделиться в паре, только после этого поделиться в группе. «Один-вдвоем- все вместе» развивает навыки и умения убеждать, вести дискуссии, применять на практике навыки критического мышления.

Алгоритм работы метода «Подумай – поделись с партнером»: учитель продумывает задание, которое включает два основных шага в решении. Каждый ученик в классе работает индивидуально, выполняя первый шаг в решении задания. Затем организуются в пары и выполняют второй шаг в решении задания. Таким образом, используя данный метод на уроках русского языка, учу соорганизоваться друг с другом на разных уровнях, что позволяет более успешно формированию коммуникативных навыков, обеспечиванию социальной и сознательной ориентации обучающихся на позиции других, а также умению слушать и вступать в диалог со сверстниками.

При применении метода «Своя игра» ученикам предоставляются ответы на вопросы, имеющие непосредственное отношение к теме урока. Учащимся необходимо сформулировать вопросы для каждого предложенного ответа. Ответы могут варьироваться от простых фактических до представления абстрактных понятий. Если ответ не имеет однозначного вопроса, ученики сравнивают и противопоставляют вопросы, которые они придумали, аргументируя свою формулировку вопроса. Выбор метода – это кропотливая работа, которая включает тщательный анализ: насколько цель метода соотносится с учебной целью, зачем используется данный метод на уроке, посредством данного метода, что хотите добиться. Именно соблюдение пошагового алгоритма использования метода приведет к достижению поставленной цели. «Нужно учитывать психологические особенности учащихся, насколько метод учитывает их особенности, тип мышления, характер, восприятие».

Методы активного обучения позволяют перевести обучающегося в позицию субъекта обучения, активизировать мыслительную деятельность учащегося, эффективно овладеть знаниями, умениями и навыками.

Использование инновационных технологий способствует развитию функциональной грамотности школьников, максимальной творческой активности, широкого диапазона практических навыков и умений.

Литература:
1.Анцибор М.М. Активные формы и методы обучения. Тула 2002, с.17.
2.Мынбаева А.К., Садракасова З.М. Искусство преподавания: концепции и инновационные методы обучения: Учебное пособие. 2-е изд. - доп., Алматы, 2012, с.34.

ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ И ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАГЛЯДНО-ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР

Вдовицкая С.А., учитель-дефектолог,
КГУ «Специальная школа-интернат №9» УОКО
г. Сарань

Для детей с нарушениями интеллекта характерны значительные затруднения в восприятии и переработке информации, а их мышление носит конкретно-ситуационный характер [2;205]. В этих условиях дифференциация и индивидуализация становятся не просто методическим приемом, а обязательным условием обучения. Традиционные методы часто не учитывают разрыв в возможностях учащихся внутри одной группы, что требует внедрения гибких форм работы [7;121]. Наглядно-дидактическая игра выступает именно таким средством, позволяющим адаптировать сложность учебного материала под индивидуальный уровень каждого ребенка [6;25].

На основе педагогического опыта и анализа ресурсов [1.1, 1.2, 1.3, 1.4] был разработан «Сборник наглядно-дидактических игр по развитию и коррекции познавательной деятельности у детей с особыми образовательными потребностями», состоящий из 30 наглядно-дидактических игр. Сборник разделен на блоки: логическое мышление, пространственное мышление, цвет и геометрические фигуры. К каждому разделу определены цели и задачи, разработаны индикаторы усвоения материала и ожидаемые результаты. Задания сборника разного уровня сложности, что отмечено условными обозначениями в виде звездочек. Сборник отличается методической проработанностью: игры просты в применении, адаптированы к уровню возможностей детей с нарушениями интеллекта и позволяют варьировать уровень сложности в зависимости от индивидуальных особенностей воспитанников.

Главным условием индивидуализации в работе со сборником является включенный в него диагностический блок. Он позволяет педагогу определить актуальный уровень развития познавательных процессов ребенка, подобрать игру, соответствующую его «зоне ближайшего развития», использовать методические рекомендации для изменения сложности внутри каждой игры (вариативность инструкций, объема материала и типа наглядности).

Эффективность коррекционного воздействия достигается за счет системного включения игр на всех этапах урока. При этом реализуется дифференцированный подход к развитию ключевых процессов [3;25]:

- внимание: для детей с низким уровнем концентрации используются игры типа «Найди лишнее» с опорой на 3 предмета, для более продвинутых - на 5-6 предметов с усложненными критериями отбора;
- память: в игре «Повтори по порядку» количество картинок и время экспозиции варьируются индивидуально, что позволяет каждому ребенку пережить ситуацию успеха;
- мышление: игра «Логические пары» (например, «ткань - ножницы») позволяет дифференцировать задания: от простого соотнесения предметов до объяснения логической связи, что развивает вербализацию действий;
- речь: в игре «Опиши» индивидуализация проявляется в подборе опорных схем. Одному ребенку достаточно вопроса-подсказки, другому требуется визуальный алгоритм описания свойств предмета.

Включение наглядно-дидактических игр в структуру уроков позволяет развивать эти процессы в естественной и увлекательной форме [4;7].

Для проверки гипотезы о том, что игра является условием эффективной индивидуализации, было проведено исследование, сформированы две группы: экспериментальная (20 учащихся 5-7-х классов) и контрольная. В экспериментальной группе обучение строилось на основе дифференцированного подбора игр из разработанного сборника. В ходе исследования проведен сравнительный анализ результатов обучения детей контрольной и экспериментальной групп (табл. 1).

Табл. 1. Динамика формирования познавательных процессов у воспитанников

Познаватель-ные навыки	**Цвет, геометрические фигуры**			**Пространственное мышление**			**Логическое мышление**		
Годы обучения	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Эксперимен-тальная группа	50%	57%	60%	45%	50%	55%	35%	40%	44%
Контрольная группа	25%	32%	35%	20%	25%	30%	10%	14%	19%

В качестве измерительных инструментов в исследовании использовались разработанные индикаторы и ожидаемые результаты, отражающие динамику познавательного развития учащихся в процессе применения наглядно-дидактических игр. Согласно количественному анализу данных, средние баллы обучающихся экспериментальной группы были на 25 % выше, чем у учащихся, занимавшихся по традиционным методикам. Это подтверждает эффективность использования наглядно-дидактических игр как средства развития и коррекции познавательной деятельности детей с нарушениями интеллекта [1;57], (Диаграмма 1).

Диаграмма 1. Динамика формирования познавательных процессов.

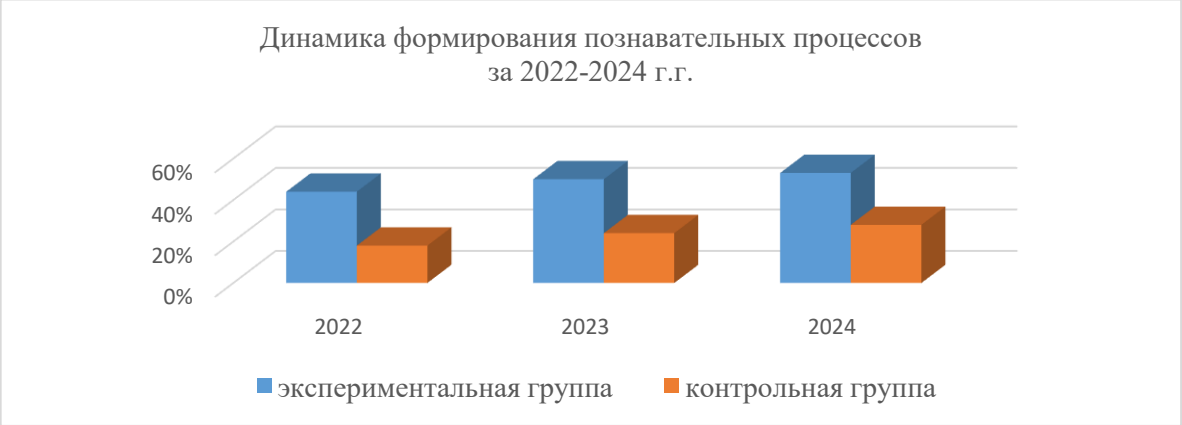

Таким образом, практическое применение сборника наглядно-дидактических игр при обучении показало, что индивидуализация через игровую деятельность значительно повышает качество знаний детей с нарушениями интеллекта [5;97].

Разработанный сборник наглядно-дидактических игр является важным ресурсом в обучении детей с нарушениями интеллекта. Он способствует не только повышению учебных результатов, но и развитию у детей ключевых социальных навыков, что является важным аспектом их успешной адаптации в обществе. Представленные игры применимы в условиях коррекционного и инклюзивного класса, в индивидуальной и подгрупповой работе, а также в домашней практике с участием родителей. Методическое пособие может быть использовано педагогами, дефектологами, логопедами и другими специалистами для создания благоприятной и мотивирующей образовательной среды.

Правильно организованная игровая деятельность на уроках является неотъемлемым элементом коррекционно-развивающей работы, создаёт условия для эффективного обучения с дифференциацией и индивидуальным подходом к детям с особыми образовательными потребностями. Игра позволяет «сгладить» неоднородность состава класса, давая возможность каждому ученику осваивать программу в доступном ему темпе и форме.

Правильно организованная игровая деятельность - это не просто развлечение, а фундамент для успешного достижения планируемых образовательных результатов.

Литература

1. Воронкова, В. В., Колосова, А. Н. Трудовое обучение в специальных (коррекционных) школах VIII вида. - СПб.: ЛОИРО, 2019. – с. 57

2. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. – М.: Педагогика, 1984. – с. 205

3. Грабарь Н.Д. Дидактические игры в обучении детей с ОВЗ. – СПб.: Речь, 2017. – с.25

4. Коновалова Е.И. Коррекционно-развивающее обучение: методы и технологии. – М.: Владос, 2018. – с. 7

5. Коржова А.К., Кенжеева Г.Т. Материалы по коррекционно-развивающему обучению детей с ОВЗ (РК). - Алматы: Ұлағат КазНПУ им. Абая, 2012. - 92 с.

6. Лебедева Л.С. Методика обучения и воспитания детей с нарушением интеллекта. – М.: Академия, 2016. – с. 25

7. Певзнер М.С. Психология умственно отсталого школьника. – М.: Просвещение, 2009. – с. 121

Интернет-ресурсы

1.1 https://beclever.cc/

1.2 www.pedagog.kz - Интернет-сообщество учителей РК

1.3 http://festival.1september.ru/articles/412720/

1.4 http://vashpsixolog.ru/areer-oriented-high-school/77-educ

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ 7-9 КЛАССОВ ЧЕРЕЗ РЕШЕНИЕ ЗАДАЧ ПО ГОТОВЫМ ЧЕРТЕЖАМ

Гремякова Л.Н., учитель математики
КГУ «Общеобразовательная школа №25»
Г. Караганда

В ИМП «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2025-2026 учебном году сказано, что «…одной из основных составляющих функциональной грамотности является математическая грамотность…» которая «…предполагает использование математических понятий, фактов и инструментов для описания, объяснения и прогнозирования явлений. Задания на формирование функциональной грамотности способствуют ознакомлению обучающихся с различными математическими материалами, развивающими их творческие способности и познавательные интересы. Кроме того, закрепление и углубление знаний обучающихся по предмету, формирование практических навыков предполагает их работу с различными иллюстрациями». [1]

Особую роль в этом процессе играет геометрия. Геометрия формирует навыки работы с графической информацией, развивая логическое мышление, пространственное воображение, умение анализировать информацию, строить доказательства и делать обоснованные выводы. Однако на практике нередко наблюдается противоречие: учащиеся знают определения и теоремы, но испытывают затруднения при решении задач, особенно если требуется самостоятельно проанализировать чертёж и выстроить доказательство.

В чем причина возникновения такого противоречия? В первую очередь, это недостаточное внимание к формированию навыков работы с графическими объектами. Многие ученики воспринимают чертёж как иллюстрацию, а не как источник информации. В результате чего знания остаются формальными и не переходят в практические умения и навыки.

В этой связи особый интерес представляет использование на уроках задач по готовым чертежам. Данный вид работы позволяет сосредоточить внимание учащихся не на построении рисунка, а на его анализе, выявлении связей между элементами и логическим обоснованием решения.

Что такое задачи по готовым чертежам? Это геометрический рисунок, в котором отражены взаимосвязи между известными и неизвестными элементами фигуры. Вопрос к этому рисунку и является задачей, которую должен решить ученик. Ключевым условием успешного решения вопроса, в первую очередь, является умение «читать» чертеж: видеть геометрическую фигуру с его элементами и свойствами; анализировать условие задачи и находить способы его решения. Если ученик воспринимает рисунок формально, то он не может увидеть скрытые зависимости и грамотно применить соответствующую теорему.

В 7 классе начинается изучение геометрии как самостоятельного школьного предмета, и для большинства учеников он становится не только новым, но и сложным для изучения. Основные трудности у учащихся 7 класса связаны со слабым развитием пространственного воображения, отсутствием навыков логических рассуждений, формальным запоминанием теорем без понимания. На этом этапе задачи по готовым чертежам используются как средство формирования базовых знаний и умений.

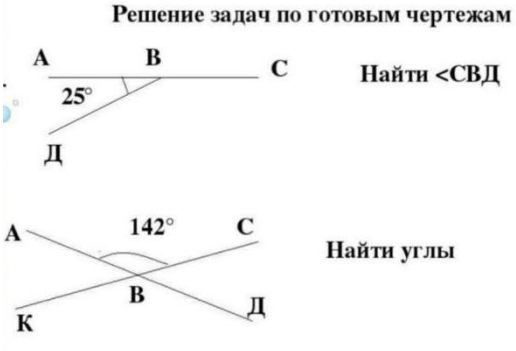

Рис. 1

Пример1. Для формирования знаний о смежных и вертикальных углах можно использовать задачу на вычисление углов из рис. 1 [2]. При решении таких задач ученик определяет, какие углы ему известны, что нужно найти и как связаны между собой известные и неизвестные величины.

Такая задача может быть дана на любом этапе урока для проверки знаний и будет формировать навыки умения читать и понимать графическую информацию и, как следствие, будет развивать функциональную грамотность у учащихся.

В процессе изучения геометрии расширяются и углубляются предметные знания учащихся, и им предлагается другой уровень задач.

Пример 2. По готовому чертежу найти угол ABC и сторону AC. *(Рис2)* [3] Для решения этой задачи ученикам надо провести анализ условия задачи: определить вид треугольника; определить, какие свойства он сможет использовать при решении этой задачи; сделать выводы, выполнить правильно вычисления и получить ответы на вопросы. Эта работа относится к высокому уровню мышления по таксономии Б. Блума.

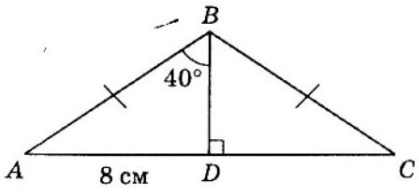

Рис. 2

В 8 классе содержание предмета «Геометрия» становится более сложным: появляются темы, связанные с подобием и площадями геометрических фигур.

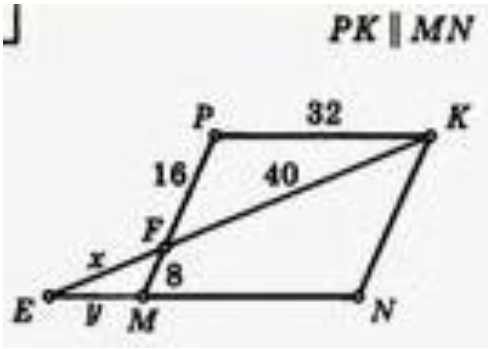

Рис. 3

При решении задач по готовым чертежам ученики 8 класса анализируют несколько взаимосвязанных элементов одновременно, обосновывают каждый шаг при выборе способа решения для применения знаний в нестандартной ситуации. Если в 7 классе ученик отвечает на вопрос «почему?», то в 8 классе он уже объясняет, какую теорему целесообразно применить и почему. Заметно повышается самостоятельность и скорость анализа рисунка, что способствует развитию функциональной грамотности.

Пример 3. По готовому чертежу надо найти неизвестные стороны x и **y.** При решении этой задачи сначала ученикам надо провести анализ рисунка, затем обратить внимание на условие, что две стороны фигуры параллельны и установить значимость этого условия. После такого анализа ученики составляют план решения, начиная от доказательства подобия фигур и заканчивая вычислительным процессом. Здесь наглядно показано, что для использования определенной формулы нужны доказательства целесообразности ее применения. Однозначно, что для выполнения этого задания ученикам необходимы и знания по предмету «Математика», так как они должны владеть навыками вычисления неизвестного члена пропорции.

В 9 классе задачи по готовым чертежам становятся более комплексными. От учеников требуются умения объединять знания по нескольким темам, видеть дополнительные построения, использовать свойства окружности.

Пример 4 Задача (*Рис4)* [4]

8. Угол между пересекающимися хордами равен 112°. Найдите величину дуги AD, если дуга CB равна 40°. Ответ дайте в градусах.

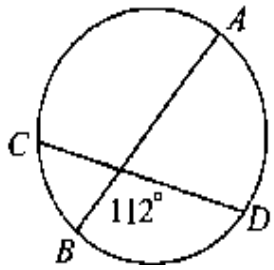

Рис. 4

Анализируя чертёж, ученики замечают, что образуются пары вертикальных углов и вписанных углов. Рассматриваются треугольники. Устанавливается равенство вертикальных углов. Определяется величина вписанных углов, опираясь на свойства окружности. Вычисляется длина дуги окружности

Итак, мы наглядно видим, что в отличие от решений задач 7 класса, это решение включает несколько взаимосвязанных этапов, и ученики должны удерживать в памяти сразу несколько теоретических положений.

Таким образом, можно наглядно увидеть, как задачи по готовым чертежам позволяют постепенно перейти от простого распознавания к осознанному применению и далее — к логическому обобщению. Систематическая работа с такими задачами способствует формированию и развитию функциональной грамотности и, как следствие, повышает качество знаний учащихся.

Литература

1. ИМП «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2025-2026 учебном году» Астана 2025 с. 44
2. Задачи по геометрии для 7 класса на смежные углы: смотрите и скачивайте изображения — Яндекс Картинки
3. Задачи по геометрии для 7 класса: смотрите и скачивайте изображения — Яндекс Картинки
4. Задачи по геометрии для 8 класса: смотрите и скачивайте изображения — Яндекс Картинки
5. Задачи по геометрии для 9 класса: смотрите и скачивайте изображения — Яндекс Картинки

Гузь Мария Петровна, заместитель
директора по воспитательной работе
КГУ «Первый Темиртауский классический лицей»
город Темиртау

Данная статья является методическими рекомендациями по подготовке и проведению педагогических советов по воспитательной работе. Она может быть полезна как начинающим заместителям директоров, так и опытным методистам. В статье предложена актуальная тематика педсоветов, интенсифицированные формы проведения, шаблон «дорожной карты».

Материалы статьи позволят подготовить и провести педагогический совет, с учетом всех предъявляемых нормативными документами требований. Практический акцент ставится на педагогических советах в области воспитательной работы. Но, представленный материал можно легко адаптировать под любое направление учебно-воспитательного процесса.

Педагогический совет - инструмент эффективного решения как текущих задач, так и планирования стратегического развития педагогического коллектива. Выделяют некоторые виды педагогических советов:

• Тактический педсовет оперативно решает текущие вопросы. Его главная цель - анализ ситуации, оценка в области качества обучения, уровня преподавания предметов, эффективности воспитательной работы. Решаются актуальные проблемы, возникающие в процессе обучения и воспитания. Организуется обмен знаниями, знакомство с педагогическими новинками и практическим применением современных подходов.

• Стратегический педсовет позволяет определить и разработать долгосрочную концепцию работы школы, перспективную программу развития, рассчитанную на несколько лет.

• Стартовый педсовет проводится в начале учебного года, на нем формируются цели и ценности коллектива, определяются ключевые направления работы, траектории развития, приоритетные задачи. Даёт толчок началу учебного процесса, программам развития.

• Текущий педсовет анализирует состояние учебного процесса, оценивает результаты обучения и воспитания на конкретном этапе учебного года, выявляет проблемы и недостатки и определяет пути их устранения.

• Четвертной, полугодовой педсоветы подводят итоги, анализируют результаты и планируют дальнейшую работу.

• Итоговый педсовет выявляет существующие проблемы, способствует их изучению, нахождению путей их решения.

Порядок организации работы педагогического совета достаточно подробно расписан в «Типовых правилах организации деятельности педагогического совета» (приказ Министра образования и науки РК от 22 декабря 2014 года № 272).

Тема педагогического совета определяется на основе текущих задач организации образования, аналитических данных и целей образовательного процесса. Тематика педагогических советов должна вытекать из анализа состояния дел, вычленения существующих проблем. Дополнительными методами определения темы педагогического совета являются:

- Анализ результатов: необходимо оценить текущие успехи и выявить «западающие» области, где необходимы улучшения;
- Изучение потребностей участников образовательного процесса: опрос или анкетирование педагогов, родителей, с целью понять, какие вопросы их волнуют;
- Сбор информации: изучение актуальных образовательных трендов, таких как внедрение новых образовательных программ, технологий, анализ мониторинга воспитания.

Актуальные темы для педсовета по воспитательной работе в современном образовании сопричастны с цифровой средой, функциональной грамотностью, семейным воспитанием, патриотизмом и личностным развитием. Например:

- «Внедрение программы «Адал Азамат» в образовательном пространстве школы»;
- «Совершенствование системы гражданско-патриотического воспитания обучающихся»;
- «Личностное развитие обучающихся через взаимодействие школы и семьи»;
- «Воспитательная система класса-дорожная карта развития классного
- коллектива»;
- «Воспитание цифровой культуры участников образовательного процесса»;
- «Профилактика буллинга и поддержка психологического здоровья обучающихся»;
- «Воспитательный потенциал формирования функциональной грамотности»;
- «Развитие лидерских качеств и навыков самоорганизации через проектную деятельность»;
- «Создание инклюзивной среды и воспитание толерантности к разнообразию».

Грамотная подготовка к педагогическому совету обеспечивает 80% его эффективности. Этапы организации педагогического совета состоят из подготовки, проведения, выступления участников, обсуждения, принятия решений, протоколирования.

Важно, чтобы все этапы были направлены на решение конкретных задач развития школы.

1. Теоретический этап: планирование и постановка целей: определение темы и актуальности; выбор формы проведения; формирование рабочей группы, распределение обязанностей.

2. Информационно-аналитический этап: сбор и анализ данных; подготовка докладов и аналитических справок по вопросам повестки.

3. Подготовительный этап: разработка сценария, презентаций, раздаточных материалов, заданий для групповой работы; согласование даты, времени, места проведения с администрацией; ознакомление участников с повесткой, материалами.

4. Проведение заседания педсовета: вступительное слово председателя, озвучивание целей; выступление докладчиков; работа в творческих группах (мозговой штурм, дискуссии); обсуждение, обмен мнениями, защита идей.

5. Принятие решений: формулировка решений, рекомендаций, поручений; голосование и фиксация решения в протоколе.

6. Подведение итогов: составление и подписание протокола; контроль исполнения принятых решений на следующих заседаниях.

Этапы по подготовке педагогического совета, в различных источниках могут называться по-разному. Главное, пользуясь формулировками, не упустить важные содержательные компоненты процесса подготовки.

Существует множество форм проведения педсоветов. Помимо стандартных аналитических педагогических советов, которые обычно проводятся в начале учебного года и по его завершению, планируются тематические педсоветы, которые предполагают использование интерактивных форм. К таким, как правило, относится педсовет по воспитательной работе.

В процессе подготовки к педагогическому совету важно заранее определить формат его проведения. Он определяется с учетом темы, задач, которые необходимо решить, профессионализма и опыта организатора и участников.

В педагогической практике встречаются разные формы проведения педсоветов. Традиционные формы представлены лекциями, докладами, презентациями, дискуссиями. Из инновационные форм чаще используют простые и понятные: круглые столы, мозговые штурмы, творческие задания, ролевые игры, проекты.

Традиционные формы педагогического совета делятся на классические форматы с выступлениями, обсуждением и голосованием, и более современные, но уже знакомые всем, такие как дискуссии, диспуты, конференции и круглые столы, где основное внимание

уделяется обсуждению проблем, обмену опытом и принятию решений. Здесь часто используются доклады, презентации и аналитические отчеты.

При проведение тематических педсоветов следует обратить внимание на интенсифицированные форматы. Они повышают вовлеченность и активность педагогов, развивают их профессиональные навыки, улучшают усвоение информации через практическое применение и дискуссии, а также модернизируют весь образовательный процесс, делая его более интересным, результативным и ориентированным на решение конкретных задач. Для проведения педсоветов по воспитательной работе предлагаю наиболее интересные, на мой взгляд, форматы:

Деловая игра: позволит отработать профессиональные навыки и педагогические технологии в игровой форме;

Ролевая игра: проигрывание конкретных педагогических ситуаций;

Творческая лаборатория: обмен творческими идеями и их совместная проработка;

Педсовет-презентация педагогических инноваций;

Педсовет-диспут: подготовка и представление своих концепций по обсуждаемой проблеме;

Методический фестиваль идей: презентация лучших методических разработок коллектива;

Педсовет-конференция;

Педсовет-практикум: сочетание теории и практической отработки навыков;

Педсовет-тренинг: отработка конкретных профессиональных умений и навыков.

Достаточно интересным, апробированными в собственной педагогической деятельности, считаю такой формат проведения педсовета, как Форсайт-сессия. Технологию его проведения увидела на одном из педагогических сайтов, взяла за основу, но немного адаптировала под себя.

На Форсайт-сессиях педагоги, как правило, делятся на группы. Принцип деления групп зависит от задач педсовета (деление по кафедрам, по возрасту обучающихся, с которыми работаете; по трудовому стажу; по направлению работы: учителя и классные руководители). Задача групповой работы: прогнозирование и определение перспектив развития на 1 год, либо несколько лет. Суть идеи: каждая группа педагогов определяет цели на учебный год и прогнозирует пути их достижения. Весь процесс участники изображают на плакатах, затем презентуют другим группам.

В результате все участники педсовета не только сумеют сформулировать и осмыслить общие задачи школы, но и разработать собственный план действий на учебный год.

Таким образом, эффективный педагогический совет должен носить проблемный характер, ему должна предшествовать планомерная качественная подготовка, его содержание должно быть понятным и интересным всем его участникам, он должен иметь реальный организационный выход.

Литература

1. «Типовые правилах организации деятельности педагогического совета» (приказ Министра образования и науки РК от 22 декабря 2014 года № 272). Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 2 июля 2018 года № 317.

2. Захаренко, В. И. Педагогический совет как средство повышения качества образования: теория и практика. - М., 2019.

3. Иванова, Е. А. Методика организации педагогического совета в школе. - СПб., 2020.

4. Смирнов, П. Н. Школьный педагогический совет: содержание, методы, оценка эффективности. - Екатеринбург, 2018.

5. Кузнецова, Т. В. Современные технологии управления образовательной организацией. - М., 2021.

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЙІМДЕЛУІН ДАМЫТУ: ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ

Гульбахрам Айткабыловна Кайпышова,
дефектолог,
Қарағанды облысы білім басқармасының «№10 арнайы мектеп-интернаты» КММ

Қазіргі білім беру жүйесінде ерекше білім беру және арнайы білім беру сапасын арттыру – стратегиялық міндеттердің бірі. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың әлеуметтік бейімделуі олардың тұлғалық дамуы мен қоғамға кірігуінің негізгі шарты болып табылады [1].

Әлеуметтік бейімделу – тұлғаның әлеуметтік орта нормаларын меңгеруі және өзара әрекетке қабілетті болуы арқылы сипатталатын күрделі психо-педагогикалық процесс [2].

Инклюзивті білім беру тұжырымдамасы әрбір баланың жеке ерекшеліктері мен әлеуетін ескере отырып, оның толыққанды дамуына бағытталған қолайлы білім беру ортасын қалыптастыруды көздейді [3].

Әлеуметтік бейімделу үдерісі тұлғаның қоғам талаптарына икемделуін, әлеуметтік нормалар мен мінез-құлық үлгілерін меңгеруін және қоршаған ортамен тиімді өзара әрекет орната алуын қамтиды. Бұл үдерістің құрылымдық компоненттері ретінде коммуникативтік дағдыларды дамыту, эмоционалдық тұрақтылықты қалыптастыру, өзін-өзі реттеу қабілетін жетілдіру және топтық өзара әрекетке қатысу белсенділігін арттыру қарастырылады. Арнайы мектеп жағдайында аталған бағыттар бойынша жұмыс жүйелі, мақсатты және ғылыми негізделген педагогикалық сүйемелдеуді талап етеді, өйткені ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың әлеуметтік интеграциясы арнайы ұйымдастырылған қолдау мен түзете-дамыту жұмыстары арқылы тиімді жүзеге асады [4].

Зерттеу жұмысы арнайы мектеп-интернат жағдайында ұйымдастырылды және ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылардың әлеуметтік бейімделуін дамытуға бағытталды. Сабақ барысында тұлғалық, коммуникативтік және танымдық дамуды қолдайтын кешенді педагогикалық технологиялар қолданылды. Шығармашылық әрекет аясында сурет салу және бояу жұмыстары жүйелі түрде енгізіліп, бұл тәсілдер оқушылардың эмоциялық ашылуына, ішкі күйін білдіруіне және өзіндік бағасының қалыптасуына ықпал етті. Шығармашылық орта баланың психологиялық жайлылығын қамтамасыз етіп, әлеуметтік өзара әрекетке еркін қатысуына мүмкіндік береді [2].

Сурет 1 – Шығармашылық әрекет барысындағы топтық жұмыс

Сурет 2 – Оқушылардың дайын жұмыстарын таныстыру сәті

Практикалық жұмыстың келесі бағыты дидактикалық және интерактивті ойын технологияларын қолданумен байланысты болды. Карточкалық, логикалық және визуалды тапсырмалар оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, олардың

коммуникативтік әрекетке түсу жиілігін көбейтті. Топтық форматтағы тапсырмалар балалардың бір-бірімен қарым-қатынас орнатуына, өзара көмек көрсетуіне және әлеуметтік байланыс қалыптастыруына жағдай жасайды [5].

Сурет 3 – Тәрбиешінің жеке педагогикалық сүйемелдеуі

Сурет 4 – Дидактикалық тапсырмалар арқылы өзара әрекет

Әлеуметтік бейімделуді дамытуда өмірлік дағдыларды қалыптастыру ерекше маңызға ие. Осы мақсатта қаржылық сауаттылық элементтері, атап айтқанда теңге-пазл сияқты практикалық мазмұндағы тапсырмалар қолданылды. Мұндай тапсырмалар оқушылардың логикалық ойлауын, зейінін және күнделікті өмірде қажетті функционалдық дағдыларын дамытуға ықпал етті. Практикалық бағыттағы әрекеттер баланың нақты өмірлік жағдаяттарды түсінуіне және әлеуметтік ортада өзін сенімді ұстауына көмектеседі [4].

Сурет 5 – Қаржылық сауаттылық элементтерімен жұмыс

Жүргізілген түзете-дамыту және педагогикалық сүйемелдеу жұмыстарының нәтижесінде білім алушылардың әлеуметтік бейімделу деңгейінде оң динамика байқалды. Сабақтар барысында топтық жұмысқа қатысу белсенділігі айтарлықтай артты, оқушылар бірлескен әрекетке еркін араласып, өз пікірін білдіруге және ортақ шешім қабылдауға ұмтылыс танытты. Коммуникативтік әрекет жиілігінің көбеюі олардың өзара қарым-қатынас орнату дағдыларының қалыптасқанын көрсетті. Сонымен қатар эмоционалдық тұрақтылық деңгейі жақсарып, мінез-құлықтағы алаңдаушылық пен тұйықтық белгілері азайды. Оқу мотивациясының жоғарылауы білім алушылардың тапсырмаларды орындауға қызығушылық танытуынан және оқу процесіне белсенді қатысуынан көрінді. Әлеуметтік бейімделуі жоғары деңгейдегі оқушылардың оқу жетістіктері де тұрақты болатыны ғылыми зерттеулерде дәлелденген [1], бұл тәжірибелік жұмыстың тиімділігін айқындайды.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың әлеуметтік бейімделуін дамыту білім сапасын арттырудың маңызды және жүйелі факторы болып табылады. Арнайы мектеп жағдайында ойын технологияларын, шығармашылық тапсырмаларды және жеке педагогикалық сүйемелдеуді кешенді түрде қолдану білім алушылардың тұлғалық дамуына, әлеуметтік интеграциясына және оқу нәтижелерінің тұрақтылығына оң әсер етеді. Жүйелі ұйымдастырылған педагогикалық жұмыс ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың әлеуетін ашуға және олардың қоғамға табысты бейімделуіне мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиетте:

1. ҚР Білім туралы Заңы. – Астана, 2022.
2. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. – М.: Просвещение, 1991.
3. Сулейменова Р.А. Инклюзивті білім беру негіздері. – Алматы: ҰҒПУ, 2018.
4. Малофеев Н.Н. Специальная педагогика. – М.: Академия, 2015.
5. Назарова Н.М. Специальная педагогика и психология. – М.: Академия, 2017.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ В РАБОТЕ С ОДАРЁННЫМИ ОБУЧАЮЩИМИСЯ

Джангалиева С. К., учитель
русского языка и литературы,
КГУ «Общеобразовательная школа № 59»
г. Караганда.

Введение

Цифровая трансформация образования в Республике Казахстан создаёт новые возможности для персонализации обучения, особенно в работе с одарёнными учащимися. На уроках литературы одарённые школьники нуждаются не в репродуктивных заданиях, а в задачах повышенного уровня сложности, развивающих интерпретационную гибкость, критическое мышление и творческую самостоятельность. Генеративный искусственный интеллект (ИИ) способен выступать в роли «интеллектуального соавтора», аналитического ассистента и генератора гипотез.

Цель данной работы – апробировать методику интеграции ИИ в уроки литературы для одарённых обучающихся и оценить её влияние на глубину анализа, креативность и учебную самостоятельность в контексте требований обновлённой программы и программы воспитания «Адал азамат».

Теоретические основания

Современные исследования (UNESCO, 2024; Психолого-педагогические аспекты работы с одарёнными, 2023) подчёркивают, что одарённые учащиеся в гуманитарной сфере демонстрируют высокую чувствительность к смысловым нюансам, склонность к междисциплинарным связям и потребность в автономном поиске. ИИ-инструменты на основе больших языковых моделей позволяют:

- моделировать альтернативные интерпретации текста;
- генерировать сравнительные матрицы мотивов, образов, художественных средств;
- симулировать «диалог с автором/героем» для развития эмпатии и аргументации;
- автоматизировать рутинные операции (цитирование, структурирование плана, проверка логики), высвобождая когнитивный ресурс для творческого анализа.

При этом педагогическая ценность ИИ раскрывается только при условии метакогнитивного сопровождения: учащиеся должны оценивать достоверность выводов, выявлять алгоритмические ограничения и формулировать собственную позицию. ИИ не заменяет чтение и живое обсуждение, а расширяет «зону ближайшего развития» одарённого ученика.

Организация экспериментальной деятельности

Апробация проводилась в КГУ «СШ №59», г. Караганды Республика Казахстан, в течение октября–декабря 2025 г. Выборка: 46 обучающихся 7-х классов, распределённых на две группы:

- **7В (ЭГ, n=24)** – высокий уровень подготовки (победители олимпиад, опыт проектной деятельности);
- **7Г (КГ, n=22)** – базовый уровень (требуется дополнительная поддержка, низкая мотивация к аналитическим заданиям).

Инструментарий: отечественные и международные LLM (YandexGPT, ChatGPT 4o), платформа Daryn.ai для образовательных задач cyberleninka.ru, промпт-шаблоны для литературоведческого анализа, критерии оценивания, адаптированные под программу «Адал азамат» (честность, ответственность, критическое мышление) edu.mcfr.kz.

Содержание вмешательства (7В):

1. ИИ-генерация сравнительных матриц мотивов с обязательной текстовой верификацией.
2. Моделирование «этических дилемм героев» в контексте ценностей «Адал азамат».
3. Обучение «критическому промптингу»: оценка достоверности, сравнение с научными источниками.
4. Создание цифровых эссе с рефлексией «Что сделал ИИ / Что сделал я».

Контрольная группа (7Г) работала по традиционной методике с элементами дифференциации, но без использования ИИ-инструментов.

Диагностика проводилась до и после эксперимента по параметрам (шкала 1–10): глубина анализа, аргументация позиции, креативность, академическая честность, мотивация.

Результаты исследования

Таблица 1. Динамика учебных достижений (средние баллы, 10-балльная шкала)

Показатель	7В (до)	7В (после)	Δ	7Г (до)	7Г (после)	Δ
Глубина анализа текста	7,2	9,1	+1,9	4,8	6,3	+1,5
Аргументация позиции	6,8	8,9	+2,1	4,5	5,9	+1,4
Креативность в интерпретации	7,5	9,3	+1,8	5,1	6,7	+1,6
Академическая честность*	6,0	8,7	+2,7	4,2	7,1	+2,9
Мотивация к самостоятельной работе	6,5	8,8	+2,3	4,0	6,4	+2,4

**Оценивалось по критериям программы «Адал азамат»: цитирование, самостоятельность выводов, этика использования ИИ.*

Таблица 2. Распределение уровней критического мышления (%)

Уровень	7В (до)	7В (после)	7Г (до)	7Г (после)
Репродуктивный	12%	0%	45%	17%
Аналитический	58%	42%	42%	54%
Творческо-оценочный	30%	58%	13%	29%

Ключевые выводы:

- В сильном классе (7В) ИИ стал «интеллектуальным катализатором»: 83% проектов содержали междисциплинарные связи и авторские интерпретации.
- В базовом классе (7Г) наибольший прирост зафиксирован в мотивации (+2,4) и академической честности (+2,9): структурированные ИИ-подсказки снизили тревожность перед сложными текстами.
- Критически важным оказался инструктаж по «критическому промптингу»: после модуля доля работ с некритичным копированием ИИ-текстов снизилась с 68% до 14%.

Выводы и рекомендации

1. Интеграция ИИ в уроки литературы для одарённых обучающихся способствует развитию аналитического и креативного потенциала при условии метакогнитивного сопровождения и ценностной рамки «Адал азамат».

2. Дифференциация промптов и заданий позволяет эффективно работать как с сильными, так и с базовыми группами.

3. Рекомендуется:

- внедрять модуль «ИИ-грамотность для гуманитариев» в рамках цифрового компонента обновлённой программы;
- использовать платформу Daryn.ai для отслеживания прогресса и автоматизированной проверки
- включать в критерии оценивания параметр «Качество верификации ИИ-материалов».

Дальнейшие исследования целесообразно направить на долгосрочное влияние ИИ-поддержки на олимпиадные результаты и профессиональное самоопределение одарённых выпускников.

ЛИТЕРАТУРА

1. Национальный педагогический журнал: требования к публикациям [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://npj.kz/ (дата обращения: 09.04.2026).

2. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 30 июля 2024 года № 194 «Об утверждении единой программы воспитания «Адал азамат» в организациях образования» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.gov.kz (дата обращения: 09.04.2026).

3. UNESCO. Искусственный интеллект в образовании: возможности и вызовы [Электронный ресурс]. – Париж: ЮНЕСКО, 2024. – Режим доступа: https://www.unesco.org/ru/digital-education/artificial-intelligence (дата обращения: 09.04.2026).

4. Психолого-педагогические аспекты работы с одарёнными детьми в цифровой среде: монография / под ред. А.К. Баймуратовой. – Алматы: БІЛІМ, 2023. – 215 с.

5. Использование искусственного интеллекта на уроках литературы: методические рекомендации [Электронный ресурс]. – 1урок.ру, 2025. – Режим доступа: https://www.1urok.ru (дата обращения: 09.04.2026).

ДЕБАТЫ КАК ШКОЛА МЫШЛЕНИЯ И ГРАЖДАНСКОЙ ЗРЕЛОСТИ.

Дементьева Г.В., учитель истории,
педагог – исследователь,
КГУ «Гимназия №1»
г.Темиртау

В современном образовании всё чаще звучит мысль о том, что школа должна не только передавать знания, но и формировать компетенции XXI века: критическое мышление, коммуникацию, умение работать в команде, способность аргументированно отстаивать свою позицию. Как учитель истории и руководитель дебатного кружка КГУ «Гимназия №1», я могу уверенно сказать: дебаты — один из наиболее эффективных инструментов для решения этих задач.

Дебатный кружок в нашей гимназии действует с 2016 года. За это время через него прошли десятки учеников 9–10 классов. Наблюдая за их развитием, я убедилась: систематические занятия дебатами заметно влияют не только на успехи в турнирах, но и на учебную деятельность в целом.

Почему дебаты важны для школьников?

Дебаты — это интеллектуальная игра, в основе которой лежит аргументированный спор по определённой теме. Однако по своей сути это гораздо больше, чем игра. Это тренировка мышления, речи и личностных качеств. Во время подготовки и выступлений ученики учатся:

- анализировать информацию из разных источников;
- отделять факты от мнений;
- формулировать тезис;

- подбирать доказательства;
- выстраивать логически последовательную речь;
- уважительно слушать оппонента;
- быстро реагировать на аргументы другой стороны.

Особенно ярко значимость дебатов проявляется на уроках истории и права, где умение анализировать события, сопоставлять точки зрения и делать аргументированные выводы является ключевым.

Дебаты на уроке истории: элементы игры как способ углубления знаний

Я активно включаю элементы дебатов в структуру урока. В суммативных работах учащимся предлагаются задания, где необходимо не просто воспроизвести материал, а доказать свою позицию или сделать обоснованный вывод. Ученики, посещающие кружок, справляются с этим быстрее и качественнее. Например, в 9 классе мы обсуждаем спорные утверждения:

«Освоение целины принесло Казахстану больше пользы, чем проблем»;

«Сырьевая направленность экономики Казахской ССР была неизбежным этапом её развития»;

«Военно-промышленный комплекс стал главным фактором ускоренной модернизации Казахстана в советский период»;

В 10 классе темы становятся более концептуальными:

«Народы Центральной Азии внесли ключевой вклад в становление мировой культуры»;

«Эволюция казахской государственности была непрерывным процессом, несмотря на внешние вторжения»;

«Цивилизация ранних кочевников Великой Степи была более развитой, чем оседлые общества того же периода».

Класс делится на три группы по рядам. Первый и третий ряды представляют позиции «правительства» и «оппозиции». Второй ряд — «судьи». Такая модель позволяет каждому ученику быть вовлечённым в процесс.

К доске выходят по три спикера от каждой команды. Их задача — за 1,5–2 минуты представить аргументы в защиту своей позиции. «Коллегия судей» выслушивает обе стороны, определяет победителя и обязательно аргументирует своё решение. После этого остальные ученики могут дополнить выступления спикеров новыми доводами.

Вся игра занимает 15–20 минут, но её функциональность оправдывает затраченное время. Материал усваивается глубже, интерес к предмету возрастает, ученики учатся мыслить самостоятельно.

Какие качества формируют дебаты?

За годы работы я наблюдала, как меняются дети. Особенно заметен рост следующих качеств:

1. Уверенность в себе: ученики начинают свободнее держаться перед аудиторией, преодолевают страх публичного выступления.

2. Критическое мышление: они перестают принимать информацию без анализа, задают вопросы, ищут доказательства.

3. Логичность и структурированность речи: высказывания становятся более чёткими и последовательными.

4. Командная работа: подготовка к дебатам требует распределения ролей, взаимной поддержки, ответственности за общий результат.

5. Толерантность и уважение к иной точке зрения: в дебатах важно не только говорить, но и слушать. Ученики учатся корректно спорить, не переходя на личности.

Влияние на учебную деятельность и дальнейшие перспективы

Коллеги по другим предметам отмечают, что участники дебатного кружка демонстрируют более высокий уровень учебных компетенций. Они быстрее находят информацию, умеют работать с различными источниками, формулируют собственное мнение и обосновывают его.

Когда в классе есть ученики, посещающие кружок, их речь и манера выступления становятся образцом для остальных. Это повышает общий уровень класса: ребята быстрее ориентируются в правилах игры, становятся более раскрепощёнными и уверенными.

Наши ученики принимают участие в гимназических, городских и областных турнирах. Турнирный опыт развивает ответственность, умение работать в условиях ограниченного времени и конкуренции.

Особенно радует, что многие выпускники, поступив в высшие учебные заведения, продолжают играть в студенческих дебатных клубах. По их отзывам, это помогает им легче адаптироваться к новой среде, активно участвовать в учебной и общественной жизни университета.

Для чего дебаты пригодятся в будущем?

Навыки, формируемые в дебатах, универсальны. Они востребованы:

- в юриспруденции,
- в международных отношениях,
- в журналистике,
- в государственном управлении,
- в бизнесе,
- в научной деятельности.

Но даже если выпускник не выберет «публичную» профессию, умение ясно мыслить, аргументировать и уверенно выражать свои идеи необходимо в любой сфере.

Заключение

Дебаты — это не просто кружок по интересам. Это школа мышления, коммуникации и гражданской зрелости. Они помогают ученикам стать активными, ответственными и самостоятельными личностями.

Опыт работы дебатного кружка КГУ «Гимназия №1» показывает: системная работа в этом направлении даёт устойчивые результаты. Учащиеся становятся более успешными в учебе, увереннее в себе и более подготовленными к взрослой жизни. Именно поэтому я считаю дебаты значимой частью воспитательного и образовательного процесса современной школы.

Литература:

1. Государственный общеобязательный стандарт среднего образования Республики Казахстан. – Астана : Министерство просвещения Республики Казахстан, **от 31 октября 2018 года № 604**

2. Программы по предметам «История Казахстана», «Всемирная история» для 9–10 классов (обновлённое содержание образования). – Астана: Министерство просвещения Республики Казахстан.

3. Методическое пособие по ведению дебатов в Британском/Всемирном парламентском формате / Нил Харви-Смит; [перевод с англ. — А.А.Беляева]. — Нью-Йорк, Лондон, Амстердам: IDEA, 2012.—208 с.

ОҚЫТУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ЖӘНЕ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ

Қарағанды қаласы «№137 НОМ» КММ директоры
Джумаханова Гульмира Алибековна,
Қарағанды қаласы «№85 ЖББМ» КММ
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары,
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
Аримбекова Нурсауле Нурланкызы

Аңдатпа

Бұл мақалада оқыту әдістерінің заманауи түрлері – белсенді және интерактивті әдістер қарастырылған. Белсенді оқыту әдістері студенттердің сабаққа белсенді қатысуын қамтамасыз етсе, интерактивті әдістер олардың бір-бірімен және мұғаліммен өзара әрекеттесуін, бірлескен қызметін ұйымдастыруға бағытталған. Оқу процесіндегі субъект–субъект қарым-қатынасқа негізделген оқушылардың белсенділігінің басымдылығы қарастырылған. Мақалада мектептегі интерактивті әдістердің, оның ішінде білім беру платформалары арқылы оқыту процесінің тиімділігін арттыру мүмкіндіктері көрсетілген. Бұл өз кезегінде білім беру үдерісін оқушылардың белсенді танымдық іс-әрекетіне бағыттауға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллектінің қарқынды дамуы қазірдің өзінде халықтың, әсіресе, жастардың мінез-құлқы мен болмыс-бітіміне әсер етіп жатыр. Басқаша болуы мүмкін емес. Себебі бұл үрдіс бүкіл әлемде қалыптасқан тәртіпті және адамдардың өмір сүру салтын біржола өзгертуде. Біз бұған дайын болып, батыл әрекет етуіміз керек. Әйтпесе артта қалудың салдары өте ауыр болады. Сондықтан мен алдымызға өте маңызды стратегиялық мақсат қойдым. Қазақстан үш жыл ішінде міндетті түрде жаппай цифрлық ел болуы керек. Біз жаппай цифрландыру және жасанды интеллект технологиясын барынша енгізу арқылы экономиканы жаңғыртуымыз қажет.[1]

Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2025-Қазақстан халқына жолдауында, еліміз қысқа үш жыл ішінде цифрлық елге айналуды стратегиялық мақсат ретінде көрсетіп отыр. Бұл бастама елімізді тек экономикалық тұрғыдан жаңғыртумен шектелмей, сонымен қатар білім беру жүйесін жаңғырту және инновациялық ойлау мәдениетін қалыптастыру міндеттерін де қамтиды.

Осы тұрғыдан алғанда, білім беру саласы цифрлық жаңғыртудың негізгі қозғаушы күші ретінде қарастырылады. Себебі жасанды интеллект технологияларын тиімді игеру, оларды дұрыс қолдану және цифрлық ортада бәсекеге қабілетті мамандар даярлау ең алдымен білім беру жүйесіне байланысты.

Мұндай жағдайда дәстүрлі оқыту үлгілері жеткіліксіз болып отыр. Қазіргі білім беру үдерісі білім алушыны ақпаратты тек қабылдаушы емес, оны талдай алатын, саралай алатын және шығармашылықпен қолданатын тұлға ретінде қалыптастыруы тиіс. Бұл міндетті жүзеге асыруда белсенді және интерактивті оқыту әдістерінің рөлі айрықша.

Белсенді әдістер білім алушылардың сыни ойлауын, зерттеушілік қабілетін және шығармашылығын дамытса, интерактивті тәсілдер цифрлық ортадағы тиімді коммуникациялық дағдыларын мен ынтымақтастығын қалыптастырады. Ал жасанды интеллект құралдары осы үдерістерді жекелеп, білім сапасын бақылау мен талдауды жаңа деңгейге көтереді.

Осылайша, Қазақстанның цифрландыру стратегиясы білім беру жүйесін сапалық тұрғыдан жаңғыртуды талап етеді. Бұл өз кезегінде белсенді және интерактивті оқыту әдістерін жүйелі түрде енгізу арқылы жүзеге асырылуы тиіс.

Педагогикадағы белсенді оқыту әдістері жаңа концепция емес. Бұл әдістердің негізін қалаушылар ретінде Я. Коменский, И. Песталоцци, А. Дистервег, Г. Гегель, Ж. Руссо, Д. Дьюи секілді ұлы педагогтар мен философтар аталады. Өзін-өзі тануға негізделген табысты оқыту идеясы, сонымен қатар, ежелгі философтардың еңбектерінде де кездеседі. [2]

«Интерактивті» ұғымы ағылшын тіліндегі *interact* сөзінен туындайды, мұнда *inter* — «өзара», *act* — «әрекет ету» мағынасын білдіреді. Осыған сәйкес, интерактивті әдістер білім алушылардың өзара әрекеттесуіне, яғни бірлескен іс-әрекет арқылы білім алуына негізделген педагогикалық тәсілдер ретінде түсіндіріледі.[3]

Интерактивті оқытудың мәні — білім алушылардың бірлескен қызметі арқылы білімді меңгеру, тәжірибе алмасу, пікірталас жүргізу, мәселені ұжымдық талдау және шешім қабылдау үдерістерін жүзеге асыру. Мұндай жағдайда оқу материалы диалог, кейс-талдау, рөлдік ойын, топтық жұмыс, дөңгелек үстел, жобалық, шығармашылық іс-әрекет және проблемалық жағдаяттарды талдау арқылы игеріледі.

Осыған орай, күнделікті мектеп тәжірибесінде қолданылып жүрген цифрлық платформалар оқушылардың білім деңгейін айтарлықтай көтерді.

Интерактивті оқытудағы цифрлық платформалар

Платформаның атауы	Сипаттамасы	Сілтеме
Miro	Онлайн форматта ақ тақтада топтық жұмыс, бірлесіп идея генерациялауға, схемалар, диаграммалар құруға мүмкіндік береді. Жобалық жұмыс және шығармашылық іс-әрекет үшін өте қолайлы.	https://miro.com
Padlet	Бір ортада постер, идея, сурет, құжат құрастырып қалдыруға мүмкіндік беретін интерактивті қабырға. Топтық жұмысқа, Рефлексия кезінде қолдануға тиімді	https://padlet.com
Nearpod	Интерактивті сабақ жасауға тиімді платформа. Ол сабақ құрылымында викторина, ойын форматында тапсырма, рөлдік ойындарды құрастыруға мүмкіндік береді.	https://nearpod.com
Mentimeter	Білімалушылармен диалог ұйымдастыруға, пікір жинауға, сұрақ-жауап, дауыс беру, проблемалық сұрақты талдауға мүмкіндік береді.	https://mentimeter.com
Flip	Видео форматында жауап беруге мүмкіндік беретін платформа, рөлдік ойын, диалог, жағдаяттарды талдау кезінде өте тиімді.	https://info.flip.com
Canva	Топтық, жобалық және шығармашылық жұмыстарға шаблон жасауға мүмкіндік беретін платформа. Презентация, инфографика, комикс, видеожобалар.	https://www.canva.com/education
Lumi Education	Интерактивті тапсырмалар: диалогтік сценарий, проблемалық жағдаяттармен жұмыс істеуге мүмкіндік береді.	https://www.lumi.education

Кестеде көрсетілгендей, бұл цифрлық платформалар интерактивті оқытуда танымдық белсенділікті арттыруға, коммуникативтік құзыреттілікті дамытуға және білім алушылардың дербестігін қалыптастыруға бағытталған заманауи педагогикалық технология ретінде сипатталады.

Бұл өз кезегінде Мектептегі оқыту үдерісінде дәстүрлі үлгілерден белсенді және интерактивті әдістерге көшу оқушылардың білім алу сапасын жаңа деңгейге көтерді.

КММ «№137 ЖББМ» тәжірибесінде интерактивті әдістің тиімділігі

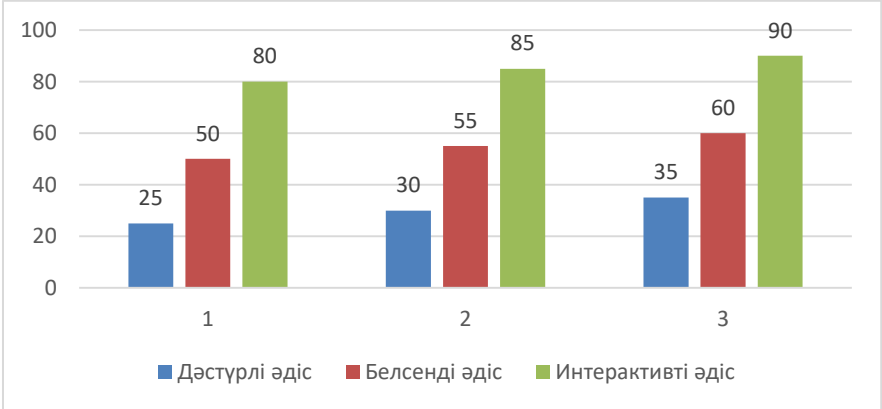

Дәстүрлі оқыту үлгісінде оқушы тек пассивті тыңдаушы рөлінде болып, ақпараттың тек 35%-ға жуығын ғана меңгерсе, белсенді әдістерді (ізденіс, проблемалық сұрақтар) енгізу бұл көрсеткішті 50-60%-ға дейін жеткізеді. Ал кестеде берілген Miro, Padlet, Nearpod сияқты цифрлық платформалар мен жасанды интеллект құралдарын қолдану арқылы жүзеге асатын интерактивті оқытуда білімді меңгеру деңгейі 85-90%-ға дейін өседі. Бұл өсім оқушының тек мұғаліммен емес, басқа оқушылармен де «субъект-субъект» деңгейіндегі өзара әрекеттесуі мен цифрлық платформалардың кері байланыс орнату мүмкіндігінен туындап отыр.

Салыстырмалы түрде алғанда, белсенді әдістер оқушының жеке белсенділігін арттырса, интерактивті платформалар олардың цифрлық ортадағы коммуникациялық дағдыларын, ынтымақтастығын және ұжымдық шешім қабылдау қабілетін қалыптастырады. Бұл цифрлық құралдар білім деңгейін тек теориялық тұрғыдан емес, сонымен қатар шығармашылық және талдау тұрғысынан айтарлықтай өсірді.

Қорытындылай келе, белсенді және интерактивті оқыту әдістері оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға бағытталған тиімді педагогикалық тәсілдер болып табылады. Белсенді әдістер оқушылардың жеке әрекетін белсендіру арқылы ойлау қабілетін дамытса, интерактивті әдістер олардың өзара әрекеттесуін қамтамасыз етеді.

Интерактивті тәсілдер оқу материалын бекіту мен жаңа білімді игеру барысында тиімді болып, білім алушылардың коммуникативтік және әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Сонымен қатар, заманауи технологиялар оқу процесін ұйымдастыруды жеңілдетіп, интерактивті әдістердің әсерін күшейтеді. Осылайша, белсенді және интерактивті әдістер заманауи білім беру стандарттарына сай келетін, оқушылардың белсенді танымдық іс-әрекетіне негізделген тиімді оқу ортасын қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы – 2025.
2. Е.А. Меркулова. Активные и интерактивные методы обучения. – Волгодонск, 2019. – 31с.
3. Панина Т. С., Вавилова Л. Н. Современные способы активизации обучения/под. ред. Т. С. Паниной. – М.: Академия, 2007. – 176 с.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУҒА ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН STEAM ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ АРТТЫРУ

Дәуренова Шаһида Қалдыбекқызы
Қарағанды қаласы
«Сләмия Саттаров атындағы мектеп-лицейі» КММ Бастауыш сынып мұғалімі

Бүгінгі біз тәрбиелеп отырған ұрпақ біліммен қатар, елін сүйетін, ұлтының тарихы мен мәдениетін қастерлейтін рухани кемел азамат болып өсуі керек. Осыған байланысты жаңа білім беру стандартында білім берудің негізгі, жеке құрамдас бөліктерін дамыту тұлғаға бағытталған білім беру парадигмасының негізгі қадамы болып табылады. Бастауыш сынып оқушыларының оқуға қызығушылығын STEAM технологиясын пайдалану арқылы болашақ өскелең ұрпақты жан-жақты дамытуға болады. Қоғамдық өмірдің барлық салаларында жүріп жатқан жаңару процестері инновациялық білімнің қалыптасуына әкелгені белгілі. Білім беру саласының инновациялық бағытта дамуы ең алдымен, оқушылардың өз бетінше білім алып, сол арқылы өз бойындағы жеке тұлғалық қабілеттерін, біліктілігі мен танымын жетілдіруді басты нысан етіп қарастыруға бағыт берді. Басқаша айтқанда, оқушының танымдық, оқу-зерттеу, ғылымишығармашылық қабілеттері пәнді меңгеру барысында басты компонент ретінде қаралып, осы қабілеттерінің дұрыс және тиімді қалыптастырылуы сапалы білім беру мен білім алудың негізгі шарты болды Қазіргі педагогика ғылымының негізгі проблемаларының бірі болып отырған оқушылардың танымдық қызығушылығының сипаты және оны қалыптастыру мен дамыту дағдылары. Ғасырлар бойы философтар, ағартушылар, психологтар мен педагогтар бұл мәселені басты нысан етіп қарап, өз назарларынан тыс қалдырмаған. Жалпы қызығушылық ұғымына тоқталатын болсақ, қазіргі зерттеушілердің пікірінше, жеке тұлғаның белгілі заттар мен әрекет түрлеріне бағытталған ерекше психологиялық ниеттену қабілетін айтамыз. Психология және педагогика саласының түсіндірме сөздігінде қызығушылық ұғымына мынадай теориялық анықтама берілген:

қызығушылық - дүниедегі заттар мен құбылыстарды белсенділікпен танып-білуге бағытталған адамның жеке ерекшеліктерінің бір көрінісі. Қызығу дегеніміз - жеке адамның объектіге, оның өмірлік мәні мен эмоциялық тартымдылық күшіне қарай таңдамалы қатынас.

Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру үшін білім алушыларды белсендіретін әдістерді жиі қолдану қажет. Білім алушы бойынан қызығушылықты ояту - ой қозғау және назар аудару үшін қажетті құрал. Бастауыш сыныптардағы пәндерді оқыту кезіндегі негізгі және бастапқы міндеттердің бірі балалардың бойынан терең ойлай білу дағдысын қалыптастыра білу болып табылады. Қазіргі таңда IT мамандарына, инженерлерге және жоғары технологиялық салалардағы мамандарға деген қажеттілік артып келеді, бұл сұраныстар әрбір оқушыдан мета-пәндік дайындықты талап етеді, өз кезегінде бұл адамның мансапқа дайындығы, қазіргі әлемнің өзгермелі сын-қатерлеріне дайын болуы бастауыш мектеп қабырғасынан бастап қалануы тиіс. Заман талабына сай STEAM-білім беру білім алушылардың бойынан сыни ойлау, проблемаларды шешу, ұшқыр ойлау, жобалау және ойлап табу секілді дағдыларды ғана емес, сонымен қатар табандылық, бейімділік, ынтымақтастық, ұйымдастыру және жауапкершілік сияқты құзыреттіліктерін де дамытады. Бастауыш сыныпта STEAM арқылы оқытудың маңыздылығын айтатын болсақ, ең алдымен оқушылардың сауттылық деңгейін, білімін кеңейте отырып, өз бетімен ізденуге, шығармашылық қабілеттерін шыңдауға үлкен мүмкіндік туғызады. Егер дәстүрлі сабақ пен STEAM арқылы ұйымдастырылған сабақты салыстыратын болсақ, дәстүрлі сабақ оқушыларды біліммен қаруландыруға және негізінен түсіндіру - көрнекілік әдісінде құрылатын жалпы білім беру міндеттерін шешуге бағытталған болса, ал кіріктірілген сабақтар оқытудың түрлі әдістерінің және құралдарының үйлесуі негізінде құрылып, сонымен қатар ғылыми - жаратылыстану пәндері сабақтың көптеген міндеттерін шешеді. Сабақ барысында түсіндіру - көрнекілік, іздеу зерттеу әдістері, пікірталас, білімнің түрлі дереккөздері, теледидар бағдарламалары, кино үзінділері, мультимедиа курстары, интернет - технологиялары, оқыту мен бақылаудың басқа да техникалық құралдары қолданылады. Сонымен қатар сабақта топтық, ұжымдық, жұптық, жеке жұмыс түрлері кеңінен қолданылады. Сондықтан да бастауыш сынып мұғалімі сабақта да және сыныптан тыс жұмыс процесінде де ұсынатын тапсырмаларды қызығушылық танытудың жаңа құралдары мен тәсілдері ретінде үнемі іздестіру міндеті тұр.

Сондықтан да, әр тақырыпты оқушыға қызықты да көңілді түсіндіре білу, заман талабына сай оқыту технологияларын қолдануға, теориялық білімді қолданбалы есептермен ұштастыра беру пән мұғалімінің міндеті. Бұл міндетті шешуде оқытудың жаңа инновациялық әдістері, соның бірі Stem технологиясы көмектесері сөзсіз.

STEAM технологиясы балаларда ойлаудың жаңа түрін дамытады және мектептегі дәстүрлі сабақ өту ережелерінен шығармашылық және аналитикалық дағдыларды дамытуға негізделгенімен ерекшеленеді.

Оқушылардың оқуға қызығушылықтарын дамыта отырып жетістікке жету мүмкіндігін едәуір арттырамыз. Пәнаралық қолданбалы тәсілді қолдана отырып, жобалық және оқу-зерттеу қызметін іске асыру арт - технологиялар саласындағы маңызды пәндерді игеру үшін ең жақсы негіз жасауға мүмкіндік береді.

STEAM білімінің тиімділгі:

- Пәндер өзара емес, тақырыптардың мазмұнымен интеграцияланған білім беру.
- Сабақ барысында,білім беру процесінде ғылыми техниканы пайдалану.
- Сыни ойлау және мәселелердің шешімін табу дағдыларын жетілдіру.
- Өзіне деген сенімділігін арттыру.
- Белсенді қарым-қатынас және топтық жұмыс.
- Техникалық ғылымдарға қызығушылығын дамыту.
- Барлық оқушылардың жас және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқушылардың техникалық шығармашылығын және зерттеуге қызығушылығын дамыту.

Неліктен бастауыш мектепте STEAM білімін енгізу қажет?

- Математикаға, ғылымға деген қызығушылықты арттырады.

- Техника, робототехника, құрастыру сияқты іс - әрекеттер білім алуға ықпал етеді. Шығармашылық қабілеттер мен қарым - қатынас дағдыларын дамытуға зор әсерін тигізеді.

- Оқушының әлеуетін бастауыш сыныптан бастап айқындауға және оның кәсіби өзін-өзі анықтауға ықпал етеді.

- Зерттеу және пәндік - практикалық іс-әрекеттерді қамтитын интеграцияланған оқу процесі балаларға жаратылыстану саласындағы жансыз табиғат объектілерімен жақсы танысуға мүмкіндік береді және модельдерді жобалау мен бағдарламалаудың алғашқы дағдыларын игеруге ықпал етеді. Бұл біздің балаларымыздың болашағы үшін жақсы негіз жасайды.

STEAM технологиясын оқыту қандай дағдыларды дамытады? Сыни тұрғыдан ойлау дағдылары пайда болады. Машиналар мен әртүрлі құрылғыларды салу кезінде балалар өздерінің дизайнерлерін жаңартуға итермелейтін түрлі проблемаларға тап болады. Болашақта бұл оларға қиын жағдайларда шешім табуға үйретеді.

Ағылшын тілін үйрену. Көптеген технологияларды меңгеру ағылшын тілін білмеу мүмкін емес. Бала ойын түрінде шет тілін меңгере бастайды.

Кәсіби дағдыларды игереді. Инновациялық технологияларды пайдалана отырып мамандандырылған оқыту өсу деңгейін жандандырады және болашақта мамандықты айқындауға көмектеседі. Stem технологиясын оқытуда біріктіру оқушыларға шындықпен үйлесімді білім алуға мүмкіндік береді. Бұл кез келген нәрсені істей алатын аз білімді мамандардан гөрі, кәсіби мансабында стандартты емес шешімдер қабылдауға қабілетті шығармашылық тұлғалардың пайда болуына көмектеседі. Интеграциялық үдеріс білім сапасын арттыруға көмектеседі, ынта мен танымдық белсенділікті арттырады. Бұл икемділікті, логиканы дамыту үшін оңтайлы жағдай жасайды және нәтижесінде жеке тұлғаны үйлестіруге ықпал етеді.

STEAM білім беру - бұл біздің балаларымызға өз дағдыларын дамудың жаңа деңгейіне шығаруға мүмкіндік беретін инновациялық тәсіл. Оның көмегімен біз экономикалық тәуелсіз және бәсекеге қабілетті болуға мүмкіндік беретін озық кадрлық база жасай аламыз.

STEAM – сыни ойлауды, зерттеушілік құзыреттіліктерді және топпен жұмыс істеу дағдыларын дамыту құралы ретінде бірнеше пәндерді біріктіретін жаңа білім беру технологиясы.

STEM оқу бағдарламасы бастауыш сынып оқушыларын пәнаралық және практикалық тәсілдер арқылы оқыту идеясына негізделген. Бес ұғымның әрқайсысын бөлек оқудың орнына, STEAM оларды бір оқыту схемасына біріктіреді.

Оқытудағы прогрессивті тәсіл көбірек білім алуға көмектеседі, пәнаралық байланыстарды кеңейтеді және тереңдетеді, бағдарламалау, модельдеу және дизайн негіздерін жақсы меңгеруге ықпал етеді. Бала суретті тұтастай көруді үйренеді. Кейіннен осының барлығы балаға командада жұмыс істей отырып, өзінің бірегей өнімін жасауға және таныстыруға мүмкіндік береді.

Бір сөзбен айтқанда, STEAM - бұл ойлау мен оқу жолымызды өзгертетін тәсіл. Бұл тәсіл уақыт талабына сай. Бұл тәсілдің негізгі идеясы теориялық және практикалық білімнің маңыздылығы болып табылады. STEAM технологиясы кез келген идеяға ие болуды ғана емес, сонымен қатар оларды пайдалануды және жүзеге асыруды үйретеді. Осылайша мектептерде топтық немесе жеке жұмыс істеуге, қарым-қатынас жасауға, ойлаудың әртүрлі тәсілдерін қолдануға үйренуге мүмкіндік туады.

Әдебиеттер:

1. Т. Оспанов. Бастауыш сыныптарда математиканы оқыту әдістемесі.
2. М. Қадырқұлов, Р. Асқаров. Информатика және АКТ.

УПРАВЛЕНИЕ ШКОЛОЙ НА ОСНОВЕ ЦЕННОСТЕЙ

Дюсембаева Мереке Канашевна
заместитель директора по учебной работе
КГУ «Общеобразовательная школа № 81» г.Караганда

Современная реформа образовательной системы предполагает широкое внедрение инновационных процессов, определяющих реформирование не только системы образования в целом, но и организаций образования, а именно школ. Самый сложный вопрос для для администрации школы чем их школа отличается от других. Как показывает практика ценностная основа в разных школах своя. Где-то это высокие образовательные достижения (места в рейтингах, победы в олимпиадах), где-то уникальные педагогические подходы, а где-то демократичная или очень самобытная атмосфера.

Ценности помогают определить свои мотивы и сделать профессиональный и управленческий выбор. В школах не всегда мы говорим о том, каков наш согласованный взгляд педагогического коллектива на миссию, задачи образования. К примеру, если мы говорим, что наша миссия — это успешность каждого ученика, то ценности это то, какую цену мы готовы за это заплатить за то, чтобы это было основной задачей школы. Ценности то, чем мы готовы пожертвовать, что мы готовы вложить, чтобы каждый обучающийся был успешным. Главная ценность нашей школы развитие личности человека через совместную деятельность, и её формирование базируется на системе развивающего обучения. Коллектив школы ориентирован на то, чтобы научить детей мыслить и делать осознанный выбор через развитие. Исходя из этого строится и организационная структура школы с распределённым управлением.

Ведущие ценности образования в нашей школе — это активность, творчество, гуманизация, толерантность, свобода, динамизм, профессионализм, конкурентоспособность. Все они, воплощаются не только в содержании и процессе учебной деятельности, но и во внеучебной деятельности обучающихся.

Вышесказанное наталкивает на вопросы: измеримы ли ценности? Как можно их измерить? Как понять, что школа помогает или не помогает в развитии, самоопределении, и повлиять на это? На наш взгляд абстрактное управление через формирование ценностей можно заменить на управление через согласованное отношение коллектива к образованию, общее понимание его сути и задач школы. Такое управление образованием (в отличие от более привычного управления организацией образования), меняет ситуацию в конкретных учебных классах, влияет на то, как в школе учат и учатся.

Измерять и фиксировать работу школы на основе ценностей можно через модель компетенций педагога. Каждая компетенция отражается в поведенческих индикаторах, чек-листах (анализ урока) по урокам и внеурочным занятиям, использование единой повестки для школьных собраний с общим шаблоном, но вариативным содержанием-тут педагог может обсудить с родителями или классом то, что важно ему. А все системы управления, сбора данных, отчётности обсуждаются с точки зрения того, как их использование помогает ученикам. Безусловно, в разных школах должны практиковаться свои способы внедрения ценностей, и сами ценности могут отличаться. Но важно не отказываться от них совсем.

Основу норм корпоративной этики составляют опять-таки ценности. В современном мире система ценностей выступает как определенный набор непреложных идеальных образований — социальных нормативов и трудовых традиций. Ценности определяют потребности личности и общества, играют роль стабилизирующего фактора, представляют собой универсальную мотивационную структуру. Ценности могут быть позитивными, ориентирующими людей на такие образцы поведения, которые поддерживают достижение стратегических целей организации, и могут влиять на эффективность организации в целом.

Назначение корпоративной этики в организации образования заключается в регулировании взаимоотношений сотрудников в рамках единого коллектива, где сформированы общепринятые человеческие ценности, такие как — компетентность и профессионализм, честность и непредвзятость, ответственность и уважение как говорилось

выше. Одним из условий эффективного управления является использование этики как неисчерпаемого ресурса, обеспечивающего гармоничное развитие личности и достижение экономических целей организации.

Важную роль в осуществлении управленческой деятельности администрации играет его профессиональная культура, под которой понимается опыт профессиональной деятельности, сохраняемый в различных культурных формах. В формировании и развитии профессиональной культуры большую роль играют профессиональные ценности и стереотипы, на которые ориентируется администрация. На основании профессиональных ценностей и стереотипов определяется и сам объект, и отношение человека к этому объекту, что чрезвычайно важно при управлении. Профессиональные ценности и стереотипы позволяют выбирать те нормы и образцы, которые ложатся в основу процесса целеполагания, и затем направляют управленческую деятельность на конструирование, поддержание и анализ образовательной деятельности.

Таким образом, профессиональные ценности и стереотипы являются важной составляющей профессиональной культуры и, будучи ядром мотивации профессиональной активности и основой профессиональной концепции, выступают мощным регулятором профессиональной деятельности администрации.

Литература:

1. Грибов В.Д. Основы управленческой деятельности. Москва. 2024.

МЕТОД «ШЕСТЬ ШЛЯП МЫШЛЕНИЯ» КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ОСОЗНАННОГО ОБУЧЕНИЯ Н УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Егорова И.А., учитель нач.классов,
ОШ им. К.Аманжолова , с. Дубовка
науч. рук. Асакаева Д.С., кандидат пед.наук,
проректор по научной работе и
международному сотрудничеству
Академии «Bolashaq»

Как учитель начальной школы, я ежедневно ищу способы сделать обучение не только увлекательным, но и осознанным. Одним из таких инструментов стал метод «Шесть шляп мышления» Эдварда де Боно. Он помогает детям учиться рассматривать проблему с разных сторон, формировать критическое мышление и осознанно подходить к изучению материала.

Когда я впервые решила попробовать метод «Шесть шляп мышления» на своих уроках, мне было интересно, как ребята воспримут такую необычную форму работы. И, честно говоря, результат превзошёл мои ожидания.

Мой опыт применения метода «Шесть шляп мышления»

Весь учебный год я целенаправленно применяла метод Эдварда де Боно на уроках естествознания, математики и русского языка. Это был своего рода педагогический эксперимент, и он показал себя с самой лучшей стороны — дети буквально оживились. Они перестали быть пассивными слушателями и стали активными участниками процесса. Каждая «шляпа» давала им возможность занять определённую позицию: кто-то с удовольствием анализировал факты, кто-то выражал эмоции, а кто-то предлагал творческие решения.

1. Этап - Вхождение в тему

- **Математика**

На уроке по теме «Дроби» под «Белой шляпой» дети рассматривали круги, разделённые на части, и называли их долями. Под «Красной» они делились эмоциями: один ученик сказал, что «дроби — это страшно», а другой радостно заметил: «Теперь я смогу делить шоколад

поровну». Под «Жёлтой» ребята приводили примеры из жизни: «В магазине дроби нужны, чтобы делить яблоки на части», «строители используют дроби, когда измеряют доски».

• **Русский язык**

При изучении правил постановки запятых в сложных предложениях под «Белой шляпой» мы разбирали конкретные примеры из учебника. Под «Красной» дети делились впечатлениями: «Мне трудно запомнить, где ставить запятую», «Я люблю, когда предложение длинное и красивое». Под «Жёлтой» они отмечали пользу: «Запятые помогают правильно читать текст и понимать смысл».

• **Естествознание**

На уроке о птицах под «Белой шляпой» дети собирали факты: «Синица питается насекомыми», «Аист улетает на юг». Под «Красной» они делились эмоциями: «Я радуюсь, когда вижу ласточек весной», «Мне грустно, когда птицы улетают». Под «Жёлтой» обсуждали пользу знаний: «Если мы знаем, чем питаются птицы, мы можем помочь им зимой».

2 Этап - Основной

• **Математика**

При решении задачи «Найти периметр прямоугольника» под «Чёрной шляпой» дети обсуждали ошибки: «Я забыл сложить все стороны». Под «Зелёной» предлагали нестандартные способы: один ученик предложил измерить класс и посчитать его периметр. Под «Белой» уточняли данные: «Длина — 5 см, ширина — 3 см».

• **Русский язык**

При работе над сочинением «Моё любимое время года» под «Чёрной шляпой» дети находили ошибки: «Я написал «зимой» с маленькой буквы». Под «Зелёной» придумывали новые образы: «Зима — это белая сказка». Под «Белой» уточняли правила: «Названия времён года пишутся с маленькой буквы».

• **Естествознание**

На уроке о грозе под «Чёрной шляпой» дети обсуждали опасности: «Во время грозы нельзя стоять под деревом». Под «Зелёной» предлагали гипотезы: «А может, гром — это звук, когда облака сталкиваются?» Под «Белой» фиксировали наблюдения: «Молния появляется раньше, чем слышен гром».

3 Этап - Рефлексия

• **Математика**

После серии задач под «Синей шляпой» мы вместе составили алгоритм: «Сначала найди длину и ширину, потом сложи все стороны». Под «Красной» дети делились эмоциями: «Я рад, что решил задачу правильно», «Мне грустно, что допустил ошибку». Под «Жёлтой» отмечали достижения: «Я научился считать быстрее».

• **Русский язык**

После написания сочинения под «Синей шляпой» мы структурировали текст: вступление, основная часть, заключение. Под «Красной» дети делились впечатлениями: «Мне понравилось писать про весну». Под «Жёлтой» отмечали успехи: «Я написал без ошибок», «Я придумал красивое сравнение».

• **Естествознание**

После эксперимента с водой под «Синей шляпой» мы сделали вывод: «Вода испаряется при нагревании». Под «Красной» дети делились эмоциями: «Мне понравилось наблюдать за паром». Под «Жёлтой» отмечали пользу: «Теперь я знаю, почему бельё сохнет на солнце».

Наблюдения и результаты

- **Повышение мотивации:** дети стали активнее включаться в обсуждения, даже те, кто раньше был пассивен.

- **Развитие критического мышления:** «Чёрная шляпа» помогала им учиться видеть ошибки и ограничения, а не бояться их.

- **Эмоциональная вовлечённость:** «Красная шляпа» дала возможность каждому ребёнку выразить свои чувства, что сделало уроки более живыми.

- **Творческое мышление:** «Зелёная шляпа» открыла простор для фантазии и поиска нестандартных решений.

- **Осознанная рефлексия:** «Синяя шляпа» помогала детям структурировать знания и видеть собственный прогресс.

Я убедилась, что метод «Шесть шляп мышления» делает уроки живыми и многогранными. Дети не просто усваивают материал, они проживают его эмоционально, критически и творчески. Для меня как учителя это стало ценным инструментом формирования осознанного обучения и развития мышления у младших школьников.

Применение метода «Шесть шляп мышления» показало, что дети способны мыслить гораздо глубже, чем мы иногда предполагаем. Они учатся видеть проблему с разных сторон, выражать свои эмоции, критически оценивать информацию и находить творческие решения. Для меня как учителя это стало настоящим открытием: уроки превратились в живой диалог, где каждый ребёнок чувствует себя важным участником процесса.

Я уверена, что этот метод помогает формировать у младших школьников не только знания, но и умение учиться осознанно, а значит — готовит их к будущим учебным и жизненным задачам.

Таблица №1 Итоги наблюдений и результатов

Наблюдение / результат	**Связанная «шляпа»**	**Проявление у детей**	**Педагогический эффект**
Повышение мотивации	Все шляпы в комплексе	Даже пассивные ученики стали активно участвовать в обсуждениях	Уроки превратились в живой диалог, повысился интерес к обучению
Развитие критического мышления	Чёрная шляпа	Учились видеть ошибки и ограничения, обсуждать риски	Формирование навыка анализа и осознанного отношения к информации
Эмоциональная вовлечённость	Красная шляпа	Дети свободно выражали чувства и впечатления	Уроки стали эмоционально насыщенными и более живыми
Творческое мышление	Зелёная шляпа	Предлагали нестандартные решения, создавали новые образы	Развитие воображения и креативности, поиск альтернативных подходов
Осознанная рефлексия	Синяя шляпа	Структурировали знания, фиксировали прогресс	Умение анализировать собственные достижения и делать выводы

Список литературы:

1.Де Боно, Э. Научите своего ребенка мыслить. — М.: Попурри, 2011. (Книга адаптирована для родителей и педагогов, работающих с детьми).

2. Заир-Бек, С. И., Муштавинская, И. В. Развитие критического мышления на уроке: Пособие для учителей общеобразовательных учреждений. — М.: Просвещение, 2011.

3. Муштавинская, И. В. Технология развития критического мышления на уроке и в системе подготовки учителя. — СПб: КАРО, 2009.

4. Гин, С. И. Занятия по ТРИЗ в детском саду и начальной школе. — М.: Вита-Пресс, 2008. (Методика пересекается с «шляпами» в части креативного и критического подходов

MIT APP INVENTOR ОРТАСЫНДА МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАР ӘЗІРЛЕУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Елубай Гүлжазира Манатқызы информатика пән мұғалімі
Қарағанды қ. «М.Мамыраев атындағы мектеп-интернаты» КММ
Оралбаева Перизат Кайржановна информатика пән мұғалімі
Қарағанды қ. «№17 жалпы білім беретін мектебі» КММ

Қазіргі білім беру жүйесінің негізгі мақсаттарының бірі - оқушылардың цифрлық құзыреттіліктерін дамыту. Цифрлық қоғамда әрбір оқушы тек ақпаратты тұтынушы ғана емес, сонымен қатар өңдеуші, талдаушы және жаңа өнімдерді жасаушы болуы керек. Осыған байланысты информатика пәнінің маңызы ерекше. Мобильді қосымшаларды әзірлеу сияқты практикалық салалар оқушылардың шығармашылық және логикалық қабілеттерін дамытуға көмектеседі. Осы мақсатта информатика мұғалімі ретінде мен MIT App Inventor ортасымен жұмыс істеуге арналған 10 зертханалық жұмыстардан тұратын оқу құралын жасадық. Бұл құрал бірнеше сынақ кезеңінен өтті және іс жүзінде тиімділігін дәлелдеді. MIT App Inventor - бұл оқушыларға күрделі код жазбай блоктарды пайдаланып мобильді қосымшалар жасауға мүмкіндік беретін визуалды бағдарламалау ортасы. Бұл орта әсіресе 11 сынып оқушылар үшін өте қолайлы, себебі олар бағдарламалау негіздерін оңай және қызықты түрде меңгереді. Әдістемелік құралы құрылымдалған және қарапайымнан күрделіге қарай 10 зертханалық жаттығуды қамтиды. Әрбір зертханалық жұмыс нақты оқу мақсатына негізделген және оқушыларда нақты дағдыларды дамытуға бағытталған. Мысалы, бастапқы зертханалық жұмыстар интерфейс элементтерімен танысуды, түймелер мен мәтін өрістерін пайдалануды

қамтиды, ал кейінгі зертханалық жұмыстар деректермен жұмыс істеуді, сенсорларды пайдалануды және шартты операторлар мен оқиғаларға негізделген бағдарламалауды қамтиды. Зертханалық жұмыстың мазмұны оқушыларды қызықтыруға арналған. Мысалы, «Калькулятор қосымшасын жасау», «Сан генераторы», «Дыбыс ойнатқышы», «Аудармашы» және «Компас және акселерометрмен жұмыс істеу» сияқты тапсырмалар оқушылардың күнделікті өмірімен тығыз байланысты. Бұл олардың ынтасын арттырады және тәуелсіз зерттеуге ықпал етеді. Әдістемелік құралын үш жылдай сынақтан өткізу кезінде 11-сыныптарда практикалық жаттығулар өткізілді. Нәтижесінде оқушылардың пәнге деген қызығушылығы айтарлықтай артты. Олар дайындалған тапсырмаларды орындап қана қоймай, сонымен қатар өз жобаларын жасауға тырысты. Кейбір оқушылар ойындарды, тест бағдарламаларын және тіпті қарапайым білім беру қосымшаларын жасай бастады. Цифрлық құзыреттілік тек техникалық дағдылармен шектелмейді. Оған ақпаратты тиімді пайдалану, мәселелерді шешу, шығармашылықпен ойлау және командада жұмыс істеу қабілеті де кіреді. MIT App Inventor ортасында жұмыс істей отырып, оқушылар осы дағдылардың барлығын дамытады. Олар жобаны жоспарлауды, алгоритмдер құруды, қателерді түзетуді және нәтижелерді талдауды үйренеді. Сонымен қатар, бұл орта оқушылардың зерттеу дағдыларын дамытады. Әрбір зертханалық жұмыс барысында оқушылар белгілі бір мәселені шешудің әртүрлі тәсілдерін қарастырады, тәжірибе жасайды және шешімдерін негіздейді. Бұл олардың сыни ойлау қабілеттерін арттырады.

Әдістемелік құралының тағы бір ерекшелігі - оның икемділігі. Мұғалімдер оны сабақтарына бейімдеп, оқушыларының деңгейіне бейімдей алады. Әдістемелік құралды қолдану мұғалімнің де кәсіби дамуына ықпал етеді. Мұғалім заманауи цифрлық құралдарды меңгеріп, сабақ барысында жаңа педагогикалық тәсілдерді қолданады. Бұл білім беру сапасын арттыруға оң әсер етеді. Сонымен қатар, бұл құралды қашықтықтан оқытуда тиімді пайдалануға болады, себебі MIT App Inventor онлайн платформа болып табылады. Тест нәтижелері оқушылардың 70-80%-ы зертханалық тапсырмаларды сәтті орындап, жобаларын қорғағанын көрсетті. Бұл олардың тек теориялық білімге ғана емес, сонымен қатар практикалық дағдыларға да ие екенін көрсетеді. Оқушылардың IT-ге деген қызығушылығы да артты, бұл олардың болашақ мансап таңдауына оң әсер етеді.

Қорытындылай келе, MIT App Inventor-да мобильді қосымшаларды әзірлеу оқушылардың цифрлық құзыреттіліктерін дамытудың тиімді құралы болып табылады. Әзірленген зертханалық жұмыстар оқу процесін жандандырады, оқушылардың

қызығушылығын арттырады және оларға заманауи талаптарға сай дағдыларды игеруге мүмкіндік береді. Бұл саладағы одан әрі даму білім беру сапасын жаңа деңгейге көтереді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. ҚР Білім және ғылым министрлігі. *Орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты*. – Астана, 2022.
2. MIT App Inventor ресми сайты. https://appinventor.mit.edu/
3. Ушаков А.В. *Визуальное программирование в образовании*. – Москва: Просвещение, 2021.
4. ҚР Оқу-ағарту министрлігі. *Информатика пәні бойынша оқу бағдарламасы (10-11 сынып)*. – Астана, 2023.

СИСТЕМА РАБОТЫ С ОДАРЁННЫМИ ДЕТЬМИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА

Епифанцева Л.В., учитель истории,
КГУ «Женская гимназия»
г. Темиртау

Сегодня работа с одарёнными детьми - один из главных приоритетов в образовании Казахстана. Это закреплено в Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы, которая определяет, что одним из «основных параметров, характеризующих качество и эффективность школьного образования, являются выявление и развитие одаренных детей» [3] Однако на практике мы часто сталкиваемся с проблемой - работа с такими детьми сводится лишь к подготовке к олимпиадам, конкурсам, а на уроке учителю катастрофически не хватает времени. Предполагаю, что выходом может стать только грамотное моделирование деятельности, где каждый одарённый ребенок сможет самореализоваться не только «после уроков», а и в процессе всего обучения. В ходе исследования были определены составляющие системы сопровождения одаренных детей:

- диагностика и подготовка индивидуального образовательного маршрута,
- индивидуализация и дифференциация обучения,
-эффективные формы и методы обучения одарённых детей,
- мониторинг и оценка эффективности деятельности.

Урок истории Казахстана является важным инструментом, предоставляющим возможности для развития аналитического, критического и творческого мышления учащихся. В процессе обучения истории Казахстана особенно важны подходы, соединяющие фактическую базу, источниковедческие навыки и исследовательскую активность. Одарённые дети по своей природе любознательны и стремятся к самостоятельности, поэтому в процессе обучения истории Казахстана опираюсь на идеи деятельностного подхода (Л.С. Выготский, А.Н. Леонтьев, Дж. Дьюи), согласно которым знание усваивается наиболее эффективно, когда ученик активно включён в процесс его применения [1, 2, 5] Согласно принципам дифференцированного обучения, практические задания для одарённых учащихся предлагаются с возможностью выбора, вариативности форм и глубины проработки исторического материала. Для одарённых учащихся характерна высокая познавательная мотивация, поэтому наиболее оптимальны проблемные, поисковые, эвристические, исследовательские, проектные задания на основе индивидуальной и групповой форм работы. Основными являются методы творческого характера, **высокого уровня сложности,** ориентированные на развитие критического и исторического мышления, умение работать с источниками, формирование исследовательских компетенций, осмысление роли личности и

ценностей, самостоятельный поиск и обработку информации, способность к аргументации и исторической интерпретации.

Далее хочу уделить внимание одному из важнейших составляющих системы сопровождения одаренных детей – некоторым эффективным формам и методам обучения [6]. Выбор методов определяется возрастными особенностями, уровнем и видом одарённости (академическая, творческая, лидерская, исследовательская). Но при этом особое внимание на протяжении всего процесса обучения уделяется *интеграции ценностей программы «Адал азамат»,* которая способствует не только формированию зрелой гражданской позиции, развитию нравственного мышления, осознанию исторической ответственности, подготовке личности активного и честного гражданина, но и позволяет соединить **предметные знания, метапредметные умения и личностные результаты** в обучении одаренных детей**.**

Одарённым детям скучно отвечать на стандартные вопросы, им нужны вызовы и исторические противоречия, чтобы переключить ученика с репродуктивного уровня на творческий, используются *проблемное обучение и кейс-методы*, которые базируются на создании проблемных ситуаций, требующих аналитического решения, стимулирующих мыслительную активность, развивают критическое и историческое мышление. В практике урока одарённым детям особенно интересны задачи, выходящие за рамки учебника:

«Можно ли считать Кенесары Касымулы национальным героем?»,

«Почему реформы 1867–1868 гг. вызвали сопротивление?»,

«Была ли Алаш-Орда государственным проектом?»,

В процессе обсуждения, учащиеся анализируют факты, сравнивают точки зрения историков, работают с источниками и учатся аргументировать свою позицию.

Через *кейс-методы* мы моделируем ситуации выбора. Учащиеся примеряют на себя роль военного советника Абылай хана или решают спор в качестве биев, выполняя задания: «*Вы - военный советник Абылай хана. Предложите стратегию защиты границ от джунгар с опорой на исторические факты»;*

«Какой курс выбрал бы хан в условиях внешней угрозы?»;

«Исторические основы межэтнического согласия в Казахстане»

Это не просто игра - это глубокий анализ, где развивается критическое мышление и умение аргументировать свою позицию, выявлять причинно-следственные связи, моделировать реальные исторические решения, создается высокая степень вовлеченности, что напрямую перекликается с ценностями программы «Адал азамат» [7].

Проектная и исследовательская деятельность в гимназии осуществляется в рамках НОУ «Поиск», исследовательских мастерских, но в процессе урока истории она также актуальна, включая историко-краеведческие, информационные, творческие (видео-фильмы, инфографика) исследования, работу с архивными и устными источниками, социально значимые проекты в рамках программы «Адал азамат»

Учащиеся выбирают индивидуальные или групповые, краткосрочные и долговременные исследовательские проекты. Например, в 5 - 6 классах мы начинаем с проектов «История моего рода», «Семейные реликвии», *«Роль женщин в истории Казахстана»* Это учит работать с семейными архивами и устной историей. (создание семейного генеалогического дерева с элементами устной истории; мини-выставка семейных реликвий; мини-проект с элементами интервью). В 7- 9 классах учащиеся погружаются в более сложные темы *«Жеті Жаргы как правовая система казахского общества»,* «История моей семьи в истории Казахстана XX века», «Личность и власть: роль Абылай хана в консолидации казахского общества», работа с картой (исследование трансформации административных границ в XIX–XX вв.); подготовка документального досье на историческую личность.

В 10-11 классах мы выходим на уровень комплексных исследований «Исторические основы межэтнического согласия в Казахстане», «Исторические примеры гражданской ответственности в Казахстане», «Независимость Казахстана: исторические предпосылки и современные вызовы», «Роль молодёжи в реализации принципов Адал азамат»

Наиболее эффективны *ролевые игры и симуляции,* где учащиеся моделируют историческую ситуацию, принимают на себя функции реальных исторических деятелей, что помогает создавать условия для комплексного применения знаний, осмысления исторических процессов через личностное переживание и активное участие.

Так, в 5–6 классах используются упрощённые сценарии, ролевые постановки событий, развивающие интерес и понимание исторических взаимоотношений. Для учащихся 7–9 классов предлагаются более сложные симуляции (курултаи 1710, 1726 гг., совет по реформам, требующие анализа источников и коллективного решения, в 10–11 классах проводились «Совет биев Казахского ханства», «Учредительное собрание Алаш-Орды», «Дискуссия о путях развития Казахстана в начале XX века»

Для одарённых учащихся такие формы работы позволяют связать историю с сегодняшним днем и личной ответственностью гражданина, развивают умения принимать решения в условиях ограниченной информации, способствуют развитию аналитического мышления.

Исторические диспуты и дебаты - это лучший способ научить ребенка противостоять контраргументам и уважать чужое мнение. Это формирует культуру диалога, необходимую современному казахстанскому обществу.

Исторический диспут помогает решать исторические проблемы, в ходе обмена аргументированными точками зрения. Исторические дебаты, в свою очередь, являются более структурированной формой дискуссии, основанной на распределении ролей, регламенте выступлений и обязательной аргументации позиций. На уроке истории используются формы дискуссионной деятельности- учебные дебаты, круглый стол, судебное заседание по историческому событию, парламентские слушания. Например, «Оцените роль коллективизации в развитии экономики Казахстана», *«Алаш-Орда: реформаторы или утописты?»* - распределяются позиции «за» и «против». Участники готовят аргументы, используя исторические документы, статистические данные и мнения исследователей.

Особенно актуальна в настоящее время *интеграция искусственного интеллекта (ИИ), цифровых технологий* в обучении одаренных детей, которые помогают обеспечить индивидуализацию обучения, дифференцировать задания по уровню сложности, сопровождать исследовательскую и проектную деятельность, развивать навыки исторического анализа и аргументации, формировать ценности программы «Адал азамат» [4, 7]. Мы используем некоторые адаптивные учебные платформы (АУП), которые позволяют выйти за рамки программы, для индивидуализации и углублённой работы (создание видеороликов, интерактивной хронологии ключевых событий Казахстана, цифровых картографических проектов, виртуальных музеев и экскурсий, разработка интерактивных карт, построение инфографики) Но в данном направлении мы видим огромные перспективы, ведь использование ИИ позволит не только мотивировать учащихся на глубокое изучение истории страны, но и готовить их к вызовам и возможностям цифрового будущего.

Для отслеживания траектории развития одаренного ребенка ведется «цифровое портфолио», где представлены диагностические карты, **индивидуальный образовательный маршрут (ИОМ),** его достижения, мониторинг и оценка эффективности работы.

Такая система обучения одарённых учащихся способствует повышению качества исторического образования и созданию условий для раскрытия интеллектуального потенциала одарённых детей и их успешной самореализации в академической и общественной деятельности.

Литература

1. Выготский, Л. С. Психология развития человека. - М.: Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2005. - 1136 с.

2. Дьюи, Дж. Психология и педагогика мышления / Пер. с англ. Н. М. Никольской. - М.: Совершенство, 1997. - 208 с.

3. Концепция развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы. Утверждена постановлением Правительства РК от 28 марта 2023 года № 249.

4. Концепция развития искусственного интеллекта на 2024 – 2029 годы. Утверждена постановлением Правительства РК от 24 июля 2024 года № 592.

5. Леонтьев, А. Н. Деятельность. Сознание. Личность.- М.: Политиздат, 1975. - 304 с.

6. Методические рекомендации по использованию педагогических методик, учебных программ и форм работы с одаренными детьми / РНПЦ «Дарын».

- Астана, 2023. - 84 с.

7. Токаев, К. К. «Әділетті Қазақстан – Адал азамат»: Выступление Главы государства на втором заседании Национального курултая (г. Туркестан, 17 июня 2023 г.) // Официальный сайт Президента РК Akorda.kz.

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҚТАРЫНДА АКРОБАТИКАНЫ МЕҢГЕРТУ: ТЕОРИЯ МЕН ТӘЖІРИБЕНІҢ ҮНДЕСТІГІ

Ережепова Клара Сериковна
Қарқаралы ауданы «Қажкен Смайылов атындағы жалпы білім беретін №43 тірек мектебі (РО) жанындағы интернат» КММ

В статье рассматривается эффективная методика обучения акробатическим упражнениям учащихся старших классов общеобразовательных школ на уроках физической культуры. Актуальность исследования обусловлена необходимостью устранения разрыва между теоретическими знаниями и практическими навыками, а также формирования осознанного выполнения движений. Автор предлагает интегрированную модель обучения, состоящую из трех этапов (теоретического, практического и творческого). В ходе педагогического эксперимента было доказано, что теоретическое понимание биомеханических основ, правил техники безопасности и технических элементов значительно повышает уровень физической подготовленности и качество выполнения упражнений учащимися. Результаты показали, что в экспериментальной группе качество овладения акробатическими навыками, понимание техники упражнений и интерес к предмету значительно выше. В статье представлены практические рекомендации для педагогов.

Ключевые слова: физическая культура, акробатика, теория и практика, методика обучения, учащиеся старших классов, биомеханика, функциональная грамотность.

The article considers an effective methodology for teaching acrobatic exercises to high school students in general education schools during physical education classes. The relevance of the research is based on the need to bridge the gap between theoretical knowledge and practical skills, as well as to foster a conscious approach to movement. The author proposes an integrated learning model consisting of three stages (theoretical, practical, and creative). During the pedagogical experiment, it was proved that a theoretical understanding of biomechanical foundations, safety rules, and technical elements significantly improves students' physical fitness and the overall quality of exercise execution. The results showed that the experimental group demonstrated significantly higher quality in mastering acrobatic skills, understanding exercise techniques, and interest in the subject. The article provides practical recommendations for educators.

Keywords: physical education, acrobatics, theory and practice, teaching methodology, high school students, biomechanics, functional literacy.

Кіріспе: Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру, салауатты өмір салтын қалыптастыру және дене тәрбиесі арқылы жеке тұлғаны жан-жақты дамыту – басты міндеттердің бірі. Осы орайда, дене шынықтыру сабақтарында акробатикалық жаттығуларды меңгерту ерекше орын алады. Акробатика – оқушылардың вестибулярлық аппаратын жетілдіретін, күш, икемділік,ептілік және үйлесімділік

қабілеттерін шыңдайтын әмбебап құрал . Алайда, көпжылдық педагогикалық тәжірибе көрсеткендей, акробатика элементтерін оқыту процесінде теориялық білім мен практикалық дағдылар арасында алшақтық жиі кездеседі. Көбінесе мұғалімдер жаттығудың техникасын жете түсіндірмей, тек көрсету арқылы үйретуге тырысады, бұл оқушылардың саналы түрде қимылдауына кедергі келтіреді.

Осыған орай, біздің зерттеуіміздің мақсаты – жалпы білім беретін мектептің жоғары сынып оқушыларына дене шынықтыру сабақтарында акробатикалық жаттығуларды меңгертуде теория мен тәжірибенің үндестігіне негізделген тиімді әдістемені әзірлеу және оның нәтижелілігін эксперимент жүзінде дәлелдеу.

Зерттеу мақсатына жету үшін келесі міндеттер айқындалды:

1. Акробатикалық жаттығуларды оқытудың теориялық-әдістемелік негіздерін талдау.
2. Оқушылардың акробатикалық элементтерді меңгеру деңгейін анықтау.
3. Теория мен тәжірибені кіріктірген авторлық әдістемені жасап, оны педагогикалық эксперимент барысында сынақтан өткізу.
4. Эксперимент нәтижелерін статистикалық талдау арқылы ұсынылған әдістеменің тиімділігін дәлелдеу.

Әдістеме: Зерттеу жұмысы орта мектептің 8-9 сынып оқушылары арасында жүргізілді. Экспериментке 60 оқушы (екі топ: бақылау тобы – 30 оқушы, эксперимент тобы – 30 оқушы) қатысты. Бақылау тобы дәстүрлі әдістеме бойынша (негізінен жаттығуды көрсету және қайталау) сабақ өтсе, эксперимент тобы біз әзірлеген кіріктірілген әдістеме бойынша оқыды.

Зерттеу барысында келесі әдістер қолданылды:

- Теориялық талдау және синтез – акробатиканы оқыту бойынша ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді зерделеу .
- Педагогикалық бақылау – сабақ барысында оқушылардың іс-әрекетін, қателіктерін және оларды түзету жолдарын бақылау.
- Педагогикалық эксперимент – ұсынылып отырған әдістеменің тиімділігін тексеру.
- Тестілеу – оқушылардың жалпы және арнайы дене дайындығының деңгейін анықтау.
- Статистикалық өңдеу – алынған нәтижелерді сандық және сапалық тұрғыдан талдау [1].

Эксперименттік әдістеменің негіздері. Эксперимент тобында акробатиканы оқыту үш кезеңнен тұрды: дайындық (теориялық), негізгі (практикалық меңгерту) және шыңдау (шығармашылық қолдану).

1. Дайындық (теориялық) кезең: Әрбір жаңа акробатикалық элементті үйрену алдында оқушыларға қысқаша теориялық ақпарат берілді: жаттығудың биомеханикалық негіздері, дененің дұрыс қалпы, сақтандыру ережелері және жиі жіберілетін қателіктер туралы түсінік қалыптасты. Бұл кезеңде интерактивті тақтада анимациялық сызбалар мен бейнероликтер қолданылды. Мысалы, «бір аяқпен тепе-теңдік ұстау» жаттығуын үйрену кезінде оқушылар ауырлық күшінің әсерін және тепе-теңдікті сақтау физикасын теория жүзінде қарастырды.
2. Негізгі (практикалық) кезең: Бұл кезеңде жаттығу элементтерін меңгеру үшін сараланған және жеке тәсілдер қолданылды. Жаттығулар оңайдан күрделіге қарай принципі бойынша берілді. Акробатикалық жаттығулардың реттілігі мен әдістемелік ерекшеліктерін қарастырайық(1-кесте)

1- кесте. Жаттығу түрлері

Жаттығу түрі	**Оқыту кезеңдері**	**Әдістемелік нұсқаулар (теория мен практика байланысы)**
Алға домалау	1. Топтасып жиналу. 2.Көлбеу жазықтықтан домалау. 3. Тегіс жерден домалау.	Денені домалақ пішінге келтіру физикасын түсіндіру. Иекті кеудені алудың маңызын теориялық тұрғыдан дәлелдеу.
Артқа домалау	1. «Кресло» қалпы. 2. Қолмен тірелуді күшейту.	Қолдың дұрыс қойылуы (саусақтар иыққа қарай) мен дене салмағын ауыстыру механизмін түсіндіру.

Жауырынға тұру(«қайың»)	1. Шынтақты тіреу. 2. Көмекпен орындау. 3. Жеке орындау.	Тіреу ауданы мен ауырлық центрінің арақатынасы. Тік сызықты сақтау үшін бұлшықет кернеуін теориялық талдау .
Көпір жасау	1.Жаттықтырушының көмегімен. 2. Гимнастикалық қабырғаға сүйеніп. 3. Өз бетінше.	Дененің шалқаю дәрежесі мен омыртқаның иілгіштігі арасындағы байланыс. Тыныс алу ырғағы мен жаттығуды байланыстыру.

3. Шыңдау (шығармашылық) кезең: Бұл кезеңде оқушылардан бірнеше акробатикалық элементтерден тұратын шағын комбинациялар құрастыру талап етілді . Олар өздерінің теориялық білімдеріне сүйене отырып, элементтерді логикалық тұрғыдан байланыстырып, әуен ырғағымен орындауға тырысты. Бұл олардың шығармашылық қабілеттерін дамытып қана қоймай, меңгерген білімдерін жаңа жағдайда қолдануға мүмкіндік берді.

Практикалық зерттеу жұмысы. Педагогикалық эксперимент бір оқу жылы бойы (екі тоқсан) жүргізілді. Эксперимент басында екі топтың да дене дайындығы мен акробатикалық дағдыларының деңгейінде айтарлықтай айырмашылық болған жоқ. Төменде акробатикалық дағдылардың даму динамикасын көрсететін салыстырмалы мәліметтер берілген (шартты сандар).

Кесте 2. Акробатикалық элементтерді орындау сапасының көрсеткіштері (орташа балл, 10 балдық жүйемен).

Бақыланатын көрсеткіштер	**Бақылау тобы (n=30)**	**Эксперимент тобы (n=30)**	**Бақылау тобы (n=30)**	**Эксперимент тобы (n=30)**
	Эксп. дейін	Эксп. соңы	Эксп. дейін	Эксп. соңы
Алға домалау техникасы	6,2	7,5	6,3	8,9
Артқа домалау техникасы	5,9	7,1	6,0	8,7
Жауырынға тұру	5,5	6,8	5,6	9,0
Көпір жасау (иілгіштік)	5,0	6,2	5,1	8,5
Тепе-теңдік сақтау (қарлығаш)	6,8	7,8	6,9	9,2

Кестедегі мәліметтерден көрініп тұрғандай, эксперименттік әдістеме бойынша оқыған топта барлық көрсеткіштер бойынша айтарлықтай өсім байқалады. Әсіресе, жаттығудың биомеханикасын түсінуге байланысты «жауырынға тұру» және «көпір жасау» сияқты күрделі координациялық элементтерді орындау сапасы айтарлықтай жақсарды[3].

Зерттеу нәтижелерін талқылау. Эксперимент соңында алынған нәтижелер эксперимент тобының оқушыларының акробатикалық дайындығы бақылау тобымен салыстырғанда сапалық жағынан жоғары екенін көрсетті. Эксперимент тобының оқушылары:

- жаттығуларды саналы түрде орындап, қателіктерін өздігінен түзете алды;
- сақтандыру және өзін-өзі сақтандыру әдістерін жақсы меңгерді, бұл жарақаттану деңгейін төмендетті ;
- акробатикалық комбинацияларды құрастыруда батылдық танытып, шығармашылықпен айналысты ;
- сабаққа деген қызығушылықтары артып, белсенділіктері жоғары болды.

Теориялық білімнің практикамен үндесуі оқушылардың «неге бұлай істеу керек?» деген сұраққа жауап табуына мүмкіндік берді. Мысалы, «балық бейнесін» жасау кезінде дене бұлшықеттерінің жұмысын түсіну, жаттығуды дұрыс әрі тереңірек орындауға ықпал етті. Бұл – қозғалыс дағдыларын меңгертудегі теория мен тәжірибенің бірлігінің маңыздылығын дәлелдейді.

Акробатикаға арналған сабақтардың тиімділігін келесі көрсеткіштер арқылы анықтауға болады:

• Оқушының акробатикалық элементті дұрыс орындау деңгейі (0–5 балл шкаласы).
• Икемділіктің өзгеруі (шамамен 1–2 айлық сабақтардан кейінгі икемділік тесті).
• Тепе-теңдікті сақтау қабілеті.
• Күш-қуат пен төзімділіктің дамуы (физикалық тесттер арқылы).
• Психомоторлық реакция және өзін-өзі бақылау қабілеті.

Эксперимент нәтижелерінің талдауы

Зерттеу нәтижесі көрсеткендей, жүйелі акробатикалық жаттығуларға қатысқан оқушыларда:

• Қол тіреу элементтерін дұрыс орындау деңгейі 45%-дан 85%-ға дейін өсті.

• Икемділік көрсеткіші орта есеппен 20%-ға артты.

• Тепе-теңдік пен қозғалыс үйлесімділігі жақсарды, оқушылардың өз бетінше жаттығу қабілеті артты.

• Сабаққа деген қызығушылық және психологиялық сенімділік жоғарылады.

Бұл көрсеткіштер акробатикалық жаттығулардың физикалық және психологиялық дамуға оң әсерін дәлелдейді.

Акробатикалық элементтерді меңгерту үшін келесі әдістер ұсынылады:

1. Қадамдық әдіс – күрделі элементтерді бөліп үйрету (мысалы, алдымен қол тіреу, кейін серпіліс).
2. Қайталау және коррекция – әр элемент бірнеше рет орындалады, мұғалім қателіктерді түзетеді.
3. Сыныпта ынтымақтастық – жұптық және топтық жаттығулар арқылы оқушылар бір-біріне қолдау көрсетеді.
4. Көрнекі материалдар – видео сабақтар, диаграммалар арқылы қозғалыс техникасын түсіндіру.
5. Қауіпсіздік шаралары – кілемшелер, гимнастикалық құралдар, дұрыс аяқ киім және дене қимылдарын бақылау[2].

Практикалық қорытынды. Жүргізілген зерттеу жұмысының нәтижелері келесідей тұжырымдар жасауға мүмкіндік берді:

1. Дене шынықтыру сабақтарында акробатиканы оқытудың дәстүрлі әдістері (тек көрсету және қайталау) оқушылардың жаттығу техникасын терең түсінуі үшін жеткіліксіз.
2. Теория мен практиканың үндестігіне негізделген әдістеме (қозғалыстың биомеханикасын, физикасын және сақтандыру ережелерін түсіндіру) оқушылардың акробатикалық элементтерді меңгеру сапасын айтарлықтай арттырады.
3. Ұсынылған әдістеме оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың шығармашылық белсенділігін, өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын және коммуникативтік қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.
4. Теориялық біліммен байыған практикалық сабақтар оқушылардың жаттығуларды саналы орындауына, қауіпсіздік техникасын сақтауына және жарақаттанудың алдын алуға мүмкіндік береді.

ҰСЫНЫСТАР. Практика жүзіндегі зерттеулер мен педагогикалық тәжірибеме сүйене отырып, дене шынықтыру мұғалімдеріне келесідей ұсыныстар беруді жөн санаймын:

1. Теорияны практикадан бөлмеңіз. Әрбір жаңа акробатикалық элементті үйретуді қысқаша теориялық кіріспеден бастаңыз. Жаттығудың мағынасын, оның ағзаға әсерін және техникалық ерекшеліктерін оқушылардың жас ерекшелігіне сай тілмен түсіндіріңіз. Интерактивті тақта, плакаттар, анимациялар сияқты көрнекі құралдарды қолданыңыз.
2. «Неге?» деген сұраққа жауап беріңіз. Оқушыға жай ғана «мына жерде аяғыңды түзу ұста» деп айтудан гөрі, «егер аяғыңды түзеп ұстамасаң, ауырлық күші орталығы ауысып, тепе-теңдікті жоғалтасың» деп түсіндірген әлдеқайда тиімді.
3. Сақтандыруды үйретіңіз. Оқушыларға бір-бірін сақтандырудың қарапайым тәсілдерін үйретіңіз. Бұл олардың жауапкершілігін арттырып, жарақат алу қаупін төмендетеді .
4. Шығармашылық тапсырмалар беріңіз. Оқушыларға үйренген элементтерінен шағын комбинациялар құрастыруды тапсырыңыз. Бұл олардың ойлау қабілетін дамытып, акробатиканы тереңірек меңгеруге ынталандырады .
5. Өзіңіз жетіліңіз. Мектептегі гимнастика мен акробатиканы оқытудың заманауи әдіс-тәсілдерін үнемі зерттеп отырыңыз . Біліктілікті арттыру курстарына қатысып, озық тәжірибелерді білім алушылармен бөлісіңіз.
6. Қауіпсіздік ережелерін қатаң сақтаңыз. Сабақтың әрбір кезеңінде қауіпсіздік

ережелерін қадағалап, спорт құрал-жабдықтарының (гимнастикалық маттар, т.б.) дұрыстығын тексеріп отырыңыз .

Қорытындылай келе, жалпы білім беретін мектептің жоғары сынып оқушыларына дене шынықтыру сабақтарында акробатикалық жаттығуларды меңгертуде теория мен тәжірибенің үндестігіне негізделген әдістеменің тиімділігі толықтай дәлелденді деп айта аламыз. Акробатика – тек физикалық күшті қажет ететін пән емес, ол адамның когнитивті қабілеттерін, кеңістікті бағдарлауын және өз денесін саналы түрде басқаруын талап ететін күрделі спорт түрі. акробатиканы меңгертуде теория мен тәжірибенің үндестігі – бұл тек жаңашылдық емес, заман талабы. Бұл үндестік оқушылардың саналы тәрбиеленуіне, денсаулығын нығайтуға және қозғалыс мәдениетін қалыптастыруға бағытталған маңызды педагогикалық шарт болып табылады.

Жүргізілген педагогикалық эксперименттің нәтижелері көрсеткендей, дәстүрлі оқыту әдісі мен біз ұсынған кіріктірілген әдістеме арасында айтарлықтай айырмашылықтар бар. Бақылау тобындағы оқушылар жаттығуларды механикалық түрде қайталаумен шектелсе, эксперимент тобының оқушылары әрбір қимылдың биомеханикалық табиғатын түсіну арқылы орындады. Бұл тәсіл оқушылардың жаттығу кезіндегі қателіктерін өз бетінше талдап, оларды түзетуге деген ынтасын арттырды. Теориялық кезеңде қолданылған интерактивті анимациялар мен бейнероликтер оқушылардың санасында «қимылдың дұрыс моделін» қалыптастыруға мүмкіндік берді. Мысалы, «алға домалау» немесе «жауырынға тұру» сияқты жаттығуларды орындау барысында оқушылар ауырлық центрінің ауысуы мен тіреу нүктелерінің маңызын физикалық тұрғыдан түсінгендіктен, техникалық қателіктер саны едәуір азайды.

Шығармашылық кезеңде оқушылардың жеке комбинациялар құрастыруы олардың пәнге деген қызығушылығын жаңа деңгейге көтерді. Бұл кезеңде оқушылар тек орындаушы емес, өз іс-әрекетін жоспарлаушы және жобалаушы ретінде көрінді. Олар теориялық білімдерін (динамика, ырғақ, тепе-теңдік) практикалық шығармашылықпен ұштастыра отырып, күрделі үйлесімділік тапсырмаларын орындады.

Дене шынықтыру сабақтарында акробатиканы оқытудың ұсынылған үш кезеңдік (теориялық, практикалық, шығармашылық) моделі келесідей оң нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді:

1. **Сапалы меңгеру:** Оқушылар жаттығудың техникасын механикалық түрде емес, саналы түрде игереді, бұл дағдының тұрақтылығын қамтамасыз етеді.
2. **Қауіпсіздік:** Биомеханикалық негіздер мен сақтандыру ережелерін теориялық тұрғыдан білу жарақаттану қаупін едәуір төмендетеді.
3. **Мотивация:** Оқушылардың өз іс-әрекетінің нәтижесін көріп, оны талдай алуы пәнге деген ішкі уәжін күшейтеді.
4. **Тұлғалық даму:** Акробатика арқылы оқушылардың ерік-жігері,ептілігі және жауапкершілігі артады[3].

Дене шынықтыру сабақтарын тек физикалық жаттығулар жиынтығы ретінде емес, интеллектуалды және практикалық іс-әрекеттің біртұтас жүйесі ретінде ұйымдастырудың маңыздылығын дәлелдейді. Ұсынылып отырған әдістемелік нұсқаулар жалпы білім беретін мектептердегі дене шынықтыру мұғалімдеріне оқу процесін заманауи талаптарға сай жаңғыртуға көмектеседі. Болашақта бұл әдістемені гимнастиканың басқа да бөлімдеріне қолдану арқылы оқушылардың дене тәрбиесі сапасын одан әрі арттыруға болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Уразова Г.М., Шилибаев Б.А., Танаев К.Т. Мектептегі гимнастиканың теориялық және әдістемелік негіздері: Оқу-әдістемелік құралы. – Алматы: Альманахъ, 2023. – 108 б.
2. Балабақшадағы акробатика бағдарламасы (жалпы дамыту жаттығулары негізінде). – Павлодар, 2007.
3. Гимнастика және спорттық акробатиканы оқыту әдістері (халықаралық

тәжірибе). – UCLouvain, 2024.

САНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕССУРСТАРЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Жамкеева Венера Саттаровна, тарих пәнінің мұғалімі,
«М.Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ

Қазақстан тарихы пәнінде сандық білім беру ресурстары білім беру сапасын арттыру құралы ретінде маңызды рөл атқарады. Қазіргі заманда ақпараттық технологиялардың дамуы мен сандық ресурстардың кең таралуы білім беру жүйесіне жаңа мүмкіндіктер мен қажеттіліктерді енгізді. Сандық ресурстарды пайдалану арқылы оқушылардың білім деңгейін көтеру, олардың тарих пәніне деген қызығушылығын арттыру және оқу процесін тиімді ұйымдастыру мүмкін болып отыр.

Бүгінгі таңда Қазақстан тарихы пәні бойынша сандық ресурстардың қолданылуы оқушылардың тарихи білімін кеңейтуге және тереңдетуге мүмкіндік береді. Сандық ресурстар арқылы оқушылар тарихи деректермен, құжаттармен және карталармен танысып, оларды талдауға, салыстыруға, және өздерінің қорытындыларын жасауға үйренеді. Бұл оқушылардың аналитикалық және сыни ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Сандық ресурстарды пайдалану қазіргі қоғамда өзекті мәселелерді шешуге көмектеседі, атап айтқанда, білім беру сапасын арттыру, оқушылардың ақпараттық сауаттылығын дамыту және оларды қазіргі заманғы технологияларды меңгеруге үйрету. Осының нәтижесінде білім беру процесі заманауи талаптарға сай болып, оқушылардың өмірге дайындығын арттырады.

Сандық ресурстардың практикалық маңыздылығы зор, себебі олар уақыт пен кеңістіктен тәуелсіз оқуға мүмкіндік береді, ал бұл әсіресе ауылдық және шалғай аймақтардағы мектептер үшін маңызды. Сонымен қатар, сандық ресурстарды қолдану арқылы мұғалімдер мен оқушылар арасында интерактивті байланыс орнатуға, оқу материалдарын жаңартуға және әртүрлі оқу әдістерін қолдануға болады. Қорыта айтқанда, Қазақстан тарихы пәнінде сандық білім беру ресурстарын қолдану қазіргі білім беру жүйесінің алдында тұрған көптеген мәселелерді шешуге мүмкіндік береді және білім сапасын жаңа деңгейге көтеруге жағдай жасайды.

Қазақстан тарихы пәнінде сандық білім беру ресурстары білім беру сапасын арттыруда маңызды рөл атқарады. Қазіргі ақпараттық технологиялардың дамуы білім беру саласына жаңа мүмкіндіктер әкелді. Сандық ресурстарды пайдалану арқылы оқушылардың тарихи білімін кеңейту мен тереңдетуге қол жеткізіледі. Бұл ресурстар оқушыларға тарихи деректермен танысуға, оларды талдауға және өз қорытындыларын жасауға мүмкіндік береді. Мысалы, виртуалды экскурсиялар мен интерактивті карталар арқылы оқушылар тарихи оқиғаларды тереңірек түсінеді.

Сандық білім беру ресурстарының артықшылықтары көп. Ең алдымен, бұл ресурстарды қолдану арқылы оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығы артады. Мысалы, интерактивті бағдарламалар мен анимациялар оқушылардың назарын тартуға көмектеседі. Сонымен қатар, сандық ресурстарды қолдану арқылы мұғалімдер мен оқушылар арасында интерактивті байланыс орнайды, бұл білімді игеруді жеңілдетеді.

Сандық ресурстардың кемшіліктері мен оларды жеңу жолдары

Дегенмен, сандық ресурстарды қолданудың кейбір кемшіліктері де бар. Мысалы, ауылдық аймақтарда интернетке қолжетімділік мәселелері болуы мүмкін. Бұл мәселені шешу үшін, бүкіл ел бойынша интернет инфрақұрылымын нығайту қажет. Сонымен қатар, оқушылардың жеке ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету маңызды.

Сандық ресурстарды қолданудың тәжірибелік маңыздылығы. Сандық ресурстар уақыт пен кеңістіктен тәуелсіз оқуға мүмкіндік береді. Бұл әсіресе ауылдық және шалғай

аймақтардағы мектептер үшін маңызды. Оқушылар кез келген уақытта және жерде оқи алады, бұл олардың жеке оқу қарқынын қамтамасыз етеді.

Қазақстан тарихы пәнінде сандық ресурстарды қолдану заманауи білім беру жүйесінің маңызды бөлігі болып табылады. Білім беру сапасын арттыру, оқушылардың ақпараттық сауаттылығын дамыту және оларды қазіргі заманғы технологияларды меңгеруге үйрету арқылы білім беру жүйесін жаңа деңгейге көтеруге болады. Сандық білім беру ресурстары: Қазақстан тарихы пәнінің болашағы.Сандық білім беру ресурстары Қазақстан тарихы пәнінде білім беру сапасын арттыруда шешуші рөл атқарады.

Тәжірибе 6-сынып оқушыларымен жүргізілді. Бөлім: «Қаңлылар мен Үйсіндер мемлекеті».

1-кезең: бастапқы диагностика. Оқушыларға дәстүрлі форматта (оқулық, ауызша түсіндіру, сұрақ-жауап) тақырып бойынша тест алынды.

Нәтиже:

Жоғары деңгей – 25%

Орта деңгей – 50%

Төмен деңгей – 25%

2-кезең: Сандық ресурстарды қолдану

Сабақ барысында келесі сандық платформалар пайдаланылды:

BilimLand – бейнесабақтар, интерактивті тапсырмалар

Wordwall – сәйкестендіру, хронология ойыны

LearningApps – картамен жұмыс

Google Forms – жедел бағалау

Қолданылған әдістер:

Интерактивті карта арқылы тайпалардың орналасуын анықтау

Венн диаграммасын онлайн толтыру

QR-код арқылы дереккөздермен жұмыс

Онлайн тест арқылы бірден нәтиже шығару

Padlet қабырғасында кері байланыс ұйымдастыру

3-кезең: Қорытынды бақылау

Сандық ресурстарды жүйелі қолданғаннан кейін қайта тест алынды.

Нәтиже:

- Жоғары деңгей – 45%
- Орта деңгей – 45%
- Төмен деңгей – 10%

Өзгеріс динамикасы:

- Жоғары деңгей +20% өсті
- Төмен деңгей -15% азайды

Тәжірибе нәтижесі

✔ Оқушылардың пәнге қызығушылығы артты

✔Өздігінен іздену дағдылары қалыптасты

✔ Тарихи ойлау және талдау қабілеті дамыды

✔ Қалыптастырушы Сабаққа қатысу белсенділігі жоғарылады

✔ бағалау тиімді жүзеге асты

Ақпараттық технологиялардың дамуы білім беруге жаңа серпін беріп, оқушылардың тарихи білімін кеңейтуге және тереңдетуге мүмкіндік жасады. Виртуалды экскурсиялар мен интерактивті карталар арқылы оқушылар тарихи оқиғаларды тереңірек түсіне алады, бұл олардың аналитикалық қабілеттерін арттырып, өзіндік қорытынды жасауға итермелейді. Сандық ресурстардың артықшылықтары олардың оқушылардың қызығушылығын арттыруында және оқу процесіне белсенді қатысуын ынталандыруында көрінеді. Интерактивті бағдарламалар мен анимациялар білімді игеруді жеңілдетіп, мұғалімдер мен оқушылар

арасында тиімді байланыс орнатады. Сонымен қатар, оқушылардың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету маңызды.

Сандық ресурстардың болашағы зор, олар оқушыларға уақыт пен кеңістіктен тәуелсіз білім алуға мүмкіндік береді. Қорытындылай келе, сандық білім беру ресурстарын қолдану білім беру жүйесін жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Оқушылардың ақпараттық сауаттылығын дамытып, оларды заманауи технологияларға үйрету арқылы сандық ресурстарды кеңінен қолдану қажет..

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. Қазақстан тарихы және Дүниежүзі тарихы пәндері бойынша сараптамалық материалдар. Астана . 2015ж [123-135б]
2. Байтикенова У.К. Қазақстан тарихын оқытуда білім алушылардың тарихи құндылығын қалыптастыру // Қостанай: 2025. [171-175.]
3. Исаев М.С. Болашақ тарих мұғалімдеріне «Қазақстан тарихы» пәнін оқыту әдістемесін ақпараттық және цифрлық технологияларды пайдалану арқылы дамыту [98-124б].

МӘДЕНИ ЛАНДШАФТТАР ҚАЛЫПТАСТЫРУДА GIS ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ

Жапабаева Гаухар Секербаевна география пәні мұғалімі
С.Саттаров атындағы мектеп-лицейі КММ. Қарағанды қ

Қазіргі білім беру үрдісінде оқушылардың жаратылыстану-ғылыми сауаттылығын арттыруда география пәнінің мүмкіндігі зор. Осы тұрғыдан алғанда, **мәдени ландшафттар ұғымын GIS технологиясы арқылы меңгерту** – кеңістіктік ойлауды, зерттеу дағдысын және цифрлық құзыреттілікті қатар дамытатын тиімді педагогикалық тәсіл.

Мәдени ландшафт – табиғи және антропогендік факторлардың өзара әрекеттесу нәтижесінде қалыптасатын кеңістіктік жүйе. Бұл ұғымды меңгертуде **геоақпараттық жүйелер (GIS)** маңызды рөл атқарады. ArcGIS, QGIS сияқты құралдар арқылы оқушылар өз өңірінің мәдени нысандарын картаға енгізіп, олардың тарихи және кеңістіктік ерекшеліктерін анықтай алады.

Практикалық жобалар мен зерттеулер оқушылардың туған өлке мәдениетіне қызығушылығын арттырып қана қоймай, табиғат пен мәдениеттің өзара байланысын түсінуге жол ашады. «Менің туған қаламның мәдени картасы» жобасы және «Мәдени ландшафт пен табиғи орта байланысы» зерттеуі – оқушылардың сыни ойлауын, цифрлық сауаттылығын және экологиялық мәдениетін дамытатын нақты мысалдар.

Бұл педагогикалық идеяның жаңашылдығы – **дәстүрлі география сабағына заманауи сандық технологияларды кіріктіру** арқылы оқушыларды зерттеуші ретінде қалыптастыруында. Сонымен қатар, **мәдени мұраларды визуализациялау арқылы оқушыларда ұлттық сана мен тарихи жауапкершілік сезімі** дамиды.

Практикалық жоба: «Менің туған қаламның мәдени картасы»

Жобаның мақсаты:

Оқушылардың туған өңіріндегі мәдени нысандар туралы білімін тереңдету, кеңістіктік ойлау қабілетін қалыптастыру, географиялық бағдарлау және цифрлық картографиялау дағдыларын дамыту. Сонымен қатар, оқушыларды тарихи-мәдени мұраларға құрметпен қарауға тәрбиелеу, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға машықтандыру.

Күтілетін нәтижелер:

- Оқушылар туған қаласының мәдени нысандары туралы нақты ақпаратпен танысады.
- Google Maps немесе QGIS бағдарламасында жұмыс жасау дағдылары қалыптасады.
- Жұмысты презентациялау арқылы сөйлеу, дәлелдеу, ой қорыту қабілеттері артады.

Жұмыс жоспары:

1. Зерттеу нысандарын таңдау
2. Координаталарды енгізу (Google Maps/QGIS)
3. Нысандарға сипаттама беру (атауы, тарихы, қызметі)
4. Интерактивті карта немесе постер жасау
5. Қорытынды тұжырым жазу және презентация

Жұмыс барысы:

1. Зерттеу нысандарын таңдау:

Оқушылар өз қаласындағы маңызды деп есептеген 3–5 мәдени нысанды жеке-жеке анықтады. Мысалы:

- Облыстық тарихи-өлкетану мұражайы
- Драма театры
- Тәуелсіздік ескерткіші
- Кітапхана
- «Достық» мәдениет үйі

2. Координаталарды енгізу (Google Maps/QGIS):

Әр оқушы таңдаған нысандардың нақты мекенжайын картадан қарап, координаталарын анықтады. Бұл координаталар Google Maps арқылы енгізіліп, QGIS бағдарламасына экспортталды. Нысандар қабат ретінде сақталып, картада жеке белгілермен белгіленді.

Әр оқушы қаланың мәдени кеңістігінің ұйымдасуы туралы жеке қорытынды жасады. Мысалы:

«Менің қаламда мәдени нысандар қаланың орталық бөлігінде орналасқан. Бұл – халыққа қолжетімділікті қамтамасыз етеді. Әрбір нысан өзінің тарихи және мәдени маңызымен ерекшеленеді. Зерттеу нәтижесінде туған қаламды тереңірек танып, оны бағалауды үйрендім».

Бір оқушының жұмыс мысалы:

Оқушы: Смагулова Елдана, 8-сынып

Таңдаған нысандар:

1. Қожа Ахмет Ясауи кесенесі
2. Этноауыл
3. Түркістан музыкалық-драма театры
4. Орталық мешіт
5. Түркістан тарихи-мәдени музейі

Google Maps координаталар:

- Қ.А.Ясауи кесенесі: 43.2970° N, 68.2690° E
- Этноауыл: 43.2895° N, 68.2668° E
- Театр: 43.3052° N, 68.2741° E

Сипаттамасы:

- **Қ.А.Ясауи кесенесі** – XIV ғасырда Әмір Темір салдырған, ЮНЕСКО тізіміне енген нысан.
- **Этноауыл** – қазақтың ұлттық салт-дәстүрлерін таныстыратын мәдени кешен.
- **Театр** – заманауи мәдени шаралар өтетін орталық.

Интерактивті карта:

ArcGIS StoryMap арқылы әзірленді. Картада әр нысан белгіленіп, сурет пен дерек қоса берілген.

Қорытынды:

«Зерттеу арқылы туған қалаларындағы мәдениет пен тарихтың тығыз байланысын ұғады. GIS көмегімен мен картаны жасау арқылы, мәдени ландшафты толық көз алдарына елестете алады».

ПРАКТИКАЛЫҚ ЖҰМЫСТЫҢ НЕГІЗГІ ДАҒДЫЛАРҒА ӘСЕРІ

Практикалық жұмыстың оқушылардың дағдыларына ықпал ету деңгейін көрсететін диаграмма.

Әдебиеттер:

1. Абанов К.- ГАЖ және қашықтан зондтау әдістерін жер мониторингіне қолдану туралы конференция материалдары
2. Алиаскаров Д., Каймулдинова., Лайсханов Ш- Цифрлық картография және геоақпараттық технологиялар контекстінде тарихи-картографиялық ресурстар жасау әдістемесі.
3. Бурибаев Ж., Абдиразақ З., Омарова Р- Қазақстандағы кеңістік деректерді талдау және геоақпараттық жүйені дамыту туралы.

LESSON STUDY: МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДАҒЫ ТИІМДІ КЕРІ БАЙЛАНЫС-САПАЛЫ ОҚЫТУДЫҢ НЕГІЗІ

Жекебаев Саян Шайкенович- математика пәні мұғалімі,
Оразбаева Роза Жахановна - математика пәні мұғалімі,
М.Жұмабаев атындағы гимназиясы,Қарағанды қ.

Егер біз балаларды қазір де бұрынғы әдіс-тәсілдермен оқытататын болсақ, біз олардың болашағын ұрлаған боламыз.
Джон Дьюи

Қазіргі таңда оқушылардың сабаққа деген ынтасы төмен екендігі жиі айтылады. Оқушыларға арналған ақпараттардың көптігі сонша, тіпті берілген тапсырмаға зейіндерін шоғырландырып қарауға және тереңінен ойлауға уақыттарын жұмсағылары келмейді. Джон Хэтти «Нәтижелі оқыту» атты кітабында 50 мыңнан астам зерттеу нәтижелерін қорытындылады. Хэттидің пікірінше, оқушының білім жетістігін жақсартудың ең маңызды факторы – ол сабақтағы тиімді кері байланыс. Оқу процесінде берілген кері байланыс жағымды немесе жағымсыз да болуы мүмкін. Жалпы кері байланысты алдымен оқушыға мұғалім беріп, сонан соң нақты орындалған тапсырма бойынша оқушының кері байланысы арқылы білім жетістігін бағалауға болады.

Кері байланыс дегеніміз не? Кері байланыс (ағылш. feedback) – адамның өзі куә болған оқиғаға немесе басқалардың әрекетіне айтылған пікірі, реакциясы. Сонымен қатар айта кету керек: кері байланыс-бұл оқушыны мақтау емес («жақсы жұмыс жасадың», «бұл тамаша сабақ болды») , кеңес беру емес. Дәстүрлі сабақтарда үнемі біз кері байланысты жүргізіп пе едік? Өздеріңіз білесіздер сабақтың соңында немесе жаңа тақырыпты түсіндіріп болған соң біз балаларға төмендегідей сұрақтарды қоятынбыз: балалар бүгінгі тақырыпты түсіндіңдер ме?, кім түсінбеді?, кімнің сұрақтары бар?. Бұл әрине ауызша кері байланысқа жатады. Осындай сұрақтарға оқушылар не деп жауап беруші еді әрине тез кету, үзіліске немесе үйге қайту үшін оқушылар түсіндік, сұрақ жоқ деп жауап беретін. Ал қазіргі сабақтарда тиімді кері байланыс берсе - сапалы оқытудың негізі болып табылатындығын көрсеткіміз келеді.

Кері байланыстың негізгі жеті белгісі:

1. *Түсіндіру емес, фактілердің басым болуы* – орындалған жұмысқа фактілер арқылы кері байланыс беру;
2. *Оқушыны бағалауға емес, орындаған тапсырмасына назар аудару*-тапсырманы орындау барысында нақты не істелгені, не істелмегені талқыланады.
3. *Сабақ мақсатымен байланыс*-орындалған жұмыс бойынша қаншалықты сабақ мақсатына жеткендігін айқындау;
4. *Сенімді және сыпайы атмосфера*-кері байланыс беруде тек қана оң жағын ғана емес, үнемі теріс жағын да көріп айта білу;
5. *Кері байланыстың кімге арналғандығы*-кері байланыс беретін адам жай ғана жағдайды талдаумен шектелмейді, ол мұғалімге өз мақсатына жету жолын табуға мүмкіндік беретін сұрақтар қояды.
6. *Болашақтағы білімділік*-кері байланыс беру арқылы мақсатқа қол жеткізуге деген сенімділіктің болуы;
7. *Жүйелілік* – бұл сатысында оқушы болсын, мұғалім болсын өз жұмысына өзгеріс енгізудің қажеттілігін түсіну.

Осы алынған мәліметтерді негізге ала отырып гимназиямызда Lesson Study жүргізуді жоспарладық. Lesson Study тәсілін жүзеге асыру үшін топ мүшелерімен ақылдаса келе, «**Сабақтағы тиімді кері байланыс-сапалы оқытудың негізі»** тақырыбы бойынша 8«Б» сыныбында Lesson Study жүргізуді жоспарладық. **Зерттеу тақырыбымыз:** «Жаратылыстану бағытындағы пәндерде кері байланыс арқылы алған білімдерін интерпретациялау дағдыларын арттыру». Lesson Study-ді жоспарлауда мынадай қадамдар жасадық:

Бірінші қадам: *Lesson Study- ды жоспарлау*

	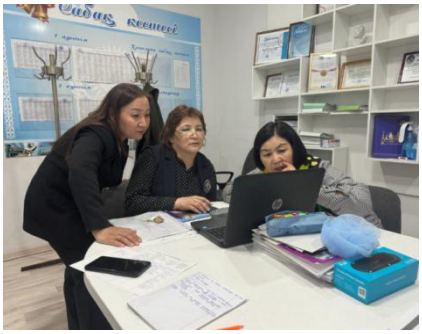
Бірінші LS-ді бірлесіп жоспарлау	*Бірінші LS-ді талқылау және ортақ қорытынды шығару*

Екінші қадам: ***А, В, С оқушыларды таңдау.***

А оқушы	В оқушы	С оқушы
Білімді, оқу жетістігі барлық пәндерден жоғары көрсеткіштерге ие.	*Барлық сабақтардан үлгерімі орташа, тапсырмаларды өз бетімен орындай алады.*	*Оқу үлгерімі әлсіз, өтілген тақырыпты ішінара түсінеді,оқу процесі көбінесе қызықтырмайды.*

Үшінші қадам: ***Пәндер бойынша ҚМЖ - ды бірлесе жоспарлау.***

Талқылау барысында сабақтардың өткізілу мерзімі, бақылауға алынатын оқушылардың іс әрекеті және күтілетін нәтиже айқындалды. Lesson Study бойынша әр мұғалім үш сабақтан өткізуді жоспарладық.

Бірінші сабақ мақсаты – оқытудың жаңа әдістемесін қолдану. Бұл мақсатқа жету үшін барлық сабақтардың бірінші циклінде бірдей әдіс тәсілдерді қолдануды жоспарладық. Әр тапсырма соңында «Екі жұлдыз бір тілек» арқылы кері байланыс беріп отырды. Оқушылар әр сабақта кері байланыс беруге дағдыланбағандықтан, кері байланыс беру бұл сабақтарда дұрыс бола қоймады. Сабақта «А» оқушысы сабақ материалын толық көлемде меңгеріп, өзін көшбасшы ретінде таныта білді. Тапсырманы өзі жасап отырды, ешкімге көмек көрсетпей, бірден тапсырманы өз қолына алып алуға, оны орындауға тырысты. Топта жұмыс жасай алмады. «В» оқушысы топпен жұмыс істеуге тырысады, оның рөлі соншалықты айқын болған жоқ. «С» оқушыны сабаққа бойы бір үрей билеп, қорқып отырды, ашыла алмады.

Екінші сабақ мақсаты – жаңа оқыту әдістемесін пайдалана отырып, мұғалімнің оқыту шеберлігін арттыру. Сабақты өткізудің екінші циклі бойынша да «Екі жұлдыз бір тілек» арқылы кері байланыс барілді. Бұл циклда оқушыларға алдымен мұғалім кері байланыс беріп, артынан олардың тапсырмалар бойынша нақты өз ойларын сұрады. Бұл жерде А және В деңгейіндегі оқушылар белсенділік танытты. Бұл жолы А оқушысы топта *тапсырмаларды бөліп бергенімен көбінесе өзі орындап, өзі жауап беруге* тырысты.

Үшінші сабақ мақсаты - жаңа оқыту әдістемесін пайдалану кезінде мұғалімнің бақылау қабілетін артыру. 8 сыныпта өткен «Квадрат теңсіздіктер жүйесін шешу» тақырыбындағы: Берілген функцияның анықталу облысын тап: $y=\sqrt{5x^2-4x-12}+\sqrt{25-x^2}$ тапсырмасындағы А оқушының берген кері байланысы:

Плюс: анықталу облысын табуда теңсіздіктер жүйесін шешуді қолдандым;

Минус: аралықтардағы таңбаларды табуда қиналдым;

Қызықты: функция бірнеше қосылғыштардан тұрса, анықталу облысын табуды үйрендім.

		
Кері байланыс «Плюс, минус,	*Оқушылардың сабақ барысындағы ауызша жауап берулері*	

қызықты»	

Сонымен, кері байланыс оқу/оқыту мен үйренудің/үйретудің қалай жүріп жатқандығын, оның сапасын анықтау мүмкіндігін беретіндігіне көзіміз жетті. Кері байланыс дұрыс жауап немесе бағыт таңдалынып, қателерді түзету әрекеттерін іске қосады.

Ол оқушыға не берді? Оқушы өз әрекетін реттей алды, сабақта не үшін әрекеттер жасалғанын түсінді, өз оқуына жауапкершілік алды, болған жағдайға рефлексия жасап үйренді, өзін-өзі реттеуге машықтанды. *Мұғалімге не берді?* Мұғалім тиімді жоспарлауға, сабаққа нақты мақсат қоюға, оқушы ерекшеліктерін анықтауға, сабағына өзгеріс енгізуге мүмкіндік алды. *Ата-аналарға:* жиі және маңызды кері байланыс ұсынылған жағдайда оқыту тиімді болады.

Байқағанымыздай кері байланыстың оқушының білім жетістігіне тигізетін әсері мол екені көрініп тұр. Кері байланыс қажет пе? деген сұраққа оқушылар төмендегідей жауап берді:

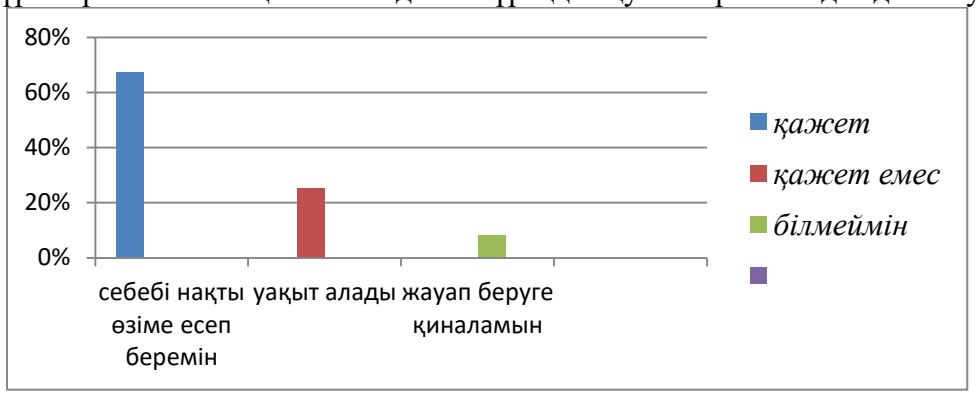

Оқушыға дұрыс кері байланыс беруге үйрету үшін:

-әр сабақта мұғалім оқушыға орындаған жұмысы бойынша алдымен өзі кері байланыс беру керек;

-оқушы тек қана орындаған тапсырмасы бойынша кері байланыс беру керек;

-тапсырманың функционалдық сауаттылыққа негізделгендігін оқушы көре білуге үйрету керек;

-алған ақпараттың минус тұстарын да айта білуге дағдыландыру керек.

Қорыта келе, алдағы уақыттарда да өз сабақтарымызда бұл әдісті жандандыра түсеміз деген ойдамыз. Әр мұғалімнің ойлауы, ұйымдастыру тәсілі әртүрлі болғандықтан әр сабақтар сан түрлі өткізілгені анықталады. Осы жерде, «Мұғалімдер, өз кезегінде, өзінің сабақ беруіне емес, оқушылардың оқу ептілігін дамытуға назар аударуы тиіс. Осы мақсатта мұғалім оқыту ортасын құру керек, соның арқасында оқушылар ақпаратты енжар қабылдамай, оқу үдерісіне белсенді қатысатын болады» деген Выготскийдің сөзінің ақиқаттығына сенесің. Болашақта осындай әдіс - тәсілдерді қолдана отырып өткен сабақтар арқылы оқушының білім, білік дағдыларын арттыруды көздеп отыр және үлгерімі "С" дәрежесіндегі оқушылармен әлі де жұмыстар жасап "В" дәрежесіне жеткізуге, "В" дәрежесіндегі оқушыларды "А" дәрежесіне жеткізуге тырысамыз.

Әдебиеттер:

1. Выгодский Л.С. Психология развития ребенка. Москва, изд. «Смысл», 2005г.
2. Джон Хэтти, Видимое обучение, Москва, изд. «Национальное образование», 2017г.
3. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Астана, 2022 жыл
4. Мағжан Жұмабаев, Мағжан педагогикасы, Алматы қ., «Самға» баспасы,2024 жыл.
5. Ыбырай Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы .Жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында критериалды бағалау бойынша әдістемелік нұсқаулық. Астана, 2016 жыл.

БАСШЫНЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ – БІЛІМ САПАСЫНЫҢ КЕПІЛІ

Жекебаев Саян Шайкенович, гимназия директоры
«Мағжан Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ, Қарағанды қ.

Басшының кәсіби құзыреттілігі қазіргі заманғы білім беру жүйесінің сапасын қамтамасыз етудің негізгі факторы болып табылады. Мақалада басқару саласындағы кәсіби құзыреттілік ұғымы, оның компоненттері, педагогикалық басқарудағы рөлі және білім беру сапасына әсері қарастырылады. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, басшының стратегиялық ойлау қабілеті, кәсіби білім деңгейі, коммуникативтік дағдылары және басқару мәдениеті білім ұйымындағы оқу процесінің тиімділігін тікелей анықтайды. Автор кәсіби құзыреттіліктің дамуы үшін үздіксіз кәсіби білім алудың, тәжірибелік оқытудың және инновациялық басқару әдістерін қолданудың маңыздылығын атап өтеді.

Кілт сөздер: басшы, кәсіби құзыреттілік, білім беру сапасы, басқару мәдениеті, стратегиялық басқару, педагогикалық менеджмент.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі күрделі, динамикалық және технологиялық тұрғыдан үнемі өзгеріп отыратын салалардың бірі болып табылады. Мұндай жағдайда мектеп, колледж немесе университет сияқты білім беру ұйымдарының тиімділігін қамтамасыз ететін басты факторлардың бірі – басшының кәсіби құзыреттілігі. Кәсіби құзыреттілік дегеніміз – белгілі бір кәсіби қызметті орындауға қажетті білім, дағдылар мен қабілеттер жиынтығы, оны практикалық деңгейде тиімді қолдана білу. Басшының кәсіби құзыреттілігі білім ұйымының стратегиялық дамуын жоспарлаудан бастап, оқыту сапасын бақылауға дейінгі барлық процестерде шешуші рөл атқарады.

Басшының кәсіби құзыреттілігін бірнеше компоненттерге бөлуге болады: стратегиялық құзыреттілік, басқарушылық дағдылар, коммуникативтік қабілеттер, инновациялық ойлау және моральдық-этикалық стандарттарды сақтау. Стратегиялық құзыреттілік басшыға ұйымның ұзақ мерзімді мақсаттарын айқындауға, оқу бағдарламаларын жетілдіруге және ресурстарды тиімді бөлуге мүмкіндік береді. Басқарушылық дағдылар оқу процесін ұйымдастыру, персоналды басқару және білім беру қызметтерін бағалау сияқты күнделікті міндеттерді сапалы орындауға көмектеседі. Коммуникативтік қабілеттер педагогикалық ұжыммен, ата-аналармен және білім саласының басқа да субъектілерімен тиімді өзара әрекеттесуді қамтамасыз етеді. Инновациялық ойлау жаңа білім беру технологияларын енгізу, заманауи әдістемелерді қолдану және оқу процесін үздіксіз жетілдіру үшін қажет.

Басшының кәсіби құзыреттілігінің жоғары деңгейі білім беру сапасына тікелей ықпал етеді. Зерттеулер көрсеткендей, кәсіби құзыретті басшының басқаруындағы ұйымда педагогикалық ұжымның мотивациясы жоғары, инновациялық жобалар сәтті жүзеге асады және оқу жетістіктері тұрақты өсім көрсетеді. Сонымен қатар, кәсіби құзыреттілікке ие басшы жаңа педагогикалық технологияларды енгізуге және заманауи білім беру стандарттарын орындауға қабілетті, бұл оқу процесінің сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Кәсіби құзыреттілік тек білім беру ұйымында ғана емес, сонымен қатар қоғамдағы жалпы білім беру сапасына да әсер етеді. Басшының тиімді басқаруы мектеп немесе колледждегі білім беру мәдениетін қалыптастыруға, педагогикалық қызметкерлердің кәсіби дамуына және оқушылардың оқу мотивациясына оң ықпал етеді. Сонымен қатар, кәсіби құзыреттілікті дамыту арқылы басшы оқу ұйымының инновациялық әлеуетін арттыра алады, заманауи технологияларды тиімді енгізу арқылы оқу процесін жетілдіреді.

Қазіргі заманда басшының кәсіби құзыреттілігін арттыру мақсатында бірнеше стратегиялар қолданылуда. Олардың ішінде үздіксіз кәсіби білім алу, тәжірибелік оқыту бағдарламалары, коучинг және менторлық, кәсіби қоғамдастықтарда тәжірибе алмасу ерекше маңызды. Сонымен қатар, электрондық оқыту және басқару ақпараттық жүйелерін қолдану басшының ақпараттық мәдениетін дамытуға және оқу процесін тиімді басқаруға мүмкіндік береді. Кәсіби құзыреттілікті бағалау жүйесі де маңызды рөл атқарады, өйткені ол басшының күшті және әлсіз жақтарын анықтауға, дамыту жоспарын құруға мүмкіндік береді.

Басшының кәсіби құзыреттілігін арттыру тек жеке тұлғаның білім деңгейімен шектелмейді, сонымен қатар ұйымның ішкі мәдениетімен, педагогикалық ұжымның кәсіби ынтымақтастығымен байланысты. Басшы кәсіби құзыреттілігін жетілдіре отырып, ұйымның барлық қызметкерлеріне үлгі көрсетеді, оларды жаңа әдістемелерді қабылдауға және қолдануға ынталандырады. Мұндай жағдайда оқу процесі сапалы, тиімді және инновациялық бағытта жүргізіледі.

Қорытындылай келе, басшының кәсіби құзыреттілігі – білім сапасының кепілі және білім ұйымының дамуының басты факторы болып табылады. Жоғары деңгейдегі кәсіби құзыреттілік оқу процесін ұйымдастырудың тиімділігін арттырады, педагогикалық ұжымның ынтымақтастығын нығайтады және оқу жетістіктерінің өсуіне әкеледі. Сондықтан басшының кәсіби құзыреттілігін арттыруға бағытталған жүйелі іс-шаралар білім беру сапасын жақсартудың стратегиялық негізі болып табылады. Кәсіби құзыретті басшы арқылы білім беру жүйесі тұрақты дамуға, инновациялық бағытта жетілуге және қоғамдағы білім сапасының артуына қол жеткізе алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Аманжолов, Ж. (2020). *Басқару психологиясы және педагогикалық менеджмент*. Алматы: Жазушы.
2. Құсайынов, Т. (2019). *Білім беру ұйымындағы басшылық дағдылары*. Нұр-Сұлтан: Ғылым.
3. Иванов, С. (2018). *Профессиональная компетентность руководителя и качество образования*. Москва: Просвещение.
4. Назарбаев, Е. (2021). *Стратегиялық басқару және инновациялық білім беру технологиялары*. Алматы: Ұлттық ғылым.
5. UNESCO. (2017). *Leadership in Education: Developing Competencies for Quality Learning*. Paris: UNESCO Publishing.

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖӘНЕ БІЛІМ САПАСЫ

Жулбаева Жаннат Толеукадировна, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
«Академик Е.А.Букетов атындағы жалпы
білім беретін мектеп» КММ, Қарағанды
Макажанова Меруерт Токеновна, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
«Академик Е.А.Букетов атындағы жалпы
білім беретін мектеп» КММ, Қарағанды
Ғылыми жетекшісі: Абзалбек Лаура Сапарқызы,
бағалау құралдарын құрастырушы-эксперт,
«НЗМ» ДББҰ Педагогикалық өлшеулер орталығы,
педагогика ғылымдарының магистрі

Білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында білім сапасының негізгі көрсеткіштерінің бірі ретінде білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту ерекше маңызға ие болады [1]. Қазіргі заманғы мектеп теориялық материалды меңгеруге ғана емес, сондай-ақ білімді нақты өмірде қолдану дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Функционалдық сауатты тұлға ақпаратты талдауға, сыни ойлауға, өз бетінше шешім қабылдауға және алған білімін практикалық қызметте тимді пайдалануға қабілетті [2]. Сондықтан білім беру жүйесінің мақсаты - өмірге бейім, дербес шешім қабылдай алатын тұлға қалыптастыру.

Функционалдық сауаттылық - бұл тұлғаның алған білімі мен дағдыларын түрлі қызмет салаларында өмірлік міндеттерді шешу үшін пайдалану қабілеті [2]. Ол оқырмандық, математикалық, жаратылыстану, ақпараттық, коммуникативтік және әлеуметтік сауаттылықты

қамтиды. Функционалдық сауаттылықты дамыту білім алушылардың білім сапасына тікелей байланысты.

Халықаралық зерттеулерде бұл мәселе кеңінен қарастырылады. Мәселен, экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы жүргізетін PISA зерттеуі оқушылардың білімді өмірлік жағдаяттарда қолдану қабілетін бағалауға бағытталған [5].

Сапалы білім саналылығымен, жүйелілігімен, беріктігімен және жаңа жағдайларда қолдану мүмкіндігімен сипатталады [5].

Егер оқушы білімін практикада қолдана алса, бұл функционалдық сауаттылықтың қалыптасқанын көрсетеді. Білім беру процесінде оқушылардың дербестігі мен танымдық белсенділігін дамытуға бағытталған оқытудың белсенді әдістері ерекше рөл атқарады [4]. Оларға проблемалық оқыту, жобалық қызмет, зерттеу тапсырмалары, мәтінмен жұмыс, топтық және жұптық жұмыс, сондай-ақ сыни ойлауды дамыту технологиялары жатады.

Оқырман сауаттылығы табысты оқудың негізі болып табылады [2]. Мәтінді түсіну, талдау және түсіндіру қабілеті оқушылардың танымдық дағдыларын қалыптастыруға және ой-өрісін кеңейтуге ықпал етеді. Мәтінмен жұмыс істеу ақпаратты іздеуді, басты ойды бөліп алуды, сұрақтарды тұжырымдауды, алған білімді қайта баяндауды және қолдануды қамтиды.

Коммуникативтік сауаттылық өз ойын білдіру, ұстанымын дәлелдеу, диалог жүргізу және ұжымда жұмыс істеу білігін қалыптастырады. Бұл оқушылардың табысты әлеуметтенуіне ықпал етеді және оқу материалын меңгеру сапасын арттырады [5].

Практикалық-бағдарланған тапсырмаларды пайдалану білім алушыларға нақты өмірлік жағдайларда білімді қолдануға мүмкіндік береді, жауапкершілікті, дербестікті және оқуға қызығушылықты дамытады [4]. Қалыптастырушы бағалау материалды түсіну деңгейін қадағалауға және білім беру процесін уақтылы түзетуге көмектеседі [4].

1-кесте - Функционалдық сауаттылық пен білім сапасының байланысы

Функционалдық сауаттылықтың компоненттері	**Білім сапасына әсері**
Оқырмандық сауаттылық	Оқу материалын терең түсіну
Сын тұрғысынан ойлау	Білімнің саналылығы және жүйелілігі
Коммуникативтік сауаттылық	Білімді қолдану және оларды түсіндіру білігі
Ақпараттық сауаттылық	Ақпарат көздерімен жұмыс істеу дағдылары
Іс жүзінде қолдану	Білімнің беріктігі мен орнықтылығы

Қазақ тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту ерекше рөл атқарады. Себебі тіл - ойлаудың, қарым-қатынастың және әлеуметтік әрекеттің құралы [5]. Сабақ барысында мәтінмен жүйелі жұмыс жүргізіледі: INSERT әдісі, «Қалың және жіңішке сұрақтар», мәтінге балама тақырып ұсыну, автор көзқарасын анықтау, мәтінді өмірмен байланыстыру тиімді тәсілдер болып табылады [4]. Мысалы, әлеуметтік тақырыптағы мәтінді талдау кезінде оқушылар мәселені қазіргі қоғаммен байланстырып, өз пікірін дәлелдейді. Бұл олардың сыни ойлау дағдыларын дамытады. Коммуникативтік сауаттылықты қалыптастыруда диалогтік оқыту тәсілдері: пікірталас, рөлдік ойын, жұптық сұхбат, аргумент қорғау. Мәселен, «Әлеуметтік желінің пайдасы мен зияны» тақырыбында оқушылар екі позицияны қорғап, дәлел келтіреді. Бұл сөйлеу мәдениетін және логикалық ойлауын жетілдіреді.

Білімді өмірде қолдануға бағытталған тапсырмалар: өтініш жазу, хабарландыру құрастыру, ресми хат жазу, жарнама мәтінін әзірлеу. 6-сыныпта мектепішілік іс-шараға хабарландыру жазу тапсырмасы беріледі. Бұл оқушылардың тілдік білімін нақты өмірлік жағдайда қолдануына мүмкіндік береді [4].

Қалыптастырушы бағалау: дескрипторлар, өзін-өзі бағалау, өзара бағалау; кері байланыс парағы. Бұл тәсілдер оқушылардың жауапкершілігін арттырып, білім сапасын жүйелі түрде бақылауға ықпал етеді.

Қазіргі білім беру жағдайында цифрлық технологиялар функционалдық сауаттылықты дамытуға мүмкіндік береді [4]. Жасанды интеллект құралдары да педагогикалық мақсатта шектеулі әрі саналы түрде қолданылуы мүмкін. Мысалы, OpenAI әзірлеген ChatGPT жүйесін мәтінді талдау материалы ретінде; стильдік қателерді анықтау үшін, оқушы мәтінімен салыстыру мақсатында, аргумент сапасын бағалау үшін қолдануға болады [6]. Бұл жағдайда

жасанды интеллект дайын жауап көзі емес, сыни талдауға арналған құрал ретінде пайдаланылады. Оқушылар ұсынылған мәтінді жетілдіреді, түзетеді, бағалайды. Осы арқылы олардың акпараттық және сыни ойлау дағдылары дамиды. Сонымен қатар цифрлық мәдениеті қалыптастырылады: ақпаратты тексеру, авторлық құқықты сақтау, академиялық адалдықты ұстану [6]. Жасанды интеллект - мұғалімді алмастырмайды, керісінше оқыту сапасын арттыруға көмектесетін әдістемелік құрал болып табылады.

Функционалдық сауаттылықты дамыту - білім сапасын артырудың негізгі шарты болып табылады [1]. Қазіргі заманғы білім беру технологияларын қолдану, сыни ойлауды дамыту, практикалық-бағдарланған тапсырмаларды пайдалану және оқырмандық сауаттылықты қалыптастыру дербес, ойлаушы және әлеуметтік белсенді тұлғаны даярлауға ықпал етеді. Қазақ тілі сабағында мәтінмен жұмыс, белсенді әдістер, практикалық тапсырмалар және қалыптастырушы бағалау жүйелі қолданылған жағдайда оқушылардың сыни ойлауы, комуникативтік дағдылары, ақпараттық мәдениеті, білімді өмірде қолдану қабілеті қалыптасады. Цифрлық құралдар мен жасанды интеллект технологиялары осы үдерісті қолдайтын қосымша мүмкіндік болып табылады. Негізгі рөл – мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен оқушының белсенді әрекетіне тиесілі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. – Астана, 2022.
2. Мектептегі заманауи білім беру технологиялары: әдістемелік құрал. – Алматы: «Білім», 2020.
3. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі ұлттық іс-қимыл жоспары (2012–2016 жж.). – Астана, 2012.
4. OpenAI. Жасанды интеллект технологиялары жөніндегі ашық материалдар. – 2023. – URL: https://openai.com
5. PISA халықаралық зерттеу материалдары. OECD Programme for International Student Assessment. – Paris: OECD Publishing, 2022.
6. Педагогика: оқыту теориясы мен практикасы: оқулық / ред. жалпы басқ. – Алматы: Қазақ университеті, 2019.

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ: БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МҮМКІНДІКТЕРІ

Жунусова Асель Савденбековна
Тарих пәнінің мұғалімі
Педагог-сарапшы
Бұқар жырау ауданы білім бөлімі «Ақтөбе ЖББМ»КММ

Кіріспе

Қазіргі заманғы білім беру үрдісінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (АКТ) және жасанды интеллекттің (ЖИ) рөлі ерекше маңызға ие болуда. Орта білім беру процесінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын, зерттеу дағдыларын және танымдық қабілеттерін дамыту үшін заманауи технологияларды қолдану тиімді әдістердің бірі болып саналады. Тарих пәні өзінің ғылыми-әдістемелік сипатына байланысты әрдайым көрнекілікке, визуализацияға және кеңістіктік ойлауды талап етеді. Дәстүрлі әдістермен қатар цифрлық платформаларды пайдалану оқушылардың пәнге қызығушылығын арттырып, оқу процесін интерактивті және қолжетімді етеді.

Цифрлық платформалар мен жасанды интеллект құралдарын қолдану білім берудің жаңа моделін қалыптастырады, онда оқушылар тек теориялық біліммен шектелмей, нақты деректерді талдау, картографиялық материалдармен жұмыс, ғаламторлық ресурстардан ақпарат алу және оны өңдеу дағдыларын меңгереді. Сонымен қатар, ЖИ негізінде жасалған

платформалар әр оқушының жеке оқу траекториясын құруға мүмкіндік береді, бұл білім берудің сапасын арттырады және оқу материалын меңгеруді жеделдетеді.

Тарих сабағында цифрлық технологиялар мен ЖИ қолданудың тиімділігін зерттеу маңызды, өйткені бұл әдістер оқушылардың танымдық қызығушылығын оятып, олардың пәнге деген ынтасын арттырады, сондай-ақ оқу процесін инновациялық бағытта ұйымдастыруға жол ашады. Мектеп оқушылары үшін бұл құралдар тек білімді меңгеру деңгейін көтеріп қана қоймай, оларды ғылыми-зерттеу дағдыларына, ақпаратты талдау және сыни ойлауға үйретудің тиімді әдісі болып табылады.

Осы баяндамада тарих пәнінде цифрлық платформалар мен жасанды интеллектіні қолданудың педагогикалық, методикалық аспектілері қарастырылады, олардың оқушылардың білім деңгейіне, танымдық қызығушылығына және зерттеу дағдыларына әсері талданады. Сонымен қатар, заманауи платформалар мен ЖИ құралдарының қолдану тәжірибесі, олардың артықшылықтары мен мүмкіндіктері ғылыми тұрғыдан бағаланады.

Тарих сабағында цифрлық платформаларды қолдану оқу үрдісін жаңа деңгейге көтереді. Заманауи білім беру платформалары балалардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқу материалын визуалды түрде ұсынуға мүмкіндік береді. Мысалы, **World History Encyclopedia (WorldHistory.org)** - тарихқа қатысты сенімді материалдар: мақалалар, бейнежазбалар, карталар, 3D модельдер және бастапқы дереккөздер, **Spartacus Educational** - әртүрлі тарихи тақырыптарға арналған тегін онлайн энциклопедия, **Visualizing Cultures (MIT)** - тарихи оқиғаларды бейнелер мен иллюстрациялар арқылы көрсететін сайт,**Omeka** - музейлер мен архивтердегі тарихи материалдарды онлайн түрде көрсетуге арналған платформа (сайт жасау/жинақ ретінде),**Виртуалды экскурсиялар**-онлайн тарихи орындар мен музейлерді виртуалды түрде таныстыру (LessonInHistory секілді материалдардан идея алу), **Бейне-ресурстар**- Crash Course World History сияқты тарих бейне-сабақтар (YouTube негізінде) арқылы оқушыларға ақпаратты визуалды жеткізу. Оқушыларға тарихи-ғылыми процестерді нақты көрнекілікпен талдауға көмектеседі. Осылайша, теориялық материал тек мәтін түрінде ұсынылмай, интерактивті карталар, 3D модельдер арқылы көрсетіледі, бұл оқушылардың кеңістіктік ойлау қабілетін дамытуға ықпал етеді.

Цифрлық платформалар оқушыларға өздігінен оқуына жағдай жасайды. Мысалы, Moodle, Google Classroom, Kahoot сияқты платформалар арқылы оқытушы сабақ материалын интерактивті түрде ұсына алады, ал балалар тапсырмаларды кез келген уақытта орындап, өз деңгейін бақылауға мүмкіндік алады. Бұл әсіресе жоғары сынып үшін маңызды, себебі олардың оқу жүктемесі жоғары, ал өздігінен жұмыс жасау дағдылары міндетті түрде дамытылуы тиіс.

Сонымен қатар, цифрлық платформалар әртүрлі дереккөздермен жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Оқушылар онлайн-ресурстардан тарихи мәліметтер жинап, оларды талдай отырып, нақты ғылыми қорытынды жасауға үйренеді. Бұл тәсіл аналитикалық ойлау қабілетін, сыни ойлауды және ақпаратты дұрыс талдау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Тарих сабағында цифрлық платформаларды қолданудың тағы бір маңызды аспектісі – оқушылардың ынтасын арттыру. Интерактивті тапсырмалар мен ойын элементтері оқу процесін қызықты етеді. Мысалы, виртуалды саяхаттар, симуляциялық ойындар немесе интерактивті тесттер оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады, оқу материалын есте сақтау деңгейін жоғарылатады.

Цифрлық платформалар оқушыларды бағалау процесін жеңілдетуге де мүмкіндік береді. Онлайн-тесттер мен автоматтандырылған бақылау құралдары арқылы оқытушы оқушылардың білім деңгейін нақты, объективті түрде бағалай алады. Бұл әсіресе жоғары сынып оқушыларына қатысты маңызды, себебі олар әртүрлі деңгейде дайындықпен келеді, ал ЖИ мен цифрлық платформалар оқу процесін жеке тұлғалық ерекшеліктерді ескере отырып ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект құралдары мектеп деңгейінде тарих сабағын жүргізуде жаңа мүмкіндіктер ашады. ЖИ жүйелері оқушылардың жеке оқу траекториясын құруға, олардың

білім деңгейін талдауға және оқу материалын меңгеру процесін оңтайландыруға мүмкіндік береді. Мысалы, адаптивті оқыту платформалары әр оқушының білімін нақты бағалап, әлсіз тұстарын анықтайды және оларға бағытталған қосымша тапсырмаларды ұсынады. Бұл әдіс оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, өз бетінше зерттеу және талдау дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді.Мысалы, **Khan Academy** — тегін, кең таралған платформа. Оқушының тапсырмаларға жауаптарына қарай келесі тақырыптарды, қиындық деңгейін реттейді. ЖИ негізіндегі платформалар оқушылардың кеңістіктік ойлау қабілетін дамытуда тиімді. Мысалы, **Humy / Hello History**-AI-ға негізделген тарихқа арналған платформа; оқушылар тарихи тұлғалармен диалог жүргізеді, сұрақтар қоя алады және өткен заманның көзқарасын зерттейді. Бұл еңбек және кеңістіктік тарихи контекстті терең түсінуге көмектеседі. **Google Arts & Culture (VR турлар)**- Google-дың тарихқа арналған виртуалды экспедициялар платформасы; тарихи жерлер мен музейлерді 360°-та қарап шығуға мүмкіндік береді (кейбір бұрынғы Google Expeditions материалдары осы құрамға енген). Бұл оқушыларға нақты орындарды кеңістікте зерттеу тәжірибесін береді.

Тарихи процестер сияқты күрделі тақырыптарды нақты көрнекілікпен зерттей алады. Жасанды интеллект бұл процестерді деректерді өңдеу, нәтижелерді визуализациялау және сценарийлерді модельдеуде қолдайды. Студенттер өздерінің зерттеу жұмыстары үшін нақты ғылыми ақпаратты ала отырып, оны өңдеп, қорытынды жасай алады.Сонымен қатар, ЖИ оқушылардың зерттеу және аналитикалық дағдыларын дамытуды жеңілдетеді. Мысалы, I-II дүниежүзілік соғыстар, қазіргі кездегі саяси, әлеуметтік-экономикалық және мәдени процестерде бағдарлау немесе демографиялық өзгерістер туралы үлкен көлемдегі деректерді өңдеу кезінде ЖИ құралдары оқушыларға ақпаратты тез сараптау және салыстыру мүмкіндігін береді. Бұл тәсіл балалардың сыни ойлау қабілетін арттырып, ақпараттық мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді.

ЖИ қолданудың тағы бір маңызды артықшылығы – интерактивті оқыту мен ойын элементтерін енгізу мүмкіндігі. Оқушылар виртуалды зертханаларда немесе симуляциялық ойындарда тәжірибе жасай алады, бұл оқу процесін қызықты әрі есте сақтауға жеңіл етеді. Жасанды интеллект педагог үшін де тиімді құрал болып табылады. Ол оқушылардың үлгерімін бақылап, олардың білім деңгейін сандық көрсеткіштер арқылы бағалауға мүмкіндік береді. Бұл білім беру процесін тиімді ұйымдастыруға, жеке оқу траекториясын құруға және әр баланың қабілетін ескере отырып, оқу материалын оңтайландыруға жол ашады.

Қорытынды

Қазіргі білім беру үрдісінде тарих пәнін оқытуда цифрлық платформалар мен жасанды интеллектіні тиімді пайдалану мектеп оқушыларының оқу процесін жаңа деңгейге көтереді. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, заманауи технологияларды қолдану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады, оқу материалын меңгеру тиімділігін жоғарылатады және зерттеу дағдыларын дамытады. Цифрлық платформалар оқушыларға кеңістіктік ойлау қабілетін, ақпаратты талдау және сыни тұрғыдан бағалау дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект құралдары оқу процесін персонализациялауға, оқушылардың жеке қажеттіліктерін ескеруге және әлсіз тұстарын анықтап, қосымша ресурстар ұсынуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ЖИ оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмысына қажетті деректерді өңдеуге, визуализациялауға және нәтижелерді объективті бағалауға қолдау көрсетеді. Бұл тәсіл оқушылардың логикалық ойлау қабілетін, аналитикалық дағдыларын және ақпараттық сауаттылығын арттыруға ықпал етеді.

Интеграцияланған әдістердің педагогикалық тиімділігін бағалау көрсеткендей, цифрлық платформалар мен ЖИ қолдану оқу процесін интерактивті, қызықты және практикалық бағытта ұйымдастыруға мүмкіндік береді. оқушылар виртуалды зертханалар, симуляциялық модельдер мен адаптивті тапсырмалар арқылы өз бетінше зерттеу жүргізіп, білімдерін тереңдетеді және ғылыми қорытынды жасай алады.

Сондықтан, мектеп деңгейінде тарих сабағында цифрлық платформалар мен жасанды интеллектіні қолдану тек білім сапасын арттырып қана қоймай, студенттердің зерттеушілік,

аналитикалық және ақпараттық дағдыларын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Болашақта бұл технологияларды қолдану тәжірибесін кеңейту және жетілдіру оқу процесінің инновациялық бағытта дамуына, оқушылардың шығармашылық және ғылыми әлеуетін арттыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Бузаубакова К.Д., Беделбаева А.Е. Цифрлы білім беру ортасында педагогтің қызметін зерттейтін әдістемелік оқулық.

2.Ахметова, Г. (2020). Цифрлық технологияларды орта білім беру жүйесінде қолдану мәселелері. Алматы: Қазақ университеті баспасы.

3.Бейсенова, Л. (2021). Жасанды интеллект және педагогика: теория мен практика.Нұр-Сұлтан: Білім баспасы.

4.Russell, S., & Norvig, P. (2021). Artificial Intelligence: A Modern Approach. Pearson.

5.Goodfellow, I., Bengio, Y., & Courville, A. (2016). Deep Learning. MIT Press.

6.Қайырбекова.Ж.(2022).Колледж студенттері үшін цифрлық білім беру ресурстарының тиімділігі. Алматы: Орта білім баспасы.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ И EDTECH-РЕШЕНИЙ В ОБУЧЕНИИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИИ «ПЕРЕВЕРНУТЫЙ КЛАСС»: ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД

Зиновьева Л.Д., учитель математики,
Аринова Е.Т., учитель физики,
КГУ «Гимназия имени Шакарима»
г.Караганда

Процессы цифровизации образования обусловили необходимость пересмотра традиционной логики построения урока. Современный ученик функционирует в информационно насыщенной среде, где доступ к знаниям практически не ограничен. В этих условиях особую значимость приобретает не столько передача информации, сколько организация осмысленной деятельности по её переработке и применению.

Одним из подходов, отвечающих данным вызовам, является технология «перевернутый класс», получившая развитие в работах Jonathan Bergmann и Aaron Sams. Однако в контексте современной школы важна не только сама модель, но и её адаптация к реальным условиям цифровой инфраструктуры образовательной организации.

Смысл преобразования структуры урока заключается в переносе этапа первичного ознакомления с теоретическим материалом во внеурочную деятельность. Таким образом, аудиторное время освобождается для решения задач повышенного уровня сложности, обсуждения проблемных вопросов и индивидуального сопровождения.

Практика показывает, что при традиционной организации урока значительная часть времени затрачивается на объяснение, тогда как доля активной деятельности обучающихся остается ограниченной. В модели «перевернутого класса» меняется характер взаимодействия: ученик становится субъектом учебного процесса, а педагог — координатором и консультантом.

Важно подчеркнуть, что эффективность модели напрямую зависит от качества цифрового сопровождения и продуманности заданий для самостоятельной работы.

В ходе анализа результатов итоговых и диагностических работ в 7-х классах была выявлена устойчивая проблема: значительная часть учащихся демонстрировала низкие показатели освоения программного материала по алгебре и физике.

Основные причины заключались не столько в непонимании отдельных тем, сколько в недостаточно сформированных учебных навыках:

-отсутствие навыков самостоятельного изучения материала;

-трудности в систематизации информации;

-неумение формулировать проблемные вопросы;

-слабая рефлексия собственных ошибок.

Таким образом, возникла необходимость изменения организации учебного процесса с акцентом на развитие навыков учения и повышение качества обратной связи.

Для системной организации процесса необходима платформа, обеспечивающая доступ к материалам и мониторинг выполнения заданий. В качестве основной цифровой среды была выбрана платформа Bilimal.kz, позволяющая размещать материалы и организовывать системную обратную связь.

В фокусе инновации и учитель, и ученик.

Используя платформу, учитель: размещает ссылки на видеоуроки, информационные ресурсы и тренажеры; загружает дифференцированные задания к уроку; проверяет выполненные работы; предоставляет развернутый комментарий;

при необходимости возвращает задание на доработку.

Это позволило: рационально использовать время урока; организовать дифференциацию обучения; оперативно выявлять проблемные зоны; фиксировать динамику продвижения учащихся.

Учащиеся активно применяют мобильное приложение EduMark (интегрированное с Bilimal.kz) для получения заданий и выполнения работ.

Через приложение обучающиеся: выбирают удобный формат изучения материала;

получают задания в цифровом виде; оперативно видят результаты проверки;

знакомятся с комментариями учителя; формулируют вопросы по сложным моментам.

Такой формат обеспечивает: индивидуализацию обучения; постоянный доступ к ресурсам; систематическую обратную связь; развитие навыков самоанализа.

Практика показала эффективность такой последовательности действий. Проведен анализ педагогических результатов внедрения инновации «перевернутый» класс.

Краткосрочный результат показал, что учащиеся 7-х классов восполняют пробелы в знаниях; повышается качество выполнения текущих заданий; уменьшается количество типичных ошибок; возрастает активность при обсуждении материала на уроке. Долгосрочный результат проявляется в устойчивом росте качества знаний, формировании навыков самостоятельной работы с информацией, развитии умения анализировать собственные ошибки и повышении уровня учебной мотивации. Таким образом, образовательный процесс становится цикличным и рефлексивным. Особенно значимым стало изменение отношения учащихся к выполнению домашних заданий: они начали воспринимать их не как формальную обязанность, а как инструмент подготовки к активной работе на уроке.

Для оценки влияния технологии «перевернутый класс» и использования цифровых инструментов была разработана система индикаторов воздействия. Проведенный мониторинг показал положительную динамику по всем выделенным индикаторам. Во-первых, учащиеся стали активнее использовать цифровые ресурсы не только для выполнения задания, но и для уточнения теоретического материала. Наблюдения свидетельствуют о росте числа случаев взаимопомощи и совместного обсуждения решений. Во-вторых, по данным электронного журнала отмечена положительная динамика результатов по алгебре в 7-х классах.

Таблица 1. Индикаторы воздействия и инструменты измерения.

Индикаторы воздействия	Как измеряем?	Образец данных	Сбор данных
Переход от пассивного обучения к активному	Учащиеся используют различные инструменты для работы с ресурсами; оказывают поддержку друг другу при выполнении заданий	Проведение опросов; листы наблюдения за учебной активностью	Разработка анкет; формы наблюдения за учащимися A, B, C (разного уровня подготовки)
Осознанное чтение и изучение	Учащиеся составляют вопросы по изученному материалу;	Интервью с учащимися; анализ письменных работ	Подготовка вопросов интервью; запись ответов;

цифрового ресурса	систематизируют информацию		анализ работ учащихся
Повышение качества обучения	Получение более высокого балла при выполнении оценочных заданий	Динамика изменения оценок; результаты контрольных и диагностических работ	Мониторинг результатов по алгебре и физике в 7 классах через электронный журнал
Формирование навыка менеджмента времени	Выполнение работы за установленное время; своевременная сдача заданий	Дневник учета времени; анализ сроков выполнения	Мониторинг времени сдачи; анализ нарушений временных рамок

Однако ключевым фактором остается не сам инструмент, а педагогическая задача, которую он помогает решить.

В ходе апробации модели на уроках алгебры и физики в 7 классе была выстроена следующая последовательность:

-Размещение краткого видео-объяснения и структурированного конспекта,

-Онлайн-задание диагностического характера,

-Фиксация индивидуальных затруднений.

Анализ показал, что уже на этом этапе выявляется различие в глубине понимания материала, что позволяет заранее спланировать групповую работу.

В классе основное внимание уделялось: решению задач повышенного уровня;

взаимному объяснению способов решения; работе в парах с распределением ролей;

разбору типичных ошибок; краткой рефлексии в цифровой форме.

Наблюдения свидетельствуют, что активность обучающихся возрастает, а вовлеченность в обсуждение становится выше по сравнению с традиционным форматом. В процессе внедрения были отмечены следующие тенденции: увеличение доли самостоятельных ответов; снижение количества механических ошибок; более осознанное применение формул; рост интереса к предмету за счет интерактивных форм работы.

Особенно заметным стало изменение позиции обучающихся: они чаще формулируют вопросы и предлагают собственные способы решения.

Внедрение технологии «перевернутый класс» в сочетании с использованием платформы Bilimal.kz и мобильного приложения EduMark показало, что цифровая среда может стать инструментом развития учебной самостоятельности, а не только способом передачи информации.

Рисунок 1. Изменение индикаторов за период использования новых инструментов обучения.

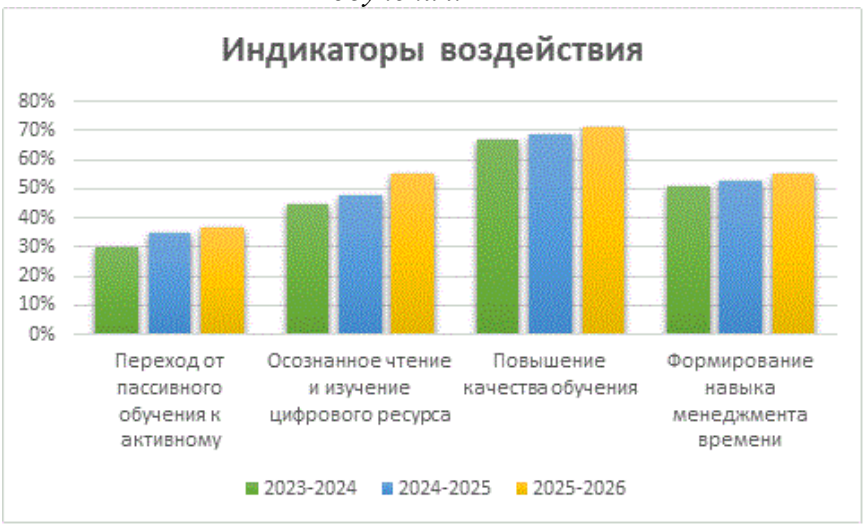

Следует учитывать, что модель не является универсальной и требует соблюдения ряда условий: четкая структурированность цифрового материала; доступность технических средств; системность внедрения (а не эпизодическое использование); пошаговое формирование навыков самостоятельной работы.

Без этих условий технология может свестись к простому переносу объяснения в видеоформат без качественного изменения учебного процесса.

Интеграция ИКТ и EdTech-решений в рамках технологии «перевернутый класс» позволяет переосмыслить структуру урока и повысить его практическую направленность. При грамотной организации цифровой среды модель способствует развитию самостоятельности, критического мышления и цифровой компетентности обучающихся.

Опыт внедрения показывает, что наибольший эффект достигается при сочетании цифровых инструментов с продуманной методической системой и постоянной педагогической рефлексией. Таким образом, «перевернутый класс» следует рассматривать не как модную тенденцию, а как инструмент осознанной трансформации образовательной практики, ориентированной на результат и личностный рост учащихся.

Литература

1. Государственный общеобязательный стандарт среднего образования Республики Казахстан.
2. Материалы платформы АСУ «Bilimal».
3. Методические рекомендации по использованию цифровых образовательных ресурсов в школе.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТІЛІ МЕН СӨЗДІК ҚОРЫН ДАМЫТУДАҒЫ «САУСАҚ ТЕАТРЫНЫҢ» РӨЛІ

Ивра Аянагүл бастауыш сынып мұғалімі,
Е.Е.Түйте ғылыми жетекші, академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды ұлттық зерттеу университетінің профессоры, фил. ғыл. кандидаты,
«Бақты ауылының №21 ЖББ мектебі» КММ, Қарқаралы ауданы

Кіріспе:

Қазіргі таңда білім беру сапасын арттырудағы басты міндеттердің бірі – оқушының функционалдық сауаттылығын, соның ішінде коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру.

Бастауыш сынып кезеңі – баланың тілдік нормаларды меңгеріп, байланыстырып сөйлеуіне негіз болатын маңызды саты. Білім алушылардың сөйлеу тілін дамытуда интерактивті және ойын технологияларын қолдану өзекті болып табылады. Осы орайда, әдебиеттік оқу сабақтарында «Саусақ театрын» қолдану – оқушылардың сөздік қорын байытудың ең тиімді инновациялық әдіс деп қолданамын.

Негізгі бөлім:

Саусақ театры – бұл баланың саусақтары арқылы түрлі кейіпкерлерді бейнелеп, шағын спектакльдер қою өнері. Ғылыми тұрғыдан алғанда, бұл әдіс психофизиологиялық ерекшеліктерге негізделген. Л.С. Выготскийдің «баланың сөйлеу тілі саусақ ұшында» деген тұжырымы саусақ моторикасы мен мидың сөйлеу орталығының (Брокка аймағы) тығыз байланысын айқындайды.

Саусақ театрын сабақ барысында қолдану келесі педагогикалық мүмкіндіктерді ашады:

Лексикалық қорын байыту: Ертегі кейіпкерлерінің мінез-құлқын, іс-әрекетін (мысалы: «елпілдеу», «айлакер», «маңғаз») сипаттау барысында баланың сөздік қорына жаңа эпитеттер, теңеулер мен фразеологизмдер енеді.

Диалогтік сөйлеуді қалыптастыру: Саусақ қуыршақтары арқылы оқушы кейіпкердің атынан сөйлеп, сұрақ қоюды, жауап беруді және интонацияны дұрыс қолдануды үйренеді.

Психологиялық кедергілерді жеңу: Қуыршақ арқылы сөйлеу баланың ұяңдығын басып, аудитория алдында еркін сөйлеуіне мүмкіндік береді.

Практикалық зерттеу және нәтижелер:

Қарқаралы аудан Бақты ауылының №21 ЖББ мектебіндегі тәжірибемде мен саусақ театрын әдебиеттік оқу сабағының үш кезеңінде қолданамын:

Дайындық кезеңі: Мәтінмен танысу, кейіпкерлердің портретін жасау.

Сахналау кезеңі: Саусақ қуыршақтарымен диалог құру (мысалы, «Шалқан», «Жыл басына таласқан хайуанаттар» ертегілері).

Рефлексия кезеңі: Өз сөйлеу мәнеріне талдау жасау.

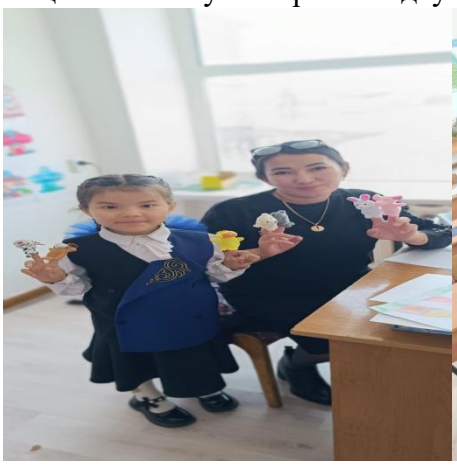

Бұл әдістеменің практикалық тиімділігі мен нәтижелілігі оқушыларымның ғылыми жетістіктерімен расталып отыр. Мектепішілік бақылаудың «Оқу-зерттеу қызметі» бағыты бойынша жүргізілген жүйелі жұмыстың нәтижесінде, 2026 жылы өткен «Зерде» ғылыми республикалық зерттеу жобалары мен шығармашылық жұмыстар конкурсының аудандық кезеңінде менің оқушым Мейрамбек Айару «Саусақ театры» тақырыбындағы жобасымен қатысып, жүлделі I ОРЫНДЫ иеленді. Облыстық кезеңіне қатысты.

https://www.instagram.com/reel/DPb5DdYDM9w/?igsh=dzR0Y2xpZm9ocmZ5

МАДАҚТАМА
ГРАМОТА

2 - 7 сынып оқушылары арасында өткен
«Зерде» республикалық зерттеу жобалары
конкурсының аудандық кезеңінде
«Этномәдениеттану»
секциясы бойынша I - орын иеленген
№21 ЖББ мектептің 1-сынып оқушысы
Мейрамбек Айару
марапатталады.

Жетекшісі: А.Ивра

Бөлім басшысы А.Жалелов

САРЫАРҚА ДАРЫНЫ

ҚАТЫСУШЫ

СЕРТИФИКАТЫ

Мейрамбек Айару

2 – 7 сынып оқушылары арасында «ЗЕРДЕ»
республикалық зерттеу жобалары конкурсының
облыстық кезеңінің қатысушысы

Басшы
С. Дамысхан

ЗС25№ 210

Қарағанды - 2025 жыл

Зерттеу барысында Айару саусақ театрының тек ойын емес, оқушының логикалық ойлауын, дикциясын және байланыстырып сөйлеуін жетілдіретін кешенді әдіс екенін ғылыми эксперименттер арқылы дәлелдеп шықты. https://www.instagram.com/reel/DPa6EC8jIHg/?igsh=MWtqMmlmaWh2Z2lvbw== Бұл жетістік ауыл мектебіндегі оқушылардың ғылыми әлеуетінің жоғары екенін және таңдалған әдістеменің өміршеңдігін көрсетеді.

Әдебиеттік оқуда күнделікті қолдану арқылы оқушылардың қызығушылығы оянып, тілдік қорының дамығаның байқап, жалпы мектепшілік бастауыш сынып оқушыларына, шағын орталық тәрбиеленушілеріне саусақ театрын қолдану арқылы көптеген ертегілер көрсетілді.

Осының нәтижесінде «Саусақ театры» тақырыбында авторлық әдістемелік ұсыным жазуды қолға алдым. Зерделеп басқа да мектептерге ұсыным жасау жоспарлануда.

Қорытынды:

Саусақ театры – бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын дамытудағы таптырмас құрал. Мейрамбек Айару сияқты оқушылардың жеңісі бұл әдістің сабақтан тыс уақытта да, ғылыми бағытта да үлкен нәтиже беретінінің айқын айғағы.

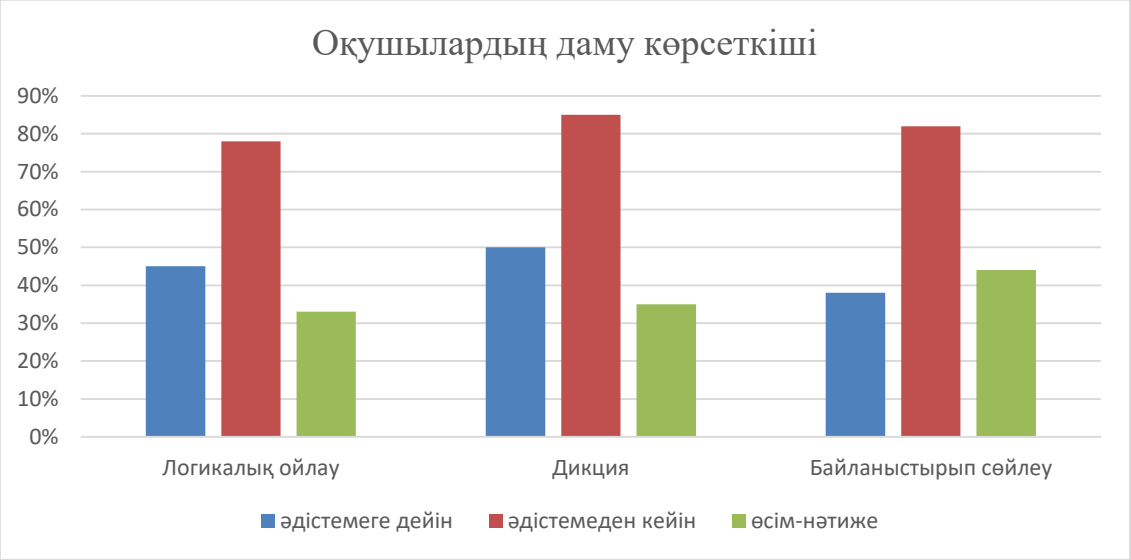

Нәтижені талдау (Қысқаша түсініктеме):

* Байланыстырып сөйлеу: Ең үлкен өсім (+44%) осы бағытта байқалды. Бұл саусақ театрының оқушыны ойын жүйелеуге және еркін сөйлеуге тікелей ынталандыратынын дәлелдейді.

* Дикция: Оқушылар кейіпкерлерді дыбыстау арқылы сөздерді анық, мәнерлі айтуды үйренді (+35%).

* Ғылыми әлеует: Диаграммадағы оң динамика ауыл мектебі оқушыларының танымдық қабілеті жоғары екенін және таңдалған әдістеменің өміршеңдігін нақты айғақтайды.

Мектепішілік бақылау мен сапалы жоспарлаудың нәтижесінде осындай заманауи тәсілдерді енгізу білім сапасын жаңа деңгейге көтереді.

Әдебиет

1. Выготский Л.С. Қиял мен шығармашылық балалық шақта. – М.: Ағарту, 1991.
2. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. – Астана, 2022.
3. Әлімбаева Р. Бастауыш сынып оқушыларының тілін дамыту әдістемесі. – Алматы, 2018.

ГЕОГРАФИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА АКТ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Зекенова Б.Ы. география пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші
“М.Жұмабаев атындағы гимназиясы”КММ, Қарағанды қ.
Ильяшова Ж.Р.география пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші
“М.Жұмабаев атындағы гимназиясы”КММ, Қарағанды қ.

Жаһандану дәуірінде білім беру жүйесінің алдында тұрған негізгі міндет – алған теориялық білімін өмірлік мәселелерді шешуде қолдана алатын функционалды сауатты тұлғаны қалыптастыру. География пәні оқушылардың қоршаған орта туралы тұтас бейнесін жасап қана қоймай, олардың кеңістіктік ойлауын және талдау қабілетін дамытады. Л.С. Выготскийдің бала дамуының психологиясына қатысты іргелі еңбектерінде атап көрсетілгендей, оқушының танымдық белсенділігі оның ішкі әлеуеті мен сыртқы ынталандырушы ортаның өзара әрекеттесуі арқылы дамиды [2]. Бүгінгі таңда

мұндай «ынталандырушы орта» рөлін ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) атқаруда.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың теориялық негіздері Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – бұл жай ғана ақпаратты беру емес, оны игерудің тиімді алгоритмдерін жасау. Dosova G. Y. және Alimbekov H. өз зерттеулерінде география сабақтарындағы сауаттылықты дамытудың нақты механизмдерін ұсынады [4]. Бұл ретте А.А. Вербицкийдің контекстік оқыту теориясы ерекше маңызға ие. Ол оқу үдерісін болашақ өмірлік немесе кәсіби іс-әрекеттің контекстінде ұйымдастыруды көздейді [3].

География пәнінде бұл контекст көбіне картамен жұмыс, статистикалық деректерді өңдеу және экологиялық болжам жасау арқылы жүзеге асады. ҚР Оқу-ағарту министрлігінің әдістемелік нұсқау хаттарында географиялық білімнің практикалық сипатын арттыру – басты басымдық ретінде көрсетілген [8].

АКТ құралдары – функционалдық дағдыларды дамытудың тетігі АКТ-ны білім беруге интеграциялау тек компьютерді қолдану емес, бұл оқу мазмұнын жаңа сапалық деңгейге көтеру [1]. География сабағында АКТ-ның келесі мүмкіндіктерін атап өтуге болады:

ГИС-технологиялар және виртуалды карталар: Оқушылардың кеңістіктік сауаттылығын арттыра отырып, күрделі географиялық нысандарды модельдеуге мүмкіндік береді.

Интерактивті презентациялар мен симуляторлар: бұл құралдар оқушыны зерттеуші позициясына қояды [10].

Практикалық әдістер мен креативті тапсырмалар Оқушылардың бәсекеге қабілеттілігін арттыруда логикалық сипаттағы тапсырмалар мен креативті жаттығулардың маңызы зор. 8-9 сыныптарға арналған тапсырмаларда АКТ-ны қолдана отырып орындалатын жобалық жұмыстарға басымдық беруге болады [5]. Мұндай тапсырмалар оқушының талдау, синтез және бағалау сияқты жоғары деңгейлі ойлау дағдыларын іске қосады.

«Өрлеу» БАҰО әдіскерлері ұсынған логикалық тесттер мен А.Е. Саировтың бәсекеге қабілеттілікті дамыту туралы еңбектерінде де АКТ арқылы кері байланыс орнатудың тиімділігі дәлелденген [9, 11]. География оқыту әдістемесінде пәннің мазмұнын заманауи технологиялармен байыту оқушының пәнге деген мотивациясын арттырудың басты шарты болып табылады [7].

География сабағында АКТ құралдарын қолданудың практикалық аспектілері

Мақаланың теориялық негіздерін практикамен ұштастыру мақсатында Google Earth, LearningApps және Wordwall платформаларын қолданудың нақты үлгілерін қарастырайық. Бұл құралдар оқытудың «цифрлық ортадағы белсенді оқыту» қағидасын толық жүзеге асырады [1].

1. Google Earth (Google Планета Земля) – виртуалды зерттеу алаңы Google Earth технологиясы оқушыларға географиялық нысандарды үш өлшемді (3D) форматта көруге, қашықтықты өлшеуге және рельефті талдауға мүмкіндік береді.

Тәжірибелік мысал: «Дүниежүзілік мұхит» тақырыбын өткенде оқушыларға Google Earth арқылы Мариан шұңғымасының тереңдігін зерттеу немесе ірі жанартаулардың кратерін жақыннан көру тапсырылады. Бұл оқушының картамен жұмыс істеу дағдысын (картографиялық сауаттылық) нақты өмірлік деректермен байланыстырады.

2. LearningApps – интерактивті бекіту құралы LearningApps сервисі арқылы мұғалімдер «Сәйкестендіру», «Жіктеу», «Хронологиялық тізбек» сияқты интерактивті модульдер жасай алады.

Тәжірибелік мысал: «Қазақстанның экономикалық аудандары» тақырыбында оқушыларға әр аймақтың өндірістік мамандануын сәйкестендіру тапсырмасы беріледі. Бұл креативті тапсырмалардың заманауи форматы болып табылады [5]. Оқушы қате жіберген

жағдайда жүйе оны бірден көрсетіп, өз бетінше түзетуге мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде өзін-өзі бағалау дағдысын қалыптастырады.

3. Wordwall – геймификация арқылы функционалдық сауаттылықты арттыру Wordwall платформасы сабақтың бекіту бөлімін ойын түрінде өткізуге өте қолайлы.

Тәжірибелік мысал: «Экологиялық мәселелер» тақырыбы бойынша «Ойын шоуы» (Quiz Show) немесе «Лабиринт» ойындарын ұйымдастыруға болады. Мұнда оқушы тек сұраққа жауап беріп қана қоймай, шешім қабылдау жылдамдығын дамытады. Бәсекеге қабілетті оқушыны даярлауда мұндай интерактивті жарыс элементтері оқушының пәнге деген қызығушылығын (мотивациясын) еселейді [11].

Осылайша, **Google Earth** кеңістіктік танымды кеңейтсе, **LearningApps** пен **Wordwall** логикалық ойлау мен деректерді жүйелеуге машықтандырады. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ тәжірибесі көрсеткендей, бұл құралдарды жүйелі қолдану географиялық білімнің функционалдық сипатын 70-80%-ға дейін арттыруға мүмкіндік береді [10]. Нәтижесінде оқушы тек картаны біліп қана қоймай, сол карта арқылы әлемдік процестерді талдай алатын деңгейге көтеріледі.

Зерттеулер мен практикалық тәжірибелерді талдай келе, АКТ құралдарын география сабағында қолдану – функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың ең тиімді жолы деген қорытындыға келеміз [6]. Цифрлық ресурстар оқушыға ақпаратты тек қабылдаушы емес, оны өңдеуші және жаңа өнім жасаушы ретінде әрекет етуге жағдай жасайды. Бұл өз кезегінде білім алушының XXI ғасыр дағдыларына ие болуына кепілдік береді.

Әдебиет

1. Бөрібаев Б. Б., Нақысбеков Б. Білім берудегі ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ). — Алматы: Кәсіпқой, 2017.
2. Выготский Л. С. Психология развития ребенка. — М.: Эксмо, 2005.
3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. — М.: Высшая школа, 1991.
4. Dosova G. Y., Alimbekov H. Formation of Functional Literacy in Geography Lessons. // Science and World, №2 (30), 2016.
5. Искакова Ә. С., Сұлтанова Г. М. География пәнінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға арналған креативті тапсырмалар жинағы (8-9 сынып). — Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2021.
6. Жетпісбаева Б. А. География сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың тиімді жолдары. Баяндама. — Қарағанды, 2020.
7. Құдайқұлов М. Географияны оқыту әдістемесі. — Алматы: Рауан, 2012.
8. ҚР Оқу-ағарту министрлігі. География пәнінде функционалдық сауаттылықты қалыптастыру және дамыту ерекшеліктері. Әдістемелік нұсқау хат. — Астана, 2022.
9. «Өрлеу» БАҰО. География пәнінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың тиімді жолдарының бірі – логикалық сипаттағы тест тапсырмалар жинағы. — Алматы, 2019.
10. НЗМ ДББҰ. География сабағында функционалдық сауаттылықты дамытуға бағытталған практикалық сабақтар жинағы. — Астана, 2018.
11. Саиров А. Е. География сабағында функционалдық сауаттылықты арттыра отырып бәсекеге қабілетті оқушыларды даярлау. — Павлодар: ПМПУ, 2019.
12. Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА. «Оқушылардың функционалдық сауаттылығын жаратылыстану және география сабақтарына қалыптастыру» атты ғылыми материалдар жинағы. — Астана, 2014.

АЛҒАШҚЫ ХИМИЯЛЫҚ ҰҒЫМДАР: ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ

Каденова Анар Мукымовна химия пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші
Балқаш қаласы«Абай атындағы №2 мектеп-лицейі» КММ

Отандық білім беру үдерісінде Қазақстан 2009 жылдан оқушылардың білім сапасына ауқымды бағалау мен талдау жүргізетін халықаралық салыстырмалы зерттеулерге қатысып келе жатқандықтан тақырып өзекті.

Қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаты – оқушының алған білімін өмірде тиімді қолдана алуына мүмкіндік жасау, яғни функционалдық сауаттылығын дамыту. Бұл бағыт Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында, сондай-ақ «Қазақстан – 2050» стратегиясы мен жаңартылған білім мазмұны бағдарламасында нақты көрсетілген. Химия пәніндегі алғашқы ұғымдарды меңгерту – осы міндеттің негізі. Себебі химиядағы ең негізгі түсініктер (зат, атом, молекула, қоспа, реакция, масса, көлем т.б.) оқушының ғылыми дүниетанымын қалыптастырады. Оқушы тұлғасының маңызды құзыреттілігі - бұл оқу қабілеті, сондықтан қазіргі заманғы мектеп әр түрлі мәселелерді өз бетінше шеше алатын, сыни тұрғыдан ойлана алатын, кез-келген ақпаратты қолдана алатын, білімін толықтыра алатын, сенімдерін қорғай алатын, өзін-өзі дамыта алатын, білімді іс жүзінде қолдана алатын шығармашылық тұлғаны қалыптастыру.

Функционалдық сауаттылық — тек білім алудың нәтижесі емес, ол жеке тұлғаның танымдық, шығармашылық, практикалық және әлеуметтік қабілеттерін өмірлік жағдаяттарда қолдана алу икемі. Сондықтан алғашқы химиялық ұғымдарды тек теория ретінде түсіндіру жеткіліксіз, оларды өмірлік тәжірибемен байланыстыру – заманауи педагогтің негізгі идеясы.

Химияны оқыту үдерісінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту мәселесі жағдаяттық тапсырмаларды шешу және білімді жаңа жағдайларда өз бетінше қолдану біліктілігін қалыптастыру аспектісінде іске асырылады. Жағдаятық тапсырмалар оқушыға ақпаратпен жұмыс жасау барысында зияткерлік операцияларды дәйекті түрде игеруге мүмкіндік береді: танысу – түсіну – қолдану – талдау – синтез – бағалау. Ұсынылған жағдаяттық тапсырмаларды орындай отырып, оқушылар пән бойынша білімдерін жақсарта алады.

Алғашқы химиялық ұғымдардың маңызы. Химияны оқыту жүйесі «Зат және оның қасиеттері», «Заттың құрылысы», «Химиялық реакциялар» сияқты негізгі ұғымдарға сүйенеді. Бұл алғашқы түсініктер оқушыларды күрделі химиялық құбылыстарды түсінуге, табиғатты ғылыми тұрғыдан қабылдауға жетелейді.

Алғашқы химиялық ұғымдар қатарына төмендегілер жатады:

- Зат, дене, молекула, атом ұғымдары;
- Заттың физикалық және химиялық қасиеттері;
- Химиялық элемент, химиялық белгі;
- Қоспа және таза зат;
- Химиялық реакция және оның белгілері.

Бұл ұғымдар – бүкіл химия ғылымының іргетасы. Егер оқушы осы деңгейде толық түсінсе, кейінгі күрделі тақырыптарды меңгеруі жеңілдейді және оқушының ойлау, талдау, салыстыру және дәлелдеу дағдылары дамыйды. Мысалы, «зат пен дене» арасындағы айырмашылықты ажырату – оқушының ғылыми тілде сөйлей алуына, терминологиялық сауаттылығына негіз болады.

Функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін сабақ үрдісінде тек теорияны меңгертіп қана қоймай, практикалық бағыттағы тапсырмалар, өмірлік жағдаяттарға негізделген сұрақтар қолдану маңызды. Мысалы:

- «Қоспалар» тақырыбын оқыту барысында оқушыларға А қоспасын тұрмыста қалай ажыратамыз?, суды тазарту жолдары қандай? деген сұрақтар беру арқылы білімді өмірмен байланыстыруға болады.

- «Заттың құрылысы» бөлімінде иіссу неге ұшады?, металл неге электр өткізеді? деген практикалық мәселелерді талдау тиімді.

Сонымен қатар сабақта күнделікті қолданатын тапсырмалар оқушының ойлау деңгейіне бағытталады.

Функционалдық сауаттылыққа арналған мәтіндік есептер, диаграммалар, графиктер талдау дағдысын дамытады. Мысалы:

- Жағдаяттық тапсырма: «Тұрмыста темір ыдыстар неге тот басады? Оны болдырмаудың қандай тәсілдері бар?»
- Зертханалық жұмыс: «Таза судың және минералды судың қасиеттерін салыстыру».
- Жобалық жұмыс: «Қоршаған ортадағы химиялық заттардың адам денсаулығына әсері».

Осындай тапсырмалар оқушылардың сыни және логикалық ойлауын, ақпаратпен жұмыс істеу қабілетін дамытады.

Пәнаралық байланыс және құндылыққа бағыт. Химиядағы алғашқы ұғымдарды меңгертуде биология, физика, география пәндерімен пәнаралық байланыс орнату тиімді. Мысалы: Атом құрылысын физикадағы «электрон» ұғымымен ұштастыру; Зат айналымын биологиядағы тірі ағзалардың тыныс алу және фотосинтез процестерімен байланыстыру. Бұл байланыс оқушылардың дүниетанымын кеңейтіп, ғылымдардың біртұтастығын түсінуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, химияны оқытуда еңбекқорлық, табиғатқа жауапкершілікпен қарау, қауіпсіздік мәдениеті сияқты тұлғалық құндылықтарды қалыптастыру да маңызды міндеттердің бірі.

Мұғалімнің рөлі мен әдістемелік қолдау. Функционалдық сауаттылыққа бағытталған сабақта мұғалім: оқушының зерттеушілік қабілетін ашушы , білімді өмірмен байланыстырушы, бағалауда бағыттаушы болуы тиіс. Мұғалім оқушыларға өздігінен іздену, тәжірибе жасау, талдау және қорытындылау дағдыларын үйретеді. Ол үшін жаңартылған әдіс-тәсілдер (мысалы, «ойлан–жұптас–бөліс», «болжаймын», «кестені толтыр» сияқты) тиімді қолданылады.

Мысалы: «Металдардың белсенділік қатары. Күнделікті тұрмыста қолданылатын элементтермен танысу» тақырыбында «Болжау әдісін» қолдану.

«Болжау» әдісі — оқушылардың **алдын ала ой жүгірту, жағдайды талдау, болжам жасап, нәтижені болжау қабілетін** дамытуға бағытталған тиімді тәсіл. Бұл әдіс химияда **реакция нәтижесін, зат қасиетін, эксперимент нәтижесін** немесе **реакция жүру мүмкіндігін** алдын ала болжау үшін қолданылады.

Ситуациялық тапсырма: Сенің алдыңда екі белгісіз металл бар: А және В. Металл А, металл В-ны тұз ерітіндісінен ығыстырады. Бірақ металл А, сутекті қышқыл ерітіндісінен ығыстыра алмайды. Осыны негізге ала отырып, олардың белсенділік қатарындағы орнын болжа.

Педагогикалық тәжірибе. Менің педагогикалық тәжірибемде 7–8 сынып оқушыларына химия пәнін оқытуда функционалдық сауаттылықты дамытуға ерекше назар аударылады. Сабақ барысында оқушылардың тек формулаларды жаттап қана қоймай, заттардың қасиеттерін күнделікті өмірмен байланыстырып түсінуіне мән беремін. Мысалы, «зат», «қоспа», «таза зат», «физикалық және химиялық құбылыстар» тақырыптарын өткенде тұрмыстық жағдайлардан мысалдар келтіріп, талдау жұмыстарын ұйымдастырамын.

Сабақ барысында әртүрлі практикалық тапсырмалар орындату арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға баса назар аударамын. Атап айтқанда, оқушыларға өмірмен байланысты жағдаяттық есептер, тәжірибелік жұмыстар, зертханалық тапсырмалар және шағын зерттеу жобалары ұсынылады. Бұл тапсырмалар оқушылардың алған теориялық білімдерін нақты өмірлік жағдайларда қолдануына мүмкіндік береді.

Мысалы, заттардың қасиеттерін анықтау, қоспаларды ажырату, қарапайым химиялық тәжірибелер жүргізу сияқты жұмыстар арқылы оқушылар бақылау, талдау, салыстыру және

қорытынды жасау дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, практикалық тапсырмалар барысында оқушылардың өздігінен жұмыс істеу қабілеті артып, жауапкершілігі қалыптасады.

Тапсырма 4. Практикалық жұмыс.
Мақсаты: қоспаларды бөлу үшін әрекет жоспарын ұсыну.

1.Құм, темір ұнтағы, ас тұзы:	2.Мел, ағаш ұнтағы, қант ұнтағы:
1.1.....	2.1.....
1.2.....	2.2.....
1.3.....	2.3.....
1.4.....	2.4.....

Дескриптор:
- құм, темір ұнтағы, ас тұзынан тұратын қоспаны бөле алады;
- мел, ағаш және қант ұнтағынан тұратын қоспаны бөле алады;

Тапсырма 5. «Суреттер сөйлейді» әдісі
Мақсаты: берілген суретке қарап, талдау жасап, сұрақтарға жауап беру.

Мұз

Минералды су

Тұз

Топырақ

Темір

Ағаш

Лимон

Сүт

Сурет: Темір мен ағаштың жануы
Тапсырма сұрақтары:
Қайсысында химиялық өзгеріс жүруде?
Қандай қасиеттер байқалады?

Сурет: Мұз кубигі мен минералды су
Тапсырма сұрақтары:
Қайсысы таза зат, қайсысы қоспа?
Мұз ерп ме, әлде шірей ме? Бұл қандай қасиет?
Минералды судың құрамында не болуы мүмкін?

Сурет: Лимон мен сүт
Тапсырма сұрақтары:
Бұл заттар таза ма?
Ауызда қышқыл дәм сезілуі – қандай қасиет?
Сүт ашығанда неге пісі өзгереді?

Сурет: Тұз және топырақ үлгісі
Тапсырма сұрақтары:
Бұл заттар таза ма, әлде қоспа ма?
Тұздың қандай физикалық қасиеті бар?
Топырақтың құрамында не бар?

Осы бағыттағы жұмыстар оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың сыни тұрғыдан ойлау, мәселені шешу және білімді өмірде тиімді қолдану қабілеттерін жетілдіреді. Нәтижесінде функционалдық сауатты, белсенді және білімін тәжірибеде қолдана алатын тұлға қалыптасады.

Сонымен қатар, оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту мақсатында шағын жобалық жұмыстар ұйымдастырамын. Мысалы, «Тұрмыстық химия», «Тағам құрамындағы қоспалар», «Таза су – тіршілік көзі» сияқты тақырыптарда оқушылар өздігінен ізденіп, ақпарат жинап, нәтижесін қорғайды. Бұл олардың сыни ойлау, талдау және қорытынды жасау қабілеттерін арттырады.

Сабақта диалогтық оқыту, топтық жұмыс, проблемалық сұрақтар қою арқылы оқушылардың белсенділігін арттыруға тырысамын. Әсіресе «Неліктен?», «Қалай ойлайсың?», «Өмірде қайда қолданамыз?» деген сұрақтар оқушылардың пәнге қызығушылығын арттырып, функционалдық сауаттылығын дамытады.

Мысалы:

Тапсырма 2. Қарапайым тәжірибе.
Мақсаты: жағдаятты оқып, сұрақтарға жауап беру.

Жағдаят:Ас үйде бір оқушы тамақ дайындау кезінде сода мен сіркеқышқылды араластырады. Бұл кезде көпіршік пайда болып, газ бөлінеді. Ол таразыда барлық қоспаның массасын реакцияға дейін және кейін өлшеп көреді.
Бақылау:
Реакцияға дейінгі масса: 150 г
Реакциядан кейінгі масса: 150 г
Сұрақтар:
1.Бұл тәжірибе қандай заңды дәлелдейді?
2.Егер газ бөлінсе, масса қалай өзгермейді?
3.Бұл заңның маңызы неде?

Менің тәжірибемде «Күнделікті өмірдегі химия» атты шағын жобалық-эксперименттік жұмыс жүргізілді. Жоба барысында оқушылар тұрмыста жиі кездесетін заттардың қасиеттерін зерттеді. Мысалы, су құрамының тазалығын анықтау, әртүрлі жуғыш заттардың әсерін салыстыру, тағам өнімдеріндегі қоспаларды талдау сияқты тәжірибелер жасалды.

Жобаның нәтижесінде оқушылар:

- ✓ химиялық ұғымдарды өмірмен байланыстыра алды;
- ✓ тәжірибе жасау дағдыларын меңгерді;
- ✓ өз бетімен қорытынды жасап, дәлелдеуді үйренді;
- ✓ пәнге деген қызығушылығы артты.

Эксперименттік жұмыс нәтижесі көрсеткендей, алғашқы химиялық ұғымдарды тәжірибе мен жобалық әдіс арқылы меңгерту оқушылардың функционалдық сауаттылығын тиімді дамытады. Оқушылар тек білім алып қана қоймай, оны өмірлік жағдайларда қолдана алатын деңгейге жетеді.

Мысалы:

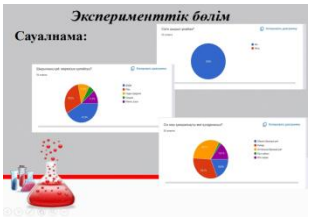

Қорыта айтқанда, химия пәніндегі алғашқы ұғымдарды терең меңгерту — оқушының функционалдық сауаттылығын, ғылыми ойлау мәдениетін және өмірмен байланыстыра білу қабілетін дамытуға бағытталған маңызды қадам.

Алғашқы химиялық ұғымдарды функционалдық сауаттылықпен байланыстыра оқыту – қазіргі білім беру талаптарына сай педагогикадағы маңызды идеялардың бірі. Мұндай оқыту: оқушының зерттеушілік қабілетін дамытады; күрделі процестерді өмірмен байланыстыра түсінуді жеңілдетеді; ғылымға қызығушылықты арттырады; өз білімін нақты жағдайларда қолдана алатын тұлға тәрбиелейді. Оқушылар тек химиялық заңдылықтарды емес, күнделікті өмірде кездесетін химиялық құбылыстарды түсініп, оларды экологиялық және денсаулық тұрғысынан бағалауға дағдыланады. Ұстаздың міндеті – химия ғылымының алғашқы баспалдағын түсінікті, қызықты, өмірмен үйлесімді етіп жеткізу. Демек, «Алғашқы химиялық ұғымдар» – функционалдық сауаттылықтың бастау бұлағы, ал мұғалім – сол бұлақтың көзін ашушы тұлға.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әлімқұлова Г. «Химияны оқытудағы функционалдық сауаттылықтың рөлі». – Білім – Образование журналы, №3, 2024.
2. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2020.
3. ҚР БҒМ. Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2021.
4. Педагогикалық шеберлік орталығы. Функционалдық сауаттылықты дамыту әдістері. – Нұр-Сұлтан, 2022.

5. «Химия» пәні бойынша жаңартылған мазмұн бағдарламасы. – Астана, 2023.

ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ УЧАЩИХСЯ ГИМНАЗИИ ИМЕНИ ШАКАРИМА ЧЕРЕЗ ИНТЕГРАЦИЮ УРОКОВ ГЕОГРАФИИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО КРУЖКА

Кажена Р., учитель географии,
науч. рук. Жетписов С.У., кандидат географических наук,
КГУ «Гимназия имени Шакарима»,
г. Караганда

В XXI веке экологические вызовы усиливают значение формирования экологического сознания у школьников и ответственность за состояние окружающей среды [12, с. 159; 5, с. 116]. Сегодня школа не ограничивается передачей знаний: она формирует ценностные ориентиры, развивает критическое мышление и воспитывает ответственность за состояние окружающей среды. В нашей работе важное место занимают идеи Шакарим Кудайбердиева о нравственных основах жизни человека — честном труде, совестливом разуме и искреннем сердце, которые рассматриваются как внутренний ориентир в экологическом воспитании.

Данная проблема приобретает особую значимость в контексте инициатив Организация Объединённых Наций и реализации Цели устойчивого развития, направленных на формирование экологической ответственности, рационального природопользования и устойчивого развития общества. В международной практике экологическое образование рассматривается как ключевой инструмент достижения целей устойчивого развития.[13; 11, с. 513].

Объект исследования — процесс экологического образования учащихся. Предмет исследования — формирование экологического сознания в условиях интеграции урочной и внеурочной деятельности. Цель исследования — определить эффективность предложенной модели экологического образования.

Опыт КГУ «Гимназия имени Шакарима» показывает, что наибольший эффект достигается при сочетании урочной и внеурочной деятельности. На уроках географии учащиеся не только изучают глобальные экологические проблемы, но и анализируют ситуацию на локальном уровне — в своем регионе и городе. Это позволяет сделать содержание обучения более осмысленным: школьники начинают видеть связь между теоретическими знаниями и повседневной жизнью. И это особенно актуально для Карагандинской области как индустриального региона, где наблюдаются проблемы загрязнения атмосферного воздуха, воздействия горнодобывающей промышленности и антропогенной нагрузки на экосистемы [6, с. 46; 9]. Методологическую основу исследования составили методы педагогического наблюдения, анкетирования учащихся, сравнительного анализа результатов обучения и элементы педагогического эксперимента [2; 10].

В учебном процессе используются элементы проблемного обучения, кейс-задания и проектная деятельность. Отдельное внимание уделяется применению цифровых инструментов и технологий искусственного интеллекта. С их помощью учащиеся обрабатывают экологические данные, пробуют строить простые прогнозы и оценивают возможные сценарии изменений окружающей среды. Как отметил один из учеников 5 класса, работа с такими заданиями помогает почувствовать практическую значимость полученных знаний, когда расчёты, выполненные на примере собственной семьи, становятся частью реального проекта. В ходе исследования использовались методы педагогического наблюдения, анкетирования учащихся, анализа учебной деятельности и элементов педагогического эксперимента.

Значимую роль играет деятельность экологического кружка «Экологический свет Шакарима», который был организован 10 сентября 2024 года.

Деятельность клуба направлена на популяризацию экологических идей среди молодёжи и взрослых, а также на практическое применение знаний в решении актуальных экологических проблем.

Основными задачами экологического клуба **«Экологический свет Шакарима»** являются:

- расширение и углубление знаний учащихся по географии, биологии, экологии;
- приобщение учащихся к проектно исследовательской деятельности и поисковой деятельности;
- развитие гражданской и общественной активности подростков;
- приобретение умений и навыков грамотного поведения в природе;
- передача опыта старших членов экологического клуба **«Экологический свет Шакарима»** младшим;
- выявление, развитие творческих способностей, самоопределение одаренных детей.

Деятельность экологического кружка «Экологический свет Шакарима» носит системный и практико-ориентированный характер. Работа организована с учётом возрастных особенностей учащихся и включает исследовательскую, проектную и просветительскую деятельность. Участие в кружке способствует формированию экологической культуры, развитию исследовательских навыков и социальной активности учащихся [7, с. 10; 8].

Здесь учащиеся получают возможность работать в исследовательском формате: проводят наблюдения, участвуют в экологических акциях, реализуют проекты, направленные на улучшение состояния окружающей среды на уровне школы и микрорайона.

Среди реализованных инициатив — создание самополивающейся клумбы как модели рационального водопользования, участие в благоустройстве школьной территории, организация раздельного сбора отходов, разработка информационных материалов и создание сайта экологического клуба.

Рисунок 1. Эмблема клуба

Таблица 1

Анализ представленных результатов показывает устойчивую положительную динамику участия учащихся в экологических мероприятиях различного уровня. Это свидетельствует о повышении мотивации и сформированности экологически ответственного поведения.

№ п/п	Дата	Мероприятие	Результат
1	2021 год	Областной конкурс проектов «ProEco»	3 место в номинации «Окружающий мир — удивительный мир» Радионова Арина
2	2021, февраль	Республиканский конкурс «Зерде»	Диплом 2 степени за защиту экологического проекта Мусаперов Назар.
3	2025	Областной конкурс «Экологический плакат»	Диплом 2 степени, Абрамова Дарья
4	Декабрь 2024, 2025 годов	Областной конкурс «Экогерой»	Грамота за самую мобильную команду 1 место в номинации «Собери макулатуру-сохрани дерево!»
5	4 декабря 2025года	Областная интеллектуальная игра «Я-эколог!» КЭУ Казпотребсоюза, кафедра экологии	3 место среди 13 команд

Практическая направленность работы подтверждается и участием учащихся в эко-акциях и волонтерских движениях областного масштаба, в конкурсах и эстафетах. В декабре 2025 года команда гимназии заняла первое место в областном конкурсе «Эко-герой» в номинации, связанной с экологическим просвещением и сбором вторсырья. Участие в подобных мероприятиях усиливает мотивацию школьников и формирует у них опыт реального экологического действия.

Факультатив «Юный эколог» дополняет эту работу, углубляя знания и развивая исследовательские умения. Учащиеся 5–6 классов выполняют лабораторные и полевые исследования, учатся анализировать полученные данные и представлять результаты в виде проектов. Один из практических проектов был связан с созданием мини-сада лекарственных растений на территории школы, где каждый участник отвечал за определённый вид растения.

Результаты диагностики показали, что уровень экологической грамотности учащихся повысился с 40% в 2022 году до 80% в 2026 году, что свидетельствует об эффективности системной работы. Полученные данные подтверждают развитие исследовательских навыков, экологического мышления и способности принимать обоснованные решения [1; 4].

Рисунок 2 – Результаты диагностики уровня экологической грамотности

Практическая деятельность оказывает особое влияние: она позволяет школьникам не только усваивать знания, но и применять их в реальных условиях. По результатам опроса учащихся, практическая деятельность воспринимается как значимый и мотивирующий элемент обучения, способствующий осознанию экологических проблем на личностном уровне.

Таким образом, опыт гимназии показывает, что сочетание урочной и внеурочной деятельности, применение современных технологий и опора на ценностные ориентиры способствуют формированию экологической ответственности учащихся. Практическая работа играет ключевую роль: она помогает не только усвоить знания, но и применять их в реальных условиях. Результаты анкетирования учащихся показывают, что участие в исследовательской деятельности способствует осознанию экологических проблем как значимой части повседневной жизни. Научная новизна исследования заключается в интеграции урочной и внеурочной деятельности с применением цифровых технологий и элементов искусственного интеллекта в процессе формирования экологического сознания учащихся [3, с. 50; 11].

Для закрепления полученных знаний разработан сборник заданий факультатива «Юный эколог», включающий ситуационные задачи и проекты на примере Карагандинской области и Республики Казахстан.

Апробация сборника проводилась в рамках факультативного курса «Юный эколог» среди учащихся 6-х классов, где были использованы задания, направленные на развитие функциональной грамотности.

Научная новизна исследования заключается в разработке и апробации модели формирования экологического сознания учащихся на основе интеграции урочной и внеурочной деятельности с использованием цифровых технологий и элементов искусственного интеллекта.

В целом, накопленный опыт может быть использован в практике других образовательных организаций, ориентированных на развитие экологического образования и воспитание активной гражданской позиции учащихся.

Практическая значимость исследования заключается в возможности применения представленного опыта в образовательных организациях, ориентированных на развитие экологической культуры и исследовательских навыков учащихся.

Литература

1. **Абдиев Ж. С.** Экологическое образование как составная часть содержания образования // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. – 2024. – [Электронный ресурс]. https://sciup.org/jekologicheskoe-obrazovanie-kak-sostavnaja-chast-soderzhanija-vysshego-170205159

2. **Горбуличева Е. П., Мусина А. С., Байташева Г. У.** Экологическое воспитание в образовательной организации на основе использования элективного курса // Reviews of Modern Science. – 2023. – № 4. – [Электронный ресурс]. https://ojs.publisher.agency/index.php/RMS/article/view/2314

3. **Гришаева Ю. М.** Эволюция экологического образования в условиях высшей школы // Образовательные ресурсы и технологии. – 2012. – № 1. – С. 49–53. – [Электронный ресурс]. https://vestnik-muiv.ru/article/evolyutsiya-ekologicheskogo-obrazovaniya-v-usloviyakh-vysshey-shkoly/

4. **Еркинбаева Л. К. и др.** Роль экологического образования в повышении экологической культуры и обеспечении экологической безопасности // Вестник КазНУ. – 2023. – № 4. – [Электронный ресурс]. https://doi.org/10.26577/JAPJ.2023.v108.i4.09

5. **Захарченко И. С. и др.** Экологическое мышление в современном образовании // Международный журнал экспериментального образования. – 2013. – № 4. – С. 116–118. – [Электронный ресурс].

https://expeducation.ru/article/view?id=4730

6. Левченко Н. В., Роговая А. В. Экологическое образование как условие формирования человеческого потенциала // Вопросы управления. – 2023. – № 2. – С. 45–57. – [Электронный ресурс].

https://journal-management.com/journal-management/article/view/142

7. Мамедов Н. Экологизация образования не заменит экологическое образование // Энергия: экономика, техника, экология. – 2023. – № 2. – С. 8–13. – [Электронный ресурс].

https://journals.eco-vector.com/0233-3619/article/view/628119

8. Мәдібаева А., Қожекеева Б. Идейно-творческое развитие в наследии Ш. Кудайбердиева // Наука и инновации в XXI веке. – 2017. – [Электронный ресурс]. https://www.elibrary.ru/item.asp?id=30050546

9. Нургабылова А. Ш. и др. Экологическое образование – основа устойчивого развития Республики Казахстан // Theoretical Hypotheses and Empirical Results. – 2023. – № 3. – [Электронный ресурс]. https://ojs.publisher.agency/index.php/THIR/article/view/1554

10. Толеген А. А. и др. Педагогические методы экологического образования… // Известия. Серия: Педагогические науки. – 2025. – № 2. – [Электронный ресурс]. – https://doi.org/10.48371/PEDS.2025.77.2.035

11. Хусаинов Р. Р. Экологическое образование и воспитание в контексте глобальных климатических изменений // Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2025. – С. 513–520. – [Электронный ресурс]. https://www.mjstjournal.com/index.php/mjst/article/view/3478

12. Щеткин Б. Н. Экологическое образование – ограничитель негативных последствий НТП // Успехи современного естествознания. – 2010. – № 3. – С. 159–160. – [Электронный ресурс].

https://natural-sciences.ru/article/view?id=7963

13. Экологическое образование: требуется рефлексия // Российская академия образования. – 2025. – [Электронный ресурс]. https://naukaru.ru/ru/nauka/article/113304/view.

РАЗВИТИЕ ОСНОВ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ДОШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ АВТОРСКОЙ СЕРИИ СКАЗОК НА ОСНОВЕ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТИРОВ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ «АДАЛ АЗАМАТ»

Казакова Оксана Алексеевна, воспитатель,
КГУ «Санаторный ясли - сад «Батыр»
г. Караганда

В условиях современной системы образования формирование функциональной грамотности начинается уже с дошкольного возраста. Для ребенка-дошкольника это, прежде всего способность применять полученные знания и навыки в реальных жизненных ситуациях, умение мыслить нестандартно и находить решения в коммуникации с окружающими [2]. Одним из наиболее эффективных инструментов для этого является авторская серия сказок «Адал Азамат», интегрирующая национальные ценности и элементы волшебства в образовательный процесс [1].

Сказки в образовании — это не просто развлечение для дошкольников, а мощный многофункциональный инструмент, который педагоги и психологи называют сказкотерапией или нарративным обучением. Если говорить кратко, это способ перевести сложные «взрослые» смыслы на язык образов, который мозг считывает намного быстрее и глубже. Сказка — это естественный язык ребенка, а волшебный сюжет — среда, в которой воображение не ограничено жесткими рамками реальности [3].

В программе «Адал Азамат» (в переводе — «Честный гражданин») заложены этические основы, которые коррелируют с концепцией функциональной грамотности: умение делать

выбор, нести ответственность и критически оценивать информацию. Благодаря сказке детям намного легче удерживать внимание значительно дольше, чем при работе со стандартными дидактическими материалами [5].

Для реализации данной задачи была разработана система сквозных сюжетов на основе ценностей единой воспитательной программе « Адал Азамат», где каждый вид функциональной грамотности органично вплетен в приключения героев [7].

В области читательской грамотности акцент сделан на поиске «отгадок» на загадки которые задает герой истории. В отличие от простого пересказа, детям предлагается работа с информацией, заданной в неявном виде [4]. Например, чтобы понять, где потерянная вещь, ребенку нужно сопоставить слова разных персонажей и сделать самостоятельный вывод. Для этого используется прием, где ребенку нужно восстановить логическую последовательность текста. Сделать вывод о чем говорит мораль сказки.

Математический компонент реализуется через игровые ситуации, требующие практических вычислений. Здесь дошкольники на практике осваивают сравнение величин, закрепляют понятия объема, веса и формы. Математика перестает быть абстрактной и становится инструментом спасения, героям нужно проявить математические способности.

Естественнонаучная грамотность активно развивается через сюжеты сказок, которые заставляет детей изучать природные явления.. В такие моменты мы интегрируем элементы решения изобретательских задач, где дети предлагают свойства веществ или предметов для решения проблем персонажа.

Особое место в авторском цикле сказок «Адал Азамат» занимает развитие эмоционального интеллекта. В дошкольном возрасте социально-эмоциональная грамотность является «пусковым механизмом» для успешной социализации. Магический мир сказок предоставляет идеальную среду для безопасного проживания сложных чувств.

Во-первых, это развитие эмпатии. Ярким примером служит сюжетная линия помощи уставшему путнику, семье, горожанам. Во-вторых, важным аспектом является навык саморегуляции. В испытаниях совместно с героями дошкольники сталкиваются и со своими страхами. Мы обучаем детей простейшим техникам преодоления тревоги вместе с героем. В-третьих, значительное внимание уделяется культуре сотрудничества через общее дело, части которой распределены между разными героями. Наконец, навыки конфликтологии отрабатываются в ситуациях столкновения интересов, где предлагается путь переговоров, что является высшим проявлением социальной грамотности [5].

В моей практике чтение каждой сказки сопровождается «проживанием» ситуации через игровое моделирование. Работа со сказкой с дошкольниками часто выходит за рамки простого чтения. Особенную роль в этом играет применение специфических упражнении.

Дети выбирают один из магических предметов и объясняют, как он поможет герою, что развивает антиципацию и критическое мышление. Придумывание альтернативного финала помогает развитию вариативности мышления. Пересказ от лица злодея или героя: учит смотреть на ситуацию с разных точек зрения. Инсценировка: снимает психологические зажимы и развивает ораторское мастерство. Повторение пути героя, что тренирует пространственное мышление. Практическое применение эмпатии в группе.

Успешная реализация авторских сказок «Адал азамат» невозможна без тесного взаимодействия педагогов с семьями воспитанников. Семья — это первый и самый важный институт социализации, где ребенок получает первичные уроки нравственности. Важно, чтобы ценностные ориентиры, закладываемые в детском саду, находили живой отклик и поддержку в домашней среде. Педагоги и родители должны выступать как единая команда: если в стенах сада мы говорим о честности и уважении к труду, а в семье ребенок видит противоположные примеры, процесс формирования будет нарушен. Современное подход требует перехода от формального информирования родителей к активному сотворчеству. Совместные этнопедагогические проекты, семейные чтения национальных сказок и участие в акциях позволяют создать общую среду, где ребенок видит преемственность и приверженность взрослых идеалам добропорядочности. Только в условиях доверительного

партнерства между педагогом и семьей можно взрастить всесторонне развитую личность. [1]. В рамках проекта организован «Семейный клуб», где родители вместе с детьми выполняют домашние задания, закрепляя функциональные навыки вне детского сада.

Результаты внедрения авторских сказок по программе «Адал Азамат» показывают, что использование системы сказок существенно повышает познавательную активность детей. Процент воспитанников с высоким уровнем инициативности вырос. Опора на воображение и эмоциональную вовлеченность делает процесс формирования функциональной грамотности естественным и эффективным. Сказка становится мостом между миром детской фантазии и реальными навыками, необходимыми для успешного будущего каждого ребенка. Если мы заложим фундамент функциональной грамотности сейчас, ребенок придет в первый класс не просто с набором знаний, а с готовыми «инструментами» для учебы. Дошкольный возраст является сензитивным периодом для формирования базовых механизмов функциональной грамотности. Своевременный акцент на развитии этих навыков именно на этапе детского сада создает надежный фундамент для успешной школьной адаптации. Ребенок, научившийся анализировать информацию в сказочном контексте, легче справляется с учебными задачами в начальной школе. Это позволяет минимизировать стресс при переходе на новую ступень образования и обеспечивает высокий уровень познавательной самостоятельности в будущем [8].

Литература

1. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева «Әділетті Қазақстан – Адал азамат». — Атырау, 2024.

2. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения РК. — Астана, 2022.

3. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. — М.: Просвещение, 1991.

4. Леонтьев А. А. От психологии чтения к психологии обучения чтению. — М., 2003.

5. Бабаева Т. И., Римашевская Л. С. Методы стимулирования познавательной активности дошкольников. — СПб.: Детство-Пресс, 2015.

6. Асмолов А. Г. Психология личности. — М.: Смысл, 2007.

7. Фролов А. А. Формирование основ функциональной грамотности у детей старшего дошкольного возраста // Вопросы педагогики. — 2021. — № 4.

8. Функциональная грамотность младшего школьника // Н. Ф. Виноградова, Е. Э. Кочурова, М. И. Кузнецова. — Москва: учебник, 2018. — 288 с.

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕР: ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ЦИФРЛЫҚ РЕСУРСТАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Казимова Нурганым Абаевна қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Қарағанды облысы, Бұқар жырау ауданы, "Көкпекті ЖББМ" КММ

Кіріспе Бүгінгі таңда жаһандық білім беру кеңістігіндегі басты басымдық – сапалы білім беру арқылы бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыру. «Білім сапасы: заманауи тәсілдер, құралдар және нәтижелер» атты облыстық ғылыми-практикалық конференцияның өзектілігі де осында. Білім сапасы тек академиялық көрсеткіштермен ғана емес, оқушының алған білімін өмірлік жағдаяттарда қолдана алу дағдысымен, яғни функционалдық сауаттылығымен өлшенеді. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері үшін бұл міндет ана тілінің қадір-қасиетін заманауи технологиялар тілімен жеткізу арқылы жүзеге асырылады.

Негізгі бөлім Білім сапасын арттырудың заманауи құралдарының ішінде цифрлық білім беру ресурстарының (ЦБР) алатын орны ерекше. Біздің тәжірибемізде цифрлық технологиялар тек көрнекілік құралы емес, оқушының танымдық белсенділігін оятатын дидактикалық

аппарат ретінде қарастырылады. Мәселен, орта буын сыныптарында қазақ тілін оқытуда аудиовизуалды материалдарды қолдану оқушылардың тыңдалым және айтылым дағдыларын қалыптастырудың негізгі тетігіне айналды.

Сабақ барысында QR-код технологиясын пайдалану – ақпаратқа қолжетімділікті жеделдетіп қана қоймай, оқушының зерттеушілік қызығушылығын арттырады. Оқулықтағы мәтіндерді аудио нұсқамен немесе тақырыпқа қатысты қосымша бейнематериалдармен QR арқылы толықтыру білім алушының ақпаратты қабылдау деңгейін едәуір жоғарылатады. Бұл әдіс, әсіресе, тілдік ортасы шектеулі аудиторияда сөздік қорды байытудың тиімді жолы болып табылады.

Сонымен қатар, білім сапасын басқарудағы инновациялық бағыттардың бірі – сабақты зерттеу (Lesson Study) тәсілі. Бұл әдістеме арқылы біз оқушылардың оқудағы нақты кедергілерін анықтап, соған сәйкес оқыту стратегияларын өзгертеміз. Бақылау нәтижелері көрсеткендей, деңгейлік тапсырмаларды цифрлық платформалармен (LearningApps, Wordwall) ұштастырғанда, үлгерімі төмен оқушылардың уәждемесі (мотивациясы) артып, оқу нәтижелерінің ілгерілеуі байқалады. Бұл – білім сапасын арттырудың педагогикалық технологияларын жүйелі қолданудың жемісі.

Қазақ әдебиеті сабақтарында көркем шығарманы талдау барысында «цифрлық хикая» (digital storytelling) әдісін қолдану оқушылардың креативті ойлауын дамытады. Фариза Оңғарсынова, Мағжан Жұмабаев немесе Абай Құнанбаев шығармашылығын өткенде оқушылардың өздеріне постерлер, подкасттар немесе шағын бейнероликтер дайындату – олардың әдебиетке деген махаббатын оятып, рухани құндылықтарды тереңірек сіңіруіне ықпал етеді. Бұл процесс барысында оқушы тек ақпаратты тұтынушы емес, ақпаратты өңдеуші және жаңа өнім жасаушы тұлға ретінде көрінеді.

Заманауи білім беру құралдарының тағы бір маңызды артықшылығы – кері байланыстың жеделдігі. Quizizz немесе Plickers платформалары мұғалімге сыныптың тақырыпты меңгеру деңгейін бірнеше минут ішінде анықтауға мүмкіндік береді. Бұл – мониторинг жүргізу мен бағалаудың тиімділігін арттырып, мұғалімге келесі сабақты оқушылардың қажеттілігіне қарай жоспарлауға көмектеседі. Осылайша, білім беру процесінің әрбір кезеңі нақты деректерге негізделген сапалы нәтижеге бағытталады.

Тәжірибелік маңызы мен ұсыныстар Жүргізілген педагогикалық эксперименттер мен бақылаулар негізінде білім сапасын арттыру бойынша келесідей әдістемелік ұсыныстарды тұжырымдауға болады. Біріншіден, цифрлық ресурстар сабақтың мақсатына сай іріктелуі тиіс; олар тек ойын түрінде емес, білімді тереңдету құралы ретінде қызмет етуі қажет. Екіншіден, аралас оқыту (Blended learning) технологиясын енгізу оқушылардың өздігінен білім алу дағдыларын дамытады, бұл білім сапасының тұрақтылығын қамтамасыз етеді.

Қарағанды облысының білім беру ұйымдарында бұл тәсілдерді кеңінен енгізу – педагогтардың кәсіби құзыреттілігін арттыруды талап етеді. Осы орайда, облыстық оқу-әдістемелік орталығы ұйымдастырған конференциялар мен семинарлар тәжірибе алмасудың таптырмас алаңы болып табылады. Біздің мақсатымыз – «кедергілерді еңсеру, нәтижелерге қол жеткізу» қағидатын ұстана отырып, әрбір оқушының әлеуетін ашу.

Түйіндей келгенде, білім сапасын арттыру – үздіксіз ізденіс пен инновацияны қажет ететін процесс. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында педагогикалық технологиялар мен цифрлық құралдарды ұштастыру оқушылардың пәнге деген қызығушылығын оятып қана қоймай, олардың заман талабына сай функционалдық сауаттылығын қалыптастырады. Конференция шеңберінде қалыптасқан жаңа идеялар мен практикалық ұсыныстар облысымыздың білім беру сапасын жаңа деңгейге көтеріп, педагогтардың шығармашылық әлеуетін нығайтатыны сөзсіз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2025 жылға дейінгі тұжырымдамасы.

2. «Білім сапасы: заманауи тәсілдер, құралдар және нәтижелер» облыстық ғылыми-практикалық конференциясының ережесі. – Қарағанды, 2025.

3. Құрман Баян. Қазақ тілін оқыту әдістемесі: инновациялық технологиялар. – Алматы: Мектеп, 2015.
4. Итпенова А.А. Педагогикалық технологиялар мен инновациялар: оқу-әдістемелік құрал. – Қарағанды: ОӘО, 2018.
5. Мұғалімге арналған нұсқаулық. I деңгей. – Астана: НЗМ ДББҰ, 2012.
6. Г. Г. Қазіргі әлеуметтану және орыс мәдени дәстүрі // СОЦИС. 1994. – № 3. 23-29 ББ.

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБУЧЕНИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ

Калуетова Г.А., Хамитова О.Т., учителя русского языка и литературы
КГУ «Школа-лицей имени Алихана Букейханова»
отдела образования города Шахтинска
управления образования Карагандинской области

Современное образование переживает качественный перелом: на первый план выходит инклюзивный подход, обеспечивающий равный доступ к обучению для всех детей, учитывая их индивидуальные особенности и потребности. В Казахстане этот подход закреплён законодательно и методически, а цифровые технологии становятся ключевым инструментом его реализации, особенно на уроках русского языка и литературы – предметов, формирующих коммуникативную и культурную компетентность обучающихся.

В школе-лицей имени А. Букейханова города Шахтинска тоже осуществляется реализация инклюзивной образовательной практики, активно внедряются цифровые инструменты, включая платформы с использованием искусственного интеллекта (ИИ), для поддержки каждого ученика в условиях многообразия образовательных потребностей.

Нужно отметить, что инклюзивное образование в Казахстане – это процесс обеспечения равного доступа к образованию для всех обучающихся, учитывая их особые образовательные потребности (ООП), способности и особенности восприятия. Одним из ключевых нормативных актов, регламентирующих работу с детьми с ООП, является Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 29 апреля 2025 г. № 92 «Об утверждении Правил деятельности службы психолого-педагогического сопровождения в организациях образования». Этот нормативный акт определяет категории особых образовательных потребностей, возникающих не только в связи с состоянием здоровья, но и вследствие поведенческих, эмоциональных, социально-психологических, экономических, языковых и культурных факторов.

В документе подчёркивается важность психолого-педагогического сопровождения в образовательных организациях, что становится основой для разработки индивидуальных образовательных маршрутов и создания адаптивной среды для всех учащихся.

Цифровые технологии создают условия для индивидуализации и адаптации образовательного процесса под нужды каждого ребёнка – ключевого принципа инклюзии. Они позволяют:

- адаптировать учебные материалы под разные уровни подготовленности;
- обеспечивать доступность контента (текстовые, аудио, визуальные форматы);
- реализовывать персонализированные образовательные траектории;
- использовать инструменты ИИ для поддержки учителя в диагностике и формировании учебных заданий.

Ниже представлена модель организации инклюзивного обучения с применением цифровых технологий .

Структура модели:

1. Диагностика образовательных потребностей

2. Выбор цифрового инструмента (в том числе ИИ)

3. Адаптация учебного материала

4.Индивидуальная работа учащегося

5. Рефлексия и корректировка

Среди современных решений, используемых на уроках русского языка и литературы в школе-лицей имени А. Букейханова, – это образовательные платформы с элементами искусственного интеллекта, такие как MagicSchool AI, Notebook LM, Read&Write, Grammarly (образовательная версия). Эти цифровые сервисы позволяют:

- автоматически адаптировать задания под уровень сложности для разных учеников;
- формировать индивидуальные рекомендации по развитию навыков;
- генерировать дополнительные обучающие материалы (тексты, упражнения) с учётом особенностей восприятия;
- обеспечивать обратную связь в режиме реального времени.

Платформы с ИИ создают персонализированную среду обучения, что особенно важно для детей с ООП – например, тех, у кого есть трудности с восприятием больших массивов текста или с формированием письменной речи.

Таблица 1 – Примеры адаптации заданий с использованием ИИ

Традиционное задание	**Адаптированное задание**	**Роль ИИ**
Прочитать текст и пересказать	Текст сокращён, добавлены иллюстрации и вопросы	Генерация упрощённого текста
Написать сочинение	Работа по шаблону с подсказками	Создание структуры
Анализ текста	Выбор ответа + объяснение	Генерация вариантов

В научной литературе подчёркивается, что технологии искусственного интеллекта в инклюзивном образовании способствуют устранению языковых барьеров, усилению поддержки учащихся с трудностями в обучении и повышению вовлечённости всех учеников в учебный процесс.

На уроках русского языка и литературы для детей с особыми образовательными потребностями цифровые технологии используются по нескольким направлениям:

1. Адаптивное чтение и анализ текста

Приложения с ИИ помогают разбивать художественные тексты на адаптированные фрагменты, выделять ключевые идеи, предлагать вопросы по пониманию, дифференцированные по уровню сложности. Это особенно полезно для учеников с когнитивными трудностями или недостаточной мотивацией.

2. Интерактивные задания

Сервисы с цифровыми заданиями позволяют детям работать в своём темпе, получать мгновенную обратную связь и дополнительные объяснения. Интерактивные упражнения (аудио- и визуальные подсказки) делают материал более доступным.

3. Распознавание и поддержка речи

Технологии распознавания речи и генерации текста помогают учащимся с двигательными или языковыми барьерами выполнять письменные задания с минимальными препятствиями.

4. Создание рабочих листов

Инструменты искусственного интеллекта позволяют учитывать индивидуальные особенности учащихся, упрощать текстовый материал, дифференцировать задания и обеспечивать визуальную поддержку, что способствует реализации принципов инклюзивного обучения на уроках русского языка и литературы.

5. Анализ материала (тексты, PDF, видео) и генерация конспектов, подкаста.

Бесплатные инструменты помогают в анализе текстов, создании упражнений, адаптации для инклюзии. Платформы позволяют создавать индивидуальные задания, учитывающие особенности детей с ограниченными возможностями.

С целью проверки эффективности использования цифровых технологий и инструментов искусственного интеллекта в условиях инклюзивного обучения была проведена опытно-

экспериментальная работа на базе школы-лицей имени А. Букейханова города Шахтинска среди учащихся 7 классов.

Этапы исследования:

1. Констатирующий этап:

Проведена диагностика уровня сформированности навыков чтения и понимания текста у учащихся, включая детей с ООП. Выявлены основные трудности:

- понимание содержания текста;
- выделение главной мысли;
- построение связного высказывания.

2. Формирующий этап:

В образовательный процесс внедрены:

- адаптированные тексты, созданные с помощью ИИ;
- интерактивные задания;
- индивидуальные маршрутные карты;
- цифровые инструменты (MagicSchool AI, Notebook LM и др.).

3. Контрольный этап:

Проведён повторный анализ результатов.

Результаты:

- повышение уровня понимания текста;
- рост учебной мотивации;
- снижение тревожности у учащихся с ООП;
- увеличение доли самостоятельной работы.

Полученные результаты подтверждают эффективность использования цифровых технологий в условиях инклюзивного обучения.

Практическая реализация: примеры заданий и рабочих листов для учащихся 7 классов.

В рамках использования платформ с элементами искусственного интеллекта (в частности MagicSchool AI) разрабатываются адаптированные задания и рабочие листы для учащихся с особыми образовательными потребностями.

Пример 1. Адаптированный рабочий лист (базовый уровень)

Тема: Работа с текстом Формат (создан с помощью ИИ):

- Текст сокращён и упрощён
- Добавлены иллюстрации (или ключевые слова)

Задания:

1. Прочитай текст
2. Ответь на вопросы (с опорой):

2.1. Кто герой?

2.2. Где происходит действие?

3. Выбери правильный ответ из предложенных

Пример 2. Рабочий лист (средний уровень)

Задания:

- Раздели текст на части
- Найди главную мысль (из вариантов)
- Соотнеси героя и его характеристику

Особенность: задания с частичной подсказкой, сгенерированной ИИ

Пример 3. Индивидуализированное задание (повышенный уровень)

- Напиши 3–5 предложений по теме
- Используй опорные слова (сгенерированы ИИ)
- Закончи предложенную мысль

Использование платформы *MagicSchool AI* позволяет учителю быстро создавать разноуровневые задания и адаптированные рабочие листы, учитывающие индивидуальные особенности учащихся с ООП.

Преимущества:

• Персонализация обучения для каждого ученика;
• Увеличение мотивации и вовлечённости учащихся;
• Снижение барьеров при освоении сложного материала;
• Поддержка учителя в диагностике и оценивании.

Вызовы:

• Необходимость профессиональной подготовки педагогов для эффективного использования ИИ-инструментов;
• Обеспечение равного доступа к цифровым технологиям для всех семей;
• Этические вопросы, связанные с обработкой данных и их безопасностью.

Интеграция цифровых технологий, особенно платформ на базе искусственного интеллекта, в инклюзивное обучение на уроках русского языка и литературы – это не только инновационный, но и социально важный шаг на пути к справедливому и доступному образованию для всех детей. В школе-лицей имени А. Букейханова учителя-практики на уроках русского языка и литературы демонстрируют практические примеры того, как технологии способствуют реализации индивидуальных образовательных траекторий и помогают каждому ученику учиться максимально эффективно.

Примеры адаптированных заданий

Задание 1 (базовый уровень)

Прочитай текст:

«Старый повар жил один. Он любил музыку.»

Ответь на вопросы:

• Кто главный герой?
• Что он любил?

Задание 2 (средний уровень)

Выбери главную мысль текста:

а) Описание природы

б) Одиночество человека

в) История города

Объясни свой выбор.

Задание 3 (повышенный уровень)

Продолжи мысль:

«Мужество человека проявляется тогда, когда…»

Задания разработаны с использованием инструментов искусственного интеллекта с учётом принципов дифференциации и доступности.

Таблица 2 - Индивидуальная маршрутная карта учащегося с ООП.
Тема: Работа с текстом

Этап	Задание	Поддержка
1	Прослушать текст	Аудиоформат
2	Прочитать текст	Упрощённый вариант
3	Ответить на вопросы	Подсказки
4	Определить главную мысль	Варианты ответа
5	Выполнить творческое задание	Шаблон

Маршрутные карты позволяют учитывать индивидуальный темп обучения, уровень подготовки и особенности восприятия учащихся, что особенно важно в условиях инклюзивного образования.

Практический опыт показывает, что использование адаптированных заданий, маршрутных карт и инструментов искусственного интеллекта способствует созданию комфортной образовательной среды, в которой каждый ученик может реализовать свой потенциал.

Развитие цифровой грамотности, освоение таких платформ как MagicSchool AI, Notebook LM, Read&Write, Grammarly и соответствующая методическая поддержка педагогов – ключевые элементы современной инклюзивной школы, формирующие пространство, где каждый ребёнок чувствует себя успешным участником образовательного процесса.

Список литературы:

1. Методические рекомендации по организации инклюзивного обучения в организациях среднего образования. – Астана: НАО им. Ы. Алтынсарина.

2. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 29 апреля 2025 г. № 92 «Об утверждении Правил деятельности службы психолого-педагогического сопровождения в организациях образования». Режим доступа https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2500036047#z117

3. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – М.: Академия, 2020.

4.Сулейменова Ж. С. Инклюзивное образование в условиях обновлённого содержания обучения // *Педагогика и психология*. – 2022.

БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН БАСҚАРУ

Канатбаева Клара Рысбаевна
Көркем еңбек пәні мұғалімі
Нұра ауданы, Балықтыкөл негізгі орта мектебі

Кіріспе

Қазіргі қоғамда білім беру жүйесінің басты мақсаты – сапалы білім беру арқылы бәсекеге қабілетті, функционалдық сауаттылығы жоғары тұлғаны қалыптастыру. Білім сапасы – білім беру ұйымдарының тиімді жұмыс істеуінің негізгі көрсеткіштерінің бірі. Сондықтан білім беру сапасын басқару жүйесін жетілдіру, оқыту нәтижелерін талдау және тиімді басқару шешімдерін қабылдау білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі болып табылады.

Білім сапасын басқару – білім беру процесін жоспарлау, бақылау, талдау және жетілдіру арқылы оқыту нәтижелерін арттыруға бағытталған жүйелі қызмет. Бұл процесс аймақтық деңгейде де, мектеп деңгейінде де жүзеге асырылады. Білім беру ұйымдарындағы білім сапасын басқару жүйесі, білім беру деректерін талдау, мектепішілік бақылау мен мониторингтің рөлі және бағалау нәтижелеріне негізделген басқару шешімдері қарастырылады. Аймақтық деңгейде білім сапасын басқару білім басқармалары мен білім бөлімдері арқылы жүзеге асады. Бұл деңгейде білім беру ұйымдарының жұмысын үйлестіру, оқу нәтижелерін талдау, әдістемелік қолдау көрсету және мониторинг жүргізу негізгі міндеттердің бірі болып табылады. Сонымен қатар аймақтық басқару деңгейінде білім беру ұйымдарының даму стратегиялары анықталып, білім сапасын арттыруға бағытталған бағдарламалар іске асырылады.

Ал мектеп деңгейінде білім сапасын басқару мектеп әкімшілігі мен педагогикалық ұжым арқылы жүзеге асырылады. Мектеп директоры мен оның орынбасарлары оқу-тәрбие процесін ұйымдастырып, білім сапасын арттыруға бағытталған жоспарлар құрады.

Мектеп деңгейіндегі білім сапасын басқару кезіндегі қателіктерді түзете отырып, білім сапасының арттыруды басқара білуді ұйымдастыру қажет.

• Ақпараттық орта мен әлеуметтік желі

Қазіргі таңда оқушылар заман ағымына сәйкес желіден алынған ақпаратты өңдемейді, талдамайды. Тикток пен Инстаграмнан шыққан ақпаратты сол күйінде қабылдайды. Соның салдарынан 15 секундтық есте сақтау жады қалыптасып жатыр.Психологияда жадыны дамыту үшін алғашқы 15 секунд ішінде бейімделу маңызды деп есептеледі — бұл заман талабы. Қазіргі балалар ұзақ мәтіндермен жұмыс жасағысы келмейді, себебі олардың зейіні 15

секундтық қана. Ұзақ есте сақтай алмайды. Соның салдарынан білім сапасының ақсауы байқалып жатады.

• Мотивацияның төмендеуі, ішкі және сыртқы уәжді тыңдай білу

Ішкі уәж — баланың өз еркімен, өзіне мақсат қою, сол мақсатқа жетуге талпынуы. Егер бала өзі орындайтын болса, оның ішкі уәжі жеткілікті деңгейде дамығанын көрсетеді. Көбінесе сыртқы уәж басым болады: басқа балалармен жарысу, ата-ананың мақтауы мен сенімі.Балада нақты мақсат болуы керек — «Мен не үшін оқып жатырмын?» деген сұраққа жауап іздеуі,оның оқу мотивациясы жоқтығы. Бұл мәселе әсіресе жоғары сынып оқушылары арасында жиі байқалады.

• Мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігі мен әдістерінің ескіруі Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев айтқандай, бұл — жасанды интеллект заманы. Көптеген мұғалімдер курстардан өтсе де, сол курстарда алған құнды білімдерін күнделікті сабақта қолдана алмайды. Әлеуметтік желілердің мүмкіндігі мол болғанымен, мектеп бағдарламалары ескіріп қалғандықтан, олар жасанды интеллект дәуіріне сай келмей отыр. Осыған байланысты оқушылардың оқу әдістері мен қызығушылықтары сәйкес келмей,сабаққа деген ынтасы төмендеп барады. Балалар интернеттен өздеріне қажетті ақпаратты оңай тауып алған соң, мектептегі материал оларға қызықсыз болып көрініуінде.

• Отбасы тәрбиесі мен қоршаған орта

"**Адал азамат**" бағдарламасына сәйкес, тәрбиеде үштік одақ болуы керек: **отбасы – мектеп – қоғам.**Бүгінгі таңда ата-аналар жұмыспен көп айналысқандықтан, баласына деген жауапкершілікті көбіне баланың өзіне артып қояды. Отбасында оқу мәдениеті қалыптаспаған. Ата-ананың баласымен кітап оқу арқылы 15 минут уақыт бөлуі – үлкен өнеге болар еді. Ата-ана мен баланың арасындағы қарым-қатынас әлсіз болғандықтан, тәрбиелік ықпал да төмендейді.Ұстаз бен ата-ананың мақсаты бір болуы керек, себебі баланың болашағы мен мамандығына деген қызығушылығын бірге анықтау – ортақ міндет.

• Мектептің материалдық базасы

Қазіргі заман талабына сай ауылдық елді мекендерде мектептердің материалдық базасында тапшылықтар бар. Көптеген ауылдық, шалғай жерлердегі мектептер заман талабына сай жабдықталмаған. Бұл білім сапасына айтарлықтай әсер етеді. Оқушы физика, химия, биялогия сабақтарында көзбен көріп қолмен ұстап тәжербие жасамағандықтан оқушыда ұшқын көрінбейді

• Білім сапасын арттыру әдістерін жүйелеу, мектепішілік бақылау мен мониторингтің рөлі

Білім сапасын арттырудың тиімді әдістерін қолдану қажет. Мұғалім заман талабына сәйкес болуы керек. Сабақ беру әдістерін жетілдіру, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тілдік қабілеттер мен шешендік өнерді дамыту, түрлі іс-шараларға қатынасулары, заман талабына сай жасанды интелект, функцияналдық сауаттылыққа бет бұрумен қатар жауапкершілікті бірінші орынға қою,қосымша сабақтар, ұйымдастыруды жоспарлау қажет. Мектепішілік бақылау – білім беру ұйымындағы оқу процесінің сапасын бақылауға бағытталған жүйелі жұмысты талдап саралайды.

• Цифрлық тәрбие қауіпсіз қоғам

Цифрлық тәрбиеде оқушылардың мәдениеті маңызды. Олар әлеуметтік желіде өзіне керегін ажырата білуі, пайдалы дүниелерді зерттеп, талдап үйретуге тәрбиеле

• Мұғалімнің кәсіби дамуы:

Инновациялық білімді дамытатын жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелетін , оқушылармен ортақ тіл табыса білетін ұстаздарды қалыптастыру арқылы өмірге деген жаңа көзқарастың пайда болары сөзсіз.

Білім беру ұйымындағы білім беру сапасын басқару ,оқу процесінің сапасын бақылауға бағытталған жүйелі жұмыс. Сол себепті Ол мектеп әкімшілігі тарапынан жүргізіледі және білім беру сапасын арттыруға ықпал етеді. Мектепішілік бақылау – білім беру ұйымындағы

оқу процесінің сапасын бақылауға бағытталған жүйелі жұмыс. Ол мектеп әкімшілігі тарапынан жүргізіледі және білім беру сапасын арттыруға ықпал етеді.

Мектепішілік бақылаудың негізгі түрлері:

• сабаққа қатысу және талдау
• оқу құжаттарын тексеру
• білім алушылардың оқу жетістіктерін талдау
• мұғалімдердің кәсіби қызметін бағалау

Мониторинг – білім беру процесінің жағдайын жүйелі түрде бақылау және бағалау. Мониторинг нәтижелері білім сапасының динамикасын анықтауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар бағалау нәтижелері білім беру ұйымдарының даму стратегиясын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Қорытынды: Қорытындылай келе, білім беру сапасын басқару – білім беру жүйесінің тиімді дамуының маңызды факторы болып табылады. Аймақтық және мектеп деңгейіндегі басқару жүйесінің үйлесімді жұмысы, білім беру деректерін талдау, мектепішілік бақылау мен мониторинг жүргізу және бағалау нәтижелеріне негізделген басқару шешімдері білім сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Білім беру сапасын басқару жүйесін жетілдіру арқылы оқыту процесінің тиімділігі артып, білім алушылардың оқу жетістіктері жақсарады. Сондықтан білім беру ұйымдары білім сапасын басқарудың заманауи әдістерін енгізіп, білім беру процесін үнемі жетілдіріп отыруы қажет.

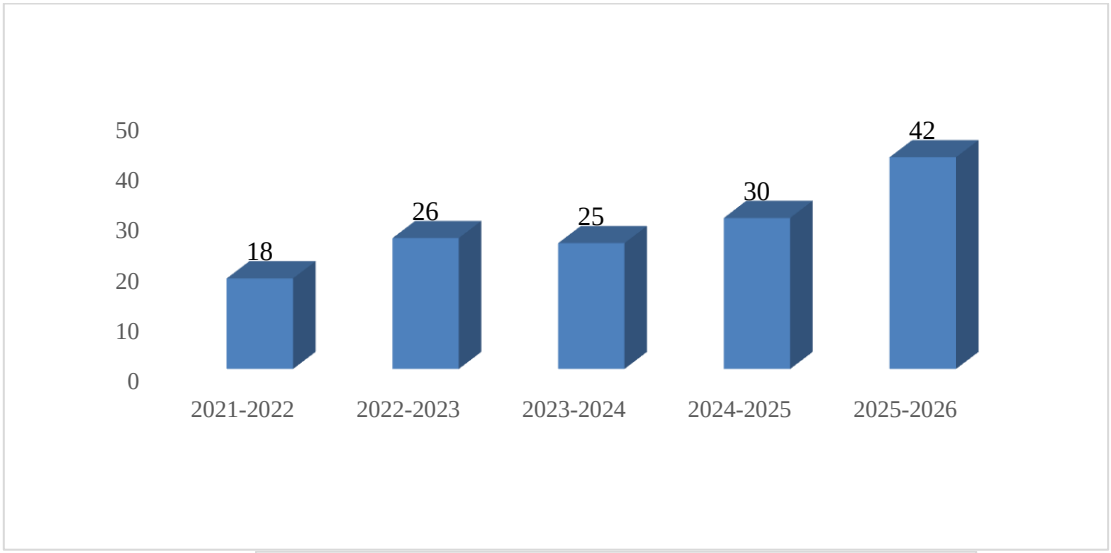

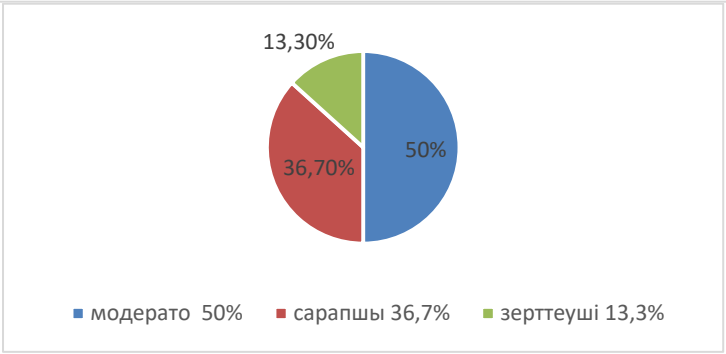

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. – Алматы.
3. Әбдіғапбарова Ұ.М. Педагогика негіздері.
4. Қазақстандағы жаңартылған білім беру бағдарламалары.

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕ ЖИ ҚОЛДАНУ

Капасова Ардак Жаканғалиевна
Бастауыш сынып мұғалімі
«Мағжан Жұмабаев атындағы гимназия»
Қарағанды қаласы

Қазіргі замандағы білім беру үдерісі қарқынды түрде цифрлық трансформация кезеңіне аяқ басты.

Жасанды интеллект (ЖИ) технологиялары бұл үдерістің маңызды бөлігіне айналып, білім беру жүйесінің әртүрлі салаларын жетілдіруге мүмкіндік беруде.

Әсіресе, бастауыш сынып сабақтарында ЖИ қолдану оқыту процесін жаңғыртып, оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді.

Бұл технология оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеріп, олардың қабілеттерін дамытуға бағытталған оқыту әдістерін ұсыну арқылы дәстүрлі білім беру жүйесін толықтыра алады.

Бастауыш сыныптардағы білім беру – оқушылардың тұлғалық және интеллектуалдық дамуының негізін қалайтын маңызды кезең.

Дәл осы кезеңде балалардың оқу мотивациясы, өздігінен үйрену қабілеті және танымдық белсенділігі қалыптасады. Алайда дәстүрлі әдістермен ғана шектелу бұл мақсаттарды жүзеге асыруда кейде жеткіліксіз болуы мүмкін. ЖИ технологияларының енгізілуі осы олқылықтардың орнын толтырып, оқушыларға оқыту процесін қызықты әрі тиімді етудің жаңа жолдарын ашады.

ЖИ құралдары мұғалімдерге оқыту процесін оңтайландыруға көмектеседі. Мысалы, ЖИ негізінде әзірленген қосымшалар оқушылардың оқу деңгейін автоматты түрде бағалап, олардың біліміндегі олқылықтарды анықтай алады. Сонымен қатар, ЖИ әр оқушының жеке қажеттіліктеріне бейімделген оқу бағдарламаларын құруға мүмкіндік береді.

Бұл әдіс оқушылардың оқу үдерісіне белсенді қатысуын қамтамасыз етіп, олардың жетістіктерін арттыруға ықпал етеді.ЖИ технологияларының тағы бір артықшылығы – олардың оқу процесін интерактивті және визуалды құралдармен байытуы.

Геймификация элементтерін қолдану арқылы оқушылардың оқу мотивациясын арттыруға, сондай-ақ күрделі тақырыптарды жеңіл әрі қызықты түрде түсіндіруге болады.

Мысалы, ЖИ қолдайтын ойын түріндегі қосымшалар балаларға логикалық ойлау, шешім қабылдау және мәселелерді шешу дағдыларын дамытуды жеңілдетеді.

Сонымен қатар, ЖИ мұғалімдерге уақытты тиімді пайдалану мүмкіндігін береді.

Оқу материалдарын автоматтандыру, бағалау және талдау үдерістерін жылдамдату арқылы мұғалімдер шығармашылық жұмыстар мен оқушылармен тікелей қарым-қатынасқа көбірек көңіл бөле алады.

Бұл оқушылар мен мұғалімдер арасындағы байланысты нығайтып, оқыту сапасын арттыруға жағдай жасайды.

ЖИ технологияларының көмегімен оқу процесін жаңғырту білім беру жүйесін болашақ талаптарға сай етуге мүмкіндік береді. Жасанды интеллект құралдарының ұтымды қолданылуы арқылы оқушылардың интеллектуалдық қабілеттерін арттырып қана қоймай, олардың шығармашылық әлеуетін ашуға жағдай жасауға болады. Осылайша, ЖИ бастауыш білім беру саласында заманауи, нәтижелі және инклюзивті оқыту әдістерін жүзеге асыруға үлкен әлеуетке ие.

Жасанды интеллект тапсырмаларды автоматты түрде бағалай алады.Мысалы математика немесе тіл білімі сабағында оқушылардың шешімдері мен жауаптарын тексеру үшін қолданылатын бағдарлама ЖИ арқылы тапсырмалардың дәлдігін анықтайды,қателерді көрсетіп,қосымша түсініктемелер береді.

-Адаптивті оқу жүйелері: ЖИ оқушылардың деңгейін анықтап,әрқайсысына өзіне сәйкес келетін тапсырмалар ұсынады. Бұл оқушыларға жеке көзқараспен қарауды қамтамасыз етеді.

Жасанды интеллект әр оқушының оқу деңгейі мен қызығушылықтарына негізделген оқу материалдарын ұсына алады. Мысалы оқушының тілі мен тақырыпқа деген қызығушылығын анықтап,оларға сәйкес келетін ақпаратты ұсынады.

-Сұрақтарға автоматты түрде жауап беру Оқушылардың сұрақтарына жедел жауап беретін ЖИ жүйелерін қолдану оқу процесін жеңілдетеді. Оқушыларға нақты жауап алу үшін мұғалімге тәуелді болудың қажеті жоқ.

Жасанды интеллект ойындар мен тапсырмаларды жасауды қолдайды.Мысалы тілді үйрену барысында оқушыларға сөйлесулер викториналар немесе жұмбақтарды шешуге мүмкіндік беретін құралдарды пайдалануға болады.

-Әңгіме жасау және мәтін құрастыру:

Жасанды интеллекттің көмегімен оқушылар мәтін құрастыру, өз ойларын шығармашылықпен жеткізу бойынша тапсырмаларды орындай алады.Мұндай тапсырмалар баланың жазбаша дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Жасанды интеллект есептерді шығару, күрделі есептерді түсіндіру және жаттығулар ұсыну үшін қолданылады. Мысалы, оқушы математикалық формулаларды дұрыс қолдану немесе есеп шығару кезінде нақты көмек алады.

ЖИ балаларға қызықты,интерактивті ғылыми жобалар ұсынуға мүмкіндік береді.Мысалы,виртуалды лабораториялар немесе тарихи оқуғаларды анимация арқылы көрсету.

Оқушылар шығармашылық тапсырмалармен айналыса алады, мысалы компьютерлік бағдарламалар арқылы суретсалу немесе музыкалық композициялар жасау; [1, 5]

Ойындар мен құрастыру: Оқушылар өз қолымен ойындар жасап, оларды жасанды инттелект көмегімен бағдарламалап үйрене алады.

Жасанды интеллект мұғалімдерге сабақ жоспарларын құру, оқу процесін ұйымдастыру және оқушылардың қажеттіліктерін ескере отырып,тиімді оқыту әдістерін таңдау үшін қолданылады. Жылдам көмек көрсету және жауап беру Мұғалімдер үшін автоматтандырылған көмекші құралдар білім беру процесін жеңілдетіп,оларды әкімшілік жұмыстардан босатады.

Соңғы уақытта ақпараттық жүйелерге қойылатын талаптардың артуынан туындаған жасанды интеллектке қызығушылықтың өсуі байқалады. Адамзат Интернеттің дамуымен салыстыруға болатын жаңа ақпараттық революцияға үнемі жылжиды.

Жасанды интеллект – информатика бағыты, оның мақсаты қолданушыға бағдарламашы емес адамға табиғи тілдің шектеулі жиынтығында ЭЕМ-мен қарым-қатынас жасай отырып, дәстүрлі түрде интеллектуалды міндеттерді қоюға және шешуге мүмкіндік беретін аппараттық-бағдарламалық құралдарды әзірлеу болып табылады.[1, 3]

Жасанды интеллект тарихы жаңа ғылыми бағыт ретінде XX ғасырдың ортасында басталады.

Осы уақытқа дейін оның пайда болуының көптеген алғышарттары қалыптасты:философтардың арасында адам табиғатымен әлемді тану процесі туралы даулар бұрыннан жүрді, нейрофизиологтар мен психологтар адам миы мен ойлаудың жұмысына қатысты бірқатар теорияларды әзірледі, экономистер мен математиктер оңтайлы есептер және формальды түрде әлем туралы білім беру мәселелерін қойды; ақырында есептеулердің математикалық теориясының – алгоритмдер теориясының іргетасы пайда болды және алғашқы компьютерлер құрылды.Осы құралдың мақсаты жасанды интеллектте қолданылатын негізгі бағыттар мен әдістерді баяндау, сондай-ақ оларды адам қызметінің түрлі салаларында пайдалану мүмкіндігін анықтау болып табылады.

ЖИ әдістері экстремалды жағдайларда жұмыс істейтін робот техникалық кешендер үшін алгоритмдер мен аппараттық шешімдерді жасауға мүмкіндік береді.

Бұл кешендердің айрықша ерекшелігі нейрондық желілер мен анық логика негізінде тәуелсіз зияткерлік басқару жүйесі, экстремалды жағдайға байланысты топографиялық және аппараттық бейімделу мүмкіндігі бар робототехникалық жүйені басқарудың зияткерлік жүйесін құру болады.

ЖИ әдістерін қолданудың практикалық нәтижесінің мысалы тұрмыстық және өнеркәсіптік мақсаттағы үй жайларда жұмыс істеуге арналған, бейнебақылаудан радиациялық бақылауға дейінгі кіру жүйелерінің кең спектрі бар және осы үй жайлардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге арналған роботты құру болып табылады. [1, 5]

Роботты интеллектуалды басқару жүйесі автоматты түрде үй жайларды жоспарлауға бейімделеді, қорғалатын үй-жайдың жоспарлануын ескере отырып, роботтың қозғалысын автоматты басқарудықамтамасыз етеді, онлайн мониторингті қамтамасыз ете отырып, деректерді зияткерлік өңдеуді жүргізеді және басқару шешімін, соның ішінде төтенше жағдайларда телекоммуникациялық жүйе бойынша хабарламаларды беруді дербес қабылдайды.

Жасанды интеллекттің қолдану салалары күннен күнге кеңейіп келеді. Оның болашағы үлкен мүмкіндіктерге толы және адамзаттың өмірін жақсартуға бағытталған.

Дегенмен, ЖИ қолдану барысында этикалық және құқықтық мәселелерді де ескеру маңызды.

Жасанды интеллекттің дамуы арқылы біз технологиялық прогресті жаңа деңгейге көтере аламыз.

Бұл баяндама жасанды интеллекттің маңыздылығын түсінуге және оның болашағы туралы ойлануға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллекттің дамуы біздің өмірімізді жақсартуға бағытталған және оны тиімді пайдалану біздің қолымызда.

Әдебиеттер тізімі

1. Стюарт Рассел, Питер Норвиг. Искусственный интеллект. Современный подход. // Учебник, второе издание, Санкт-Петербург, 2016. – 258 с.

2. www.swi-prolog.org. Официальный сайт разработчиков транслятора SWIProlog.

3. О.Е.Масленникова, И.В.Попова. Основы искусственного интеллекта: учеб. пособие / О.Е.Масленникова, И.В.Попова. – Магнитогорск: МаГУ, 008. – 282 с.

4. Turing Alan «Computing Machinery and Intelligence». //Mind LIX (236): 433-460, doi: 10.1093/mind/LIX.236.433, ISSN 0026-4423, retrieved 2008-08-4.

5. Нейронная сеть Хопфилда. //Материал из Википедии – свободной энциклопедии. http://en.wikipedia.org/wiki_algorithm.

6. О.Е.Масленникова, И.В.Гаврилова. Основы искусственного интел-лекта // Учеб. пособие, издательство «Флинта».2013. – 265 с.

7. Люгер Дж.Ф. Искусственный интеллект: стратегии и методы решения сложных проблем = Artificial Intelligence: Structures and Strategies for Complex Problem Solving / Под ред. Н.Н.Куссуль. – 4-е изд. – М.: Вильямс, 2005. 864 с.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНЕН 6-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ОЛИМПИАДАЛАРҒА ДАЙЫНДАУДА ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕР МЕН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТІНІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Қаппарова Маржан Токеновна,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі,
Абай қаласы, «Мичурин негізгі орта мектебі» КММ.
Педагог-сарапшы

Кіріспе сөз:

Бүгінгі цифрлық қоғамда оқушының білімін жай ғана бақылаушы емес, білімді өз бетімен құрастырушы, зерттеуші деңгейіне көтеру – қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің де басты міндеті. 6 сынып оқушылары пәндік олимпиадаларға дайындық кезеңінде тілді терең меңгерумен қатар, сыни ойлау, шығармашылық, АКТ-ны пайдалану дағдыларын қатар дамытуы қажет. Осы тұрғыда интерактивтік әдістер мен жасанды интеллектіні (ЖИ) тиімді

кіріктіру – дәстүрлі дайындық моделін жаңғыртып, оқыту сапасын арттыратын өзекті тақырып.

SMART мақсаты: 6 сынып оқушыларын қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша олимпиадаларға жүйелі дайындау барысында , интерактивті оқыту әдістері мен жасанды интелект құралдарын кіріктіре қолданып, тілдік дағдылар, әдеби теориялық, шығармашылық құзыреттерін кешенді кеңейту арқылы жоғарғы нәтижеге жетуге жағыдай жасау.

Міндеттер: Олимпиада мазмұнын талдау, интеракивті тапсырмалар типологиясын анықтау; оқу белсенділігін арттыру, өзін-өзі бағалауды дамыту; мәтінмен жұмыс әдістерін енгізу, грамматикалық жаттығулар, сандық құралдарын қолдану; сыни ойлауды қалыптастыру, ЖИ-ді тиімді қолдану; кешенді дайындықты жоспарлау, оқушыларды іріктеу, ата-анамен серіктестік;

Тақырып өзектілігі:

Жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында тілдік құзыреттілікпен қатар функционалдық сауаттылық, зерттеушілік дағдылар, креативті ойлау талап етіледі. Олимпиада тапсырмалары қарапайым ережені білуден гөрі талдау, салыстыру, жүйелеу, дәлелдеу, қолдану дағдыларын тексереді.

Интерактивті әдістерді қолдану. Оқытудың тілдік дағдыларын (тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым) сабақта бір-бірімен байланыстыра қолдану, оқушылардың сөздік қорының жан-жақты дамуына ықпал етеді. **Topiq.kz платформасын** пайдаланамын. Айтылым мен жазылымды жетілдіреді. Оқушы пікір жазу, жауап беру арқылы оқуға деген қызығушылығын арттырады. Ойын түрінде берілген тапсырмалар арқылы өзін-өзі тексеруге мүмкіндік береді. Дұрыс-бұрысын бірден көріп, қателермен жұмыс жасауға болады. Оқушының сөйлеу дағдыларын дамыту, диалогтық тілдік қарым-қатынасты жетілдіруде **Комикс әдісі, Комикс форматын** жиі қолданамын. **Қолдану жолдары:** белгілі бір тақырыпқа (мысалы: «Достық», «Мамандық таңдау») комикс суреттерін беремін. Оқушылар суретке сәйкес диалог құрастырады. Әр топ өз комиксін сахналап, айтылым дағдыларын дамытады.

Жазылымда – Copilot MS ИИ Copilot жасанды интеллект платформасымен жұмыс жасап жатырмын. Мақсаты: оқушылардың жазылым дағдыларын дамыту, ғылыми және шығармашылық мәтіндер құрастыруға үйрету.**Қолдану жолдары:** Оқушыларға эссе, баяндама, ғылыми жоба тақырыбын беремін. Copilot арқылы мәтіннің құрылымын (кіріспе, негізгі бөлім, қорытынды) жасауға бағыт беріледі. Оқушылар өз ойларын енгізіп, Copilot көмегімен грамматикалық және стильдік түзетулер жасайды. **Олимпиадаға дайындықта** – ғылыми терминдерді дұрыс қолдану, мәтінді ресми стильде рәсімдеуге үйретеді. **«Грамматикалық квест» әдісі арқылы** фонетика, синтаксис,орфографияны жақсы меңгереді.

«Цифрлық диктант» Интерактивті тақтада немесе платформада (мысалы, Kahoot, Quizizz, Wordwall т.б.) орфографиялық қиын сөздер, тыныс белгілерін қоюға арналған тест-диктанттар.ЖИ-ден орфографиялық ережеге сай 10–15 сөйлем құрап беруін сұрап, сол сөйлемдерді платформаға жүктеу

Күтілетін нәтижелер

Мектепішілік, аудандық, облыстық олимпиадаларда оқушылардың қатысу саны мен сапалық көрсеткіштері (жүлделі орындарсертификаттар) өседі. Әр оқушының жыл соңында:жеке портфолиосында орындалған олимпиадалық тапсырмалар жинағы,рефлексиясы мен жетістік картасы болады.

Қорытынды

Жасалған SMART мақсат оқушылардың тыңдалым, оқылым, айтылым және жазылым, дағдыларын дамытуға бағытталған нақты, өлшенетін, қолжетімді, маңызды және уақытпен шектелген міндеттерді қамтиды. Copilot MS ИИ арқылы жазылымды жетілдіру, комикс әдісі арқылы айтылымды дамыту және Topiq.kz платформасы арқылы оқылымды тереңдету – оқушылардың тілдік және шығармашылық қабілеттерін кешенді түрде арттыруға мүмкіндік береді.

SMART мақсатты жүзеге асыру оқушылардың білім сапасын арттырып қана қоймай, олардың шығармашылық әлеуетін ашуға, бәсекеге қабілетті тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

Жетістіктеріміз

1-орын
Миклаш Юлианна
Аудандық кезең,
2024-2025 оқу жылы
2-орын

Миклаш Юлианна
Облыстық кезең,
2024-2025оқу жылы
1-орын
Шмотенко Константин
Аудандық кезең,
2023-2024оқу жылы

3-орын
Шмотенко Константин
Облыстық кезең,
2023-2024оқу жылы
2-орын
Макаревич Владислав
Облыстық кезең,
2024-2025оқу жылы
1-орын
Макаревич Владислав
Аудандық кезең,
2025-2026оқу жылы
1-орын
Малевинский Михайл
Республикалық кезең.
2023-2024оқу жылы

Пайдаланылған әдебиеттер

1.Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2018.

2.Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Жалпы білім беретін мектептің 5–6-сыныптарына арналған «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті» оқу бағдарламалары (жаңартылған мазмұн). – Астана, 2017–2020.

3.Әбдікәрімова Т., Қалдыбаева Қ., Бекмырза Қ. Қазақ тілі: Жалпы білім беретін мектептің 5-сыныбына арналған оқулық. – Алматы: «Атамұра», 2017.

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕРІ: STEPUP – ҚАДАМ-ҚАДАМ ӘДІСІ

Қарағанды облысы, Балқаш қаласы білім бөлімінің
«Бауыржан Момышұлы атындағы жалпы

білім беретін мектебі»КММ бастауыш пәні мұғалімі
және директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары
педагог-сарапшы Карабаева Фарида Малгаждаровна

1. Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесі жаңа даму кезеңінде тұр. Әлемдік білім беру тәжірибесі көрсеткендей, оқушының тек теориялық білімді меңгеруі жеткіліксіз, ол алған білімді нақты өмірде қолдана білу қабілеті, сыни ойлау және шығармашылық дағдыларын дамыту, сондай-ақ әлеуметтік жауапкершілігін қалыптастыру маңызды. Қоғамдағы жылдам өзгерістер, технологияның қарқынды дамуы және еңбек нарығының жаңа талаптары мектеп білімінің сапасын арттыру қажеттілігін күшейтеді.

Білім сапасын арттыру – бұл тек пәндік білімді көтеру ғана емес, сонымен қатар оқушының функционалдық сауаттылығын, практикалық дағдыларын, логикалық және шығармашылық ойлауын дамыту болып табылады.

Сол мақсатта ұсынылып отырған StepUP – Қадам-қадам тәсілі оқушыны жеңілден күрделіге бағыттай отырып, барлық пәнде қолданылатын заманауи, интеграциялық әдіс ретінде ерекшеленеді.

StepUP – Қадам-қадам тәсілінің ерекшелігі мынада:

1. Оқушы қарапайымнан күрделіге дейінгі қадамдарды кезең-кезеңімен орындайды.
2. Сабақтар **барлық пәнге ортақ** түрде ұйымдастырылуы мүмкін.
3. Әдістің басты мақсаты – төмен деңгейлі оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттыру және олардың функционалдық сауаттылығын дамыту.
4. Оқушылар алған білімді нақты өмірлік жағдайларда қолдана алады, бұл олардың практикалық дағдыларын қалыптастырады.

StepUP – Қадам-қадам тәсілі – оқушыны жеңіл тапсырмадан күрделі практикалық тапсырмаға біртіндеп жетелейтін барлық пәнге қолдануға болатын заманауи әдіс.

Step Қадам-қадам 1 – Бастапқы қадам: қарапайым, түсінікті тапсырмалар, сенімділік қалыптастыру.

Step Қадам-қадам 2 – Орташа қадам: талдау, салыстыру, шағын шығармашылық.

Step Қадам-қадам 3 – Күрделі қадам: практикалық, өмірлік тапсырмалар, жобалық жұмыс.

Сондықтан, StepUP тәсілі қазіргі заман талабына сай білім сапасын арттыруда негізгі, әмбебап және тиімді құрал болып табылады. Бұл тәсіл оқушылардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, сабақтарды қызықты әрі нәтижелі өткізуді қамтамасыз етеді.

StepUP Қадам-қадам тәсілінің шығуы (қайдан, нені негізге алдым):

StepUP – Қадам-қадам әдісі өз алдына жаңа, авторлық атау ретінде ұсынылып отыр, бірақ негізінде ол халықаралық педагогикалық тәжірибелер мен зерттеулерді біріктірген заманауи тәсіл:

1. **Сараланған оқыту (Differentiated Instruction)** – әр оқушының қабілетіне сай тапсырмалар беру арқылы білімге деген қызығушылықты арттыру. (Tomlinson, C. A., 2001. *How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms*. ASCD.)
2. **Жобалық оқыту (Project-Based Learning)** – практикалық және шығармашылық дағдыларды дамыту үшін зерттеу және жобалық тапсырмаларды қолдану. (Bell, S., 2010. *Project-Based Learning for the 21st Century*. The Clearing House, 83(2), 39–43.)
3. **Проблемалық оқыту (Problem-Based Learning)** – сыни ойлау және шешім қабылдау қабілеттерін дамытуға бағытталған. (Savery, J. R., 2006. *Overview of Problem-Based Learning: Definitions and Distinctions*. Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning, 1(1).)

Қорыта айтқанда **StepUP** — ағылшын тіліндегі тіркес, даму, өсім, жаңа деңгейге көтерілу деген мағынаны білдіреді.

StepUP **Қадам-қадам** тәсілі – бұл мектеп тәжірибесіне бейімделген, жаңа атаумен ұсынылған авторлық педагогикалық тәсіл, ол халықаралық зерттеулердің тәжірибелік негізін біріктіріп, барлық пәндерде тиімді және қолжетімді оқытуды қамтамасыз етеді.

Мақсаты:

Жеңілден күрделіге біртіндеп ұйымдастыру арқылы олардың функционалдық сауаттылығы, сыни ойлау және бұл тәсіл оқушылардың жеке қабілеттерін ескере отырып, сабақтарды Білім сапасын арттыруға бағытталған тиімді педагогикалық тәсілдерді зерттеу және мектеп тәжірибесіне енгізу. бағытталған.

Міндеттері:

1. Барлық пәнде StepUP тәсілін қолдану арқылы оқушылардың жеке қабілеттерін анықтау және дамыту.
2. Төмен деңгейлі оқушыларға қолжетімді, мотивациялық тапсырмалар беру арқылы білімге деген қызығушылық
3. Сабақтарды жеңілден күрделіге кезең-кезеңімен ұйымдастыру, әр оқушының оқу процесіне біртіндеп қатысуын қамтамасыз ету.
4. Функционалдық сауаттылық пен, оқушы алған білімді нақты өмірлік жағдайларда қолдана алуын қамтамасыз ету.
5. Мұғалімдердің кәсіби дамуын қолдау, тәжірибе алмасуды ұйымдастыру және инновациялық әдістерді мектеп тәжірибесіне енгізу.

Күтілетін нәтижелер:

- Оқушылардың сабаққа белсенділігі және мотивациясы артады.
- Төмен деңгейлі оқушылардың материалды меңгеру көрсеткіші жақсарады.
- Оқушылар теориялық білімді практикалық дағдылармен ұштастыра алады.
- Шығармашылық ойлау, сыни ойлау қабілеттері және шешім қабылдау дағдылары дамиды.
- Мұғалімдердің кәсіби шеберлігі артып, сабақ өткізу тиімділігі жоғарылайды.
- Сабақтарда барлық пәндер бойынша оқыту бірізділігі және интеграцияланған тәсілдер қалыптасады**.**

2. StepUP тәсілінің кезеңдері

Қадам	Мақсаты	Мысалдар	Төмен деңгейлі оқушыларға пайдасы
Step 1 – Бастапқы қадам	Қарапайым материалмен жұмыс, негізгі ұғымдарды меңгеру	Мәтін оқу, негізгі фактілерді жинау, қарапайым есеп шығару	Материалды түсіну, сенімділік қалыптастыру
Step 2 – Орташа қадам	Талдау, салыстыру, шағын шығармашылық	Есеп шешудің бірнеше жолын көрсету, мәтін мазмұнын шығару, деректерді салыстыру	Талдау қабілеті дамиды, логикалық ойлау қалыптасады
Step 3 – Күрделі қадам	Практикалық, өмірлік тапсырмалар, жобалық жұмыс	Жобалық тапсырма, эксперимент, нақты өмірлік есеп, презентация жасау	Практикалық дағдылар мен шығармашылық дамиды, функционалдық сауаттылық қалыптасады

2.1. StepUP тәсілінің практикалық қолданылуы мектеп тәжірибесінде

2.1. StepUP тәсілінің мектеп тәжірибесіне енгізілуі

Мектебімізде **StepUP – Қадам-қадам** тәсілі 2025–2026 оқу жылында жекелеген пәндерде **үлгілік сынақ (пилоттық) режимде** енгізілді. Тәжірибені ұйымдастыру және іске асыру мектеп әкімшілігінің үйлестіруімен жүзеге асырылды.

Аталған тәсілді енгізуге негіз болған басты фактор – I тоқсан қорытындысы бойынша білім сапасы төмен көрсеткіш көрсеткен пәндердің анықталуы.

Осы деректер негізінде мектеп әкімшілігіне ДОІЖО ретінде білім сапасын арттыруға бағытталған нақты, қолжетімді педагогикалық шешім ретінде StepUP – Қадам-қадам тәсілін тәжірибеде қолданып көру туралы ұсыныс жасадым.

Ұсыныс мектеп әкімшілігі тарапынан қолдау тапқаннан кейін, тәсілді бірден барлық пәнге емес, тиімділігін анықтау мақсатында жекелеген пәндерде (математика, жаратылыстану, физика) пәндерін пилоттық форматта енгізу туралы маңызды шешім қабылданды.

2.2. Дайындық кезеңі

Бұл кезеңде:

– үлгерімі төмен және орташа деңгейдегі оқушылардың оқу дағдылары талданды;

– пән мұғалімдерімен бірлесе отырып StepUP тәсіліні;

– әр пән бойынша жеңілден күрделіге бағытталған қадамдық тапсырмалар жүйесіжасалды;

– мұғалімдерге арналған әдістемелік кеңесте тәсілдің мақсаты мен қолдану алгоритмі түсіндірілді.

Барлық пәнге ортақ, әмбебап тәс StepUP тәсілі тек бір пәнге емес, маңызды шешім: ретінде қарастырылды.

3.1. StepUP тәсілінің практикалық қолданылуы

(нақты пәндік мысалдар негізінде)

Төменде StepUP тәсілінің пәндер бойынша қалай іске асқаны нақты мысалдармен көрсетіледі.

3.2. Математика пәнінде StepUP тәсілінің қолданылуы

Step 1 – Тірек қадам (жеңіл, сенім қалыптастыру)

Сабақ басында оқушыларға:

– ауызша қосу-азайту;

– бір амалдан тұратын қарапайым есептер;

– формуласыз, түсінікті тапсырмалар берілді.

Бұл кезеңде басты мақсат – оқушыны есептен қорқытпау, «мен істей аламын» деген сенім қалыптастыру.

Step 2 – Дамыту қадамы (талдау, ойлау)

– бір есепті екі түрлі жолмен шығару;

– шешімдерін салыстыру;

– «неге бұлай?» деген сұраққа жауап беру.

Оқушылар тек есеп шығармай, ойлануға үйренді.

Step 3 – Қолдану қадамы (өмірмен байланыс)

– отбасы бюджетін есептеу;

– дүкендегі сатып алу сценарийі;

– жеңілдік, пайыз, чекпен жұмыс.

Нәтиже:

Оқушылар есептің өмірдегі маңызын түсінді, функционалдық сауаттылығы артты, бұрын есепке қызықпаған оқушылар белсенді қатыса бастады.

3.3. Жаратылыстану пәнінде StepUP тәсілінің қолданылуы

Step 1 – Тірек қадам

– суретпен жұмыс;

– дайын ақпаратты сәйкестендіру;

– қарапайым бақылау тапсырмалары.

Оқушы күрделі терминнен қорықпай, тақырыпқа кірді.

Step 2 – Дамыту қадамы

– себеп-салдар байланысын анықтау;

– кесте толтыру;

– шағын тәжірибе жасау.

Ойлау, талдау дағдылары дамыды.

Step 3 – Қолдану қадамы

– тұрмыстағы табиғи құбылыстарды түсіндіру;

– экологиялық мәселелерді талдау;

– «менің отбасымдағы су/энергия үнемдеу» жобасы.

Нәтиже:

Оқушылар табиғат құбылыстарын өмірмен байланыстырып, жауапкершілік пен зерттеушілік дағды қалыптастырды.

3.4. Физика пәнінде StepUP тәсілінің қолданылуы

Step 1 – Тірек қадам

- күнделікті өмірде кездесетін қозғалыс, күш, жарық құбылыстарын талқылау;
- формуласыз түсіндірме сұрақтар.

Step 2 – Дамыту қадамы

- формуланы қолдану;
- есеп шығару;
- тәжірибе нәтижесін талдау.

Step 3 – Қолдану қадамы

- электр энергиясын үнемдеу есебі;
- тұрмыстық құралдардың жұмыс принципін түсіндіру;
- шағын тәжірибелік жоба.

Нәтиже:

Физикадағы абстрактілі ұғымдар оқушыға түсінікті бола бастады, пәнге қызығушылық артты.

4.1. StepUP тәсілінің пәндер бойынша ортақ тиімділігі

Мектеп тәжірибесі көрсеткендей:

- барлық пәнде бірдей құрылым қолданылғандықтан, оқушы тәсілді тез меңгереді;
- үлгерімі төмен оқушылардың сенімі артады;
- білім біртіндеп, жүйелі түрде қалыптасады;
- пәндер арасындағы байланыс күшейеді.

5.1. Мониторинг және бақылау кезеңі (пәндер бойынша)

StepUP – Қадам-қадам тәсілін енгізу барысында оқу үдерісінің тиімділігін анықтау үшін пәндер бойынша жүйелі мониторинг пен бақылау ұйымдастырылды. Мониторингтің басты мақсаты – оқушылардың білімді меңгеру динамикасын, тапсырмаларды орындау сапасын және тәсілдің үлгерімі төмен оқушыларға әсерін анықтау болды.

Математика пәні бойынша мониторинг

Математика сабағында бақылау төмендегі бағыттарда жүргізілді:

- **Қалыптастырушы бағалау**

Әр сабақта Step 1, Step 2, Step 3 тапсырмалары бойынша ауызша кері байланыс, дескриптор арқылы бағалау жүргізілді. Оқушының қателігі түзетуге мүмкіндік ретінде қарастырылды.

- **Тапсырма орындау динамикасы**

Бастапқы кезеңде тек Step 1 деңгейін орындаған оқушылар уақыт өте Step 2 және Step 3 тапсырмаларына көше бастады. Бұл олардың есеп шығару жылдамдығы мен түсіну деңгейінің артқанын көрсетті.

- **Рефлексия жасау**

Сабақ соңында «Қай қадам қиын болды?», «Қай есепті өмірде қолдануға болады?» деген сұрақтар арқылы қысқа жазбаша немесе ауызша рефлексия алынды.

- **Нәтиже**

Мониторинг нәтижесінде есептеу дағдыларының жақсарғаны, өмірлік есептерге қызығушылықтың артқаны анықталды.

5.2.Әкімшілік бақылау және талдау

Мектеп әкімшілігі тарапынан:

- StepUP тәсілі қолданылған сабақтарға қатысу;
- ашық сабақтар мен тәжірибе алмасу;
- әдістемелік отырыстарда мониторинг нәтижелерін талдау ұйымдастырылды.

Бұл жұмыстар тәсілдің тиімді тұстарын айқындауға және оны жетілдіруге мүмкіндік берді.

5.3. Мониторинг және бақылау кезеңі

Кесте 1. StepUP тәсілі бойынша пәндердегі мониторинг нәтижелері

(2025–2026 оқу жылы, үлгілік сынақ нәтижесі)

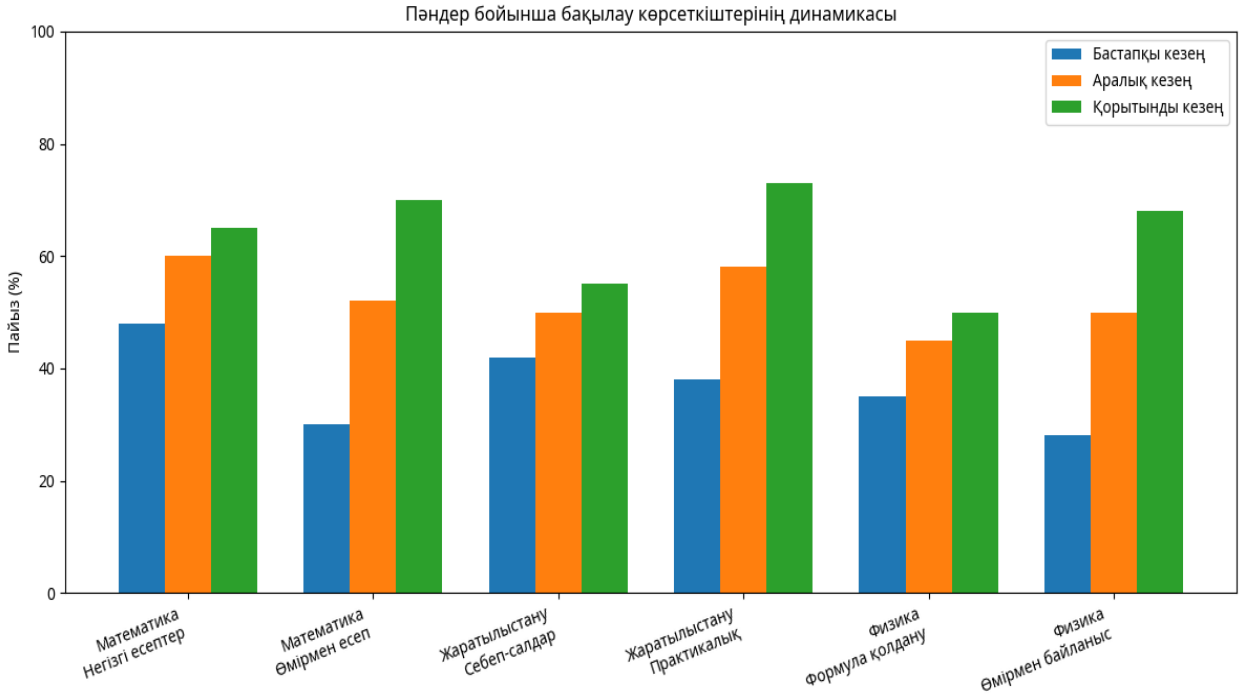

Ескерту: көрсеткіштер қалыптастырушы бағалау, сабақтағы бақылау және рефлексия нәтижелері негізінде алынған.

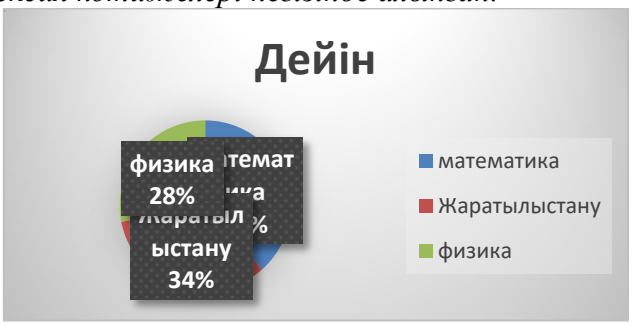

Қорытынды мониторинг тұжырымы

Жүргізілген мониторинг нәтижелері StepUP – Қадам-қадам тәсілінің мектеп тәжірибесінде жүйелі әрі нәтижелі педагогикалық шешім екенін көрсетті. Тәсілді кезең-кезеңімен енгізу арқылы білім сапасының біртіндеп артуы байқалды, әсіресе үлгерімі төмен оқушылардың оқу үдерісіне белсенді қатысуы күшейді.

Мониторинг барысында төмендегі оң өзгерістер анықталды:

• StepUP тәсілі оқу материалының күрделілігін біртіндеп арттыру арқылы оқушылардың білімді меңгеру сапасын жақсартуға мүмкіндік берді;

• үлгерімі төмен оқушылардың оқу тапсырмаларын орындау деңгейі тұрақты түрде өсіп, олардың өз мүмкіндігіне деген сенімі артты;

• қалыптастырушы бағалау жүйесінің жүйелі қолданылуы оқушыларға өз қателігін дер кезінде көруге, оны түзетуге және келесі қадамға саналы түрде өтуге ықпал етті;

• сабақ соңындағы рефлексия оқушының өзін-өзі бағалау, оқу әрекетін талдау және жауапкершілік алу дағдыларын дамытуға әсер етті;

• тәсілдің барлық пәнге ортақ құрылымда ұйымдастырылуы оқушыларға оқу алгоритмін тез меңгеруге, пәндер арасындағы байланысты түсінуге мүмкіндік берді.

Мониторинг нәтижелері көрсеткендей, StepUP тәсілі пәндік білімді ғана емес, сонымен қатар функционалдық сауаттылықты, логикалық ойлау мен практикалық қолдану дағдыларын

қалыптастыруда тиімді болды. Оқушылар алған білімін өмірлік жағдайлармен байланыстыра отырып қолдануға үйренді.

Қорытынды

Мектеп тәжірибесі StepUP – Қадам-қадам тәсілінің білім сапасын арттыруға бағытталған тиімді, қолжетімді және әмбебап педагогикалық шешім екенін дәлелдеді. Тәсіл барлық пәнде қолдануға ыңғайлы, төмен деңгейлі оқушыларды қолдауға бағытталған және оқу үдерісін жүйелеуге мүмкіндік береді.

StepUP тәсілін қолдану арқылы:

- сабақ құрылымы айқындалды;
- оқушының оқу әрекеті бірізді және түсінікті ұйымдастырылды;
- мұғалім мен оқушы арасындағы кері байланыс күшейді;
- білім сапасын арттыруға бағытталған нақты нәтиже қалыптасты.

Осыған байланысты StepUP – Қадам-қадам тәсілін мектеп тәжірибесінде кеңінен қолдану және оны әдістемелік тұрғыда жүйелеу білім сапасын арттырудың тиімді жолы ретінде ұсынылады.

Пайданылған әдебиеттер

1. Томлинсон, К.А. **How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms**. ASCD, 2001. – 312 б. [StepUP тәсілінің негізіндегі сараланған оқыту әдісі]
2. Bell, S. **Project-Based Learning for the 21st Century**. *The Clearing House*, 2010, 83(2), 39–43. [StepUP тәсілінде жобалық оқытудың практикалық қолдануы]
3. Savery, J. R. **Overview of Problem-Based Learning: Definitions and Distinctions**. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*, 2006, 1(1), 9–20. [Проблемалық оқыту негізінде StepUP тәсілі]
4. Пенроуз, Р. **Шындыққа апаратын жол немесе ғаламды басқаратын заңдар**. – М. – Ижевск: Компьютерлік зерттеулер институты, 2007.
5. Немировский, В.Г. **Қазіргі әлеуметтану және орыс мәдени дәстүрі**. *СОЦИС*, 1994, №3, 23-29 бб.
6. Иванов, С.В. **Педагогикалық инновациялар: теория және практика**. – Алматы: Білім, 2018.
7. Петросян, Л.А. **Заманауи оқыту әдістері**. – М., 2020.
8. Қарағанды облысының білім беруді дамыту орталығы. **Методикалық ұсынымдар**. – Қарағанды, 2025.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИССКУСТВЕННОГО ИНТЕЛЕКТА ГРАФИЧЕСКОГО РЕДАКТОРА CANVA КАК ИНСТРУМЕНТА EDTECH ОБУЧЕНИЕ

Карабекова Динара Кайраткызы,
учитель физики и информатики,
КГУ «Основная средняя школа №73»,
г. Караганда

Современный этап развития EdTech требует пересмотра классического формата проектирования урока. Использование инструментов искусственного интеллекта в рамках платформы Canva (технологии Magic Write и Magic Media) позволяет перейти к модели автоматизированного педагогического дизайна.

Ключевым навыком современного педагога становится промпт-инжиниринг — умение формулировать точные запросы для ИИ. При вводе корректного и структурированного промпта система позволяет мгновенно сформировать комплексный учебный модуль, включающий в себя:

1. ИИ генерирует текст, соответствующий возрастным особенностям учащихся (1-9 классы), интегрируя сложные физические законы в доступные визуальные образы.

2. Система автоматически выделяет главные тезисы, определения и формулы, которые учащимся необходимо зафиксировать, что оптимизирует время на уроке.

3. Интеграция Canva с учебными платформами позволяет создавать задания, результаты которых обрабатываются мгновенно. Это обеспечивает немедленную обратную связь для ученика и освобождает учителя от рутинной проверки, позволяя сосредоточиться на анализе затруднений обучающихся.

Такой подход меняет роль учителя: из «транслятора информации» педагог превращается в «архитектора образовательного пространства», где формат обучения становится гибким, а цифровой ресурс — персонализированным под конкретные задачи урока физики или информатики». [1:42-45]

Особое значение в преподавании естественно-научных дисциплин, таких как физика, имеет переход от статичных изображений к динамической анимации и интерактивности. Платформа Canva предоставляет инструментарий, позволяющий визуализировать процессы, скрытые от человеческого глаза, что критически важно для формирования правильных физических моделей у учащихся 7-9 классов.

В отличие от стандартного рисунка в учебнике, анимация в Canva позволяет продемонстрировать динамику процесса. Например, при изучении темы «Диффузия» или «Броуновское движение», использование анимированных элементов помогает учащимся наглядно увидеть хаотичное движение молекул и зависимость их скорости от температуры. Это превращает абстрактную теорию в живой процесс, что значительно улучшает запоминание.

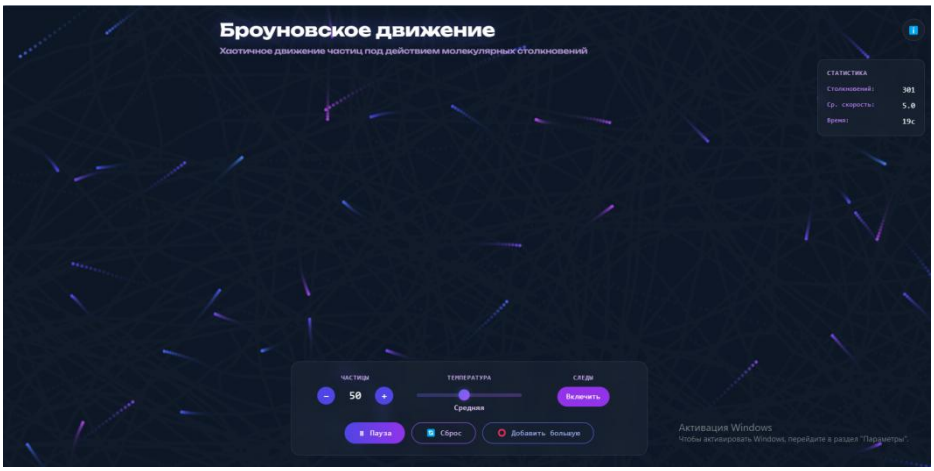

Рисунок 1. Интерактивное задание, Броуновское движение

Интерактивные элементы (кликабельные ссылки, встроенные видео, переходы по QR-кодам) превращают пассивное созерцание в активное исследование. Создание интерактивных плакатов по информатике, где каждый компонент системного блока при наведении или клике «рассказывает» о своих функциях, позволяет реализовать принцип «обучение через действие». Это особенно эффективно для младших подростков, чье внимание требует постоянной смены триггеров.

Высокое качество графики и современный дизайн EdTech-материалов, созданных в Canva, снижают когнитивную нагрузку. Продуманная инфографика с использованием акцентных цветов и четкой иерархии объектов помогает ученику выделить главное в потоке информации, не отвлекаясь на второстепенные детали. [3:79]

Таким образом, использование анимации и интерактивности не только повышает эстетическую привлекательность урока, но и служит мощным инструментом интенсификации

обучения. Это позволяет педагогу объяснять сложные темы за более короткий промежуток времени, достигая при этом более глубокого понимания материала.

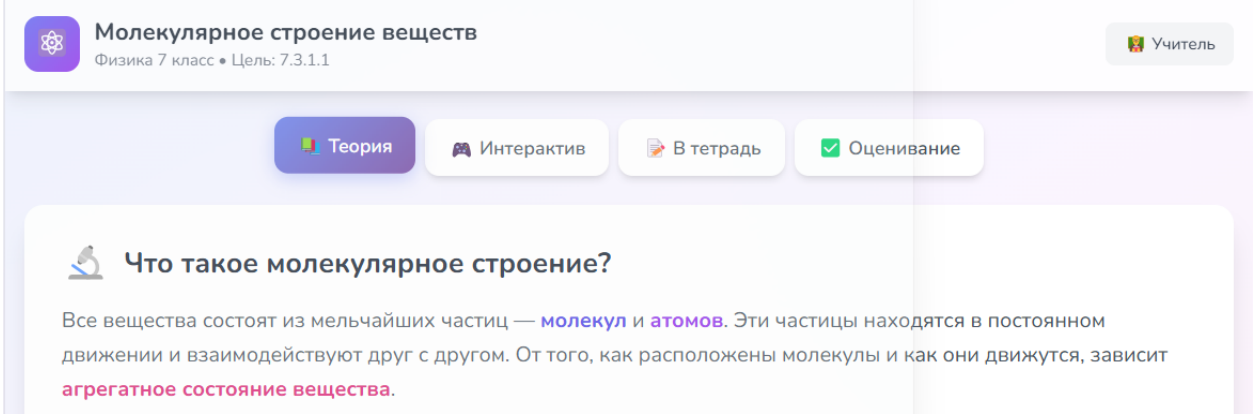

Рисунок 1. Подготовка урока с ипользованием Edtech дизайна обучения.

Применение Canva в контексте EdTech-обучения позволяет выйти за рамки простой трансляции фактов, обеспечивая синтез предметных знаний по физике и информатике с развитием метапредметных компетенций. В процессе работы с визуализацией данных учащиеся 1–9 классов непроизвольно осваивают навыки критического анализа и селекции информации, обучаясь отделять ключевые физические смыслы от второстепенного визуального шума. Этот процесс превращает выполнение любого задания в упражнение по развитию функциональной грамотности, где ученик выступает не потребителем контента, а его соавтором, что формирует осознанное отношение к учебному материалу и закладывает фундамент для проектной деятельности в старших классах.

Оптимизация педагогического ресурса как фактор качества обучения Интеграция облачных инструментов и автоматизированных шаблонов в ежедневную практику педагога решает критическую проблему дефицита времени, позволяя сместить акцент с технической подготовки раздаточных материалов на глубокое методическое проектирование. Использование единой цифровой среды для создания многоуровневых заданий обеспечивает преемственность обучения между начальным и средним звеном, создавая «бесшовный» образовательный переход. Благодаря стандартизации визуального языка обучения в рамках одного предмета, снижается порог вхождения в сложные темы, что минимизирует учебный стресс и создает ситуацию успеха для каждого обучающегося, независимо от его стартовых возможностей.[2:112]

Практическая ценность использования EdTech-инструментов заключается в создании единой структуры цифрового урока, которая гарантирует системность подачи материала. Типовой модуль, сформированный на основе грамотного промпта, включает в себя четкую постановку темы и цели обучения, адаптивный теоретический блок и специализированную вкладку «Записать в тетрадь» для фиксации фундаментальных понятий. Особое значение имеет интеграция системы оценивания (например, проверочный блок на 10 баллов) с автоматизированным дашбордом. Учитель, обладая доступом к результатам в режиме реального времени, получает возможность видеть живой рейтинг и прогресс учащихся. Такая прозрачность данных позволяет реализовать принцип гибкого обучения (Agile), где педагог моментально корректирует образовательный маршрут на основе актуальной статистики успеваемости.

Использование специализированного мастер-промпта, в котором учитель выступает в роли EdTech-эксперта и методиста, позволяет за считанные минуты трансформировать программную цель обучения (ГОСО) в целостный образовательный модуль в среде Canva. Пример:«Действуй как эксперт в области EdTech и методист физики. Спроектируй структуру интерактивного урока для учащихся 7 класса.

Тема урока: «Молекулярное строение твердых тел, жидкостей и газов».

Цель обучения (из КСП/ГОСО): 7.3.1.1 -описывать строение твердых тел, жидкостей и газов на основе молекулярного строения вещества

Сгенерируй содержание для следующих модулей урока:

1. Краткое объяснение темы, адаптированное под возраст учеников.
2. Создай блок записать в тетрадь где будет основная информация которая потребуется учащимся например (Сформируй таблицу или нумерованный список с обязательным минимумом (определения, формулы, единицы измерения)).
3. Опиши идею для анимированной схемы или графики в Canva, которая наглядно покажет [УКАЗАТЬ ПРОЦЕСС, например: движение частиц].
4. Составь 5 практических заданий разного уровня сложности (A, B, C) или согласно таксономии Блума. Общая сумма — 10 баллов. Укажи правильные ответы для автоматической проверки.
5. Мониторинг: Предложи формат скрытого дашборда для учителя, где будет отображаться рейтинг учеников и процент выполнения цели обучения.

Стиль подачи: Научный, но доступный. Используй элементы геймификации в названиях заголовков».

Таблица 1. Сравнительный анализ эффективности традиционного и EdTech-подходов

Критерий анализа	Традиционный подход	Подход с использованием Canva и ИИ	Результат/Влияние
Восприятие информации	Статичные изображения, линейный текст.	Динамическая анимация, интерактивная инфографика.	Снижение когнитивной нагрузки, глубокое понимание микропроцессов. +1
Подготовка учителя	Ручное проектирование материалов (2–3 часа).	Промпт-инжиниринг и автогенерация (15–20 мин).	Оптимизация времени на 60–70%, фокус на методике.
Обратная связь	Отложенная (после ручной проверки тетрадей).	Мгновенная (автоматическая проверка заданий на 10 баллов).	Рост мотивации, оперативная коррекция знаний. +1
Мониторинг	Периодические срезы знаний.	Живой дашборд и рейтинг в режиме реального времени.	Прозрачность данных и гибкое управление по методике Agile.
Качество знаний	Средний показатель стабилен.	Рост качественного показателя на 18%.	Статистически подтвержденное повышение успеваемости.

Таблица 1. Динамика показателей образовательного процесса

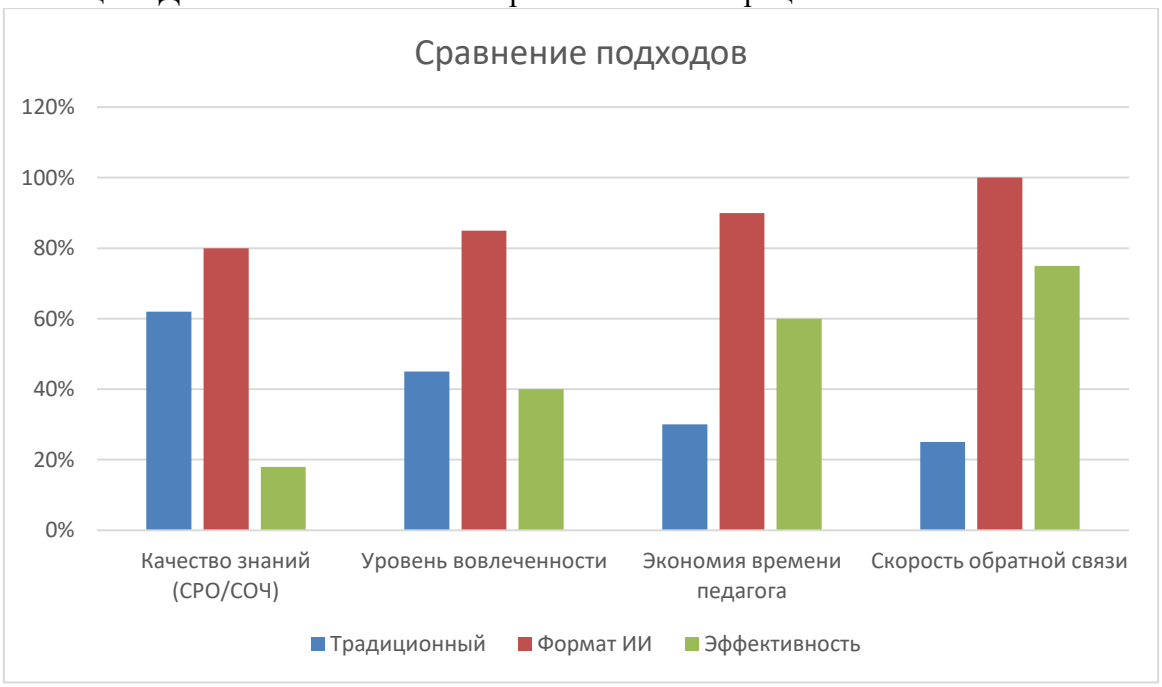

Список используемой литература

1. Ахметова Г. К., Цифровая трансформация образования: опыт и перспективы внедрения инновационных технологий в школах Казахстана, 2023, стр. 42–45.
2. Каримов Б. Б., Методика визуализации сложных физических процессов в современной цифровой образовательной среде, 2023, стр. 112.
3. Нургалиева Г. К., Педагогический дизайн и промпт-инжиниринг как инструменты повышения качества электронного обучения, 2023, стр. 78–81.

ФИЗИКА ПӘНІНДЕ ОҚУ СӘТСІЗДІГІНІҢ АЛДЫН АЛУ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ ЖӘНЕ ТИІМДІ ШЕШІМДЕР

Каржасбекова Асель Базаралиевна, физика пәнінің мұғалімі,
№53 мектеп – лицейі, Қарағанды қ.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқу сапасын арттыру – негізгі стратегиялық міндеттердің бірі, әсіресе физика пәні оқушылар үшін күрделі пәндердің қатарында болып, оқу сәтсіздігі жиі байқалады. Ал бұл өз кезегінде оқушының пәнге деген қызығушылығының төмендеуіне, өзіне деген сенімсіздікке және жалпы білім нәтижесінің нашарлауына әкеледі. Сондықтан физика пәні бойынша оқу сәтсіздігінің алдын алу мәселесі өзекті әрі ғылыми – практикалық тұрғыда зерттеуді қажет етеді.

Жасөспірімдердің оқу іс – әрекеттерін зерттеген психолог С.Г.Масгутованың зерттеу нәтижелері бойынша оқушылардың өте аз бөлігі (2,1 – 4,7%) ғана оқу үрдісінде ешқандай қиындық көрмейді екен [1, 44]. Осы ақпаратқа сәйкес қазіргі білім алу үрдісінде ақпараттың шамадан тыс көптігі, оқу материалының кең көлемділігі мен ауқымдылығы оқушылардың физикалық және танымдық мүмкіндіктеріне шамадан тыс жүктеме түсіретіндігі және бұл кез – келген оқушының үлгермеушілер қатарында немесе үлгерімі төмен оқушылардың қатарында болу қаупін күшейтетіні анық.

Педагогикалық тәжірибем мен көп жылдық бақылау және талдау нәтижесінде физика пәнінде үлгермеушілікке алып келетін басты мәселелер, яғни оқу сәтсіздігінің туындауына алып келетін негізгі проблемалар анықталды:

1. Мәтінмен жұмыс жасау дағдысының төмендегі, яғни оқушылар берілген есептің шартын толық оқымайды, физикалық мағынасын түсінбей, тапсырманы тек механикалық орындауға тырысады.

2. Формулалар мен заңдарды меңгерудің жеткіліксіздігі, себебі физикалық формулаларды жаттамай, олардың қолданылу шартын түсінбей есеп шығару мүмкін емес.

3. Математикалық есептеу қателіктері, яғни өлшем бірліктерді ХБЖ-ға мүлдем айналдырмау немесе дұрыс орындамау, арифметикалық қателіктер жіберу жиі кездеседі. Сонымен қоса математикалық білімдерінің аздығы физика пәнін меңгеруде қиындықтар тудырады.

4. Оқуға ынтасының төмендігі, оның ішінде физиканың өмірмен байланысын көрмеу оқушылардың пәнге деген қызығушылығын әлсіретеді.

5. Оқушылардың төмен әлеуметтік жағдайы да пәнге тиісті деңгейде қызығушылық танытуға кедергі жасайды.

6. Пән мұғалімінің үлгерімі жақсы оқушы мен үлгерімі төмен оқушыларға деген көзқарасының, қарым – қатынасының әртүрлілігінде.

Аталған мәселелер кез – келген оқу ордасында бар екендігі анық, сондықтан оқу сәтсіздігінің алдын алу мақсатында физика пәні бойынша келесі педагогикалық іс – әрекеттер жүзеге асырылды:

– Үлгерімі төмен оқушыларды жүйелі түрде диагностикалау;
– Қосымша жұмыстар мен кеңестер ұйымдастыру;
– Тақырыптық қайталау жұмыстарын беріп, орындауына көмек көрсету;
– Есеп шығарып, тапсырма орындау алгоритмін қалыптастыру;

–Сабақ барысында тек қана оқуы жақсы оқушыдан жауап күтпей, оқу көрсеткіштері нашар оқушылардың да жауап беруін қадағалап, қолдау көрсету, мадақтап, қолпаштап отыру;

–Өмірмен байланысты мысалдар арқылы көрнекіліктер мен қосымша материалдарды кеңінен қолдану.

Осы тәжірибелер арқылы оқушылардың біліміндегі олқылықтар мен сәтсіздіктерді уақытында анықтауға, тіпті олардың алдын алуға да мүмкіндік бар. Сонымен қоса төмендегідей нақты педагогикалық шешімдер қолданылды:

1. Деңгейлеп оқыту технологиясы, яғни оқушыларға тапсырмалар жеңілден күрделіге қарай ұсынылып, әр оқушының өз мүмкіндіктеріне сай жұмыстарды орындау мүмкіндігі берілді.

2. Мәтінмен жұмыс әдісі, берілген мәтіндік есептің шартын талдау, берілген негізгі физикалық шамаларды анықтау, олардың таңбалануын еске түсіру және берілгенін жазу, сұралған нәрсені анықтау үшін қажетті формулаларды еске түсіру, қажет болса оларды түрлендіру, дұрыс есептеуге жағдай жасау.

3. Практикалық бағытталған оқыту, яғни қарапайым тәжірибелер немесе күнделікті өмірде кездесетін жағдайларға байланысты мысалдар арқылы физикалық заңдылықтар мен құбылыстардың мәні түсіндіріліп, талданды.

Тағы да баса назар аударатын жағдай, көптеген мұғалімдер сабақ барысында оқу көрсеткіштері жақсы оқушыларға көбірек көңіл бөліп, үлгерімі нашар оқушылардан мардымды жауап күтпейтіндей болады. Сонымен қоса қойылған сұраққа жауап беру үшін осы санаттағы екі оқушы қол көтерсе, байқаусыз болса да оқуы жақсы оқушының жауап беруіне рұқсат етеді. Осылай әр сабақ сайын жауап беру мүмкіндігінен айырылған оқушыда өз біліміне деген сенімі азайып, оқуға қызығушылығы төмендейді. Сондықтан сыныпта алдымызда отырған оқушылардың барлығына да бірдей назар аудару қажеттігін естен шығармаған жөн.

Аталған жұмыстарды жүйелі түрде жүргізу арқылы айтарлықтай нәтижелерге қол жеткіздім, яғни:

- Оқушылардың пәнге қызығушылығы артып, біршама құбылыстар мен заңдарды түсіну деңгейлері көтерілді;
- Есеп шығару іскерліктері жақсарды;
- Оқу сәтсіздіктерінің алды алынып, көмек сұрау дағдылары жақсарды.

Әрине, жылдар бойы оқушылардың бойында қалыптасып қалған сәтсіздікке ұшырау мүмкіндігі мен сыныптастарының алдында «ыңғайсыз жағдайда» қалу қаупін аздаған уақыт ішінде жою мүмкін емес, оқушылардың бойындағы өздеріне, өз біліміне деген сенімділікті арттыру да үздіксіз жұмысты қажет етеді, дегенмен айтылған нәтижелер қолданылған әдістердің біршама тиімділігін көрсетеді.

Бұл мақала арқылы мен оқу сәтсіздігін тек салдар ретінде емес, алдын алуға болатын педагогикалық мәселе ретінде қарастыру қажеттігін атап көрсеткім келді. Жалпы, бұл жұмыстың жүйесі келесі элементтерден тұратынына баса назар аудару керек:

- Ұйымдастыру: қосымша жұмыстар мен кеңестер,
- Мазмұны: өлшем бірліктер мен шамалардың таңбалануын меңгерту негізгі ұғымдар мен формулаларды есте сақтау қабілеттерін жетілдіру,
- Жұмыс түрлері: жеке, жұптық, топтық,
- Әдістері: түсіндіру, талдау, әңгімелесу, практикалық жұмыс, сапалы кері байланыс, оқушының өз жұмысына рефлексиясы.

Физика пәніндегі, жалпы кез – келген пәндегі оқушылардың оқу сәтсіздігінің алдын алу – мұғалімнің жүйелі, мақсатты және ғылыми негізделген қажырлы еңбегін қажет етеді. Ғылыми жаңалық етіп ашпасам да, өзімнің ұсынып отырған педагогикалық тәжірибем оқу сапасын арттыруға, оқушылардың пәнді игеруге деген ұмтылысын күшейтіп, пәнге қызығушылықтарын біршама арттыруға және білімдеріндегі олқылықтарды жоюға айтарлықтай септігін тигізетіні сөзсіз.

Әдебиет

1. Абасов З. Эта вечная проблема неуспеваемости, Директор школы 1998, №3.
2. А.В. Лепехов, О.В. Кузнецова «Проблемное обучение физике в школе», «Актуальные проблемы преподавания физики в школе и вузе», Рязань, 2018
3. Щуркова Н.Е. Воспитание на уроке. – М.: Центр «Педагогический поиск», 2007.-160с.

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА САРАЛАУ ТӘСІЛДЕРІНІҢ ТИІМДІЛІГІ

Каригулова Самал Саятовна
Қарағанды қаласы, «№61 ЖББМ» КММ
Тарих пәні мұғалімі

Оқытудағы «Саралау тәсілі» ұғымының негізін салушыларды К.Роджерс, А.Маслоу т.б гуманистік психология өкілдері деп есептелінеді. Гуманистік тәрбие үшін басты құндылық – барша жақсы жаман тараптарымен, артықшылығы және олқылықтарымен, тұлғалық ерекшеліктерімен танылған оқушының өзі. Гуманист педагог өзінің тәрбиелік істерін баланың жеке қызығуларын ескере отырып, атқарады. Әлемдік педагогика оқуды саралаутуралы XX ғасырдың 20-шы жылдары ойлана бастаған.Бұл кезеңде кеңестік және шетелдік педагогикада оқуды жеке даралау және саралау саласында белсенді жұмыстар жүргізген. Өткен ғасырдың басында оқыту үдерісіндегі даралау әдістерінізде АҚШ-да кеңете калған.

Кеңес, Батыс Еуропа және Америкада білім беру саласындағы жеке даралау және саралау бағытындағы зерттеулер бір уақытта басталғанымен, қазіргі таңда батыстық педагогиканың бұл бағытта үлкен практикалық және теориялық тәжірибесі басым.

Саралап оқыту — бұл білім алуғабағытталған әрекет. Ол өз бетінше, әр мұғалімнің жетекшілігімен жүргізіледі. Біз қарастырып отырған саралап оқытудың теориялық негізін Л.Выготский, А.Леонтьев, Б.Ананьев, С.Рубинштейн т. б ғалымдар жасаған. Ал, бастауыш мектеп кезеңіндегі саралауға байланысты мұғалім әрекеттерін В.Давыдов, Л.Занков, Ш.Амонашвили т.б зерттеулерінде қарастырылған.

Қазақ зиялы қауым өкілдерінің педагогика саласындағы еңбектерінен және әртүрлі ой-пікірлерінен баланың ерекшеліктері, оның қажеттіліктері турасындағы тұжырымдарын көруге болады. Мысалы, Мағжан Жұмабаевтің «Педагогика» атты еңбегінде: «Баланың әсерленуі, суреттеу,ойлау һәм сезінуі ер жеткен адамнан әжеп тәуір басқа. Баланың бұл жанкөріністерінің әрқайсысының жеке-жеке алғанда басқалығы болған сықылды, бұлардың бәрін тұта салғанда да басқалық бар» — делінген.

Демек, өткен ғасырдың басындағы қазақ мектептерінің мұғалімдеріне баланың ерекшелігі туралы бағыт бергені деп түсінуге болады. Дәл осы орайда Ахмет Байтұрсыновта: «Бала білімді тәжірибе арқылы өздігінен алу керек. Мұғалімнің қызметі оның біліміне шеберлігінің керек орны, өздігінен алатын тәжірибелі білімнің ұзақ жолын қысқарту үшін, сол жолдан балалар қиналмай өту үшін, балаға жұмысты әліне шағындап беруі мен бетін белгілеген мақсатқа түзеп отыру керек», — деппікірбілдірген.

Саралап оқыту дегеніміз:

- Мұғалім оқу үдерісінде маңызды болып табылатын белгілі бір ортақ ерекшеліктеріне қарай топтастырылған оқушылар тобымен (гомогенді топ) жұмыс жүргізетін оқу үдерісін ұйымдастыру түрі;
- Оқу үдерісін оқушылардың әртүрлі топтары үшін бейімдеуге мүмкіндік беретіндей етіп құрылған жалпы дидактикалық жүйенің құрамдас бөлігі.
- Оқушылардың оқу талаптарына сәйкес оқыту үдерісін реттеу;
- Оқушылардың тиімді оқуына мүмкіндік беретін кішкентайдан үлкенге дейін өзгерістер енгізу;

- Оқу бағдарламасын әртүрлі жолмен жүргізу. Дағды, білім, түсінік және сан алуан тапсырмаларды берудің әртүрлі жолымен келетінін көрсету;
- Оқушылардың ерекшеліктерін ескеру және оған сәйкес жоспарлау;
- Оқушылардың білімдерін кеңейту үшін жеке тұлғалардың не оқушы топтарының әртүрлі қабілеттіліктеріне сай жұмыс беру.

Кэрол Анн Томлинсонның зерттеуі бойынша мұғалімдер саралап оқытуды төрт жолмен жүргізе алады.

Мазмұн бойынша: Мұғалім оқу мазмұнын Блум таксономиясы (төменгі ойлау деңгейінен жоғары ойлау деңгейіне дейін зияткерлік деңгейлер жіктемесі) бойынша әр түрлі деңгейді қамтитын оқушылар тобына әртүрлі оқу әдістерін ұйым дастыруы керек.

Үдеріс бойынша: Оқушыларды ақпараттық абылдау қабілеттеріне қарай визуалдарды оқулықпен қамтамасыз ету, аудиалдарға аудио жазбаларды тыңдату, кинестетиктергет апсырмаларды өздеріне жасап көруге мүмкіндік беру.

Нәтиже бойынша. Нәтиже дегеніміз сабақтың соңында мазмұн бойынша оқушының алған білімін демонстрациялау әрекеті. Мұғалім білімді игерту мақсатында тапсырма береді, барлық оқушылар бір тапсырманы орындаса да олардың нәтижелері әртүрлі болады. Бірақ жалғыз «дұрыс» жауаптың бағытында жұмыс жасаудан гөрі оқушылар өздерінің мықты және әлсіз тұстарына қарай жауап береді және жетпей тұрған білімдерін жетілдіру туралы ойланғандары маңызды. Сабақта мұғалім барлық оқушыларға бағытталған нұсқау бере отырып, олардың әрқайысының өздерінен не күтетіндігін түсінгендеріне көз жеткізулеріне әрекет жасайды.

Оқу ортасы бойынша: Мұғалімдер сыныпта қауіпсіз және қолайлы оқу ортасын қамтамасыз ететіндей оқу үдерісін ұйымдастыруы қажет. Сыныптағы саралау жұмысының жалпы ортақ қабылданған келесі тәсілдерін қарастыруға болады: Сынып тағысаралау жұмысының жалпы ортақ қабылданған келесі тәсілдерін қарастыруға болады:

- Тапсырма;
- Дереккөз;
- Қарқын;
- Қорытынды;
- Жіктеу;
- Диалог және қолдаукөрсету;
- Бағалау.

Сабақтың басты міндеті оқу мақсаттарын жүзеге асыру болып табылады және сабақ жоспары осы оқу мақсатының төңірегінде құрылады. Сараланған сабақ мақсаттары да, одан туындайтын бағалау критерийлері мен тапсырмалары да оқу мақсатын жүзеге асыру үшін құрастырылады. Сабақ мақсаттары (барлық оқушылар, оқушылардың басым бөлігі және кейбір оқушылар) оқушылардың танымдық деңгейлеріне қарай қойылады. Демек, Блум таксономиясының санаттары арқылы жүзеге асырылады.

Мысал: 9 сынып Қазақстан тарихы

Сабақтың тақырыбы: Қазақстандағы әскери-өнеркәсіп кешені. Зерттеу сұрағы; Неліктен Қазақстан ядролық сынақтар алаңына айналды? Оқу мақсаты:

9.3.1.1 қоғамдық-саяси өмірдің ерекшеліктерін түсіндіру және өзіндік интерпретация жасау;

9.3.2.1 XX ғасырдың екінші жартысындағы әскери-өнеркәсіпт кешендерінің Қазақстанға тигізген зардаптарын талдау

Сабақ мақсаттары:

Барлық оқушылар:

Қазақстанның өндірістік кешенін дамыта отырып, экологияны қорғау жолдарын әзірлейді;

Байқоңыр ғарыш айлағының жағымды және жағымсыз жақтарын тұжырымдайды

Оқушылардың басым бөлігі: Қазақстанның өндірістік кешенін дамыта отырып, экологияны қорғау жолдарын әзірлейді;

Кейбір оқушылар:

Ғаламдану процесіндегі зардаптарды салыстыра отырып Қазақстанға тигізген зардаптарын бағалайды.

Бұл тарих сабақтарын жоспарлауда оқу мақсаттарын оқушы қажеттіліктеріне қарай саралап жүзеге асыру болып табылады. Енді сабақты жоспарлау барысындағы сараланған тапсырмалар үлгісіне назар аударайық.

Тапсырмалар:

№1. «File» әдісі «Қазақстанның өндірістік кешенін дамыта отырып,
экологияны қорғау жолдары» талдау жасаңыз

«F» - негізгі фактіні анықтаңыз	
«I»- негізгі ндсясын айқындаңыз	
«L» - көтерілген негізгі анықтаныз	
«E» - Көтерілген мәселелерді өзіндік көзқарасыңызбен талданыз	

Осы әдісті кейбір оқушылар ғана толық орындап шығады, ал кейбіреулері жартысын ғана толтыруы мүмкін. Сол оқушылармен көбірек жұмыс атқару қажеттігі туындайды.

№2 тапсырма: Мәтінмен жұмыс. Кілт-сөздер: заңдарды қатайту, социализмнің сталиндік моделінің идеологиясы, депортация нәтижесі, «Отанға опасыздық жасағандар».

Соғыстан кейінгі қоғамдық-саяси өмірде орын алған өзгерістерді анықтаңыз.

1. Қазақстандағы тоталитарлық жүйенің сал-дарлары.

2. Қазақстанның өндірістік кешенін дамыта отырып, экологияны қорғау жолдары» кіші зерттеу.

3. Экономиканы әскерилендіру.

Бұл тапсырманы басым бөлігі орындауы мүмкін. Тапсырмаларды ортаға салып саралау, талдау қажет. Сонымен қатар тарих сабақтарын жоспарлауда оқушыларға тапсырмаларды жеңілден күрделіге қарай күрделендіріп беруге дағдыланған дұрыс. Бұл арқылы сіз қарқыны жылдам оқушыларды қосымша тапсырмалармен қамтамасыз ете аласыз. Жоспарлау мен оқыту үдерісінде саралаудың тәсілдерін қолдану балаларға оқу тапсырмаларын өз деңгейі бойынша, қолдау немесе көмек көрсету арқылы орындауына мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың оқуға деген сенімділігі мен ынтасын арттырады.

Әдебиеттер:

1. М.Жұмабаев. Педагогика. 1922 жыл, 15 сентябрь, Қызылжар. https://qamba.info/site/book/online/maghzhan-zhumabaev pedaggika/content/content_1.xhtml/

3. А.Байтұрсынов. Тіл тағылымы. Алматы. Ана тілі. 1992.

«ОҚЫТУДЫҢ ҮШӨЛШЕМДІ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІ» ТЕХНОЛОГИЯСЫН ТАРИХ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУ- САПАЛЫ БІЛІМ БЕРУДІҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ

Карина Айым Бөлегенқызы,
тарих пәні мұғалімі,
педагог-сарапшы
Балқаш қаласы, С.Сейфуллин атындағы
№7 мектеп-гимназиясы КММ

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру, сыни ойлау қабілетін дамыту және дербес білім алуға бағыттау – басты міндеттердің бірі. Осы орайда, Қазақстандық педагог-ғалым Қараев Ж.А. ұсынған «**Оқытудың Үшөлшемді әдістемелік**

жүйесі» технологиясы білім беру процесіне тың серпін беріп, оқытудың жаңа парадигмасын қалыптастыруда маңызды рөл атқаруда. Бұл технологияны тарих пәнінде қолдану – оқушылардың тарихи ойлауын, деректермен жұмыс істеу дағдысын және оқиғаларды талдау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Технологияның мәніне келетін болсақ, әдістемелік жүйесі үш негізгі компоненттен тұрады:

Деңгейлік тапсырмалар жүйесі – оқушылардың дайындық деңгейіне қарай сараланған тапсырмалар ұсыну.

Модульдік оқыту – оқу материалын блоктарға бөліп, жүйелі түрде меңгерту.

Оқушының өзіндік жұмысын ұйымдастыру – дербес ізденіс пен шығармашылыққа бағыттау.

Бұл технология оқушының жеке ерекшеліктерін ескеріп, оқу процесін тұлғалық-бағдарлы бағытта ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Тарих сабағында қолдану ерекшелігіне келетін болсақ: тарих пәнінде оқушылардың білім деңгейі әртүрлі болуы мүмкін. Деңгейлік тапсырмалар арқылы саралап оқыту, оқушылардың қарапайымнан күрделіге деңгейлеп көшу арқылы, танымдық қабілеттерін дамытады.

Үшөлшемді технологияда тапсырмалар **төрт** деңгейде беріледі:

Білу деңгейі – негізгі тарихи фактілерді есте сақтау, білу оқулықпен жұмыс түрі қамтылады.

Түсіну деңгейі – есте сақтаған білімдерін, түрлі тапсырмалар арқылы қолдану, хронологиялық кестелермен, карта, диаграммалармен жұмыс түрі.

Қолдану деңгейі – білімді түсіну арқылы өмірде қолданыста пайдалану, тарихи оқиғаларға баға беру, пікірталас, өзіндік ой қалыптастыру. Сонымен қатар ҰБТ, ОЖСБ, МОДО тапсырмаларына дайындық түрі де қалыптасады.

Шығармашылық (жасау)деңгейі – оқушының білімді тек меңгеріп қана қоймай, оны жаңа жағдайда қолдана алатын, өз бетінше ойлап, жаңаша шешімдер таба алатын кезеңі болып табылады. Жаңа идеялар ұсынып, жобалар құра отырып, мәселелерді шешуге жұмыс жасайды. Бұл бағыт барлық оқушыға негізделмеген. Тек дарынды оқушының шығармашылығын анықтауға бағытталған.

Мысалы, «Қазақ хандығының құрылуы» тақырыбында:

1-деңгей: Хандықтың құрылу жылын, негізгі тұлғаларды, даталарды атайды.

2-деңгей: Құрылу себептерін талдау, картамен жұмыс, кесте түрлерімен талдау жасайды.

3-деңгей: «Қазақ хандығының құрылуы – тарихи қажеттілік пе?» тақырыбында эссе немесе талдау жұмыстарын жазады.

4-деңгей: «Қазақ хандығының құрылуы: себептері мен маңызы» тақырыбында 3–5 минуттық подкастқа арналған сценарий дайындайды және сценарийде тарихи деректермен қатар, қазіргі жастарға арналған үндеу болуы шарт түріндегі тапсырмалар қарастырылады.Оқушы өзіндік жаңа бір идея ұсынуы шарт.

Тарихи тақырыптарды модульдерге бөліп оқыту оқушыларға материалды терең әрі жүйелі меңгеруге көмектеседі. Әр модульде мақсат, мазмұн, тапсырмалар, бағалау критерийлері нақты көрсетіледі. Бұл оқушының оқу траекториясын айқындап, өзіндік бағалауға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, оқушының дербес жұмысын жасауына да бағыттайды. Тарих сабағында оқушыларға дереккөздермен жұмыс істеу, тарихи құжаттарды талдау, презентациялар дайындау, жобалық жұмыстар жүргізу ұсынылады. Бұл олардың зерттеушілік қабілетін дамытып, тарихи ойлау мәдениетін қалыптастырады. Олимпиадаға қатысушы дарынды оқушыларды анықтауға да көмектеседі.

Қорытындылай келсек, Қараевтың «Оқытудың Үшөлшемді әдістемелік жүйесі» технологиясы тарих пәнін оқытуда оқушының танымдық белсенділігін арттырып, дербес білім алуға бағыттайды. Оқушының тұлғалық дамуына әсер етеді. Яғни тарихи ойлау, сыни көзқарас, өзіндік пікір қалыптастырып, тұлғалық-бағдар береді. Оқушының ішкі мотивациясын арттырады. Бұл тәсіл оқытудың сапасын көтеріп, оқушыны тек білім алушы

емес, білім жасаушы тұлға ретінде қалыптастыруға ықпал етеді. Тарих сабағында бұл технологияны тиімді қолдану – болашақ ұрпақтың тарихи санасын қалыптастырудың маңызды құралы болып отыр.

Әдебиеттер:

1. Караев Ж.А., Кобдикова Ж.У., Технология трехмерной методической системы обучения: сущность и применение, 978-620-6-78137-0, Монография, язык Книги – русский, 2023г., Издательский Дом LAP LAMBERT Academic Publishing, Германия, 488с.
2. Караев Ж.А., Кобдикова Ж.У., Технология трехмерной методической системы обучения: сущность и применение, 978-620-6-78137-0, Монография, язык Книги – русский, 2023г., Издательский Дом LAP LAMBERT Academic Publishing, Германия, 488с.
3. Кобдикова Ж.У., Нурманбетова Ш.К., «Үшөлшемді әдістемелік жүйе» оқыту технологиясы – білім беру сапасын кепілді арттырудың тиімді құралы. -Алматы, Зерде, 2025 ж., Алматы.

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ ЖЕКЕ ТҰЛҒА ПСИХИКАСЫ МЕН ФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ РӨЛІ.

Карпыкбаев Ерлан Абильдинович
«Сәкен Сейфуллин атындағы гимназия» КММ

Кіріспе

Ойын деген менің түсінуімше, көңіл көтеру,
жұрттың көзін қуантып, көңілін шаттандыруға
ғана емес, ойынның өзінше бір ерекше
мағыналары болған.
М.О.Әуезов.

Қазақ халқы материалдық мұраларға қоса мәдени қазыналарға да аса бай халықтардың бірі.Сондай қомақты дүниелер қатарына ұлт ойындары да жатады.Ұлт ойындарының жалпы қалыптасу кезеңдері-біздің заманымызға дейінгі XII-XY ғасырдағы Қазақстан жеріндегі көшпелі тайпалардың құрылу дәуірі, өткен ойындардың қай-қайсысы болмасын, қай кезеңде дамымасын, олар тек өндірістік қарым-қатынастың қалыптасуына негізделген.Кезіндегі Өндіріс күштерінің құралына пайдалануға икемделген тас, ағаш, сүйек тағы басқа табиғи заттар осы дәуірдегі қалыптасқан ұлт ойыдарына да сол өндіріс құралдарының материалдары қолданылады.

Мәселен, күні бүгінге дейін мәнін жоймаған ұлт ойындар.

Демек, бұл табиғи заттар өндірістік қарым-қатынастың дамуына қандай әсерін тигізсе, ұлт ойындарының қалыптасуына да сондай маңызы болды.Жеке тұлғаның ой-өрісін, психика, физиологиясын қалыптастыруда «Арқан тартыс», «Аударыспақ», «Асық ойындары» деп аталатын ұлттық ойындарының маңызы зор.

Ұлттық ойындар ерлікті, өжеттілікті, батылдықты, шапшаңдықты, ептілікті, тапқырлықты, табандылықты, байсалдылықты тағы басқа мінез – құлықты ерекшеліктерімен бірге күш-қуат молдылығын, білек күшін, дененің сомдалып шығуын қажет етеді.

Сонымен бірге, бұл ойындар әдемілік пен адамгершіліктің жоғары принциптеріне негізделген.

Осы жетістіктерге жету үшін оқушының психикасы мен физиологиялық (сезімдерін жетілдіру) дұрыс қалыптасуын қадағалап әрі дамытып отыру қажет. Оқушының психологиялық танымдық процестерді қалыптастырудағы негізгі тұлға. Әр оқушының психологиясын білу, көп ойлануды нерв жүйесіндегі шыдамдылыққа қажет етеді. Кейбір оқушылар мінез – құлқы ашушаң, жай басар болып келеді.Оқушының негізгі психологиясына

мұндай оқушылармен нерв жүйесі бір қалыпта болу үшін, жас ерекшеліктеріне ықпал ету қажет. Ұлттық ойын арқылы оқушының нерв жүйесін бір қалыпта болуын бақылай алады.

Зертеуге арналған ұлттық ойын арқылы, психикасы мен физиологиялық қалыптасуындағы ролі. Сабақ жоспарына ұлттық ойынын кіргізіп отырмын.

Ұлттық ойындардың тізімі:

1.Аударыспақ;

2.Арқан тартыс;

3.Аңшылар;

4.Ақсерек, көксерек;

5.Жаяу көкпар.

Мысалы: Арқан тартыс – ұлттық ойын.

1.Сабақ барысында арқан тартыс ойынына қызығушылығын арттыру;

2. Бір – бірлеп арқан тартыстыру және төрт – төрттен тартыстыру. Екі топқа бөліп тартыстыру. Бір – бірлеп тартыстырғанда оқушының нерв жүйесі бір қалыпта болмайды.

Осы ұлттық ойын түрлерін қолдану арқылы оқушының қабілетін ескере отырып жеке тұлғанын нерв жүйесін,ағзасын шынықтыруда күш қуатын молайтуда, көру қабілетін дәлділікке арттыруда, ой ұшқырлығын дамытудағы ұлттық ойындардағы беретін әсер. «Арқан тартыс» оқушылардың қол бұлшық еттеріне көп әсерін тигізеді.

«Аңшылар» ойыны оқушыларды шапшандылыққа, ұтқырлық сияқты қасиеттерге тәрбиелейді. Осы ойын жеке тұлғаның нерв жүйесін шындауға, өте дәлділікке, мергендікке қалыптастырады, бір – бірінің мінез құлқын танып, өзіне сенімді, адал дос тандауға мүмкіндік береді.

Ал өзара келісуіне байланысты бір-бірінен ұтқан асықтарын алу не беру айтқан сертте тұру, екісөзді болмау қасиеттеріне тәрбиелейді.Сақаны алшы түсіру айла амалды қолдана білуге жаттықтырылды.Ойын барысында асық иіру арқылы бармақтардың бұлшық еттерінің нығаюына әсер етсе, асық тігу, сақамен ату кезінде бүгіліп-жазылып дене бұлшық етінің сомдануына ықпал тигізеді.Асықтарды көздеп, нысанаға дәл тигізу жеке тұлғаны мергендікке тәрбиелейді, әсіресе, қазақ халқында байдың ерке қыздарды өзініңақыл-парасатына сай жер таңдауына оқжетпестің қиясына теңге іліп қағып түсірген ер-азаматтың мергендік ептілігіне сүйенеді,елді сүйсіндіреді. Бұл мергендік бала күніндегі асық атып жаттығуының нәтежиесі. Ал ай астында теңге ату-бүгінгі әлемдік арасындағы пневматикалқ мылтықтан ату, биатлон шеберлерінен кем емес өнер.

Қажет болған жағдайда спорт құралдары ойынға қатысушылардың барлығына бірдей жетсе,ойын соғұрлым қызықты өтеді. Ойын арасында оқушылрдың бір-бірімен қарым-қатынас мәдениетін сақтап, ілтипатпен, сыйластықпен, дөрекілік танытпай, өзара түсіністікпен ойнауын қадағалап, басшылық жасаймын.

Ойындардың қызықты, көңілді өтуі үшін мынадай талапты бұлжытпай орындау керек екенін оқушыларға түсіндіремін. Ойынның ережесін бұзбай, оны әртүрлі вариантпен ойнауға болады.Өзіңнен басқа балалардыңда ойнағысы келетінін есте ұста.Қарсыласыңның күші сенен кем болмасын.Бос ызақорлыққа салынып, жолдастарыңды ренжітіп алма.Ойын бастаушы мен төрешілердің ескертпелерін мүлтіксіз орында. Жеңілгенге күлме, жеңілсең-түңілме.

Қысқасы, жылдың қай мезгілінде де әр түрлі бой ширатар, ой сергітер ойындарды көп ойнасаңдар, денсаулықтарың шынығады, күшті болып өсесіңдер.

Қолға алған жұмыстың тез бітіп,сабақ оқуыңды жеңілдете түседі.

Жеке тұлғаны көп факторлы әдістеме арқылы зерттеу.

Авторы Р.Кэттелл. Он алты жеке тұлғаның факоры.

Мақсаты:Бұл әдстеме арқылы көптеген хабарын жеке тұлғаның сипатын және конституциондық факторларын ашу Факторлардың бірігуі мен және өзара байланыстарын мыналар арқылы анықтайды:

- интеллектуалдың ерекшеліктері B,N,Q1
- Эмоционалды-еріктік ерекшеліктері C,G, I, O,Q3,Q4факторлары
- өзара қарым-қатынас ерекшліктері F,H,F,E,Q2,N,L.

Мағжан Е.

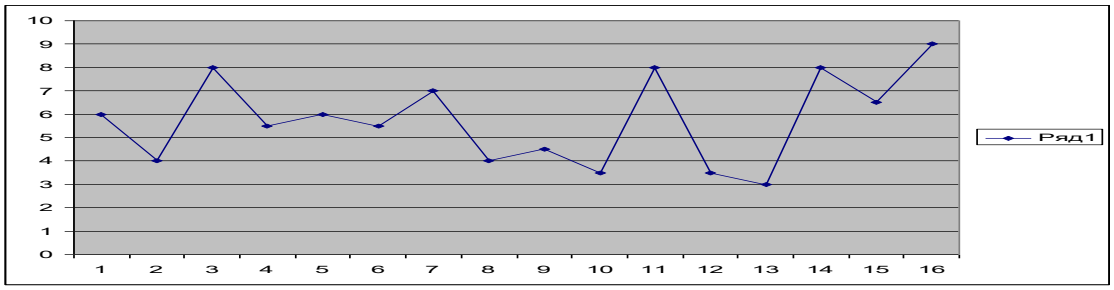

Асылбек Е.

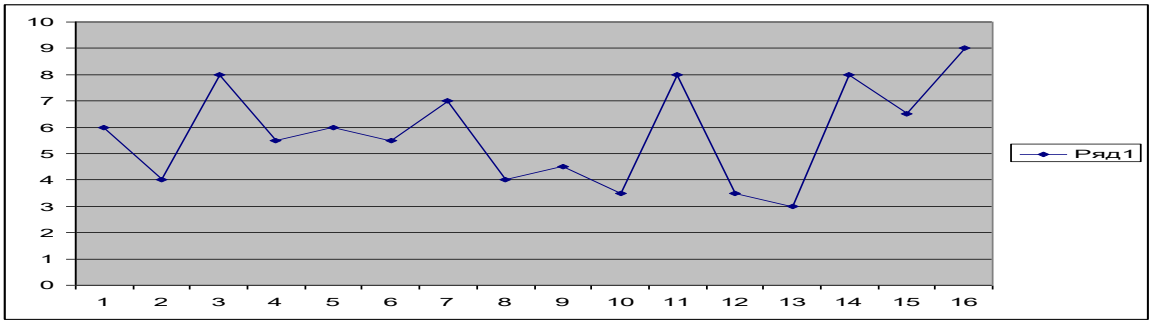

Сырлыбек Е.

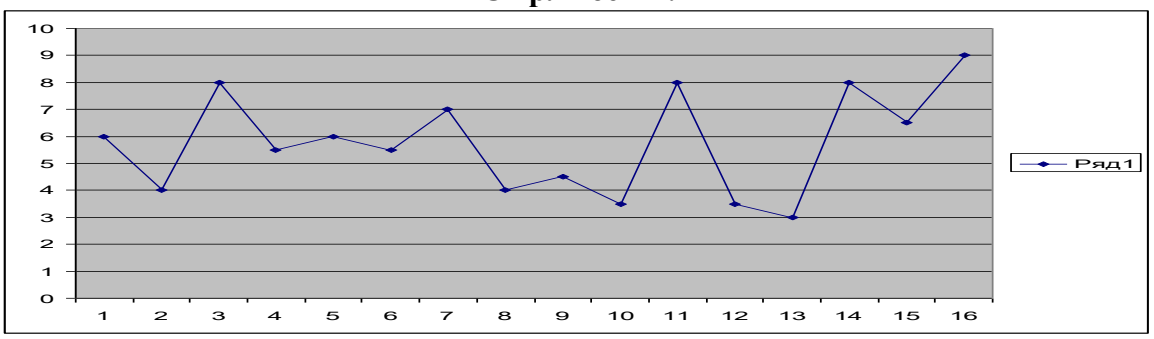

Сондықтан, ұлт ойындарының ішіндегі арыдан келе жатқан көнелерінің бірі болып табылады. Ұлттық ойыны баланың жастайынан нерв жүйелерін шыңдап, олардың дәлдікке, ұстамдылыққа, байсалдылыққа тәрбиелейді. Мұндай қасиеті болмаса адамдар шыдамдылық, төзімділік те болмайды. Ондай қасиеттері болмаса адам ойында да, өмірде де көздеген мақсатына шыға бермейді. Сондықтан жеке тұлғаның психо – физиологиялық қалыптастырудағы ұлттық ойындардың рөлі зор, яғни нерв жүйесін қалыптастырады, денені шымырлатып мүсіндеуге ықпалын тигізеді, логикалық ойлау қабілетін арттырады, мергендікке тәрбиелеп, түр – түс ажырата білуге жетелейді. Менің осы ұлттық ойындарды дене тәрбиесі сабағына енгізсе деген ұсынысым бар.

Егер ұлттық ойындар дене тәрбие сабағына нақты енгізілетін болса, онда мектеп оқушыларының ұлттық ойындарға, ата–баба дәстүрлеріне деген сүйіспеншіліктері, құрметтері біршама артқан болар еді деген сенімдемін.

Жеке тұлғаның психо – физиологиялық қалыптасуы

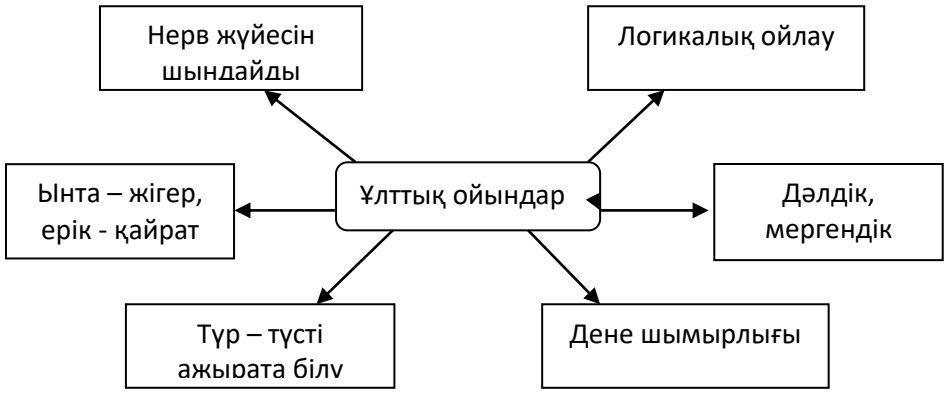

Әдебиеттер:
1. Төтенаев Б. «Ұазақтың ұлттық ойындары», Алматы, Қайнар 1994ж.
2. «Дене шынықтыру дегенге...» Білім және еңбек 1974ж.
3. «Дене тәрбиесі сабағында ұлттық ойындарын оқыту методикасы», Алматы 1979ж.
4. Р.Римсая, С.Римский, «Практическая психология в тестах», Москва АСТ Пресс 1997ж
5. Б.Төтенбаев . «Қазақтың ұлттық ойындары».
6. «Зерде».№10. Қазақтың ұлттық ойындары – шетел ғалымдарының көзімен.
7. «Білім және еңбек». 1979ж №4. Халықтың рухани дәстүрі.
8. «Білім және еңбек». 1977ж. №8. Ұлт ойындары
9. Қазақ совет энциклопедиясы. Ұлт ойындары. 2,3,5 – 10 томдары.
10. «Бастауыш мектеп». 1978ж. №5,6.
11. «Білім және еңбек». «Бес тарих» сыры.1986ж. №6.
12. «Пионер». Ұлт ойындары. 1986ж. №2.
13. Т.Айтбаев. Адам организмінің қызметі. Алматы, «Қазақстан» .1983ж.
14. М.Болғанбаев. Қазақтың ұлттық спорт түрлері. Алматы, «Қайнар» 1985ж.

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ И КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ ЧЕРЕЗ ИНТЕГРИРОВАННЫЕ ЗАДАНИЯ

Ким О.П., учитель начальных классов,
КГУ «Общеобразовательная школа № 1»
г. Балхаш.

Современная начальная школа ориентирована не только на усвоение обучающимися предметных знаний, но и на формирование у них способности применять эти знания в практических жизненных ситуациях. В этой связи особое значение приобретает развитие функциональной грамотности младших школьников как важного условия повышения качества знаний и успешности обучения.

Функциональная грамотность в начальной школе рассматривается как способность обучающихся понимать учебную информацию, работать с текстами различного характера, выполнять практические расчёты, объяснять явления окружающего мира и делать выводы на основе полученных знаний и жизненного опыта. Практика показывает, что формирование данных умений наиболее эффективно осуществляется при использовании интегрированных заданий, объединяющих элементы читательской, математической и естественно-научной грамотности.

Целью представленного педагогического опыта является развитие функциональной грамотности младших школьников и качества знаний через систематическое использование интегрированных заданий в образовательном процессе. Данный подход реализуется в рамках

урочной и внеурочной деятельности и направлен на формирование осознанного отношения обучающихся к обучению.

В основе работы используются небольшие тексты познавательного и учебного характера, доступные для восприятия младших школьников. Работа с текстом начинается с его осмысленного чтения: определения темы, основной мысли, выделения ключевых слов и поиска необходимой информации. Далее учащиеся выполняют задания, требующие применения математических умений (подсчёт, сравнение, работа с величинами), а также задания естественно-научного характера, связанные с объяснением наблюдаемых явлений и установлением причинно-следственных связей.

В качестве примера интегрированного задания можно привести работу с текстом о сезонных изменениях в природе. После прочтения текста учащимся предлагается определить его тему и основную мысль, выделить ключевые слова, а также найти в тексте числовую информацию. Далее дети выполняют математические задания, связанные с подсчётом количества дней, сравнением температурных показателей или определением продолжительности природных явлений. На следующем этапе учащиеся выполняют задания естественно-научного характера: объясняют причины изменений в природе, устанавливают причинно-следственные связи и формулируют выводы. Завершается работа обсуждением полученных результатов, что способствует развитию связной устной речи и умения аргументировать свою точку зрения.

Интегрированные задания способствуют формированию универсальных учебных действий, активизации познавательной деятельности и повышению учебной мотивации обучающихся. Работа в рамках одной смысловой ситуации позволяет детям осознанно воспринимать учебный материал и видеть его практическую значимость, что положительно отражается на качестве усвоения знаний.

Особое внимание в работе уделяется учёту индивидуальных особенностей обучающихся. Интегрированные задания имеют несколько уровней сложности, что позволяет каждому ребёнку работать в зоне своих возможностей. Такой подход обеспечивает реализацию дифференцированного обучения и создание условий для преодоления учебных затруднений.

В процессе выполнения заданий используются элементы формирующего оценивания: обсуждение ответов, аргументация выбора, самооценка и взаимная оценка. Это способствует развитию рефлексивных умений обучающихся, формированию ответственности за результаты своей деятельности и осознанному отношению к обучению.

Анализ результатов практической работы показывает положительное влияние использования интегрированных заданий на образовательные достижения младших школьников. Учащиеся стали более уверенно работать с текстовой информацией, чаще обращаться к содержанию текста при выполнении заданий и более осознанно объяснять свои ответы. Отмечается повышение познавательной активности и снижение количества ошибок, связанных с непониманием условий заданий, что свидетельствует о росте качества знаний.

Представленный педагогический опыт может быть адаптирован и использован в практике работы учителей начальных классов при обучении различным учебным предметам. Интегрированные задания легко модифицируются с учётом возраста обучающихся, уровня подготовки класса и поставленных учебных целей, что делает данный подход универсальным и доступным для применения в массовой школе.

В ходе реализации опыта были сформулированы практические рекомендации для педагогов начальных классов: использовать тексты как основу для построения комплексных заданий; предусматривать задания разного уровня сложности для реализации дифференцированного подхода; включать элементы формирующего оценивания для анализа образовательных результатов; создавать условия для обсуждения и объяснения выполненных заданий обучающимися. Реализация данных рекомендаций способствует развитию функциональной грамотности младших школьников и повышению качества знаний.

Таким образом, интегрированные задания являются эффективным педагогическим инструментом развития функциональной грамотности младших школьников и повышения

качества знаний. Представленный опыт может быть рекомендован для использования и распространения в практике работы учителей начальных классов.

Литература

1. Государственный общеобразовательный стандарт начального образования Республики Казахстан. – Астана, 2022.
2. Ковалёва Г.С. Формирование функциональной грамотности обучающихся. – М.: Просвещение, 2019.
3. Образовательные программы обновленного содержания образования. – Астана, 2021.
4. Полат Е.С. Современные педагогические технологии в образовательном процессе. – М.: Академия, 2018.

LESSON STUDY КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ ЧЕРЕЗ ГРУППОВУЮ РАБОТУ

Клишина Л. А., учитель начальных классов
КГУ «ОШ им. Г. Мустафина»
город Караганда
Абенова С. Е., учитель начальных классов
КГУ «ОШ им. Г. Мустафина»
город Караганда

Введение

Современная система образования сталкивается с вызовами, связанными с необходимостью повышения качества обучения и мотивации учащихся. В условиях начальной школы мотивация играет ключевую роль, так как именно в младшем школьном возрасте закладываются основы учебной деятельности, формируется интерес к познанию и развиваются навыки сотрудничества.

Одним из перспективных методов, позволяющих решать данные задачи, является Lesson Study — педагогический подход, основанный на совместном проектировании, проведении и анализе уроков [2]. В мировой практике Lesson Study зарекомендовал себя как инструмент профессионального роста педагогов и повышения качества образования. В Казахстане данный метод постепенно внедряется в практику начальной школы, что открывает новые возможности для совершенствования учебного процесса.

Цель исследования заключалась в совершенствовании методики преподавания и развитии мотивации учащихся посредством организации групповой работы.

Теоретические основы Lesson Study

Lesson Study возник в Японии в конце XX века и быстро получил признание как одна из наиболее результативных форм профессионального развития педагогов. Его ключевая идея заключается в том, что учителя совместно проектируют урок, проводят его, фиксируют реакции учащихся и затем анализируют результаты.

Для начальной школы Lesson Study имеет особую значимость, поскольку:

- формирует устойчивую учебную мотивацию;
- развивает навыки сотрудничества и коммуникации;
- позволяет учитывать индивидуальные особенности учащихся;
- укрепляет профессиональное взаимодействие педагогов;
- способствует формированию культуры педагогической рефлексии.

Важным аспектом Lesson Study является наблюдение за конкретными учениками, что позволяет выявить индивидуальные трудности и скорректировать методику преподавания.

Методика исследования

Исследование проводилось во 2 «Г» классе КГУ «ОШ им. Г. Мустафина». Для реализации Lesson Study была сформирована рабочая группа из четырёх учителей начальных классов. Темой цикла уроков по математике определено: «Повышение мотивации к обучению через групповую работу».

В качестве объектов наблюдения были выделены три ученика:

• сильный (A) — демонстрирует высокий уровень знаний и лидерские качества;

• средний (B) — выполняет задания при поддержке, нуждается в дополнительной мотивации;

• слабый (C) — испытывает трудности в понимании материала, склонен к пассивности.

Учителя совместно спланировали три последовательных урока, применяя активные методы обучения, приёмы критического мышления и цифровые образовательные ресурсы [4].

Результаты исследования

Первый урок

Хаотичное формирование групп показало низкую эффективность: сильный ученик работал индивидуально, средний не получил поддержки, слабый отказался от участия.

Второй урок

Распределение групп осуществлялось учителем. Использование приёмов («Мозговой штурм», «Толстые и тонкие вопросы») и ИКТ повысило активность всех учащихся. Все три ученика приняли участие в работе.

Третий урок

Группы формировались лидерами. Активность и вовлечённость значительно возросли, слабый ученик начал постепенно включаться в обсуждения, хотя сохранял боязнь отвечать перед классом.

Дополнительные наблюдения

Использование цифровых инструментов (интерактивные презентации, онлайн-тесты) усилило интерес учащихся и сделало групповую работу более динамичной.

Обсуждение

Анализ показал, что результативность групповой работы определяется организацией со стороны учителя. Особое внимание необходимо уделять учащимся с низким уровнем подготовки, создавая для них комфортные условия и предоставляя возможность выбора группы.

Практическая значимость опыта заключается в следующем:

• групповая работа способствует развитию критического мышления и коммуникативных навыков;

• наблюдение за конкретными учениками позволяет выявить индивидуальные трудности и корректировать учебный процесс;

• систематическая поддержка слабых учеников повышает их мотивацию и вовлечённость;

• совместное планирование уроков укрепляет профессиональное сотрудничество педагогов и способствует обмену опытом [1]3][5].

Кроме того, Lesson Study формирует у педагогов культуру рефлексии, что способствует росту профессиональной компетентности и развитию инновационного мышления.

Заключение

Реализация цикла Lesson Study показала, что использование групповой работы и стратегий критического мышления способствует росту познавательного интереса, развитию навыков анализа, коммуникации и самооценивания.

Главный вывод: внимание к слабым ученикам и индивидуальный подход являются ключевыми факторами повышения мотивации и качества обучения. Lesson Study может рассматриваться как универсальный инструмент, позволяющий одновременно решать задачи повышения мотивации учащихся и профессионального развития педагогов.

Список литературы

1. Степанов, Е. Н. Lesson Study как метод повышения качества образования // Педагогика. – 2018. – № 4. – С. 15–21.
2. Фукуяма, М. Lesson Study: японский опыт совершенствования педагогической практики. – Токио: University Press, 2015. – 240 с.
3. Хатчинсон, Д. Совместное обучение и исследование урока: практика и перспективы. – Лондон: Routledge, 2017. – 198 с.
4. Абенова, С. Е. Использование модульных курсов в начальной школе // Вестник образования Казахстана. – 2020. – № 2. – С. 45–49.
5. Клишина, Л. А. Рефлексивный опыт Lesson Study в начальной школе // Материалы школьного методического объединения. – Караганда, 2025. – 12 с.

БИОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА STEAM ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЫҚПАЛДАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Коккозова Нургул Ашимовна, биология пәні мұғалімі педагог - зерттеуші
«Абай атындағы № 2 мектеп – лицейі» КММ Балқаш қ.

Мақалада: «Биология пәнін оқытуда STEAM технологиясын ықпалдастырудың тиімді жолдары» және күнделікті өмірде қолдана білу сияқты, биологияны танып білудің тың әдіс - құралдары арқылы мектеп жасөспірімдеріне жаңаша мазмұндағы білім беру көзделінеді. Аталған ғылыми әдіс-құралдар биологиялық процестердің алуантүрлілігін, жаңа қырларын ашуға көмектеседі. Биология сабағында оқушылардың функционалды сауаттылықтарын қалыптастыру тетіктерін зерделеу арқылы, оқытудың озық технологияларын тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көтеруге бағыт беріледі.

XXI ғасыр – ақыл - ойдың дәуірі, ақпараттық қоғам, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір. Қазіргі таңда ғалам өзгеруде, оның себебі – техникалық прогресс. Бүгінгі күнде көптеген жұмыстар мен әрекеттерді роботтар, компьютерлер, сандық технологиялар орындауда. [2]

Заман талабына сай тез өзгеретін әлем жағдайында білім беру жүйесіне де өзгеріс қажет екені сөзсіз. Бәсекеге қабілетті адами капиталды дайындау үшін жекелеген ғылымдарға оқыту жеткіліксіз. Осы орайда оқытуды интеграциялық тұрғыда қарастыру қажет. Яғни пәндерді біріктіре отырып оқыту. Бұл идея STEAM - білім берудің негізі болды, яғни жаратылыстану ғылымдары, технологиялар, инженерия, өнер және математика салалары бойынша бір уақытта дағдылар дамиды (Science, Technology, Engineering, Arts and Mathematics). [4] Білім сапасы мұғалімдер қызметінің сапасына тікелей байланысты. Мұғалім жайлы Ахмет Байтұрсынов былай деген: … « Мұғалім қандай болса, мектеп те сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы. Солай болған соң, ең әуелі мектепке керегі білімді, педагогикадан, методикадан хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім».[5] Демек білім сапасын көтерудің негізгі тетігі- ұстаз, сондай-ақ, оның теориялық білімі мен кәсіби шеберлігі, шығармашылық қызметі. Олай болса, әр бір мұғалімнің өзіндік сабақ барысында қолданалатын әдістері болу қажет.

Өткен оқу жылында оқу бағдарламасына STEAM элементтерін қолдануды тәжірибеме енгіздім. Мектеп-лицейде «STEM зертханасы» кабинеті жабдықталған, кабинетте оқушылармен қосымша сабақтар жүргізіледі. Биология сабағындағы STEAM элементтері 9 сыныпта өткізген қосымша сабақтағы қолданған оқытудың белсенді әдіс-тәсілдерін саралап өтейін..

«Бір қадам кері» әдісі. Әдіс алдыңғы білімге оралу. Яғни үй тапсырмасын тексеру мақсатында кез – келген тапсырма түріне қолдануға өте тиімді әрі қолайлы. Ал оқушыға берері алған білімдерін еске түсіре отырып жаңа сабаққа деген ұмтылыс жасауға мүмкіндік алады. Сонымен қатар оқушылар The ear and mechanism of hering 3D қосымшасы, дайын модель, Vived Science бағдарламасымен жұмыс жасады. Берер нәтижесі, мысалы құлақ

құрылысын өткенде дайын модельді пайдаланғанда оқушы құлақ құрылысын көзімен көріп, қолымен ұстай алады. Ал, 3D қосымшасын пайдаланған кезде, құлақ арқылы еститін дыбыстардың толқындарының қатты және баяу түрлерінің құлаққа қалай әсер ететініне көз жеткізе алады. Vived Science бағдарламасымен жұмыс жасаған кезде құлақтың ішкі құрылысының көзге көріне бермейтін, мысалыға құлақ бұлшық етінің ота жасау кезіндегідей әр бөлігінің орналасқан жерін анық ашып көріп, қайта қалпына жинастыра алады. Әр қолданылған қосымша, дайын модель, Vived Science бағдарламасымен жұмыс жасап салыстыру барысында ең тиімдірек болғаны Vived Science бағдарламасымен жұмыс жасау. Бұл бағдарламада оқушылар компьютермен жұмыс жасау арқылы өздерінің тақырыптарына сай кез – келген құрылымды бөлшектеп әр бөлшегімен жекелей таныса отырып, қайта орынына жинастыра алады. Ол үшін арнайы көзәйнек пен қалам қолданады.

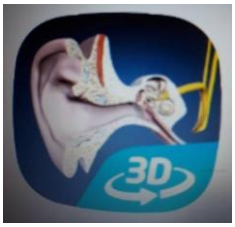

3Д қосымшасы *Vived Science бағдарламасы*

Оқушыларға биологияның молекулалық биология саласындағы ДНҚ тақырыпшасын таңдап алғызып, жекелей 3Д форматында Vived Science бағдарламасымен жұмыс түрлерін жасап көрсету ұсындым. Және ДНҚ модельін жасау ұсынылды. Қалдық заттарға екінші өмір сыйлай отырып, ДНҚ модельін жасады. Ол үшін диск жинақтайтын тіреуіш, пластмас түтікшелер, шаршы пішінді шырша ойыншықтары, рейка, түрлі түсті гирлянда, ток көзіне жалғағыш кілтті пайдаланып жасады.

S Ғылым (жаратылыстану)	T Технология	E A Инженерия Arts Өнер	M Математика (есептеулер жүргізу)
ДНҚ – ның құрылысын зерттеп танысу	Микропрепаратпен жұмыс жасау 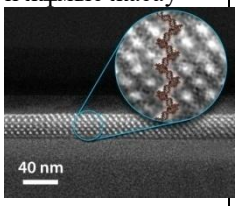 	Қолда бар материалдар мен ДНҚ модельін жасау. 	ДНҚ молекуласындағы азотты негіз типінің біреуінің пайызы (%) белгілі. Қалған барлық негіздердің пайызын есептеуге бола ма? Егер: а) А - 50% ә) Т - 25% б) Ц - 36% в) Г – 12% г) Г – 8%

Демек, бір сабақтың аясында ғылым, технология, инженерия, өнер және математика салаларын қарастыруға болады. Осы орайда оқушылар ДНҚ ғылыми негізделген қосымша ақпараттар негізінде зерттейді, микроскоп арқылы дайын микропрепарат арқылы құрылғысымен жұмыс жасайды, олардың модельдерін құрастырады және ДНҚ молекуласындағы азотты негіз типінің пайызына есептеулер жүргізеді, осындай формалармен жұмыс жасау, оқушылардың метапәндік дағдыларының дамуына ықпал етеді.

2024 жылғы Президент Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев өз Жолдауында 2025 жылды «Жұмысшы мамандықтары жылы» деп жариялады. [1] Осы орайда қалалық «Жұмысшы мамандықтар жылы» аясында ашық есік күні өткізілді. STEAM бағытында оқушылар ашық есік күнінде өздерінің жобалары мен модельдеу жұмыстарын таныстырып. Тәжірибелерімен бөлісіп болашақта өздерінің мамандықтарын айқындап алғандықтарын қуанышпен баяндады.

ұшыл[illegible]ген моде[illegible]ының таныстыру сәті.

Оқытудың жаңа пәнаралық және жобалық тәсілі STEAM бағытын енгізу арқылы оқушылардың зерттеу және ғылыми-технологиялық әлеуетін күшейту, инновациялық және шығармашылық ойлау, мәселелерді шешу, коммуникация және топтық жұмыс дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. STEAM – бұл болашақтың кепілі.

Ұстаз білімді және шебер болса кез - келген әдіс тәсіл оқушының білім деңгейін дамытуда өте тиімді болады.

Бүгінгі таңда жер жүзінде білім саласындағы мұғалімдер үшін ең маңызды болып отырғаны- «XXI ғасырда нені оқыту керек және XXI ғасырға оқушыларды қалай дайындайды?» деген мәселе. Заманауи тәсілдің ең негізгі ерекшелігі - оқушылардың алған білімдерін жай ғана иеленіп қоймай, оларды орынды жерде қолдана білуіне басты назар аудару болып табылады, ал XXI ғасырда талап етілетін дағдылардың мәні осында.Олай болса жаратылыстану пәндерінде STEAM білім беруді қолдану оқушылардың ғылыми-жаратылыстану сауаттылығын дамытуда ерекше орын алады.

Әдебиет

1. «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» Қасым – Жомарт Тоқаевтың халқына Жолдауы, 2024 [1]

2. Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы [2]

3. «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындығы дамудың жаңа мүмкіндіктері» Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2018[3]

4. STEM білімді енгізу бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана:

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2017.[4]

5.Ахмет Байтұрсыновтың мұраларының ғылыми-педагогикалық негіздері.Stud.kz [5]

ПРИМЕНЕНИЕ STEM-ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗУЧЕНИИ КРАЕВЕДЕНИЯ КАК СРЕДСТВО УЛУЧШЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ

Красникова И.В., учитель географии
КГУ «Гимназия им. К. Нуржанова»
г. Караганды

Применение современных технологий в образовании делает обучение более наглядным и интересным для учащихся. Цифровые платформы, интерактивное оборудование помогают индивидуализировать обучение и учитывать уровень каждого ученика. Актуальность **STEM-технологий в образовании** обусловлена изменениями в обществе, экономике и науке. Современное образование должно формировать не только знания, но и: критическое мышление, креативность, коммуникацию и умение работать в команде. STEM-подход ориентирован именно на развитие этих компетенций через практическую и исследовательскую деятельность [2].

В школьной программе недостаточно уделяется времени на изучение родного края. Также ограниченное использование исследовательских методов снижает интерес учащихся к краеведению. Внедрение STEM технологий в образовательный процесс должно

способствовать формированию технологической грамотности не только на уроках и во внеурочной деятельности, в частности, в рамках курса по выбору «География родного края».

Краеведение формирует чувство гражданской ответственности и уважения к традициям и наследию своей малой родины. [1]. Через краеведение обучение становится более осмысленным и связанным с реальной жизнью.Поэтому был создан учебно – методический комплекс, который состоит из: учебно- тематического плана со среднесрочным планированием; краткосрочных планов; диагностического инструментария; презентаций; рабочих листов.

Цель курса: **развитие знаний о родном крае,** на основе изучения природных и экономических особенностей через STEM технологии для более глубокого и современного анализа данных о родном крае.

Курс «География родного края» выстроен по принципу «от общего к частному» и отражает логику географического познания региона. Отдельное внимание уделяется природным ресурсам и их роли в экономическом развитии региона. Курс включает исследование экологических проблем и перспектив устойчивого развития, формируя ответственное отношение к окружающей среде. Обучающимся предлагается работать с моделями, схемами, цифровыми картами и геоинформационными ресурсами. Чётко сформулированные цели и планируемые результаты позволяют соотнести содержание уроков с образовательными эффектами. Указание количества часов обеспечивает рациональное распределение учебного времени. Среднесрочные планы представляют собой современный и практико-ориентированный инструмент обучения географии родного края.

Краткосрочные планы по курсу «География родного края», представленные через QR-код, играют важную роль в организации уроков. Они позволяют чётко планировать цели, этапы урока и виды деятельности учащихся. Использование QR-кода обеспечивает быстрый доступ к электронным материалам и возможность их оперативного обновления. Структура планов выстроена по основным разделам курса. Планы предусматривают разные формы работы и помогают учитывать уровень подготовки и возрастные особенности учащихся.

В диагностический инструментарий включены тесты для проверки базовых знаний, открытые вопросы для формирования собственных выводов, кроссворды для закрепления терминологии, ребусы с географическим содержанием. Задания на установление соответствия и функциональные упражнения формируют логическое мышление и умение применять знания в жизненных ситуациях. Диагностический инструментарий учитывает возрастные особенности учащихся и позволяет объективно оценивать образовательные результаты курса.

В УМК представлены презентации, доступные через QR-код для удобного использования на смартфонах или планшетах. Слайды разработаны с учётом возрастных особенностей включая карты, схемы, фотографии и инфографику, они содержат различные задания, мини-проекты, проблемные вопросы, способствующие развитию, исследовательских навыков и работы в группах. Таким образом, презентации делают обучение географии родного края интерактивным, наглядным и результативным.

Рабочие листы по курсу «География родного края» являются важным инструментом для углублённого изучения природных и социальных особенностей региона. Они структурированы по темам, особое внимание уделено использованию STEM-технологий, включая работу с картами, графиками, статистикой и цифровыми моделями. Рабочие листы оснащены QR-кодами, обеспечивающие доступ к интерактивным картам, видеоматериалам, онлайн-базам данных и виртуальным экскурсиям. Это расширяет образовательное пространство, повышает мотивацию, развивает цифровую грамотность и позволяет индивидуализировать обучение.

В КГУ «Гимназия имени Нуржанова» проводилась апробация данного учебно-методического комплекса. Для проведения эксперимента был взят экспериментальный 7 «А» и контрольный 7 «Б» классы. Количество обучающихся экспериментального класса 24 человека, контрольного 24 человека. С обучающимися 7-х классов было проведено первое констатирующее тестирование. Была выбрана методика Князевой Т. Н. [3].Результаты первого

констатирующего тестирования, проведенного в экспериментальном 7 «А» классе и контрольном классе представлены в таблице. Результаты представлены в таблице 1.

Таблица 1.

Осведомленность учащихся о природе и положении области обучающихся 7 -х классов (первое тестирование).

Владеют информацией	Экспериментальный класс		Контрольный класс	
	Количество обучающихся	%	Количество обучающихся	%
О ГП края	13	54,1	12	50
О ресурсах	12	50	13	54,1

Результаты диагностики показали, что обучающиеся 7 - х классов на период опроса слабо владеют информаций о природе и положении края, но особой разницы между двумя классами в качестве знаний не наблюдается. В течение года, в экспериментальном 7 «А» классе проводились уроки с применением рабочих листов, куда были включены задания, нацеленные на исследование различных аспектов родного края: географию, историю, этнографию, природные ресурсы, культурное наследие и многое другое через STEM технологии. Обучающиеся разрабатывали проекты, посвященные важным событиям, историческим фигурам или культурным явлениям, связанным с родным краем.

Для определения уровня усвоения материала в конце учебного года было проведена итоговая проверочная работа, где была использована методика М.В. Кларина[4]. При выполнении итогового формативного оценивания обучающимся необходимо было учитывать шесть дескрипторов. По данным была построена диаграмма уровня мотивации итогового оценивания 7 - х классов (экспериментальном и контрольном)

Диаграмма 1. Итоговый результат качества знаний в контрольном и экспериментальном классе.

Вывод: Применение современных технологий и STEM-подхода в образовании делает обучение более наглядным, практико-ориентированным и мотивирующим для учащихся. Особенно актуально их использование в курсе «География родного края», так как в школьной программе недостаточно времени уделяется краеведению и исследовательской деятельности. Разработанный учебно-методический комплекс направлен на формирование знаний о природных и экономических особенностях региона с использованием цифровых инструментов и STEM-технологий. Использование цифровых карт, моделей, интерактивных заданий и исследовательских методов способствует развитию критического мышления, коммуникации и технологической грамотности учащихся. Апробация УМК в 7-х классах показала его эффективность и возможность объективной оценки образовательных результатов.

Литература

1. Давлетханов Б.С., Нуркенова С.Е. Краеведение в средней школе. – Алматы: «Атамұра», 2017

2. Жолымбаева О.М., Абильмажинова Е.Т. STEM-образование в школах**.** – Алматы: «Мектеп», 2024

3. Князева Т. Н. Психологическая готовность школьников к самооценке: структура, диагностика, формирование.- Москва: «Просвещение», 2007

4. Кларин, М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. -М. Дело, 1989

Куандыков Богенбай Нурсултанович
Макижанова Айымгуль Куатжановна
Қарағанды қаласы
«Жақып Ақбаев атындағы жалпы
білім беретен мектебі» КММ
директордың тәрбие жөніндегі
орынбасарлары

Қазіргі заманғы қоғамда адамнан тек политехникалық білімді болуын талап етіп қана қоймай, жоғары деңгейдегі мәдениет пен ғылым мен техниканың түрлі салаларында терең мамандануын ғана емес қоғамда өмір сүріп тіршілік ете білуді талап етеді. Баланың тұлғалық дамуының негізгі параметрлері оның жалпы адамзаттық құндылықтарға бағытталуы, ізгілік, зиялылық, креативтілік,белсенділік, жеке басының намыс сезімі, ой-пікірдегі тәуелсіздік болып табылады. Осы қасиеттердің даму деңгейі тұлғаның әлеуметтік қалыптасу мен әлеуметтік біліктілігінің көрсеткіштері деп қарастыруға болады.

Білім беру жүйесінің басты міндеті – жеке тұлғаның ұлттық және жалпы адамзат-тық құндылықтар негізінде қалыптасуы мен дамуы және оның кәсіби жетілуі үшін қажетті жағдайлар жасау; баланың тәрбиелену, білім алу және жан-жақты қалыптасу, ана тілін, ұлттық салт дәстүрлерді сақтау, ақпараттану, ден-саулығын нығайту сияқты құқықтарын іске асыру болып табылады. Осы сияқты қасиеттерді білім алушылардың бойында қалыптастыру мен дамыту Қазақстан Республикасы білім беру жүйесінің маңызды міндеті ретінде қарастырылады.

Белгілі философтар Аристотель, Фромм Э., Швейцер А., Мандевиль Б. адамгершілік ұғымын мораль тұрғысынан қарастыра отырып, адамгершіліктің негізгі бастаулары қайырымдылық, жақсылық, өмірді қастарлеу, әділеттілік, ізгілік, т.б. атап көрсетеді. Философтар адамгершілік құндылықтарды екі тұрғыда: гуманистік этика және әлеуметтік этика деп бөліп қарастырады. Гуманистік этика- адамның әлеммен тұтастығы білдіретін; адам әрекеті мен адам индивидуалдығының әр алуандығы жағдайында мәдени формалардың іріктеуді білдіретін; әлеуметтік этика - социум мүддесіне бағынады, адам қоғамның немесе социумның ықпал ету объектісі. Тұлғаның қалыптасуын әлеуметтік ғылым тұрғысынан қарастыратын болсақ “адам-қоғам-табиғат” өзара бірлікте қарастыра отырып, тұлғаны қалыптастыруда өндірістік қатынастар мен қоғамдық ортаны негізгі деп қабылдайды. “Тұлғаның барлық көріністерінің жиынтығы мен бірлігі, олардың өзара бір-бірімен байланысы оның әлеуметтік құрылымын құрайды. Тұлғаның әлеуметтік құрылымының негізін қоғамдық, әлеуметтік қатынастар қалыптастырады. Тұлғаның қалыптасуы – оның шындық болмыспен әрекеттесу, өз құрылымында денелік және әлеуметтік – психологиялық қасиеттердің пайда болуы барысында тұлғаның өзгеріске ұшырауы. Педагогикалық ұғым ретінде тәрбиенің екі белгісі бар. Біріншісі – мақсатты бағытталғандығы, әлеуметтік – мәдени бағдардың, тіпті өте жалпы, бір қандай да болсын үлгінің болуы; екіншісі – бұл үрдістің барысының адамзаттық тарихы дамуы жетістіктеріне, әлеуметтік – мәдени құндылқтарына сәйкес болуы.

Тұлғаны қалыптастыратын тағы бір педагогикалық құбылыс “өзін-өзі тәрбиелеу” деген атқа ие болады. Оның мәні – тәрбие субъектісінің орнының ауысуында, енді тәрбиеленушінің өзі мәдени үлгіні мінез – құлықпен сәйкестендіреді. Өсіп келе жатқан бала тәрбие жалауын педагогтан алады және оны әрі қарай өзін - өзі жетілдіру жолында алып жүреді. “Өзін - өзі” тәрбиелеу кешегі тәрбиеленушінің субъектілігін көрсетеді, ол бүгін өзін тәрбиелеуші ересектерден босатты және ол өзінің “Менін” өзінің қабылдауы мен ойластырылған әрекетінің обьектісіне айналдырады.

Тұлға – белгілі бір даму деңгейіндегі кемелді дамыған санасы бар, мінез- құлық салыстырмалы түрде тұрақты, сондай –ақ өзінің қалыптарын және әлеуметтік ортамен қатынасын реттеуге қабілетті адам.

Айтылғанға орай тұлға қандай да бір керемет жетістіктермен байланысты болуы міндетті емес. Әрбір қарапайым ересек адам – тұлғаның негізгі және анықтаушы белгілері мыналар: сана-сезім, даралық сипаттар, өзін-өзі меңгеру ,активтілік, басқа адамдармен дұрыс қатынас жасау.

Индивид – жеке тұлға бір адам. Даралық – бұл адамның өзіндік ерекшелігі. Даралық қайталанбайтын, тек бір адамға ғана тән қасиеттері мен ерекшеліктері, бір адамда өзгелерден ажыратып тұратын қасиеттер. Даралық белгілі бір деңгейде тұлғаны басқалардан ажырататын мәнді ерекшеліктермен ажыратылады. Бұл адамды ынта қабілеттіліктер, мінез – ерекшеліктері. Адамның жекелеген қасиеттеріне негізінен оның кәсіптік жарамдылығы бағынышты. Адамның даралық ерекшеліктері индивидтің даму барысында қалыптасады. Осы процесс кезінде нерв жүйесінде, ақыл – ой сезімде және жігерде ынтада, бейімділікте қабілеттер, дарында, темпераментте, мінез – құлықта өзгешеліктер байқалады. Бұл ерекшеліктердің бәрі адамның мінезіне, яғни оны оқудағы және жұмыстағы жетістігі мен сәтсіздігі бағынатын тұрақты психикалық қасиеттерге ықтимал. Тұлғаның әр түрлі қасиеттерін қалыптастыруда тұқым қуалаушылық факторлардың және қоршаған ортаның рөлі бірдей емес, сондықтан тәрбие жолымен нені жасауға болатынын әрдайым есте сақтаған жөн.

Кәсіби бағдар жұмысының нәтижесі оқушыларда қалыптасқан кәсіби таңдаудың болуы. Сондықтан кәсіби бағдарда басқару тетігі жеке адамның кәсіби таңдауын дамыту арқылы іске асады. Бұл дамудағы бірінші кезең жеке кісіге қоғамдық ұйымдардың әлеуметтік жағдайдың әсерінен болатын, өз мақсатын белсенді түрде іздеу кезеңі. Екінші кезең - өмірдегі өз орнын таңдау және өз мақсатын толық, терең түсіну. Үшінші кезең - өмірлік құндылықтарды жеке тұлғаның жүзеге асыру кезеңі.

Мамандық таңдауда ықпал ететін күштер жеке адамның барлық шағын қамтып отырғанда ғана тиімді болады. Жас жеткіншектердің мамандық таңдау - өзінің кәсіби бағдар іс - әрекетінің субъектісі ретінде анықталады. Оқушының мамандық таңдауы табысты аяқтау үшін оған кәсіби қажетті қасиеттер болуы шарт. Кәсіби қасиеттер дегеніміз – сол таңдаған мамандығына орай психикалық, физиологиялық және физикалық түрдегі әзірліктің бар болуы және сол мамандық талап ететін шарттарға икемді таныту.

Мамандық таңдау процессінде кәсіби сана – сезім көп әсер етеді. Жеке кісінің өз мақсаттарына, ұстаған идеясына ойлаған құндылықтарына өз мүмкіндіктерінің сайма – сай келгені дұрыс. Сана – сезімнің нақты формасы, өзін - өзі бағалауы. Бұл қасиет ішкі реттендірудің басты шарты болып табылады. Сол арқылы оқушы қай кәсіпті таңдайтынына зер салып әрекет етеді.

Әдебиеттер:

1. Ақылбекова А. «Білім беру мекемелеріндегі тәрбие жұмысының мазмұны мен негізгі бағыттарың. Алматы, 2006.

2. Баймолдаев Т.М. «Педагогическтй менеджмент и современное управление школой. Алматы, 2001.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ СЫНИ ОЙЛАУЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ СҰРАҚ ҚОЮ *ТЕХНИКАСЫ*

Кузембаева Ляззат Дюсенбаевна,
Қарағанды қаласы "№32 жалпы білім беретін орта мектебі" КММ
бастауыш сынып мұғалімі педагог-зерттеуші

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамыту аса маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Сыни ойлау – бұл ақпаратты талдау, бағалау және оның негізінде негізделген шешім қабылдау қабілеті. Бұл қабілет оқушыларға тек оқу процесінде ғана емес, болашақта да маңызды шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Осыған

байланысты, оқыту процесінде сұрақ қою техникасы мен белсенді оқыту әдістерін қолдану өзекті болып табылады.

Сұрақ қою техникасы оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға және олардың ойлау процестерін белсендіруге мүмкіндік береді. Мұндай тәсілдер оқушыларды өз бетімен ойлауға, зерттеуге және жаңаша шешімдер табуға ынталандырады. Белсенді оқыту әдістері, сонымен қатар, топтық жұмыс, пікірталас, рөлдік ойындар секілді әдістер арқылы жүзеге асырылады, олар оқушылардың өзара байланысын күшейтіп, өз ойларын еркін жеткізуге мүмкіндік береді.

Зерттеудің практикалық маңыздылығы, ең алдымен, мұғалімдерге оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамытуға бағытталған тиімді әдістерді ұсынуында жатыр. Сонымен қатар, бұл әдістер білім беру жүйесінің сапасын арттыруға және оқушылардың оқу үлгерімін жақсартуға ықпал етеді. Қазіргі қоғамдағы ақпараттың көптігі мен әркелкілігі жағдайында сыни ойлау қабілеті адамға дұрыс шешім қабылдауға және ақпараттың шынайылығын тексеруге мүмкіндік береді.

Бұл тақырыптың өзектілігі қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың жеке дамуында және олардың қоғамдағы белсенді азамат болуы үшін қажетті дағдыларды қалыптастыруда жатыр. Осыған орай, зерттеу жұмысы сұрақ қою техникасы мен белсенді оқыту әдістерінің сыни ойлауды дамытудағы рөлін анықтауға бағытталған және білім беру саласында жаңа әдістемелік құралдарды әзірлеуге септігін тигізеді.

Сыни ойлау қабілетінің маңызы. Оқушылардың сыни ойлау қабілетінің дамуы қазіргі білім беру жүйесінің негізгі мақсаттарының бірі болып табылады. Сыни ойлау – бұл ақпаратты өңдеу, талдау және бағалау арқылы дәлелді шешімдер қабылдау қабілеті. Бұл қабілет оқушылардың өмірде кездесетін күрделі мәселелерді шешуге және әртүрлі ақпараттар ағынында дұрыс бағыт таңдауға мүмкіндік береді.

Зерттеулер көрсеткендей, сыни ойлау қабілеті жоғары оқушылар өз бетімен шешім қабылдауда, ақпаратты сұрыптауда және оны тиімді пайдалануда ерекшеленеді. Мысалы, Джон Дьюи сыни ойлауды «ойлау процесіндегі белсенді, тұрақты және мұқият зерттеу» деп анықтаған. Бұл анықтама сыни ойлаудың оқытудың барлық салаларында маңыздылығын көрсетеді.

Сұрақ қою – ойға бастар жол. Педагогикалық тәжірибемде сұрақ қою ерекше орын алады. Әр сабақта қарапайым сұрақтан бастап, күрделі, ойландыратын сұрақтарға дейін жүйелі түрде қолданамын.

Мысалы, сабақтың басында:

– «Бұл тақырып саған нені еске түсіреді?»

Сабақ ортасында:

– «Неліктен бұл жағдай осылай болды деп ойлайсың?»

Сабақ соңында:

– «Егер сен автордың орнында болсаң, не істер едің?»

Осындай сұрақтар оқушыны тек жауап беруге емес, ойлануға, дәлелдеуге, өз пікірін қорғауға жетелейді. Бір қызығы, уақыт өте келе оқушылардың өздері де сұрақ қоя бастайды. Міне, осы сәт – нағыз сыни ойлаудың көрінісі.

Белсенді оқыту – әрекет арқылы үйрету. Сабақта тыныш отырған оқушы әрдайым үйреніп отыр деп айту қиын. Ал әрекетке түскен оқушы міндетті түрде ойланады. Сондықтан белсенді әдістер – бүгінгі сабақтың ажырамас бөлігі.

- ✓ Топтық жұмыс. Топпен жұмыс кезінде оқушылар бір-бірімен пікір алмасады. Бірінің ойын бірі толықтырады. Кейде әлсіз оқушының өзі күтпеген ой айтып, топты алға жетелейді.
- ✓ Пікірталас. Пікірталас – шынайы ойдың алаңы. Мұнда оқушы өз көзқарасын дәлелдеуге тырысады. Қарсы пікірді тыңдайды, салыстырады. Бұл – өмірлік маңызды дағды.
- ✓ INSERT әдісі. Мәтінді жай оқып шығу – бір басқа, ал оны белгілеп, саралап оқу – мүлде басқа деңгей. Бұл әдіс оқушыны мәтінмен «сөйлесуге» үйретеді.

✓ Рөлдік ойындар. Оқушы белгілі бір рөлге еніп, жағдайды өз көзімен сезінеді. Бұл тек білім емес, тәжірибе береді.

Практикалық тәжірибе. Өз тәжірибемде осы әдістерді жүйелі қолдану арқылы айтарлықтай өзгерістерді байқадым.

Бастапқыда:

- оқушылар үндемейтін
- сұраққа қысқа жауап беретін
- өз пікірін айтуға қиналатын

Ал уақыт өте:

- сабаққа қызығушылық артты
- еркін сөйлей бастады
- дәлел келтіру дағдысы қалыптасты

Әсіресе, пікірталас сабақтары оқушылар үшін ең қызықты кезеңге айналды. Олар тіпті сабақтан кейін де талқылауды жалғастыратын болды.

Мәселелер және оларды шешу жолдары. Әрине, бұл әдістерді енгізу бірден нәтиже бермейді. Бастапқыда оқушылар белсенділік танытпайды, кейбірі қателесуден қорқады.

Бұл жағдайда:

- қолдау көрсету
- мадақтау
- еркін орта қалыптастыру

өте маңызды.

Мұғалім оқушыға «дұрыс емес жауап жоқ» екенін сезіндіре алса, нәтиже міндетті түрде болады.

Сұрақ қою техникасы оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың негізгі құралдарының бірі болып табылады. Бұл техника оқушыларды өз ойларын жүйелі түрде жеткізуге, дәлелдер келтіруге және қорытындылар жасауға ынталандырады. Мысалы, Блум таксономиясы бойынша сұрақ қою оқушылардың білім деңгейін анықтауға және олардың ойлау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Бұл әдістің артықшылығы – оқушылардың өз ойларын еркін жеткізуі мен сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын дамытуы.

Мәселенің маңыздылығы және артықшылықтары

Қазіргі қоғамда ақпараттың көптігі мен әркелкілігі жағдайында сыни ойлау қабілеті адамға дұрыс шешім қабылдауға және ақпараттың шынайылығын тексеруге мүмкіндік береді. Оқушылардың сыни ойлау қабілеті олардың болашақта бәсекеге қабілетті маман болуына және қоғамда белсенді азамат ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

Қорытынды

Оқушылардың сыни ойлау қабілетінің дамуы қазіргі білім беру жүйесінің өзекті бағыттарының бірі болып табылады. Сыни ойлау ақпаратты өңдеп, талдап, дәлелді шешімдер қабылдау процесінде маңызды рөл атқарады. Бұл қабілет оқушылардың күрделі мәселелерді шешуге және ақпарат ағынында дұрыс бағыт таңдауға мүмкіндік береді.

Сұрақ қою техникасы білім беру процесінде оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың негізгі құралдары ретінде қызмет етеді. Бұл әдістер оқушыларды өз ойларын еркін жеткізуге, дәлелдер келтіруге және қорытындылар жасауға ынталандырады. Сонымен қатар, топтық жұмыс, пікірталас және рөлдік ойындар оқушыларды өзара әрекеттесуге және бір-бірінен үйренуге итермелейді.

Қазіргі қоғамда ақпараттың шынайылығын тексеріп, дұрыс шешім қабылдау қабілеті маңызды. Оқушылардың сыни ойлау қабілеті олардың болашақта бәсекеге қабілетті маман және белсенді азамат болуына ықпал етеді. Мұғалімдер осы әдістерді тиімді пайдаланып, оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамытуға бағытталған жаңа әдістемелік құралдарды әзірлеуі тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Блум Б., Таксон Д. “Сыни ойлау және оқыту стратегиялары”. – Алматы: Білім, 2012. – 240 б.

2. Смит Дж. “Оқушылардың сыни ойлауын дамыту әдістемесі” // Педагогика журналы. – 2020. – №3. – 45-50 б.
3. Баймұратова А. “Белсенді оқыту әдістері”. – Астана: Ұлттық білім, 2018. – 180 б.
4. Жүнісова Г.К. “Сыни ойлау дағдыларын қалыптастырудағы сұрақ қою техникасы” // Білім әлемі. – 2019. – №4. – 30-35 б.

ТАРИХ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДӘРІПТЕУ – БАСТЫ МІНДЕТ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕ

Кульджабаева Айгуль Оразгазиновна
тарих пәнінің мұғалімі
Қарағанды облысы білім басқармасының
«№3 арнайы мектеп- интернаты» КММ

This article examines the pedagogical and methodological foundations of instilling national values in students through history lessons in the context of modern globalization. The author analyzes the ways of forming a national identity, focusing on the educational potential of historical science rather than mere information delivery. In the course of the study, differentiated work was carried out based on the age characteristics of students (middle and senior levels), and effective methods for teaching specific historical topics (the "Alash" movement, the Kazakh Khanate, study of historical figures) were described. The article presents the results of the author's personal pedagogical monitoring and research, which prove an increase in the level of patriotism and historical consciousness among students.

Keywords: national values, history methodology, national identity, patriotic education, historical figures, research results, pedagogical approach.

Кіріспе: Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаев «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты мақаласында: «Біз өскелең ұрпақтың санасына ұлттық мүдде мен құндылықтарды сіңіруіміз керек», – деп атап көрсеткен болатын. Бұл ретте тарих пәнінің рөлі ерекше. Тарих – бұл тек өткен күннің жылнамасы емес, бұл ұлттық кодтың сақтаушысы. Бүгінгі білім беру жүйесінде тарих мұғалімінің басты міндеті – оқушыға тек даталарды жаттату емес, сол оқиғалар арқылы ұлттық рухты, мемлекетшілдік сананы және адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру.Ұлттық құндылықтарға – ата-мекенді сүю, тілге құрмет, салт-дәстүр, тарихи таным, ар-намыс пен еркіндік сүйгіштік жатады. Осы қасиеттерді оқушы санасына ұялату үшін тарих сабағында жүйелі педагогикалық тәсіл қажет[6].

Қазіргі жаһандану жағдайында білім беру жүйесінің стратегиялық мақсаты – бәсекеге қабілетті, рухани-адамгершілік тұрғыдан кемел, ұлттық бірегейлігі берік тұлға қалыптастыру. Осы тұрғыдан алғанда тарих пәні тек өткен оқиғаларды баяндаушы оқу саласы емес, ұлттық құндылықтарды ұғындырудың, тарихи сананы қалыптастырудың және азаматтық жауапкершілікті дамытудың негізгі тетігі болып табылады. Мектептегі тарих сабағы арқылы оқушылар туған елінің өткені мен бүгінін сабақтастыра қабылдап, ұлттық мәдени мұраға құрмет, елдік тұтастыққа адалдық, Отанға қызмет ету сияқты іргелі құндылықтарды меңгереді[1].

Орта білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында құндылыққа бағдарланған оқыту тұжырымдамасы білімнің мазмұны мен әдістемесіне жаңа талаптар қояды. Бұл талаптар тарих сабағын ақпарат жеткізудің дәстүрлі үлгісінен мағыналық-аксиологиялық кеңістікке көшіруді, яғни тарихи білімді тұлғаның дүниетанымымен, эмоциялық тәжірибесімен және әлеуметтік ұстанымымен ұштастыруды көздейді. Осыған байланысты педагог-зерттеуші мұғалімнің кәсіби міндеті – тарихи мазмұнды ұлттық құндылықтар жүйесімен кіріктіріп, оқыту үдерісін ғылыми негізде ұйымдастыру.

Зерттеу тақырыбының өзектілігі бірнеше факторлармен айқындалады:

- қоғамның рухани жаңғыру үдерісінде ұлттық бірегейлікті сақтай отырып, заманауи ойлайтын тұлға тәрбиелеу қажеттілігі;

- оқушылардың тарихи білімді формальды меңгеруі мен құндылықтық қабылдауы арасындағы алшақтықты жою қажеттілігі;

- білім берудің құндылықтық мазмұнын жүзеге асыратын тиімді педагогикалық әдістердің ғылыми тұрғыдан жүйеленбеуі;

- мектеп тәжірибесінде тарихи сананы қалыптастыруға бағытталған әдістемелік модельдерді жетілдірудің маңыздылығы.

Осы мәселелерді шешу тарих сабағында ұлттық құндылықтарды дәріптеудің теориялық негіздерін айқындап, оны оқыту тәжірибесіне ғылыми тұрғыдан енгізуді талап етеді[3].

Зерттеудің мақсаты: Жалпы білім беретін мектептің тарих пәнін оқыту барысында ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың педагогикалық негіздерін айқындау және құндылыққа бағытталған оқыту тәжірибесінің тиімділігін ғылыми тұрғыдан негіздеу.

Міндеттері:

- Тарих сабағында ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың педагогикалық-психологиялық алғышарттарын теориялық тұрғыдан талдау.

- Құндылыққа бағдарланған тарихи білім берудің мазмұны мен құрылымдық компоненттерін айқындау.

- Оқу үдерісінде ұлттық құндылықтарды дәріптеуге бағытталған тиімді әдістер мен тәсілдерді жүйелеу.

- Тарих сабағында қолданылған педагогикалық тәжірибенің нәтижелілігін зерттеу және талдау.

- Оқушылардың тарихи санасы мен азаматтық ұстанымының қалыптасу динамикасын бағалау.

Осылайша, зерттеу тарих пәнін оқыту үдерісін құндылықтық мазмұнмен байыту арқылы оқушылардың тарихи дүниетанымын, ұлттық сана-сезімін және әлеуметтік жауапкершілігін дамытуға бағытталған ғылыми-педагогикалық негіздеме ұсынады.

Әдістеме: Орта буын оқушыларының (5–9 сынып) тарихи мазмұнды қабылдау ерекшеліктерін ескере отырып, оқу үдерісін тұлғалық-бағдарлы және құндылыққа-негізделген тәсілмен ұйымдастыру жоғары нәтижелілік береді. Бұл жастағы оқушыларда бейнелілік ойлау, эмоциялық резонанс және әлеуметтік үлгіге еліктеу механизмдері айқын көрінеді. Сондықтан тарихи деректерді тек фактілер тізбегі ретінде емес, нақты тұлғалардың таңдау, жауапкершілік және мақсат жолындағы әрекеттері арқылы ұсыну – мазмұнды терең меңгерудің тиімді жолы.

Теориялық негіздеме: Тарих сабағында ұлттық құндылықтарды қалыптастыру мәселесі – педагогика мен психология ғылымдарының түйіскен жеріндегі күрделі процесс. Оның теориялық негізі бірнеше маңызды бағыттардан тұрады[4].

1. Аксиологиялық бағыт (Құндылықтар ілімі)

Педагогикалық аксиология тұрғысынан қарағанда, құндылықтар – бұл адамның қоршаған ортаға, тарихқа және өзіне деген қатынасын айқындайтын ішкі бағдарлары. Философ-ғалымдар (мысалы, Әбу Насыр әл-Фараби, Жүсіп Баласағұн) еңбектерінде «кемел адам» тәрбиесін ұлттық мұраттармен байланыстырған. Қазіргі білім беру жүйесінде бұл бағыт оқушының тарихи оқиғаларды жай ғана біліп қоймай, оған өзіндік баға беріп, одан рухани азық алуын көздейді[7].

2. Ұлттық код және тарихи сана тұжырымдамасы

Мемлекет басшысының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» және «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты бағдарламалық мақалалары біздің зерттеуіміздің басты идеологиялық іргетасы болып табылады. Ондағы «Ұлттық код» ұғымы – тарих сабағында дәріптелетін құндылықтардың жиынтығы. Теориялық тұрғыдан алғанда, ұлттық кодты сақтау дегеніміз – тарихты оқыту арқылы оқушының бойында төл мәдениетіне, тіліне және мемлекеттілігіне деген берік иммунитет қалыптастыру.

3. Жаңашыл педагогтар мен Алаш зиялыларының мұрасы

Ұлттық құндылықтарды оқытудың теориялық бастауында Алаш арыстарының (А. Байтұрсынұлы, М. Жұмабаев, Ж. Аймауытов) еңбектері жатыр. М. Жұмабаев өзінің «Педагогика» еңбегінде: «Әрбір тәрбиеші баланың ұлттық ерекшелігін ескеруі тиіс», – деп атап көрсеткен. Бұл қағида бүгінгі тарих әдістемесінде «этнопедагогикалық тәсіл» ретінде қарастырылады. Біз өз зерттеуімізде тарихи білімді ұлттық тәрбиемен ұштастырудың осы классикалық үлгісіне сүйенеміз.

4. Жас ерекшеліктеріне сәйкес құндылықтарды сатылы қалыптастыру теориясы Л.С. Выготский мен Ж. Пиаженің дамыта оқыту теорияларына сүйене отырып, біз ұлттық құндылықтарды меңгертудің жас ерекшелік деңгейлерін анықтадық[3,5]:

Орта буын (10-14 жас): «Эмоционалды-бейнелік деңгей». Мұнда теориялық негіз ретінде «тұлғаға еліктеу» және «батырлық эпостар» арқылы рухтандыру алынады.

Жоғары буын (15-18 жас): «Интеллектуалды-аналитикалық деңгей». Мұнда құндылықтар жүйесі сыни ойлау, тарихи деректерді салыстыру және ұлттық мүддені саяси тұрғыдан түсіну арқылы қалыптасады.

5. Гуманистік және конструктивистік бағыт

Қазіргі тарих әдістемесіндегі конструктивистік теория бойынша, оқушы құндылықты дайын күйінде алмайды, оны тарихи деректерді талдау барысында өздігінен «құрастырады». Мұғалімнің міндеті – оқушының тарихи оқиғадан «Еркіндік», «Бірлік», «Ар-намыс» секілді абстрактілі ұғымдарды өзі тауып, сезінуіне жағдай жасау (scaffolding).

Түйін: Осы теориялық негіздерді басшылыққа ала отырып, тарих сабағында ұлттық құндылықтарды дәріптеуді келесі құрылымда іске асыруды ұсынамыз: Білім (Тарихи фактілерді білу); Сезім (Оқиғаны жүрегімен сезіну); Іс-әрекет (Ұлттық құндылықтарды күнделікті өмірде ұстану) [8].

Практикалық қолданылуы: Педагогикалық психология тұрғысынан 5–9 сынып оқушылары нақты-операциялықтан формальді-операциялық ойлауға өтпелі кезеңде болады. Осы өтпелі кезеңде:

- Нарративтік құрылым (оқиға желісі, кейіпкер, шиеленіс, шешім) білімді есте сақтауды күшейтеді;
- Эмпатиялық қатысу (кейіпкердің жағдайын «сезіну») құндылықтық бағдарды қалыптастырады;
- Әлеуметтік-тарихи модельдеу (рөлдік ойын, пікірталас) тарихи себеп-салдар байланысын ұғынуға мүмкіндік береді.

Тақырыптық іске асыру: «Қазақ хандығының құрылуы» (6-сынып)

Сабақ мазмұны «Ұлттық бірлік» және «Тәуелсіздік» құндылықтары төңірегінде құрылды. Оқиға саяси көші-қон фактісі ретінде ғана емес, еркіндікке ұмтылу, өзіндік мемлекеттік бірегейлікті қалыптастыру үдерісі ретінде түсіндірілді. Бұл интерпретация оқушылардың тарихи құбылысты құндылықтық-мағыналық деңгейде пайымдауына жағдай жасайды[10].

Әдістемелік шешім: «Рөлдік ойын – Хандар кеңесі»

Мақсаты: тарихи таңдаудың күрделілігін сезіндіру, дәлелді пікір айту және ұжымдық шешім қабылдау дағдыларын дамыту.
Ұйымдастыру кезеңдері:

1. Контекст құру: кезеңнің саяси-әлеуметтік ахуалы қысқаша дереккөздер арқылы беріледі.
2. Рөлдерді бөлу: кеңес мүшелері, жасақ басылары, билер, елшілер т.б.
3. Проблемалық тапсырма: «Қауіп-қатерлер мен мүмкіндіктерді саралап, болашақ бағытты айқындау».
4. Дәлелді пікірталас: әр топ өз ұстанымын тарихи уәждермен қорғайды.
5. Рефлексия: «Қандай құндылықтар шешімге әсер етті?» деген сұраққа жазбаша жауап.

Бағалау және нәтижелер

Қалыптастырушы бағалау бақылау парақтары, рефлексиялық эссе, топтық дәлелдеме сапасы арқылы жүргізілді.
Зерттеу деректері көрсеткендей:

- Оқушылардың 85%-ы «Тәуелсіздік – ең басты құндылық» деген пайымға келді;
- 78%-ы тарихи оқиғаларды себеп–салдар тізбегімен түсіндіре алды;
- 82%-ы рөлдік ойыннан кейін азаматтық жауапкершілік ұғымын нақты мысалдармен байланыстырды.

Педагогикалық қорытынды: Тұлғалық бейнелерге сүйенген, эмоциялық қабылдауды белсендендіретін және әлеуметтік модельдеуге негізделген әдістер орта буында тарихи сананы және құндылықтық бағдарды қалыптастыруда жоғары тиімділік көрсетеді. Мұндай тәсілдер оқушылардың:

- тарихи білімді мағыналық деңгейде меңгеруін;
- азаматтық ұстанымының нығаюын;
- дәлелді ойлау және пікірталас мәдениетінің дамуын қамтамасыз етеді.

Тақырыптық мысал: «Отан соғысы және халықтық қарсылық» (8-сынып)

Орта буын оқушыларының тарихи санасын қалыптастыруда әскери-саяси оқиғаларды тұлғалық үлгі арқылы түсіндіру ерекше нәтижелі. Жоңғар шапқыншылығы кезеңіндегі Аңырақай шайқасын оқыту барысында мазмұн «Ер намысы – ел намысы» құндылығы төңірегінде құрылды. Сабақтың педагогикалық мақсаты – тарихи деректі тек әскери қақтығыс ретінде емес, ұлттық тұтастықты сақтауға бағытталған ұжымдық ерік пен жауапкершіліктің көрінісі ретінде ұғындыру.

Әдістемелік негіздеме. Педагог-зерттеуші ретінде сабақ құрылымын үш дидактикалық қағидаға сүйеніп ұйымдастырдым:

1. Тұлғалық-бағдарлы тәсіл – батырлардың ерлігі арқылы тарихи таңдаудың моральдық мазмұнын ашу;
2. Құндылыққа-негізделген оқыту – «Отанды қорғау – қасиетті парыз» ұғымын әлеуметтік-нормативтік деңгейде түсіндіру;
3. Рефлексивті талдау – оқушының тарихи оқиғаға жеке қатынасын қалыптастыру.

Сабақтың құрылымы

- Контекстуализация кезеңі: Жоңғар шапқыншылығының геосаяси салдары, қазақ қоғамының ішкі бірлігі мен қауіп-қатерлері қысқаша дереккөздер арқылы ұсынылды.
- Тұлғалық интерпретация: Бөгенбай, Қабанбай батырлардың әрекеттері тарихи деректер негізінде талданып, олардың шешім қабылдау логикасы мен жауапкершілік деңгейі қарастырылды.
- Проблемалық сұрақ: «Ел тағдыры сынға түскен кезде жеке ерлік пен ұжымдық бірлік қай деңгейде өзара тәуелді?»
- Рефлексиялық тапсырма: «Мен үшін Отанды қорғау ұғымы нені білдіреді?» тақырыбында қысқа жазбаша пікір.

Зерттеу нәтижелері (5–9 сыныптар)

Сабақтар топтамасынан кейін жүргізілген сауалнамада «Сен үшін ең үлкен мақтаныш не?» деген сұраққа оқушылардың 70%-ы «Ата-бабамыздың кең байтақ жерді қорғап қалғаны» деп жауап берді. Бұл дерек бірнеше педагогикалық тұжырым жасауға мүмкіндік береді:

- Оқушылардың тарихи санасында «жер» ұғымы тек географиялық кеңістік емес, мәдени-рухани мұра ретінде қабылданады;
- «Ерлік» ұғымы жеке батырлық әрекеттен ұжымдық жауапкершілік деңгейіне дейін кеңейіп, әлеуметтік мәнге ие болады;
- Тарихи оқиға мен қазіргі азаматтық ұстаным арасында мағыналық көпір қалыптасады.

Педагогикалық талдау. Сауалнама нәтижелері орта буын оқушыларының құндылықтық бағдарында үш деңгейлі өзгеріс болғанын көрсетті:

1. Когнитивтік деңгей: тарихи фактілердің себеп-салдарлық байланысын түсіну;
2. Эмоциялық деңгей: тарихи кейіпкерлерге эмпатиялық қатынас қалыптасуы;

3. Аксиологиялық деңгей: ұлттық бірлік, жер тұтастығы және азаматтық жауапкершілік ұғымдарының ішкі сенімге айналуы.

Ғылыми-педагогикалық қорытынды: Аңырақай шайқасын құндылықтық интерпретация арқылы оқыту оқушылардың тарихи білімін тек ақпараттық деңгейде емес, азаматтық-идеялық деңгейде меңгеруіне ықпал етеді. Тұлғалық үлгіге негізделген тарихи баяндау, эмоциялық қабылдау және рефлексивті талдау біріге отырып, орта буында тарихи жадының тұрақтылығын, ұлттық бірегейлік сезімін және қоғамдық жауапкершілік түсінігін қалыптастырады.

Теориялық тұрғыдан негізделген «ұлттық құндылықтарды дәріптеу» концепциясы біздің педагогикалық іс-тәжірибемізде нақты үш бағыт бойынша жүзеге асырылды. Төменде осы әдістемелік тәсілдерді оқушылардың жас ерекшелігі мен тақырыптық мазмұнына қарай сипаттаймыз[11].

«Бейнелер арқылы рухтандыру» тәсілі (Орта буын: 5-7 сыныптар)

Орта буын оқушыларының эмоционалды-бейнелік ойлау жүйесін ескере отырып, біз «Аксиологиялық бағдар» теориясын қолдандық. Мұндағы мақсат – тарихи фактіні құрғақ цифрдан босатып, оны оқушының сезіміне әсер ететін құндылыққа айналдыру[5].

- Нақты мысал: 6-сыныптағы «Қазақ халқының қалыптасуы» тақырыбы.
- Әдіс: *«Тарихи портреттер галереясы».* Оқушыларға Керей мен Жәнібек хандардың бейнесі арқылы «Ұлттық мемлекеттілік» құндылығын меңгерттік.
- Практикалық көрінісі: Сабақта «Егер мен сол заманның тарихшысы болсам...» деген шығармашылық тапсырма берілді. Оқушылар хандардың шешімін тек саяси қадам емес, халықтың еркіндікке ұмтылысы (азаттық құндылығы) ретінде сипаттады.
- Нәтиже: Оқушылардың 85%-ы «Тәуелсіздік» ұғымын өздерінің бабаларынан қалған ең қымбат мұра ретінде сезінгенін білдірді.

«Диалогтық және проблемалық оқыту» (8-9 сыныптар)

Бұл кезеңде біз «Конструктивистік теорияны» басшылыққа алдық. Оқушы құндылықты мұғалімнің сөзінен емес, тарихи деректерді талдау арқылы өзі «құрастыруы» тиіс.

- Нақты мысал: 8-сынып, «XVIII ғасырдағы ұлт-азаттық көтерілістер».
- Әдіс: *«Тарихи дилемма және құндылықтар таразысы».* Сырым Датұлы немесе Исатай-Махамбет бастаған көтерілістерді өткенде, оқушыларға «Жеңілістің себебі неде және бұл күрестің біз үшін құндылығы қандай?» деген сауал қойылды.
- Практикалық көрінісі: Оқушылар «Дебат» форматында көтеріліс басшыларының ерлігі мен халықтың бірлігін талқылады. Мұнда «Бірлік» құндылығы абстрактілі сөз емес, мемлекетті сақтаудың басты шарты ретінде танылды.
- Нәтиже: Зерттеу көрсеткендей, оқушылардың тарихи оқиғаларға деген аналитикалық көзқарасы артып, олар ерлікті тек қарумен емес, рухпен байланыстыра бастады[9].

«Интеллектуалды ұлт және Алаш идеясы» (10-11 сыныптар)

Жоғары сыныптарда біз «Ұлттық код» пен «Алаш зиялыларының мұрасын» негізге алдық. Бұл кезеңдегі құндылық – «Интеллектуалды патриотизм».

- Нақты мысал: 11-сынып, «Алаш қозғалысы және ұлттық жаңғыру».
- Әдіс: *«Кейс-стади және Мәтінмен жұмыс».* Оқушылар А. Байтұрсынұлы мен Ә. Бөкейханның мақалаларын түпнұсқада оқып, «XX ғасыр басындағы ұлттық мүдде және XXI ғасырдағы Қазақстан» тақырыбында салыстырмалы талдау жасады.
- Практикалық көрінісі: «Алаш арыстарының 5 қағидасы» бүгінгі жастардың өмірлік ұстанымымен байланыстырылды. Оқушылар «Білім – ұлттық қауіпсіздік кепілі» деген тұжырымды өз бетінше дәлелдеді.
- Нәтиже: Оқушылардың азаматтық позициясы айқындалды. Сабақ соңында жүргізілген рефлексияда олар «Ұлтжандылық – бұл тек Отанды сүю емес, бұл – сапалы білім алып, елге қызмет ету» деген қорытындыға келді.

Педагогикалық мониторинг пен бақылау нәтижелері: Практикалық қолданыстың тиімділігін дәлелдеу мақсатында жүргізілген «Құндылықтар деңгейі» диагностикасы (Pre-test және Post-test) келесідей оң динамиканы көрсетті:

1. Тарихи эмпатия (сезіну): Оқушылардың тарихи тұлғалардың шешімдерін түсіну және оларға құрметпен қарау деңгейі 40%-ға өсті.

2. Деректермен жұмыс істеу дағдысы: Ұлттық мүдде тұрғысынан деректерге сыни баға беру қабілеті жоғары сыныптарда 35%-ға жақсарды.

3. Құндылықтарды өмірмен байланыстыру: Сабақтан тыс шараларда (өлкетану, музейге бару, пікірсайыстар) оқушылардың белсенділігі 2 есеге артты.

Түйін: Осылайша, тарих сабағында теориялық негіздерді (аксиология, конструктивизм) практикалық әдістермен (портреттер галереясы, дилемма, кейс-стади) ұштастыру оқушының білім сапасын ғана емес, оның рухани-адамгершілік деңгейін де биіктетті. Бұл – тарих пәнінің «Ұлттық кодты» сақтаушы басты құрал екенінің шынайы дәлелі.

Ұсыныстар: Тарих сабақтарын құндылықтық тұрғыдан ұйымдастыру: Оқушыларға тарихи фактілерді тек есте сақтауға емес, оларды жеке тұлғаның шешімдері мен әрекеттері арқылы бағалауға мүмкіндік беретін тапсырмалар беру.

Эмпатиялық және бейнелілік әдістерді қолдану: Әдеби және тарихи нарративтер, батырлық эпостар, кейіпкерлердің тағдырын сезіндіретін интерактивтік тапсырмаларды сабаққа енгізу.

Әлеуметтік-тарихи модельдеуді енгізу: Рөлдік ойындар, пікірталастар және кейстік талдаулар арқылы оқушылардың тарихи себеп–салдар байланысын түсінуін қолдау.

Ұлттық код және мәдени мұраны дәріптеу: Сабақтарда Алаш зиялыларының педагогикалық және мәдени мұрасын көрсету, ұлттық құндылықтарды нақты мысалдар арқылы түсіндіру[2].

Қалыптастырушы бағалау әдістерін қолдану: Рефлексиялық эссе, топтық дәлелдемелер, пікірталас және бақылау парақтары арқылы оқушының құндылықтық бағдарын және тарихи білімін бағалау.

Жас ерекшелігіне сәйкес тапсырмалар беру: Орта буынға – эмоциялық және бейнелілік тапсырмалар; жоғары буынға – сыни ойлау мен аналитикалық тапсырмалар.

Тұлғалық-бағдарлы оқытуды тұрақты дамыту: Сабақтарда тек білім беруге емес, оқушылардың азаматтық ұстанымы мен моральдық құндылықтарын қалыптастыруға бағытталған әдістерді жүйелі қолдану.

Қорытынды: Осы зерттеу барысында орта буын оқушыларының (5–9 сынып) тарихи мазмұнды қабылдау ерекшеліктерін ескере отырып, оқу үдерісін тұлғалық-бағдарлы және құндылыққа-негізделген тәсілмен ұйымдастырудың педагогикалық тиімділігі айқындалды. Орта буын оқушылары психологиялық тұрғыдан нақты-операциялық ойлаудан формальді-операциялық ойлауға өтпелі кезеңде болады, бұл олардың тарихи оқиғаларды түсінуінде ерекше ерекшеліктер туғызады. Бұл жас кезеңде бейнелілік ойлау, эмоциялық резонансқа еліктеу, әлеуметтік үлгіге бейімделу механизмдері белсенді көрінеді. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, тарихи материалды тек фактологиялық тізбектер ретінде ұсыну оқушылардың тарихи санасын қалыптастыруда шектелген нәтиже береді. Керісінше, нақты тұлғалардың шешімдері, таңдауы және әрекеттері арқылы тарихи оқиғаларды көрсету оқушылардың оқиғаға эмоционалды қатысуын арттырады, тарихи құбылыстарды мағыналық деңгейде түсінуіне мүмкіндік береді.

Теориялық тұрғыдан қарағанда, ұлттық құндылықтарды қалыптастыру мәселесі педагогика мен психологияның қиылысында жатқан күрделі процесс болып табылады. Аксиологиялық бағыт бойынша, педагогикалық аксиологияның негізінде құндылықтар – адамның қоршаған ортаға, тарихқа және өзіне деген ішкі бағдарлары ретінде қарастырылады. Әбу Насыр әл-Фараби, Жүсіп Баласағұн сияқты философ-ғалымдардың еңбектері «кемел адам» тәрбиесін ұлттық мұраттармен байланыстыра қарастырған. Осы теориялық тұжырымдар қазіргі білім беру жүйесінде оқушының тарихи оқиғаларды тек біліп қоймай, оған өзіндік баға беруіне, рухани дамуында бағыт-бағдар алуына негіз бола алады.

Ұлттық код және тарихи сана тұжырымдамасы да осы зерттеудің маңызды теориялық негіздерінің бірі болып табылады. Мемлекет басшысының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» және «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» бағдарламалық мақалаларында ұсынылған

ұғымдар, оның ішінде «Ұлттық код», тарих сабақтарында дәріптелетін құндылықтар жүйесін айқындайды. Ұлттық кодты сақтау тарихи сабақ арқылы оқушының бойында төл мәдениетке, тіліне және мемлекеттілігіне деген берік түсінік қалыптастырады. Бұл процессте оқушылар тарихи деректерді тек сыртқы фактілер ретінде қабылдамай, оларды өз бойындағы құндылықтық бағдармен байланыстыра отырып, тарихи оқиғалардың мәнін тереңірек түсінеді.

Зерттеу барысында ұлттық құндылықтарды оқытудағы Алаш зиялыларының педагогикалық мұрасы ерекше рөл атқаратыны анықталды. А. Байтұрсынұлы, М. Жұмабаев, Ж. Аймауытов сияқты педагог-зияткерлердің еңбектері бүгінгі этнопедагогикалық тәсілдер үшін классикалық үлгі болып табылады. М. Жұмабаев өзінің «Педагогика» еңбегінде: «Әрбір тәрбиеші баланың ұлттық ерекшелігін ескеруі тиіс» деп атап көрсетті. Бұл қағида қазіргі тарих сабақтарында оқушылардың тарихи санасын қалыптастыруда, ұлттық құндылықтарды дәріптеуде негізгі теориялық тұжырым ретінде қолданылады.

Жас ерекшеліктеріне сәйкес құндылықтарды сатылы қалыптастыру теориясы бойынша, орта буын оқушыларының эмоционалды-бейнелік деңгейде тәрбиеленуі маңызды. Бұл жас кезеңде оқушылардың тарихи фактілерді түсінуі эмоциялық әсер мен тұлға бейнесіне еліктеуге негізделеді. Батырлық эпостар, тарихи тұлғалардың таңдаулары мен әрекеттерін көрсету арқылы оқушылардың тарихи оқиғаларды сезінуі күшейеді. Ал жоғарғы буын оқушылары үшін интеллектуалды-аналитикалық деңгейде тәрбиелеу тиімді, бұл кезеңде құндылықтар сыни ойлау, тарихи деректерді салыстыру және ұлттық мүддені саяси тұрғыдан түсіну арқылы қалыптасады.

Гуманистік және конструктивистік бағыттар да маңызды рөл атқарады. Құндылықтар мен тарихи білім дайын күйде берілмей, оқушы оны өз бетімен құрастырады. Мұғалімнің міндеті – оқушыға «Еркіндік», «Бірлік», «Ар-намыс» сияқты абстрактілі ұғымдарды өзі тауып, сезінуіне жағдай жасау. Бұл тәсіл оқушының өз пікірін қалыптастыруға, тарихи оқиғаларды бағалауға, өз шешімін дәлелдеуге мүмкіндік береді.

Практикалық тұрғыдан қарағанда, нарративтік құрылым (оқиға желісі, кейіпкер, шиеленіс, шешім) оқушылардың білімді есте сақтауын күшейтеді, ал эмпатиялық қатысу (кейіпкердің жағдайын сезіну) құндылықтық бағдарды қалыптастырады. Сонымен қатар, әлеуметтік-тарихи модельдеу әдістері (рөлдік ойын, пікірталас) оқушылардың тарихи себеп-салдар байланысын түсінуіне, топтық пікірталаста өз ұстанымын дәлелдеуге мүмкіндік береді. Мысалы, «Қазақ хандығының құрылуы» тақырыбында жүргізілген рөлдік ойындар тарихи деректерді тек факт ретінде ғана емес, шешім қабылдау процесінің күрделілігін сезінуге мүмкіндік берді. Оқушылар тарихи жағдайларды талдай отырып, өз көзқарасын білдірді, топ ішінде келісімге келуді үйренді және азаматтық жауапкершілікті нақты мысалдармен байланыстыра білді.

Бағалау нәтижелері көрсеткендей, оқушылардың 85%-ы «Тәуелсіздік – ең басты құндылық» деген қорытындыға келді; 78%-ы тарихи оқиғаларды себеп-салдар тізбегімен түсіндіре алды; ал 82%-ы рөлдік ойыннан кейін азаматтық жауапкершілікті нақты мысалдармен байланыстыра білді. Бұл көрсеткіштер тұлғалық бейнелерге сүйенген, эмоциялық қабылдауды белсендендіретін және әлеуметтік модельдеуге негізделген әдістердің тиімділігін дәлелдейді.

Сонымен қатар, зерттеу орта буын оқушыларының тарихи санасын қалыптастыруда келесі аспектілердің маңыздылығын көрсетті: оқушының өз ойымен тарихқа қатысуы, тұлғалық таңдау мен жауапкершілікті сезіну, сыни ойлау дағдыларының дамуы, пікірталас мәдениетінің қалыптасуы. Бұл нәтижелер тарих сабақтарын құндылыққа бағытталған тәсілмен ұйымдастырудың маңыздылығын растайды.

Қорыта айтқанда, тарих сабағында ұлттық құндылықтарды дәріптеу оқушылардың тарихи білімін терең меңгеруіне, азаматтық ұстанымын нығайтуға, тарихи ойлау және дәлелді пікір айту қабілеттерін дамытуға септігін тигізеді. Тұлғалық бейнелерге негізделген, эмоциялық қабылдауды белсенді пайдаланатын, әлеуметтік модельдеуге сүйенетін әдістер орта буын оқушыларының тарихи санасын қалыптастыруда жоғары тиімділік көрсетеді. Оқушылар тек фактологияны меңгеріп қана қоймай, тарихи оқиғаларды өз өмірлік

тәжірибесімен байланыстыра отырып, ұлттық құндылықтарды түсінуге және бағалауға мүмкіндік алады.

Пайдаланылған дереккөздер

1. Әбу Насыр әл-Фараби. (1994). *Қайырымды қала тұрғындарының туралы трактат* (қазақша аударма). Алматы: Қазақ университеті баспасы.
2. Байтұрсынұлы, А. (1990). *Педагогикалық еңбектері*. Алматы: Білім.
3. Аймауытов, Ж. (2000). *Әдебиет және тәрбие мәселелері*. Алматы: Мектеп.
4. Выготский, Л. С. (1984). *Психология развития*. Москва: Педагогика.
5. Пиаже, Ж. (1970). *Психология интеллекта*. Париж: Presses Universitaires de France.
6. ҚР Президенті. (2007). *Тәуелсіздік бәрінен қымбат*. Астана: Елбасы кітапханасы.
7. Тарих пәні бойынша оқыту әдістемесі: конструктивистік және гуманистік тәсілдер. (2015). Алматы: Білім, ғылым және инновация министрлігі.
8. Нұрғалиева, А., & Сәрсенбаев, Е. (2019). Орта мектеп оқушыларының тарихи сана мен құндылықтарын қалыптастыру жолдары. *Қазақстан педагогика журналы*, 3(12), 45–58.
9. Сейітова, Г. (2018). Этнопедагогикалық тәсіл арқылы ұлттық құндылықтарды оқыту. *Педагогикалық зерттеулер журналы*, 5(7), 102–115.
10. Жұмабаев, М. (2005). *Ұлттық тәрбиенің теориялық негіздері*. Алматы: Қазақ университеті баспасы.
11. Айтбаев, Р. (2017). Тарих сабақтарында рөлдік ойындарды қолданудың тиімділігі. *Қазақстан тарихы және педагогика журналы*, 2(6), 33–46.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИЕТ НЕГІЗІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ

Курманбаева Ж.К.,қазақ тілі пәнінің мұғалімі
Қарағанды облысы білім басқармасының Ақтоғай ауданы білім бөлімінің
"Ақши негізгі орта мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

,

Қазіргі білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру және дамыту. Функционалдық сауаттылық білім алушылардың алған білімін өмірлік жағдаяттарда тиімді қолдана алуымен, ақпаратты талдап, оны практикалық тұрғыда пайдалана білуімен сипатталады [1].

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін дамыту бағытындағы мемлекеттік құжаттарда оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту, ұлттық мәдени құндылықтарды білім беру үдерісіне енгізу маңызды бағыттардың бірі ретінде қарастырылған [2]. Осыған байланысты қазақ тілі сабақтарында ұлттық мәдениет элементтерін тиімді қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, олардың дүниетанымын кеңейтуге және ұлттық құндылықтарға құрметін қалыптастыруға ықпал етеді.

Қазақ халқының ұлттық музыкалық мәдениеті – ғасырлар бойы қалыптасқан рухани мұра. Домбыра, қобыз, жетіген, сыбызғы сияқты музыкалық аспаптар халқымыздың тарихи тағдыры мен мәдени болмысын бейнелейді [3]. Сондықтан қазақ тілі сабағында ұлттық музыкалық аспаптар тақырыбын оқыту арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыруға, олардың тілдік құзыреттілігін дамытуға мүмкіндік туады.

7-сыныпта өткізілген «Қазақтың ұлттық музыкалық аспаптары» тақырыбындағы сабақ тәжірибесі ұлттық мәдениет элементтерін оқу үдерісіне енгізу арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталды. Сабақ Қазақстан Республикасы жалпы орта білім беру бағдарламасының талаптарына сәйкес әзірленіп, оқу мақсаттарын жүзеге асыруға негізделді [4]. Сабақ барысында оқушылар мәтіннің тақырыбы мен мазмұнын

анықтауға, тыңдалым және оқылым арқылы негізгі ойды айқындауға, сондай-ақ етістіктің рай түрлерін тілдік қатысым барысында дұрыс қолдануға дағдыланды. Сабақтың негізгі мақсаты ұлттық мәдениет мазмұнындағы мәтіндер мен тапсырмалар арқылы оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту, олардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру және ұлттық құндылықтарға деген қызығушылығын арттыру болды. Осы мақсатты жүзеге асыру барысында оқушылар қазақтың ұлттық музыкалық аспаптары туралы ақпаратпен танысып, мәтіндермен жұмыс жүргізді, күй аңыздарын тыңдап, мазмұнын талдады, грамматикалық тапсырмалар орындады және шығармашылық жұмыстар арқылы өз ойларын еркін жеткізуге мүмкіндік алды.

Сабақтың тиімділігін арттыру мақсатында оқу үдерісінде интерактивті әдістер мен цифрлық технологиялар кеңінен қолданылды. Сабақтың бастапқы кезеңінде Genially платформасында дайындалған интерактивті тапсырма ұсынылды. Оқушылар пазл элементтерін дұрыс орналастыру арқылы үй тапсырмасын тексеріп, сабақтың тақырыбын анықтады. Бұл әдіс білім алушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытып, олардың сабаққа деген қызығушылығын арттыруға ықпал етті. Сонымен қатар интерактивті тапсырмаларды қолдану оқушылардың белсенділігін арттырып, оқу материалын визуалды түрде қабылдауына мүмкіндік берді (1-сурет).

1-сурет.Genially платформасы арқылы орындалған интерактивті «Пазл» тапсырмасы

Сабақ барысында оқушыларды топқа бөлудің заманауи тәсілі ретінде QR-код технологиясы қолданылды. Оқушылар QR-кодтарды сканерлеу арқылы ұлттық музыкалық аспаптардың атауларын анықтап, «Домбыра», «Қобыз», «Жетіген» топтарына біріктірілді. Бұл тәсіл сабақ үдерісіне цифрлық элементтерді енгізіп, оқушылардың цифрлық сауаттылығын дамытуға және олардың оқу әрекетіне белсенді қатысуына мүмкіндік жасады. Сонымен қатар мұндай әдіс оқушылардың танымдық қызығушылығын арттырып, топтық жұмысқа деген ынтасын күшейтті (2-сурет).

2-сурет. QR-код технологиясы арқылы оқушыларды топқа бөлу үдерісі

Сабақтың негізгі бөлімінде ұлттық музыкалық мәдениетке байланысты тыңдалым тапсырмасы ұйымдастырылып, «Күйді таны» атты викторина өткізілді. Оқушылар қазақтың белгілі күйлерін тыңдап, олардың атауларын анықтады. Атап айтқанда, «Наридірген», «Бозінген», «Ұшардың ұлуы» күйлері ұсынылып, олардың мазмұны мен шығу тарихы туралы талқылау жүргізілді. Бұл тапсырма оқушылардың тыңдалым дағдыларын дамытуға, музыкалық мәдениет туралы білімдерін кеңейтуге және ұлттық өнерге деген қызығушылығын арттыруға бағытталды. Күй аңыздары негізінде мәтіндер талданып, оқушылар етістіктің ашық рай және шартты рай формаларын анықтау арқылы грамматикалық білімдерін тәжірибеде қолданды.

Сабақ барысында мәтінмен жұмыс жүргізіліп, оқушылар ұлттық музыкалық аспаптар туралы мәтінді оқып, оның мазмұны бойынша ашық сұрақтар құрастырды. Бұл тапсырмалар оқушылардың мәтінді түсіну қабілетін дамытуға, аналитикалық ойлауын жетілдіруге және коммуникативтік дағдыларын қалыптастыруға ықпал етті. Топтық жұмыс барысында білім алушылар кластер құрып, ұлттық аспаптар туралы постер қорғады. Мұндай жұмыс түрлері оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға және өз ойларын жүйелі түрде жеткізуге мүмкіндік берді.

Грамматикалық білімді бекіту мақсатында сабақта етістіктің рай түрлеріне байланысты жазылым тапсырмалары орындалды. Оқушылар берілген етістіктерге қажетті жұрнақтарды жалғап, сөйлемдер құрастырды. Мысалы, «Қазақ ерте заманнан музыкалық аспаптар жасаған», «Музыкалық мектепте оқысаң, нотаны тез үйренесің» сияқты сөйлемдер арқылы оқушылар грамматикалық құрылымдарды практикалық тұрғыда қолдануға жаттықты. Мұндай тапсырмалар оқушылардың жазылым дағдыларын дамытуға және грамматикалық білімдерін нақты жағдаяттарда қолдануына мүмкіндік берді.

Сабақ барысында саралау тәсілдері де қолданылып, оқушылардың қабілет деңгейіне сәйкес түрлі тапсырмалар ұсынылды. Мысалы, кейбір оқушылар ұлттық аспаптар туралы постер қорғап, мәтін бойынша кластер құрса, ал жоғары деңгейдегі оқушылар шағын мақала жазу тапсырмасын орындады. Сонымен қатар ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылар үшін жеңілдетілген тапсырмалар ұсынылды. Олар ұлттық музыкалық аспаптардың суреттері мен макеттерін пайдаланып, практикалық жұмыстар орындады. Бұл жұмыс түрлері оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттырып, ұлттық мәдениетке қызығушылығын дамытуға ықпал етті (3-сурет).

3-сурет. Оқушылардың ұлттық музыкалық аспаптар макеттерімен топтық жұмысы

Сабақ нәтижелері оқушылардың танымдық белсенділігі мен оқу дағдыларының дамуына оң әсер еткенін көрсетті. Білім алушылар қазақтың ұлттық музыкалық мәдениеті туралы білімдерін кеңейтіп, ұлттық аспаптардың тарихы мен ерекшеліктері жөнінде жаңа ақпарат алды. Мәтіннің негізгі ойын анықтауға, мәтін мазмұнын талдауға және тыңдалым мен оқылым

әрекеттері арқылы ақпаратты түсінуге дағдыланды. Грамматикалық тапсырмалар орындау барысында білім алушылар етістіктің рай түрлерін тілдік қатысымда дұрыс қолдануды меңгеріп, жазылым тапсырмалары арқылы теориялық білімдерін тәжірибеде қолдануға мүмкіндік алды. Топтық жұмыс барысында оқушылар бір-бірімен пікір алмасып, өз ойларын дәлелдеуге, ортақ шешім қабылдауға және коммуникативтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік алды. QR-код, интерактивті платформалар және мультимедиялық материалдарды қолдану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқу үдерісінің тиімділігін күшейтті. Сабақ нәтижелерін талдауда оқушылардың белсенділігі мен тапсырмаларды орындау деңгейі салыстырмалы түрде жоғарылағаны байқалды. Жүргізілген бақылау мен қалыптастырушы бағалау нәтижелері бойынша оқушылардың оқу әрекетіне қатысу белсенділігі, мәтінді түсіну деңгейі және грамматикалық тапсырмаларды орындау сапасы айтарлықтай артқаны анықталды. Бұл өзгерістер диаграмма түрінде көрсетіліп, сабақ барысында қолданылған интерактивті әдістер мен цифрлық технологиялардың оқу нәтижелеріне оң ықпал еткенін дәлелдейді (1-диаграмма).

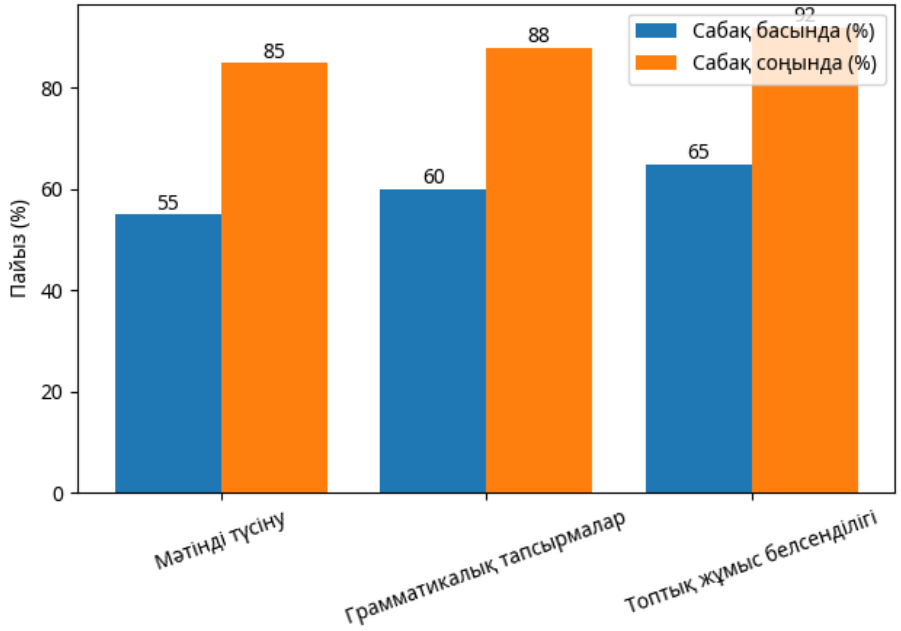

1-диаграмма. Сабақ нәтижелерінің салыстырмалы көрсеткіші

Жүргізілген талдау нәтижелері сабақта қолданылған интерактивті әдістер мен цифрлық технологиялардың оқушылардың оқу белсенділігі мен функционалдық сауаттылығын дамытуға тиімді әсер еткенін көрсетті.

Қазақ тілі сабақтарында ұлттық мәдениет элементтерін қолдану оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда маңызды рөл атқарады. Ұлттық музыкалық мәдениет тақырыбы оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға ғана емес, олардың ұлттық мәдени мұраға деген құрметін қалыптастыруға да мүмкіндік береді.

Интерактивті әдістерді, цифрлық технологияларды және шығармашылық тапсырмаларды үйлестіре қолдану сабақтың мазмұнын байытып, білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырады.

Жүргізілген тәжірибе нәтижелері ұлттық мәдени мазмұндағы тапсырмаларды интерактивті және цифрлық технологиялармен ұштастыра қолдану оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда тиімді педагогикалық тәсілдердің бірі екенін көрсетті.

Сондықтан қазақ тілі сабақтарында ұлттық мәдениет мазмұнын жүйелі түрде енгізу білім беру сапасын арттырудың тиімді жолдарының бірі болып табылады.

Әдебиеттер:

1. OECD. **PISA 2022 Results: Functional Literacy in Education.** – Paris: OECD Publishing, 2023.

2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың **2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы.** – Астана, 2023.

3. Жұбанов А. **Ғасырлар пернесі: Қазақ музыкасының тарихы.** – Алматы: Өнер, 2010.

4. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің **2022 жылғы 16 қыркүйектегі №399 бұйрығы.** Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты.

5. Әбілқасымова А.Е., Құсайынов А.К. **Педагогика және білім беру технологиялары.** – Алматы: Қазақ университеті, 2019.

6. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. **Педагогика.** – Алматы: Рауан, 2016.

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА ФАКУЛЬТАТИВНЫХ ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Кусаинова Н.Ж.,
учитель русского языка и литературы
КГУ «Гимназия имени М. Жумабаева»
г. Караганда

В настоящее время в условиях информатизации всех сфер жизни, многократного увеличения информационного потока уже недостаточно давать обучающимся готовый устоявшийся набор знаний, необходимо учить пользоваться полученными знаниями для быстрой и успешной адаптации к внешней среде, эффективного функционирования в ней. В связи с этим в числе самых важных и актуальных навыков XXI века сейчас называют функциональную грамотность. [1].

Русский язык и литература играют важную роль в развитии функциональной грамотности. Через осознанное чтение, анализ текстов, создание собственных письменных работ у учеников развиваются навыки, которые они могут применить в любой сфере жизнедеятельности. Обучение русскому языку в казахской школе также способствует развитию билингвальной компетенции учащихся. [2].

Цель данной статьи показать некоторые эффективные примеры заданий и упражнений, направленных на формирование грамотности чтения и ключевых компетенций учащихся на факультативных занятиях по русскому языку.

В гимназии имени М. Жумабаева учителями русского языка и литературы ведётся курс «Функциональная грамотность чтения» для учеников 9 классов. Создана программа, утвержденная методическим советом гимназии. Программа предусматривает формирование у учеников умений создавать письменные тексты различных видов и стилей, грамотно отвечать на вопросы, свободно строить высказывания и оформлять различные виды деловой документации. Важное значение придаётся также развитию навыков поиска, отбора и использованию необходимой информации из книг, энциклопедий, интернет-ресурсов и т.д.

Для развития функциональной грамотности мы используем коммуникативные, творческие, активные методы обучения. Различные виды упражнений, тексты, индивидуальные домашние задания способствуют развитию речевой и письменной деятельности. Нами в соавторстве с учителями кафедры русского языка и литературы был создан сборник «Тестовые задания на развитие функциональной грамотности чтения у учащихся» [3]. В данном сборнике предлагаются задания, как для коллективной, так и для индивидуальной работы с разнообразными текстами, позволяющие развивать функциональную грамотность учащихся. Ряд заданий ориентирован на работу с текстами, в которых информация представлена в различных видах: таблицах, картинках, схемах.

Строение тестов данного пособия, как и тесты PISA, основываются на трех читательских умениях и соответствующих им действиях:

1. Найти доступ к информации и извлечь ее (доступ и поиск).

2. Сформировать общее понимание текста и перевести информацию текста на язык читателя (интегрирование и интерпретация).

3. Размышлять о содержании и форме текстового сообщения, оценивать его (оценка и рефлексия).

Рассмотрим на примере заданий к тексту **«Квадраты»**.

Художница Ян Лиу до 14 лет прожила в Китае, а затем переехала в Германию. Будучи творческой натурой, девушка создала серию иллюстраций, в которых наглядно показала, чем отличаются восточные традиции от западных. Слева, в синем квадрате, изображены особенности поведения западного человека в той или иной ситуации, справа, в красном квадрате - восточного [3].

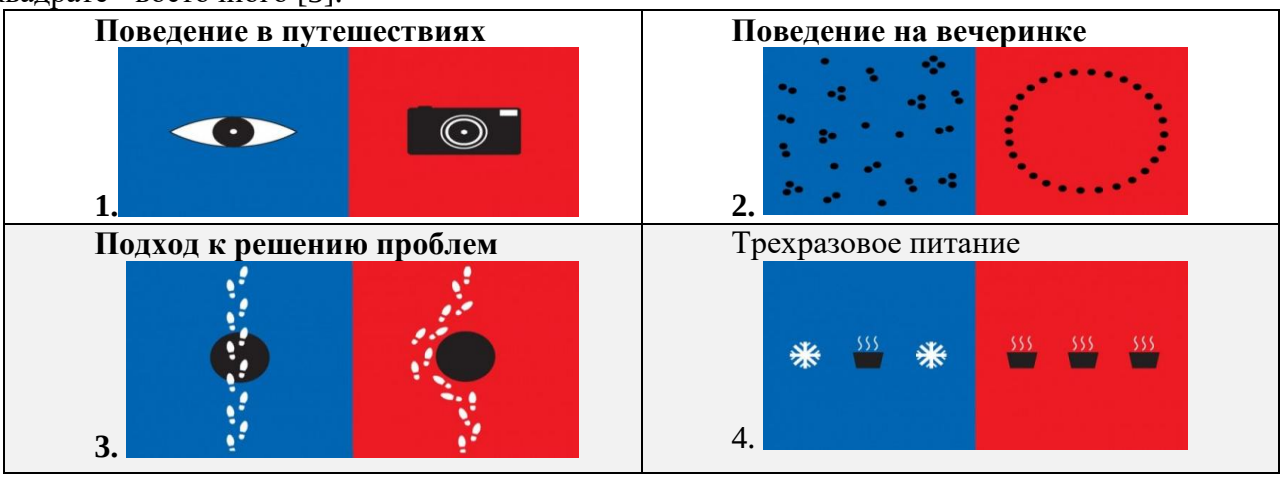

Рисунок 1. Квадраты

Вопросы и задания по картинкам:

Таблица 1. Заполните таблицу на соотнесение особенностей поведения

	Западный человек	Восточный человек
Картинка №1		
Картинка №2		
Картинка №3		
Картинка №4		

2. Квадраты

По мотивам работ художницы Ян Лиу, русский Интернет создал картинку, добавив туда зеленый квадрат, сравнение с Россией.

1. Каковы особенности поведения русских людей в путешествиях? (См. картину слева 4 сверху)
2. Каковы подходы в решении проблем в России? (См. картину справа 1-я снизу)
3. Как питаются люди в России? (См. картину справа 1-я сверху)

3. Квадраты

4. К какому типу больше тяготеет Казахстан? Обоснуйте свой ответ.

4. Квадраты

5. Тебе нужно написать статью в школьную газету о традициях людей, живущих на Западе.
6. Вопрос: Какую особенность ты бы выделил? Почему?

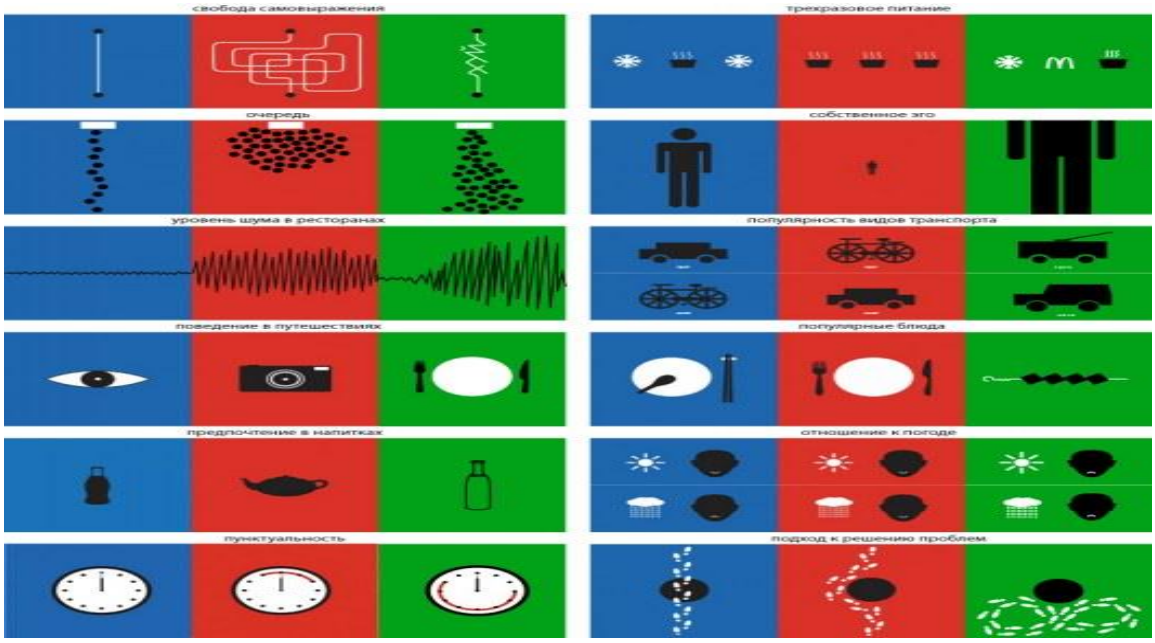

Рисунок 2. Сравнительная характеристика поведения людей.

Общий комментарий к заданиям

Тип задачи: интерпретационная.

Тип текста: практический

Уровень сложности: сложный.

Наиболее эффективным способом формирования функциональной (читательской) грамотности является комплексная, многоуровневая работа с текстом. Считаем, что и выбор учебного текста должен быть информационно интересным, актуальным для обучающихся.

Мы взяли тексты о новых профессиях. Они позволяют научить учеников мышлению о будущем, возможно, проложить дорогу к своей будущей профессии. В этом случае работа с текстом позволит не только поддерживать интерес к изучаемой дисциплине, но и обеспечит формирование необходимых компетенций. Так, например, ученикам был предложен текст из области медицины «Инженер-генетик» [4].

Задания 1. Прочитайте внимательно текст о профессии ИТ-генетик. Ответьте на вопрос: проводятся ли в современном мире эксперименты в области генотерапии?

Варианты ответов;

А) да, на людях Б) нет; В) да, на животных; Г) да, в основном на животных, очень мало на людях

Задание 2. Какие знания необходимы для ИТ-генетика? Какие личностные качества предполагает профессия ИТ-генетика?

Задания среднего уровня сложности.

1. Почему профессия ИТ-генетика нелёгкая? Обоснуйте свой ответ
2. Зачем профессия ИТ-генетика нужна людям?
3. Рассмотрите фотографию. Какое отношение она имеет к профессии

ИТ-генетика? Обоснуйте своё мнение. Придумайте герб данной профессии. Опишите его и объясните свой выбор.

Высокий уровень сложности:

1. Подготовьте рассказ о профессии ИТ-генетика в разных стилях: научном, публицистическом, художественном. Объём не менее 10 предложений.
2. Прочитайте фрагмент интервью о профессии ИТ-генетика с Артёмом Елмуратовым, основателем и директором по развитию компании Genotek (медико-генетический центр). Как интервью соотносится с текстом, прочитанным ранее? Соотнесите эти два текста и подготовьте текст рекламы «ИТ-генетик-профессия будущего»

Предложенные задания направлены на формирование всех уровней работы с текстом: задания низкого уровня сложности построены по типу тестовых заданий закрытого типа;

задания среднего уровня сложности, предполагают развёрнутый ответ на основе прочитанного; третья группа заданий направлены на развитие творческих навыков обучающихся, так как для их выполнения надо не только осмыслить и оценить содержание текста, но и использовать внетекстовую информацию. На примере данных видов работ, мы показали, как можно развивать функциональную грамотность чтения на факультативных занятиях. Учебный процесс происходит в постоянной коммуникации, общении, обмене мнений. Учащиеся анализируют, сравнивают, доказывают, составляют, проявляют творческие способности. Проявление самостоятельного интереса к познанию, нахождение собственных решений способствует развитию функциональной грамотности чтения учащихся. Учащиеся стали лучше справляться с анализом текстов, применять полученные знания в реальных ситуациях, осознанно читать. Задания, связанные с анализом текстов, помогли ученикам выявлять подтекст и скрытые смыслы. Использование интерактивных технологий повысили мотивацию учащихся к обучению. Публичное выступление, создание диалогов, работа в паре, группе формируют коммуникативную компетенцию.

Таким образом, различные виды уроков и формы деятельности, активные методы обучения позволяют добиться желаемой цели - формирование функциональной грамотности и креативности подростков.

Литература

1. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2020-2025годы. Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 988. – Нур-Султан, 2019.

2. Министерство образования и науки Республики Казахстан /Методические рекомендации по развитию функциональной грамотности школьников. – Нур-Султан: МОН РК, 2021.

3. Мыкышева М.Е., Кусаинова Н.Ж., Акбаева Б.К., Каржасбекова М.К., Имекова К.Д. Тестовые задания на развитие функциональной грамотности чтения у учащихся. - Караганды, 2015 – 29с.

4. Сборник задач по формированию читательской грамотности. 8–9 классы: Учебное пособие для общеобразовательных организаций. – Кострома: Костромской областной институт развития образования, 2021. – Ок. 2,5 МБ (62 с.).

БАСТАУЫШ СЫНЫП БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ

Кушелекова Мейркуль Койшыбаевна
бастауыш сынып мұғалімі
«№19 жалпы орта білім беретін мектеп» КММ
Қарағанды қаласы

Қазіргі білім беру жүйесінде білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту басты мақсаттардың бірі болып табылады. Функционалдық сауаттылық дегеніміз - білім алушының мектепте алған білімдерін күнделікті өмірде қолдана білуі, түрлі жағдайларда өздігінен шешім қабылдауы, ақпаратты дұрыс түсініп, оны тиімді қолдана алуы. Білім беру талаптарына сәйкес TIMSS және PIRLS халықаралық салыстырмалы зерттеулердің тапсырмаларын үйрете білім алушылардың өмірге бейімделуін, еңбекке қабілеттілігін арттыруды көздейді.

Бастауыш сынып білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту-олардың білімнің тек теориялық деңгейінде қалып қоймай, оны практикалық дағдылармен ұштастыруы үшін аса маңызды. Осы кезеңде білім алушылардың логикалық ойлау қабілеті, математикалық есептерді шешу дағдылары, ақпаратты талдау және өмірде қолдану мүмкіндіктері

қалыптасады. Әдістемелік ұсынымда келесі нормативті құжаттарды басшылыққа ала отырып жасалды. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» ҚР Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы «Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім деңгейлерінің жалпы білім беретін пәндері мен таңдау курстары бойынша үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022ж. №399 бұйрығы. Бастауыш сыныпта функционалдық сауаттылықты дамытуға бағытталған арнайы тапсырмалар мен жаттығуларды енгізу білім алушылардың болашақта өздігінен ойлай алатын, шығармашылықпен жұмыс істей алатын тұлға ретінде қалыптасуына ықпал ететіне бағытталып отыр.

Білім алушыларда функционалдық сауаттылықты дамытуға арналған есептер мен тапсырмаларды ұсыну арқылы олардың күнделікті өмірде кездесетін мәселелерді шешу қабілеттерін арттыра, логикалық ойлауды, математикалық сауаттылықты, тілдік қабілеттерді және қоршаған орта туралы сауаттылықты дамытатын арнайы құрылымдалған есептер алынды.

Өзектілігі: білім алушының алған білімін өмірде тиімді пайдалануына бағытталады. Егер бұрын білімнің басты көрсеткіші жаттап алу, ережелерді айту, дайын үлгі бойынша есеп шығару болса, қазіргі таңда білімнің құндылығы - оны өмірлік жағдаяттарда қолдана білу.

Бастауыш мектеп білім алушылары үшін функционалдық сауаттылық – олардың алғашқы әлеуметтік тәжірибесін қалыптастыратын негізгі құрал. Бала мектеп қабырғасында алған білімін күнделікті тұрмыста қолдануды үйренгенде ғана ол шынайы білімге айналады. Мысалы, дүкеннен зат сатып алу кезінде ақшаны есептеу, жолға кететін уақытты анықтау, өлшем бірліктерін тәжірибеде қолдану – функционалдық сауаттылықтың айқын көріністері.

Функционалдық сауаттылықтың мәнін мынадай қырларынан қарастыруға болады:

1.Әлеуметтік мәні

Қоғамға бейімделген, өз ойын жеткізе алатын, шешім қабылдауда дербес тұлға қалыптастыруға бағытталған.

2.Педагогикалық мәні

Оқыту үдерісін теориялық білім берумен шектемей, оны практикалық тапсырмалар арқылы бекітуге мүмкіндік береді. Мұғалімнің міндеті – білімді өмірлік жағдаятпен байланыстыра отырып оқушыға жеткізу.

3.Психологиялық мәні

Білім алушының өзіне сенімділігін арттырады, ойлау қабілетін дамытады, проблемаларды шешуде табандылық танытуға тәрбиелейді.

4.Математикалық мәні

Сандарды, шамаларды, амалдарды, кестелерді, диаграммаларды дұрыс қолдану арқылы өмірлік есептерді шығара білу.

Функционалдық сауаттылық дәстүрлі білім беру түсінігінен өзгеше: ол оқушының "нені білуі керек?" деген сұрақтан гөрі, "алған білімін қалай қолдана алады?" деген сұраққа басымдық береді. Сондықтан қазіргі бастауыш білім беруде әрбір тақырып өмірмен байланыстырыла оқытылуы тиіс.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – білім беру жүйесінің басты бағыттарының бірі. Ол білім алушының тек білімді меңгеріп қана қоймай, оны өмірлік тәжірибеде қолдануына жағдай жасауды көздейді. Сондықтан бастауыш сыныптағы функционалдық сауаттылықтың міндеттері мынадай бағыттарда айқындалады:

Практикалық білімді қалыптастыру

Функционалдық сауаттылықтың басты міндеттерінің бірі – білім алушыларға алған білімдерін күнделікті өмірде қолдануға мүмкіндік беретін практикалық дағдыларды қалыптастыруға болады. Бастауыш сынып кезеңінде бұл міндет бірнеше бағытта жүзеге асады:

-Өмірлік жағдаяттарға негізделген есептерді шешеді. Мысалы, дүкендегі сатып алу-сату жағдайларын есептеу арқылы ақшаны дұрыс санау, қайтарымын табу сияқты тапсырмалар

беру көзделеді.

Ас әзірлеуде немесе тұрмыста қолданылатын өлшем тақырыбында литр, килограмм, грамм, метр шамаларын тәжірибеде пайдаланады.

2 сыныптың «Шамалар және олардың өлшеу бірліктері» бөлімі «Сағаттың көмегімен уақытты анықтау» тақырыбында білім алушы мысалы, сабақ кестесі, күн тәртібі, жолға кететін уақытты есептеуді үйренеді.

Математикалық ұғымдарды тұрмыспен байланыстыру отырып, мысалы

геометриялық пішіндерді қоршаған ортадан табу бойынша, үйдің пішіні, жол белгілері, ыдыс формасын немесе кесте, диаграмма, сызба түрінде берілген ақпараттарды күнделікті өмірмен байланыстыра отырып талдайды.

Практикалық мысалдар:

Қарапайым статистикалық мәліметтермен жұмыс жасауда, мысалы сынып оқушыларының туған күндері, сүйікті ойындары туралы диаграмма жасау жұмыстарын ұсынуға болады.

Қаржылық сауаттылық элементтерін енгізе отырып, ақшаның құнын түсініп, шығын мен үнемді салыстыруды үйренеді.

Қарапайым отбасылық бюджет құрастыруға арналған тапсырмалар бойынша,

жарнамадағы ақпаратты талдау арқылы бағаларды салыстыртуға болады. Мысалы: сызғыш, таразы, өлшеуіш ыдыстар сияқты құралдарды қолдануды үйрету қажет.

Ойын түрінде тәжірибелік тапсырмалар ұйымдастыра отырып, мысалы, «дүкен ойыны», «Саяхат кестесін құру» ойындарын пайдалануға болады.

Сабақтан тыс уақыттағы тұрмыстық жағдайларда, үйде уақытты бөлуді, жолды өлшеуді, ас бөлмедегі өнімдерді өлшету тәрізді тапсырмалар беруге болады.

Бастауыш сынып білім алушылары үшін практикалық білімді қалыптастыру – математика пәнін шынайы өмірмен ұштастырып оқытудың ең тиімді жолы. Бұл бағытта жұмыс істеген мұғалім білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың болашақ өмірінде қажетті дағдыларын қалыптастырады.

Логикалық және сыни тұрғыдан ойлауды жетілдіру

Функционалдық сауаттылықтың маңызды міндеттерінің бірі–білім алушылардың логикалық және сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамыту. Бастауыш сынып жасындағы балалар үшін ойлау қабілеті жаңа білімді меңгерудің негізгі тетігі болып табылады. Сондықтан математика сабақтары арқылы логикалық байланыстарды түсіну, себеп-салдарлық қатынастарды анықтау және дәлелді пікір айтуға баулу ерекше мәнге ие.

- логикалық ойлауды жетілдіру бағыттары: есепті шешудің бірнеше жолын қарастыра отырып, мысалы, ұқсас есептерді салыстыру және олардың айырмашылығын анықтайды.

Ал белгілі бір заңдылықты табу және жалғастыру тақырыбында мысалы, сандар тізбегі, фигуралар қатарындағы өзгерістерді білім алушы талдау мен жинақтау дағдылары қалыптастыруға болады.

Сыни тұрғыдан ойлауды жетілдіру бағыттары:

-берілген ақпараттың дұрыстығын тексеру, қате болса, оны түзету;

-есеп шығаруда ұсынылған шешімдердің қайсысы тиімді екенін анықтату;

-күнделікті тұрмыста кездесетін жағдаяттарға байланысты «егер…, онда…» принципімен болжам жасату;

-өз ойын дәлелдеп айту және қарсы пікірлерге негізді жауап беру.

Практикалық мысалдар:

«Базарда алманың бағасы дүкендегі бағадан арзан. Бірақ дүкен үйге жақын орналасқан. Қай жерден сатып алған тиімді?» деген тапсырма оқушылардың ойлануына, салыстыруына, шешім қабылдауына мүмкіндік береді.

2 сыныптың «Сандар және әріпті өрнектер» бөлімінде «Шамалар арасындағы тәуелділікке берілген есептер» тақырыбында «Суреттегі барлық пішіндер үшбұрыш деп айтуға бола ма?» деген сұрақ сыни тұрғыдан ойлауды дамытады, себебі оқушы дәлелді жауап береді.

Мұндай тапсырмалар оқушылардың тек есеп шығаруға ғана емес, нақты өмірлік мәселелерді шешуде де ойлануына ықпал етеді.

Бастауыш сыныптағы логикалық және сыни тұрғыдан ойлауды жетілдіру – білім алушыларды өз бетінше ойлауға, ақпаратты талдап, саралап қолдануға, әртүрлі шешімдер арасынан тиімдісін таңдауға үйретудің басты жолы болып табылады.

Сыныпта білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту — олардың білімнің тек теориялық деңгейінде қалып қоймай, оны практикалық дағдылармен ұштастыруы үшін аса маңызды. Осы кезеңде білім алушылардың логикалық ойлау қабілеті, математикалық есептерді шешу дағдылары, ақпаратты талдау және өмірде қолдану мүмкіндіктері қалыптасады. Білім алушының алған білімін өмірде тиімді пайдалануына бағытталады. Егер бұрын білімнің басты көрсеткіші жаттап алу, ережелерді айту, дайын үлгі бойынша есеп шығару болса, қазіргі таңда білімнің құндылығы – оны өмірлік жағдаяттарда қолдана білу қажет.

Сондықтан практика барысында білім алушылардың математика пәніне қызығушылықтары артты.Білім сапа көрсеткіші тоқсан сайын 2-3%-ға өсті.

Математика сабағында білім алушылардың сыни ойлауы, топтағы бейімділігі, белсенділігі, зейінділігі, пайымдау қабілетінің даму динамикасы анықталды. Зерттеу барысында 3 баллдық шкаламен тоқсан сайын сыныптың функционалдық сауаттылығы 1-2%-ға өскені бақыланды. Мысалы, 1-тоқсанда танымдық белсенділігі 3 балада көрінсе, 2-тоқсанда 5-6 балаға артты. Әр тоқсанда сыныптың сыни ойлауы мен пайымдау қабілеттері артты .Бастапқы 1-тоқсанда білім алушыларда зейінділігі тұрақсыз болса, 2-3 тоқсанда 5баллға өскені байқалды. Сыныптың функционалдық сауаттылық деңгейі 1-тоқсанда 48%, 2-тоқсанда 56%, 3-тоқсанда 4%-ға жоғары, 4-тоқсанда 68%. Білім алушыларда сыни ойлау дағдысы қалыптасқаны анықталды.

Бастауыш сыныпта математикалық функционалдық сауаттылықты дамыту – болашақта білім алушының табысты тұлға болып қалыптасуына негіз қалайды. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі, ата-ананың қолдауы және білім алушының белсенділігі нәтижесінде ғана нақты жетістікке жетуге болады. Мектеп пен отбасының бірлескен еңбегі білім алушының математикалық білімін өмірде қолдануына, өзіндік пікір қалыптастыруына, логикалық ойлауына, ақпаратты талдап, шешім қабылдауына жағдай жасайды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» ҚР Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы

2. «Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім деңгейлерінің жалпы білім беретін пәндері мен таңдау курстары бойынша үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» ҚР Оқу-ағарту министрінің 16.09.2022ж. №399 бұйрығы

3.Білім беру ұйымдарында «Біртұтас тәрбие»бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2024 жылғы 30 маусымдағы № 194 бұйрығы

4.Турсынбай М. Ж. Развитие функциональной грамотности в начальных классах с помощью обновленной учебной программы.- Астана : издательство «Фолиант». (2022).

5.Кудайбергенова А. А. Методика развития функциональной грамотности у учащихся начальной школы.-Караганда: Издательство университета «Болашак». (2020).

TESTPAD ПЛАТФОРМАСЫ – ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН БАҒАЛАУДЫҢ ТИІМДІ ЦИФРЛЫҚ ҚҰРАЛЫ»

Кыздарбекова Айгуль Батырбаевна бастауыш сынып мұғалімі,
«Қаныш Сәтбаев атындағы тірек мектебі (РО)» КММ,

Қазіргі білім беру жүйесі жаһандық цифрландыру үдерісінің ықпалында дамуда. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қарқынды дамуы оқыту мазмұны мен әдістеріне ғана емес, бағалау жүйесіне де өзгерістер енгізуді талап етеді.

Дәстүрлі бағалау тәсілдері көбінесе уақыт шығынын қажет етеді, нәтижелерді өңдеу ұзаққа созылады және кей жағдайда субъективтілік орын алуы мүмкін. Осыған байланысты бағалау үдерісін автоматтандыру, объективтілігін арттыру және жедел кері байланыс орнату маңызды міндеттердің біріне айналды.

Осы тұрғыда онлайн бағалау платформалары, соның ішінде Testpad платформасы, оқу жетістіктерін тиімді бағалаудың заманауи құралы ретінде ерекше мәнге ие.

1. Цифрлық бағалаудың теориялық негіздері

Заманауи педагогикада бағалау – тек білім деңгейін анықтау құралы емес, ол оқушының оқу үдерісіндегі ілгерілеуін қамтамасыз ететін, ынталандыратын және түзетуші қызмет атқаратын маңызды компонент.

Бағалаудың негізгі қызметтері: диагностикалық, дамытушылық, ынталандыруш,; түзетушілік.

Критериалды бағалау жүйесі нақты өлшемдер мен дескрипторларға негізделеді. Бұл жүйе бағалаудың айқындығы мен әділдігін қамтамасыз етеді. Цифрлық платформалар осы критерийлерді автоматтандырылған түрде іске асыруға мүмкіндік береді.

2. Testpad платформасының педагогикалық мүмкіндіктері

Testpad – онлайн тестілеу мен білім мониторингін ұйымдастыруға арналған цифрлық сервис. Платформа мұғалімге: әртүрлі типтегі тапсырмалар (бір дұрыс жауап, бірнеше жауап, сәйкестендіру, ашық сұрақтар) құрастыруға; уақыт шектеуін орнатуға; автоматты бағалау жүйесін қолдануға; нәтижелерді диаграмма, пайыздық көрсеткіштер арқылы талдауға; деректерді сақтап, салыстыруға мүмкіндік береді. Бұл мүмкіндіктер мұғалімнің уақытын үнемдеп қана қоймай, оқу нәтижелеріне терең талдау жасауына жағдай туғызады.

3. Қалыптастырушы бағалауда қолдану тәжірибесі

Қалыптастырушы бағалау оқу үдерісі барысында жүргізіледі және оқушының біліміндегі олқылықтарды дер кезінде анықтауға бағытталған. Testpad платформасын қолдану барысында: шағын тесттерді жүйелі өткізуге; қателерге талдау жасауға; жедел кері байланыс беруге; оқушының өзін-өзі бағалау дағдысын дамытуға мүмкіндік туады. Бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс барысында платформаның интерактивті форматы олардың қызығушылығын арттырып, оқу белсенділігін күшейтетіні байқалды.

4. Жиынтық бағалаудағы тиімділігі

Жиынтық бағалау бөлім немесе тоқсан соңында жүргізіледі. Бұл кезеңде Testpad платформасы: объективті нәтижені қамтамасыз етеді;

балдарды автоматты түрде есептейді; статистикалық талдау жүргізеді;

нәтижелерді сақтап, динамиканы бақылауға мүмкіндік береді. Нәтижелердің көрнекі түрде ұсынылуы ата-аналармен тиімді кері байланыс орнатуға ықпал етеді.

5. Оқушы тұлғасының дамуына ықпалы

Testpad платформасын қолдану оқушылардың: цифрлық сауаттылығын;

уақытты тиімді басқару қабілетін; жауапкершілігін; өзіндік бақылау дағдысын дамытады. Цифрлық ортада жұмыс жасау оқушылардың заманауи талаптарға бейімделуіне мүмкіндік береді.

6. Артықшылықтары мен шектеулері

Артықшылықтары:

- бағалаудың объективтілігі;
- жедел нәтиже;
- уақыт үнемдеу;
- деректерді сақтау және салыстыру мүмкіндігі;
- қашықтан оқытуға қолайлылығы.

Шектеулері: интернетке тәуелділік; техникалық ақаулардың ықтималдығы; шығармашылық сипаттағы тапсырмаларды толық бағалау қиындығы. Дегенмен, тиімді ұйымдастырылған жағдайда бұл шектеулер оқу сапасына айтарлықтай әсер етпейді.

Мен күнделікті сабақтарымда «Testpad» платформасын кеңінен қолданамын, тіпті ОЖСБ тестіне дайындалу мақсатында да осы платформаның көмегі зор болды. Мысалы: Тәжірибелік бөлім (сабақтан нақты мысалдар)

1-мысал. Қазақ тілі пәні (2-сынып)

Тақырып: Антоним сөздер

Бағалау түрі: Қалыптастырушы бағалау. Платформа: Testpad

Тапсырма үлгілері:

1. Бір дұрыс жауапты таңда

«Үлкен» сөзінің антонимін тап:

A) Биік B) Кіші C) Жақсы D) Қалың

2. Сәйкестендіру тапсырмасы

Сөздерді антонимімен сәйкестендір:

Ақ — … Суық — … Биік — …

3. Ашық сұрақ: «Жақсы» сөзіне антоним сөз жаз.

Нәтиже: 22 оқушының 17-сі тапсырманы 80–100% орындады. 5 оқушы «сәйкестендіру» бөлімінде қателесті. Қателер талданып, келесі сабақта қосымша жаттығу ұйымдастырылды.

Тиімділігі: Жедел нәтиже арқылы оқушылар өз қатесін бірден көрді. Сабақ соңында рефлексия жасау жеңіл болды.

2-мысал. Математика (2-сынып)

Тақырып: Өрнектердің амалдардың орындалу реті

Бағалау түрі: Қалыптастырушы бағалау

Testpad-тағы тапсырма:

1.Өрнекті дұрыс есепте:

25 + 15 – 10 = ?

2. Жақшасы бар өрнек:

(30 – 10) + 5 = ?

3. Қате табу тапсырмасы:

20 + 10 × 2 = 60 (Дұрыс па?)

Нәтиже талдауы: Диаграмма бойынша оқушылардың 30%-ы көбейту амалының орындалу ретін шатастырғаны анықталды.

Келесі сабақта осы бағытта түзету жұмысы жүргізілді.

Артықшылығы: Мұғалімге қай тақырыпта қиындық бар екенін бірден анықтауға мүмкіндік берді.

3-мысал. Әдебиеттік оқу (1-сынып)

Тақырып: Мәтіннің негізгі ойы Бағалау түрі: Жиынтық бағалау

Тапсырма:

Мәтінді оқып, негізгі ойды таңда:

A) Кейіпкер орманға барды B) Достық – ең үлкен құндылық C) Қоян тез жүгірді

Нәтиже:

Автоматты түрде пайыздық көрсеткіш шықты:

Орташа сынып көрсеткіші – 84%

3 оқушы негізгі ойды табуда қиналды

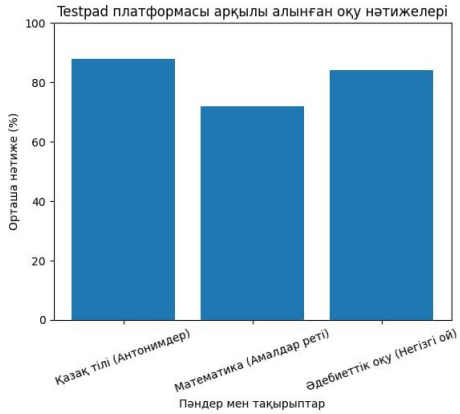

2025–2026 оқу жылының қыркүйек–желтоқсан айлары аралығында 2-сыныпта Testpad платформасы жүйелі түрде қолданылды. Ай сайын қалыптастырушы және жиынтық бағалау нәтижелері талданып отырды.

Орташа көрсеткіштердің динамикасы төмендегі графикте берілген:

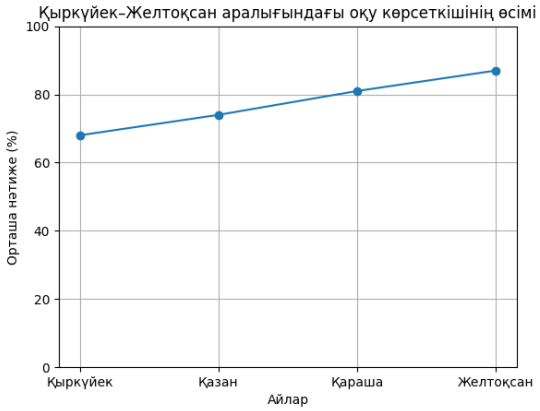

Зерттеу нәтижесі бойынша қыркүйек айында орташа көрсеткіш 68% болса, желтоқсан айында 87%-ға дейін өсті. Бұл цифрлық бағалау құралдарын жүйелі қолдану оқушылардың оқу мотивациясына және білім сапасына оң әсер еткенін көрсетеді. Testpad платформасын жүйелі қолдану оқу нәтижелерінің тұрақты өсуіне ықпал етті. Цифрлық бағалау құралдары оқыту сапасын арттырудың тиімді механизмі болып табылады.

Testpad жиынтық бағалауда уақытты үнемдеп, нақты статистикалық дерек алуға мүмкіндік берді. Testpad платформасын жүйелі қолдану нәтижесінде: оқушылардың сабаққа қызығушылығы артты; уақытты үнемдеу 30–40% дейін байқалды; қалыптастырушы бағалау жүйелі жүргізіле бастады; оқушылар өзін-өзі бағалауға дағдыланды.

Қорыта айтқанда, Testpad платформасы – оқу жетістіктерін бағалаудың тиімді әрі заманауи цифрлық құралы. Ол бағалау үдерісін автоматтандырып, объективтілікті қамтамасыз етеді және жедел кері байланыс арқылы оқушының оқу мотивациясын арттырады. Цифрлық бағалау құралдарын жүйелі түрде қолдану білім сапасын арттыруға, оқу үдерісін жетілдіруге және оқушының тұлғалық дамуына ықпал етеді. Заманауи мектеп жағдайында онлайн платформаларды тиімді пайдалану – сапалы білім берудің маңызды шарты.

Әдебиет:

Амонашвили Ш.А. Оқытудағы бағалау және бағалау. – М., 1990 ж.

Ксензова Г.Ю. Мұғалімнің бағалау іс-әрекеті. – М., 2000 ж.

Липкина А.И. Оқушының өзін-өзі бағалауы. – М., 1999 ж.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы.

Заманауи білім берудегі цифрлық технологиялар жөніндегі әдістемелік нұсқаулықта

ЛОГИКА ӘЛЕМІ:2-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМЫТУДА ҚАБЫЛДАУ ТИПТЕРІН ЕСКЕРУ

Бастауыш сынып мұғалімі
Педагог-зерттеуші Қабан Күлдана
Қарағанды облысы білім басқармасы
Шет ауданы білім бөлімінің
«Жарық тірек мектебі РО»КММ

Қазіргі білім беру жүйесі оқушының жеке ерекшеліктерін ескеруді талап етеді. Әсіресе бастауыш сынып кезеңінде оқушылардың ақпаратты қабылдау тәсілдері әртүрлі болатыны байқалады. Психологиялық зерттеулерге сәйкес балалардың басым бөлігі үш негізгі типке бөлінеді: визуал, аудиял және кинестетик. Осы ерекшеліктерді ескере отырып ұйымдастырылған логикалық тапсырмалар оқушылардың ойлау қабілетін тиімді дамытып, оқу сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Сонымен qatar мұндай тәсіл оқушылардың оқу мотивациясын көтеріп, сабаққа қызығушылығын күшейтеді.

Оқушылардың ерекшеліктеріне қарай тапсырмалар беру.

Оқушылар арасында қандай оқыту әдістері тиімді екенін анықтау мақсатында зерттеу жұмысы жүргізілді. Зерттеу барысында оқушылардан сауалнама алынды. Сауалнамада оқушылардың оқу мотивациясы мен қызығушылығын анықтауға бағытталған келесі сұрақтар қамтылды:

• Қандай пән тақырыптары Сізге қызықты?
• Сабақтағы жаңа ақпарат сізді қаншалықты қызықтырады?
• Өзіңізге ұнайтын пәндерге көбірек уақыт бөлесіз бе?
• Үй тапсырмасын өз бетіңізбен орындайсыз ба?
• Сабақтың қандай түрі (практикалық, теориялық, топтық жұмыс) сізге көбірек ұнайды?

Сауалнамаға барлық оқушылар қатысты. Нәтижесінде оқушылардың басым бөлігі логикалық есептерді ұнататыны, әсіресе топтық және практикалық жұмыстарға қызығушылығы жоғары екені анықталды. Сонымен қатар оқушылар өз бетімен орындаған тапсырмалар қызықты болатынын атап өтті және сабақ барысында жарыс түріндегі тапсырмаларды ұйымдастыруды ұсынды.

Осы нәтижелерге сүйене отырып, сабақтарды ұйымдастыру барысында визуал, аудиял және кинестетикалық оқыту әдістері кешенді түрде қолданылды.

Визуал оқушылармен жұмыс

Визуал оқушылар ақпаратты көру арқылы жақсы қабылдайды. Олар суреттерді, сызбаларды, кестелерді тез есте сақтайды және көрнекілікке негізделген тапсырмаларда белсенділік танытады.

Визуал оқушылардың логикалық ойлауын дамыту үшін келесі әдістер тиімді:

«Миға шабуыл» әдісі

Ең үлкен бір таңбалы жұп саннан ең кіші тақ сан алынып тасталса, қанша болады? 8-1=7

1-ден 99 –дейінгі сандарда 3 цифры неше рет кездеседі?

Ондығында 10-рет

Бірлігінде 10-рет барлығы 20-рет кездеседі.

«Сиқырлы суреттер»

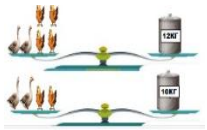

Тапсырма суретті пайдаланып, бір қаздың массасын және бір тауықтық массасын тап.

Шешуі: 1кг+1кг+1кг+1кг4г+4кг=12кг

1кг+1кг4г+4кг=10к

• суретті логикалық есептер;
• ребус және сөзжұмбақтар;
• заңдылықтарды сурет арқылы анықтау;
• шемалар мен кестелер арқылы жұмыс.

Мұндай тапсырмалар визуал оқушылардың зейінін тұрақтандырып, логикалық ойлау әрекетін белсендіреді.

Аудиял оқушылармен жұмыс

Аудиял оқушылар ақпаратты есту арқылы жақсы меңгереді. Олар түсіндіруді тыңдау, талқылау, сұрақ-жауап арқылы білімді тиімді қабылдайды.

Олардың логикалық ойлауын дамытуда:

• ауызша логикалық есептер;

• логикалық жұмбақтар;

• пікірталас және топтық талқылау;

• "ойлан – айт" тапсырмалары тиімді болып табылады.

Бұл әдістер оқушылардың сөйлеу мәдениетін қалыптастырып, логикалық дәлелдеу дағдыларын дамытады.

Оқушыларды деректерді талдау, математикалық заңдылықтарды іздеу және шешімдер қабылдауға үйрету. Оқушыларға күрделі есептер мен логикалық тапсырмалар арқылы ойлау қабілеттерін арттыруға болады.

- Берілген сандар қатарының заңдылығын табу:

2, 4, 8, 16, __?

Жауап: 32

(әрбір келесі сан алдыңғысынан екі есеге артық).

Маратта бірнеше күшіктер мен үйректер бар. Барлығы 7 бас және 20 аяқ. Мараттың қанша күшігі мен үйректері бар?

1. Білу Оқушы не біледі: • Күшіктің 4 аяғы бар Үйректің 2 аяғы бар • Барлығы 7 бас, 20 аяқ	4. Талдау Артық аяқтарды талдайды: Бір күшік үйрекке қарағанда: 4 − 2 = 2 аяққа артық Сондықтан: 6 : 2 = 3 күшік
2. Түсіну Оқушы есептің мағынасын түсінеді: 7 бас = күшіктер + үйректер саны Аяқ саны арқылы әрқайсысын табу керек	5. Жинақтау Күшіктердің аяқтарын табады: 3 × 4 = 12 аяқ Қалған аяқ: 20 − 12 = 8 8 : 2 = 4 үйрек
3. Қолдану Формуланы қолданады: Егер бәрі үйрек болса: 7 × 2 = 14 аяқ Артық аяқ: 20 − 14 = 6 аяқ	6. Бағалау Жауабын тексереді: 3 күшік + 4 үйрек = 7 бас 12 + 8 = 20 аяқ Қорытынды жауап: Маратта 3 күшік, 4 үйрек бар.

"Сұрақтар тұрағы" әдісі

Сұрақты неге қоямыз?

- ✓ есте сақтауға
- ✓ анықтауға
- ✓ байланыстыруға
- ✓ қолдануға
- ✓ тереңірек ойлауға
- ✓ рефлексия жасауға
- ✓ ойлануға көмектеседі

Тапсырмалар логикалық ойлау шеңберін кеңейтеді, шығармашылық және абстрактілі ойлау қабілетін жетілдіреді. Сонымен қатар, топтық

жұмыстар, сұрақ-жауап әдістері және логикалық ойындар балалардың әлеуметтік дағдыларын, бір-бірімен өзара әрекеттесуін және пікір алмасу қабілетін дамытады, бұл

олардың жалпы тұлға ретінде өсуіне ықпал етті Логикалық есептерді шығару барысында оқып сөздік модельден кейін ойда модельдейді.

Кинестетикалық оқушылармен жұмыс

Кинестетик оқушылар әрекет арқылы үйренуге бейім келеді. Олар қозғалыс, тәжірибе және ойын түріндегі тапсырмаларда жоғары белсенділік көрсетеді.

Логикалық ойлауды дамытуда:

• логикалық ойындар;

• тәжірибелік тапсырмалар;

• құрастыру жұмыстары;

• рөлдік ойындар тиімді нәтиже береді.

Практикалық әрекет арқылы білім алу кинестетик оқушылардың есте сақтауын жақсартып, ойлау белсенділігін арттырады.

Кинестетикалық оқу стилі оқушыларға

Практикалық сабақтар

Эксперименттер;

Ойын және спорттық белсенділік;

Рөлдік ойындармен мен моделдеу;

Практикалық тапсырмаларды орындау.

«Сандық» әдісі

https://vm.tiktok.com/ZMBY1oHan/

«Хат» әдісі, «Жылдам фото», «Білім шыңы» әдіс-тәсілдерін

SlidesMania әдістер «Бақаны құтқару» суға суға түсірмей жеткізу. «Кім жылдам?» смайлик жинау сияқты ойындар. Бұл әдістер балалардың белсенділігін арттырады, сабаққа қызығушылығын күшейтеді және оқуға ынтасын қалыптастырады.

Қорытынды: Зерттеу нәтижелері оқушылардың логикалық тапсырмаларға қызығушылығы жоғары екенін және сабақта әртүрлі оқыту әдістерін қолданудың тиімділігін көрсетті. Визуал, аудиял және кинестетикалық тәсілдерді кешенді түрде пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, логикалық ойлау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді.

2-сынып оқушыларының оқыту үдерісін ұйымдастыру барысында оқушылардың қабылдау ерекшеліктерін ескеру – білім сапасын арттырудың маңызды педагогикалық шарты болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Абдуллаева, А. Ш. (2018). Бастауыш сыныпта логикалық ойлауды дамыту әдістемесі. – Алматы: Білім.

2. Ақпаева, Ә. Б., Лебедева, Л. А., Мыңжасарова, М., Лихобабенко, Т. (2018). 3-сынып математика оқулығы. – Алматы: Кітап. – 108 б.

3. Ерешева, А., Нарымбетова, 3-сынып «Өзіндік және бақылау жұмыстары».

4. Есбол, М., Нұрланбек, Т., Ырысбек, М. (2018). Математикалық олимпиада және логика, 2 сынып: оқу-әдістемелік құралы. – Астана: «Асыл кітап» баспасы. – 100 б.

БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ (ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІ НЕГІЗІНДЕ)

Қайырқұлова Әсел Нұболатқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Қарағанды қаласы, Бұқар жырау ауданы,
«Ақжар НОМ» КММ

Қазіргі білім беру жүйесінде цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы оқыту үдерісіне жаңа талаптар қойып отыр. Ақпараттық қоғам жағдайында білім алушылардың тек дайын білімді меңгеруі жеткіліксіз, олар алған білімін тәжірибеде қолдана білуі, өз ойын сауатты әрі жүйелі жеткізе алуы маңызды. Осы тұрғыдан алғанда, жасанды интеллект технологияларын білім беру үдерісіне енгізу – заман талабынан туындаған қажеттілік.

Жасанды интеллект оқыту сапасын арттырумен қатар, оқу үдерісін дараландыруға, оқушылардың танымдық белсенділігін дамытуға және мұғалім еңбегін оңтайландыруға мүмкіндік береді [2:28-30]. Әсіресе, тілдік пәндерде, соның ішінде қазақ тілі сабақтарында жасанды интеллектке негізделген цифрлық құралдарды қолдану оқушылардың жазылым, оқылым және айтылым дағдыларын жетілдіруде тиімді нәтиже көрсетіп отыр [1:112-114].

Мектеп тәжірибесінде қазақ тілі сабақтарында жасанды интеллект мүмкіндіктерін пайдалану арқылы оқушылардың сауатты жазу, мәтінді талдау және өз ойын еркін жеткізу қабілеттерінің артқаны байқалды. Бұл тәжірибе жасанды интеллекттің оқу-тәрбие үдерісіндегі маңызын нақты іс жүзінде дәлелдейді. Сондықтан мақалада білім беру үдерісінде жасанды интеллектті қолданудың тиімді жолдары теориялық тұрғыда талданып, қазақ тілі пәні бойынша мектеп тәжірибесіне сүйене отырып қарастырылады.

1. *Жасанды интеллекттің білім беру жүйесіндегі маңызы.*

Жасанды интеллект – ақпаратты жинақтап, талдап, белгілі бір нәтиже шығара алатын интеллектуалдық жүйе. Білім беру үдерісінде ол оқушының оқу әрекетін бақылап, білім деңгейін анықтауға және дербес оқыту траекториясын құруға мүмкіндік береді. Білім сапасын басқару мен мониторинг жүргізуде тиімді құрал ретінде қарастырылады [6:15-18]. Мектеп жағдайында жасанды интеллектке негізделген цифрлық платформалар арқылы оқушылардың тапсырмаларды орындау жылдамдығы, қателесу себептері анықталады. Білім беру саласында жасанды интеллектті қолдану оқыту мазмұнын жаңартуға және педагогтің кәсіби қызметін жетілдіруге ықпал етеді [5:41-43]. Бұл мұғалімге әр оқушымен жеке жұмыс жүргізуге жағдай жасайды.

2. *Қазақ тілі сабағында жасанды интеллектіні қолданудың тәжірибесі.*

Әр оқушының қабілеті мен қабылдау деңгейі әртүрлі екені белгілі. Дәстүрлі сабақта барлық оқушыға бірдей тапсырма беру кей жағдайда тиімді нәтиже бермейді. Осы тұста жасанды интеллекттің даралап оқыту мүмкіндігі ерекше маңызға ие. Қазақ тілі сабақтарында жасанды интеллект мүмкіндіктерін пайдалану оқушылардың тілдік құзыреттілігін дамытуда тиімді нәтиже берді. Мәтінмен жұмыс, сөйлем құрау және мазмұндау тапсырмалары барысында цифрлық құралдарды қолдану оқушылардың сауатты жазу дағдыларын арттырды [1:118-120].

Қазақ тілі сабағында оқушылар көбіне грамматикалық тақырыптарды меңгеруде қиындықтарға тап болады. Ережені жаттағанымен, оны сөйлем ішінде дұрыс қолдана алмай жатады. Осы тұста жасанды интеллектіні талдау мен салыстыру құралы ретінде пайдалану тиімді нәтиже береді. Мәселен, «Сөйлем мүшелері» тақырыбын өткен кезде оқушыларға шағын мәтін жаздырып, алдымен өздеріне тексеруді тапсырдым. Кейін сол мәтінді жасанды интеллект көмегімен талдатып, оқушының өз тексеруі мен ЖИ ұсынған нұсқаны салыстыруды ұсындым. Оқушылар қай жерде қателескенін ғана емес, не себепті қате жібергенін түсіне бастады. Бұл тәсіл оқушының грамматикалық сауаттылығын арттырып қана қоймай, өз бетінше ойлану дағдысын қалыптастырды. Сонымен қатар, деңгейлік тапсырмалар дайындауда да жасанды интеллект көмегіне жүгінуге болады. Бір сыныпта білім деңгейі әртүрлі оқушылардың болуы – кез келген мұғалімге таныс жағдай. ЖИ арқылы бір тақырыпқа бірнеше деңгейдегі жаттығу құрастырып, әр оқушының мүмкіндігіне сай тапсырма беру сабақтың сапасын арттырады.

Әдебиет сабағында жасанды интеллект – ой қозғаушы құрал. Әдебиет сабағы – тек мәтінді оқып, мазмұндап беру емес, ол – ойлау, сезіну, салыстыру, бағалау алаңы. Кейбір

оқушылар көркем шығарманы тек оқиғалар тізбегі ретінде қабылдайды. Мұндай жағдайда жасанды интеллект оқушыны ойлануға жетелейтін сұрақтар қоюда көмекші бола алады. Өз тәжірибемде 6-сыныпта Абайдың қара сөздерін оқыту барысында жасанды интеллектіні пайдаландым. Сабақта оқушылар алдымен өз ойларын айтып, кейін «Абайдың бұл ойы бүгінгі қоғамда қалай көрініс табады?» деген сұраққа жасанды интеллекттің ұсынған жауаптарын талдадық. Оқушылар дайын пікірді қабылдамай, оны өз көзқарасымен салыстырып, келісетін және келіспейтін тұстарын дәлелдеуге тырысты. Бұл әдіс әдеби талдаудың сапасын арттырды.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәніндегі ең жауапты бөлімдердің бірі – шығармашылық жазба жұмыстар. Мұнда жасанды интеллектіні дұрыс қолданбау оқушының жеке стилін жойып жіберуі мүмкін. Сондықтан мен өз тәжірибемде ЖИ-ді толық мәтін жазуға емес, жоспар құру мен ойды жүйелеуге ғана пайдаланамын. Мысалы, 5-сыныпта эссе жазу кезінде оқушыларға тақырып бойынша жоспар құруды жасанды интеллект арқылы орындауға рұқсат етемін. Ал мәтінді өз ойымен жазу – міндетті талап. Осы тәсіл арқылы бұрын шығарма жазуға қиналатын оқушылардың өзі ойын еркін жеткізе бастады. Қиындықтар мен қауіптер жасанды интеллектіні қолдануда басты қауіп – оқушының дайын жауапқа тәуелді болып қалуы. Мұндай жағдайдың алдын алу үшін сабақ басында нақты ереже белгілеу қажет. Мен әрдайым оқушыларға: *«Жасанды интеллект – сенің ойыңды алмастырмайды, тек бағыт береді»* деп түсіндіремін. Сонымен қатар, бағалау жүйесінде тек соңғы нәтижеге емес, ойлау процесіне, дәлелдеу қабілетіне басымдық берілуі тиіс. Бұл оқушыны академиялық адалдыққа тәрбиелейді.

3. Мұғалім жұмысын оңтайландырудағы жасанды интеллекттің рөлі. Қазіргі таңда мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі инновациялық технологияларды тиімді қолданумен тығыз байланысты [5:55-57]. Жасанды интеллектке негізделген цифрлық құралдар тест тапсырмаларын тексеру, оқу жетістіктерін талдау және кері байланыс беру үдерістерін автоматтандыруға мүмкіндік береді [6:26-28]. Жасанды интеллект мұғалімнің уақытын тиімді пайдалануға көмектеседі. Күнделікті көп уақыт алатын жұмыстарды автоматтандыру арқылы педагогтің шығармашылық және тәрбиелік жұмысқа көңіл бөлуіне мүмкіндік береді.

Мысалы:

• тест және бақылау жұмыстарын автоматты тексеру;

• оқушылардың оқу жетістіктерін сараптау;

• сабақ жоспарын құрастыруға көмек көрсету.

Мектеп тәжірибесінде бұл мұғалімнің жүктемесін азайтып, сабақ сапасын арттыруға оң әсерін тигізді.

4. Тәрбие жұмысында жасанды интеллектті қолдану мүмкіндіктері. Жасанды интеллект тек оқытуда ғана емес, тәрбие жүйесінде де маңызды құрал бола алады. Тәрбие сағаттарында цифрлық симуляциялар мен интерактивті тапсырмаларды қолдану арқылы оқушылардың сыни ойлауын, жауапкершілігін және азаматтық ұстанымын қалыптастыруға болады.

Тәжірибеден:

«Адал азамат» бағыты бойынша өткізілген тәрбие сағатында жасанды интеллект көмегімен өмірлік жағдаяттарға негізделген тапсырмалар ұсынылды. Оқушылар әртүрлі шешімдерді талдап, өз пікірлерін дәлелдеуге үйренді. Бұл олардың коммуникативтік және әлеуметтік дағдыларының дамуына ықпал етті.

5. Жасанды интеллектті қолданудағы педагогикалық талаптар

Жасанды интеллектті білім беру үдерісінде қолдану белгілі бір педагогикалық талаптарды сақтауды қажет етеді:

- мұғалімнің бағыттаушы рөлі сақталуы тиіс;

- жасанды интеллект тек көмекші құрал ретінде қолданылуы керек;

- оқушының жас ерекшелігі мен психологиялық жағдайы ескерілуі қажет.

Жасанды интеллект мұғалімді алмастырмайды, керісінше оның кәсіби шеберлігін толықтыратын құрал болып табылады.

Қорыта айтқанда, білім беру үдерісінде жасанды интеллектті қолдану оқыту мен тәрбиенің сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Ол оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытып, мұғалімнің кәсіби қызметін жетілдіруге ықпал етеді [3:9-10; 5:60-62]. Жасанды интеллект оқушылардың білім алу мүмкіндіктерін кеңейтіп, оқу үдерісін дараландыруға, танымдық белсенділікті арттыруға және оқу нәтижелерін жүйелі түрде талдауға жағдай жасайды. Бұл өз кезегінде білім сапасының артуына оң әсер етеді. Мақалада қарастырылған мектеп тәжірибесі, әсіресе, қазақ тілі пәнінде жасанды интеллектті қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда тиімді нәтиже беретінін көрсетті. Жазылым, оқылым және айтылым тапсырмаларын орындау барысында жасанды интеллектке негізделген құралдар оқушыларға жедел кері байланыс ұсынып, қателермен жүйелі жұмыс жасауға мүмкіндік берді. Нәтижесінде оқушылардың сауатты жазу қабілеті, мәтінді талдау дағдысы және өз ойын еркін жеткізу білігі айқын түрде қалыптасты.

Сонымен қатар, жасанды интеллект мұғалім қызметін оңтайландырып, уақытты тиімді пайдалануға ықпал етеді. Күнделікті бақылау, тексеру және сараптау жұмыстарын автоматтандыру арқылы педагогтің шығармашылық және тәрбиелік бағыттағы жұмысына көбірек көңіл бөлуіне жағдай жасалады. Бұл оқу-тәрбие үдерісінің сапасын кешенді түрде арттыруға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллектті білім беру үдерісіне мақсатты, жүйелі және саналы түрде енгізу болашақ ұрпақтың функционалдық сауаттылығын арттырып, бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастырудың маңызды алғышарты болып табылады. Осы тұрғыдан алғанда, жасанды интеллектті тиімді пайдалану қазіргі білім беру жүйесінің стратегиялық міндеттерінің бірі деп тұжырымдауға болады. Сондықтан жасанды интеллектті оқу-тәрбие үдерісіне жүйелі түрде енгізу қазіргі білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ахметова Б. Қазақ тілін оқыту әдістемесінің заманауи бағыттары. – Алматы, 2020 ж.

2. Әбдіғалиева Г.Қ. Қазіргі білім берудегі цифрлық технологиялар. – Алматы: Білім, 2021 ж.

3. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана.

4. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.

5. Құдайбергенова К.С. Педагогтың инновациялық құзыреттілігі. – Алматы, 2019 ж.

6. Цифрлық білім беру ресурстары бойынша педагогтерге арналған әдістемелік ұсыныстар.

БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІН ОҢТАЙЛАНДЫРУДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҮМКІНДІКТЕРІ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КЕЙС

Қанағат Айжан Даулетовна, ағылшын тілі пәні мұғалімі
Қарағанды облысы білім басқармасының
Балқаш қаласы білім бөлімінің
«С.Сейфуллин атындағы №7 мектеп-гимназиясы» КММ

Қазіргі педагогикада жасанды интеллект (ЖИ) тек көмекші құрал емес, білім беру жүйесін түбегейлі өзгертуші күшке айналды. Ол оқыту үдерісін автоматтандырып қана қоймай, әр оқушының жеке қажеттіліктеріне бейімделуге мүмкіндік береді. Әр мемлекет жасанды интеллектті жасау және кіріктіру мәселелерін негізгі күн тәртібіне қоюда. Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев соңғы жылдары өз Жолдауларында және халықаралық форумдарда (мысалы, *Digital Bridge*) жасанды интеллектіні дамыту мәселесіне ерекше тоқталып келеді.

Президент білім берудің барлық деңгейінде цифрлық сауаттылықты арттыруды талап етті. Оны жүзеге асыру үшін мектептерде Оқушыларға ЖИ-дің негіздерін, этикасын және онымен жұмыс істеу құралдарын ерте жастан үйретуді айтсақ, жоғары оқу орындарында кемінде үш жетекші жоғары оқу орнында ЖИ саласындағы кадрлар даярлайтын орталықтар ашу.

ЖИ-дің қарқынды дамуы педагогикада жаңа сұрақтар тудырып отыр:

- Академиялық адалдық: Оқушылардың эссе немесе есептерді ЖИ көмегімен дайындап, өз бетінше ойланудан қалу қаупі.
- Сын тұрғысынан ойлау: ЖИ берген ақпараттың дұрыстығын тексеру және оны талдау дағдысының маңыздылығы артуда.
- Цифрлық теңсіздік: Технологияға қолжетімділігі бар және жоқ оқушылар арасындағы алшақтық.

Жасанды интеллекттің педагогика саласында қолданыс өрісі өте кең. ЖИ мұғалімдерді рутиндік жұмыстардан босатып, олардың шығармашылықпен және тәрбие ісімен айналысуына уақыт береді. Тесттер мен тапсырмаларды бірден тексеріп, оқушыға кері байланыс беру және сабақ жоспарлауда да көмегі зор. Мысалы, ChatGPT немесе басқа ЖИ моделдері мұғалімге сабақ жоспарын құруға, мәтіндерді қысқартуға немесе жаттығулар ойлап табуға көмектеседі. Ағылшын тілі пәні мұғалімі ретінде ЖИ менің рутинамды жеңілдетті деп айта аламын. 3 түрлі деңгейдегі сыныпқа мәтін іздеуге аптасына 4 сағат кететін. Әр сынып оқушыларының деңгейі әртүрлі (A1-ден B1-ге дейін). Оқулықтағы мәтіндер кейде тым күрделі немесе қызықсыз. Әр сыныпқа деңгейлеп, жаңа сөздермен және тапсырмалармен 3-4 мәтін дайындауға аптасына 3-4 сағат кетеді. Ал қазір мен мәтін құру үшін дұрыс промпт беру арқылы ЖИ арқылы дайын мәтін ала аламын. ЖИ мәтінді бірнеше секундта деңгейлеп береді және сабақ мақсатына сай сұрақтар құрастырады. Мәтінді дыбысқа және дыбысты мәтінге айналдыру, берілген мәтінге алынған оқу мақсаттарына сәйкес тапсырма құруға көмектеседі.

Тіпті осы ЖИ құралдарын тек мәтін құрауда ғана емес, жасалған мәтінді дыбыстау арқылы тыңдалым дағдысына да тапсырмалар әзірлей аламын.

Өз кейсіме келетін болсам, мәтін генерациялау үшін мен барлығымызға әйгілі ChatGPT, Twee.ai, Gemini сияқты платформаларын қолданамын. Әрине де бұл жерде жасанды интелектке дұрыс промпт беру өте маңызды. Ағылшын тілі сабағына арналған «Оқулым» (Reading) және «Тыңдалым» (Listening) тапсырмаларын жасауда дұрыс промпт (нұсқаулық) беру — нәтиженің 90%-ын құрайды. Егер промпт нақты болмаса, жасанды интеллект деңгейі тым қиын, сөздік қоры сәйкес келмейтін немесе логикасы бұрыс материал ұсынуы мүмкін.

Негізі промпт берудің алтын ережелерін сақтау қажет. Сапалы тапсырма алу үшін промптыңыз мына 4 элементтен тұруы керек:

- Role (Рөл): «Сен тәжірибелі ағылшын тілі мұғалімісің».
- Context (Контекст): «Маған 8-сынып оқушыларына арналған Оқулым мәтіні керек».
- Task (Тапсырма): «Тақырыбы 'Future Jobs' болсын, көлемі 200 сөз».
- Constraint (Шектеу): «Тек таныс сөздерді қолдан, 5 сұрақ дайында және жауаптарын көрсет».

Промпт қазақша немесе ағылшын тілінде беруге болады. Мысалы:*"Act as an English teacher. Write a 200-word text about 'Digital Nomads' for 8th-grade students (A2 level). Use simple vocabulary but interesting facts."*

Жоғарыда көрсетілген суретте мәтін генерациялау үшін жазылған промпт және нәтижесін көре аласыздар. Мәтін алу үшін Gemini жасанды интеллект қолданылды. Осы мәтінді жасау үшін сонымен қатар Gemini платформасындағы STORYBOOK құралын қолдана отырып, өзімізге қажетті тақырыпта мәтін, ертегі немесе әңгіме құраса болады. STORYBOOK құралын қолданудың артықшылығы мұнда жасалған әңгіме иллюстрацияланады және бұл мәтінді тыңдалым ретінде пайдаланса болады. STORYBOOK құралын қолданысында жасалған кітапшаны өз қалауларыңызша өзгертулер енгізуге болады. Мысалы, менің кейсімде мен 6 сынып оқушыларына арналған “Home remedies” тақырыбында иллюстрацияланған әңгіме құрап оны ТЫҢДАУ батырмасын басу арқылы сабаққа тыңдалым бағытына

ыңғайластырып қолдана алдым. STORYBOOK құралын қолдану арқылы жасалған видеосабағымды Youtube сілтемесі арқылы көре аласыздар. (https://www.youtube.com/watch?v=gSvCy-ioQz4) Бұл ЖИ құралының тиімділігі мәтін иллюстрациялары мен мазмұнына ұлттық құндылықтарды кіріктіру мүмкіндігі болып табылады. Сонымен қатар әңгіме мазмұнына және иллюстрацияларына өзгеріс енгізу кезінде генерациялар саны шектеусіз және тегін болып табылады.

Осы жасалған мәтінді дыбыстау арқылы оқылым дағдысына бағытталған тапсыраманы тыңдалым дағдысына бағыттауымызға болады. Ол үшін https://www.narakeet.com/ немесе ElevenLabs-қа салып, "Rachel" немесе "Adam" дауысын таңдап, .mp3 форматында жүктеп алуға болады.

Осылайша бұрын 1 сабаққа материал дайындау 90 минут алса, ЖИ көмегімен бұл көрсеткіш 15 минутқа дейін қысқарды. Тіл иесін тыңдау арқылы оқушы «кітаптағы» жасанды тілден гөрі, «тірі» тілді қабылдайды. Балалар естіген дыбыстарын автоматты түрде қайталауға тырысады, бұл олардың акцентін жақсартады. Оқулықтардағы аудиожазбалар көбіне баяу әрі анық жазылады. Ал шынайы өмірде адамдар тез сөйлейді. Тіл иесін тыңдаған оқушы сөздердің бір-біріне қосылып кетуін (connected speech) түсіне бастайды.Шынайы сөйлеу жылдамдығына үйренген оқушы шетелдіктермен кездескенде есеңгіреп қалмайды.

Ендігі кезең - осы даярланған мәтінге оқу мақсаттарына негізделе отырып тапсырма құру. Осы этапта көп ұстаздардың қиындыққа тап болатын проблемаларының негізгісі осы. Осы орайда тапсырма даярлауда келесі ЖИ қолдана аласыздар:

1. Twee.ai
2. MagicSchool.ai
3. ChatGPT
4. Educaplay.com

ЖИ-ге (мысалы, ChatGPT немесе MagicSchool) нақты оқу мақсатын беріп, соған лайықты тапсырма сұрау керек.

Оқу мақсаты (мысалы, 6.4.2.1): 6.2.4.1 understand the main points of supported extended talk on a range of general and curricular topics.

ЖИ-ге арналған промт: "Маған 6.4.2.1 оқу мақсатына сай « Home remedies» тақырыбында мәтін жаз және оған нақты ақпаратты анықтауға бағытталған 5 'True/False' тапсырмасын және әр тапсырмаға дескриптор құрастырып бер."

ЖИ толық мәтін, мәтінге оқу мақсаттарына сәйкес тапсырма және осы тапсырмаға сай дескрипторын да жасап береді. Бұл мақсатта Gemini, ChatGPT сияқты ЖИ қолдансақ болады.

Даярланған мәтінге сәйкес тапсырма құруда да көптеген тапсырма құрауға және мұғалімнің уақытын үнемдеуге арналған ЖИ платформалары бар. Өз тәжірибемде мен Twee.ai, MagicSchool.ai, ChatGPT, Educaplay.com, Gemini платформаларын кеңінен қолданамын.

Мысалға осы MagicSchool.ai платформасын алсақ, мұнда өзімізге қажетті мәтінге тест сұрақтары, жауап парақтарын, мәтінге қатысты сұрақтар құру, jeopardy ойындары сияқты әр түрлі форматтағы ұстазға қажетті құралдар өте көп.

Сонымен қатар, ұстаздың күнделікті сабаққа даярлығының уақытын үнемдеуге көптеген платформалар бар. Мен өз тәжірибемде https://notebooklm.google/ ЖИ платформасын презентациялар және инфографикалар жасауда қолданамын. Gemini платформасын әр түрлі фотокарточкаларды генерациялауда қолданамын.

Қорытындылай келе, жасанды интеллект тек технологиялық жаңалық емес, ол білім беру жүйесін түбегейлі өзгертуші және мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігін айқындайтын басты фактор. ЖИ мұғалімді алмастырмайды, бірақ оны тиімді қолдана алатын маманның құны артады. Ол мұғалімді рутиндік жұмыстардан (тест тексеру, мәтін іздеу) босатып, шығармашылыққа уақыт береді.Тәжірибе көрсеткендей, сабаққа материал дайындау уақыты 90 минуттан 15 минутқа дейін қысқарады.

Мен жеке тәжірибем мен мемлекеттік саясатты ұштастыра отырып, ЖИ-ді білім берудегі кедергі емес, үлкен мүмкіндік ретінде қарастыруды ұсынамын. Болашақ білім беру жүйесі —

жасанды интеллекттің жылдамдығы мен адамның сыни ойлауы мен этикалық жауапкершілігі тоғысқан жерде дамиды.

Әдебиеті

1. **Тоқаев Қ. К.** Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары: Қазақстан халқына Жолдауы. – Астана: Ақорда, 2023 ж. – 1 қыркүйек.
2. **Жасамбаев А.**Ж. Жасанды интеллект негіздері: Оқулық. Алматы, ЖШС РПБК «Дәуір» - 2011 ж. – 136 б.
3. **Промптинг бойынша нұсқаулық: GPT-мен жұмыс істеу негіздері** // Yandex Cloud блогы. [Электрондық ресурс]. – URL: https://yandex.cloud/ru-kz/blog/gpt-prompting-guide (жүгінген уақыты: 04.02.2026 ж.).
4. **MagicSchool.ai** – Мұғалімдерге арналған ЖИ платформасы // [Электрондық ресурс]. – URL: https://www.magicschool.ai (жүгінген уақыты: 04.02.2026 ж.).
5. **Twee.ai** – Ағылшын тілі мұғалімдеріне арналған ЖИ құралдары // [Электрондық ресурс]. – URL: https://twee.com (жүгінген уақыты: 04.02.2026 ж.).
6. **Google Gemini** – Мультимодальді жасанды интеллект платформасы // [Электрондық ресурс]. – URL: https://gemini.google.com (жүгінген уақыты: 04.02.2026 ж.).
7. **NotebookLM** – Презентациялар мен инфографикалар жасауға арналған ЖИ // [Электрондық ресурс]. – URL: https://notebooklm.google (жүгінген уақыты: 04.02.2026 ж.).

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА МҰҒАЛІМДЕРДІ ӘДІСТЕМЕЛІК СҮЙЕМЕЛДЕУ

Қанапия А.Б
Қарағанды облысы білім басқармасының
Қарқаралы ауданы білім бөлімінің
Бесоба ауылының №8 тірек мектебі (РО)КММ
директоры

Бұл зерттеу жұмысымда мектептегі білім сапасының артуына мұғалімдермен жүргізілетін әдістемелік жұмыстардың әсері және оның маңыздылығы қарастырылады.

Зерттеу барысында мектеп тәжірибесінде қолданылып жатқан жұмыс түрлері пайдаланылды. Нәтижесінде,мұғалімдерді үздіксіз әдістемелік сүйемелдеу бойынша жоспарлы жүргізілген жұмыстар арқылы білім сапасын арттыруға мүмкіндік беретіні анықталды.

Қазіргі білім беру жағдайында әдістемелік жүйелі жұмыстың маңызы зор. Өмірде өзін – өзі табысты басқара алытын заманауи ойлау қабілеті бар тұлғаны жоғары кәсіби шеберлігі бар мұғалім ғана қалыптастыра алады. «Кәсібилік» ұғымына пәндік, дидактикалық,әдістемелік, педагогикалық-психологиялық білімдер мен біліктер ғана емес, сонымен қатар педагогтың тұлғалық әлеуеті, оның кәсіби құндылықтар жүйесі,сенімдері, көзқарастары кіреді.Мектептегі әдістемелік іс-шаралар жоғары аталғандардың барлығын дамытуға бағытталуы тиіс және іс-әрекет барысында мұғалімді жетілдіру үдерісінің ең белсенді субъектісіне айналуы маңызды деп түсінемін.Бұлар формальді немесе эпизодты емес, ғылыми-әдістемелік жұмысқа дұрыс көзқарасты талап етеді.Әдістемелік жұмыс педагогке ескірген көзқарастардан арылуға көмектесіп, оны сыртқы өзгерістерді тез қабылдап нәтижесінде оның бәсекелестікке қабілеттілігін үздіксіз дамытуы керек.

Әдістемелік жұмыстың ең бастысы –педагогке нақты, пәрменді көмек көрсету. Әдістемелік жұмыс- бұл ғылымның жетістіктеріне, озық педагогикалық тәжірибеге негізделген және әрбір мұғалімнің құзіреттілігі мен кәсіби дамуын жан-жақты арттыруға бағытталған практикалық іс-шаралардың арнайы кешені. Бұл кешен педагогикалық ұжымның шығармашылық әлеуетін арттыруға, сайып келгенде, білім беру деңгейін арттыруға және

дамытуға бағытталады. Демек, бүгінгі таңда педагог күрделі кәсіби міндеттерді жоғары деңгейде жан-жақты және шығармашылықпен шеше білуі керек.

Мен мектеп басшысы ретінде педагогтарды үздіксіз әдістемелік сүйемелдеу- ол менің табысты жұмысымның ең негізгі бір бөлігі дер едім. «Мұғалім –мектептің жүрегі. Мұғалім қандай болса, мектебі сондай» деген ағартушы А.Байтұрсыновтың ұстанымын ұмытпауымыз керек.

Мектептегі әдістемелік жұмыс дұрыс жолға қойылса, білімнің сапасы да тұрақталады, жүрген жұмыстар сапалы болса, білім сапасы да артары сөзсіз.

Мектеп тәжірибесінде нақты педагогтерге қатысты жұмыстарға білімдерін жетілдіру, шығармашылық іс-әрекеттің мотивін қалыптастыру, жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру, мұғалімнің өзін-өзі тәрбиелеу жұмысы, қарым-қатынастың заманауи стилін дамыту, ұжыммен бірлескен орта, ұжым ішінде қалыптасқан озық тәжірибелерді анықтау, насихаттау, педагогикалық шығармашылығы мен бастамаларын ынталандыру, педагогикалық тәжірибені ендіруді атауға болады.

Педагогтерді әдістемелік сүйемелдеу жұмысы қаншалықты мақсатты және өзекті болса, ұйымдағы кәсіби өсім де жоғары болмақ . Кәсіби өсім болған жерде білімнің де сапасы дамитын болады.

Мектептегі әдістемелік жұмыстың басым бағыттары:

1. Мұғалімге оқу бағдарламаларын, оқу-әдістемелік материалдарын, технологияларын таңдауда практикалық көмек көрсету;
2. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен іс-әрекетінің нәтижелілігін диагностикалау;
3. Әдістемелік бірлестіктер, шығармашылық , зерттеу топтары;
4. Педагогикалық шеберханалар;
5. Әдістемелік күндер, апталықтар;
6. Педагогикалық семинарлар, коучингтер, сабақты, іс-әрекеттегі зерттеулер, командалық дамыту топтары;
7. Әдістемелік көрмелер, бейнематериалдар, сайыстар,байқаулар болып табылады.

Мектеп шалғайдағы шағын жинақты мектеп бола тұра кадр потенциалын тұрақты сақтап келеміз. Мамандарды жоспарлаудың перспективті жоспары жүргізіледі. Кадрлық резервтер таңдалып отырады. Мектепке келген әр жас маманға қолдау көрсетіліп, оның әдістемелік нығайуына тек тәлімгер емес тәжірибелі педагогтер біріктіріледі.

Менің бірнеше жылғы тәжірибемде әр оқу жылының жылдық талдауына сәйкесті педагогтермен жүрген жұмыс түбегейлі талданып, соның нәтижесінде мектепішілік бақылауға әр мұғалімнің «нені жетілдіру керек?» аймақтары алынады. Бақылау нәтижесімен мектеп әкімшілігі жан-жақты танысып, пән мұғаліміне қажетті әдістемелік қажеттілік анықталады және ол тиімді формадағы жұмыстар арқылы педагогикалық дағдылар қалыптастырылады.Мысалы:

мұғалім	**Анықталған қиындықтары**	**Түзету формалары**
С.М	Сабақтағы білім алушыларды сабаққа толық жұмылдыра алмау	-тізбектелген сабақтар -коучинг
Қ.Т	Топтық жұмыстың әдістемелік тұрғыда ұйымдастыра алмау	-іс-әрекеттегі зерттеу
С.Қ	Қалыптастырушы бағалауды ұтымды ұйымдастыра алмау; Тапсырмалардың сабақ мақсатына сәйкессіздігі;	-өзара сабаққа қатысу, коучинг

Мектеп басшысы ретінде пән мұғалімдерінің сабақтарына қатысу арқылы да әр мұғалімнің мықты және дамытылуы керек тұстарын нақтылап, ұсыныстар беремін. Ол ұсыныстар бойынша уақыт беріп, қайталама бағамдау арқылы аралық нәтижелерді сараптаймын. Тағы да қажеттілік болса, тізбектелген сабақ, өзара сабақтарға қатысу, тәжірибелі маманның сабағына бірге қатысу жұмыстарын жүргіземін. Және тиімді кері байланыс беремін, педагогтен аламын. Тиімді кері байланыс алу- оқыту өнімділігіне ықпал

етуі мүмкін сараланған, сәйкес келетін, жедел, оқытудың стандарты байланысқан,нақты және егжей-тегжейлі, сыни емес, конструктивті, оқытудың қолайлы ортасын қалыптастыруға көмек көрсететін, кәсіби өсу, кәсіби даму үшін тиісті ресурстарға бағытталған тұрғыда берілген болса, ол педагогтің дамуына әсер ете алады.

Әдістемелік сүйемелдеудегі ең ұтымды ол-мектептегі командалық жұмыс: АҚШ ғалымы Генри Фордтың сөзімен –«ортақ ұстаным тұрғысынан бірлесіп жұмыс істеу қабілеті, жеке жетістіктерді ұйым мақсатына біріктіре алу қабілеті, бұл қарапайым адамдарға күтпеген нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік беретін жанармай» демекші командамен бірлескен ортада педагог өзіне сенімділік қалыптастырып, дамиды, кемшіліктерін түзеуге мүмкіндік алады, эмоционалдық жай –күйі тұрақталып,мотивациясы оянады. Мұнда «Сабақты зерттеу», «Іс-әрекеттегі зерттеу» топтарының жұмыстары - бірлескен орта арқылы ортақ проблеманы талқылап, шешудің бірден-бір жолы. Мектеп басшыларының курсынан өткеннен соң менің басшылық көшбасшылық қабілетім дамыды деп айта аламын. Мектептегі зерттеу топтарын төрт мұғалімнен № 1-5 топтармен зерттеу сабағын өткізсе, № 6-9 топтармен әрекеттегі зерттеу жұмысы жоспарладым. Жапон мектептеріндегі тәжірибеге сүйеніп барлық сынып оқушыларын зерттеуге жұмыстар жүреді. Тәлімгерлік жұмыс арқылы мұғалімнің жұмысындағы қиындықтарды жою, ҚМЖ, оқу мақсатынан сабақ мақсатын айқындау, тапсырмалардың мақсатқа жұмыс жасауын, сабақ талдау дағдыларын дамытумен жұмыстар жүрді. Командалық жұмыстың мақсат, міндеттері айқындалды. «Зерттеу, дәлелдер жинау дағдымызды қалай дамыта аламыз? » тренингін өткізу арқылы зерттеудегі дәлелдер жинау және зерттеу кезеңдерін игеріп, мектепте жүргізіліп жатқан зерттеу жұмыстарымызды жүйелеп, түзетулер енгізіп отырамын.Зерттеу кезеңдерін тиімді жүргізе алатын орта қалыптасты. Бастауыш сыныптан бастап баланың жобалар дайындауына, әлеуметтенуіне жол аштым. Мектепте зерттеу топтарын құрдым, оған мұғалімдер еркін және қызығушылықпен енді. Күнделікті үдерісте кездесіп жататын мәселелерді бірлесіп жоюдағы табысты жоба іске асты.Ең алғашқы зерттеу сұрағымыз «8 сынып білім алушыларының сабаққа қызығушылығын қалай арттыруға болады?» зерттеу сұрағымен топ жұмыс жасап, зерттеу нәтижесінде – баланың үнін ескеру, сабақтарда сынып ерекшелігіне сай технологияларды қолдану, сабақта саралау тәсілдерін ендіру керек деп шешіп, сыныпта барлық пән мұғалімдері проблемалы-зерттеу жұмысын жасады. Осындай жұмыстар үздіксіз жүргізу арқылы педагог зерттеуді жүргізуге, білімалушының мотивациясын жоғарылатып, білімінің сапасын арттыруға жол ашылды. Мұғалімдердің дамытылу керек дағдыларын дамытуда коучингтің алар орны ерекше. Проблеманы айқындап, қажетті педагогтермен коучингтегі игертілген дағдыларды коучтар сабаққа қатысу арқылы бақылап, бағамдау үлкен өзгеріс әкелді.Мысалы: «Сабақтағы білім алушылармен жұптық жұмысты қалай жүргізуге болады?» тақырыбындағы коучингті алсақ, жұптық жұмыс жасату дағдылары дамытылып, оны коуч сабағына қатысу арқылы бақылап, бағамдап әдістемелік сүйемелдеу жасайды, педагог әдістемелік тұрғыда қалыптасады.

«Шеберлік сабақтары», «Квест», «Хакатон», «Тимбилдинг», «Инсайт», «Дебат» ойындары арқылы педагогтерге жаңа технологиялар мен әдістерді, ЖИ-мен жұмыс дағдыларын, сабақтарға қатысу барысында анықталған кемшіліктерді жоюға бағытталған дағдыларды игерту де дұрыс жолға қойылған.Бұл жұмыстардың тақырыптары мен мақсаттарын да педагогтер жұмысындағы жеткіліксіз тұстарды зерттеп, талдау арқылы айқындаймын. 2025/26 оқу жылында өткен «Идея.Бірлік.Әрекет» хакатоны, «Біз біргеміз» тимбилдингі, «Мектепке дейінгі ұйым мен бастауыш мектеп сабақтастығы» квест, «Сабақтағы мұғалім қандай болмақ?» инсайт, «БП қазіргі заманауи білім беру адами құндылықты қалай дамытады?» дебат жұмыстарымды атауыма болады. Пән мұғалімдерінің өз пәні бойынша сайыстарға, семинар, конференцияларға қатысуы, іс-тәжірибелерінен жұмыстар қорғауы, мектепішілік озық тәжірибелерін таратуы, әдістемелік өнім дайындап, аудандық білім бөлімінің сараптамалық кеңесіне ұсыну. бекіту жұмыстары даму үстінде. Заманауи білім платформаларын, жасанды интеллектіні сабақтарға тиімді қолдана алу дағдыларын дамыту арқылы сабақ сапасын арттыруға бағытталған жұмыстар әдістемелік тақырыптық апталықтар мен әдістемелік калейдоскоп, шеберлік сабақтар арқылы іске асырамыз.Әрбір педагогтың

біліктілігінің, шеберлігінің дамуы, жас маманнан тәжірибелі маман болып қалыптасуы-мектептегі дұрыс жолға қойылған әдістемелік сүйемелдеу жұмысының нәтижесінен болмақ. Сапалы мектеп жұмысынан, сапалы білім шығады, ал сапалы білімді кім бере алады? Кәсіби білікті маман бере алады. Мұғалімдердің біліктілік санатының өсуіне де перспективті көзқарас қалыптасқан. Еңбек өтілдерімен қатар, кәсіби жетістіктерін бағамдап отыру арқылы педагогтардың сапалық құрамының да өсуіне жағдай жасалып отырады.Мектептегі әдістемелік сүйемелдеу жұмыстарының жүйесін айта келе, педагогтардың сапалық құрамы соңғы үш жылда +9%-ға , білім алушылардың білім сапасы +9.5%-ға өскендігін көруге болады.

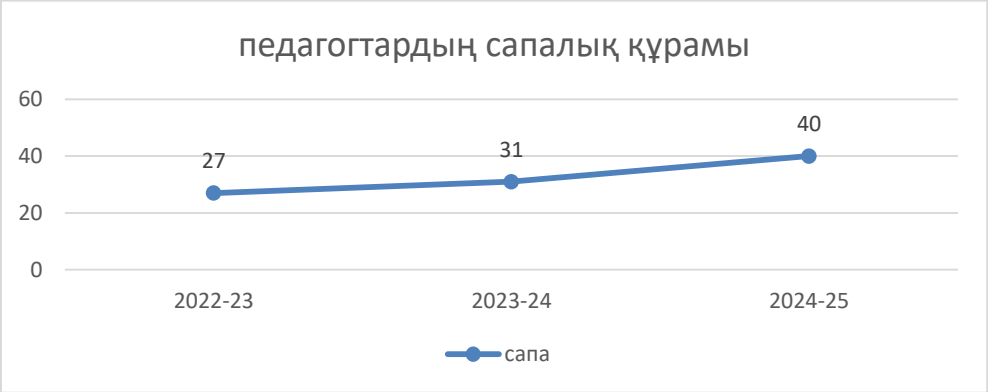

Мектептегі педагогтардың әдістемелік деңгейін көтеру, оларды мейлінше шыңдау- ол мектеп басшысының көшбасшылық қабілетіне тікелей байланысты дер едім.Мектеп басшысы осы зерттеу жұмыстарым менің басшылық мотивациямды оятып, жобалық, эксперименттік жұмыстарымды толыққанды жүргізе алуыма жол ашты. Әр педагогтың әдістемелік тұрғыда дамуына сеніммен көмек көрсете алу дағдымды дамытты дегім келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Орта білім беру ұйымдары педагогтерін әдістемелік сүйемелдеу. Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. Астана 2022 ж

2.Дж.В. Литтл «Кәсіби қауымдастық және оқытуға бағдарланған мектептің кәсіби дамуы» 2006ж

3.«НЗМ»ДББҰ ПШО «Басшыға арналған нұсқаулық» Астана 2018 ж

4.Адишева И.У, Ғабдоллақызы Б. редакциясымен «Іс-әрекеттегі зерттеу» Әдістемелік құрал. «НЗМ»ДББҰ ПШО 2012ж

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ»

Құдайберген Айман Төлеуғалықызы
Бастауыш сынып мұғалімі
Ахмет Байтұрсынов атындағы №26 негізгі орта мектебі
Қарағанды облысы, Қарқаралы ауданы, Ақтерек ауылы

Бастауыш сынып кезеңі-баланың оқу дағдылары қалыптасатын негізгі кезең. Сондықтан осы уақытта тиімді технологияларды қолдану аса маңызды.

Қазіргі білім беру кеңістігінде функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – стратегиялық міндеттердің бірі. Халықаралық зерттеулер нәтижелері оқушылардың мәтінді түсіну және талдау деңгейін арттыру қажеттігін көрсетеді. Оқу сауаттылығы – адамның

жазбаша мәтінді түсінуі, оны талдай алуы, ақпаратты өмірлік жағдаяттарда қолдана білуі. Мәтінді әрі жылдам, әрі дұрыс, әрі мазмұнды түсіне оқи білу—үлкен еңбектің жемісі.[8:15]

Бастауыш сыныпта оқу сауаттылығын жетілдіру жұмысын бастамас бұрын сынып оқушыларының оқу техникасына зерделеу кестесін жасау маңызды. Күнделікті жұмыс жүргізе отырып, оқу сауаттылығының өсу динамикасын анықтап, мониторинг жүргізу керек. Ұстаздар оқу процесін бастар алдында шәкірттердің ойын бір жерге шоғырландырып алуымыз керек. Ол үшін зерттеуші-педагог ретінде «Бағдаршам» әдісі немесе «Түрлі-түсті оқу» әдісін ұсынамын.

Орындалу тәсілі:оқушының алдына әртүлі түспен жазылған сөздері бар карточка таратып бересіз. Оқушы әуелі сөздердің түсін айтады, содан кейін берілген сөздерді оқиды.

Мысалы: Қара жасыл көк сары күлгін қоңыр қара қызыл ақ көк жасыл қара жасыл көк сары қара.

Бұл әдісті орындату арқылы баланың екі жақ ми бөлігінің арасында байланыс орнайды, балада бір мезетте екі машық пайда болады.

Сонымен қатар бастауыш сынып оқушыларымен кітап оқуға деген қызығушылықты арттыру, әдеби шығармалардың құндылығы мен мазмұнын дәріптеу мақсатында «Мен оқыған бір кітап» READx жобасын ұйымдастырған өте тиімді. **READx**-озық оқырманды анықтау және тамаша шығарманы оқуға кеңес беруге арналған алаң. Кітаптың қысқаша мазмұны, қоғамға берер пайдасы, жарнамалық түрде аталған кітапты оқуға шақыру. Нәтижесінде бастауыш сыныпта оқушының оқу дағдысы, оқу сауаттылығы қалыптасады. Оқушылар оқыған ертегілерінің маңызын зерттейді, оқи отырып қиялдайды, қажетті дағдыларды күнделікті өмірде қолданады, ертегі туралы шағын шығарма жаза алатын болады. Оқыған кітаптарынан алған әсерлерімен бөліседі, оқырмандарды шабыттандырады.

«Сөйлейтін қабырғалар» акциясының да берері мол. Оқушылар шығармашылықпен жұмыс істеп, дидактикалық материалдар арқылы өз ойын суреттермен безендіреді. Мысалы; мәтіндегі батыр кейіпкерді киіндіру үшін оқығаны бойынша елестете отырып, киім үлгісін таңдап алып, әңгімелеп, ойын толық жеткізуге тырысады. Сонымен қатар киіз үйдің бөлігін құрастырту арқылы оқушылардан сұрақ-жауап алып, сөйлеу шеберлігін жетілдіруге болады.

«Ұйқы алдындағы оқу» бастауыш сынып оқушылары үшін өте тиімді әдістердің бірі болып саналады. Оның мәні мынада: адам ұйықтар алдында оқиғаның, жағдайдың әсерімен ұйықтайды. 8 сағат ұйқы бойы ол әсер адамның миынан кетпейді, адамның ағзасы бұған үйреніп қалыптасқан.

Көркем шығарманың негізгі ой тірегін анықтап болмайынша, мәнерлеп, түсініп оқу мүмкін емес. 2-3-сыныптарда оқушылардың бірінің қатесін екіншісіне тапқызу тәсілі тиімді. Таспаға жазылап алынған көркем сөзді тыңдату, кейде жақсы мәнерлеп оқылған мен нашар оқылған мәтінді қатар жазып алып салыстырудың пайдасы бар. Әңгіме, ертегі, мысалдарды рөлге бөліп оқытқанда балалар қызығып оқиды. Сыныптан тыс оқудың түрі мен әдісі әр түрлі. Бірде кітапты талдау, бірде бірігіп кітап оқу, өздері ұнаған үзінділерін оқыту, бірде ойын, бірде инсценировка – ертеңгілік түрінде қолданса да болады. Мәтінді мұқият түсініп оқуды ұсыну. Мысалы: Наурыз-өте көнеден келе жатқан мейрам. Күні бүгінгі дейін ол жер шарындағы көптеген халықтардың дәстүрлі мейрамына айналып отырған мереке.

Бұрынғы қазақтар жақсылықты «Кие», жамандықты «Кесір», қысты «Зымыстан», жазды «Табысқан» деп атаған. Бір жылды әрқайсысы отыз күннен тұратын он екі айға бөлген. Жыл соңындағы санатқа кірмей қалған (5) 6 күн-(Бес қонақ) деп аталады. Осы бір жуанның жіңішкеріп, жіңішкенің үзілер, өлімнің әрі тартар, тірінің бері тартар қиын, қысталаң күндері халық тілінде «Өліара» деп аталады. Қазақтар осы 5(6) күнді өткізіп жібермей, жолға шықпайды. Қоныс аудармайды, жиын-той жасамайды.

Ұлыс күні қазақ елі үшін әрқашан қасиетті, киелі саналған. Ол күні қар не жаңбыр жауса «Нұр жауды», «Туар жыл жақсы болады» деп қуанған. [9:10]

Осы мәтін негізінде мынадай тапсырмалар берілсе, оқушылардың оқу сауаттылығы артары сөзсіз.

1-тапсырма. Осы мәтінге байланысты биылғы наурыздағы ауа-райы туралы не айтар едің? Өз ойыңды пайымдап жаз.

2-тапсырма. Ұлыстың ұлы күніне қатысты қандай ырым-тыйымдар, мақал-мәтелдер білесің?

3-тапсырма. Берілген тірек сөздерді пайдаланып, «Менің сүйікті мерекем» тақырыбында эссе жаз. Дайын тірек сөздер ұсыну: Қадірлі қонақтар, сыйлық, қызығушылық, тосын сый, өзіндік ерекшелігі бар, жаңұя.

Мұғалімдердің алдына қойылып отырған басты міндеттерінің бірі–оқытудың әдіс–тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру. Бүгінгі оқыту жүйесінде әр түрлі жаңа технологияларды пайдалану тәжірибеге еніп, нәтижелер беруде. Бұлар оқушының жеке қасиетін аша отырып, оқушының танымдық күшін қалыптастыру және білімін кеңейтуге, тереңдетуге жағдай жасайды. Жаңа педагогикалық технологиялар оқушының жеке тұлғалық күшін арттырып, шығармашылық ойының дамуында басты рөл атқарады. Қазіргі кезде білім мен техниканың даму деңгейі әрбір оқушыға сапалы және терең білім беруіне жағдай жасап отыр. Бастауыш сыныпта оқушы білімінің іргетасы қаланады. Іргетас қаншалықты берік қаланса, баланың болашағы да соншалықты жарқын болмақ. Сондықтан бала бойына білімнің қайнар бұлағын сіңіре отырып, білімді ұрпақ тәрбиелеу әрбір ұстаздың абыройлы борышы болып табылады. [7:8]

Мен өз мақаламды американдық жазушы Джордж Карлиннің сөздерімен аяқтағым келеді: «Балаларды оқуға үйрету соншалықты маңызды емес, балаларды оқығандары туралы ойлануға үйрету әлдеқайда маңызды!»

Оқу сауаттылығы жоғары оқушы-білімді, өз ойын еркін жеткізе алатын, ақпаратты талдай білетін тұлға. Сондықтан бұл бағыттағы жұмыс үздіксіз жүргізілуі тиіс.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы.**Бастауыш сыныптарда оқу сауаттылығын дамыту әдістемелік нұсқаулығы.** Астана, 2021ж

2. Н.С.Мутановна. **Оқу сауаттылығы бастауыш сыныпта.**2025ж

3. **«Балдырған»** республикалық балалар журналы №3, 2024ж

FROM THEORY TO PRACTICE: ФИЗИКА САБАҚТАРЫНДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУ

Құнанбай А.Ә. физика пәнінің мұғалімі,
Бағдаулет А.Т. ағылшын пәнінің мұғалімі
Мағжан Жұмабаев атындағы гимназиясы Қарағанды қ.

Функционалдық сауаттылық – оқушының табиғи құбылыстарды ғылыми тұрғыда түсіндіру, ақпаратты талдау, дәлелдеу және оны күнделікті өмірлік жағдаяттарда қолдана алу қабілеті. Ал физика сабақтарында ағылшын тілін қолдану осы қабілеттерді кеңейтіп, оқушының ғылыми терминологияны меңгеруіне, халықаралық дереккөздермен жұмыс істеуіне және жаһандық ғылыми ақпаратты түсінуіне мүмкіндік береді.

Физикалық заңдар мен құбылыстардың тұрмыстық техникада, көлік қозғалысында, денсаулық сақтау саласында, экологиялық үдерістерде және энергия үнемдеуде кең қолданылуы – оқушылардың ғылыми дүниетанымын қалыптастырудың негізі. Бұл мазмұн ағылшын тіліндегі терминдермен (force, pressure, energy efficiency, motion, safety, renewable energy және т.б.) байланыстырылғанда, оқушы тек физикалық мағынаны ғана емес, сонымен қатар халықаралық ғылыми коммуникация дағдысын да меңгереді.Осыған байланысты физика мен өмір арасындағы табиғи байланысты ағылшын тіліндегі өмірлік контекске құрылған тапсырмалар арқылы көрсету оқыту тиімділігін арттырады.

Мысалы:

Жағдаяттық есептер – көлік қозғалысының қауіпсіздігі туралы тапсырмаларда жылдамдық, тежелу жолы ұғымдарын ағылшын терминдерімен талдау;

Зертханалық жұмыстар – тәжірибе барысында құрал атауларын және өлшеу нәтижелерін ағылшын тілінде рәсімдеу;

STEM-жобалар – энергия үнемдеу немесе жаңартылатын энергия көздері тақырыбында шағын жобаларды ағылшын тілінде қорғау;

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, физикалық білімді өмірлік контекспен және ағылшын тіліндегі ғылыми мазмұнмен кіріктіру оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, сыни ойлауын дамытады және ғылыми дәлелдерге сүйене отырып шешім қабылдау қабілетін қалыптастырады. Сонымен қатар бұл тәсіл жаратылыстану сауаттылығын кешенді түрде дамытуға, халықаралық бағалау зерттеулеріне (PISA форматы) дайындықты күшейтуге мүмкіндік береді.

Қазіргі білім беру кеңістігінің стратегиялық міндеттерінің бірі – білім алушылардың алған білімін нақты өмірлік жағдаяттарда тиімді пайдалана алу қабілетін, яғни функционалдық сауаттылығын дамыту болып табылады. Қазақстанның халықаралық салыстырмалы зерттеулерге, соның ішінде PISA бағдарламасына қатысуы жаратылыстану бағытындағы құзыреттерді жаңа деңгейде қалыптастыру қажеттігін айқындап отыр [1]. Осы тұрғыдан алғанда, физика сабақтарында ағылшын тілін кіріктіре оқыту функционалдық сауаттылықты дамытудың маңызды педагогикалық тетігі ретінде қарастырылады.

Физика – табиғат заңдылықтарын ғылыми негізде түсіндіретін әрі күнделікті өмірмен тығыз байланысқан пән. Ал ағылшын тілі – заманауи ғылым мен технологияның халықаралық коммуникация құралы. Сондықтан физика мазмұнын ағылшын тіліндегі ғылыми терминологиямен, мәтіндермен және ақпарат көздерімен ұштастыру оқушылардың пәндік білімін тереңдетіп қана қоймай, олардың ғылыми ақпаратты талдау, салыстыру, интерпретациялау және практикалық жағдайда қолдану дағдыларын жетілдіреді.

Физика сабақтарында ағылшын тілін қолдану оқушылардың:

- ғылыми ұғымдарды екі тілде меңгеруіне;
- халықаралық дереккөздермен жұмыс істеуіне;
- жаһандық ғылыми жаңалықтарды түсінуіне;
- дәлелді пікір білдіру және ғылыми коммуникация жасау қабілеттерін дамытуына мүмкіндік береді.

Күнделікті өмірде кездесетін көптеген құбылыстар – тұрмыстық техниканың жұмыс істеуі, көлік қозғалысындағы қауіпсіздік ережелері, энергия үнемдеу жолдары, медициналық құрылғылардың әрекет ету принциптері – физикалық заңдарға негізделген. Осы процестерді ағылшын тіліндегі терминдер мен мазмұн арқылы талдау оқушының жаратылыстану сауаттылығын кеңейтеді және функционалдық білімін шынайы өмір жағдайында қолдануға жағдай жасайды. Физиканы өмірлік контексте және ағылшын тіліндегі мазмұнмен ықпалдастыра оқыту – білім алушының ақпаратты түсіну, талдау және оны практикалық міндеттерді шешуде пайдалану қабілетін арттырудың тиімді жолы. Мұндай интеграциялық тәсіл пәнге деген қызығушылықты арттырып, сыни ойлау, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау және ғылыми дәлелдерге сүйене отырып шешім қабылдау дағдыларын қалыптастырады [2].

Осы зерттеу аясында физика сабақтарында ағылшын тілін қолдану арқылы функционалдық сауаттылықты дамыту мүмкіндіктері әдістемелік тұрғыдан талданып, пәндік-тілдік кіріктірудің (CLIL элементтері) тиімді жолдары қарастырылады. Нәтижесінде физика мен ағылшын тілін ұштастыру оқушылардың жаратылыстану құзыреттерін кешенді дамытуға және халықаралық білім беру талаптарына сәйкес бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыруға ықпал ететіні негізделеді.

Зерттеу әдістері мен материалдар

Физика мен өмір арасындағы байланысты ағылшын тілінде оқыту арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған тәжірибелік-әдістемелік жұмыстар жүргізу барысында әртүрлі зерттеу әдістері қолданылды. Атап айтқанда, теориялық талдау, синтез жасау, ғылыми тұжырымдарды салыстыру және жалпылау, сондай-ақ өмірлік контекстке негізделген ағылшын тіліндегі оқу тапсырмаларын модельдеу әдістері тиімді деп танылды. Сонымен қатар, физика сабақтарында функционалдық сауаттылықты қалыптастыру тәжірибесін зерттеу, ағылшын тілінде берілген өмірлік жағдаяттық есептерді орындау барысын бақылау және оқушылардың оқу әрекетін диагностикалау әдістері пайдаланылды.

Зерттеу материалдары ретінде мектеп физика оқулықтары, оқу-әдістемелік кешендер, интерактивті тапсырмалар, цифрлық ресурстар, тұрмыстық техниканың физикалық моделдері, ағылшын тіліндегі контекстік тапсырмалар жиынтығы қолданылды. Сонымен қатар, бейнематериалдар, виртуалды зертханалар және онлайн платформалар функционалдық сауаттылықты дамыту құралы ретінде қарастырылды. Жиналған деректер зерттеу нәтижелерін талдау, бағалау және ағылшын тілін кіріктіре қолдану арқылы тиімді әдістемелік ұсыныстар әзірлеу үшін жүйелендірілді.

Талдау мен нәтижелер

Қазіргі ақпараттық қоғамда білім беру жүйесінің жетістіктері оқушының тек білім, дағды және дағдыларын емес, сонымен қатар пәндік құзыреттер мен функционалдық сауаттылық компоненттерін де қамтуы керек. Функционалдық сауаттылық жеке тұлғаның белгілі бір мәдени және әлеуметтік ортаға бейімделуін, ақпаратты түсіну, талдау, бағалау және практикалық жағдайда қолдану қабілеттерін білдіреді [3].

Ағылшын тілінде ұсынылатын функционалдық тапсырмалардың негізгі мақсаты – оқушыға физикалық білімді ғана беріп қоймай, оны күнделікті өмірлік жағдаяттарда тиімді пайдалана білуге дағдыландыру болып табылады. Мұндай тапсырмалар оқушыны сын тұрғысынан ойлауға, бағалауға және зерттеушілік дағдыларын дамытуға үйретеді [4].

Сондықтан қазіргі мектеп мұғалімдері физика сабағында ағылшын тілін пайдалана отырып, оқушылардың функционалдық ойлау қабілетін, шығармашылық дамуын және логикалық ойлау қабілеттерін қалыптастыруға ерекше назар аударуы қажет. Мұндай тапсырмаларды құрастыру және деңгейлеп беру мұғалімнің педагогикалық шеберлігіне тікелей байланысты.

1-сурет. Физика пәнінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын критериалдық тәсілмен бағалау үшін қолданылатын тапсырмалар

Практикаға бағытталған тапсырмалар арқылы оқушылар күнделікті өмірде кездесетін физикалық мәселелерді ағылшын тілінде орындайды. Бұл тапсырмалар оқушыларға теориялық білімді нақты тәжірибемен ұштастырып, функционалдық сауаттылықты дамытуға мүмкіндік береді.

Жағдаяттық тапсырмалар оқушылардың тікелей күнделікті тәжірибесіне байланысты болмауы мүмкін, бірақ олар болашақта әртүрлі пәндік салалардағы білімді қалай және қайда қолдануға болатынын түсінуге көмектеседі. Мұндай тапсырмаларда физикалық құбылыстар мен ағылшын тіліндегі ғылыми терминдер арқылы жағдай сипатталады, бұл оқушыларға пәндік және тілдік дағдыларды бірлесіп дамытуға мүмкіндік береді.

Пәнаралық тапсырмалар кезінде басқа пәндік аймақтың тілін (мысалы, биология немесе химия) белгілі немесе жанама түрде қолдана отырып, физика пәнінің мазмұны интеграцияланады. Бұл тәсіл оқушылардың логикалық ойлау, талдау және ақпаратты ағылшын тілінде интерпретациялау қабілеттерін жетілдіреді.

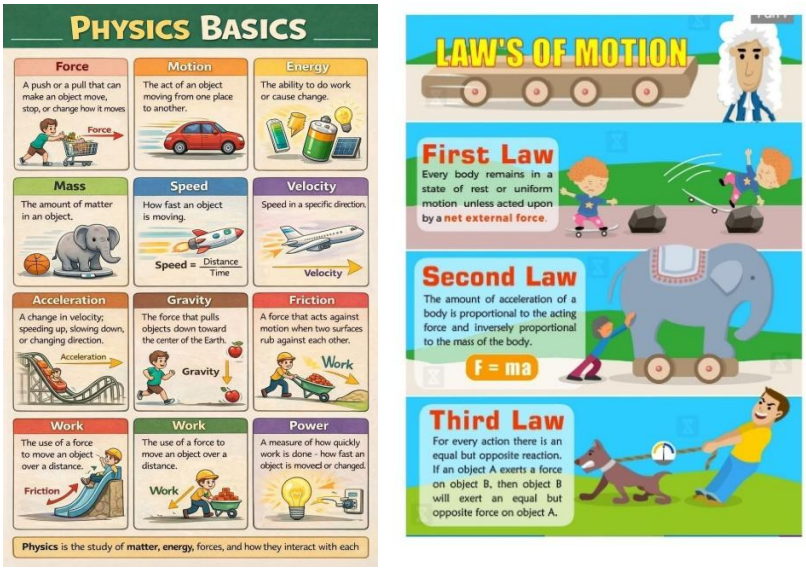

2,3-сурет. Физика пәніндегі негізгі терминдер мен олардың ағылшын тіліндегі анықтамалары

Пәндік тапсырмаларда физикалық жағдайлар сипатталады, мұнда тек физика пәнінің білімдерін қолдану қажет. Ал *мәтіндік тапсырмалар* нақты өмірлік жағдаяттарға негізделген және оқушыны шынайы өмірлік проблемаларды ағылшын тілінде шешуге үйретеді.[5]

Жоғарыда аталған тапсырмалар – физика сабақтарында критериалдық тәсіл арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын бағалау мен дамытуға арналған тиімді құралдар. Ағылшын тілінде ұсынылатын тапсырмалар оқушыларға ғылыми ақпаратты талдап, оны практикада қолдануға, логикалық ойлау мен зерттеушілік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Жүргізілген педагогикалық тәжірибелік зерттеу көрсеткендей, физика сабақтарында ағылшын тілін кіріктіре қолдану арқылы өмірлік, мәтіндік, жағдаяттық және практикаға бағытталған тапсырмаларды жүйелі түрде беру оқушылардың функционалдық сауаттылығын тиімді дамытуға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушыларға тек теориялық білімді меңгеруді емес, сонымен қатар оны нақты өмірлік және кәсіби жағдаяттарда қолдану қабілетін қалыптастырады.

Зерттеу барысында тәжірибелік сыныпта оқушылардың пәндік білім деңгейі мен функционалдық сауаттылығы едәуір артқаны байқалды: төмен деңгейдегі оқушылар саны азайып, орта және жоғары деңгейге көтерілгендердің үлесі өсті. Бұл физика сабақтарында ағылшын тілін қолдана отырып, өмірлік контексті және ғылыми терминологияны кіріктіру әдістемесінің тиімділігін дәлелдеді. Бақылау сыныбында айтарлықтай өзгерістер болмауы,

әдістемелік жүйенің мазмұны мен тапсырмалардың мақсатқа бағытталғандығы ғана оқу нәтижесіне нақты әсер ететінін көрсетті.

Осылайша, физика сабақтарында ағылшын тілін кіріктіре қолдану оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда заманауи, педагогикалық тұрғыдан тиімді және ғылыми негізделген тәсіл болып табылады. Бұл тәсіл оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады, теориялық білімді өмірлік жағдайларда қолдануға үйретеді және олардың жан-жақты дамыған, халықаралық стандарттарға сай тұлға болып қалыптасуына мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1.PISA 2025 жаратылыстану ғылымдарының тұжырымдамасы. [Электронды ресурс]. URL:https://pisa-framework.oecd.org/science-2025/kaz_kaz/.

2.Сарыбаева Ә.Х., Турмамбеков Т.А., Серікқызы А. Болашақ физика мұғалімдерінің функционалдық құзыреттілігін сын тұрғысынан ойлау технологиясы арқылы қалыптастыру // Ясауи университетінің хабаршысы. –2019. –No1 (111). –Б. 141–147.

3.«Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. [Электронды ресурс]. URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1200002050. (қаралған күні 03.01.2025).

4.KazNEB –Қазақ ұлттық электрондық кітапханасы https://kazneb.kz

5. PhET InteractiveSimulations–University of Colorado Boulder URL: https://phet.colorado.edu

ОТ ИДЕИ К РЕЗУЛЬТАТУ: РЕАЛИЗАЦИЯ ОБЛАСТНОГО ПРОЕКТА «ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ КЛАСС» В КГУ «ШКОЛА-ГИМНАЗИЯ № 17»

Максименко Н.В., директор,
КГУ «Школа-гимназия № 17»
г.Сарань.

С сентября 2022 года КГУ «Школа-гимназия № 17» города Сарани стала участником областного профильного Проекта «Педагог - это звучит гордо!» по созданию на базе образовательных учреждений профильных педагогических классов. Цель Проекта заключалась в развитии общественно-гуманитарного предпрофильного и профильного педагогического направления обучения для формирования у учащихся осознанной мотивации к выбору профессиональной деятельности, оказание помощи в самоопределении, социальной и психологической адаптации. Сам Проект рассчитан на несколько учебных лет и включает в себя работу с двумя целевыми группами. Первая группа - это обучающиеся 8-9 классов в рамках предпрофильной подготовки. Вторая целевая группа состоит из обучающихся 10-11 профильных (педагогических) классов. В начале пути по реализации областного проекта нами, на основании опроса обучающихся, были определены классы, в которых будет осуществляться работа, подготовлен «Паспорт реализации Проекта», в котором обозначены этапы реализации, индикаторы успешности. Главным индикатором успешности для нас является увеличение количества выпускников девятых и одиннадцатых классов, осознанно выбравших педагогические специальности и приступивших в дальнейшем к работе в образовательных организациях города. Сам Проект предполагает три этапа реализации. Первый этап «Подготовительный» реализовывался в августе - сентябре 2022 года. На втором этапе «Практическом» школа-гимназия № 17 находится сейчас (сентябрь 2022 - май 2026 года). И с июня 2026 года будет осуществлен переход на третий «Обобщающий» этап. Первый «Подготовительный» этап предполагал подготовку нормативных документов и программ в направлении «Педагогический класс». Он реализован полностью. В ходе реализации проходило ознакомление педагогического коллектива с нормативной базой, методической литературой по педагогической направленности. Творческой группой был составлен

«Паспорт реализации Проекта», разработано и утверждено в МК ОО города Сарани «Положение о педагогическом классе». Среди обучающихся и родительской общественности было проведено информирование об особенностях реализации Проекта в 8-9 предпрофильных и 10-11 профильных классов. Так, на 1 сентября 2022 года были определены две подгруппы педагогической направленности. Это 10 и 11 профильные классы с общим охватом в двадцать пять обучающихся. На данный момент в школе-гимназии функционируют два профильных класса с общим охватом в 38 обучающихся. Разработаны курсы по выбору для 10-11 классов в направлении педагогической профилизации в рамках реализации гимназического компонента. Курс по выбору «Педагогическая профилизация» для 10-11 классов в 2022 году был отмечен дипломом третьей степени в ходе работы областного форума «Билет в будущее». Тематика курсов по выбору и направления кружковой работы ежегодно отражаются в рабочем учебном плане. На основании «Паспорта реализации Проекта» и анализа работы за учебный год в августе ежегодно составляется «План реализации областного педагогического Проекта «Педагогический класс». В «Паспорте реализации Проекта» представлены следующие критерии успешности реализации проекта:

1. Организационно-педагогические условия;
2. Содержательная и методическая составляющая;
3. Образовательные результаты обучающихся;
4. Вовлечённость педагогов;
5. Социальная значимость и устойчивость проекта.

В таблице № 1 «Критерии и индикаторы» отражены основные показатели успешности реализации областного педагогического проекта.

Таблица № 1.

	Критерий	Индикаторы успешности
1.Организационно-педагогические условия		
.1	Наличие нормативно-правовой и организационной базы проекта	Разработаны и утверждены положение о «Педагогическом классе», план работы, система мониторинга, договоры о сотрудничестве с педагогическим колледжем/вузом
.2	Формирование команды проекта	Определены координатор, наставники, тьюторы; распределены функции и ответственность
.3	Наличие устойчивого партнёрства с образовательными организациями, соцпартнерами	Заключены соглашения о взаимодействии, реализуются совместные мероприятия, мастер-классы, проекты. «Дни открытых дверей», внутришкольный проект «Педагогическая стезя»
2. Содержательная и методическая составляющая		
.1	Разработан «Паспорт реализации Проекта», ежегодно составляется «План реализации» на учебный год, разработаны и реализуются программы курсов педа-гогической направленности	Наличие «Паспорта реализации Проекта» на период реализации, ежегодно составляется «План реализации» с учетом сильных и слабых сторон. Программы курсов по выбору соответствуют требованиям ГОСО и ориентированы на формирование профессиональных компетенций будущих педагогов
.2	Использование современных образовательных технологий	Применяются технологии проектного, исследовательского, цифрового обучения и прочие
.3	Организация практико-ориентированной деятельности	Обучающиеся активно участвуют в педагогических пробах, волонтёрских и наставнических проектах, «Днях открытых дверей», «Днях дублеров», ученическом самоуправлении, Школьном парламенте
3.Образовательные результаты обучающихся		
.1	Сформированность профессиональных интересов и мотивов	Повышение интереса к профессии педагога, участие в олимпиадах, конкурсах, фестивалях педагогического мастерства
.2	Развитие коммуникативных и лидерских компетенций	Участие в ученическом самоуправлении, дебатах, публичных выступлениях, конференциях

.3	Достижения обучающихся	Победы в конкурсах, выступления на конференциях, исследовательские и социальные проекты; положительная динамика достижений учащихся
4.Вовлечённость педагогов		
.1	Активное участие педагогов-наставников	Разработка методических материалов, проведение мастер-классов, сопровождение учеников, реализация школьного проекта «Педагогическая стезя»
.2	Повышение профессиональной компетентности педагогов	Участие в курсах, семинарах, конференциях по педагогическому наставничеству, профориентации
5.Социальная значимость и устойчивость Проекта		
.1	Расширение социального партнёрства	Взаимодействие с учреждениями образования, культуры, колледжами, вузами, соц.партнерами
.2	Позитивные отзывы учащихся и родительской общественности	Результаты анкетирования, интервью, мониторинга удовлетворённости участников, достижения. Результаты поступления в колледжи и вузы на педагогические специальности, динамика роста. Приток в школу молодых специалистов/выпускники
.3	Устойчивость Проекта и перспективы развития	Проект интегрирован в систему воспитательной и профориентационной работы школы; в наличии преемственность в системе «Школа-колледж/вуз»

Критерии и индикаторы успешности реализации областного профильного педагогического Проекта «Педагог - это звучит гордо!», разработанные в школе-гимназии № 17 города Сарани и апробированные в учебном процессе в течении четырех лет, могут стать основой для организации работы тех школ, которые только вступают в профильный Проект. Отметим, что за период реализации областного профильного Проекта, окончили 10-11 педагогические классы и подгруппы 68 обучающихся. За три учебных года на педагогические специальности после окончания девятого класса поступили в гуманитарные колледжи городов Сарань и Караганда 44 выпускника. В высшие учебные заведения РК и стран СНГ на педагогические специальности поступили 27 выпускников. Из них планируют, после окончания вузов, работать в КГУ «Школа-гимназия № 17» города Сарани три выпускника одиннадцатых классов.

Накопленный опыт, положительная динамика поступления выпускников на педагогические специальности и их готовность вернуться в родную школу в качестве молодых специалистов, позволяют с уверенностью говорить о перспективах дальнейшего развития педагогического класса и укрепления кадрового потенциала системы образования. Реализация областного профильного Проекта «Педагог - это звучит гордо!» в КГУ «Школа-гимназия № 17» убедительно подтверждает его востребованность, результативность и значимость в формировании устойчивой профессиональной мотивации обучающихся к выбору педагогической профессии.

ЖАҢАША ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ

Масахбаева Райхан Идрисовна
Зиядина Айдана Манненқызы
Теміртау қаласы «№17 ЖББМ» КММ
Бастауыш сынып мұғалімдері

Қазіргі білім беру жүйесі үздіксіз даму мен жаңашылдыққа бағытталған. Бұл бағыттың негізгі құрамдас бөлігі – педагогикалық технологиялар. Заманауи педагогикалық технологиялар дәстүрлі оқыту әдістерін жаңартып, білім алушының оқу процесіне деген қатынасын түбегейлі өзгертуге мүмкіндік береді. Қазіргі кезде педагогикада қолданыстағы

жаңа әдістер мен технологиялар оқушылардың танымдық қызығушылығын арттырып, олардың білім сапасын жоғары деңгейде қамтамасыз етеді. Педагогикалық технологиялар оқушыларға білім беру ісін жеңілдетіп, оқу процесін қызықты әрі тиімді ете алады. Олар оқушының жеке қасиеттері мен қажеттіліктеріне қарай бейімделіп, сабақ барысында оқушының белсенді қатысуын арттыруға мүмкіндік береді.

Білім беру жүйесіне жаңашылдық енгізу барысында педагогикалық технологиялардың маңызы зор. Заманауи педагогикалық технологиялар оқушылардың оқу іс-әрекеттерін дамытуға және жаңа ақпаратты меңгеру процесін жеңілдетуге мүмкіндік береді. Бұл зерттеу пәнінің өзектілігі бүгінгі таңда білім беру саласында енгізіліп жатқан жаңа технологиялар мен әдістердің тиімділігін зерттеу қажеттілігінен туындады. Сонымен қатар, педагогикалық технологиялардың нәтижелілігі мен олардың оқу процесіндегі тиімділігі педагогика мен білім берудің дамуындағы маңызды бағыт болып табылады. Қазіргі білім беру жүйесінде қолданылатын педагогикалық технологиялардың маңыздылығын зерттеу және олардың білім беру процесіндегі тиімділігін анықтау.

Маңыздылығы:

1. Заманауи педагогикалық технологиялардың теориялық негіздерін қарастыру.

2. Педагогикалық технологиялардың оқушылардың оқу сапасына әсерін талдау.

3. Қазіргі педагогикалық технологиялардың түрлерін және олардың қолдану саласын анықтау.

4. Педагогикалық технологиялардың оқу процесін жетілдірудегі маңыздылығын көрсету.

Педагогикалық технологиялар – бұл оқу процесін ұйымдастырудың жаңа әдістері мен тәсілдеріне негізделген жүйе. Ол оқыту процесін тиімді ету, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру және оқу сапасын жақсарту мақсатында қолданылатын әдістер мен құралдардың жиынтығы болып табылады. Заманауи педагогикалық технологиялар оқушыларды шығармашылыққа баулып, олардың жеке қасиеттерін дамытады. Оқытудың жаңа әдістері мен технологияларының ішінде білім беру процесіне ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану, проблемалық оқыту, жобалық әдіс, дифференциалды оқыту әдістері кеңінен қолданылып келеді.

Педагогикалық технологиялардың түрлері:

1. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар – компьютерлік техниканы, интернет ресурстарын, электронды оқулықтарды, оқу бағдарламаларын қолдану.

2. Проблемалық оқыту технологиясы – оқушының оқу процесінде проблемалық жағдайларды шешу арқылы білім алу әдісі.

3. Жобалық оқыту технологиясы – оқушыларға нақты проблемаларды шешуді тапсырма ретінде беру арқылы білім алуға бағытталған әдіс.

4. Дифференциалды оқыту – әр оқушының жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне сай оқыту әдісін таңдау.

Заманауи педагогикалық технологияларды қолданудың артықшылықтары:

- оқушылардың қызығушылығын арттырады – интерактивті құралдар мен цифрлық ресурстар оқушыларды белсенді оқуға тартады;

- білім сапасын жақсартады – оқу материалдары көрнекі, жүйелі әрі жеңіл меңгерілетін болады;

- өз бетінше білім алу дағдыларын дамытады – оқушылар ақпаратты іздеп, өңдеуге, талдауға үйренеді;

- жеке оқыту траекториясын құруға мүмкіндік береді – әр оқушы өз деңгейіне сай білім алады;

- топтық жұмыс және ынтымақтастық дағдыларын қалыптастырады - оқушылар бірлесіп жұмыс істеу, идеялармен алмасу арқылы коммуникативті қабілеттерін дамытады.

Зерттеу нәтижелері педагогикалық технологиялардың білім беру процесінде үлкен маңызға ие екенін көрсетеді. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен оқушылардың танымдық белсенділігі артып, оқу процесі қызықтырақ әрі тиімді болады. Сонымен қатар, проблемалық оқыту әдісі оқушылардың өз бетінше шешім қабылдау

дағдыларын дамытып, шығармашылық қабілеттерін арттырады. Жобалық оқыту оқушылардың топта жұмыс істеу, бірлесе әрекет ету, лидерлік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Дифференциалды оқыту әдісі әр оқушының жеке қабілеттері мен қажеттіліктеріне сәйкес оқу материалдарын ұсынуға мүмкіндік береді. Бұл қазіргі заманауи педагогикалық технологиялардың білім беру жүйесіндегі рөлін жан-жақты қарастыруда жатыр. Педагогикалық технологияларды тиімді қолдану оқушылардың білім алу деңгейін арттырып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға әсер етеді.

Теория мен практика арасындағы байланыс педагогикалық технологиялардың тиімділігін анықтауда маңызды рөл атқарады. Теориялық білімді іс жүзінде қолдану арқылы педагогикалық технологиялардың тиімділігі мен ықпалын нақты нәтижелер арқылы бағалауға болады. Қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды тиімді пайдалану –оқыту процесінің сапасын арттырудың маңызды факторы. Мұғалімдер инновациялық әдістерді меңгеріп, оларды оқытуда дұрыс қолдана білсе, оқушылардың білім алуға деген ынтасы артып, олардың сыни ойлау, шығармашылық және зерттеушілік қабілеттері дамиды.

Әдебиеттер:

1. Айтжанова, Ж.Б. Педагогикалық технологиялар мен инновациялық әдістер. –Алматы: Қазақ университеті, 2020.

2. Қасымова, Ә.М. Заманауи педагогикалық технологиялардың негіздері. – Астана:Келешек баспасы, 2019.

АНА ТІЛІ САБАҒЫНДА 1-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖӘНЕ БІЛІМ САПАСЫ

Мизембаева Тоғызжан Джаманкараевна
бастауыш сынып мұғалімі
Қарағанды обл. Осакаров ауд.
Қ. Сәтбаев атындағы тірек мектебі (РО) КММ

Тірек сөздер: функционалдық сауаттылық, білім сапасы, педагогикалық технологиялар, ана тілі, бастауыш сынып.

Кіріспе. Қазіргі заманда білім беру саласының алдында тұрған басты міндеттердің бірі – оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту арқылы білім сапасын арттыру. Білім беру жүйесі тек қана ақпаратты жеткізу емес, сонымен қатар оны іс жүзінде қолдана алатын, сыни тұрғыдан ойлайтын тұлғаларды тәрбиелеуге бағытталған. Бұл мақсатта педагогикалық технологиялардың рөлі ерекше. Ана тілі сабағында 1-сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту мен білім сапасын арттыру қазіргі қоғамның талаптарына сай бола отырып, оқушыларды жаңа өмір талаптарына бейімдеуге көмектеседі. Бірақ, біз бұл мақсатқа қалай жетеміз? Жаңа технологиялар мен әдістемелер қандай рөл атқарады?

Зерттеудің мақсаты – ана тілі сабағында 1-сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған педагогикалық технологияларды анықтау және оларды тиімді қолдану жолдарын ұсыну. Бұл тұрғыда негізгі міндеттер – оқушылардың оқу дағдыларын қалыптастыру, ойлау қабілетін дамыту, және олардың ана тіліне деген қызығушылығын арттыру. Мұндай міндеттерді жүзеге асыру үшін, зерттеу нысаны ретінде бастауыш сынып оқушыларының оқу процесі, ал пәні ретінде ана тілі сабағының мазмұны мен әдістемелері таңдалды.

Зерттеу барысында қолданылған әдістер әртүрлі әдістемелік тәсілдерді қамтиды: бақылау, тәжірибе жүргізу, сауалнамалар, және педагогикалық эксперименттер. Бұл әдістер арқылы біз оқушылардың оқу процесін қалай қабылдайтынын, қандай қиындықтарға тап болатынын және оларды қалай жеңуге болатынын анықтаймыз. Сонымен қатар,

инновациялық технологиялардың білім сапасын арттырудағы тиімділігін бағалау барысында аналитикалық және статистикалық талдау әдістері де қолданылды.

Осылайша, зерттеу ана тілі сабағында функционалдық сауаттылықты дамытуға бағытталған педагогикалық технологиялардың маңыздылығы мен олардың білім беру процесіндегі рөлін аша отырып, қоғамның білім сапасын арттырудағы қажеттіліктеріне жауап береді. Бүгінгі таңда білім беру жүйесінің алдында тұрған ең маңызды сұрақ – оқушыларды қалайша жаңа заманның талаптарына сай етіп тәрбиелеу мәселесі. Бұл сұраққа жауап табу үшін бізге жаңа көзқарастар мен тиімді педагогикалық шешімдер қажет.

1 сыныпта бұл дағдыны дамыту оқу негізін қалыптастырудың басты мақсаты болып табылады: сөздік қордың өсуі, дыбыстарды ажырату және қарапайым мәтіндерді түсіну — барлығы оқушыны болашақ оқу процесіне дайындайды.

Білім сапасын арттыру және функционалдық сауаттылықты дамыту мәселелері қазіргі қоғамда ерекше маңызды болып табылады, себебі олар болашақ ұрпақтың бәсекеге қабілеттілігін арттыруға бағытталған. Осы орайда, зерттеудің мақсаты мен міндеттері білім беру саласындағы өзекті мәселелерді шешуге септігін тигізеді, сондай-ақ педагогикалық тәжірибеге жаңа көзқарастар енгізуге мүмкіндік береді.

Функционалдық сауаттылықтың технологиясының маңызы мен тиімділігі

1. Мотивацияны арттыру 2. Логика мен шығармашылық 3. Тілдік да

		
Оқушылардың қызығушылығын оятады, сабаққа деген ынтаны көтереді.	Әріптер мен сөздермен ойындық тапсырмалар логикалық ойлауды дамытады.	Диалог құру арқылы сөйлеу, тыңдау және сөздік қорды молайту оңай жүзеге асады

Функционалдық сауаттылыққа арналған тапсырмаларының құрылымыен әдістемелік негіздері

Қысқа және нақты. Тапсырмалар қысқа алгоритмдерден тұрады — балалар тез түсінеді және қатысады.

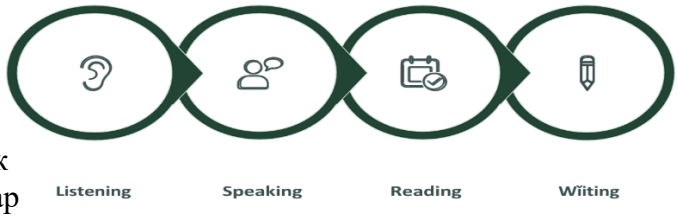

*Топтық және жеке жұмыс.*Командалық ойындар әлеуметтік дағдыларды дамытады, жеке тапсырмалар дербестікті күшейтеді.

Жасқа сай материал.

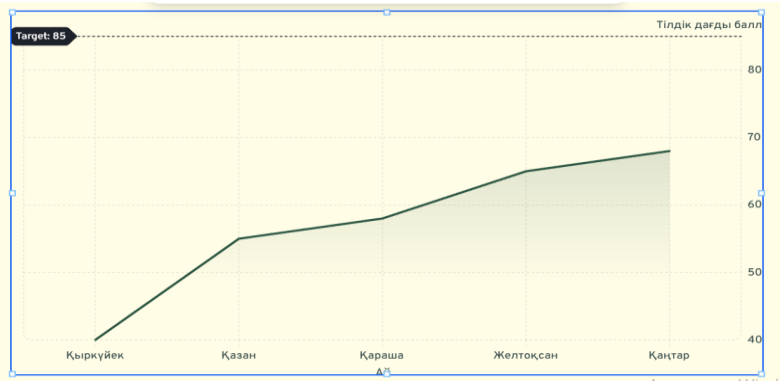

Көрнекі құралдар мен қарапайым мәтіндер — оқу әлеуетін арттырудың негізі.

Функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары

Диаграммада көрсетілген тәртіп — есту мен түсінуден бастап сөйлеу, оқу және жазуға дейінгі кешенді даму жолы. Ойындар әр қадамды қызықты әрі интерактивті түрде бекітуге

мүмкіндік береді.

Мысалы, «Сұрақ-жауап» ойыны оқушыларға дұрыс жауап беру дағдыларын қалыптастырады, ал «Әріптерден сөз құрау» жаттығуы жазу және оқу дағдыларын нығайтады.

Білім сапасына әсері

График көрсеткендей, ойын элементін жүйелі енгізген жағдайда оқушылардың тілдік дағды баллы айдан-айға өседі. Мұғалімдердің бақылауы мен кері байланысы білім сапасын жақсартады.

Қорытынды

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту қазіргі білім беру жүйесінің ең маңызды аспектілерінің бірі болып табылады. Бұл үдеріс халықаралық тәжірибелерден, әсіресе Финляндияның білім беру жүйесінен үйренуге болатын көптеген тиімді тәсілдерді қамтиды. Финляндияның оқушыларды шығармашылыққа және өздігінен білім алуға ынталандыратын әдістемелері Қазақстандағы білім беру жүйесіне де жаңа серпін беруі мүмкін.

Практикалық тұрғыдан алғанда, функционалдық сауаттылықты дамыту тек білім сапасын арттырумен шектелмей, сонымен қатар оқушылардың өмірлік дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Бұл оқушылардың болашақта табысты болуына, олардың қоғамға икемді және пайдалы азаматтар ретінде қатысуына мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі (APA форматында, 2018–2025)

1. Измагамбетова, Р., Ospanbekova, M., Akhmetova, G., Nurbekova, S., & Kozhamkulova, N. (2025). Developing functional literacy of primary school students based on intellectual and creative speech skills. *Pedagogy and Psychology*, 61(4), 91–99. https://doi.org/10.51889/2960-1649.2024.61.4.011 (journal-pedpsy.kaznpu.kz)
2. Сакупова, М. Б., & Аренова, А. Х. (2025). Инновациялық оқыту технологиялары арқылы бастауыш сынып оқушыларының цифрлық сауаттылығын дамыту. *Hamkor Konferensiyalar*, 1(13), 108–114. (academicsbook.com)
3. Мақажанова, Р. Б. (2024, мамыр 23). Үш өлшемді әдістемелік жүйе – функционалдық сауаттылықты жетілдіру құралы. *Білім айнасы газеті*. (bilimainasy.kz)
4. «Қазақ тілін оқытуда функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың ғылыми-әдістемелік негіздері» әдістемелік құрал. (2026). *UST.kz*. (ust.kz)
5. «Функционалдық сауаттылық- сапалы білім берудің кепілі». (2025). *UST.kz*. (ust.kz)
6. «Мектепте білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру теориясы мен практикасы» республикалық ғылыми-тәжірибелік конференциясы. (2025). *Astana-modern.edu.kz*. (astana-modern.edu.kz)
7. Республикалық ғылыми-әдістемелік, педагогикалық біліктілікті арттыру орталығы. (2024, наурыз 20). Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша педагогтердің құзіреттілігін жетілдіру. *Bilimkeruen-edu.kz*. (bilimkeruen-edu.kz)
8. Тіл мен әдебиетті құндылық бағдарлы оқытудың әдістемелік мәселелері. (2026). *Wikipedia*. (ru.wikipedia.org)
9. Жиынтық бағалау. (2026). *Wikipedia*. (ru.wikipedia.org)
10. Teaching Literacy Effectively in the Primary School. (2002). Routledge. *(Ескертпе: дереккөз 2002 жылы шыққан, бірақ әдістемелік негіз ретінде қолдануға болады, алайда 2018–2025 аралығында шыққан заманауи дереккөздер басым болуы тиіс.)* (routledge.com

ТАРИХ ПӘНІНДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТУ ТӘЖІРИБЕМНЕН

Мукашева Сағыныш Рымжановна
Қарағанды қаласы

Қазіргі таңда білім беру парагдимасы өзгеріп, білім берудің мазмұны жаңарды, білім беруге деген жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды. Білім беру саласында болып жатқан ауқымды өзгерістер түрлі бастамалар мен түрлендірулерге кеңінен жол аша отырып, тәрбие мен білім беру ісін жоғары деңгейге көтеруді қажет етеді. Қазіргі заман оқытушынен тек өз пәнінің терең білгірі болуы емес, тарихи - танымдық, педагогикалық - психологиялық сауаттылық және ақпараттық сауаттылық талап етіледі. Ендеше кез келген оқытушының бойында ақпараттық құзыреттілік қалыптасуы тиіс. Ақпараттық құзыреттілік - ақпараттық мультимедиялық технологияларды пайдалана отырып, түрлі ақпаратпен теориялық білім мен тәжірибені ұштастыра отырып қолдана алу деген ұғымды білдіреді. Инновациялық әдістерді баланың білім деңгейіне және жас ерекшелігіне қарай оқу үрдісінде пайдалану негізгі міндет болып табылады.

Мұғалім әрбір кезеңде қолданатын оқыту үлгілеріне (жеке, жұптық, топтық, бүкіл сыныптық), оқытудың әдіс-тәсілдеріне мән беруі керек, себебі белсенді сабақта мұғалім мен білім алушының атқаратын қызметі мен іс-әрекеттерінде үлкен өзгеріс бар; сабақты жоспарлағанда мұғалім педагогикалық іс-әрекетінің мазмұнын анық көрсетеді, яғни өзінің және білім алушыларының орындайтын әрекеттерін ашып көрсетеді. Белсенді сабақта білім алушылардың әрекеті танымдық, коммуникативтік және өзін-өзі басқару тұрғысында көрініс табады. Оқу мақсаттары нені оқып-білу және нені бағалай алу керектігін көрсетеді. Егер нәтижесінде неге қол жеткізуіміз керектігін білмесек, оқу мен оқытудың табыстылығын бағалау да мүмкін емес. Бағалау критерийлері оқу мақсатына жетуге бағытталған қадамдар ретінде қарастырылады. Бағалау критерийлерін нақты анықтамай қалыптастырушы бағалауды тиімді жүргізу мүмкін емес. Сабақтың әдістемелік жобасын құру барысында мұғалім белсенді оқу әдістерін ұтымды қолдану арқылы оқу мақсаттарының орындалуына барынша қол жеткізуді ұстанады. Мұнда оқу-танымдық үдерістердің табыстылығына әсер ететін ынталандыру, жағымды психологиялық орта орнату, білім алушылардың жеке және жас ерекшеліктерін ескеру сияқты маңызды мәселелерді басты назарға алу керек.

Жаңаша білім беру жүйесінде белсенді оқытудың әдістері жеке тұлғаның қалыптасуында маңызы зор. Оқытудың белсенді әдістері-оқу материалын игеру үдерісінде білім алушыларды белсенді ойлау және практикалық әрекетке итермелейтін әдістер. Белсенді оқыту мұғалімнің дайын білімді баяндауына, оларды есте сақтауы мен қайта жаңғыртуына емес, білім алушылардың белсенді ойлау және практикалық әрекет үдерісінде өз бетінше білімдер мен біліктерді меңгеруіне бағытталған әдістер жүйесін пайдалануды білдіреді. Белсенді оқыту әдістерінің ерекшеліктері олардың негізінде практикалық және ойлау әрекетіне ояту жатыр. Онсыз білімдерді игеру алға жылжушылық болмайды. Оқытудың белсенді әдістерінің пайда болуы және дамуы оқытудың алдына білім алушыларға білім ғана беріп қоймай, танымдық қызығушылықтар мен қабілеттердің, шығармашылық ойлаудың, өз бетінше ақыл-ой еңбегінің қалыптасуы мен дамуын қамтамасыз ету т.б. жаңа міндеттер қойылумен байланысты.

Белсенді оқытудың мәні-оқу үдерісі іс жүзінде барлық білім алушы таным үрдісіне тартылатындай болып ұйымдастырылуында. Сабақтың тиімділігін және табыстылығын қамтамасыз ету- мұғалімнің айтарлықтай күш-жігерін жұмсауын қажет етеді. Дегенмен, сабақтың тиімділігін арттыру әрбір педагогтің қолынан келетіні анық. Тиімді сабақты ұйымдастыруда кездесетін мәселелер: сабақта қолданатын әдіс-тәсілдердің бірсарындылығы; сабақта уақытты тиімді қолданбау; проблемалық оқыту элементтерін сирек қолдану; сабақта АКТ тиімді қолданбау; барлық білім алушылардың танымдық әрекетке тартылуын қамтымау; сабақтың және тапсырмалардың логикалық құрылымына мән бермеу; сабақта көрнекі құралдардың жеткіліксіздігі; жаттығулар мен тапсырмаларды немқұрайлы таңдау; оқушыларды шектен тыс көп тапсырмалармен жалықтыру.

Аталған қиындықтарды шешу жолдарының бірі-сындарлы оқыту теориясын басшылыққа алып сабақты белсенді әдістер қолдану арқылы тиімді жоспарлау болып

табылады. Мұғалім шеберлігі қандай болмақ? Мұғалімнің әр сабаққа дайындаған тапсырмасының өзі бірқалыпты деңгейде болмауы керек. Сол себепті шығармашыл білім алушыға күрделі әрі сыни тұрғыда ойландыруға жетелейтін тапсырмалар беріп отыруы керек. Өз тәжірибемнен бірнеше инновациялық тәжірибелерді ұсынғым келеді:

- «Хан мен халық» психологиялық ойындарымен сабақты ұйымдастырған өте тиімді. Оқушылар «Хан» дегенде жалғыз жүреді. Ал мысалы «халық 3» десе үшеуден бірігеді. Төрт десе төртеуден. Артында қалған оқушы үй тапсырмасын бірінші бастайды.

- Миға шабуыл «4 сөйлем 1 сөз» әдісі арқылы сабақ тақырыбын болжауға болады.

Мысалы: Суретте не көрдіңдер?Бүгінгі сабағымыз қалай аталуы мүмкін? Деген сұрақтар қойылып сабақ тақырыбы ашылады.

- Интерактивті тақтада онлайн «Бақытты сәт айналымы. Мына берілген сілтеме сол ойын сілтемесі. https://ru.piliapp.com/random/wheel/

- «Стоп кадр» әдісі Бейнекөрсетілімнің басы көрсетілген соң оқушылары жалғасын өздері тұжырымдайды.

Бейнероликті көрсету арқылы оқушыларға сұрақтар беріледі. Бейнеролик пен жұмыс жасатқан кезде қосымша ақпарат мәтін беріледі.

Қазақ әскерінің қолбасшысы кім болды?

Батыр қонтайшының әскерінің саны қанша болған?

Орбұлақ қай жерде орналасқан?

Қазақ сарбаздарының саны неге аз болды?

Жәңгірді неге «Салқам Жәңгір» деп атаған?

Орбұлақ шайқасында қазақ жасағы тарапынан қандай ұтымды әскери тәсілдер қолданылды?

Жеңіске жеткізген бірнеше себептерді атаңыз.

«Жанкештілік» деген ұғымды қалай түсінесіңдер?

- «Ойлан, жұптас, талқыла» стратегиясы арқылы топтық жұмыстар ұйыдастыруға болады.

- «Жылдам тест» әдісі де сабақты бекітуге өте тиімді әдістер бола алады.

- Бағалау көрсеткіштерін тиімді қолдану да сабақтың нақты, қызықты өткізілуіне тиімді болады.

Сабақта белсенді әдістер қолдану білім алушының өзіндік рефлексия жасау дағдыларының дамуына, сыныптағы жалпы жұмысқа үлес қосып, қатысқанын сезінуге, оқу үдерісінің белсенді мүшесі болуына, танымдық белсенділігінің артуына мүмкіндік береді. Сондай-ақ , мұғалімнің сабағын қызықты ұйымдастыруына, білім алушыларының танымдық әрекетін күшейтіп, өзінің кәсіби шеберлігін шыңдай түсуіне ықпал етеді.

Оқу пәндері арасында байланыс орнату білім беру бағдарламасының аясын кеңейтіп, теңестіреді, тереңірек білім алуға мүмкіндік береді, көптеген дағдыларды қалыптастырады, түсінік пен дағдыларды дамытуға көмектесе алады, оқудың анағұрлым саналы меңгерілуіне көмектеседі, оқуға деген уәжді арттыра алады.

Білім алушылардың қажеттілігін қанағаттандыру тәсілінде білім алушылардың оқуға қолдау көрсету мақсатында тексеру және кері байланыс ұсынылады. Яғни, уәжді және өзін-өзі бағалау деңгейін арттыра отырып қай бағытта оқыту керектігі анықталады. Сонымен бірге білім алушылардың өз жұмысын жақсартуына мүмкіндік беріп, білім алушылардың барынша тиімді оқу жолдарын түсінуіне көмектеседі.

Қорыта айтқанда,оқытуда жаңа идеяларды әр сабақта жан-жақты қолданып, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып, жүйелі түрде қолдану-заман талабы болып отыр. Менің тарих оқытушы ретінде алдыма қойған басты мақсатым: мәдениетті түрде білімді, іскер, жеке тұлғаны дамыту, ұлтымыздың рухын көтеру,осы мақсатқа жететіндей тиімді жол іздеу. Сол себепті сабақты идеялық жағынан ғылыми негізде, өмірмен байланысты ұйымдастыру студенттің қызығуын, білім құмарлығын таныту, әр сабақта студенттерді ойлануға, өздігінен ізденіс жасауға баулып, ойын ауызша, жазбаша жинақтап баяндай білуге, мәдениетті сөйлеуге үйрету – әрбір ұстаздың абыройлы борышы.

Әдебиеттер:

1. Интерактивтік әдістеме. Алматы, 2001.

2. Г. Тұрымтаева «Инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану жолдары». Қазақстан тарихы. 2009.

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Мусабекова Назгуль Сериковна-музыка жетекшісі
Қарағанды облысы, Балқаш қаласы,
15 мектеп-лицейі "Таңшуақ" шағын орталығы

Қазіргі кезеңде білім беру жүйесінің алдында тұрған негізгі міндеттердің бірі – сапалы білім беру арқылы бәсекеге қабілетті, шығармашыл тұлға қалыптастыру. Бұл міндет мектепке дейінгі ұйымдардан бастау алады. Өйткені мектепке дейінгі кезең – баланың жеке тұлғасының негізі қаланатын шешуші уақыт.

Музыка сабағы – баланың жан-жақты дамуына ықпал ететін ерекше білім беру саласы. Музыкалық іс-әрекет барысында бала тыңдайды, орындайды, сезінеді, салыстырады, талдайды, қиялдайды. Сондықтан музыка жетекшісінің кәсіби шеберлігі мен қолданатын педагогикалық технологиялары білім сапасына тікелей әсер етеді.

Білім сапасы ұғымының мазмұны

Ғылыми әдебиеттерде білім сапасы білім алушының меңгерген білім, білік, дағды деңгейімен, тұлғалық және әлеуметтік құзыреттіліктерімен анықталады. Мектепке дейінгі ұйымда білім сапасы баланың даму динамикасымен, танымдық белсенділігімен және шығармашылық қабілетімен сипатталады.

Музыка сабағында білім сапасының көрсеткіштері:

- музыканы қабылдау деңгейі;
- ырғақты сезіну қабілеті;
- таза әрі мәнерлі ән айту;
- сахналық мәдениет;
- шығармашылық белсенділік.

Педагогикалық технологиялардың тиімділігі

1. Ойын технологиясы

Ойын – мектеп жасына дейінгі баланың жетекші іс-әрекеті. Музыкалық-дидактикалық ойындар арқылы балалардың есту қабілеті, зейіні, есте сақтауы дамиды.

Менің тәжірибемде «Әуенді жалғастыр», «Қай аспаптың үні?», «Ырғақты қайтала» ойындары жүйелі қолданылады. Нәтижесінде балалар музыкалық дыбыстарды тез ажыратып, ырғақты дәл орындауға үйренді.

2. Дамыта оқыту технологиясы

Дамыта оқыту технологиясы баланың ойлау және қиялдау қабілетін дамытуға бағытталған. Музыка сабағында бұл технология импровизациялық тапсырмалар арқылы жүзеге асырылады.

Мысалы, балаларға белгілі бір әуенге сәйкес қимыл ойлап табу ұсынылады. Бұл олардың шығармашылық белсенділігін арттырып, өзін еркін көрсетуіне мүмкіндік береді.

3. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар

АКТ құралдарын қолдану сабақтың көрнекілігін арттырып, материалды тез әрі сапалы меңгеруге ықпал етеді. Музыка жетекшісі интерактивті презентациялар, бейнежазбалар, дыбыстық материалдар арқылы балалардың қызығушылығын арттырады.

Ұлттық аспаптарды таныстыру кезінде олардың дыбысын тыңдату мен бейнесін көрсету балалардың есте сақтауын күшейтеді.

4. Денсаулық сақтау технологиясы

Музыка сабағында дауыс жаттығулары, тыныс алу гимнастикасы, қимыл-қозғалыс элементтері кеңінен қолданылады. Бұл балалардың денсаулығын сақтауға және дауыс аппаратының дұрыс дамуына әсер етеді.

Жүйелі жүргізілген артикуляциялық және тыныс жаттығулары ән айту сапасының жақсаруына ықпал етті.

5. Жобалау технологиясы

Жобалау әдісі балалардың зерттеушілік және коммуникативтік дағдыларын дамытады. «Ұлттық аспаптар әлемі» жобасы барысында балалар ата-аналарымен бірге ақпарат жинап, шағын таныстырылым жасады. Бұл әдіс отбасылық ынтымақтастықты нығайтып, білім сапасын арттырды.

Зерттеу нәтижелері

Жүргізілген педагогикалық жұмыс нәтижесінде:

- балалардың музыкалық есту қабілеті жақсарды;
- сахнада өзін ұстау мәдениеті қалыптасты;
- шығармашылық белсенділік артты;
- топтық жұмыс дағдылары дамыды.

Бұл көрсеткіштер педагогикалық технологияларды жүйелі қолданудың тиімділігін дәлелдейді.

Мектепке дейінгі музыка сабағында эксперименттік жұмыс барысында балалардың музыкаға қызығушылығы артып, шығармашылық белсенділілгі дамыды. Тәжірибе нәтижесінде тәрбиеленушілердің ән айту, есту қабілеті, ырғақты сезіну, музыкалық аспаптарды ажырату қабілеттері жақсарды. Сонымен қатар балалардың сахнада еркін қозғалуы, топпен жұмыс жасауы және өз ойын шығармашылық түрде жеткізу дағдылары қалыптасты десе болады.

Қорытындылай келе, білім сапасын арттыру – мектепке дейінгі ұйымның басты міндеттерінің бірі. Музыка сабағында заманауи педагогикалық технологияларды тиімді пайдалану баланың тұлғалық дамуына, шығармашылық әлеуетінің ашылуына және

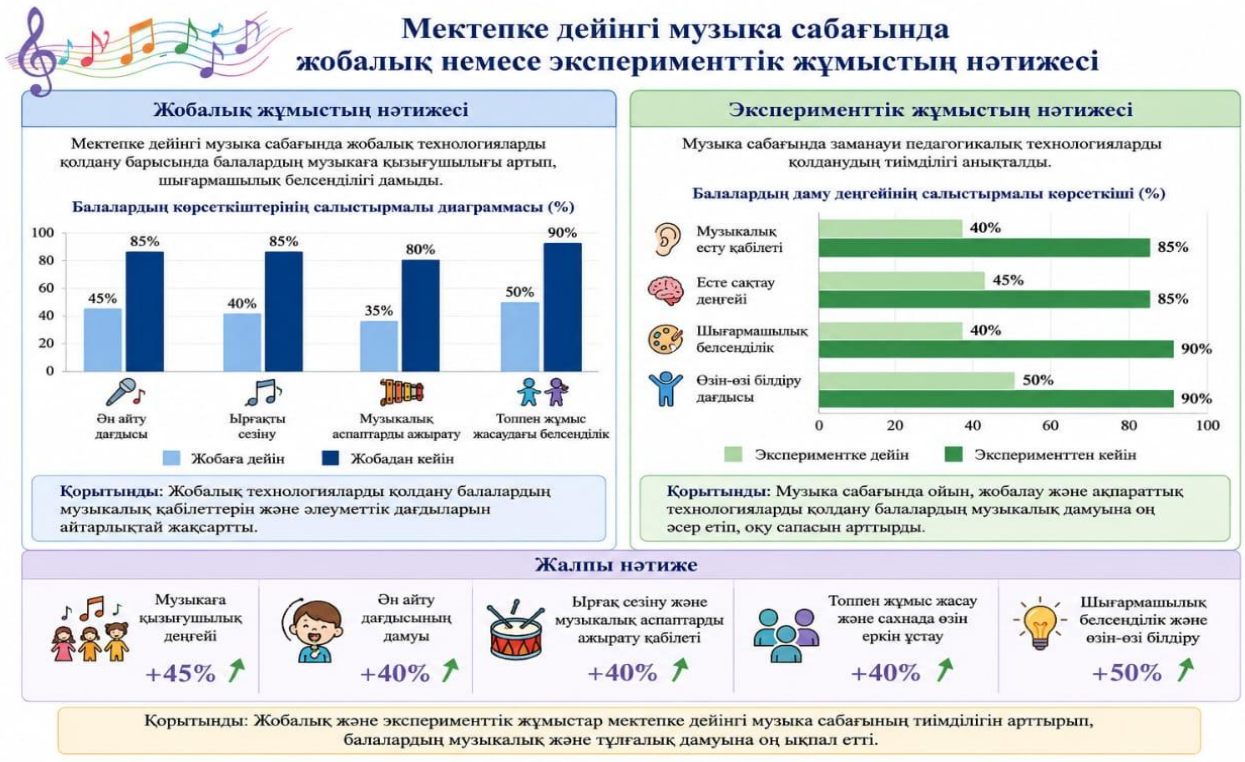

эстетикалық тәрбиесінің қалыптасуына ықпал етіп, оқу сапасын арттыратынын көрсетті.

Музыка жетекшісінің кәсіби құзыреттілігі, инновациялық әдістерді меңгеруі және тәжірибеде қолдануы – сапалы білім берудің негізгі шарты болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана.
2. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты.
3. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. – Москва: Просвещение.
4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – Москва: Народное образование.
5. Запорожец А.В. Развитие произвольных движений. – Москва.
6. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту әдістемесі бойынша оқу құралдары.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫСЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ САХНАЛАУ ӘДІСІНІҢ РӨЛІ

Мусина Арнагуль Акатаевна
Ақтоғай ауданы
«Ә. Бөкейхан атындағы тірек мектебі (РО)
жанындағы интернаты» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі

Тіл байлығы- ой байлығы. Ой байлығын дамытатын, қуаттайтын- көркем әдебиет. Бастауыш сыныптарда оқушының тілдік қорын байытудың басты бағыты – көркем әдебиет. Ертегі, тақпақ, жұмбақ, жаңылтпаш, санамақ, ән мен күй әуендерін тыңдату, көркем шығарма жанрларын айыра білуге үйрету-ұстаздың қажырлы еңбегінің үлесінде. Бұл мұғалімге үлкен шеберлік пен үлкен жауапкершілікті жүктейді. Бастауыш сынып оқушылары «Әліппе» оқып үйренгеннен-ақ түрлі-түсті, оқиғасы қызық, көркем кітаптарды өз бетімен оқи бастайды.

Кейіпкерлердің қызықты оқиғаға толы өмірлері, олардың бастарынан кешкен түрлі жағдайлар балаларды өз әлеміне тартып, еліктіреді. «Әдебиет оқушының ақыл- сезімін тәрбиелеп, жетілдіруден басқа сол оқушыға қазақ деген елдің өткендегісі мен бүгінгі пішінін танытуы керек» деген заманымыздың ұлы жазушысы М. Әуезовтің сөзін жадымызда ұстай отырып, оқушымыздың әдеби шығармаға деген қызығушылығын арттыруға қажетті жұмысты жандандыру қажет.

Сондықтан жеке тұлғаның шығармашылық мүмкіндігін, шығармашылық қабілетін, шығармашылық ойлауын әрбір адамның жаңа білімді игеруіне, интеллектісі мен ойлау қызметінің артуына қажетті ықпал ретінде дамыту өзекті мәселелердің біріне айналып отыр.

Сабақта тілдік қатынас яғни коммуникация үш түрлі жолмен немесе қалыппен іске асырылады деп, олардың түрлерін атап көрсеткен. Олар жұптық, топтық, ұжымдық. Жұптық жұмысқа түсу осы диалогтерден тұрады. Диалогтің өзі сабақ өту кезінде әр түрлі әдіс арқылы жүзеге асады. Мысалы: сұрақ – жауап, рөлдік, тапсырманы орындату, жұптық жұмыс, диалогтік мәтінді оқу. Оқушылардың сабақтағы қызығушылығы мен белсенділігін қалыптастырудың жолдары сан алуан. Бұл пікір педагогикалық әдебиеттерде көрсетіліп, нақтыланған, әрі бірнеше ғалымдар пікіріне үндесіп отырады. Сондықтан, қандайда бір пән болмасын, сол пәнге оқушының қызығушылығын, нақтыланған әрі бірнеше шарттары мен қолданылатын жұмыс түрлеріне сәкестігі мынандай:

- берілген білім мен мазмұны оқушының жас ерекшелік ақыл –ой даму деңгейінің сәйкестігі;
- берілетін білім мазмұнының қызықты болуы;
- оқу әрекеті мотивінің, міндет, мақсатының айқындылығы;

- мұғалімнің кәсіби және мәдени құзырлығының жоғары деңгейлігі;
- оқушылардың мінез – құлық, қабілет ерекшелігінің ескерілуі;
- оқушылардың өз бетінше және шығармашылық жұмысының тиімді ұйымдастырылуы;
- оқытудың көрнекілікке, бақылау әрекетіне негізделе жүргізілуі;
- проблемалық ситуация тудыра оқыту тиімділігі;
- ерік – жігері, жауапкершілік, борыштық сезімін тәрбиелеуі.

Көркем шығармаларды сахналау арқылы бүлдіршіннің шығармашылық қабілетін дамыту қазіргі кезде өзекті мәселелердің бірі болып саналады. Сахна әр балаға қуаныш, ұмытылмас әсер сыйлайды, оның көркемдік талғамын, еліктеуі мен қиялын дамытады. Бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеуде қазақ халық ертегілеріндегі ұнамды кейіпкерлердің жақсы қасиеттерін балалар бойына сіңіру, ұнамсыз кейіпкерлердің жасаған зұлымдықтарынан аулақ болуға үйретеді. Сынып оқушылары ертегілерді оқу арқылы мейірімділікке, кішіпейілділікке, сыйластыққа үйренеді. Сахналандырылған ойындар, ойын -қойылымдары болып табылады, себебі олар әдеби шығармалар түрінде белгілі бір мазмұнға ие, сондықтан балалар кейіпкерлерді ойнайды. Онда нағыз театр өнеріндегіндей айшықты құралдар көмегімен – дауыс ырғағы, бет әлпетінің өзгеруі, қол қимылдары, дене бітімінің жағдайы мен жүріс-тұрысы арқылы нақты бейнелер қалыптасады. Балалар көрген театрдың өзінен, сондай-ақ өздері қойған сахналық қойылымдар балалардың ой- өрісін кеңейтеді, балаларды әңгімеге араласуға, көрініс туралы ата-аналарына, жолдастарына әңгімелеп беруге итермелейді. Осының барлығы баланың сөйлеу қабілетінің дамуына, анық сөйлеуіне, өзі алған әсерін монолог түрінде жеткізуге себебін тигізеді.

Ертегі кейіпкерлерінің рөлдерінде ойнап, кейіпкерлердің сөздерін, диалогтарын жаттап алу арқылы балалардың тілдері дамып, сөз қорлары молайып отырады. Ал қуыршақтар театында кейіпкерлерді қуыршақтар ойнайды. Бастауыш сынып оқушысының ой-өрісінің кеңеюіне байланысты сахналық ойындар күрделене түсуі тиіс.

Қорыта келе, оқушыларды шығармашылыққа, өз бетімен іс-әрекет етуге бағытталған тапсырмалар саны көбейгенде ғана, өз пікірін айта алатын, оны дәлелдей білетін, өмірге деген өзіндік көзқарасы қалыптасқан, үнемі ізденіс үстінде болатын, қоғам дамуына үлес қоса алатын, жан-жақты жетілген жас ұрпақ өкілдерін дайындай аламыз.

Әдебиет

1. Ізғұттынова Р.О. Мектептің бастауыш сатысында қазақ халыө ауыз әдебиеті үлгілерін оқыту әдістемесі. Оқу құралы. Алматы.
5. Қалиев С. Қазақ ертегілері.

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Лазарева В. В.
КГУ «Гимназия имени Шакарима»
Учитель физической культуры
г.Караганда

Урок физической культуры играет большую роль в воспитании личности ребенка. Он способствует не только физическому развитию, но и развитию социальных, духовных и личностных качеств обучающихся. Важным качеством, которым должен обладать выпускник современной школы – это успешность, конкурентоспособность, уметь применять полученные знания в жизни и находить выход из любой ситуации. Раньше ученик получал от учителя набор знаний, умений, и навыков, что является сейчас недостаточным для современной системы образования. Ученик «нового поколения» осознано включается в процесс обучения, решает проблемы, выносит свои суждения, отстаивает свою точку зрения, умеет

адаптироваться к изменяющимся условиям, ориентироваться в разнообразных ситуациях, работать в разных коллективах [1].

Моя деятельность заключается в применении комплексного подхода к урокам физической культуры это не только физическое, но и интеллектуальное, нравственное, эстетическое развитие. На уроках использую современные образовательные технологии к одной, из которых относится проектная деятельность.

Проектная деятельность формирует у школьников качество и умения необходимые человеку XXI века.

- любознательность, ответственность;
- коммуникативные умения;
- критическое мышление;
- умение работать с информацией;

Проект – работа, направленная на решения конкретной проблемы. Метод проектов всегда ориентирован на самостоятельную деятельность учащихся – индивидуальную, парную, групповую работу, которую учащиеся выполняют в течение определенного отрезка времени. Результат должен быть «осязаемым»: теоретическая проблема – конкретное решение, практическая – конкретный результат, готовый к внедрению [2].

В гимназии проектной деятельностью занимаются с начальной школы. Есть Гимназическое научное общество для младших школьников и для среднего и старшего звена. В конце учебного года проходят научно-практические конференции, где учащиеся защищают свои работы. На уроках физической культуры в основном берем темы по исследованию влияния физической нагрузки на организм человека, по истории спорта, о спортивных соревнованиях. Проект включает в себя доклады, рефераты, исследования любых действий, творческие работы. Интересным видом работы является написание инструкции. Этот вид деятельности хорошо применять с учащимися которые освобождены после болезни, или с теми у которых не получается выполнить данное задание. Например, инструкция по выполнению кувырок вперед:

- из упора присев, постановка рук на расстоянии шага от ног;
- разгибая ноги перенести вес тела на сгибающиеся руки;
- опустить голову на грудь, оттолкнуться ногами;
- последовательно перекатиться на затылок, шею, лопатки, спину;
- в группировке прийти в упор присев;

Это задание можно дать нескольким ученикам, а затем сравнить. Или же по этой инструкции ученик может научить одноклассника выполнять кувырок вперед. Так же можно дать задание составить комплекс из 8-10 упражнений на гибкость. Найти или придумать игру с мячом, составить кроссворд на тему легкая атлетика.

Темы проектов учащиеся выбирают сами. Например, проект «Влияние физических упражнений на внимание и память». Ученица Поповьян Амина работала над проектом два года. Физические упражнения играют важную роль в жизни человека, особенно в период обучения и развития. В последние время исследователи все чаще обращают внимание на связь между физической активностью и когнитивными функциями, такими как внимание и память. Актуальность проекта связана с тем, что современным школьникам приходится ежедневно сталкиваться с большими объёмами информации. Для успешной учёбы необходимо хорошее внимание и хорошая память. Встал вопрос: а могут ли обычные физические упражнения улучшить наши умственные способности? Стало интересно выяснить, как физическая активность влияет на внимание и память учащихся. Было интересно узнать, что во время физических упражнений активизируется работа мозга, особенно тех его участков, которые отвечают за память и внимание. Также усиливается кровообращение, выделяются гормоны радости, и это помогает нам лучше концентрироваться. С ребятами мы провели анкетирование и несколько экспериментов. Предложили выполнить тесты на внимание и память — сначала в обычном состоянии, а потом сразу после небольшой зарядки. Результаты оказались очень интересными:

• после упражнений большинство учащихся сделали меньше ошибок в тестах на внимание,

• а в задании на память запомнили больше слов.

Результаты анкетирования нам показали, что многие ребята сами замечают, как после физкультминуток им легче учиться и сосредоточиться дальше на урок. Значит можно сделать вывод, что даже короткие физические упражнения положительно влияют на работу мозга. Короткие разминки и физкультурные паузы нужно применять в школе — для повышения учебной успеваемости и улучшения самочувствия учеников. Результат работы защита проекта на НПК «Дарын». Применения на уроках физической культуры технологии проектного обучения делают урок более интересным и увлекательным. Ученик собирает самостоятельно информацию по определенной теме делает презентацию и выступает с ней на уроке — это будет информационный или краткосрочный проект. Еще один пример все дети на уроках физической культуры любят играть. Проект «Какую пользу дает игра пионербол». Эта самая увлекательная игра у наших пятиклассников. Поэтому ученица решила узнать историю возникновения игры, какие физические качества развивает, провела анкетирование, тестирование, собрала сборник подготовительных игр и упражнений. Итог нашей работы 1 место МАН. Еще один увлекательный проект «Игры детей разных поколений». Все мы знаем, что дети любят играть. Забегая в зал, они первым делом спрашивают: «А во что мы сегодня будем играть?». Количество игр разнообразно. Климашевскую Анастасию заинтересовало, а в какие же игры играло старшее поколение? Ее родители дедушки и бабушки. Настя собрала информацию об истории зарождения игры, провела анкетирование, беседы, встречи. Продукт нашей работы - сборник подвижных игр куда вошли самые увлекательные и интересные игры. Такие игры как «Лапта», «Двенадцать палочек» разучили с одноклассниками и с удовольствием играем на уроках. Результат нашей работы участие и защита проекта на конкурсе МАН заняли 3 – место. Занимаясь проектной деятельностью, ученик становится более самостоятельным, может ставить цели, анализировать информацию, планировать работу, получает опыт работы в команде – все эти качества ему пригодятся на его дальнейшем жизненном пути.

Думаю, что такие уроки физической культуры будут полезными и значимыми. Такой вид работы на уроках повышает уровень образованности в области физической культуры, растёт исследовательская активность школьников, привлекаются родители, активное участие учащихся в конференциях и конкурсах. Все это закладывает основы для самообразования и воспитания подрастающего поколения.

Литература:

1. Бычков А. В. Метод проектов в современной школе. - М.,2000
2. Новиков Т. Д. Проектные технологии на уроках и во внеурочной деятельности. Народное образование.2000, №8-9
3. ОУ// Школьная педагогика. -2016.-№1

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИИ-ИНСТРУМЕНТОВ ДЛЯ АДАПТАЦИИ УЧЕБНЫХ ЗАДАНИЙ ОБУЧАЮЩИМСЯ С ООП НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Лепехина Н.В., учитель русского языка и литературы,
науч. рук. Асанова С.Н., зам. директора по НМР,
КГУ «ОШ №11» отдела образования города Темиртау
управления образования Карагандинской области.

В условиях реализации инклюзивного образования особую актуальность приобретает проблема повышения качества знаний обучающихся с особыми образовательными потребностями (ООП). Практика показывает, что традиционные формы и методы обучения не всегда обеспечивают достижение планируемых образовательных результатов данной категорией обучающихся. В связи с этим возникает необходимость поиска инструментов, позволяющих оперативно и адресно адаптировать учебные задания с учётом индивидуальных возможностей обучающихся[2:24]. Одним из таких инструментов в современной образовательной среде становятся технологии искусственного интеллекта (ИИ).

Цель данной статьи — представить опыт использования ИИ-инструментов для адаптации учебных заданий обучающимся с ООП на уроках русского языка и литературы и показать их влияние на качество образовательных результатов.

Работа проводилась с обучающимися 5–7 классов, имеющими заключения ПМПК (ЗПР, ТНР). В исследовании приняли участие 11 обучающихся. Диагностика осуществлялась в начале и в конце учебного периода. Оценивались следующие показатели: понимание инструкции, самостоятельность выполнения задания, качество письменной речи, учебная мотивация, успешность выполнения адаптированных заданий. Для определения динамики использовались: анализ письменных работ; педагогическое наблюдение; результаты формирующего оценивания; сравнительный анализ выполненных заданий; самооценка обучающихся.

Таблица 1. Результаты входной и итоговой диагностики обучающихся с ООП (%):

Показатели	до внедрения ИИ-инструментов	После внедрения	Динамика
Понимание инструкции к заданию	42%	78%	+ 36%
Самостоятельное выполнение заданий	38%	72%	+ 34%
Качество письменных ответов	41%	69%	+ 28%
Учебная мотивация	47%	81%	+ 34%
Успешность выполнения заданий на уроке	44%	76%	+ 32%

Полученные данные свидетельствуют о выраженной положительной динамике по всем исследуемым параметрам. Наиболее значительный рост отмечен по показателю понимания инструкции (+36%). Это объясняется тем, что ИИ-инструменты позволяли быстро преобразовывать сложные формулировки в пошаговые, доступные и визуально понятные инструкции. Существенный рост зафиксирован по показателю самостоятельности выполнения заданий (+34%). Обучающиеся реже обращались за постоянной помощью учителя, так как задания были структурированы и адаптированы под их возможности. Повышение учебной мотивации (+34%) связано с уменьшением ситуации неуспеха. Обучающиеся начали чаще включаться в работу, проявлять инициативу и демонстрировать готовность отвечать устно и письменно.

С целью повышения качества знаний была внедрена система адаптации учебных заданий с использованием ИИ-инструментов. Работа строилась по следующему алгоритму:

1. Определение образовательного результата, запланированного для всего класса.
2. Выделение ключевых трудностей для обучающихся с ООП.
3. Проверка качества подобранного материала с помощью методического чек-листа (рисунок 1).
4. Адаптация задания с помощью ИИ (упрощение формулировки, дробление, визуализация, альтернативные формы ответа).
5. Включение задания в структуру урока без изоляции обучающихся с ООП от класса.

В практической деятельности применялись следующие ИИ-инструменты:

ИИ-ассистент (ChatGPT) — для создания вопросов по тексту, пошаговых инструкций и инфографики, переформулирования заданий, разработки заданий на понимание содержания, генерации заданий разного уровня сложности; генераторы визуальных опор — для создания схем, таблиц, опорных конспектов.

Рисунок 1. Методический чек-лист: «Доступно ли задание ребенку с ООП?»

Важно отметить, что использование ИИ-инструментов не подменяет профессиональное педагогическое решение, а выступает средством методической поддержки учителя, позволяя оперативно адаптировать задания при сохранении планируемых образовательных результатов [3:17]. Приведу примеры адаптированных заданий с помощью ИИ (рисунок 2,3):

Рисунок 2. Задание на закрепление для учащихся с ЗПР

Суммативное оценивание за раздел «Мифы народов мира» (6 класс)

Подраздел **Библейская мифология**

Цель обучения 6.3.1.1 Участвовать в обсуждении произведения, оценивая поступки главных героев

Задания

1. Прочитайте библейский миф «Вавилонская башня».
2. Ответь на вопросы о поступке героев, выбирая слова из подсказки.
   Шаг 1. Что сделали герои? (обведи в тексте или выпиши 1–2 слова).
   Шаг 2. Зачем они так поступили? (выбери один вариант, отметь V):
   □ хотели стать выше всех □ хотели прославиться □ хотели достичь неба
   Шаг 3. Какой это поступок? (подчеркни): добрый, гордый, честный, неправильный, самоуверенный.
   Шаг 4. Нравственная позиция героя (выбери одно слово): гордыня, тщеславие, смирение, дружба, послушание, честность.
3. Закончи предложения по образцу: Герои построили башню, потому что хотели_____ _____. Это был _____ поступок. Их нравственная позиция: _____.

Рисунок 3. Адаптация СОР для учащихся с ТНР

После внедрения системы адаптации учебных заданий с использованием ИИ-инструментов были зафиксированы следующие изменения: повышение учебной активности обучающихся с ООП, увеличение количества выполненных заданий на уроке, рост показателей текущей успеваемости (в среднем на 20–25%), снижение уровня тревожности при выполнении письменных работ. Обучающиеся стали увереннее работать с текстом, чаще включаться в обсуждение и демонстрировать осознанное понимание учебного материала. Использование ИИ-инструментов позволило оперативно адаптировать учебные задания без снижения образовательных требований, способствовало индивидуализации обучения

обучающихся с ООП в условиях массового класса, снижению временных затрат учителя на подготовку адаптированных материалов. Наиболее эффективными были задания с пошаговой инструкцией, визуальной опорой и альтернативными формами ответа.

Таким образом, использование ИИ-инструментов в практике преподавания русского языка и литературы является эффективным средством повышения качества образовательных результатов обучающихся с ООП. Представленный опыт подтверждает, что технологии искусственного интеллекта при грамотном педагогическом сопровождении становятся не заменой учителя, а инструментом усиления его профессиональных возможностей.

Литература:

1. Воронцов А.Б., Давыдов В.В. Инклюзивное образование: теория и практика. – М.: Просвещение, 2018
2. Кузнецова Н.В. Адаптация учебных заданий для обучающихся с особыми образовательными потребностями. – СПб.: Речь, 2017
3. Петрова Е.В. Цифровая дидактика: технологии персонализированного обучения. – М.: Юрайт, 2020
4. Соловьёва Т.А., Рябова Л.Н. Психолого-педагогическое сопровождение детей с ОВЗ в образовательной организации. – М.: Академия, 2019

ИНКЛЮЗИВНЫЕ ПОДХОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ ХИМИИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Лоскутова Елена Викторовна, учитель химии,
КГУ «Школа-лицей №14», г. Темиртау

В статье рассматривается опыт применения инклюзивных подходов на уроках химии в общеобразовательной школе. Описываются методы работы с учащимися с особыми образовательными потребностями (ООП), в том числе с задержкой психического развития, в 7, 9 и 11 классах. Автор раскрывает практические приемы адаптации учебного материала, дифференциации заданий, использования наглядности, цифровых лабораторий и групповых форм работы. Приводятся конкретные примеры трудностей учащихся с ООП при изучении химии и способы их преодоления. Статья адресована учителям химии, работающим в условиях инклюзивного образования.

Инклюзивное образование в Казахстане с каждым годом получает все большее развитие. Законодательство страны закрепляет право каждого ребенка на качественное образование, независимо от его особенностей здоровья и развития. Согласно Закону РК «Об образовании», обучающиеся с особыми образовательными потребностями имеют право на получение образования в общеобразовательных школах с созданием необходимых условий [1]. На практике учителя-предметники ежедневно сталкиваются с необходимостью выстраивать урок так, чтобы учебный материал был доступен всем ученикам класса. Химия в этом отношении занимает особое место среди школьных дисциплин, поскольку требует развитого абстрактного мышления, умения работать с формулами, уравнениями и лабораторным оборудованием.

В КГУ «Школа-лицей №14» г. Темиртау накоплен 11-летний опыт преподавания химии, в том числе в классах, где обучаются дети с особыми образовательными потребностями. В 2025-2026 учебном году химия преподается в 7, 9 и 11 классах. В 7 и 9 классах есть учащиеся с задержкой психического развития (ЗПР), которые оцениваются наравне с другими обучающимися, а также учащиеся с легкой умственной отсталостью, которые на уроках химии не оцениваются, но присутствуют и участвуют в учебном процессе. Такая ситуация характерна для многих казахстанских школ и требует от педагога гибкого подхода к организации урока [2].

Основные трудности, с которыми сталкиваются учащиеся с ООП на уроках химии, связаны с несколькими факторами. Прежде всего, у таких детей наблюдается слабое запоминание химических терминов, медленный темп восприятия новой информации и низкий уровень абстрактного мышления. Им сложно обобщать, классифицировать и выстраивать логические цепочки. Среди конкретных тем наибольшие затруднения вызывают типы химических реакций, где учащиеся не различают реакции соединения, разложения, замещения и обмена, а также не умеют расставлять коэффициенты. Серьезные проблемы возникают при решении расчетных задач: расчеты по химическим уравнениям, определение количества вещества, концентрация растворов, задачи в несколько действий. Темы окислительно-восстановительных реакций (ОВР) и реакций ионного обмена (РИО) также остаются для этой категории учащихся крайне сложными [3].

Для преодоления этих трудностей на уроках химии применяется дифференцированный подход. Объяснение нового материала проводится для всего класса, после чего организуется индивидуальная работа с детьми, имеющими ООП. Для них готовятся облегченные задания, содержащие наглядность: соотнесение рисунков с понятиями, выполнение по образцу, работа с распечатанными картинками по конкретным темам. Такие задания помогают ученику представить, о чем идет речь на уроке, и сформировать хотя бы базовое понимание изучаемого материала. Для суммативного оценивания за разделы в 7 классе разработаны специальные задания, которые соответствуют целям обучения, но содержат определенные подсказки, облегчающие выполнение [4].

Концепция универсального дизайна для обучения (Universal Design for Learning) предлагает выстраивать урок так, чтобы информация подавалась через разные каналы восприятия: визуальный, аудиальный, тактильный. На уроках химии в школе-лицее №14 этот принцип реализуется через использование цифровых лабораторий и датчиков, которые позволяют учащимся наблюдать за химическими процессами в реальном времени на экране. Визуальные модели веществ, схемы реакций, цветовая маркировка элементов помогают детям с ЗПР лучше усваивать материал, который при традиционном объяснении остается для них слишком абстрактным. Виртуальные лаборатории, например PhET (Университет Колорадо), дают возможность безопасно моделировать химические опыты и многократно повторять их, меняя условия [5].

Групповая работа занимает важное место в инклюзивном классе. При проведении лабораторных и практических работ учащиеся объединяются в пары или группы, где роли распределяются в соответствии со способностями каждого. Дети помогают друг другу, и учащиеся с ООП всегда могут воспользоваться поддержкой одноклассника. Такая форма сотрудничества развивает коммуникативные навыки и формирует в классе атмосферу взаимопомощи. Для упрощения лабораторных работ учащимся с ООП предлагается сокращенный отчет: они могут не формулировать самостоятельно вывод, а выбрать его из предложенных вариантов, а объем письменной части сокращается [6].

Вопрос безопасности на уроках химии в инклюзивном классе стоит отдельного внимания. Практика показывает, что учащиеся с ЗПР способны наравне со всеми выполнять практические работы. Проблемы у них возникают в написании химических реакций и формулировке выводов, а не в обращении с оборудованием и реактивами. Соблюдение техники безопасности обеспечивается присутствием лаборанта кабинета химии, который всегда находится рядом и оказывает помощь. Инструкции к опытам для детей с ООП упрощаются: используются короткие предложения, пошаговые алгоритмы с иллюстрациями, а сложные термины заменяются более понятными формулировками [7].

Таким образом, инклюзивный подход к преподаванию химии в общеобразовательной школе строится на сочетании дифференциации заданий, визуальной поддержки, цифровых технологий и групповых форм работы. Опыт КГУ «Школа-лицей №14» г. Темиртау показывает, что при грамотной организации учебного процесса дети с задержкой психического развития могут успешно участвовать в уроках химии, выполнять практические работы и осваивать базовые понятия предмета. Важнейшим условием остается готовность

педагога адаптировать материал, подбирать индивидуальные задания и поддерживать каждого ученика. В дальнейшем необходимо расширять банк адаптированных заданий по химии, развивать использование цифровых лабораторий для учащихся с ООП и совершенствовать критерии оценивания, чтобы они отражали реальный прогресс каждого ребенка.

Литература

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года №319-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 2025 г.). - URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_
2. Методическое руководство по организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан на 2025-2026 учебный год. - Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2025. - URL: https://uba.edu.kz
3. Типовые учебные программы по общеобразовательным предметам, в том числе по химии. Приказ Министра просвещения РК от 16 сентября 2022 года №399. - URL: https://adilet.zan.kz
4. Государственный общеобязательный стандарт начального, основного среднего и общего среднего образования. Приказ Министра просвещения РК от 3 августа 2022 года №348. - URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031
5. PhET Interactive Simulations. University of Colorado Boulder. - URL: https://phet.colorado.edu
6. Инклюзивное образование: право каждого ребенка на качественное образование / ЮНИСЕФ. - URL: https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/Booklet%2011%20-%20Russian%20Version.pdf
7. Концепция развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023-2029 годы. Постановление Правительства РК от 28 марта 2023 года №249. - URL: https://adilet.zan.kz.

ИНКЛЮЗИВНЫЕ ПРАКТИКИ И КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ: ВЗГЛЯД ПСИХОЛОГА И ПЕДАГОГА-АССИСТЕНТА.

Лотц М.Р., психолог, педагог-ассистент
КГУ «Общеобразовательная школа №2»
отдела образования Осакаровского района
управления образования Карагандинской области

В последние годы в нашей школе мы всё чаще убеждаемся, что инклюзивная практика становится не дополнением, а основой качества образования. В условиях реализации положений ЮНЕСКО об образовании для всех, а также в контексте принципов, закреплённых в ООН, инклюзивное образование рассматривается не как отдельная модель, а как системная трансформация образовательной среды.

Работая одновременно в роли психолога и педагога-ассистента, я ежедневно наблюдаю, как инклюзивные практики напрямую влияют не только на академические достижения обучающихся, но и на их личностное развитие, уровень социализации и психологическое благополучие.

Инклюзивное образование опирается на идеи гуманистической психологии, культурно-исторического подхода и концепцию развивающего обучения. Важную роль играет теория зоны ближайшего развития Л.С. Выготского, согласно которой развитие происходит в сотрудничестве со взрослым или более компетентным партнёром [1].

Также значим вклад У. Бронфенбреннера, подчёркивающего влияние социальной среды на развитие ребёнка [2]. Инклюзивная среда расширяет микросоциальные взаимодействия и создаёт условия для формирования толерантности, эмпатии и социальной ответственности.

Согласно исследованиям, школы, внедряющие инклюзивные практики, демонстрируют более высокие показатели социальной сплочённости и устойчивости образовательных результатов [3].

В практической деятельности можно выделить следующие направления инклюзивной работы[3]:

1. **Адаптация образовательных программ:**
   - индивидуализация заданий;
   - дифференциация уровней сложности;
   - использование наглядных и цифровых ресурсов.
2. **Психолого-педагогическое сопровождение:**
   - диагностика образовательных потребностей;
   - разработка индивидуального образовательного маршрута;
   - консультирование родителей и педагогов.
3. **Тьюторское и ассистентское сопровождение:**
   - помощь в организации учебной деятельности;
   - поддержка в коммуникации;
   - развитие навыков саморегуляции.
4. **Формирование инклюзивной культуры класса:**
   - часы психолога по развитию толерантности;
   - профилактика буллинга;
   - часы психолога по развитию навыков сотрудничества.

Качество образовательных результатов в условиях инклюзивного обучения рассматривается как комплексный показатель, включающий:

- академические достижения (уровень освоения программы);
- личностные результаты (самооценка, мотивация, социальная адаптация);
- метапредметные компетенции (саморегуляция, коммуникация, умение работать в группе).

Современные исследования подчеркивают, что при грамотной организации инклюзивной среды академические показатели не снижаются, а в ряде случаев демонстрируют устойчивую положительную динамику[4].

Рассмотрим анализ динамики академических показателей обучающихся с ООП нашей школы.

Таблица 1. Динамика академических показателей обучающихся с ООП (по итогам года).

Показатель	Начало года (%)	Конец года (%)	Прирост
Освоение базовой программы.	54	72	+18
Уровень учебной мотивации.	48	70	+22
Самостоятельность выполнения заданий.	40	68	+28

Положительная динамика объясняется системной поддержкой, использованием визуальных алгоритмов, поэтапным обучением и сопровождением ассистента.

Таблица 2. Изменения в социально-психологических показателях класса.

Показатель	До внедрения практик	После внедрения
Уровень принятия сверстников (%)	62	85
Количество конфликтных ситуаций (в мес.)	7	3
Уровень эмпатии (по опросу)	Средний уровень	Уровень выше среднего

Данные подтверждают, что инклюзия способствует развитию социальной компетентности не только у детей с ООП, но и у всего коллектива.

С позиции психолога важнейшими задачами являются: снижение тревожности обучающихся, формирование позитивной самооценки развитие коммуникативных навыков, профилактика эмоционального выгорания педагогов. С позиции педагога-ассистента: обеспечение доступности учебного материала, структурирование пространства и времени,

поддержка в организации деятельности, формирование навыков самоконтроля. Синергия этих ролей позволяет обеспечить комплексный подход к сопровождению ребёнка.

Говоря о факторах, повышающих качество образовательных результатов, можно выделить: командная работа учителей и специалистов СППС, регулярный мониторинг динамики, вовлеченность родителей, профессиональное развитие педагогов, формирование позитивного отношения к разнообразию[5].

Важно отметить, что инклюзия не снижает общий уровень требований к обучающимся. Напротив, она повышает гибкость образовательной системы и делает её более устойчивой.

Несмотря на положительные результаты, практика показывает наличие трудностей: недостаточная подготовка педагогов, эмоциональное выгорание, дефицит ресурсов, формальный подход к реализации индивидуальных программ. Эти проблемы требуют системного решения на уровне образовательной политики и управления.

Инклюзивные практики являются важным условием повышения качества образовательных результатов. Они способствуют не только росту академических показателей, но и развитию социальной зрелости, эмпатии и ответственности обучающихся[6].

Как психолог и педагог-ассистент, я убеждена, что эффективность инклюзии определяется не количеством адаптаций, а качеством взаимодействия — между ребёнком, педагогом, родителем и образовательной средой в целом.

Инклюзивная школа — это не школа «для особых детей», а школа для каждого.

Список литературы

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология. — М.: Педагогика, 1991.
2. Семаго Н.Я., Семаго М.М. Инклюзивное образование: теория и практика. — М., 2016.
3. Тамабаева М.К., Абильдина С.К., Жекибаева Б.А. Инклюзивное образование в Республике Казахстан: правовые основы и современное состояние. — Известия. Серия: Педагогические науки, 2025.
4. Кадырбаева И.Б., Руденко Н.В. Развитие инклюзивного образования в Казахстане. — Материалы конференции «Инновационные технологии в образовании», 2024.
5. Малофеев Н.Н. Специальное образование в меняющемся мире. — М., 2014.
6. Алехина С.В. Инклюзивное образование: от политики к практике. — М., 2015.

ИНСТРУМЕНТЫ ДИАГНОСТИКИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Лян Лариса Максимовна., учитель иностранного языка,
науч. рук. Искакова Э.С., зам. директора по НМР,
КГУ «Общеобразовательная школа №1»
отдела образования города Темиртау
управления образования Карагандинской области.

В современных условиях приоритетом системы образования является формирование функциональной грамотности обучающихся, обеспечивающей их способность применять знания и умения в реальных жизненных ситуациях. Английский язык обладает значительным потенциалом для развития функциональной грамотности. Однако эффективная реализация данного потенциала невозможна без системы диагностики, позволяющей выявлять уровень сформированности функциональной грамотности и корректировать образовательный процесс.

Цель данной статьи — представить инструменты диагностики функциональной грамотности на уроках английского языка и проанализировать их эффективность на практике.

Функциональная грамотность рассматривается как комплексное качество личности, включающее способность использовать знания, навыки и компетенции для решения

практических задач в различных сферах деятельности (чтение, коммуникация, критическое мышление, цифровая грамотность). В преподавании английского языка функциональная грамотность проявляется в умении понимать тексты, вести диалог, интерпретировать информацию, решать коммуникативные задачи в повседневных ситуациях.

Диагностика функциональной грамотности предполагает использование заданий, приближенных к реальным жизненным ситуациям, а также инструментов формативного и суммативного оценивания.

В исследовании использовались методы педагогической диагностики и анализа образовательных данных. Экспериментальная работа проводилась в течение II–IV четвертей 2024–2025 учебного года с обучающимися 5-9 классов в количестве 75 человек и включала констатирующий, формирующий и контрольный этапы. Применялись методы наблюдения, анализ письменных и устных работ, критериальное оценивание и сравнительный анализ уровня сформированности компонентов функциональной грамотности до и после внедрения диагностических инструментов.

Диагностика выявила следующие особенности:

✓ 43% обучающихся испытывали трудности при интерпретации аутентичных текстов;

✓ 35% обучающихся демонстрировали недостаточный уровень коммуникативных навыков;

✓ 49% обучающихся затруднялись применять языковые знания в практических ситуациях (заполнение форм, написание электронных писем, диалог в бытовых ситуациях).

Анализ показал, что основным дефицитом является разрыв между языковыми знаниями и их практическим применением, что снижает уровень функциональной грамотности.

Научная новизна исследования заключается в разработке и апробации системы диагностики функциональной грамотности обучающихся на уроках английского языка, основанной на интеграции ситуационно-ориентированных заданий, коммуникативных и проектных форм работы, а также цифровых и ИИ-инструментов. Получены эмпирические данные о влиянии системной диагностики на повышение уровня функциональной грамотности обучающихся.

На уроках были применены следующие инструменты для оценки функциональной грамотности:

1. Ситуационно-ориентированные задания, которые моделируют реальные жизненные ситуации и позволяют оценить способность обучающихся применять языковые навыки. Пример задания:

You are going to travel to London. Read the hotel advertisement and complete the booking form.

Таблица №1

Task	Expected Skill	Indicator
Hotel booking form	Reading, Writing	Understanding instructions, using functional vocabulary

2. Тексты с заданиями на читательскую грамотность с использованием аутентичных текстов (инструкций, объявлений, статей).

Рисунок 1 - Инструкция к приложению

Прочитайте инструкцию к приложению и ответьте на вопросы:

What is the main function of the app? How can you create an account?

3. Коммуникативные задания (Speaking Tasks) через проведение ролевых игр и диалогов для диагностики устной речи.

Пример: Role-play: *You are a customer in a café. Order food and ask about prices.*

4. Проектные задания, позволяющие оценить способность обучающихся применять язык в исследовательской и творческой деятельности. Пример: *Create a presentation about the environmental problems of your city and suggest solutions.*

5. Цифровые инструменты диагностики: Google Forms — для онлайн-тестирования и анализа результатов; Kahoot, Quizizz — для формативного оценивания; Padlet, Mentimeter — для диагностики коммуникативных навыков; ИИ-инструменты (ChatGPT) — для генерации заданий разного уровня сложности и анализа ответов обучающихся. При этом важно помнить, что ИИ используется под педагогическим контролем и выступает средством методической поддержки учителя, позволяя оперативно адаптировать задания при сохранении планируемых образовательных результатов.

Рисунок 2 - Ролевая игра

После системного использования диагностических инструментов функциональной грамотности были зафиксированы следующие изменения:

- повышение уровня читательской грамотности на 16–19%;
- рост коммуникативной активности обучающихся на 14-16%;
- увеличение доли обучающихся, способных применять язык в практических ситуациях на 9-11%;
- повышение мотивации к изучению английского языка на 23-28%.

Представленный опыт показывает, что комплексное использование традиционных и цифровых инструментов диагностики функциональной грамотности способствует повышению качества обучения английскому языку. Диагностика позволяет выявлять образовательные дефициты, индивидуализировать обучение и формировать у обучающихся готовность к применению знаний в реальных жизненных ситуациях.

Литература:

1. Воронцов А.Б. Формирующее оценивание в образовательном процессе. – М.: Просвещение, 2019.
2. Кузнецова Н.В. Функциональная грамотность: теория и практика формирования. – СПб. Речь, 2017.
3. Мерзлякова И.А. Оценивание образовательных достижений обучающихся. – М.: Просвещение, 2021.

4. Петрова Е.В. Цифровая дидактика: технологии персонализированного обучения. – М.: Юрайт, 2020.
5. Полат Е.С. Современные педагогические технологии в обучении иностранным языкам. – М.: Академия, 2018.

ВЛИЯНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ И ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ НА ВОВЛЕЧЁННОСТЬ УЧАЩИХСЯ: ОПЫТ LESSON STUDY В 7 КЛАССЕ

Майкотова Н.Ж., учитель русского языка и литературы,
КГУ «Общеобразовательная школа имени К. Шайменова» Нуринского района

Введение

Современное образование ориентировано не только на передачу знаний, но и на формирование активной, самостоятельной и мотивированной личности обучающегося. В этой связи особую значимость приобретают активные методы обучения, способствующие развитию познавательной активности, коммуникативных навыков и учебной самостоятельности школьников.

Одной из эффективных форм профессионального взаимодействия педагогов является Lesson Study — исследование уроков, позволяющее анализировать влияние педагогических подходов на качество обучения и вовлечённость учащихся. В КГУ «ОШ имени К. Шайменова» Нуринского района было проведено исследование уроков в 7 «А» классе по предметам русский язык и литература, английский язык и химия.

Цель исследования заключалась в выявлении влияния активных методов обучения и цифровых образовательных ресурсов на уровень учебной дисциплины и вовлечённости учащихся.

Исследовательский вопрос: *Как применение активных методов обучения способствует повышению учебной дисциплины и вовлечённости учащихся 7 «А» класса на уроках русского языка и литературы, английского языка и химии?*

Организация исследования

В рамках Lesson Study были проведены и проанализированы уроки по нескольким учебным предметам. Уроки строились в логике деятельностного подхода и объединялись общей воспитательной ценностью — формированием патриотизма и уважения к идее независимости.

На уроках химии использовались лабораторные опыты, работа с графиками и практико-ориентированные задания. На уроках английского языка применялись чтение, аудирование, дискуссии, парная и групповая работа. На уроках русского языка и литературы проводились анализ художественного текста, изучение грамматических тем, творческие и рефлексивные задания.

Применяемые методы и формы работы

В ходе исследования педагоги системно использовали активные методы обучения:

- проблемное обучение;
- исследовательские и практические задания;
- диалоговые методы и дискуссии;
- игровые технологии;
- дифференциацию заданий;
- рефлексивные приёмы.

Особое внимание уделялось использованию цифровых образовательных платформ: Padlet, Wordwall, Wayground, Liveworksheets и видеоуроков. Их применение позволило разнообразить учебную деятельность и повысить интерес учащихся к изучаемым предметам.

Использовались различные формы организации учебной деятельности: индивидуальная, парная, групповая и фронтальная работа. Это обеспечило смену видов деятельности и позволило вовлечь в работу учащихся с разным уровнем учебной мотивации.

Результаты исследования

Наблюдения показали положительную динамику в учебной деятельности учащихся. Благодаря использованию активных методов обучения повысилась вовлечённость школьников в образовательный процесс. Учащиеся стали активнее участвовать в обсуждениях, увереннее высказывать собственное мнение и взаимодействовать в группах.

Игровые элементы и цифровые платформы способствовали поддержанию дисциплины и повышению мотивации к обучению. Увеличилось количество осознанных и аргументированных ответов. Практико-ориентированные задания позволили учащимся лучше понимать связь изучаемого материала с реальными жизненными ситуациями.

Вместе с тем были выявлены и определённые трудности. Не все обучающиеся одинаково активно включались в групповую работу, некоторым требовалось больше времени на выполнение заданий. Также периодически возникали технические сложности при использовании цифровых ресурсов.

Психолого-педагогический аспект исследования

Важной частью исследования стало психолого-педагогическое сопровождение. Школьным психологом был проведён тренинг «Класс глазами каждого», направленный на развитие коммуникативных навыков и создание благоприятного психологического климата в коллективе.

Наблюдения психолога показали, что многие учащиеся проявляли сдержанность и осторожность в общении. Значительная часть обучающихся занимала позицию наблюдателей, однако в классе сохранялась спокойная и доброжелательная атмосфера.

Полученные данные позволили глубже понять особенности поведения учащихся на уроках и подтвердили необходимость постепенного вовлечения школьников в активные формы взаимодействия через поддерживающую и безопасную образовательную среду.

Выводы

Проведённое исследование подтвердило эффективность системного использования активных методов обучения и цифровых образовательных ресурсов. Наиболее результативными оказались:

- практико-ориентированные задания;
- групповая работа;
- дифференциация обучения;
- регулярная рефлексия;
- игровые технологии.

Lesson Study позволил педагогам не только проанализировать собственную практику, но и выработать общие подходы к повышению учебной мотивации и вовлечённости учащихся.

В дальнейшем планируется расширять использование дифференцированных заданий, усиливать роль рефлексии, продолжать применение цифровых платформ и совершенствовать организацию групповой работы.

Таким образом, исследование показало, что активное обучение является эффективным инструментом повышения качества образовательного процесса и развития учебной активности школьников.

Список литературы

1. Lesson Study: теория и практика применения / Под ред. П. Дадли. — Алматы: Центр педагогического мастерства, 2013.
2. Джон Хэтти Видимое обучение для учителей: максимизация воздействия на обучение. — Москва: Национальное образование, 2017.
3. Педагогические технологии на основе активизации и интенсификации деятельности учащихся / Г.К. Селевко. — Москва: НИИ школьных технологий, 2005.

4. Современные образовательные технологии / Под ред. Н.В. Бордовской. — Москва: КНОРУС, 2011.
5. Министерство просвещения Республики Казахстан. Государственный общеобязательный стандарт среднего образования Республики Казахстан. — Астана, 2022.

РАЗВИТИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ ЧЕРЕЗ ТЕАТРАЛИЗОВАННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Макеева Е.Н., учитель-дефектолог
КГУ «Специальная школа-интернат №8» управления образования Карагандинской области, г. Темиртау

В рамках Единой программы воспитания, для формирования бережного отношения к природе, экономному и эффективному использованию природных ресурсов, в школе-интернате действует театральная студия «Зеленая планета», которая создает предпосылки для формирования и раскрытия творческих способностей детей, воспитания целостной, всесторонне развитой личности. Больше 15 лет сказки экологической направленности идут на сцене школьного театра.

Сказкотерапия - самый детский метод психологии и, конечно, один из самых древних. Работая через сказку, игру, можно внедрить в сознание ребенка привычки экологически грамотного поведения.

Театральная деятельность имеет большое значение для развития ребенка с особыми образовательными потребностями. Вот некоторые положительные моменты, которые может предоставить театральное искусство детям.

1. Развитие коммуникационных навыков

Работа в театральной студии помогает детям с особыми образовательными потребностями улучшить свои навыки коммуникации. Общение является ключевой компетентностью современного человека. Воспитанники учатся выражать свои мысли и чувства через речь, жесты, выражение лица и тела. Это, в свою очередь, имеет огромное влияние на качество усвоения учебного материала.

2. Улучшение социальных навыков

Участие в театральных представлениях и совместная работа с другими детьми способствует развитию социальных навыков, таких как: сотрудничество, уважение к другим участникам, умение работать в группе.

3. Развитие креативности и воображения

Ребенку с особыми образовательными потребностями театральное искусство предоставляет возможность развивать свою креативность и воображение. Они могут играть разные роли, создавать истории и использовать свои творческие способности.

4. Улучшение самооценки и самоуверенности

Участие в театральных представлениях помогает обучающимся с особыми образовательными потребностями повысить свою самооценку и самоуверенность. Исполнение на сцене и получение аплодисментов публики может укрепить их уверенность в себе и убедить их в своих способностях.

5. Развитие актерского мастерства

Работа над актерским искусством в театральном кружке помогает детям развить свои актерские навыки, такие как выражение эмоций, использование голоса и тела, мимики.

6. Формирование навыков решения проблем

Театральные постановки требуют решения различных творческих и организационных проблем. Участие в театральной студии помогает детям развить навыки решения проблем, логического мышления и критического анализа.

7. Театрализованная деятельность способствует нравственно-эстетическому и экологическому воспитанию, так как каждое литературное произведение или сказка имеют нравственную направленность (доброта, дружба, честность, забота).

Работа театральной студии в школе-интернате ведётся по следующим направлениям:

- агитбригада;
- кукольный театр «Сундучок сказок»;
- пальчиковый театр;
- платковый театр.

Для изготовления костюмов платкового театра руководствовались одним из правил экологического воспитания - использовали повторно предметы и материалы, дали вторую жизнь ненужным вещам. Со своими постановками воспитанники школы выезжали в детский сад «Айгөлек», который является нашим социальным партнёром.

Выезд школьников за пределы школы, обсуждение с ними проблем экологии, участие в интервью с журналистами города - позволяет формировать опыт социальных навыков поведения, помогает преодолеть ребенку робость**,** неуверенность в себе, застенчивость.

Мониторинг достижений обучающихся

Критерии:

1- Низкий
2- Удовлетворительный
3- Средний
4- Достаточный
5- Высокий

№ п/п	Фамилия	Критерии мониторинга 2024-2025 учебный год											
		Самоконтроль и дисциплина		Выразительность речи		Самостоятельная связная речь		Двигательная способность и пластичность		Навык чтения		Умение работать в команде	
		сент.	май	сент.	май	сент.	май	сент.	май	сент.	май	сент.	май
1.	А.Г.	3	3	2	3	2	3	2	2	3	3	2	3
2.	Б.В.	2	3	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2
3.	Б.Е.	3	3	2	3	3	3	3	3	2	3	3	3
4.	Б.С.	3	4	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3
5.	К.С.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	3
6.	К.Е.	2	2	3	3	2	3	3	3	2	2	3	3
7.	Б.Е.	3	3	3	4	3	4	3	3	2	2	3	3
8.	У.В.	3	3	3	4	3	4	3	3	3	3	3	3
9.	З.Н.	2	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	3
10	Г.Я.	3	4	3	4	4	4	3	4	3	4	3	4
Динамика			+40		+70		+30		+40		+20		+30

Диаграмма 1 . Мониторинг достижений обучающихся

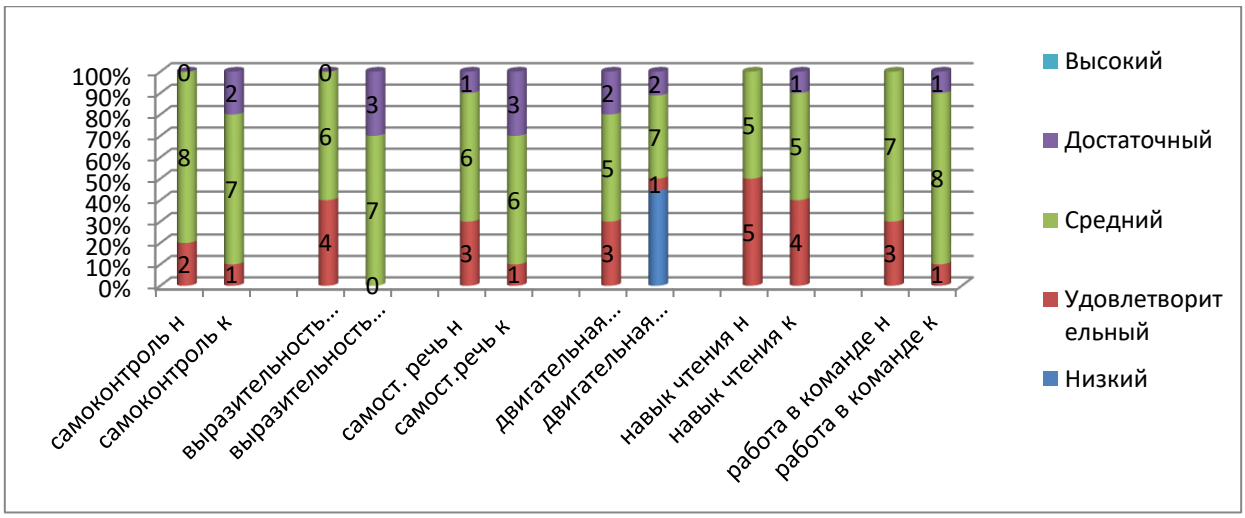

У обучающихся школы-интерната прослеживается динамика по таким критериям, как самоконтроль и дисциплина (+40%). Ребята стараются не опаздывать на репетиции, более ответственно относятся к разучиванию слов своего персонажа. В ходе работы чувствуется более спокойная и дружелюбная обстановка. В формировании коммуникативной компетентности видна положительная динамика в самостоятельных речевых высказываниях (+30%) и выразительности речи (+70%), так как театральные занятия включают упражнения на правильное произношение и интонацию, управление эмоциями. Это помогает воспитанникам говорить ясно и красиво. Работая над произведением через творческую совместную деятельность, у ребят повысился интерес к чтению, желание знакомиться с новыми книгами (+20%). Чтение становится не просто заданием, а частью творческого процесса. Запоминание ролей, текста и движений тренирует память, концентрацию и внимание. Двигательная способность и пластичность у воспитанников повысилась на 40%. Совместная работа с обучающими из разных классов, учит работать в команде, слушать друг друга и договариваться (динамика +30%).

Театральная деятельность предоставляет возможность детям с особыми образовательными потребностями развить широкий спектр навыков и качеств, которые могут положительно повлиять на их развитие, успеваемость и будущие успехи в жизни.

Литература

1.Анисимова Л.М. «Формирование читательской компетентности» 2018 г.

2.Жулина Е.В. Значение театрализованной деятельности и среды в психическом развитии дошкольников с недостатками речи // Логопед. – 2008 г.

3.Рыбакова, Е.В. Театральная деятельность как средство формирования универсальных учебных действий // Авторский инновационный проект [Текст] / Е.В. Рыбакова – 2014. URL: http://pandia.ru/text/.

10-СЫНЫП ФИЗИКА ПӘНІ БОЙЫНША ФИЗИКАЛЫҚ ПРАКТИКУМДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Макенбаева Гаухар Жакыпбайкызы
физика пәнінің мұғалімі
Қарағанды облысы білім басқармасының Балқаш қаласы білім бөлімінің
“Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейі” КММ

Физика пәнін оқытуда білім алушылардың практикалық дағдыларын қарыптастыру ерекше маңызға ие болып отыр. Мектептегі физика пәні білім алушылардың ғылыми дүниетанымдық негіздерін, әлемнің жаратылыстану-ғылыми бейнесін түсініп, маңызды

практикалық мәселелерді шешуде табиғат құбылыстарын бақылау, жазу, талдау қабілеттерін қалыптастыру және іргелі ғылым ретінде білім алушылардың сыни ойлауын дамытуға және жеке тұлғалық қасиеттерін жетілдіруге мол мүмкіндік береді. [1]

Физика пәні табиғат заңдылықтарын зерттейтін эксперименттік әдіске негізделген ғылымдардың бірі. Бұл пәнді меңгеру теориялық біліммен шектелмейді, сонымен қатар тәжірибелік дағдыларды қалыптастыруды талап етеді. Сондықтан физика пәнін оқытуда зертханалық жұмыстар – оқушылардың ғылыми ойлауын, бақылау, талдау, ақпараттарды жинақтап, қорытынды жасау қабілеттерін дамытуда маңызды құрал болады. Әдістемелік құралды құрастыруда 11-сынып оқушыларын қорытынды аттестаттау кезінде С деңгейінің тапсырмасы зертханалық жұмысты рәсімдеуге бағытталғандықтан және 10-11 сыныптарға арналған физикалық практикумды ұйымдастыруда әдістемелік құралдардың жеткіліксіздігі негіз болды. Әдістемелік құралда 10 зертханалық жұмыс ұсынылып отыр. [2]

Зертханалық жұмыстарды орындау барысында зерттелініп отырған физикалық шаманы графиктен *градиентті* анықтауға негізделген. Градиент функцияның ең тез өзгеру бағытын көрсететін шама. Әдістемелік құралда график арқылы градиентті анықтау үшін түзу сызықтың көлбеу бұрышын есептеу керектігі, егер функция бір айнамалыдан тұратын болса, онда градиент көлбеу коэффициенті болатыны, градиентті анықтау алгоритмі көрсетілген.

Әдістемелік құрал 10-сыныптың физика курсы бойынша механика, электр құбылыстары, оптика заңдары, сұйықтар мен қатты денелер динамикасы, жылу құбылыстарына негізделген зертханалық жұмыстардан тұрады.

Физикалық практикумды ұйымдастыруда бірнеше әдістемелік принциптер басшылаққа алынады. ***Біріншіден***, зертханалық жұмыстар оқу бағдарламасының мазмұнымен тығыз байланысты. Білім алушылар алдымен теориялық материалды меңгеріп, кейін оны тәжірибеде қолданады. Мысалы, «Юнг модулін анықтау» зертханалық жұмысы «10.2.4.4 - серпімді деформация кезіндегі Юнг модулін анықтау» оқу мақсатына құрылған. [3,4]

Жұмыстың мақсаты: синтетикалық жіптің (леска) деформациялануы кезіндегі Юнг модулін Е тәжірибе арқылы анықтау. Жұмысты орындау үшін п*айдаланатын құрал-жабдықтар* (синтетикалық жіп, штангенциркуль, өлшеуіш таспа, жүктер жиынтығы, штатив) ұсынылады.

Әдістемелік құралда физика заңдылығы бойынша қысқаша теория мен зертханалық жұмыстың нұсқаулығы берілген (1-сурет)

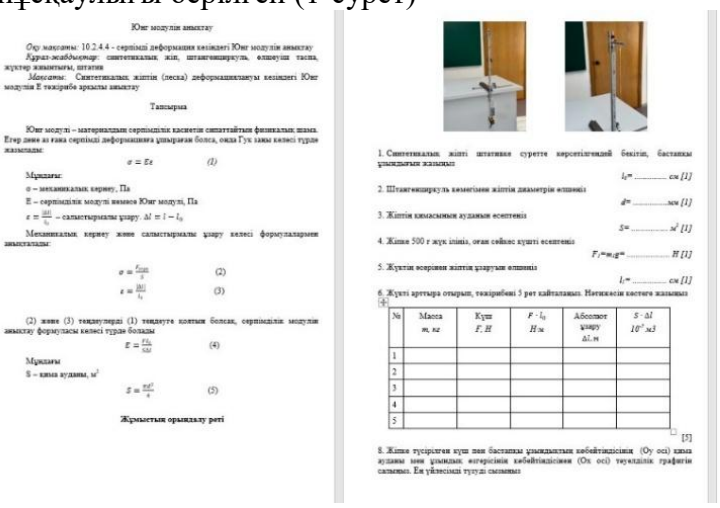

Юнг модулін анықтау

Оқу мақсаты: 10.2.4.4 - серпімді деформация кезіндегі Юнг модулін анықтау

Құрал-жабдықтар: синтетикалық жіп, штангенциркуль, өлшеуіш таспа, жүктер жиынтығы, штатив

Мақсаты: Синтетикалық жіптің (леска) деформациялануы кезіндегі Юнг модулін Е тәжірибе арқылы анықтау

Тапсырма

Юнг модулі – материалдың серпімділік қасиетін сипаттайтын физикалық шама. Егер дене ал ғана серпімді деформацияға ұшырған болса, онда Гук заңы келесі түрде жазылады:

$$\sigma = E\varepsilon \qquad (1)$$

Мұндағы:

σ – механикалық кернеу, Па

E – серпімділік модулі немесе Юнг модулі, Па

$\varepsilon = \frac{\Delta l}{l_0}$ – салыстырмалы ұзару. $\Delta l = l - l_0$

Механикалық кернеу және салыстырмалы ұзару келесі формулаларын анықталады:

$$\sigma = \frac{F_{упр}}{S} \qquad (2)$$

$$\varepsilon = \frac{\Delta l}{l_0} \qquad (3)$$

(2) және (3) теңдеулерді (1) теңдеуге қойып болсақ, серпімділік модулін анықтау формуласы келесі түрде болады

$$E = \frac{F l_0}{S \Delta l} \qquad (4)$$

Мұндағы

S – кима ауданы, м^2

$$S = \frac{\pi d^2}{4} \qquad (5)$$

Жұмыстың орындалу реті

1. Синтетикалық жіпті штативке суретте көрсетілгендей бекітіп, бастапқы ұзындығын жазыңыз

l_0= ..... см [1]

2. Штангенциркуль көмегімен жіптің диаметрін өлшеңіз

d= ..... мм [1]

3. Жіптің кимасының ауданын есептеңіз

S= ..... м^2 [1]

4. Жіпке 500 г жүк ілініз, оған сейлес күшті есептеңіз

F_1=mg= ..... Н [1]

5. Жүктің әсерінен жіптің ұзаруын өлшеңіз

l_1= ..... см [1]

6. Жүкті арттыра отырып, тәжірибені 5 рет қайталаңыз. Нәтижесін кестеге жазыңыз

№	Масса m, кг	Күш F, Н	$F \cdot l_0$ Н·м	Абсолют ұзару Δl, м	$S \cdot \Delta l$ 10^{-7} ,м3
1					
2					
3					
4					
5					

[5]

8. Жіпке түсірілген күш пен бастапқы ұзындықтың көбейтіндісінің (Оу осі) кима ауданы мен ұзындық өзгерісінің көбейтіндісіне (Ох осі) тәуелділік графигін салыңыз. Ең үйлесімді түзуді сызыңыз

9. Графикте G градиентті анықтаңыз. Градиентті анықтауда қолданған тәсілді графикте көрсетіңіз

Градиент = ... [3]

10. Синтетикалық жіптің Юнг модулі E= ..... [1]

11. Қорытынды жасаңыз

..... [1]

[Барлығы: 20 балл]

1-сурет

Білім алушының жұмысын бағалау үшін мүмкін болатын жауабы қоса ұсынылды (2-сурет)

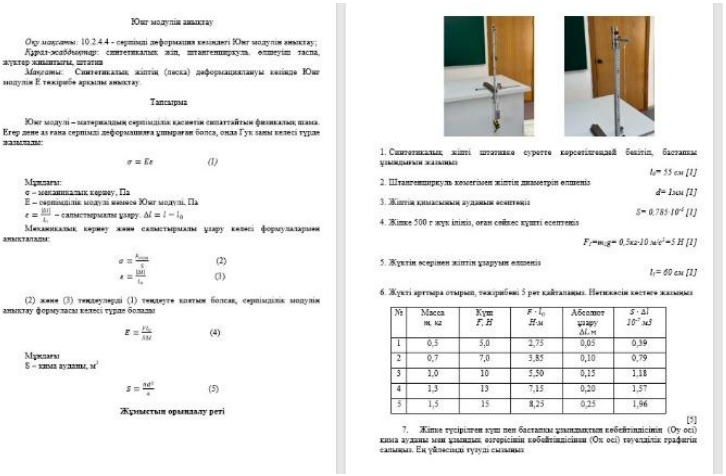

2-сурет

Екіншіден, зертханалық жұмыстар қарапайымнан күрделіге қарай жүйелі түрде орындалады. Бұл оқушылардың дағдыларын біртіндеп дамытуға мүмкіндік береді. ***Үшіншіден***, әрбір зертханалық жұмыс 10-сынып физика курсының физикалық заңдылықты зерттеуге нақты мақсат пен міндеттерді көздейді. Бұл білім алушыларға өз қызметін жоспарлауға, нәтижелерді талдау, жинақтау және қорытынды жасауға үйретеді. Мысалы, «10.1.1.9 - қисықсызықты қозғалыс кезіндегі траекторияның қисықтық радиусын, дененің тангенциалды, центрге тартқыш және толық үдеуін анықтау;» оқу мақсатына құрылған «Центрге тартқыш үдеудің массаға тәуелділігін анықтау» зертханалық жұмысында (3-сурет) дененің шеңбер бойымен қозғалыс заңын және динамика заңын центрге тартқыш күш жиынтығы P9902-4Z (NTL), кернеуі 6В ток көзі P3130-3D, өткізгіш сымдар, жүктер жиынтығы, динамометр, сандық санағыш P1325-9S, жарық қақпасы, жарық қақпасына арналған кабельді қолданып зерттеу жүргізеді. Жұмыстың мақсатына *«дененің шеңбер бойымен қозғалысы кезінде центрге тартқыш үдеуді эксперименттік жолмен анықтау;»* немесе *«центрге тартқыш үдеудің массаға тәуелділігін зерттеу;»* мақсатын алуға болады. Білім алушы өлшеу және есептеу нәтижелерін, графиктен градиенттің зерттеленіп отырған шамамен байланысын анықтап қорытынды жасайды және нәтижені жақсарту жолын ұсынады. [3,4]

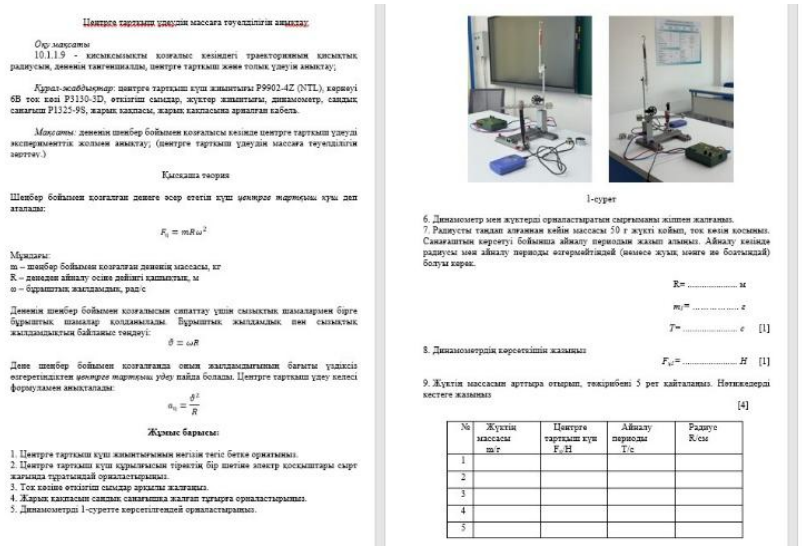

3-сурет

Физикалық практикумды қолдану арқылы білім алушылардың білім асапысы, пәнге қызығушылығы, зерттеушілік қабілеттері дамыды. Сонымен бірге, 11-сынып бітірушілердің

қорытынды аттестаттау емтиханында «С» деңгейінің тапсырмаларын толық орындау көрсеткіші артты.

10-сынып білім алушыларына арналған физикалық практикум физика пәнін оқытудың тиімді құралы болып табылады. Өз бетінше зерттеу жүргізу тәжірибесі білім алушылардың зерттеушілік қабілетін қалыптастырып қана қоймай, ғылыми ойлау дағдыларын дамытады. Өлшеу құралдарымен жұмыс істеу, нәтижелерді өңдеу және талдау дағдылары болашақта техникалық және ғылыми мамандықтарды игеруге негіз болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. «2025-2026 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат Астана 2025

2. Физика. Лабораторный практикум. Часть 1. Механика и молекулярная физика. Учебное пособие. Санкт-Петербург «Свое издательство» 2020

3. Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11 сыныптарына арналған «Физика» оқу пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы

4. Башаруұлы Р., Бекбасаров Қ., Ғолубев В. Физика: Жалпы білім беретін мектептің 10-сыныбына арналған оқулық. – Алматы: Атамұра, 2019.

ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ «ПСИХОЛОГО-МЕДИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОНСУЛЬТАЦИИ» И ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В СОПРОВОЖДЕНИИ ДЕТЕЙ С ООП

Малкарбаева М.А., педагог-психолог
КГУ «ПМПК №2» УО КО г.Темиртау

В статье рассматривается проблема преемственности взаимодействия психолого-медико-педагогической консультации (ПМПК) и дошкольных образовательных организаций (ДОО) в системе сопровождения детей с особыми образовательными потребностями (ООП). Представлены результаты эмпирического исследования, направленного на выявление уровня согласованности рекомендаций ПМПК и практики их реализации в ДОО. На основе анализа данных предложены направления повышения эффективности межведомственного взаимодействия. Имея опыт работы в дошкольной организации 15 лет и проработав в ПМПК г.Темиртау некоторое время, и видя специфику работы и в ПМПК и в ДОО для меня, как для педагога-психолога встал вопрос о согласованности этих двух организаций в возрастных этапах ребенка с ООП.

Важнейшим условием успешной социализации и развития детей с ООП является преемственность действий всех субъектов сопровождения, прежде всего ПМПК и дошкольных образовательных организаций. ПМПК выполняет ключевую функцию в определении особых образовательных потребностей ребёнка и формировании рекомендаций по его обучению и развитию. Однако на практике нередко возникает разрыв между рекомендациями консультации и их реализацией в условиях конкретной ДОО, что снижает эффективность коррекционно-развивающей работы. Цель преемственности ПМПК и ДОО – это обеспечение непрерывного, системного и согласованного психолого-педагогического сопровождения ребёнка с особыми образовательными потребностями на этапе дошкольного образования с учётом его индивидуальных возможностей, особенностей развития и рекомендаций ПМПК.

Цель исследования - изучить степень преемственности между рекомендациями ПМПК и практикой их реализации в дошкольных образовательных организациях.

Методы исследования.

1. Анализ документации. Изучаются заключения ПМПК, индивидуальные программы развития, планы коррекционной работы, отчёты специалистов. Цель - определить, как рекомендации ПМПК реализуются в дошкольной организации.

2. Анкетирование педагогов и специалистов. Позволяет выявить уровень информированности о рекомендациях ПМПК, частоту взаимодействия со специалистами комиссии, трудности реализации рекомендаций.

3. Интервью со специалистами ПМПК. Проводится для уточнения: механизмов передачи рекомендаций, форм сопровождения детей, взаимодействия с педагогами детского сада.

4. Наблюдение. Проводится наблюдение за образовательным процессом и за коррекционными занятиями. Цель - оценить практическое выполнение рекомендаций ПМПК.

Этапы исследования.

Подготовительный этап: анализ литературы и нормативных документов; определение базы исследования; разработка инструментов (анкеты, карты наблюдения). Диагностический этап: сбор эмпирических данных; анкетирование педагогов; анализ документации. Аналитический этап: обработка результатов; выявление уровня преемственности; определение проблем взаимодействия. Заключительный этап: формулирование выводов; разработка рекомендаций для специалистов ПМПК и дошкольных организаций.

Ожидаемый результат исследования: выявление уровня взаимодействия ПМПК и дошкольных организаций, определение проблем преемственности, разработка практических рекомендаций по улучшению сопровождения детей.

Исследование проводилось на базе одной дошкольной организации в течение 6 месяцев. С педагогами и родителями после анкетирования, мною поводилось небольшое интервью, где я задавала уточняющие вопросы. Некоторые педагоги жаловались на недостаточное владение информацией по интерпретации заключений ПМПК и по образовательным маршрутам детей с ООП. Родители (законные представители) в большинстве своем говорили о том, что им недостаточно информации по коррекционной работе специалистов, что говорит о слабой работе с родителями детей с ООП.

Участники исследования: 25 детей с ООП старшего дошкольного возраста, 25 родителей (законных представителей), 18 педагогов и специалистов ДОО.

Результаты исследования: 1.Уровень учета рекомендаций ПМПК в ДОО.

Таблица 1. Реализация рекомендаций ПМПК в образовательной практике (%)

Направление рекомендаций	**Реализуются полностью**	**Частично**	**Не реализуются**
Образовательный маршрут	72%	20%	8%
Коррекционные занятия	68%	24%	8%
Организация среды	56%	32%	12%
Работа с родителями	64%	28%	8%

1. Диаграмма согласованности действий специалистов.

Диаграмма 1. Оценка педагогами степени преемственности ПМПК и ДОО

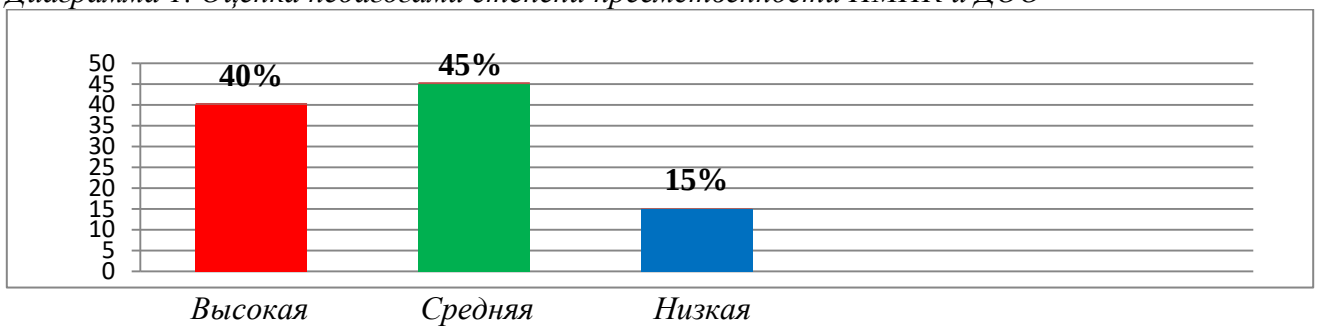

Анализ данных показывает, что большинство педагогов оценивают преемственность как среднюю, что указывает на наличие как положительных практик, так и системных трудностей.

3. Мнение родителей

Диаграмма 2. Удовлетворенность родителей сопровождением ребенка

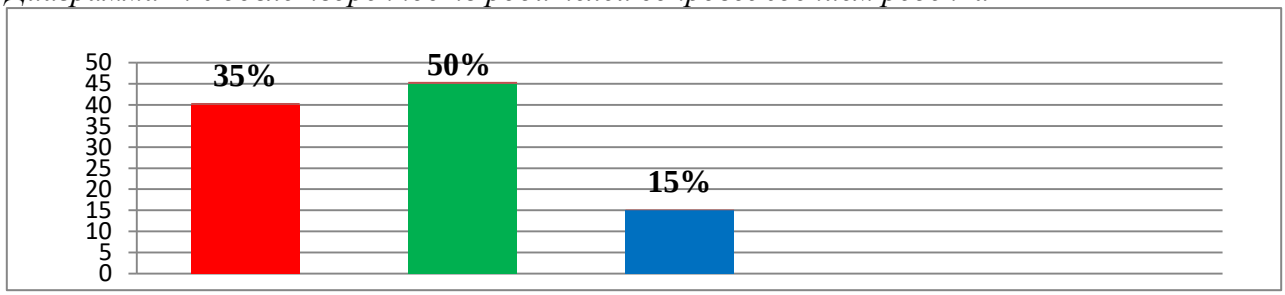

Родители отмечают недостаточную информированность о целях и содержании рекомендаций ПМПК, а также трудности в их практической реализации дома. Работа с семьёй – это важная часть образовательного маршрута ребенка. Это вовлечение семьи в коррекционно-развивающий процесс, консультирование родителей по вопросам развития, воспитания и обучения ребёнка, формирование адекватной родительской позиции.

Полученные данные свидетельствуют о том, что преемственность между ПМПК и ДОО реализуется не в полной мере. Основные проблемы связаны с недостаточной детализацией рекомендаций ПМПК, ограниченными ресурсами ДОО, несформированностью единого алгоритма взаимодействия специалистов, недостаточным включением родителей в коррекционно-развивающий процесс.

Заключение:

Преемственность деятельности ПМПК и дошкольных образовательных организаций является важнейшим условием эффективного сопровождения детей с ООП. В этом ключе направлено ходатайство в городской отдел образования о включении в годовой план дошкольных организаций о преемственности с ПМПК города, куда будут включены регулярные встречи специалистов двух организаций, усиление консультативной функции ПМПК, разработка единых моделей взаимодействия, повышение психолого-педагогической компетентности педагогов и родителей, систематический мониторинг реализации рекомендаций. Реализация данных направлений позволит повысить качество дошкольного образования и создать условия для успешного дальнейшего обучения детей с особыми образовательными потребностями.

Литература:

1. Айтжанова Р.К., Ерсарина А.К – «Диагностика нарушения психо-физического развития у детей». 2016г.
2. Джангельдинова С.Б. - Дети с особыми образовательными потребностями в системе образования РК, 2023г.
3. Институт раннего развития детей Министерства просвещения РК, Рекомендации по взаимодействию ДО с организацией среднего образования по обеспечению преемственности дошкольного и начального образования (2025).
4. Методические рекомендации по реализации принципов преемственности и инклюзивности на всех уровнях образования. НАО им. И. Алтынсарина.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ОНЛАЙН – ТРЕНАЖЁРОВ НА УРОКЕ МАТЕМАТИКИ

Михневич Н.А., учитель начальных классов
КГУ «Основная средняя школа №73», г.Караганда.

Современная образовательная среда характеризуется активным внедрением цифровых технологий и обновлением требований к качеству обучения. Образовательные стандарты ориентируют педагога на формирование функциональной грамотности, развитие

критического мышления, самостоятельности и познавательной активности учащихся. В условиях цифровизации общества становится очевидной необходимость интеграции интерактивных инструментов в образовательный процесс.

Математика как базовая учебная дисциплина требует систематической тренировки навыков, регулярного повторения и применения знаний в различных ситуациях. Однако традиционные формы работы (фронтальный опрос, письменные упражнения, работа у доски) не всегда обеспечивают высокий уровень мотивации и индивидуализации обучения. Особенно это актуально для учащихся с разным уровнем подготовки.

Представляемый педагогический опыт основан на использовании интерактивного метода обучения с применением онлайн-тренажёра по математике на платформе game.afifedu.com, что позволяет повысить вовлечённость обучающихся, усилить практическую направленность урока и обеспечить оперативную обратную связь.

Платформа game.afifedu.com представляет собой онлайн-тренажёр, где пользователи могут выполнять вычисления играя. Все задания представлены математическими играми, такими как, «Перетягивание каната», «Взбираясь на скользкий столб» и «Бег в мешках».

Рисунок 1. Главное меню

Учащиеся могут выбрать одну из трёх математических игр на главном меню. После выбора игры открывается меню с выбором математических действий, представлены на рисунке.

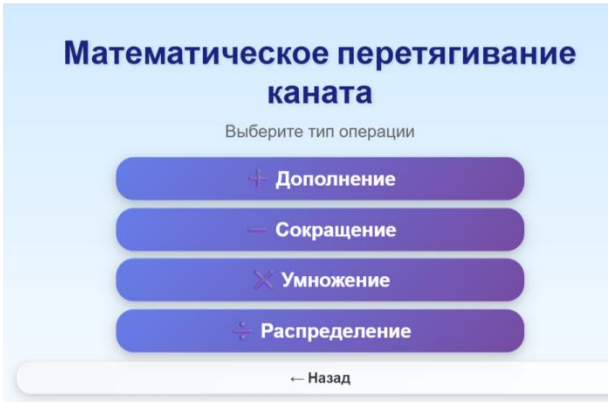

Рисунок 2. Выбор математических действий

Далее перед детьми открывается окно с выбором уровня сложности заданий.

Рисунок 3. Окно с выбором уровня сложности

Данный онлайн тренажёр подходит только для парной или групповой работы, так как все задания имеют соревновательный характер. Окно делится на два игрока (иже на рисунке представлено).

Рисунок 4. Окно с заданием

Данная платформа может использоваться как на уроке для закрепления вычислительных навыков, так и во внеурочной деятельности: перемены с пользой.

Интеграция game.afifedu.com в уроки математики может происходить на разных этапах:

- Подготовительный этап. Математическая разминка в начале урока;
- Фронтальная работа. Демонстрация задания на проекторе для обсуждения;
- Индивидуальная практика. Ученики решают задачи по своему уровню;
- Оценка и самооценка. Учащиеся получают мгновенную обратную связь.

Особенности платформы:

- задания представлены в игровом формате;
- интерактивные задачи с визуальными элементами;
- мгновенная обратная проверка результата;
- возможность парной и групповой работы учеников.

Пример применения:

Учащиеся изучают тему «Сложение и вычитание двузначных чисел». Вместо обычных письменных упражнений учитель предлагает интерактивный набор заданий на game.afifedu.com, где каждый шаг решения сопровождается визуальными объяснениями и автоматической проверкой. Ученики получают баллы за правильные ответы, что стимулирует их к повторению упражнений.

Использование этого онлайн тренажёра повышает мотивацию учащихся. Элемент соревнования, достижение уровней и визуальные достижения способствуют интересу к предмету.

Заключение.

Активные и интерактивные методы обучения становятся важной составляющей современного образовательного процесса. В математике, где ключевую роль играет практика, применение онлайн-заданий усиливает мотивацию, способствует развитию навыков самостоятельного решения задач и повышает качество усвоения материала.

Платформа game.afifedu.com может выступать вспомогательным инструментом в этом процессе, предлагая интерактивные задания, мгновенную обратную связь и игровые элементы, которые делают обучение более увлекательным и результативным. Однако важно сочетать цифровые задания с глубоким анализом теории, поддержкой учителя и групповым обсуждением.

Сбалансированный подход, учитывающий как преимущества цифровой практики, так и традиционные методы, обеспечивает максимальную эффективность обучения математике и формирует у учащихся устойчивые знания, способности к логическому мышлению и уверенное владение предметом.

Список использованной литературы

1.Абильдинова Г., Кажиакпарова З., Абикенова Д., Ассаинова А., Сембаев Т. Active and digital learning methods in education // Bulletin of Abai KazNPU. Series of Physical and Mathematical Sciences. – 2024. – № 1 (85). – С. 156–168.

2.Интерактивные методы обучения математике: геймификация и цифровые технологии // Journal of New Century Innovations. – 2025. – № 2. – С. 78–84.

3.Кудабаева Б.Б. Активные методы обучения на уроках математики в начальной школе // Алтынсаринские чтения. – 2025. – № 1. – С. 52–59.

4Game.afifedu.com. Онлайн-платформа интерактивных математических заданий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://game.afifedu.com/

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРМЕН МҰҒАЛІМ ЖӘНЕ ЛОГОПЕД МАМАНЫНЫҢ БІРЛЕСКЕН ЖҰМЫСЫ

Мукашбекова Сайрангуль Саркытбаевна
Мектепалды сыныбының мұғалімі, педагог логопед
«Ә.Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейі» КММ Балқаш қ.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕББҚ) бар балалардың саны күннен-күнге артуда. Осыған орай, олардың сапалы білім алуына жағдай жасау – негізгі міндеттердің бірі болып табылады. Бұл оқушылардың оқу мотивациясын арттыру, тұлғалық дамуын қолдау және әлеуметтік бейімделуіне ықпал ету үшін ерекше маңызды. Ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕББ) бар балалармен жұмыс істегенде мұғалім мен логопедтің бірлескен жұмысы өте маңызды. Бұл бірлескен іс-әрекет балалардың оқу, сөйлеу, әлеуметтік дағдылары мен эмоционалдық дамуына ықпал етеді. Бірлікте жасалған жоспарлар мен әдіс-тәсілдер балалардың инклюзивті білім алу сапасын айтарлықтай жақсартады.

Зерттеу барысында ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылармен жүргізілетін жұмыстың тиімділігін анықтау мақсатында **жүйелі бақылау, салыстырмалы бағалау және интервенциялық әдістер** қолданылды. Бағалау бастапқы (диагностикалық) және қорытынды кезеңдерде жүзеге асырылып, оқушылардың тілдік, танымдық, әлеуметтік және эмоционалдық дамуындағы өзгерістер талданды. Осы талдау негізінде мұғалім мен логопедтің бірлескен жұмысының ұйымдастырылу жолдары анықталды. Бірлескен жұмыс кешенді диагностикалаудан басталып, оқушының ерекшеліктерін толық анықтауға бағытталды.

1. Бірлескен жұмыстың тәжірибелік ұйымдастырылуы

Мұғалім мен логопедтің бірлескен жұмысы келесі кезеңдер бойынша жүзеге асты:

1. **Кешенді диагностикалау:**

- Логопед сөйлеу тілінің ерекшеліктерін бағалады: дыбыс айту, сөздік қор, грамматикалық құрылым, байланыстырып сөйлеу.
- Мұғалім оқу дағдылары, танымдық қабілеттер, зейін, есте сақтау, мінез-құлық ерекшеліктерін анықтады.
- Оқушының эмоционалдық жағдайы, ынтасы мен мотивациясы да ескерілді.
- Алынған мәліметтер негізінде оқушыға **жеке түзету-дамыту жоспары** әзірленді, кезеңдік мақсаттар мен тапсырмалар нақты көрсетілді.

2. **Тәжірибелік әдістер:**

- **Мұғалімнің әдістері:** дифференциацияланған оқыту, көрнекілік құралдар (суреттер, кестелер, бейнероликтер), тапсырмаларды кезең-кезеңімен беру, кері байланыс беру, жұптық және топтық жұмыстар, оқушының ынтасын арттыруға бағытталған мотивациялық тәсілдер.
- **Логопедтің әдістері:** артикуляциялық жаттығулар, тыныс алу жаттығулары, дыбысты қою, бекіту және автоматтандыру, сөйлеу тілін дамытуға арналған арнайы тапсырмалар.
- **Ойын технологиялары:** сөйлеуді дамыту ойындары, рөлдік және қимыл-қозғалыс жаттығулары, топтық коммуникациялық жаттығулар, шығармашылық тапсырмалар (әңгіме құрау, бейнелеу, сахналық көріністер).

3. **Ата-аналармен өзара әрекеттесу:**

- Үйде қосымша жұмыс жүргізу бойынша нақты ұсыныстар берілді.
- Жаттығуларды жүйелі қайталау оқушылардың прогресін арттырды және түзету-дамыту үрдісінің жалғасуын қамтамасыз етті.

2. Жүйелі бақылау және нәтижелер

Бақылау нәтижелері оқушылардың дамуының нақты көрсеткіштерін анықтады:

- ✓ **Дыбыс айту дағдылары:** бастапқы кезеңде дыбыстарды дұрыс айтпаған оқушылардың шамамен 60–70% дыбыстарды дұрыс айтуға үйренді.
- ✓ **Сөздік қор:** белсенді сөздік қор 30–40% оқушыда кеңейіп, жаңа сөздерді сөйлемде қолдану жиілігі артты.
- ✓ **Байланыстырып сөйлеу:** қысқа жауаптардан толық, мазмұнды сөйлеуге көшу байқалды, сөйлем құру және ойды жүйелі жеткізу дағдылары қалыптасты.
- ✓ **Оқу және жазу дағдылары:** дислексия және дисграфия белгілері бар оқушыларда оқу жылдамдығы артты, жазудағы қателер азайды.
- ✓ **Әлеуметтік бейімделу:** топтық жұмыстарға қатысу белсенділігі артты, сыныптағы қарым-қатынас жақсарды, коммуникативтік дағдылар дамыды.
- ✓ **Эмоционалдық жағдай:** балалар сабаққа қызығушылық танытып, өзіне сенімді болды, ынталылығы артты.

3. Бірлескен жұмыстың тәжірибелік тиімділігі

Зерттеу көрсеткендей, мұғалім мен логопедтің **жүйелі және үйлесімді әрекеті** оқушылардың тілдік, танымдық, әлеуметтік және эмоционалдық дамуына оң әсер етеді. Бірлескен жұмыс арқылы:

- Оқушылар оқу үдерісіне толыққанды қатыса алады;
- Сөйлеу және қарым-қатынас дағдылары қалыптасады;
- Инклюзивті ортада жан-жақты дамуға мүмкіндік туындайды;
- Сабаққа қызығушылық пен мотивация артады;
- Әлеуметтік дағдылар мен топтағы қарым-қатынас жақсарады.

Қорытындылай келе, мұғалім мен логопед мамандарының бірлескен тәжірибелік жұмысы ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылардың дамуына тиімді құрал болып табылады. Жүйелі әдістер мен үйлесімді әрекеттер нәтижесінде оқушылардың тілдік дағдылары, сөздік қоры және сөйлеу мәдениеті айтарлықтай жақсарды; танымдық қабілеттері, оқу жылдамдығы және есте сақтау сапасы артты; әлеуметтік қарым-қатынасы нығайып, сыныптағы өзара әрекеттесу белсенділігі өсті. Сонымен қатар, эмоционалдық дамуы қалыптасып, сабаққа қызығушылығы мен мотивациясы күшейді. Бұл тәжірибе инклюзивті

білім беру сапасын арттырудың маңызды шарты болып саналады, өйткені ол мұғалім, логопед және ата-аналардың үйлесімді әрекетін талап етеді, әрбір оқушының жан-жақты дамуына мүмкіндік туғызады және білім беру процесінің тиімділігін арттырады.

Әдебиет

1. Әлиева М. Қ. Логопедия негіздері: оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2018.- 9-10 ББ
2. Волкова Л. С. Логопедия. – Мәскеу: Владос, 2019.
3. Инклюзивті білім беру жағдайында логопедтің жұмысы: әдістемелік құрал. – Алматы, 2020.
4. ҚР Білім және ғылым министрлігінің ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытуға арналған әдістемелік ұсынымдары. – Астана.
5. Лалаева Р. И. Сөйлеу тілінің бұзылыстарын түзету әдістемесі. – Мәскеу: Просвещение, 2017.

ЦИФРОВЫЕ УСТРОЙСТВА В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННЫХ ДОШКОЛЬНИКОВ

Мукушева С.Б., Махмудова С.Р
НАО «Карагандинский университет имени академика Е.А. Букетова», Казахстан

В условиях стремительного развития информационных технологий цифровые устройства становятся неотъемлемой частью повседневной жизни семьи и ребенка. Уже в дошкольном возрасте дети активно взаимодействуют с цифровыми устройствами. К понятию «цифровые устройства» в данном тексте отнесены все устройства с экраном и потенциальным доступом в Интернет -смартфон, планшет, телевизор. Данная тенденция формирует новую социальную ситуацию развития, в которой традиционные формы игры и общения сосуществуют с цифровыми форматами деятельности. Вопрос о влиянии цифровых устройств на развитие дошкольников приобретает особую научную и практическую значимость. Под понятием «экранное время» понимается период, который ребенок проводит перед экранами цифровых устройств. Его принято условно делить на активное - когда ребенок взаимодействует с устройством (играет, нажимает, выполняет задания), и пассивное - когда он лишь просматривает видеоконтент, не проявляя при этом активности.

Актуальность:

Актуальность исследования обусловлена тем, что в условиях цифровизации общества дети все раньше начинают взаимодействовать с электронными устройствами. Уже в дошкольном возрасте формируется устойчивый интерес к цифровым технологиям, что существенно влияет на развитие личности ребенка.

Современные исследования показывают, что увеличивается не только частота использования устройств, но и продолжительность экранного времени, что вызывает обеспокоенность специалистов в области психологии и педагогики.

Особую значимость проблема приобретает в связи с тем, что цифровая среда начинает конкурировать с традиционными видами деятельности дошкольника, прежде всего с игрой, которая, согласно теории Алексей Николаевич Леонтьев, является ведущей в данном возрасте.

Таким образом, возникает необходимость научного анализа влияния цифровых устройств на развитие детей и поиска путей их безопасного использования.

Цель:

Целью исследования является выявление особенностей влияния цифровых устройств на психическое и социальное развитие детей дошкольного возраста.

Задачи:

В рамках исследования решаются следующие задачи:

- анализ научной литературы по проблеме цифровизации детства;

- изучение особенностей использования цифровых устройств дошкольниками;
- выявление положительных и отрицательных эффектов их влияния;
- определение роли взрослых в регулировании цифровой активности;
- разработка рекомендаций по использованию цифровых технологий.

Кто занимался данным исследованием

Проблема влияния цифровых технологий на развитие детей является одной из актуальных в современной психолого-педагогической науке и опирается на труды как классиков отечественной психологии, так и современных исследователей.

Теоретическую основу исследования составляют идеи Лев Семёнович Выготский, который рассматривал развитие ребенка как процесс освоения культурных средств. В рамках его подхода цифровые устройства могут быть поняты как современные средства опосредования психической деятельности. Как отмечал ученый, «каждая высшая психическая функция проходит путь от внешнего к внутреннему», что особенно важно в контексте взаимодействия ребенка с цифровой средой.

Существенный вклад внес Алексей Николаевич Леонтьев, разработавший деятельностный подход. Согласно его концепции, развитие психики происходит в деятельности, а ведущей деятельностью дошкольного возраста является игра. Это положение позволяет анализировать влияние цифровых устройств с точки зрения их возможного замещения игровой активности.

Проблемы трансформации современного детства рассматривал Дмитрий Иванович Фельдштейн, который подчеркивал, что изменение социокультурной среды приводит к изменению условий развития личности ребенка, в том числе под воздействием информационных технологий.

Среди современных отечественных исследователей следует выделить Александр Николаевич Веракса, в работах которого анализируются особенности развития дошкольников в условиях цифровизации, а также подчеркивается необходимость педагогического сопровождения использования технологий.

Также значительный вклад внесла Дарья Александровна Бухаленкова, изучающая особенности цифровой активности детей, её влияние на когнитивное и социальное развитие, а также роль семьи в формировании цифрового поведения ребенка.

Таким образом, труды указанных исследователей позволяют рассматривать цифровые устройства не просто как технические средства, а как важный фактор, влияющий на развитие ребенка в современном обществе.

Основная часть:

Современные дошкольники растут в условиях цифровой среды, которая становится важным фактором их развития. Исследования показывают, что большинство детей начинают пользоваться цифровыми устройствами уже в раннем возрасте, при этом основными формами активности являются просмотр видеоконтента и игры.

С одной стороны, цифровые технологии открывают новые возможности для развития ребенка. Они способствуют формированию наглядно-образного мышления, расширяют кругозор, повышают интерес к обучению. При правильном использовании они могут выступать как эффективный образовательный инструмент.

С другой стороны, чрезмерное использование цифровых устройств связано с рядом рисков. Среди них - снижение двигательной активности, нарушение режима сна, уменьшение времени живого общения и возможные трудности в развитии речи.

Особое значение имеет тот факт, что цифровые устройства могут частично замещать сюжетно-ролевую игру, которая является ведущей деятельностью дошкольника. Это может негативно сказаться на развитии воображения, социальной компетентности и эмоциональной сферы.

Важнейшую роль в этом процессе играют взрослые. Во-первых, родители или другие значимые взрослые могут принимать решения по выбору наиболее подходящего для ребенка видеоконтента и видеоигр и могут защитить от нежелательного контента и различных рисков

в интернете. Во-вторых, родители или другие значимые взрослые могут помочь ребенку критически осмыслить увиденный видеоконтент, обсудить с ребенком его впечатления от цифрового досуга. Т.е. совместное использование цифровых устройств детей с родителями или другими значимыми людьми является формой живого общения, а качественное детско-родительское взаимодействие способствует развитию регуляторных функций. В-третьих, родители или другие значимые взрослые могут контролировать экранное время ребенка, в то время как избыточное экранное время является фактором риска для развития регуляторных функций.

Таким образом, влияние цифровых устройств носит двойственный характер и зависит от условий их использования.

Что мы можем предложить для исследования:

В настоящее время важно продолжать изучение влияния цифровых устройств на развитие дошкольников. В первую очередь необходимо проводить исследования, которые помогут определить, как длительность экранного времени влияет на речь, внимание, память и мышление детей. Также важно сравнивать активное и пассивное использование устройств и их влияние на развитие.

Необходимо уделить внимание изучению того, какой контент смотрят дети. Следует исследовать, как развлекательные и образовательные программы по-разному влияют на ребенка.

Кроме того, важно изучать роль родителей в использовании детьми цифровых устройств. Нужно анализировать, как взрослые контролируют экранное время, какие правила устанавливают и как это влияет на поведение и развитие ребенка.

Перспективным направлением является разработка простых методов оценки того, сколько времени ребенок проводит с гаджетами и как именно он их использует.

Также необходимо создавать и изучать специальные образовательные программы и приложения для дошкольников, чтобы цифровые устройства использовались не только для развлечения, но и для развития.

Важным направлением является разработка рекомендаций для родителей и педагогов по правильному использованию цифровых технологий.

Таким образом, дальнейшие исследования должны быть направлены на более глубокое понимание влияния цифровой среды на ребенка и поиск безопасных и полезных способов ее использования.

Вывод:

Таким образом, проведённое исследование показывает, что цифровые устройства стали неотъемлемой частью жизни современных дошкольников и оказывают значительное влияние на их развитие. Раннее включение детей в цифровую среду формирует новые условия социализации, в которых традиционные формы деятельности, такие как игра и живое общение, начинают частично замещаться экранной активностью.

Анализ научной литературы и рассмотрение практических аспектов использования цифровых устройств позволяют сделать вывод о двойственном характере их влияния. С одной стороны, цифровые технологии открывают новые возможности для познавательного развития, расширяют кругозор ребенка, способствуют формированию элементарных цифровых навыков и могут использоваться как дополнительный образовательный ресурс.

С другой стороны, чрезмерное и неконтролируемое использование цифровых устройств может приводить к негативным последствиям, таким как снижение двигательной активности, нарушение режима дня, ограничение живого общения и возможные трудности в развитии речи, внимания и воображения. Особую обеспокоенность вызывает замещение сюжетно-ролевой игры цифровой активностью, что может отрицательно сказаться на формировании социальных и коммуникативных навыков.

Ключевым фактором, определяющим характер влияния цифровых устройств, является участие взрослого. Именно родители и педагоги регулируют продолжительность использования устройств, выбирают содержание и формируют отношение ребенка к

цифровой среде. При грамотном сопровождении цифровые технологии могут быть интегрированы в процесс развития без вреда для ребенка.

Таким образом, можно заключить, что важнейшей задачей современного общества является формирование культуры разумного использования цифровых устройств в дошкольном возрасте. Необходим баланс между цифровой и традиционной деятельностью, а также повышение уровня осведомленности родителей и педагогов.

Перспективы дальнейших исследований связаны с более глубоким изучением влияния различных видов цифрового контента, разработкой эффективных методик регулирования экранного времени и созданием развивающих цифровых ресурсов, соответствующих возрастным особенностям детей.

Список литературы:

Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. - М.: Просвещение, 1991.

1. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М.: Политиздат, 1975.
2. Фельдштейн Д.И. Психология развития личности. - М.: МПСИ, 2005.
3. Веракса А.Н., Бухаленкова Д.А., Чичинина Е.А. Цифровые устройства в жизни современных дошкольников // Наука телевидения. - 2024.
4. Смирнова С.Ю., Клопотова Е.Е., Рубцова О.В. Особенности использования цифровых устройств детьми дошкольного возраста // Социальная психология и общество. - 2022.
5. Чичинина Е.А., Бухаленкова Д.А. Использование цифровых устройств детьми дошкольного возраста // Психолого-педагогические исследования. - 2023.
6. Денисенкова Н.С., Красило ТА. Развитие дошкольников в эпоху цифровой социализации // Современное дошкольное образование. - 2019. - №6(96). - С. 50-57. DOI: 1 0.24411/1 997-9657-201 9-10058
7. Веракса А.Н., Бухаленкова Д.А., Чичинина Е.А., Калимуллин А.М., Шат-ская А.Н., Зинченко Ю.П. Цифровые устройства в жизни современных дошкольников // Наука телевидения. 2024. 20 (1). 171-215. DOI: Ы±рБ:// doi.org/10.30628/1994-9529-2024-20.1-171-215. БЭМ: WTQUQI

ФИЗИКА ЖӘНЕ МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА ФАНТАСТИКА ЭЛЕММЕНТЕРІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Муратхан Куанткан, математика және физика пәнінің мұғалімі,
пед. ғыл. магистранты,
«Ақпараттық технологиялар» мамандандырылған
мектеп-лицей-интернаты» КММ

Үздіксіз өзгеріп отырған әлемде оқушыларға материялды меңгертудің тәсілдері де даму барысында. Соның ішінде физика математика сынды теориялық ұғымдармен қатар есептеулер қатар жүретін өзінің күрделілігімен ерекшеленетін пәнді ұғымға оңтайландыру үшін фантастика элементтерін еңгізу өзіндік жаңашылдық болып табылмақ. Мәселен, физика-математика сабақтарында;

1. Болашақ қалалардың жобасын ұсыну, ғимараттардың фигурасын жергілікті климатка байланысты тиімді формасын ұсыну.
2. Басқа ғаламшарлардағы тіршілік формасын есептеп шығару немесе елестету (гравитациясына, температурасына, химиялық құрамына т,б қасиеттеріне байланысты.)
3. Уақыт және кеңістік, жарық жылдамдығы сияқты күрделі ұғыдарды елестетуге мүмкіндік туады.

Физика-математика сабақтарында фантастика элемментерін пайдаланудың артықшылықтар;

-оқушылардың ой-өрісі дамиды, шығармашылық тұрғыдан дамиды

-пәнге деген қызығушылығы артады

-мектепте алған теориялық білімдерін практикада пайдалануға мүмкіндігі артады, өз бетінше іздеу қабілеті артады.

Енді нақты сабақ барысында есептер мен мысалдарға келсек,

А пункті мен Б пункітінің ара қашықтығы 9 км, жылдамдығы 5 км жаяу адам А дан Б пункітіне қанша уақытта жетеді? деген сияқты есепті басқа формада Жер бетіндегі ең биік шың Джомалунгма шыңына жылдамдығы 2м/с алпинист 4424 секундта жетеді, Джомалунгма шыңының биіктігін тап деген формада берсе оқушы ұғымына әлдеқайда қызықты болмақ, сонымен бірге бұл жерде оқушы тек қана математика есептерін ғана шығарып қоймай жердің ең биік нүктесі Джомалунгма екенін, оның биіктігін де 8848м өзі есептеп таппақ. Үлкен сыныптарға күрделендіріп салыстыру есептерін шығаруда да сан қилы фантастика есептер құрастыру мүмкіндіктері бар, Жердің экваторын әскери ұшақ 2000км/сағ жылдамдықпен 19,9 сағатта айналып шықты, ал оңтүстік полюстен солтүстік полюске осы ұщақ 22,11 сағатта, 1800 км /сағ жылдамдықпен жетті, жердің формасы шар тәріздес пе (сурет-1), әлде эллипс, жұмыртқа тәріздес пе? -деген сияқты есептер де оқушылар арасында пікір-талас тудырмақ.

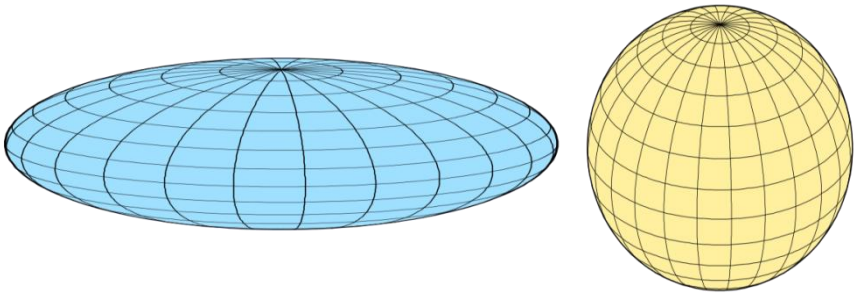

сурет-№1 (прогрессияға есептер)

Бір жасушалы амеба әрбір 10 минут сайын екіге бөліну арқылы екі есе көбейеді. Қанша уақыттан соң бір амеба 10 мың болады? (Сурет -2)

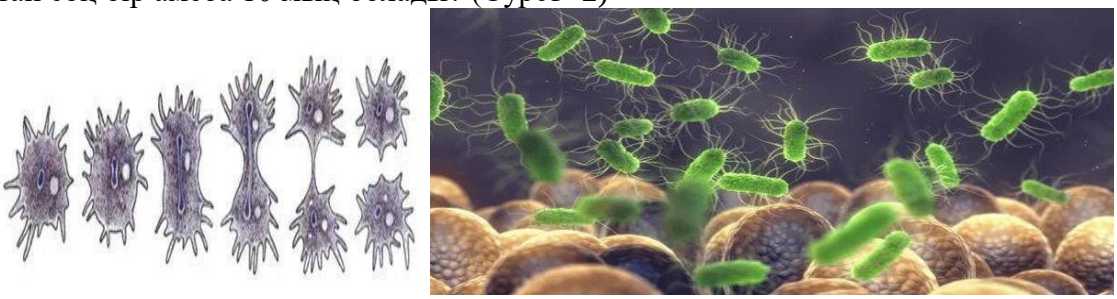

сурет-2

Архитектор мүмкін болғанша аз материалмен, ең үлкен ауданды ғимарат салуға тапсырма алды, ғимараттың формасы(Сурет-3) қандай болу керек?

Сурет-3

Сонымен бірге кейбір фантастикалық фильмдер көру барысында есептер құрастыру мүмкіндігі мол. Мәселен аватар фильмі арқылы бірнеше есептің нобайы ретінде ұсынуға болады;

№1

Пандорра планетасының массасы 10^{24} кг планета бетінен 1000м биіктікте массасы 2т тас қалқып тұр (сурет-4), тартылыс күшін табыңыз? Пандорра планетасының радиусы R= 6624км

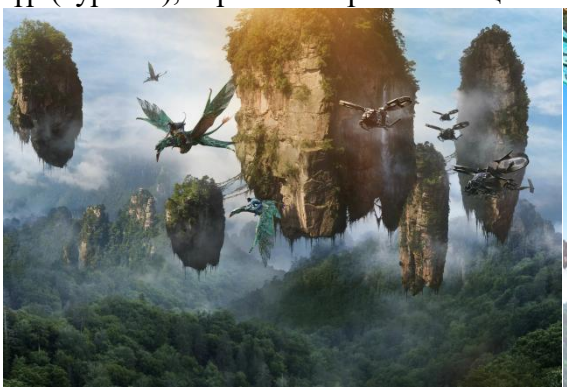

сурет-4

сурет -5

№2

Аватар фильміндегі Пандорра планетасының ауасы тығыздығы 1800 кг/м^3 көмірқышықыл газынен тұрады, планетадаға құс мінген аватарға (сурет-5) әсер ететін ығыстырушы күшті табыңыз? Аватар мен құс көлемі 500 м^3.

№3

Калыпты адамның массасы 75 кг, 20м/с жылдамдықпен15 мин жүгірді, ал фильмдегі аватардың массасы 240кг, 80м/с жылдамдықпен 1сағат жүгірді. Аватар мен адамның импульсін салыстырыңыздар?(Сурет-6)

Сурет-6

Қазіргі заманғы ғылым мен техниканың күн санап шарықтап дамып жатқан уақытта ең бір фунтаменттік пән ретінде физика -математика ғылымдарын оқытуда оқушылардың фантазиясын оятпай жетістікке жету мүмкін емес. Бүгінгі таңда қалыпты жәйт болып кеткен телефон, телевидение, автомобил, интернет барлығы да қай бір заманда бір адамның фантазиясынан туындаған ескерсек, алдымен оқушылардың фантазиясын ояту мұғалімнің ең үлкен жетістігі болып табылмақ.

Әдебиет:

1. Ю.Р Мусин. Ғылыми фантастика және Физика. М. 2024ж.
2. Н Власов. Мир научной фантастики на уроках физики. С-П. 2016г.
3. Юн Ха Ли. Фанатики математики. М. 2021г

LESSON STUDY ТӘСІЛІНІҢ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕГІ РӨЛІ: ОҚЫТУ ДЕҢГЕЙІ МЕН БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

Мусатаева Салтанат Турсуновна
директордың оқу-тәрбие жөніндегі орынбасары,
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
"№62 ЖББМ" КММ, Қарағанды қаласы,
Альжанова Танагул Жанайдаровна,
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі,
"№17 ЖББМ" КММ, Қарағанды қаласы,

Қазақстан Республикасында білім беру саласында жүргізілген реформалар мен жаңашылдықтар мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттыруға, оқыту әдіс-тәсілдерін жаңартуға бағытталған. Сондай-ақ, оқу процесінің сапасын жоғарылату мақсатында инновациялық әдістер мен технологиялар кеңінен қолданылуда. Осы ретте **Lesson Study (Сабақ зерттеу)** әдісі ерекше орын алады. Бұл әдіс мұғалімдердің бірлесе отырып сабақты жоспарлап, өткізгеннен кейін талқылау және сараптау арқылы өз тәжірибелерін жетілдіруге мүмкіндік береді.

Зерттеудің мақсаты – Lesson Study әдісін қолдану арқылы 6 «Б» сыныбы оқушыларының білім сапасын арттыру және сыни ойлау қабілеттерін дамыту. Бұл әдістің өзектілігі – мұғалімдердің кәсіби тәжірибесін жетілдіру, оқушылардың белсенділігін арттыру және білім беру үдерісін жаңғырту.

Lesson Study әдісі оқу барысында оқушылардың білім деңгейі мен дамуына жан-жақты назар аударып, олардың өздігінен ойлау қабілеттерін дамытуға бағытталған (сурет-1).

1-сурет. Lesson Stady бойынша шығармашылық топ

Гуманитарлық пәндер бойынша **Lesson Study** әдісінің тиімділігі әсіресе мәтіндерді талдау, сыни ойлау дағдыларын дамыту, шығармашылық қабілеттерді ашу сияқты бағыттарда көрінеді. Бұл пәндер оқушыларды белсенді ойлауға, өз пікірін дәлелдеуге, әдеби шығармаларды терең талдауға үйретеді. Гуманитарлық пәндерде **Lesson Study** әдісін қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын және шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. **Сабақ барысы**

- Қазақ тілі: «Қазақстан картасы бойынша елімізді аралайық» – топтық және жұптық жұмыстар.
- Математика: «Жай бөлшектерге амалдар қолдану» – бірлескен есеп шығару.
- Орыс тілі: «Живой мир вокруг нас» – мәтіндік талдау, «Венн диаграммасы».
- Қазақстан тарихы: «Ұлы Жібек жолының тарихи маңызы» – «Суреттер сөйлейді» әдісі.

Қолданылған әдістер

- ✓ «Google» әдісі
- ✓ «Машина времени»
- ✓ «Борд журналы»
- ✓ «Пазл жинау»
- ✓ «Кубизм»
- ✓ «Венн диаграммасы»

✓ «Суреттер сөйлейді»

Біздің өз тәжірибемізде **Lesson Study** әдісін қолдану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырды. Сабақтың жоспарлануы мен өткізілу барысында әріптестеріммен бірлесіп, түрлі әдіс-тәсілдерді қолдандық. Сабақ соңында оқушылардың пікірлері мен тапсырмаларға деген көзқарастары, олардың белсенділігі мен қызығушылығы айтарлықтай өзгерді. Оқушы үгі тыңдалды. Әдіс-тәсілдердің тиімділігі оқушылардың шығармашылық қабілеттерін ашуға және олардың сыни ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалардың сапасы мен мазмұнына байланысты болды.

Мен қызмет етіп отырған мектепте 2-тоқсанның қорытындысын зерделей келе, оқушылардың білім сапасының төмен екенін байқап, нәтижесінде 6 «Б» сыныбының 2-тоқсандағы білім сапасы 29,41% деңгейінде төмен көрсеткіш көрсетті. Бұл көрсеткіш, әсіресе, математика, қазақ тілі, орыс тілі және қазақстан тарихы пәндерінде айқын байқалды. Пәндер бойынша төмен білім сапасын көрсеткен көрсеткіштер мыналар болды (кесте-1):

- Математика – 35%
- Қазақ тілі – 47%
- Орыс тілі – 47%
- Қазақстан тарихы – 53%

Аты-жөні	**Пәні**	**Тақырыбы**	**Күні**
Бажанова Л.Г	Математика	“Жай бөлшектерге амалдар қолдану”	02.02.2024
Альжанова Т.Ж	Қазақ тілі	“Қазақстан картасы бойынша елімізді аралайық”	27.02.2024
Сулейменова С.К	Орыс тілі	“Живой мир вокруг нас”	08.02.2024
Камалова Э.М	Қазақстан тарихы	“Ұлы Жібек жолының тарихи маңызы”	09.02.2024

1-кесте. “Lesson Study” бойынша құрылған тізбектелген сабақтар топтамасы. 2024-2025 оқу жылы

Бұл нәтижелерден кейін педагогикалық кеңес шешімімен 6 «Б» сыныбындағы нақты қандай пәндерден үлгерімі нашар екенін анықтап, сол пәндер бойынша "Lesson Study" зерттеу сабағын өткізу жоспарланды. Зерттеу тақырыбы ретінде “6б сынып оқушыларының сыни ойлау қабілеттерін гуманитарлық пәндердегі әртүрлі мәтіндер мен теориялар арқылы қалай жетілдіруге болады?” деп алдық.

Осы сабақты өткізу барысында біз сыни тұрғыдан ойлауды дамытуға бағытталған проблемалық сұрақтарды тереңдетіп қойып, оқушыларға дұрыс қолдануға үйрету, түсіндіру жұмыстарын жүргізуге бағытталдық. Нәтижелерді бағалау үшін білімдерді қолдану, олардың ақиқаттығын анықтау, дәлелдеу, оларға баға беру мақсаттарын негізге ала отырып, зерттеу сабағының тақырыбы ретінде «Оқушылардың білім сапасының төмендеу себептерін зерттеу, білім сапасын жақсарту үшін қолданылатын әдіс-тәсілдер» таңдалды.

2-сурет. "Lesson Study" зерттеу сабағы №2

Зерттеу тобының мүшелері арасында жоғары сыныптарда сабақ беретін мұғалімдер басым болды. Мұғалімдермен ақылдаса келе, төмендегі жұмыс жоспарын бекіттік. Алдымен сыныптағы үш деңгейдегі А, В, С оқушыларды сынып жетекшісінің көмегімен анықтап,

сабақтың тақырыптары мен өткізілетін күндерін нақтыландық. Тақырыптар бойынша алғашқы сабақ жоспары құрылып, сыни тұрғыдан ойлауға арналған тапсырмалар мен өмірмен байланысы бар тапсырмалар ұсынылды.

3-сурет. Оқушы үні

Оқушылардың әрекеті

- А деңгейлі оқушы: көшбасшылық танытып, топты алға жетеледі.
- В деңгейлі оқушы: бастапқыда ұялшақ болса да, топтық жұмыста белсенділік көрсетті.
- С деңгейлі оқушы: сабаққа қызығушылық танытып, тапсырмаларды орындауға ынталанды.

Зерттеу сабағының алғашқы кезеңі ретінде қазақ тілі пәнінен Т.Ж. Альжанова «Қазақстан картасы бойынша елімізді аралайық» тақырыбында, С.Т. «Арыстан баб кесенесі» тақырыбында сабақтары өткізілді. Сабаққа зерттеу тобының мүшелері мен сынып жетекшісі Л.Г.Бажанова қатысты. Зерттеу тобының құрамында А, В, С деңгейіндегі оқушыларды бақыладық. А оқушы – сыныптың көшбасшысы, оқу озаты, қоғамдық өмірде белсенді. Б оқушысы сабақта жауапкершілігі мол, бірақ сыныптастарымен қарым-қатынасы алшақтау көрінді, ал С оқушысы сабаққа ынтасы төмен, сабақ кезінде жиі жан-жағына жалтақтайды. Осы үш оқушының әрекеттері арқылы сабақтың әсерін зерттедік.

4-*сурет.Топтық жұмыс. Жаңа әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану*

Сабақ барысында жұптық жұмыстар сыныптағы ынтымақтастықты арттырды. Бұл қасиет тек зерттеу сабағының екінші сабағында ғана байқалды. Сабаққа қатысқан оқушылардың белсенділігі мен ынтымақтастығы күшейді. Әр оқушы тапсырмаларды орындап, өзара ой бөлісіп, пікір алмасу арқылы білім сапасын арттырды. В деңгейлі оқушысы да бастауыш сыныптағы қорқыныш пен ұялуды жеңіп, топтық жұмыста белсенділік көрсете бастады.

Зерттеу барысында қолданылған әртүрлі әдіс-тәсілдер, мысалы, «Google» әдісі, «Машина времени», «Борд журналы», «Пазл жинау», «Кубизм», «Венн диаграммасы» секілді тапсырмалар оқушылардың қызығушылығын арттырып, оларды белсенді түрде сабаққа тартты. Бұл әдістердің оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін дамытуға айтарлықтай әсер еткенін байқадық.

Қорытынды сабақта «Суреттер сөйлейді» әдісін қолдандық. Бұл әдіс арқылы оқушылар өз ойларын визуалды түрде жеткізе отырып, сабақтың ұтымды жағын көрсетті. Математика сабағында оқушылар есептерді қызығушылықпен шешіп, уақытты тиімді пайдалану үшін бірлескен жұмыс жасады.

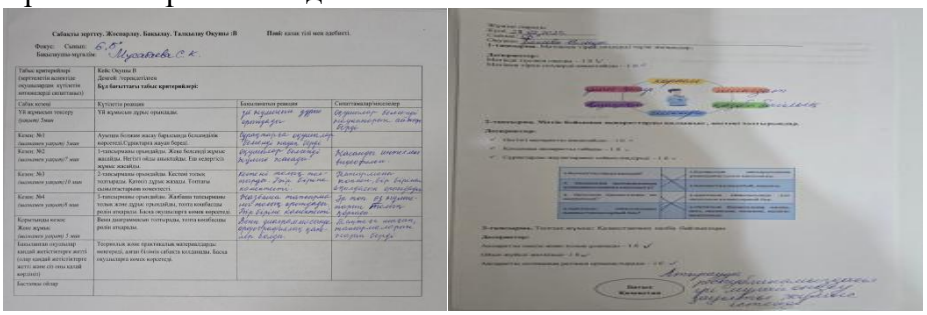

5-сурет. Бағалау парақтары

Зерттеу тобының мұғалімдерімен әр сабақтан кейін кері байланыс жасалып, сабақтың тиімділігі, қолданылған әдістер мен топтық жұмыстың нәтижелері талқыланды. Сабақтардың қорытындысы бойынша А, В, С деңгейлі оқушыларының сабаққа деген қызығушылығы артып, олардың арасында ынтымақтастық пен өзара көмек көрсету деңгейі жоғарылады.

Зерттеу нәтижелері бойынша, оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау қабілеттері артты, психологиялық ахуал жақсарды, және олар өз ойларын диалог арқылы дәлелдеп, негіздей алатын болды. Сабақ барысында топтық және жұптық жұмыстар оқушыларды ынтымақтастыққа баулып, олардың өзара қатынасын жақсартты.

Lesson Study тәсілін қолдану арқылы 6 «Б» сынып оқушыларының білім сапасында оң өзгерістер байқалды. Оқушылардың бірлескен жұмыс жасау дағдылары нығайып, өзара түсінісу, ортақ шешімдер қабылдау қабілеттері артты.

Lesson Study әдісінің оқушылардың білім сапасына әсері жоғары болды. Бұл әдіс сабақтың әр кезеңінде мұғалімдер арасында бірлескен талқылау мен кері байланыс алмасуға мүмкіндік берді, нәтижесінде оқыту әдістемесі жетілдіріліп, оқушылардың пәнге деген қызығушылығы мен олардың білім сапасының деңгейі артты. Сабақтың әрбір бөлігінде оқушылардың ойларын дамыту, сөйлеу дағдыларын жетілдіру мақсатында әртүрлі стратегиялар қолданылды. Бұл әдіс әсіресе гуманитарлық пәндерде оқу үдерісін жетілдіру үшін тиімді болды.

Lesson Study тәсілін қолдану арқылы 6 «Б» сынып оқушыларының бойында мынадай өзгерістер байқалды:

1. Оқушылар алдымен тапсырманың мазмұнын бір-бірімен талқылап, түсініп алып, содан соң оны орындауға кірісті.
2. Олар топқа бөлініп, жұппен және топпен жұмыс істей отырып, ынтымақтастықтарын арттырды. Сабақ айту барысында оқушылар тек оқулыққа сүйеніп қана қоймай, сабақты өмірмен байланыстырып, постер қорғау сияқты әдістерді қолдануға машықтана білді. Тапсырмаларды орындау барысында жұптық және топтық жұмыстың мәнін түсінді.
3. Оқушылар бірлесіп жұмыс жасауды, ортақ шешімге келуді үйренді. Топта немесе жұпта жұмыс істегенде ешкім оқшауланып қалмайтынын, барлық мүшенің толыққанды қатысуы керек екенін түсінді.
4. 6 «Б» сыныбының 3-тоқсанның қорытындысы бойынша (кесте-2).

№	Пәндер	Білім сапасы	
		II тоқсан	III тоқсан
1	Математика	25%	50%
2	Қазақ тілі	47%	63%
3	Орыс тілі	47%	56%
4	Қазақстан тарихы	53%	63%
	Білім сапасы	29,41%	43,75%

2-кесте. Lesson Study әдісінің білім сапасына әсері

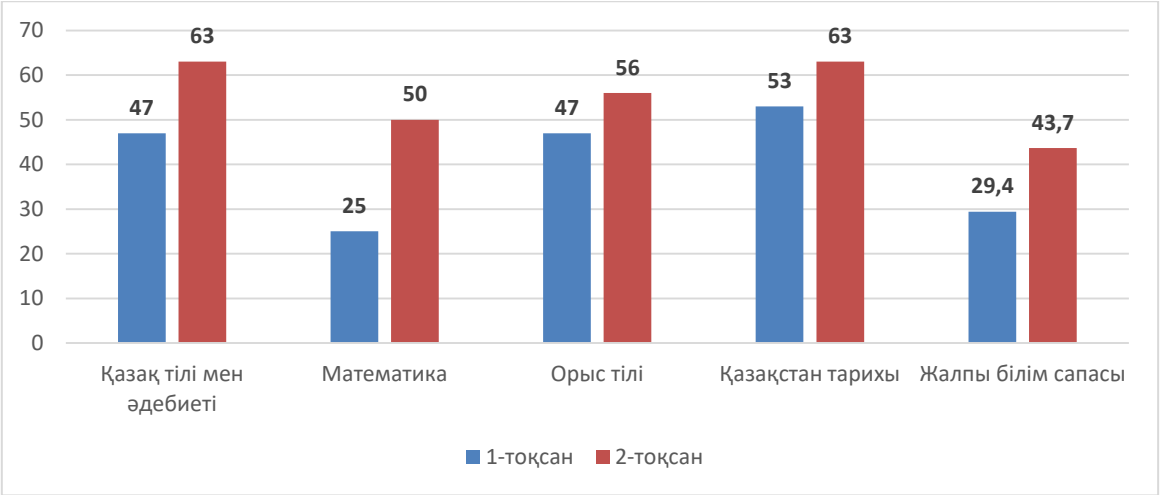

Қорыта айтқанда, Lesson Study әдісін қолдану нәтижесінде барлық пәндер бойынша білім сапасы артқан. Ең үлкен өсім математикада байқалды (+25%), бұл топтық жұмыс пен бірлескен есеп шығарудың тиімділігін дәлелдейді. Қазақ тілі мен тарихта да айтарлықтай өсім бар, бұл гуманитарлық пәндерде сыни ойлау мен шығармашылық әдістердің әсерін көрсетеді. Сондай-ақ, **Lesson Study** әдісі оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқарды. Білім беру жүйесін дамытуда бұл әдісті одан әрі қолдану әрі қарай оқу сапасын арттыруға, мұғалімдердің кәсіби деңгейін жоғарылатуға ықпал ететіні сөзсіз.

Әдебиеттер :

1. Кенжебаева, А. М. (2020). «Білім беру жүйесіндегі жаңартылған әдіс-тәсілдер». Алматы: "Білім" баспасы.
2. Мұқашева, С. Қ. (2019). «Lesson Study әдісі арқылы оқу үдерісін жетілдіру». Қазақ тіл білімі және әдебиеттану мәселелері, 45(2), 56-63.
3. Назарбаев, Н. (2018). «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: Әлемдік бәсекеге қабілеттілік». Астана: "Қазахстан" баспасы.

РАЗВИТИЕ РЕЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ПОДХОДА ПРИ РАБОТЕ НАД РАЗВИТИЕМ РЕЧИ

Мусина Светлана Викторовна
учитель начальных классов,
КГУ «Школа-гимназия №95»,
город Караганда район им. А.Бокейхана

Развитие у детей правильной и красивой речи — как устной, так и письменной — является приоритетным направлением формирования функциональной грамотности [2].

Речь служит фундаментом для развития логического мышления, коммуникативных навыков и способности убедительно излагать свои мысли. По сути, уровень речевого развития является ключевым индикатором интеллектуального потенциала ребёнка.

Для реализации этих задач необходим комплексный подход, где одним из центральных элементов выступает изложение [1]. Данный вид работы учит школьников анализировать информацию, выделять главное, выстраивать логические связи и трансформировать устную речь в письменную. Кроме того, изложения подготавливают базу для написания качественных

сочинений. Согласно учебной программе, во 2-м классе проводится две такие работы, в 3-м и 4-м классах — по 4. Все они носят обучающий характер.

Сегодня я хочу поделиться своим опытом, которым пользуюсь при обучении детей писать грамотные и содержательные изложения.

Мотивационный этап и целеполагание

Успех работы во многом зависит от грамотного начала. Моя задача — не просто поставить цель «написать текст», а создать ситуацию успеха. Я использую систему игровых стимулов: лучшие работы зачитываются перед классом или на родительском собрании, поощряются символическими знаками отличия (например, тематическими наклейками). Это позволяет ребёнку получить признание за свой труд.

Перед первичным чтением я даю целевую установку: «После прослушивания мы проверим, чья группа (ряд, команда мальчиков или девочек) сможет максимально полно ответить на вопросы по тексту». Игровой соревновательный элемент активизирует внимание. В процессе групповой работы мы учимся составлять план. Важно донести до учащихся, что заголовки могут различаться, однако название каждого пункта должно отражать микротему (главную мысль) абзаца.

Мультисенсорный подход к работе с текстом

Учитывая разделение обучающихся на аудиалов, визуалов и кинестетиков, я комбинирую методы подачи материала [3]:

1. **для аудиалов:** выразительное чтение текста учителем или подготовленным учеником;
2. для **визуалов**: метод «схематического рисования» идеально закрывает их потребность, а для **кинестетиков** — процесс создания этих зарисовок (движение руки при рисовании) помогает запомнить структуру. Например, в изложении «Шар в окне» мы фиксируем образы: Коля заболел — кровать, увидел красный шарик — яркое пятно, на шарике рожица — графический смайл.

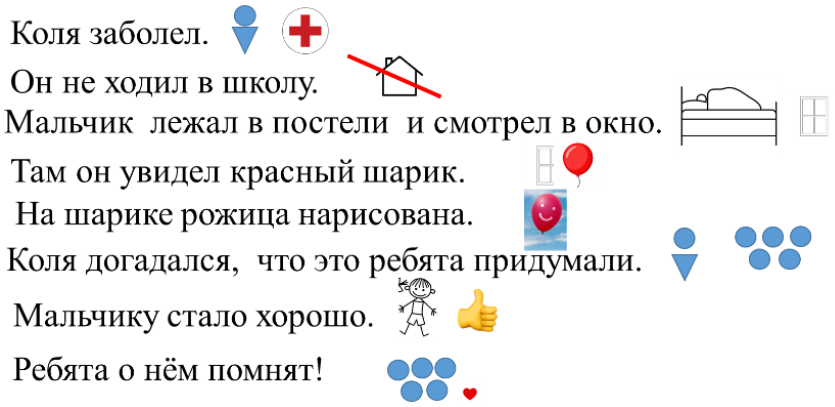

Графическая опора к изложению «Шар в окне»

Инсценировка: воспроизведение содержания через активные движения помогает кинестетикам «прожить» текст и закрепить информацию на уровне моторной памяти.

Такая работа помогает детям без искажений воссоздать текст, соблюдая последовательность и логическую связь.

Словарно-орфографическая и лексическая подготовка

Немаловажную роль играет **орфографическая минутка**. Я использую карточки с пропущенными буквами в словах повышенной сложности: ученики аргументируют написание, а для запоминания непроверяемых слов мы используем мнемотехнику (создание забавных ассоциаций или «чепухнятины»).

В рамках лексической подготовки мы работаем над предупреждением речевых повторов. Дети выстраивают синонимические ряды (например, зайчонок — малыш — бедняга — найдёныш). Также на уроках русского языка для предупреждения типичных ошибок я провожу специальные коррекционные упражнения:

1. «Правильно построй предложение» (отработка порядка слов).

2. «Отредактируй предложения» (устранение плеоназмов и лишних слов).

3. «Замени повторяющиеся слова синонимами».

4. «Работа с местоимениями» (уточнение, к какому слову относятся «он», «она», «они» для ясности смысла).

5. «Творческое задание» (составление связного рассказа из заданных словарных слов).

Чтобы доказать эффективность методики, покажу на графике, как менялись результаты в процессе работы.

Кинестетики показали главную точку роста. Зафиксирован скачок с 38% до 79% (+41%). Это прямое доказательство того, что традиционная система обучения (чтение/слушание) была для них неэффективна, а включение действий и тактильных опор «разблокировало» их потенциал.

Аудиалы **продемонстрировали** уверенный прогресс. Рост с 54% до 82% (+28%) показывает, что обсуждение и звуковые акценты помогли им почти сравняться с лидерами визуалами.

Визуалы показали стабильность. Рост с 78% до 85% (+7%) говорит о том, что новые методы не мешают сильной группе, а лишь немного улучшают их результат.

По диаграмме видно, что идёт сокращение разрыва. Если «До» разрыв между лучшим и худшим результатом составлял 40%, то «После» он сократился всего до 6%.

Значит, все вышеупомянутые приемы позволяют эффективно преодолевать трудности: пропуск важных фактов, нарушение логики и речевую избыточность. Систематическое использование визуализации и мультисенсорного анализа текста не только избавляет учеников от страха перед «чистым листом», но и значительно повышает качество их самостоятельных работ. Таким образом, работа над развитием речи становится мощным инструментом формирования функционально грамотной и активной личности.

Литература:

1. Андрюхова Л. Л. Уроки развития речи в начальной школе : книга для учителя / Л. Л. Андрюхова, Н. А. Шевердина. — Ростов-на-Дону : Феникс, 2023. — 256 с. — (Сер. «Книга для учителя»).

2. Козлова М. И. Повышение функциональной грамотности как необходимость современного образования // Сборник статей II Международного учебно-исследовательского конкурса. — Петрозаводск, 2024. — С. 116–125.

3. Психотипы детей: визуалы, аудиалы, кинестетики и дигиталы // Центр развития интеллекта «Абакус» : [Электронный ресурс]. — 2024. — URL: abakus-center.ru (дата обращения: 08.02.2024).

ТОПТЫҚ ЖҰМЫС-LESSON STUDY ЗЕРТТЕУ САБАҒЫНДА БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ

Мустафина Жайнагуль Амангалиевна тарих пәнінің мұғалімі, тарих магистрі
Искакова Жаннур Алиевна тарих пәні мұғалімі, тарих магистрі

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушының белсенді қатысуына негізделген оқыту тәсілдері басымдыққа ие. Соның бірі – Жапонияда қалыптасқан және бүгінде әлем елдерінде кеңінен қолданылып жүрген Lesson Study зерттеу тәсілі. Lesson Study – мұғалімдердің бірлескен жоспарлау, бақылау және талдау үдерісі арқылы оқытуды жетілдіруге бағытталған кәсіби даму формасы [4:74]. Белсенді оқыту әдістерінің ішінде топтық жұмыс оқушылардың өзара әрекеттесуін күшейтіп, білімді бірлесіп құруға мүмкіндік береді[1:52-59]. Сондықтан Lesson Study зерттеу сабағында топтық жұмысты тиімді ұйымдастыру өзекті мәселе болып табылады.

Lesson Study және белсенді оқытудың негізі. Lesson Study тәсілі алғаш Жапонияда пайда болып, кейін Ұлыбритания мен басқа елдерде дамытылды. Peter Dudley (2014) Lesson Study үдерісінде оқушылардың оқуын зерттеу басты назарда болатынын атап көрсетеді. Зерттеу сабағы барысында мұғалімдер нақты бір педагогикалық тәсілдің оқушыларға ықпалын бақылап, дәлелдер жинақтайды [2:55]. Белсенді оқыту-оқушының білім алу үдерісіне белсенді қатысуын қамтамасыз ететін әдістер жүйесі. Топтық жұмыс осы тәсілдің маңызды элементі болып саналады. Топтық жұмыс кезінде оқушылар: пікір алмасады; мәселені бірлесіп шешеді; жауапкершілікті бөліседі; бірін-бірі оқытады. Бұл үдеріс Л.С.Выготскийдің әлеуметтік-мәдени теориясымен тығыз байланысты. «Жақын арадағы даму аймағы» тұжырымдамасында оқушының дамуы әлеуметтік өзара әрекет арқылы жүзеге асатынын дәлелдеген [3:33-41].

Lesson Study зерттеу сабағында топтық жұмыс арнайы мақсатпен жоспарланады:

-топ құрамы зерттеу нысанындағы оқушыларды қамтиды;

тапсырмалар сараланады;

-бақылау парақтары арқылы деректер жиналады;

-сабақ соңында талдау жасалады.

Зерттеу сұрағы «Оқушылардың сабаққа деген ынталарын қалай арттыруға болады?». Бірінші және екінші тоқсанның қорытындысы бойынша білім сапасының төмен болуы осы сұрақты туындатты. Зерттеу сұрағын шешу және білім сапасын көтеру үшін топтық әдіс таңдап алынды. Зерттеу сұрағынан біздің арнайы жұмыс бағытымыз таңдап алынды:«Топтық жұмыстар арқылы білім сапасын арттыру» деп алынды. «Зерттеу нәтижелері мен тәжірибелік талдауға тоқталар болсақ. Осы зерттеу сұрағының аясында 9«г» сыныбына сабақ беретін пән мұғалімдерімен отырыс ұйымдастырылып, алдағы жұмыстарға жоспар құрылды. Оқушыларға арнайы мінездеме дайындалды. Мінездеме құрылымы әр оқушының білім сапасы, бойындағы құндылықтары мен жетістіктерінен құралды. Оқушылардың ата-аналарымен жиналыс өткізіліп, зерттеу сабақтары өтілетіндігі ескертіліп, арнай құжатнамасын толтыру үшін фото түсірілімге рұқсат алынды. Осы тоқсанда таңдап алынған пәндер:Қазақстан тарихы, алгебра, орыс тілі мен әдебиеті және физика пәндері тандап алынды. Бақылау мен зерттеу үшінші тоқсанда басталды. Осы уақыт аралығында жоғарыдағы айтылған пәндер бойынша бірнеше зерттеу сабақтары өткізілді.

Бақылау нәтижесінде: төмен деңгейлі оқушы топтық талқылауда белсенділік көрсетті;орта деңгейлі оқушы көшбасшылық қабілетін танытты;

жоғары деңгейлі оқушы түсіндіру арқылы білімін тереңдетті; сабаққа қатысу белсенділігі артты; қалыптастырушы бағалау нәтижелері жақсарды.

Топтық жұмыс барысында оқушылардың диалогтік қарым-қатынасы күшейіп, өз ойын дәлелдеу дағдылары дамыды.

Lesson Study зерттеу сабағында топтық жұмыс белсенді оқытудың тиімді құралы екені тәжірибе барысында дәлелденді. Ол: оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады; бірлескен оқу мәдениетін қалыптастырады; сыни ойлау қабілетін дамытады; оқу жетістігінің өсуіне ықпал етеді;мұғалімдердің кәсіби рефлексиясын тереңдетеді.

Қорыта келе Lesson Study үдерісінде топтық жұмысты жүйелі жоспарлау мен талдау – сапалы білім берудің маңызды шарты болып табылады. Сондықтан жұмыс нәтижесін берері анық және толық аяқталмағандықтан әлі оқушылардың білім сапасын арттыру туралы сандық көрсеткіш келтірілмеді.

Зерттеу сабақтары №1

Зерттеу сабағы №2

Зерттеу сабағы №3

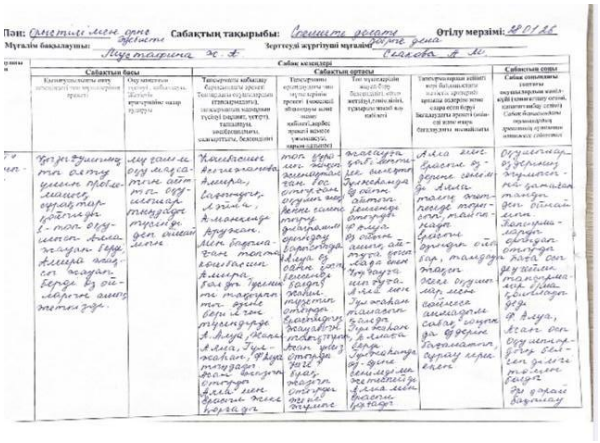

Сабақ талдау парақтары

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ермекова Жанар (2018). Оқыту процесінде Lesson Study тәсілін пайдалану. Журнал “Білім және Осылар”, №4, 52-59 б.
2. Бақытбергенова Гүлнар (2017). Заманауи оқыту әдістері: Lesson Study тәжірибесі. Астана: Педагогика баспасымен.
3. Төлебаев Ерлан (2021). Қазақстан мектептерінде ынтымақтастық негізіндегі оқыту. “Педагогикалық зерттеулер журналы”, №3, 33-41 б.
4. Айдарова Назерке (2022). Белсенді оқыту әдістерінің тиімділігі: Lesson Study мысалы. Алматы: Білім Институты баспасы.

STEM ЖОБАЛАРЫ НЕГІЗІНДЕ ГЕОМЕТРИЯ САБАҒЫНДА АУДАН ТАҚЫРЫБЫН ӨМІРМЕН БАЙЛАНЫСТЫРА ОҚЫТУ

Мухамеджанова Мейрамгул Айтбаевна математика пәнінің мұғалімі,
Бекбулатова Гулзада Избасаровна математика пәнінің мұғалімі
Жамбыл атындағы ММЛИ, Қарағанды қ.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың теориялық білімін практикамен ұштастыру мәселесі басты назарда. Әсіресе, геометрия курсындағы «Аудан» тақырыбы күнделікті өмірде ең көп қолданылатын бөлімдердің бірі болып табылады. STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) тәсілін қолдану арқылы оқушылар тек формуланы жаттап қана қоймай, оның инженерлік және тұрмыстық маңызын түсінеді.

Математикалық білім берудегі STEM жобаларының мақсаты — оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру. Мәселен, фигуралардың ауданын есептеуді оқытуда «Ақылды үйдің еденін жоспарлау» немесе «Мектеп ауласын көгалдандыру» сияқты жобаларды қолдану тиімді. Бұл процесс барысында оқушылар келесі кезеңдерден өтеді:

1. Зерттеу. (Ғимараттың немесе нысанның сызбасын зерделеу);
2. Технология. (Есептеулер жүргізу үшін бағдарламалық құралдарды қолдану);
3. Инженерия. (Макет жасау немесе кеңістікті оңтайландыру);
4. Математика. (Аудан формулаларын нақты деректерге қолдану).

Тіктөртбұрыштың ауданы: S=ab. Мұндағы a және b — қабырғаларының ұзындығы. Ал күрделірек көпбұрыштар үшін STEM жобасы аясында оқушылар геометриялық модельдеуді іске асырады.

Төменде STEM жобасы аясында «Геометрия мен карта: Пик формуласы арқылы нақты аудандарды модельдеу» тапсырмасы беріліп, оқушылардың практикалық жұмысының нәтижелері көрсетілген:

Бұл жобаның негізгі идеясы — оқушыларға геометриялық білімнің нақты өмірде (инженерияда, сәулет өнерінде, картографияда) қалай қолданылатынын көрсету. Оқушылар тек кітаптағы есепті шығарып қана қоймай, өз аймағындағы нақты нысанның ауданын есептейді.

1. Science (Ғылым) — Зерттеу кезеңі:

Оқушылар алдымен аудан ұғымын және оны есептеудің дәстүрлі жолдарын (палетка әдісі, стандартты формулалар) қайталайды. Содан кейін Пик формуласының теориялық негізімен танысады.

Гипотеза: Күрделі, стандартты емес пішінді нысандардың ауданын Пик формуласымен есептеу палетка әдісіне қарағанда 2 есе жылдам және дәлірек нәтиже береді.

2. Technology (Технология) — Деректерді жинау:

Оқушылар Google Maps немесе Google Earth бағдарламаларын қолданып, өз қаласындағы немесе мектеп маңындағы нысанды (саябақ, стадион, гүлзар) таңдайды. Таңдалған нысанның жоғарыдан түсірілген суретін (скриншот) алады.

3. Engineering (Инженерия) — Модельдеу:

Алынған суретті мөлдір торкөз қағаздың астына қойып, нысанның контурын сызады. Бұл жерде ең маңызды инженерлік шешім — фигураның төбелерін тордың түйін нүктелеріне (тор сызықтарының қиылысуына) барынша дәл келтіріп орналастыру.

- Масштабты анықтау: Егер картадағы 1 см торкөз нақты өмірде 10 метр болса, онда 1 квадрат торкөз $10 \cdot 10 = 100$ м^2 болады.

4. Mathematics (Математика) — Есептеу:

Оқушылар фигураның ішіндегі бүтін нүктелерді (І) және шекарадағы нүктелерді (В) санайды. Пик формуласын қолданады:

$$S = I + \frac{\text{Ш}}{2} - 1$$

Практикалық жұмыс.

Саябақтың ауданын есептеу. Қазақстанның 50 жылдығы атындағы саябақтың кескіні.

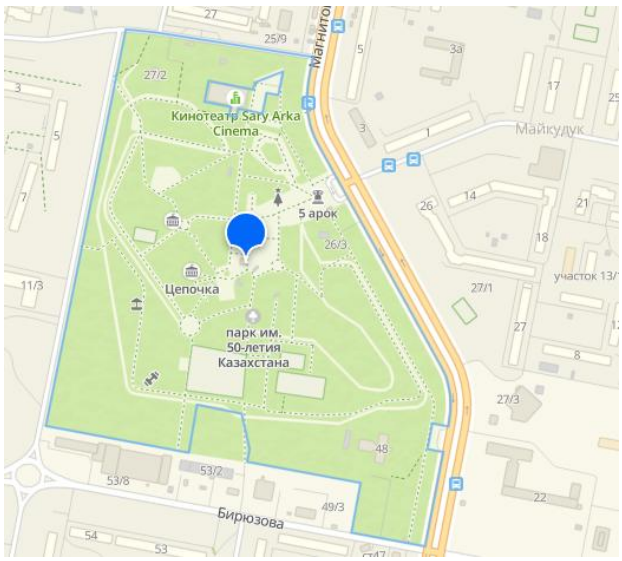

Масштаб 1:80

I=162, Ш=24. Сонда S=162+24/2-1=154

154*80=13840 м^2. Жауабы: 13840 м^2

Нақты саябақ ауданы 14000 м^2. Пик формуласымен есептегендегіден ауытқу 1,4% құрайды.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, STEM жобаларын қолдану оқушылардың геометрияға деген қызығушылығын 30%-ға арттырып, күрделі есептерді шығару дағдыларын қалыптастырады. Геометриялық білімді өмірмен байланыстыру — болашақ инженерлер мен сәулетшілерді дайындаудың алғашқы баспалдағы.

Күрделі фигуралардың ауданын табу үшін оқушылар оны жай фигураларға бөлу, толықтырып салу немесе Пик формуласын қолдану арқылы есептеулер жүргізеді. Пик формуласы (S=I+Ш/2−1) кез келген көпбұрыштың ауданын торкөз қағазында есептеудің әмбебап әдісі болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер:

1.Решу задачи 2023. Образовательный портал для подготовки к экзаменам – [Электронный ресурс]

2.Татьяненко А. А., Татьяненко С. А. Вычисление площадей фигур, изображенных на клетчатой бумаге // Юный ученый. — 2016. — №3.

3. Формула Пика. – [Электронный ресурс]

4.Википедия. Пик. Георг. – [Электронный ресурс]

5.Математика? Легко!!! Площади фигур. – [Электронный ресурс]

6.Жарковская Н. М., Рисс Е. А. Геометрия клетчатой бумаги. Формула Пика // Математика, 2009, № 17. – [Электронный ресурс]

ГЕЙМИФИКАЦИЯ – БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҮЛГЕРІМІ ТӨМЕН ОҚУШЫЛАРДЫ ЫНТАЛАНДЫРУДЫҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ

Муханмедина Жанат Тлеукабыловна бастауыш сынып мұғалімі,
“Ахмет Байтұрсынұлы атындағы мектеп-гимназиясы” КММ,
Қарағанды қ.

Қазіргі білім беру кеңістігінде әрбір білім алушының оқу жетістігін қамтамасыз ету – маңызды педагогикалық міндеттердің бірі. Әсіресе бастауыш сынып кезеңінде оқушылардың білім алу қарқыны әртүрлі болып, кейбір оқушылар оқу тапсырмаларын меңгеруде едәуір

қиындықтарға тап болады. Мұндай жағдайда үлгерімі төмен оқушыларды дер кезінде қолдап, олардың оқу үдерісіне деген қызығушылығын арттыру ерекше мәнге ие.

Үлгерімі төмен оқушылар көбіне оқу әрекетіне енжар қатысады, өз күшіне сенімсіз болады және тапсырмаларды орындауға құлшынысы төмен келеді. Бұл жағдай уақыт өте келе білім алудағы алшақтықтың ұлғаюына әкелуі мүмкін. Сондықтан бастауыш сыныпта оқытудың дәстүрлі әдістерімен қатар, оқушыны белсенді әрекетке тартатын, оқу үдерісін тартымды ұйымдастыруға мүмкіндік беретін инновациялық технологияларды қолдану қажеттілігі туындайды. Осы тұрғыда геймификация технологиясы үлгерімі төмен оқушыларды ынталандырудың тиімді құралы ретінде ерекше назар аударады.

Геймификация – бұл ойынға тән элементтерді (ұпай жинау, деңгейден өту, марапаттау, бәсекелестік, сюжет) білім беру үдерісіне кіріктіру арқылы оқушылардың оқу әрекетіне деген қызығушылығын арттыруға бағытталған педагогикалық технология.

Ойын элементтері оқыту мазмұнын жеңіл қабылдауға мүмкіндік беріп, оқушының эмоционалдық көңіл күйін тұрақтандырады. Бастауыш сынып оқушылары үшін ойын – табиғи әрекет түрі болғандықтан, оқу тапсырмаларын ойын формасында ұйымдастыру олардың белсенділігін арттырады.

Геймификация оқушыны тек нәтиже үшін емес, оқу үдерісінің өзінен ләззат алуға үйретеді. Бұл әсіресе үлгерімі төмен оқушылар үшін маңызды, себебі олар жетістікке жету сезімін жиі сезіне бермейді.[1:312]

Бастауыш сыныптағы үлгерімі төмен оқушыларға тән келесі ерекшеліктерді атап өтуге болады:

- оқу тапсырмаларын баяу орындау;
- зейіннің тез бөлінуі;
- оқу мотивациясының әлсіздігі;
- өз ойын еркін жеткізе алмау;
- қателік жасаудан қорқу.

Аталған ерекшеліктер оқушының оқу үдерісіне толыққанды қатысуына кедергі келтіреді. Сондықтан мұғалім оқыту әдістерін оқушының жас және психологиялық ерекшеліктеріне сай ұйымдастыруы қажет. Геймификация осы олқылықтардың орнын толтыруға бағытталған тиімді тәсілдердің бірі болып табылады.

Бастауыш сыныпта үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс жүргізу барысында кездесетін негізгі мәселелер көбіне оқу сауаттылығы мен математикалық сауаттылықтың жеткіліксіз дамуымен тығыз байланысты. Бұл екі бағыт бір-бірімен өзара сабақтас болғандықтан, бір пәндегі қиындық екінші пәндегі оқу нәтижесіне де тікелей әсер етеді.

Ең алдымен, үлгерімі төмен оқушылардың оқу сауаттылығында бірқатар кемшіліктер байқалады. Олар мәтінді баяу оқиды, оқығанын толық түсінбейді, негізгі ойды ажырата алмайды, тапсырманың шартын дәл қабылдауда қиналады. Мұндай жағдай математика пәнінде есептердің мәтінін түсінуге кедергі келтіріп, оқушының есеп шығару барысында қате жіберуіне себеп болады. Яғни оқушы есептің мазмұнын түсінбегендіктен емес, оқу сауаттылығының төмендігі салдарынан математикалық тапсырманы орындай алмайды.

Математика пәні бойынша үлгерімі төмен оқушыларға тән тағы бір мәселе – логикалық ойлау мен талдау дағдыларының жеткіліксіздігі. Есептің шартын оқу, берілген мәліметтерді салыстыру, амал таңдау сияқты әрекеттер оқу сауаттылығын талап етеді. Ал оқу дағдысы әлсіз оқушы үшін бұл әрекеттер күрделі болып көрінеді. Нәтижесінде оқушы есепті соңына дейін орындамай, тапсырмадан бас тартуы мүмкін. [2:45-49]

Сонымен қатар, үлгерімі төмен оқушыларда пәнге деген сенімсіздік қалыптасады. Олар математика сабағында мәтінді есептерден, ал оқу сауаттылығы сабақтарында көлемді мәтіндерден қашқақтайды. Бұл өз кезегінде оқу мотивациясының төмендеуіне әкеледі. Оқушы тапсырманы орындауға емес, қателік жібермеуге ғана назар аударады, ал бұл оқу белсенділігін тежейді.

Оқу сауаттылығы мен математика пәндерін кіріктіре оқыту барысында тағы бір өзекті мәселе – тапсырмалардың күрделілігі. Үлгерімі төмен оқушылар үшін ұзақ мәтіндер мен

бірнеше амалдан тұратын есептер қиын қабылданады. Олар ақпаратты бөліп қарастыру, маңызды деректерді таңдау дағдыларын толық меңгермеген. Сондықтан кіріктірілген тапсырмаларда мәтіннің қысқа, нақты және ойын элементтерімен берілмеуі оқушының қызығушылығын төмендетеді.

Психологиялық тұрғыдан алғанда, үлгерімі төмен оқушылардың зейіні тұрақсыз, есте сақтау қабілеті әлсіз болады. Мәтінді оқып отырып, есептің басындағы ақпаратты соңына дейін сақтай алмауы жиі кездеседі. Бұл математикада да, оқу сауаттылығында да тапсырманың толық орындалмауына әкеледі. [5:256]

Осы аталған мәселелерді ескере отырып, бастауыш сыныпта үлгерімі төмен оқушылармен жұмыста математика мен оқу сауаттылығын кіріктіріп оқыту маңызды. Әсіресе тапсырмаларды ойын элементтері арқылы ұсыну, мәтінді есептерді сюжеттік формада беру, қысқа нұсқаулықтар мен визуалды тірек сызбаларды қолдану оқушының оқу әрекетіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді. Мұндай тәсілдер оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқу барысында кездесетін қиындықтарды біртіндеп азайтады. [4:33-37]

Бастауыш сыныпта геймификация элементтерін қолдану жолдары:

1. Жетістікке жетуді визуализациялау

Үлгерімі төмен оқушылар үшін өз жетістігін көзбен көру маңызды. Сабақ барысында жиналған ұпайлар, жұлдызшалар немесе жетістік шкаласы оқушының алға жылжуын нақты көрсетеді.

2. Деңгейлік тапсырмалар жүйесі

Тапсырмаларды бірнеше деңгейге бөліп ұсыну оқушыға өз мүмкіндігіне сай жұмыс жасауға жағдай жасайды. Әр деңгейден өткен сайын оқушының өзіне деген сенімі артады.

3. Сюжеттік ойындар

Сабақты белгілі бір оқиға немесе кейіпкермен байланыстыру (саяхат, тапсырманы орындау арқылы кейіпкерге көмектесу) оқушының оқу әрекетіне қызығушылығын арттырады.

4. Топтық және жұптық ойын әрекеті

Топпен жұмыс жасау барысында үлгерімі төмен оқушылар өздерін сыныптың бір бөлігі ретінде сезінеді. Бұл олардың әлеуметтік дағдыларының дамуына да оң әсер етеді.

Геймификация технологиясы қолданылған сабақтарда оқушылардың оқу үдерісіне деген көзқарасы айтарлықтай өзгереді. Үлгерімі төмен оқушылар:

- тапсырманы орындауға белсенді қатыса бастайды;
- қателікті сәтсіздік емес, тәжірибе ретінде қабылдайды;
- сабақ барысында өз ойын айтуға ұмтылады;
- жетістікке жетуге талпынады.

Осының нәтижесінде оқу мотивациясы біртіндеп қалыптасып, білім беру нәтижелерінің жақсаруына негіз қаланады. [3:220]

Қорытындылай келе, бастауыш сыныпта үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс жүргізу – жүйелі, мақсатты және кешенді педагогикалық қолдауды талап ететін маңызды үдеріс екені анықталды. Үлгерімнің төмен болуы көбіне бір ғана пәнмен шектелмей, оқу сауаттылығы мен математикалық сауаттылықтың өзара байланысында көрініс табады. Сондықтан бұл мәселені шешуде пәндерді кіріктіре оқыту тәсілін қолдану ерекше маңызға ие.

Зерттеу және педагогикалық тәжірибе нәтижелері үлгерімі төмен оқушылардың негізгі қиындықтары мәтінді түсіну, тапсырма шартын қабылдау, логикалық ойлау және өз ойын дәл жеткізу дағдыларының жеткіліксіз дамуымен байланысты екенін көрсетті. Бұл қиындықтар математика сабағында мәтінді есептерді шешуге, ал оқу сауаттылығы сабақтарында ақпаратты талдауға тікелей әсер етеді. Мұндай жағдайда дәстүрлі оқыту әдістері барлық оқушы үшін бірдей тиімді нәтиже бере бермейді.

Осы тұрғыда геймификация технологиясын қолдану үлгерімі төмен оқушыларды қолдаудың тиімді құралы ретінде айқындалды. Ойын элементтері арқылы ұйымдастырылған оқу үдерісі оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырып, оның оқу әрекетіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді. Геймификация оқушыға жетістікке жету сезімін қалыптастырып,

қателікті оқу үдерісінің табиғи бөлігі ретінде қабылдауға үйретеді. Бұл, өз кезегінде, оқушының өзіне деген сенімін арттырып, оқу мотивациясын нығайтады.

Математика мен оқу сауаттылығын кіріктіре отырып, геймификация элементтерін қолдану тапсырмалардың түсініктілігін арттырып, оқушының оқу материалын қабылдауын жеңілдетеді. Қысқа мәтінді есептер, сюжеттік тапсырмалар, деңгейлік ойындар мен визуалды тірек құралдар үлгерімі төмен оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға ықпал етеді. Мұндай тәсілдер оқушының оқу олқылықтарын біртіндеп жоюға және білім беру нәтижелерінің жақсаруына негіз қалайды.

Геймификацияны жүйелі, мақсатты және оқушы ерекшелігін ескере отырып қолдану арқылы мұғалім әрбір білім алушының оқу жетістігін арттыруға мүмкіндік алады.

Әдебиет

1. Әбілқасымова А.Е., Сыдықова Р.А. Педагогика және бастауыш оқыту теориясы. – Алматы: Қазақ университеті, 2020 ж.
2. Құдайбергенова К. Оқушылардың оқу мотивациясын қалыптастыру жолдары // Педагогика мәселелері. – 2020 ж.
3. Нұрғалиева Г.К. Қазіргі білім беру технологиялары. – Алматы: Өркениет, 2018 ж.
4. Сарбасова Қ.Т. Бастауыш сынып оқушыларының оқу үлгерімін арттыру әдістері // Білім беру жүйесі. – 2021 ж.
5. Ыбырайымжанов Қ.Қ. Бастауыш сыныпта оқыту әдістемесі. – Алматы: Мектеп, 2019 ж.

ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІНІҢ САПАСЫН АРТТЫРУ

Муханова Гульназ Аскаровна
Қарағанды облысы білім басқармасының Балқаш қаласы білім бөлімінің
«№4 жалпы білім беретін мектебі» КММ-нің
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Кіріспе

Білім беру саласындағы цифрландыру үдерісі тілді меңгертудің тиімділігін арттырып, дәстүрлі әдістерді жаңашыл құралдармен ұштастыруды талап етеді. Осы әдістемелік құралда қазақ тілі пәнін оқытуда қолданылатын заманауи әдістер мен технологиялардың тиімділігі талданып, олардың білім беру жүйесіндегі рөлі қарастырылады. Қазақ тілін оқытуда заманауи әдістерді қолдану тіл үйренушілердің тілдік дағдыларын қалыптастыру мен жетілдіруде маңызды рөл атқарады. Инновациялық әдістер оқыту процесін тиімді ұйымдастырып, оқушылардың қызығушылығын арттырады және олардың белсенділігін күшейтеді. Қазақ тілін оқытуда заманауи әдістерді тиімді қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын қалыптастырып қана қоймай, олардың белсенді оқу әрекетін дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, оқыту әдістерін оқушылардың деңгейіне, жас ерекшеліктеріне және оқу мақсаттарына қарай икемді түрде пайдалану қажет. Қазіргі таңда қазақ тілін оқыту үдерісінде жаңа технологияларды пайдалану білім беру сапасын жақсартудың негізгі факторларының бірі болып табылады. Заманауи технологиялар оқыту процесін тиімді, ыңғайлы және қолжетімді етіп қана қоймай, оқушылардың қызығушылығын арттырып, оларды оқу процесіне белсенді қатысуға ынталандырады.

Сонымен қатар бұл әдістемелік құралда қазақ тілі сабағында қолданатын оқушыларға арналған деңгейлік тапсырмалар берілді. Бұл тапсырмалар оқушылардың қазақ тілінен алған теориялық білімдерін тереңдете түсуге, тілдік объектілерінің қыр – сырын біліп, өзіндік ерекшеліктерін тани алуға, әр алуан тапсырмалар арқылы білім деңгейін молайтуға мүмкіндік береді. Тапсырмалар оқушылардың сабақта, сабақтан тыс кезде жұмыс істеуіне , тіл дамыту, жазу

дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жинаққа еңгізілген тапсырмалар мен жаттығуларды оқушылардың білім деңгейіне, мүмкіндігіне қарай пайдалана алады, яғни жұмыс түрлерін оқушылармен жеке- жеке жүргізуге, өтілген материалдарды жүйелі қайталауға болады. Жинақта белгілі фонетикалық, лексикалық, грамматикалық тақырыптарды қорытындылауда, жинақтауда, пысықтауда пайдаланатын кестелер түрлері берілді. Осындай тапсырмаларды орындау арқылы оқушылар өзін- өзі дамыту, тәрбиелеу, өз әрекеттерін ұйымдастыру мүмкіндігін алады.

Мақсаты:

Білім алушылардың сабақта белсенділігін арттыруға, шығармашылық, бәсекелестік деңгейлерін жетілдіруге, оқытудың жаңа инновациялық әдістерін меңгеруге бағыттаймын.

Міндеттері:

1. Оқушының сөйлеу бағытын анықтау.
2. Адамның жеке басының ерекшелігін ескеру.
3. Орта жағдайын ескеру.
4. Сөйлеу дағдысын жаңарту.

Әрбір сабағына аса жоғары жауапкершілікпен қарап, елімізде білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде білім беру үдерісінің құрылымы мен мазмұнына өзгерістер енгізілгені жайындағы жаңалықты оқушыларға жеткізуде, Жаһандану заманында жас ұрпақтың жаңаша ойлау қабілетін, белсенділігін арттыру, білімге деген құштарлығын ояту, өмірінде оны қолдана білу, отансүйгіштік қасиетін одан әрі дамытуға бағыттау – ұстаздың басты міндеті деп біліп, өз сабақтарымда, білім дағдысын толықтыруға бағытталған сабақ өткізу әдістерінің бірі және білім алушының өздігінен білім алуына жетелейтін тиімді әдіс –тәсілдерді қолдану менің басты мақсатым болып табылады.

Кейс-технология: шын және ойдан шығарылған жағдайларға негізделген қысқа мерзімді оқытуға арналған интерактивтік технология. Кейс-технология - оқытушы-тьюторлардың дәстүрлі және қашықтықтан консультацияларды үйымдастыру кезінде мәтіндік, аудиовизуальды және мультимедиалық оқу-әдістемелік материалдарды жинау және оларды пайдаланушылардың өз бетінше меңгеруі үшін жіберуге негізделген. Кейс технологиясы (ағылшынның case—портфель) оқытуда жасалынған әдістемелік материалдармен іске асырылады.

КЕЙС-технологиялардың тарихы. Кейс – стади амал-тәсілі немесе оқытудың нақты жағдаяттар әдісі (метод конкретных учебных стиуаций») XX ғасырдың басында Америка Құрама Штаттарының Гарвард университетінің бизнес мектебінде пайда болған. Кейс-стади амал-тәсілі термині алғаш рет американдық ғалым Коплендтің еңбектерінде пайдаланылған.

Кейс-технологиялардың негізгі ерекшеліктері:

- практикалық жағдайларды зерттеу;
- болған жағдайларды баяндау;
- оқушылар проблемамен (мәселемен) танысып, оны шешудің жолдарын іздейді.

CASE-терді құрудың сатылары. CASE-терді құрудың келесі негізгі сатылары белгіленген: мақсаттарды анықтау, әр түрлі жағдайларға критерилерді тағайындау, қажет ақпарат көздерін белгілеу, CASE – тегі алғашқы материалдарды дайындау, сараптама жасау, оны қолдану бойынша әдістемелік материалдар дайындау. Оқу процесіндегі кейстермен жұмыс жасау технологиясы келесі сатылардан тұрады:

1) кейс материалдарын зерттеушілердің жеке өзіндік жұмысы (мәселені сәйкестендіру, негізгі баламаларды тұжырымдау, ұсынылған әрекетті немесе шешімді ұсыну);

2) негізгі мәселені енгізуге және оны шешуге байланысты шағын топтармен жұмыс.

3) жалпы дискуссиядағы (оқу тобы шегінде) шағын топтардың тұсаукесерлері және тәжірибе нәтижелері.

CASE-STUDY (КЕЙС-СТАДИ) –функционалдық сауаттылықты қалыптастыру құралы. Кейс стади әдісі - оқытушының креативті ойлауын дамытып, сабақтың мазмұнын ерекше құруға шығармашылық мүмкіндігін кеңейтуге жағдай жасайды:

▪ Белгілі жағдайды талдау – нақты немесе ойдан шығарылған жағдайды терең және бөлшектеп талдау.

▪ Кейс-стадияның мақсаты: топ оқушыларының бірлесіп болған жағдайды талдау және практикалық шешім шығару.

▪ Оқушыларға болған жағдайды толық мәлімдейтін мәтін ұсынылады.

▪ Оқушылар жағдаймен танысады, оны өз-бетінше талдайды және оны шешудің бірнеше жолын табады.

Кейс сабақтарында алдын-ала дайындалып қойылған жағдаяттар бойынша жұмыс істелді. Кейстік амал-тәсілде, әрбір топ өзінің шығарған шешімдерін басқа топтардың алдында дәлелдейді. Әрбір топ сабақ соңында өз ойларын ортаға салады, сабақтың соңында тапсырманы қорытындылады.

Проблемалық анализ. Проблемаларды атап көрсету, проблемалық өріс қалыптастыру, олардың квалификациясы:

1. Жағдайдың проблемалық мазмұнын талдау.
2. Жағдайдың проблемалық шарттарын талдау.
3. Жағдайдың проблемалық нәтижесін талдау.

Жүйелі анализ құрылымымен және функцияларымен сипатталатын кейбір жүйелер сияқты объектіні жүйелік жол жағынан қарастыру.

▪ Дескриптивті анализ, яғни бар құрылымдар негізінде, функция қалыптасады.

▪ Конструктивті анализ яғни, берілген функциялар негізінде құрылым құрылады.

Праксеологиялық анализ. Қызметтік процесстерді оптимизациялау көзқарысына байланысты қарастыру.

1. Қызметті оптимизациялау жолдарын талдау.
2. Қызметті алгоритимизациялау және үлгілеу.

Прогностикалық анализ.

▪ Жағдайдың болашақ дамуына қатысты болжауды қалыптастыру.

▪ Жүйенің болашақ күйі берілсе және болашаққа жетудің мүмкіндіктері анықталған болса нормативті прогностикалық талдау.

▪ Трендттік модельдер құру арқылы болашақтың жағдайы анықталатын ізденісті прогностикалық талдау.

Кейс әдісінің маңызды ерекшелігі, оның басқа әр түрлі оқыту әдістерімен тиімді үйлесуі болып табылады. Кестеде кейспен жұмысты ұйымдастыруда әр түрлі әдістермен үйлесу мүмкіндіктері берілген. Кейс оқытушы қызметінің бейнелік нәтижесі болып табылады. Интеллектуалды азық ретінде оның өзінің бастаулары бар. Кейстердің бастауы - өмір деген тезис біреуге күмән келтіруі мүмкін емес. Қоғамдық өмір өзінің әртүрлілігімен кейстің сюжетінің, түйінді мәселесінің және деректік базасының бастауы болады. Білім келесі бастау болып табылады. Ол кейс - әдіске үйлескен басқа оқыту мен тәрбие әдістерінің мақсаттары мен міндеттерін анықтайды. Ғылым – бұл бейнелік кешен ретіндегі кейстің үшінші бастауы. Ол аналитикалық іс-әрекетпен және жүйелік жақындасумен, сонымен қатар, кейске және оны талдау үрдісіне үйлестірілген көптеген басқа ғылыми әдістермен, екі негізгі әдістемелерді ұсынады.

Қорытынды

Жаңа ғасыр XXI ғасыр ғылым мен техниканың қарыштап дамуына жол ашып, адамзат қоғамын ақпарат тасқыны дәуіріне бастап әкелді. Ақпарттық-комуникативтік технологияларды қолдану – қазіргі кезде ең тиімді оқытудың қайнар көзі. Жаңа технологияларды қолдану барысында оқушылардың пәнге ынтасы, белсенділігі артып, білім сапасы тереңдейді. Ізденімпаздық, дербес ойлау, өзіндік қорытындылау қабілеттері дамиды. Оқушылардың қазақ тілінде сөйлеу, дұрыс сұрақ қойып, өз ойларын сауатты, толық жеткізу дағдылары одан әрі қалыптасады.

Әдебиеттер тізімі:

1. *Әбдікәрімова Т. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Арман-ПВ, 2022ж.*
2. *Сейдін Б. Инновациялық оқыту технологиялары. – Астана: Фолиант, 2021ж.*

3. *Құнанбаева С. Қазақ тілін коммуникативтік оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2020ж.*
4. *Ибраева Г. Оқыту әдістерінің тиімділігі. – Алматы: Мектеп, 2019ж.*

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ

Нагметова И.Б. учитель истории
КГУ «Общеобразовательная школа №1»
Науч.рук. Мендалиева А.Д. (педагог-эксперт)
Город Темиртау

Невозможно представить себе по истине образованного, культурного и разностороннего человека, незнающего основ истории. Важнейшая задача школьной истории состоит не только в том, чтобы дать учащимся основные ключевые понятия, но и научить грамотно, работать с всевозможными носителями информации. На сегодняшний день, информационные технологии в обучении истории – это не модное нововведение, а средство приобретения нового качественного образования, что соответствует приоритетной задаче казахстанской образовательной политики.

Основной причиной, обеспечившая эффективность учебного процесса, является включение учащихся в урок. Используя новые, занятные информационные технологии, учебно-методические пособия с электронными приложениями можно добиться эту включённость.

Применение информационных технологий на уроках истории позволяет:

• сделать урок более интересным, погрузить ученика в атмосферу какую-либо эпоху;

• интегрально представлять исторические факты и явления;

• соотносить знания человечества, накопленные в разные исторические эпохи и времена.

Применение ИКТ на уроках истории выражаются в следующем:

• повышение эффективности образовательного процесса за счет одновременного изложения учителем теоретических сведений и показа демонстрационного материала с высокой степенью наглядности;

• организация индивидуальной работы школьников, развитие их познавательной самостоятельности и творчества;

• повышение мотивации к учению за счет привлекательности компьютера, которая возрастает за счет мультимедийных эффектов;

• формирование навыков работы с информацией (производить поиск, отбор, переработку, упорядочивание и выделение смысловых групп, выстраивание логических связей и др.), способствуя тем самым формированию информационной культуры школьников.

Интеграция искусственного интеллекта (ИИ) в образовательный процесс, особенно в преподавание истории, открывает перед педагогами и учащимися беспрецедентные возможности для повышения качества знаний. Современные инструменты ИИ позволяют перейти от пассивного усвоения фактов к активному развитию исторического мышления, критического анализа и эмпатии.

Для начинающего педагога с трехлетним стажем, в моем случае, освоение этих технологий становится не просто модным трендом, а стратегической необходимостью для создания более глубокого, персонализированного и увлекательного учебного опыта. Одной из ключевых возможностей ИИ является его способность персонализировать обучение.

Еще более революционным направлением является использование генеративного ИИ для создания интерактивных и иммерсивных учебных сценариев. Вместо того чтобы просто читать о Французской революции, учащиеся могут участвовать в исторической симуляции, где они играют роли депутатов Учредительного собрания. Генеративные модели, такие как

ChatGPT, могут быть задействованы для разработки таких симуляций, создавая диалоги, документы и сценарии, которые отражают сложность исторических обстоятельств.

Такой подход напрямую способствует формированию исторического мышления, поскольку учащиеся вынуждены анализировать мотивы, принимать решения в условиях неопределенности и понимать последствия своих действий. Аналогичным образом, ИИ-диалоговые системы могут позволить «общаться» с историческими личностями, такими как Гарриет Табмен, что способствует развитию эмпатии и более глубокого понимания человеческого измерения исторических событий.

Это позволяет педагогу своевременно вмешиваться, предоставляя целенаправленную поддержку. Исследование с участием 45 младших школьников 5-6 класс показало, что использование таких систем не только повысило их академические достижения по истории, но и усилило их самоэффективность — веру в собственные способности успешно справляться с учебными задачами.

Задание 1: «Лаборатория памяти»

Для этого задания ученики использую генеративные модели ИИ (например, ChatGPT, Grok, Gemini, Perplexity, Genspark)

Мини-цель: исследуют современное сохранение памяти о героях Великой отечественной войны через ИИ.

Инструкция: «Используя ИИ, найдите информацию: в каких городах мира (кроме Казахстана) установлены памятники или названы улицы в честь Бауржана Момышулы и Алии Молдагуловой? Сформулируйте вывод о мировом признании их созидательного подвига».

Действия учащихся: составляют запросы к ИИ; анализируют ответы; устно доказывают, что созидательная память о героях-казахстанцах является объединяющим фактором для многих народов мира, символизируя общую солидарность против зла.

Как это повышает качество знаний:

• Глубина понимания: Ученики выходят за рамки поверхностного изложения фактов, погружаясь в мотивы и мировоззрение участников событий.

• Развитие эмпатии: Задание способствует формированию исторической эмпатии, позволяя понять, почему люди в прошлом действовали именно так, исходя из их условий и убеждений.

• Критическое мышление: Учащиеся учатся сопоставлять противоречивую информацию, критически оценивать "показания" ИИ (и, как следствие, любые источники информации) и формулировать аргументированные выводы. Они понимают, что история не имеет единой "правильной" трактовки.

• Скорость и доступность: ИИ позволяет быстро получить "первичную" информацию для каждой из сторон, экономя время на поиске и позволяя сосредоточиться на анализе и синтезе.

Задание 2: Исследование мировых связей

Здесь ИИ выступает в роли "архивариуса" или "историка-детектива", который может быстро обработать огромный объем информации, выявить неочевидные связи и предложить гипотезы.

Мини-цель: проводят исследование связей Шокана Уалиханова с мировым научным сообществом.

Инструкция: Используя ИИ-инструменты, найдите информацию о том, в каких мировых архивах и музеях (Париж, Лондон, Петербург) хранятся труды Шокана Уалиханова сегодня. Сформулируйте вывод о его международном признании.

Действия учащихся: составляют запросы к ИИ; анализируют ответы нейросети; устно защищают свои сценарии ухода от сырьевой зависимости

3. Верификация и критический анализ: Получив ответы от ИИ, ученики не просто принимают их на веру. Они должны найти как минимум два-три независимых источника (учебники, научные статьи, надежные исторические порталы), чтобы подтвердить или опровергнуть предложенные ИИ гипотезы.

Как это повышает качество знаний:

• Развитие исследовательской компетенции: Ученики учатся формулировать четкие исследовательские вопросы, использовать различные инструменты для поиска информации и, главное, верифицировать данные.

• Усиление критического анализа источников: Задание напрямую тренирует навык критического отношения к любой информации, включая генерируемую ИИ. Учащиеся осознают, что ИИ — это инструмент, а не конечная инстанция истины.

• Формирование целостной картины: Собирая "пазл", они глубже понимают причинно-следственные связи, влияние различных факторов на ход событий и взаимосвязь исторических процессов.

• Проактивное обучение: Вместо пассивного поглощения информации, ученики активно участвуют в ее поиске, анализе и синтезе, что способствует более прочному запоминанию и пониманию.

Задание 3. «Исследование наследия»

Мини-цель: проводят глубокое исследование личностей композиторов через ИИ.

Инструкция: «Используя ИИ-инструменты, составьте сравнительную характеристику стилей Курмангазы и Таттимбета. Сфокусируйтесь на том, как их музыка отражала жизнь регионов в XIX веке».

Ученики составляют точный запрос и проверяет факты, устно доказывают, почему музыка была главным средством связи между регионами в XIX веке.

Использование искусственного интеллекта на уроках истории — это не отказ от педагогических традиций, а их обогащение. Моя цель — подготовить учеников к жизни в мире, где информация находится на расстоянии одного запроса. Важно не только иметь доступ к этой информации, но и уметь с ней работать: задавать правильные вопросы, критически оценивать ответы, выявлять ложное и подтверждать истинное. ИИ предоставляет уникальные возможности для развития этих ключевых навыков, переводя изучение истории из плоскости зубрежки в увлекательный процесс исследования, анализа и осмысления, тем самым значительно повышая качество исторических знаний и уровень подготовки будущих граждан.

Несмотря на огромный потенциал, внедрение ИИ в преподавании истории сопряжено с серьезными вызовами, требующими от учителя высокой критической культуры и этической ответственности. Главная опасность заключается в том, что учащиеся могут безоговорочно принимать информацию, генерируемую ИИ, как истину в последней инстанции.

Поэтому центральной задачей педагога становится не запрет на использование этих инструментов, а обучение их критическому применению.

Таким образом, искусственный интеллект представляет собой мощный каталитический инструмент для трансформации преподавания истории. Его потенциал для повышения качества знаний реализуется не автоматически, а через осознанное и критически настроенное посредничество учителя. Наша роль как педагогов смещается от единственного источника информации к наставникам, которые обучают учащихся искусству мыслить, анализировать и критически оценивать информацию в цифровом мире. Освоение ИИ — это инвестиция в будущее наших учеников, вооружая их навыками, необходимыми для жизни в обществе, где технологии играют все более значимую роль.

Заключение

Таким образом, применение ИКТ на уроках:

• активизировать познавательную деятельность учащихся;

• обеспечить высокую степень дифференциации обучения (почти индивидуализацию);

• повысить объем выполняемой работы на уроке;

• усовершенствовать контроль качества знаний;

• обеспечить доступ к различным справочным системам, электронным библиотекам, другим информационным ресурсам;

• повысить наглядность изложения материала, привлечь внимание учащихся к изучаемой теме, сделать урок истории более интересным;

• представить учебный материал в увлекательной, динамичной, структурированной форме.

• формировать у учащихся умения самостоятельно работать с исторической информацией.

Благодаря ИКТ:

• учащиеся становятся активными участниками познавательного процесса;

• повышается уровень обученности и качество знаний учащихся по предмету, иногда они остаются на том же уровне, но нигде не происходит их снижение;

• устанавливаются межпредметные связи;

• появляется возможность организации проектной деятельности учащихся как на уроке, так и во внеурочной деятельности;

• изменяются к лучшему взаимоотношения учителя с учениками, занимающимися совместно проектно-исследовательской деятельностью;

• изменяется отношение учеников к компьютеру, его используют в качестве универсального инструмента для работы в любой области человеческой деятельности.

Таким образом, использование современных информационно-коммуникационных технологий на уроках и во внеурочной деятельности – это необходимость, позволяющая учащимся и учителю более эффективно решать стоящие перед ними задачи.

Литература

1. Бродская М. Доверенный ИИ: начало пути / М. Бродская // Bis journal. - 2023. - № 3. - С. 16-20.

2. Гулиева М. Особенности правового регулирования искусственного интеллекта в законодательстве различных государств / М. Гулиева // Право и экономика. - 2022. - № 9. - С. 25-31.

3. Евсеенко С. М. Этапы развития технологий искусственного интеллекта и уточнение терминологии / С. М. Евсеенко // Инновации. - 2021. - № 4. - С. 39-48.

4. Резаев А. В. ChatGPT и искусственный интеллект в университетах: какое будущее нам ожидать? = ChatGPT and AI in the Universities: An Introduction to the Near Future /А. В. Резаев, Н. Д. Трегубова // Высшее образование. - 2023. - № 6. - С.19-37.

ФОРМАТИВНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ: КАК ПРЕВРАТИТЬ «ПОГОНЮ ЗА ОЦЕНКОЙ» В КУЛЬТУРУ ОБРАТНОЙ СВЯЗИ

Невиннова Е.А., директор,
Кондакова Т.Л., заместитель директора по УР,
КГУ «Гимназия №97»,
г.Караганда

Переход на обновленное содержание образования в Казахстане поставил перед школами задачу внедрения критериального оценивания. Однако на практике этот процесс столкнулся с серьезными барьерами. Наши первые месяцы работы в административной должности совпали с началом этого внедрения. Конечно, мы ожидали, по меньшей мере, интерес со стороны педагогов, но вместо этого увидели сопротивление, тревогу и непонимание. Особую сложность вызвал вопрос формативного оценивания. Родители требовали привычных оценок, учителя жаловались на дополнительную нагрузку, а ученики терялись в новой системе.

Формально внедрить критерии и дескрипторы несложно. Труднее изменить философию: оценка - это не «суд», а инструмент развития. В школьной практике долгое время доминировала модель «оценка=результат»: ребенок учится ради оценки, родитель ориентируется на средний балл, учитель работает по принципу «проверить и выставить оценку».

Таким образом, формируется культура внешней мотивации, где:

- знания подменяются показателями;
- снижается внутренняя учебная мотивация;
- растёт тревожность;
- возникает недоверие к оценочным процедурам.

Нам стало очевидно, что формативное оценивание – это не просто методика, а управленческий и культурный вызов, внедрение которого требует изменения управленческих решений, основанных на результатах оценочных процедур.

В последнее время формативное оценивание активно позиционируется как фактор повышения качества знаний обучающихся. Однако практика показывает, что его внедрение – это, прежде всего, административный вызов, связанный с изменением управленческой культуры школы.

Как руководство школы, мы понимаем, что просто приказ не сработает. Нужно создать такие условия, при которых формативное оценивание стало бы инструментом облегчения труда, а не наоборот. Мы начали с анализа нагрузки учителей через опрос педагогического коллектива. Оказалось, что учителя тратят до 40% времени на проверку тетрадей с целью выставления оценок, но при этом качество усвоения учебного материала не повышалось. Более того, посещение уроков показало, что учителями своевременно не предоставляется обратная связь учащимся на уроке. Это говорит о том, что учителя не владеют методами формативного оценивания. Таким образом, назрела необходимость проведения серии семинаров, позволяющих изучить вопрос оценивания на уроке. Мы провели серию тренингов, в ходе которых были пересмотрены подходы к оцениванию на уроке, разбирались методы и приемы оценивания, практически изучили вопрос разработки заданий оценивания.

В целях разъяснительной работы, мы провели цикл собраний под названием «Родительский университет». На собраниях обсуждалась текущая ситуация с оцениванием, как себя чувствуют дети на уроках. На одном из занятий родители сели за парты и выполнили небольшую работу, а затем получили от учителя не отметку, а комментарий: «Ты хорошо раскрыл тему, но во втором абзаце есть логическая ошибка. Попробуй исправить». После этого родители должны были переделать работу с учётом замечаний. Эффект превзошёл ожидания: многие признали, что такой подход помогает лучше понять материал, чем просто «пятёрка» в дневнике.

Совместно с родителями изменили форму информирования. Вместо обычной оценки в журнале, мы прикрепляли графики прогресса по каждому навыку в электронных дневниках. Например, вместо «четвёрка по русскому языку» родитель видел диаграмму: «орфография – 80%», «пунктуация – 60%», «работа с текстом – 75%». Это сразу сняло вопрос «почему у ребёнка тройка?» — стало понятно, над чем работать.

Вторым шагом, была разработка «Положение об оценивании учебных достижений», в котором прописали уровни учебных достижений по предмету, алгоритм разработки заданий оценивания. В положении уделено внимание предоставлению письменной обратной связи. Какие конструкции использовать для предоставления обратной связи? Как выстроить обратную связь конструктивной, релевантной и бьющей на цель?

Как же мотивировать учителей к предоставлению качественной обратной связи? Главная трудность – временные затраты. Чтобы ее решить, административные решения могут включать:

- пересмотр внутришкольного контроля (оценка качества комментариев, а не только количества выставленных оценок);
- разработку банка формулировок обратной связи;
- проведение методических практикумов по формативному оцениваю;
- снижение отчетной нагрузки в обмен на качественную педагогическую аналитику.

Для нас важно было изменить акцент: не *«сколько выставлено оценок»,* а *«какие управленческие решения приняты на основе анализа учебных трудностей».*

Проработав над данной проблемой полгода, перед педагогическим советом на эту же тему в январе текущего года мы провели опрос среди учителей и родителей. 75% педагогов отметили, что формативное оценивание стало для них привычным и не вызывает стресса. 14% педагогов испытывают дискомфорт, так как разработка заданий требует разработки дескрипторов. 54% находят новые идеи на цифровых образовательных платформах, с целью вовлечения детей и повышения мотивации. Родителям в целом система стала понятна. 63% родителей (диаграмма 1) ответили, что стали лучше воспринимать успехи и трудности своих детей. 14% по- прежнему хотят видеть оценку, как констатацию факта успешности ученика, а не его продвижение к цели. 23% родителей отмечают эффективность реализации критериального оценивания в школе. Главным показателем для нас стало изменение вопросов, которые задают ученики: вместо *«Какую оценку вы мне оставите?»* они спрашивают *«Как мне улучшить свою работу?».*

Диаграмма 1

Опыт нашей школы показывает, что внедрение формативного оценивания — это не столько методический, сколько управленческий процесс. Администрация школы может превратить «погоню за оценкой» в культуру обратной связи, если будет действовать системно: облегчать труд учителя, вовлекать родителей и создавать среду, где каждый понимает ценность комментария. Это долгий путь, но он ведёт к качеству обучения, где важен не балл, а развитие.

Переход от «погони за оценкой» к культуре обратной связи — это изменение управленческой философии школы. Формативное оценивание повышает качество знаний только тогда, когда становится частью системы управленческих решений, основанных на анализе данных. Цифровая среда способствует развитию школы лишь в том случае, если она бережно спроектирована и не разрушает профессиональный ресурс педагога. Современный руководитель — это не только администратор процессов, но и архитектор образовательной среды, в которой качество знаний и качество профессиональной жизни учителя взаимно усиливают друг друга.

Литература

1. Пинская М.А. Формирующее оценивание: оценивание в классе. – М.: Логос, 2010. – 264 с.

2. Ксензова Г.Ю. Оценочная деятельность учителя. – Тверь: ТвГУ, 2018. – С. 45-50.

3. Блэк П., Уильям Д. Внутри чёрного ящика: повышение качества обучения через оценивание // Народное образование. – 2012. – № 1. – С. 123-133.

4. Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной школы / АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы». – Астана, 2016. – 56 с.

ОРГАНИЗАЦИЯ УРОКА МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В КЛАССАХ С ИНКЛЮЗИВНЫМ ОБРАЗОВАНИЕМ

Нечушкина Е.В., учитель математики
КГУ «Общеобразовательная школа № 25», г. Караганда

Инклюзивное образование сегодня является ключевым направлением развития школьной системы Республики Казахстан. Современный класс всё чаще включает учащихся с особыми образовательными потребностями (ООП), которые имеют различные виды трудностей: нарушения внимания и поведения, расстройства аутистического спектра, снижение слуха или зрения, трудности письма и счета, моторные и когнитивные особенности.

Математика — один из наиболее сложных предметов для таких учащихся, поскольку требует развитого абстрактного мышления, устойчивого внимания, логики, математической речи и способности работать по алгоритму. В инклюзивном классе сложность увеличивается: учителю необходимо одновременно поддерживать учеников с разными темпами работы, различными уровнями готовности и различными типами ООП, при этом не снижая требовательность к остальным учащимся и сохраняя качественный темп прохождения программы.

Несмотря на то, что нормативные документы РК определяют необходимость адаптации учебного процесса, в практике школ наблюдается дефицит конкретных методических рекомендаций по проведению уроков математики в инклюзивных классах. Учителя испытывают затруднения в выборе методов, приёмов, форм оценивания, темпа объяснения и способов визуальной и тьюторской поддержки.

Поэтому работа по данному вопросу является актуальной и востребованной, так как она направлена на повышение доступности и качества математического образования для всех учащихся, включая детей с ООП.

Работая в классах с инклюзивным образованием, ежедневно задаешь себе вопрос, как организовать урок математики так, чтобы все учащиеся были вовлечены в учебный процесс. Тем более что характер и темп обучения необходимо определять в соответствии с нуждами каждого ребёнка.

Вопрос непростой. С одной стороны должны быть учтены потребности учащихся с высокой мотивацией, с другой стороны – необходимо включение каждого в учебный процесс.

Решение данного вопроса начинается с планирования. Разрабатывая КСП определяю возможную деятельность каждого учащегося на определенных этапах урока.

На каждом уроке математики в инклюзивном классе необходимо:

-доступное содержание;

-визуализация алгоритмов;

-дифференциация заданий;

-поддержка(тьютор, ИОМ).

Дифференциация обучения позволяет организовать учебный процесс на основе учета индивидуальных особенностей личности, обеспечить усвоение всеми учениками содержания образования.

Важно также учитывать коммуникативные особенности учащихся, чтобы исключить учебную тревожность для создания эмоционально безопасной среды на уроках математики. Это системная работа, основанная на понимании индивидуальных особенностей каждого учащегося с ООП. Она строится на уважительном отношении, предсказуемой структуре, позитивной обратной связи, доступности заданий, визуальной поддержке и гибкости требований. Именно такая среда создаёт условия, при которых подросток перестаёт видеть математику как угрозу и начинает воспринимать её как область, где он может пробовать, расти, ошибаться и преуспевать.

Одна из форм работы, которая снижает тревожность – это работа в парах. На уроках математики, начиная с пятого класса, использую работу в малых группах и парах. Результат такой работы невозможно увидеть сразу. Но используя её систематически, приходишь к выводу, что это не просто новая форма работы, это возможность активизировать каждого учащегося и научить взаимодействовать со сверстниками.

Прежде всего, необходимо выяснить, как можно разделить детей на пары. Все зависит от того, какую цель вы преследуете.

В своей работе использую несколько вариантов деления учащихся на пары.

Во-первых, по уровню подготовленности по определенной теме. Можно соединить в пары учащихся с одинаковым уровнем, что облегчает подбор заданий и оценивание работы.

Во-вторых, возможен вариант «ученик-учитель». В этом случае более подготовленный учащийся выступает в роли учителя, это позволяет одному – закрепить свои знания и умения, а другому – разобраться с проблемными вопросами.

В-третьих, самый простой вариант, по посадочным местам, но наиболее сложный с точки зрения подготовки заданий, так как уровень подготовки может сильно отличаться.

Возможно, есть еще варианты деления учащихся на пары. Представляю, только те, которые использую на своих уроках, и вижу пользу от такой работы.

На уроках геометрии, формируя пары по уровню подготовленности по определенной теме, предлагаю учащимся задания, направленные на развитие коммуникативных компетенций. Выполняя задание, учащиеся должны обсудить ход решения, выбрать наиболее грамотное обоснования и подготовить краткое выступление.

Примером такого задания может являться задание «Исправь ошибку».

Учащиеся работают по карточке с решенным заданием, в котором допущена ошибка.

Работая в паре, они находят ошибку и объясняют, на основании чего исправлена ошибка.

Данная работа предполагает дифференцированный подход. Формируя пары по уровню подготовленности и составляя задания, необходимо учитывать продвижение учащихся по данным темам на протяжении всех уроков. Задания не должны быть слишком простые, так как не будут способствовать развитию учащихся. В тоже время слишком сложные задания могут снизить интерес учащихся и повлиять на их самооценку.

На уроках часто возникает ситуация, когда один ученик разобрался с темой, а у другого, в силу скорости восприятия, остались вопросы. В этом случае объединяю учащихся в пары «ученик-учитель». Для работы предлагаются обобщающие задания, выполнение которых помогает устранять ошибки и более глубоко разобраться с темой.

Работая со сводными таблицами, учащиеся повторяют несколько тем, обосновывают выбранное решение. Такая работа учит детей взаимодействовать: правильно и доступно объяснять, грамотно задавать вопросы, находить общее решение.

Работа в парах, когда ученики делятся по принципу «уровень подготовленности» или «ученик-учитель», наиболее продуктивная и удобная с точки зрения подготовки. Работа проходит сложнее, если пары определены по посадочным местам. Проблемы возникают из-за уровня подготовленности и скорости восприятия материала. Что бы избежать все эти нюансы, работу в таких парах провожу в начале урока, когда идет актуализация знаний или проверка домашнего задания.

Работая в парах, учащиеся могут проверить знание правил, формул и т.д. Может быть выполнена проверка письменного домашнего задания. Учащиеся обмениваются тетрадями и по образцу выполняют проверку. На обобщающих уроках это может быть методика «Правда или ложь».

Учащиеся получают два высказывания, одно из которых неверно. Работая в паре они определяют правильное и ложное высказывание.

Например, на уроке геометрии ученики работают с готовыми чертежами. На урок алгебры проверяем знание правил и решение простейших заданий.

Данный вид работы не зависит от скорости восприятия или математических способностей учащихся, так как речь идет о знаниях теоретического материала.

Работа в парах дает возможность активизировать практически всех учащихся. Проверить степень их готовности к уроку, увидеть затруднения и успехи. Данная работа соответствует возрастным особенностям учащихся, для которых общение со сверстниками является приоритетным. Работа в парах снимает напряжение и устраняет дискомфорт у тех, кто испытывает сложности в обучении. Работа в парах позволяет попробовать свои силы в микроспорах, воспитывает коммуникативную культуру. Учащиеся приобретают навыки, необходимые для жизни в обществе, ответственность, такт и умение строить свое поведение с учетом позиций других людей. Поэтому для современного урока просто необходима работа в парах.

Современное понимание инклюзивного образования в Казахстане строится на принципах гуманизма, доступности и научного подхода. Для учителя математики это означает: он не работает с «особыми детьми» отдельно — он работает со всем спектром особенностей, которые есть в каждом классе.

Психолого-педагогические аспекты обучения математике в инклюзивном классе выходят за рамки предметной области. Формирование эмоционально безопасной атмосферы, профилактика учебной тревожности, создание ситуации успеха, бережное отношение к ошибкам, развитие внутренней мотивации — всё это делает урок математики не только площадкой освоения знаний, но и пространством личностного роста, саморегуляции и социализации учащихся.

Каждый ребёнок способен учиться математике, если педагогическое сопровождение грамотно выстроено, а образовательная среда отвечает принципам доступности, уважения к индивидуальности и профессиональной ответственности учителя.

Использованная литература:

1.Абылкасымова, А. Е. Методика обучения математике в основной школе. — Алматы: Білім, 2019. — 356 с.

2.Абдыкадырова, Г. С. Инклюзивное образование: теория и практика. — Алматы: Қазақ университеті, 2020. — 214 с.

3.Аймаутова, Л. С., Сулейменова, Р. Ж. Психолого-педагогическое сопровождение детей с ООП. — Астана: Фолиант, 2021. — 288 с.

4.Бектурова, Ж. К. Инклюзивная практика в школе: методическое руководство. — Астана: Арман-ПВ, 2022. — 198 с.

5.Жиенбаева, С. Т., Утегенова, М. Ж. Инклюзивное образование в Казахстане. — Алматы: Өрлеу, 2021. — 176 с.

6.Каймулдина, А. Н. Особые образовательные потребности учащихся: методическое пособие. — Астана: Фолиант, 2023. — 220 с.

7.Ташмакова С.М., Сагилова Ж.К. Практическая реализация модели инклюзивного образования в казахстанской школе // Science & reality. — 2020..

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ: МАТЕМАТИКАДАН БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МҮМКІНДІКТЕРІ

Нурмаганбетова Шынар Жумабековна математика пәні мұғалімі
Қарағанды облысы Қарқаралы ауданы
«Ақжол ауылының Ә.Бүркітбаев атындағы №12 ЖББМ» КММ

Қазіргі кезеңде білім беру жүйесі қарқынды жаңғыру үдерісін бастан кешіруде. Цифрлық технологиялардың дамуы мен қоғамның ақпараттандырылуы білім беру мазмұны мен әдістеріне елеулі өзгерістер енгізді. Осындай өзгерістер аясында жасанды интеллект технологиялары оқыту сапасын арттырудың және білім беру үдерісін жетілдірудің маңызды тетігіне айналып отыр. Жасанды интеллект құралдары оқытуды дараландыруға, білім

алушылардың жеке ерекшеліктері мен қабілеттерін ескере отырып бейімделген оқу траекторияларын құруға, педагогтердің жұмыс жүктемесін оңтайландыруға және оқу нәтижелерін жақсартуға мүмкіндік береді. Осы мүмкіндіктерді математика пәнінде қалай пайдалануға болады деген орынды сұрақ туындайды.

Математика — логика мен жүйелілікті, төзімділік пен еңбекқорлықты талап ететін пән. Жасанды интеллекттің бұл саладағы рөлі тек «есеп шығарып беру» емес, оқушының ойлау қабілеттерін дамыту, сабақта алған білімдерін тереңдету, олқылықтардың орнын толықтыру болып табылады.

Атап айтқанда, жасанды интеллектінің келесі мүмкіндіктерін математика сабақтарында қолдануға болады:

- **Бейімделген оқыту (Adaptive Learning):** жасанды интеллект әр оқушының деңгейін анықтап, соған лайықты тапсырмалар береді. Мысалы, оқушы логарифм тақырыбынан қиналса, жүйе оған базалық деңгейдегі есептерді ұсынады. (Khan Academy, ALEKS, Century Tech)
- **Қателерді жедел талдау:** оқушы есеп шығару барысында қай жерден қателескенін жасанды интеллект сол сәтте-ақ көрсетіп, түсіндіріп өтеді. (Photomath, Microsoft Math Solver, Wolfram Alpha)
- **Визуализация:** математикада көптеген ұғымдар абстрактілі сипатқа ие. Жасанды интеллект динамикалық графиктер, интерактивті модельдер, үшөлшемді визуализация құралдары арқылы күрделі түсініктерді көрнекі ұсынады. (GeoGebra, Desmos, Wolfram Demonstrations)
- **Математикалық модельдеу:** жасанды интеллект нақты деректерді талдау, статистикалық модельдер құру арқылы есептің математикалық моделін жасайды. Функционалдық сауаттылықты дамытуға бағытталған тапсырмаларды орындау үшін маңызды. (Python, MATLAB)
- **Бағалау және оңтайландыру:** жасанды интеллект математика сабағында бақылау мен бағалау, диагностикалық талдауларды жасауды едәуір жеңілдетеді. (Quizizz, Google Forms, Socrative)
- **Оқу жетістіктерін болжау:** жасанды интеллект математика пәнінде белгілі бір тақырып бойынша жүйелі түрде төмен нәтиже көрсетіп жүрген білім алушыларды ерте кезеңде анықтау – олардың біліміндегі олқылықтарды уақытылы түзетуге мүмкіндік береді. (Power BI, Tableau, білім беру аналитикалық жүйелері)

Математика сабақтарында жасанды интеллектіні жай ғана «калькулятор» ретінде емес, интеллектуалды тютор ретінде пайдалана білген дұрыс. Ол үшін ең алдымен дұрыс сұраныстар – промптар жаза білу керек. Мысалға математика сабағында келесі әдіс-тәсілдерді жасанды интеллект көмегімен жүзеге асыруға болады:

1. **Сократтық әдіс** – жауапты айтпай, бағыт көрсету. Бұл әдіс оқушының есепті шығаруына түрткі болады және жасанды интеллект бірден жауапты бермей қадам-қадаммен сұрақтарды қояды.

Промптты келесідей жазуға болады: *«Мен оқушымын. Маған квадрат теңдеуді шешуді үйрет. Бірақ шешімін бірден жазба. Маған бағыт беретін сұрақтар қой және менің жауабымнан кейін келесі қадамға өт.»*

2. **Аналогия тәсілі** – қарапайым тілмен күрделі математикалық абстракцияларды өмірлік мысалдармен байланыстыру арқылы түсіндіру.

Промпт үлгісі: *«Маған «Туынды» ұғымын 10 жасар балаға түсіндіргендей, өмірден мысал келтіре отырып түсіндіріп бер»*

3. **Қатені тап әдісі** – оқушыларға жасанды интеллект әдейі қате жіберілген шешімді ұсынады, ал оқушы сол қатені тауып, түсіндіру керек.

Промпт үлгісі: *«Тригонометриялық теңдеулерді шешу кезінде жиі жіберілетін 3 қатесі бар есептің шешімін жазып бер. Мен сол қателерді тауып, дұрыс нұсқасын түсіндіруім керек.»*

4. **Деңгейлік тапсырмалар** (мұғалім үшін) – бір тақырып бойынша әртүрлі деңгейдегі тапсырма дайындау.

Промпт үлгісі: *«Комплекс сандарға амалдар қолдану тақырыбы бойынша 3 деңгейлі тапсырма құрастыр: жеңіл (формуланы қолдану), орташа (сызбамен жұмыс), күрделі (функционалдық сауаттылыққа). Әр есепке дескриптор жаз».*

Жасанды интеллектіге сұраныс бергенде мына құрылымды сақтау нәтижені жақсартады:

Сипаттамасы		Мысал
Роль	Жасанды интеллект кімнің атынан сөйлейді?	«Сен тәжірибелі мұғалімсің...»
Контекст	Кім үшін?	«8-сынып оқушыларына арналған...»
Тапсырма	Не істеу керек?	«Функцияның графигін салуға мысалдар құрастыр»
Формат	Қандай түрде?	«Кесте немесе график түрінде көрсет»

Әрине жасанды интеллектінің мүмкіндіктерін дұрыс қолдана білу математика сабақтарын тиімді, интерактивті, бейімделген ете алады. Дегенмен жасанды интеллектіні қолдану барысында туындайтын бірқатар мәселелерді атап өтпеуге болмайды. Біріншіден жасанды интеллектіге әбден сеніп алу, олсыз артық қадам жасай алмай қалу қаупі. Бұл адамның өзіндік дербестігін, шығармашылық ойлауын жояды. Екіншіден «даяр асқа тік қасық» дегендей дайын жауап, шығарылған шешімдерді ойланбастан өз жауабы ретінде ұсыну. Сондықтан жасанды интеллектіні сабақта пайдалану кезінде этикалық нормаларды қатаң сақтау, оқушыларға дұрыс бағыт беру қажет. Білім алу үрдісінде жауапкершілік пен шығармашылықты қолдау басты назарда ұсталуы тиіс. Жасанды интеллект мұғалімді алмастыратын құрал емес, керісінше, оның кәсіби қызметін қолдайтын интеллектуалды ресурс ретінде қарастырылса ғана біз сапалы білім мен саналы ұрпаққа қол жеткіземіз.

Қорыта айтқанда, жасанды интеллектіні математика сабағында дұрыс қолдану мұғалім құзіреттілігі мен педагогикалық шеберлігін ұштайды және білім сапасын арттыруға көмектеседі. Бірақ жасанды интеллектіні қолданудың этикалық және педагогикалық аспектілері назардан тыс қалмауы тиіс, себебі білім беру тек технологияларға сүйеніп қана жүзеге асатын үрдіс емес, ол адами фактор мен ойлау дағдыларын дамытудың кешенді жүйесі болып табылады.

Әдебиет

1. Бендер Э. М., & Куллман А. Этические аспекты использования ИИ в образовательных системах. Журнал цифрового обучения. Санкт-Петербург: Научное издательство, Т.7, 2022.

2. Құнанбаева С.С. Білім берудегі жасанды интеллект технологиялары. Қазақ білім академиясының хабаршысы. Алматы: Қазақ білім академиясы, 2020.

МУЗЫКА САБАҒЫНДА ТЕХНИКАЛЫҚ ОҚУ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ ТӘСІЛДЕРІ

Нұрғазы Гүлмира Нұрғазықызы,
Қарағанды облысы білім басқармасының Қарағанды қаласы білім бөлімінің
"№26 жалпы орта білім беретін мектебі" КММ,
музыка пәні мұғалімі

Музыка сабақтарында да электронды оқулықтарды тиімді пайдалануға мүмкіндік бар. Бұл мұғалімнің магнитофон, күйтабақпен жұмысын жеңілдетеді, тақтаға ән мәтінін жазу уақытын үнемдейді. Оқушыларға әр түрлі өлеңдердің әнін тыңдауға, оған өзгертулер енгізуге, өздері орындаған өлеңдерді компьютер арқылы тыңдауға мүмкіндік береді. Электрондық оқулық арқылы түрлі суреттер, видеокөріністер, дыбыс және музыка тыңдатып көрсетуге болады. Бұл, әрине мұғалімнің тақтаға жазып түсіндіргенінен әлдеқайда тиімді, әрі әсерлі.

Меңгерілуі қиын сабақтарды компьютердің көмегімен оқушыларға ұғындырса, жаңа тақырыпқа деген баланың құштарлығы оянады деп ойлаймын.

Музыка пәнінде жаңа әдістерді пайдалану арқылы мектептегі сабақтарды жаңаша ұйымдастыру, мұғалімнің рөлі мен қызметінің артуына жағдай жасау, теориялық, ғылыми – педагогикалық және психологиялық зерттеулерге сүйене отырып, оқушылардың құзыреттілігін қалыптастыру, ақпараттық технологиялар мен инновациялық оқыту әдістері арқылы оқушыларды ізгілікке, елжандылыққа, саналыққа, адамгершілікке, имандылыққа, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу.

Инновациялық әдістерді баланың білім деңгейіне және жас ерекшелігіне қарай оқу үрдісінде пайдалану негізгі міндет болып табылады. Кілттік сөздер: оқыту принципі, музыкалық материалды іріктеу, эмоция, физиологиялық үрдіс, репертуарды меңгеру. Қазіргі заманғы педагогикада оқыту әдістәсілдері оқытудың белгілі объективті заңдылықтарын өрнектейді және бастапқы ереже есебінде түсіндіріледі, ол өз кезегінде оқытушы, мұғалімнің қызметін анықтайды, оқушылардың танымдық қызметін көрсетеді. Оқыту принципіоқыту стратегиясы мен тактикасын камтамасыз етеді, оқу процесінің құрылуына, жұмыс істеуіне қажетті құрамдас бөлігі болып табылады. [1].

Жалпы білім беретін мектептегі «Музыка» пәннің ерекшелігіне байланысты музыкалық білім беруге теориясы өзіне тән эмоциялық пен саналылықтың бірлігі, көркемдік пен техникалықтың бірлігі, музыкалық материалды іріктеу әдіс-тәсілін алға қояды. Бұл әдіс-тәсілдер оқушыларды музыкаға деген қызығушылықтарын, музыкалық қабілеттерінің дамуына, жалпы талғам мен музыкалық мәдениеттерін қалыптастырып тәрбиелеуге бағытталған. Оқытудағы эмоциялық пен саналылықтың бірлігі музыкалық педагогикадағы маңызды әдіс болып табылады.

Музыка сабағының басқа сабақтардан айырмашылығы - өнер сабағы екендігінде. Музыканы оқытуды ақыл-оймен эмоция, түйсіну мен сезіну қатар жүзеге асырылады. Музыка арқылы оқыту үрдісінде тек ойлау арқылы түсініп қана қоймай, сонымен қатар ақыл мен көңіл күйдің, сана мен сезімнің бірлігін қажет етеді. Музыканың басқа өнерлермен байланысы адамның сезімдерін тереңдетеді, ақыл-оймен ой-өрісін дамытады. Музыка сабағында қолданылатын іс әрекеттер оқушылардың белсенділігін арттыру үшін эмоциялық пен саналалылықтың бірлігі тәсілін міндетті түрде алға қояды. Мектепте музыканы оқыту әдістемесі негізінде музыканы тыңдау, қабылдау барысында оқушылардың психологиясына, физиологиялық үрдістеріне өнердің кешенді әсер етіп, олардың бүкіл музыкалықшығармашылық қабілеттерін дамыту міндеті жатқызылады [2].

Оқушы тек қуанышты жігерлілікті, көтеріңкілікті сезінуімен бірге оның ағзасында еркіннен тыс өзгерістер болуы мүмкін, мәселен, тамыр, жүрек соғыстары, қан қысымының өзгеруі және т.б. Кез келген мектептегі музыка сабағы өте қызықты өткізілу керек, қызық емес сабақ ішті пыстырады, яғни музыка жоқ деген сөз. Музыка мұғалімі оқушыларға музыка тындатып, ән айтқызып олардың мән мағынасын түсіндіріп, сезіндіре білуге тәрбиелеуі тиіс. Мұғалім тындататын шығарманың алдында әңгіме жүргізгені дұрыс, әнді үйретпес бұрын өзі орындап, оның әдемілігін, тәлім-тәрбиелік мәнін түсіндірудің орасан маңызы зор. Яғни бұл музыканы қалай болса солай тыңдауға емес саналы түрде қабылдауға тәрбиелейді. Эмоциялылық пен саналылықтың бірлігі музыкалық шығарманы дұрыс түсінуге, сол шығарманың мазмұнын аша білуге, балалардың музыкалық тәжірибелерін толықтырып кеңейтуге септігін тигізеді. Бұл әдіс оқушылардың ішкі рухани дамуларын байытады, ой сезімдерін толғандырады. Осы әдісті қолдана отырып, оқушылардың қабылдай білу қабілеттерін, олардың қызығушылығы мен талғамын қалыптастырамыз[3].

Музыка сабағында эмоциялық жағдай туғызу – музыканы саналы қабылдауға жол ашатын сәттердің бірі. Оқушы да музыканың әсерінен пайда болған сезім шығарма тілін, кейде жете қабылданбайтын тұтастарды түсінуге көмектеседі. Әсерлілік – тыңдаушының орындалған музыкалық шығармадан әсер алуы. Эмоциялық ықылас оқушыдағы ынтаны зейінге бағыттайды. Зейіннің жинақталуы оқушының қабылдауын белсендіреді. Музыкалық

шығармаларды педагогикалық мақсатқа сай меңгеріп түсіндіру барысында оқушылардың эмоциялық-танымдық іс әрекеті байқалады[4].

Педагогикалық тәжірибемде музыка сабағында техникалық оқу құралдарын жүйелі қолдануға ерекше көңіл бөлемін. Соның ішінде 5-сыныпта «Нота ұзақтығы» тақырыбын өткен кезде интерактивті тақтаны пайдалану тиімді нәтиже көрсетті. Сабақ барысында ноталардың графикалық бейнесі көрсетіліп, олардың дыбысталу ерекшелігі аудиоматериал арқылы тыңдатылды. 6-сыныпта «Қазақтың халық күйлері» тақырыбын өткен кезде бейнежазба әдісін қолдандым. Сабақ барысында бейнепроектор мен аудиожүйе арқылы Құрманғазының күйлерінің орындалу үлгілерін көрсеттім. Оқушылар күйді тыңдап қана қоймай, күй орындаушының домбыра тарту шеберлігіне, қол қимылына және күйдің орындалу ерекшеліктеріне назар аударды.Сабақ кезінде оқушылар тыңдалған күйдің мазмұны мен әсері туралы өз ойларын айтып, шағын топтарда пікір алмасты. Кейбір оқушылар күйден алған әсерін сипаттап, музыканың адам көңіл күйіне әсері туралы талдау жасады.

Бұл әдіс оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырып, қазақтың ұлттық музыкасын тереңірек түсінуіне көмектесті. Сонымен қатар бейнежазба арқылы оқушылар күй өнерін көзбен көріп, тыңдау арқылы музыканы жақсы қабылдауға мүмкіндік алды.

Өз тәжірибемде музыка сабақтарында инновациялық әдістер мен техникалық оқу құралдарын қолданбас бұрын оқушылардың сабаққа қызығушылығы мен белсенділігі төмендеу болды. Көп жағдайда оқушылар тек мұғалімнің түсіндіруін тыңдап, берілген тапсырмаларды ғана орындаумен шектелетін. Әсіресе музыкалық шығармаларды талдау, шығармашылық тапсырмалар орындау және топтық жұмыстарға қатысу кезінде кейбір оқушылардың белсенділігі жеткіліксіз байқалды.Ал интерактивті тақта, аудио-видео материалдар, онлайн платформалар және музыкалық бағдарламаларды сабақ барысында жүйелі қолданғаннан кейін оқушылардың пәнге деген қызығушылығы айтарлықтай артты. Сабақ барысында оқушылар тапсырмаларды қызығушылықпен орындап, музыкалық шығармаларды талдауға еркін қатыса бастады. Топтық жұмыстар кезінде бір-бірімен пікір алмасып, өз ойларын ашық жеткізуге дағдыланды.

Қорыта айтқанда, музыка сабағында техникалық оқу құралдарын тиімді пайдалану – білім беру сапасын арттырудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Заманауи технологияларды қолдану сабақтың мазмұнын байытып қана қоймай, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын, танымдық белсенділігін және шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар цифрлық технологияларды жүйелі қолдану мұғалімнің жұмысын жеңілдетіп, оқыту үдерісін жаңаша ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Сондықтан музыка пәнін оқытуда техникалық оқу құралдарын тиімді әрі жүйелі пайдалану қазіргі білім беру жүйесінің негізгі талаптарының бірі болып саналады.

Болашақта музыка сабақтарында инновациялық технологияларды кеңінен енгізу оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуға және сапалы білім беруге үлкен ықпал етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Ахметова М. Ән өнері және уақыт. Алматы: Өнер, 2013, 198 б. С.Ш. Әбенбаев. Сынып жетекшісі. Алматы: Дарын, 2004, 52б. К.Б.
2. Иманбаева С.Т., Майғаранова Ш. Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі. Алматы: Эверо, 2017, 218 б. 5. 6. 7.
3. Қозыбаев Е.Ш. Дәстүрлі және инновациялық сабақ түрлерін ұйымдастыру технологиялары. Алматы: Өнер, 2013, 74 б.
4. Праслова И.Г. Жаңа замандағы музыка пәні деңгейі. Алматы : Санат, 2014, 152 б.
5. Сейташев. Тәрбие теориясы. Алматы: Мектеп, 2015, 98 б.
6. Таубаева Ш.Т., Иманбаева С.Т., Берикханова А.Е. Педагогика. Алматы: ОНОН, 2017, 173 б.

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ

Нұрмұхамет С.А., учитель информатики,
СШЛИ «Информационных технологий»
г.Караганда

Внедрение новых технологий, включая искусственный интеллект, открывает широкие возможности для повышения эффективности учебного процесса и создания интерактивной среды для учеников. В условиях постоянно растущего объема информации и необходимости адаптации образовательных программ к индивидуальным особенностям учащихся, особенно важно разрабатывать инструменты, которые облегчают работу учителя и повышают качество усвоения знаний.

В данной статье представлен экспериментальный мобильный проект, который использует возможности искусственного интеллекта для поддержки учебного процесса по информатике. Приложение предназначено для создания интерактивной образовательной среды, где учащиеся могут изучать теорию, выполнять практические задания и получать мгновенную обратную связь. Учитель, в свою очередь, получает инструмент для мониторинга успеваемости, управления учебными материалами и взаимодействия с учениками.

Особенностью данного проекта является использование ИИ для автоматической генерации учебного материала и тестовых заданий, а также. Это позволяет сократить временные затраты учителя на подготовку заданий и делает процесс обучения более адаптивным. Приложение разработано на платформе Flutter и интегрировано с облачными сервисами Firebase для хранения данных и обеспечения безопасности пользователей.

Данный экспериментальный проект не только демонстрирует возможности современных технологий в образовании, но и служит основой для дальнейших исследований и возможного масштабирования на другие предметы. Он создаёт условия для развития критического и алгоритмического мышления у учеников, формирует навыки самостоятельной работы и позволяет учителю эффективно управлять учебным процессом в интерактивной форме.

Приложение имеет две роли: ученик и учитель, что обеспечивает индивидуализированный подход к каждому пользователю.

Основные функции приложения:

1. Генерация теоретического материала и тестов по информатике с помощью OpenAI API.
2. Сохранение данных в облачную базу Firebase Firestore для удобного управления и доступа в реальном времени.
3. Панель учителя для мониторинга успеваемости, активности и выполнения заданий учащимися.

Используемые технологии:

1. Flutter – для кросс-платформенной разработки на Android, iOS и веб.
2. Firebase Authentication – регистрация и безопасный вход пользователей.
3. Firebase Firestore – облачная база данных для хранения и синхронизации учебного материала и результатов.
4. OpenAI – генерация теории и тестов, проверка кода и обратная связь для учеников.

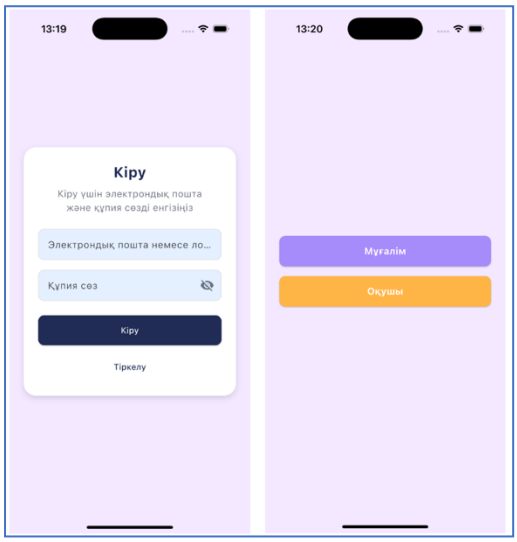

Рисунок 1. Схема аутентификации и выбора роли пользователя

Пользователь проходит авторизацию через FirebaseAuth. В зависимости от роли (ученик или учитель) приложение направляет его к соответствующему интерфейсу. Интерфейс ученика включает "Главную страницу", "Уроки" и "Личный кабинет", а интерфейс учителя – "Главная страница", "Ученики" и "Личный кабинет".

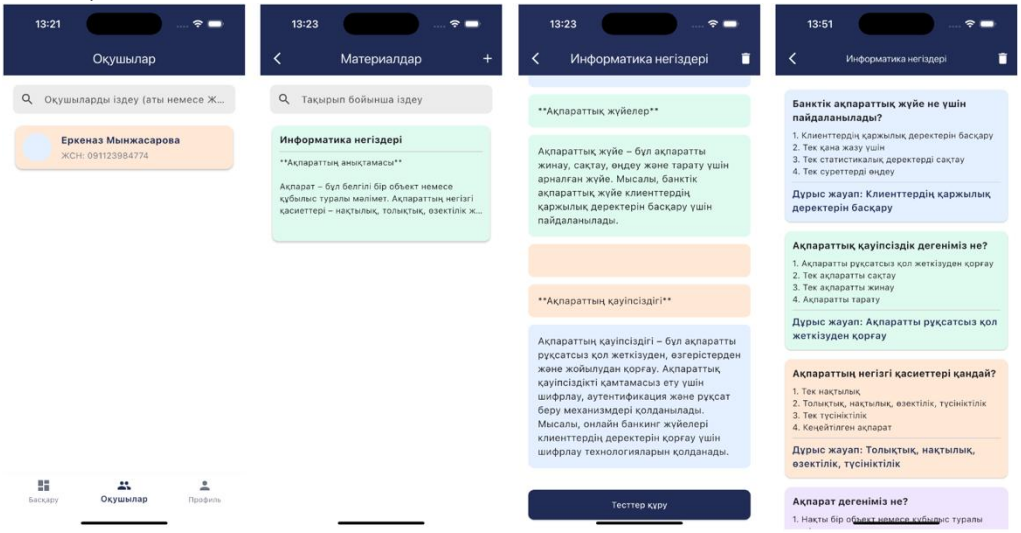

Рисунок 2. Интерфейс учителя – главная страница и управление темами

На главной странице учителя отображаются темы уроков, кнопки для создания новых тем и статистика выполненных заданий учеников.

Ученики могут:

- Просматривать назначенные материалы;
- Решать тестовые задания;
- Отслеживать свои результаты в реальном времени;
- Получать обратную связь по выполненным задачам.

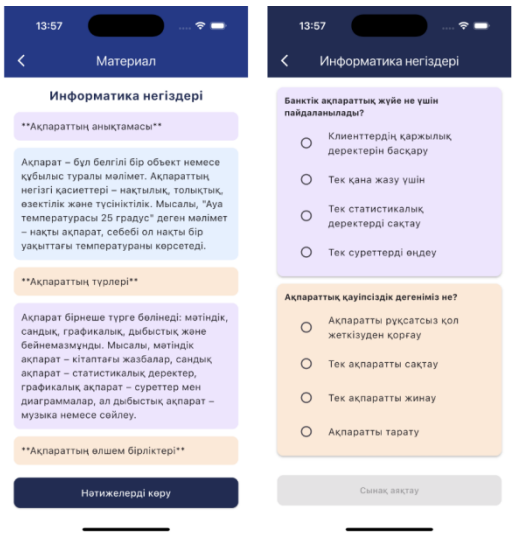

Рисунок 3. Интерфейс ученика – просмотр уроков и выполнение тестов

Экран ученика показывает доступные уроки, тестовые задания и результаты. Система предоставляет интерактивный и интуитивно понятный пользовательский опыт.

Приложение обладает рядом преимуществ для учебного процесса: оно позволяет автоматизировать создание учебного материала и тестовых заданий, что существенно экономит время учителя; обеспечивает интерактивный и наглядный подход к обучению, повышая мотивацию и интерес учеников; позволяет отслеживать прогресс, успеваемость и активность учащихся в реальном времени; способствует развитию алгоритмического, логического и критического мышления у школьников; а также создаёт условия для персонализированного обучения, учитывая индивидуальные особенности каждого ученика.

Заключение

Мобильное приложение с использованием искусственного интеллекта представляет собой эффективное средство для повышения качества образования. Оно облегчает работу учителя, позволяет быстро создавать учебные материалы и тесты, а также обеспечивает персонализированное обучение для каждого ученика.

Проект успешно сочетает педагогические и технологические решения, демонстрируя возможности ИИ для модернизации образовательного процесса. В будущем приложение может быть адаптировано под другие предметы, расширено дополнительными модулями (видеоуроки, домашние задания, тематические форумы) и использовано в других школах, что открывает новые перспективы для цифрового образования.

Список литературы

1. Егемен Қазақстан. 26.12.2003ж. №332-333 Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы.
2. Мұхамбетжанова С. Т., Мелдебекова М. Т. Педагогтардың ақпараттық — коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж.
3. Нұрғалиева Г. Таутаева Г. Тілеуова С. Ақпараттандыру –білім беруді реформаландырудың негізгі механизмі, 2000.- / 262–263 бет
4. Журналы «Основы информатики».-2013 год-65с.
5. Мирсеитова С. «Формы и методы развития критического мышления учащихся». -2011 год-43с.

БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫСТЫҢ РӨЛІ

Ныгметдолда Н.,
бастауыш сынып мұғалімі
Касымов Ербол,тарих пәні мұғалімі,
ғылыми жетекшісі, педагог-зерттеуші,

Кіріспе

Шығыстың ұлы ғұламасы Әбу Насыр әл-Фараби: *«Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы»* деп, білім мен тұлғалық дамудың тығыз байланысын айқындаған. Бұл ой бүгінгі білім беру жүйесінде де өзектілігін жоғалтқан жоқ. Дарынды оқушылардың ғылыми-зерттеу әрекеттерін ұйымдастыру, шығармашылық қабілеттерін дамыту және интеллектуалдық әлеуетін қалыптастыру – сапалы білім берудің негізгі жолы болып табылады.

Қазіргі заманда білім беру жүйесінің басты мақсаты – тек пәндік білімді үйрету емес, **бәсекеге қабілетті, шығармашыл және сыни ойлай алатын тұлға қалыптастыру.** Осы тұрғыда дарынды балалармен мақсатты әрі жүйелі жұмыс жүргізу білім сапасын арттырудың маңызды факторы болып табылады.

Дарынды оқушылардың ғылыми жобаларға қатысуы, интеллектуалдық байқаулардағы жетістіктері және зерттеу дағдылары – олардың жеке тұлғалық әлеуетін дамытып қана қоймай, мектептің жалпы білім деңгейіне де оң ықпалын тигізеді.

Негізгі бөлім

Дарынды балалармен жұмыс – білім беру жүйесінің стратегиялық бағыты, өйткені ол оқушының интеллектуалдық әлеуетін ашуға және бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыруға мүмкіндік береді. Ғалымдар атап өткендей, *«Дарындылық – бұл жеке қабілеттер мен білімді біріктіретін ерекше сапа»*. Сондықтан жүйелі жұмыс тек жүлделі орындарға жету емес, оқушының тұлғалық дамуына да әсер етеді.

Дарынды оқушылармен жұмыстың негізгі бағыттары төмендегідей:

1. **Ғылыми-зерттеу қызметі**

Ғылыми жобалар оқушыны зерттеу әдістемесімен таныстырып, аналитикалық ойлау және мәселені шешу дағдыларын дамытады. Мысалы, облыстық «Зерде» конкурсына қатысқан оқушылар өз жобаларын қорғау барысында деректерді талдау, нәтижені дәлелдеу және қорытынды шығару қабілеттерін жетілдірді. Осы орайда ғалымдар Х.Джонсон мен М.Дэвис атап өткендей, *«Зерттеу әрекеті оқушыны өз бетімен шешім қабылдауға үйретеді»*.

2. **Пәндік олимпиадалар мен интеллектуалдық байқаулар**

Олимпиадалар мен «Бүркіт» оқулары дарынды оқушылардың шығармашылық және логикалық ойлау қабілеттерін шыңдайды. Байқау тәжірибесі көрсеткендей, оқушылардың пәнге қызығушылығы артып, топтық жұмыс және көшбасшылық дағдылары қалыптасады. Ғалымдар атап өткендей, *«Олимпиадалық дайындық оқушының зерттеушілік мәдениетін дамытады»*.

3. **Жобалық және шығармашылық жұмыс**

Жобалық жұмыс оқушыны нақты мәселені шешуге бағыттайды. Бұл тек білімді меңгеру емес, сонымен қатар шығармашылық әлеуетті ашу жолы. Дарынды балалар өз жобаларын қорғау барысында уақытты басқару, жауапкершілік және коммуникативтік дағдыларды дамытады.

4. **Жеке білім беру траекториясы құру**

Әр оқушының қабілеті әртүрлі болғандықтан, жеке траектория құру маңызды. Мұғалім әр оқушының дарындылығын анықтап, жеке жоспар бойынша дамытады. Х.Уайт атап өткендей, *«Тұлғалық бағытталған оқыту – білім сапасын арттырудың ең тиімді жолы»*

Дарынды балалармен жұмыстың тиімділігін формула түрінде көрсетуге болады:

БҚТ = Б + Қ + З + Ш

мұндағы:

БҚТ – бәсекеге қабілетті тұлға;

Б – білім сапасы;

Қ – құзыреттілік;

З – зерттеу дағдылары;

Ш – шығармашылық белсенділік.

Бұл модель дарынды оқушылармен жүйелі жұмыстың білім сапасына тікелей әсер ететінін көрсетеді. Дарынды балалар ғылыми жобаларға қатысу барысында пәнге қызығушылық танытып қана қоймай, академиялық үлгерімін арттырады және тұлғалық қасиеттерін дамытады.

Кесте 1 – Дарынды оқушылардың облыстық деңгейдегі жетістіктері

Оқу жылы	**Байқау атауы**	**Нәтиже**
2024 ж.	«Бүркіт» оқулары	III орын
2025 ж.	«Зерде» республикалық зерттеу жобалары	III орын

Кестеде көрініп тұрғандай, бірнеше жыл қатарынан тұрақты нәтижеге қол жеткізу – жүйелі жұмыстың нақты дәлелі.

Мұғалімнің рөлі – бағыттаушы, ғылыми жетекші, кеңесші ретінде айқын көрінеді. Ол әр оқушының дарындылығын анықтап, жеке даму жоспарын құрып, оқушыны ғылыми ізденіске баулиды.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, дарынды балалармен жүйелі әрі ғылыми негізделген жұмыс жүргізу – бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастырудың маңызды педагогикалық шарты болып табылады. Қазіргі білім беру кеңістігінде оқушының тек академиялық білімін жетілдіру жеткіліксіз, сонымен қатар оның зерттеушілік, шығармашылық және әлеуметтік құзыреттіліктерін дамыту басты назарда болуы тиіс.

Дарынды оқушыларды ғылыми жобаларға тарту, пәндік олимпиадалар мен зияткерлік байқауларға қатыстыру, жобалық оқыту технологияларын қолдану – олардың интеллектуалдық әлеуетін толық ашуға мүмкіндік береді. Зерттеу қызметі арқылы оқушы мәселені талдауға, дәлелдеуге, қорытынды жасауға үйренеді. Бұл дағдылар болашақта олардың кәсіби және әлеуметтік ортада табысты болуына негіз қалайды.

Жеке білім беру траекториясын құру дарынды баланың қабілетіне сәйкес бағыт-бағдар беруге жағдай жасайды. Мұндай тәсіл оқушының ішкі мотивациясын арттырып, өзін-өзі дамытуға деген ұмтылысын күшейтеді. Нәтижесінде білім сапасы жоғарылап, тұлғаның бәсекеге қабілеттілік деңгейі артады.Сонымен қатар дарынды оқушылардың жетістіктері білім беру ұйымының педагогикалық жұмысының тиімділігін айқындайтын көрсеткіш болып табылады. Тұрақты нәтижелер – мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен жүйелі жұмысының дәлелі.Осыған орай, дарынды балалармен жұмысты білім беру ұйымдарының стратегиялық даму бағыты ретінде қарастыру, ғылыми-әдістемелік тұрғыда қолдау көрсету және инновациялық педагогикалық технологияларды енгізу – заман талабынан туындайтын қажеттілік.

Әдебиеттер тізімі

1. Аймауытов Ж. Психология. – Алматы: Рауан, 1995. – 312 б.
2. Johnson H., Davis M. Research Methods in Education. – London: Routledge, 2010. – 256 p.
3. Қоянбаев Ж.Б. Педагогика. – Алматы: Білім, 2004. – 384 б.
4. White H. Personality and Learning. – New York: Harper & Row, 2008. – 210 p.
5. Әбенбаев С. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. – Алматы: Дарын, 2011. – 280 б.
6. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖИІ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Омарова Балғын Каригалиевна
Кошкинбаева Гульнур Айтбаевна

Қарағанды қаласы, «№25 ЖББМ»
КММ қазақ тілі мен әдебиеті пәні
мұғалімдері

Бүгінгі күні бәсекеге қабілетті білім кеңістігін құруға бағытталған қазақстандық білім беру реформасының басты мақсаттарының бірі инновациялық технологияларға сүйене отырып, оқушының шығармашылығын дамытуға мүмкіндік жасау.

Педагогикалық технология ұстаздар мен оқушылардың аз ғана күш жұмсап, ең жақсы нәтижелерге жетудің тиімді принциптері мен әдістерін анықтауға бағытталады.

Біз қарастырып отыған қазақ тілі сабағында жаңа технологияларды қолдану оқушылардың төмендегі мүмкіндіктерін ашады:

- коммуникациялық қабілеттерін дамыту;
- ақпарат көздерімен жұмыс жасау;
- шығармашылық қабілеттерін дамыту;
- оқу үдерісіне белсене қатысу;
- оқу мотивациясын арттыру;
- ақпараттық қоғам жетістіктеріне жақындау.

Педагогикалық әдебиеттерде оқыту технологиясы мен әдістеме ғылымы бір-бірімен тығыз байланыста қолданылады. Әдістеме ғылымы «Нені оқыту керек?», «Не үшін оқыту керек?», «Қалай оқыту керек?» деген сұрақтарға жауап іздесе, оқыту технологиясы «Қалай нәтижелі оқытуға болады?» деген мәселенің шешімін іздейді. Олардың мақсаты бір, яғни оқытудың тиімді жолдарын қарастыру.

Қазақ тілі сабағында кеңінен қолданылып жүрген технологиялардың бірі – деңгейлік оқыту технологиясы. Бұл технология оқушылардың ізденушілік, өзіндік жұмыс істеу, білімді сапалы қабылдау, шығармашылықтарын арттыра түсуге бағыттайды, мәселені тиімді шешудің жаңа мүмкіндіктерін анықтайды.

В. П. Беспалько оқу материалын меңгерудің 4 деңгейін ұсынады: 1-деңгей базалық деңгей ретінде қабылданған. Бұл міндетті деңгей болғандықтан барлық білім алушы тапсырманы толық орындауы тиіс. 2-деңгей Қосымша мәліметтер алғашқы деңгейде алған білімді одан әрі кеңейтіп, тиянақтайды, негізгі мазмұнын нақтылайды, ұғымдардың не үшін, қалай қолданылатынын көрсетеді. Бұл деңгейде өтіп кеткен материалды білім алушы талдап, бұрынғы тапсырмаларға ұқсас орындайды. Бірақ бұларды орындау үшін алған білімдерін түрлендіріп пайдалану керек. 3-деңгей Өз бетінше жұмысты қалыптастыру мақсатында білім алушылар жаңа тақырып бойынша меңгерген қарапайым білімдерін жетілдіріп тереңдетеді. Жаңа білімді талдау, жинақтау, салыстыру арқылы меңгеруіне, қорытындылай білуіне жол ашылады. Бұл деңгейде ребус, сөзжұмбақ, анаграмма құрастырады. 4-деңгей Бұл деңгейде берілген тақырып бойынша өз бетімен жұмыс істеуге дағдыланады. Реферат, баяндама, өлең, жұмбақ, жаңылтпаш құрастыру тапсырмалары беріледі.

Оқушыны деңгейге бөліп оқыту барысында мұғалім оқушыларға әртүрлі тапсырмалар ұсынады. Ол оқушының қабілетіне қарай іріктеліп жасалады. Бұл технологияның ерекшелігі оқушы ақпаратты өз бетімен өңдейді, талдайды және шешім қабылдайды. Қазақ тілі сабағында жиі қолданылатын технологиялардың бірі ойын технологиясы. Оқушылардың тілдік дағдысын қалыптастыру барысында грамматикалық ойындар қолданылады. Ойын технологиясы оқушының іскерлік қасиетін қалыптастырады. Әртүрлі грамматикалық тапсырмалар арқылы ойын сюжеті құрылады. Ойын оқушының тез ойлай білу дағдысын қалыптастырады.

Ойын шарты алдын-ала белгілі болғанмен, ойын барысындағы күтпеген жағдайларда оқушы тез шешім қабылдай білуге жаттығады. Қазақ тілін оқыту барысында оқушылардың пікір айту, ауызша, жазбаша сауатты сөйлеу, қоғамның өзге өкілдерімен дұрыс қарым-қатынас жасау, яғни әрбір адамға керекті коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру мәселелерін шешу маңызды.

Тіл арқылы қазақ халқының тарихы, әдебиеті, мәдениеті, ұлттық салтдәстүрі, әдет-ғұрпы, болмысы танылады. Мәдени мұраларды меңгеру арқылы оқушылардың эстетикалық

талғамы мен мәдени болмысы қалыптасады. Мәдени мұраларды игеру, әрине тіл мүмкіндіктері арқылы жүзеге асады. Тіл -ұлт пен ұлттың, мемлекет пен мемлекеттің, адам мен адамның ара қатынасының негізгі құралы болып табылады. Сондықтан да мектепте қазақ тілін оқыту маңызды. Ол интеграциялық пән ретінде барлық ғылымдардың тоғысында дамиды. Қазақ тілін жаңа технологиялар негізінде интерпретациялау мен модернизациялау заманауи педагогика үрдісінің кешенді проблемасы.

Қазіргі таңда мұғалімдер іс-тәжірибеде инновациялық технологияларды пайдалану арқылы жақсы нәтижелерге жетіп жүргені аян. Солардың бірі – сын тұрғысынан ойлау. Сын тұрғысынан ойлау технологиясы қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой толғаныс кезеңдерінен түзіледі. Осы технологияны мұғалімдер әр сабақтың ерекшелігінет қарай лайықтап қолдануына болады. Олар: «бес жолды өлең», «Венн диаграммасы», «Еркін жазу», «Семантикалық карта», т.б.

Қазақ тілін оқыту барысында оқушының сөздік қорын байыту арқылы тілін дамытуға болады. Қазақ тілін үйрету, білу қазіргі таңда басты мәселе болып отыр. Тіл үйренуде ең басты міндет-оқушылардың сөйлеу тілін дамыту. Тіл дамытудың шарттары:

1. Сөздік қорын дамыту.
2. Сөйлеудің грамматикалық жағын ескере отырып қалыптастыру.
3. Ауызекі сөйлеу тілін дамыту.
4. Әңгімелеуге үйрету.

Қазақ тілі сабақтарында бұл мәселені шешу жолдарының бірі әр түрлі әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану, жаңа технологияларды енгізу. Сабақта оқушылардың тілін диалог, монолог арқылы дамытуға болады. Диалогтық, монологтық сөйлеу барысында туындайтын қиыншылықтар да бар: Диалогтық сөйлеуде қабылдаушы баяндаушының айтқан ойын, көзқарасын бірден түсінуі қажет.

Қабылдаушы бірден аяқ асты жауап беруі тиіс. Сөйлеу барысында қабылдаушы тыңдалым мен айтылым әрекетін бір-бірімен сабақтастыра меңгеру керек. Монологтық сөйлесу барысында қабылдаушы баяндаушының айтқан ойын, көзқарасын саналы түрде ұғынып, оны логикалық жүйеікпен айтуы керек. Монолог арқылы оқушылардың мынадай іскерліктері қалыптасады:

– белгілі бір тақырыпқа өз көзқарасын білдіреді
– белгілі бір тақырып бойынша ақпарат береді
– сөз тіркесі мен сөйлем құрай білу дағдылары қалыптасады
– сөйлеу тілін байытады
– сөздік қорын байытады
– нақты, дәл, анық жауап беруге үйретеді
– әдеби тіл нормасында сөйлеуге дағдыландырады.

Қорыта айтқанда, қазақ тілі сабағы әрі тартымды, әрі қызықты, әрі сапалы болуы әр ұстаздың өзіне, білім деңгейіне, кәсіби шеберлігіне байланысты.

Әдебиет

1. Оқушыларды сын тұрғысынан оқыту тәсілдері. 2015.

«ДИФФЕРЕНЦИАЛДЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚЫТУ»

Омарова Нургуль Аукеновна, бастауыш сынып мұғалімі
«№12 жалпы білім беретін мектеп» КММ Қарағанды қ.

Дифференциалды оқыту тапсырмалары арқылы заманауи сабақ үрдісінде білім алушыны тұлға ретінде ғылымға құштар етіп тәрбиелеуге баса назар аударып, баланың

бойында ізденімпаз және шығармашыл, оқуға құштар адами құндылықтарды қалыптастыруға аса көңіл бөлдім.

Мұхтар Әуезов айтқандай «Халық пен халықты, адам мен адамды теңестіретін – білім» демекші, дифференциалды оқыту білім беру жеке тұлғаны қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Дифференциалдық оқытудың принциптері:

1. Әр оқушының білімін бағалай білу, оның мүмкіндіктеріне сену;
2. Оқушыны қолдау және алға ұмтылуына ықпал жасау;
3. Оқушының қызығушылығын қанағаттандыру;
4. Өзге оқушылармен салыстырмау;
5. Сабаққа қызығушылығын қолдау;
6. Оқушының кез-келген жетістігін жариялап отыру;
7. Оқушының күш-жігерінің, жетістігінің, мүмкіндігінің күшейгеніне, қуануына мүмкіндік беру.

Оқушылардың білім, білік және дағдыларын бақылау, бағалау педагогика ғылымы мен практикасында белгілі бір әдістерді қолдану негізінде жүзеге асады. Фронтальдық (жаппай) бақылау жағдайында барлық оқушыларға сұрақтар немесе мазмұны бірдей тапсырмалар беріледі. Оларды орындау барысында оқушылар арасында ынтымақтастық, жолдастық сезім пайда болады, бір-біріне сұрақтар қойып, жауаптарын толықтырады, орындалған жұмыстарды өзара тексеріп, іске асырады.

Дифференциалды оқыту -бұл оқу жүйесінің нәтижесін көтерудің және бастауыш сынып оқушыларының білім сапасын арттырудың негізгі жолы болып табылады. Іс- тәжірибемде оқытудың әр түрлі технологияларын қолданып келемін. Бастауыш сыныптарда оқыту үдерісін ойын түрінде ұйымдастыру тиімді тәсіл. Жаңа сабақты түсіндіру барысында «Қимақағаздармен» жұмыс жасап, қорытынды бөлімде «Жоғалған санды тап!», «Қай сөз табы?» ойындарын сабақты бекіту үшін қолдануға болады.

Дифференциалдық технологияларды өз тәжірибемде қолдану арқылы мен мына ерекшеліктерді оқушылар бойынан айқын бақылай бастадым:

- бәсекеге қабілеттілік;
- көшбасшылық қабілеттерінің артуы;
- өз ойын анық та, айқын жеткізе білу;
- танымдық қабілеттері дами түседі;

Бастауыш сыныптарында дифференциациялап оқытуда тапсырмалары – сіздің проблемаларды шешудегі басты құралыңыз бола алады. Ал, сабақ үдерісіндегі проблемаларды шешу үшін дифференциациялап оқытуда тапсырмаларын әр өткен сабақтағы тақырыпқа сай етіп жасау тиімді. Әдебиеттік оқу сабағында, сабақтың барлық кезеңдерінде оқулықтағы мәтіннен жаңа деректер жайындағы ғылыми тұжырымдарды толықтыруға болады.

Математика сабағында деңгейлерге бөліп тастап, әр тапсырмаға критериалды бағалау баллдарын қойдым. Визуалдарға тапсырманы суретпен бердім. Арнайы қабілеттеріне қарай дифференциациялау тапсырмаларын оңайдан күрделі қарай құрастырып жасадым.

Жаратылыстану пәнінде «Жер және ғарыш» тарауын өткенде мынадай деңгейлік тапсырмалар құрастырдым: атмосфера қабаттарының анықтамаларын айтып беріп түсіндіре білгендерге төмендеу баллмен, ал қауырсын бұлттары мен азон қабаттары туралы мәліметтер бере алғандарға орта деңгейлі баллдармен, жердің жасанды серіктері жүретін, ұшақтар ұшатын және поляр шұғыласы байқалатын қабаттар жайында шығармашылық деректер ұсына алған білім алушыларға жоғарғы баллдық жүйе жасадым. Дифференциациялап оқыту нәтижесінде білім алушылардың оқу ынтасының көтерілуіне әсер етті.

Мақсатым: Дифференциациялап оқытуда тапсырмаларына негізделген білім беру кезеңінде оқушылардың білімін шығармашылық деңгейге жетелеу. Осы мақсатқа жету барысында бірнеше міндеттерді орындадым:

- Дифференциациялап оқытуда тұжырымдамаларымен таныстым;
- Осы бағытта жазылған отандық және шетелдік әдебиеттерге шолу жасалды;

- Пәнді оқытудағы проблеманы анықтап, проблемалық сұрақ қойылып, дифференциациялап оқытуда тапсырмалары тақырыпқа сай жасалу жоспарланды;

- Сабақ үрдісіндегі білім алушы бойындағы құндылықтарды дамыту, шыңдау жолдарын ерекшелеп алу;

- Педагогикалық идея тұрғысынан әр түрлі геометриялық фигуралармен статистикалық деректермен толықтырып, білім алушыға жұмыс дәптерін дайындауды жоспарладым;

- Сабақ үрдісінде тұжырымдалған іс-әрекетер барысын бақылап, кері байланыс арқылы, талдау жасалды;

Дифференциациялап оқыту жалпы білім беру құзыреттілігі ретінде құндылықтармен байланыстырдым.Осы орайда 3-сыныптың дүниетану сабағында «Қазақстан аумағындағы тарихи-мәдени ескерткіштер» тақырыбында суреттер арқылы тапсырма бердім.

1-сурет. 2-сурет.

«Тарихи және мәдени ескерткіштерді қорғаудың маңызы» тақырыбына сәйкес келетін деңгейлік тапсырмалар құрастырдым. Берілген суреттер арқылы оқушылар тұжырымдар бойынша дұрыс жауапты табады. 1-суретпен дескрипторлар құрастырып, балдық жүйе жасадым, 2-суретпен берілген тапсырмалар күрделене түсті, себебі ең алғашқысында мәтін оқылады, одан соң шығармашылықпен іздену жұмыстары, содан кейін «Қазақстан аумағындағы тарихи-мәдени ескерткіштер» суреттер мен карталардың сәйкестігі бойынша жұмыс түрлері жүзеге асады.

Қорыта айтқанда, оқу үрдісінде дифференциацияны ойдағыдай жүзеге асыру оқушы білімінің және жеке жұмыс жасау дағдысының қалыс қалуын болдырмау, сыныптағы оқушылардың білімін теңестіру, оқушылардың қабілеті мен қызығушылығын дамыту, білім сапасын көтеру, сыныппен жұмыс және жеке жұмыс түрлері арасында алшақтықты болдырмау сияқты мәселелерді шешуге мүмкіндік береді.

Қолданылған деректер тізімі:

1. https://boz.kz/article/8517160120659.html

2. Захарова Т. Б. «Инновационная деятельность педагога: «Творческий подход к уровневой дифференциации в начальной школе в условиях профилизации образования».. – М. ,2021. – 212 с.

3. Темірбаева // Педагогика мәселелері – Вопросы педагогики.- 2021. - №1.

4. Осмоловская И.М. Организация дифференцированного обучения в современной образовательной школе //Завуч. 2018. №8.

ПЕДАГОГ-КӨШБАСШЫЛЫҚ ЖӘНЕ КОМАНДАЛЫҚ ДАМУ: КӘСІБИ ДАМУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ

Омирбаева Дана Муратовна
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары,
педагогика ғылымдарының магистрі

«М.Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ Қарағанды қ.

Қазіргі білім беру жүйесінде сапаны арттыру тек басқарушылық шешімдермен шектелмейді. Білім сапасы – оқушы нәтижесімен қатар педагогтің үздіксіз кәсіби дамуы мен рефлексиясының нәтижесі. Педагог-көшбасшы феноменін зерделеу мектептегі инновациялық әдістер мен кәсіби қоғамдастықтарды дамыту тұрғысынан өзекті. Көшбасшы педагог – тек пәнді меңгеруші емес, командаңы ұйымдастырып, өзгерістерге бастамашы болып, деректерге сүйене отырып шешім қабылдайтын тұлға.

Мақалада гимназиядағы тәжірибе негізінде педагогтердің кәсіби дамуына жағдай жасау жолдары, командалық жұмыс, көшбасшылық модельдері және сандық құралдарды пайдалану әдістері сипатталады.

1. Көшбасшылық және кәсіби даму өзара байланысы

Кәсіби даму заманауи зерттеулерде «оқыту үшін оқу» қағидатына негізделеді. Майкл Фуллан (Fullan, 2007) білім беру жүйесіндегі өзгерістердің табысты болуы мектепішілік көшбасшылыққа тәуелді екенін көрсетеді. Педагогтердің бірлескен әрекеті мен ортақ жауапкершілігі білім сапасының тұрақты өсуін қамтамасыз етеді.

Педагог-көшбасшы: кәсіби қауымдастықта белсенді; зерттеушілік мәдениет қалыптастырады; деректерді талдап, оқыту үдерісін жетілдіреді; әріптестеріне коучинг, менторинг арқылы әдістемелік қолдау көрсетеді.

Мысал: 8-сынып қазақ әдебиеті пәнінде өткізілген Lesson Study барысында мұғалімдер бір тақырыпты зерттеп, сабақ әдістерін талқылады. Оқушылардың мәтінді түсіну деңгейі 20%-ға артты (қалыптастырушы бағалау деректері бойынша). Бұл педагогтің кәсіби дамуымен оқушы жетістігі арасындағы байланысты нақты көрсетеді.

2. Командалық даму тәжірибесі

Командаңы диагностикалау

Командалық жұмыс сапасы тиімді әрі үйлесімді командаңың болуына байланысты. Белбиннің командалық рөлдер теориясына сүйене отырып, гимназиядағы педагогтерге сауалнама жүргізілді (Қосымша-1, Қосымша-2). Нәтижесінде әр мұғалімнің рөлі анықталып, командалық үйлесімділік артты:

идея генераторлары – бастама көтеруші рөл;

ұйымдастырушылар – үйлестіруші рөл;

медиаторлар – пікірталас шешімін табушы.

Командаңың даму кезеңдері

Брюс Такман моделіне сәйкес команда кезең-кезеңімен дамыды:

Қалыптастыру – танысу тренингтері, сенімді орта қалыптастыру;

Буырқану – міндеттерді бөлу кезінде келіспеушіліктерді медиативті тәсілдер арқылы шешу;

Нормалау – Lesson Study жобасын жоспарлау, сабақтарды зерттеу, талдау;

Нәтижелі жұмыс – тәжірибе алмасу, онлайн шеберлік сабақтар;

Аяқтау – кері байланыс, даму барысын талдау.

Мысал: Цифрлық құралдарды меңгеру вебинарына 20 мұғалім қатысып, сабақтарында заманауи технологияларды жүйелі қолдана бастады. «Кері байланыс шеңбері» әдісі педагогтердің рефлексия мәдениетін арттырды.

Agile әдісі арқылы командаңың икемділігі мен жедел өзгерістерге бейімделуі қамтамасыз етілді. Педагогтер спринттер бойынша қысқа мерзімді мақсаттарды орындады:

1-спринт: Lesson Study жобасын бастау;

2-спринт: пәндік вебинарлар өткізу;

3-спринт: цифрлық құзіретті дамыту бойынша коучинг;

4-спринт: рефлексия және нәтижелерге шолу.

Спринт соңында «Не үйрендік? Қандай қиындықтар кездесті? Қалай жақсартамыз?» сұрақтары арқылы топтық талдау жүргізілді. «Күшті тұстарды таны» картасы педагогтердің кәсіби сенімділігін нығайтуға септігін тигізді.

Герчиков моделі Мұғалімдердің мотивациялық ерекшеліктеріне сүйене отырып жекелей қолдау көрсетілді:

Химия пәнінің мұғалімі – «Профессионал» тип, Lesson Study жетекшісі;

Кітапханашы – «Прагматик» тип, құрылымдалған тапсырмалар;

Тарих пәнінің мұғалімі – «Патриоттық» тип, корпоративтік рухты арттыру іс-шаралары модераторы;

Орыс тілі мұғалімі – «Шаруашыл» тип, шығармашылық жобалар;

Информатика мұғалімі – «Люмпендік» тип, жұмыс уақыты икемделген.

Бұл тәсіл педагогтердің кәсіби дамуына жағдай жасап, сенім мен жаңашылдыққа бейімділікті арттырды.

3. Көшбасшы педагогтің оқуы мен білім сапасы

Үздіксіз оқу педагогтің кәсіби рефлексиясын тереңдетеді және инновациялық әдістерді енгізуге мүмкіндік береді. Мектеп тәжірибесінде педагогтердің кәсіби белсенділігін арттыру әдістері:

әдістемелік семинарлар;

зерттеу жұмыстары, тәжірибе алмасу алаңдары;

цифрлық құралдарды меңгеру және EdTech шешімдерін қолдану.

Мысалдар: Математика пәнінде EdTech платформасы арқылы жеке деңгейге арналған тапсырмалар енгізілді; оқушылардың 85%-ы өз деңгейіне сай тапсырмаларды орындап, орташа нәтиже 15%-ға артты.

Lesson Study нәтижесінде қалыптастырушы бағалау жүйесі тұрақты қолданылды; оқушылардың функционалдық сауаттылығы 20%-ға артты.

Пәндік олимпиада және ҰБТ нәтижелері оң динамика көрсетті.

4. Сандық дәуірдегі көшбасшылық

Цифрлық ресурстар білім сапасын арттыруда шешуші фактор. OECD зерттеулері бойынша (OECD, 2022), деректерге негізделген басқару мен цифрлық құзыреттілік – оқыту сапасының негізгі көрсеткіштері.

Көшбасшы педагог:

білім беру деректерін талдайды;

EdTech шешімдерін тиімді қолданады;

жасанды интеллект мүмкіндіктерін оқыту сапасын арттыру құралы ретінде пайдаланады.

Мысалы: Жасанды интеллект көмегімен оқушының күшті және әлсіз жақтары анықталып, педагогтер жекеленген оқу траекториясын жасады.

Бұл тәсіл оқыту процесін жеке оқушыға бейімдеуге мүмкіндік береді.

Педагог-көшбасшының кәсіби дамуы білім сапасын арттырудың стратегиялық факторы болып табылады. Үздіксіз оқу, зерттеушілік мәдениет, командалық әрекет және цифрлық құзыреттілік білім нәтижесінің тұрақты өсуіне ықпал етеді.

Гимназиядағы тәжірибе көрсеткендей:

формальды емес көшбасшылар пайда болды;

педагогтердің кәсіби белсенділігі артты;

командалық жұмыс арқылы инновациялық әдістер енгізілді;

функционалдық сауаттылық, олимпиада және ҰБТ нәтижелері жақсарды.

Джон Вуден айтқандай: «Ортақ мақсат үшін біріге білген адамдар ғана нағыз команда бола алады». Көшбасшылық – адамдарды басқару емес, оларды ынталандыру, сенім арттыру және ұжымдық жеңіске жетелейтін күш.

Қосымша-2 Белбиннің командалық рөлдер теориясы бойынша сауалнама

Әдебиет

1.Белбин, Р. М. Жұмыс орнындағы командалық рөлдер. - Оксфорд: Butterworth-Heinemann, 2010.

2.Фуллан, М. Білім берудегі өзгерістің жаңа мәні. - Нью-Йорк: Teachers College Press, 2007.

3.Герчиков, Д. Білім беру саласындағы мотивациялық көшбасшылық. Journal of Educational Leadership. – 2015. Т. № 2.

4.Такман, Б. В., Дженсен, М. А. С. Кіші топтарды дамыту кезеңдері: қайта қарау. / / Group & Organization Studies. – 1977.

ШЕТ ТІЛІ САБАҒЫНДАҒЫ ЗАМАНАУИ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ – САПАЛЫ БІЛІМНІҢ КЕПІЛІ

Оразбаева Ж.Т
Қарағанды облысы білім басқармасының
Қарқаралы ауданы білім бөлімінің
Бесоба ауылының №8 тірек мектебі (РО) КММ
шет тілі (ағылшын) пәнінің мұғалімі

Қазіргі таңда білім беру жүйесі жаңарып, оқыту тәсілдері де өзгеріп келеді. Осы өзгерістер шет тілін оқытуға да жаңа талаптар қойып отыр. Себебі ағылшын тілі – оқушылардың әлеммен байланыс орнатуына, ақпаратты еркін меңгеруіне мүмкіндік беретін маңызды пәндердің бірі.

Өз тәжірибемде байқағаным, тек дәстүрлі әдістерді қолдану оқушылардың қызығушылығын толық оята алмайды. Сол себепті сабақтарымда заманауи әдіс-тәсілдерді тиімді пайдаланып келемін. Бұл тәсілдер арқылы білім алушылардың оқылым, тыңдалым, айтылым және жазылым дағдыларын қатар дамытуға мүмкіндік туады.

Сабақ барысында оқушылар тек тыңдаушы емес, белсенді қатысушы ретінде әрекет етеді. Олар өз ойын еркін жеткізіп, топта және жұпта жұмыс жасап, бір-бірімен пікір алмасады. Бұдан бөлек сыни тұрғыдан ойлау, өз көзқарасын дәлелдеу дағдылары қалыптасады.

Мен өз сабақтарымда интерактивті оқыту, сын тұрғысынан ойлау стратегиялары, ойын технологиялары, жобалық жұмыс, топтық және жұптық жұмыстар, диалогтік оқыту, CLIL элементтері, QR code арқылы тапсырмалар беру сияқты әдістерді жиі қолданамын. Оған қоса Kahoot, Wordwall, LearningApps сияқты цифрлық платформаларды пайдалану оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып, белсенділігін күшейтеді.

Мысалы, “2D games” тақырыбындағы сабағымда топтық және жұптық жұмыстар ұйымдастырып, Wordwall платформасы мен QR code тапсырмаларын қолдандым. Бұл әдістер оқушылардың пәнге қызығушылығын арттырып қана қоймай, өз бетімен ізденуіне, ойын дәлелді жеткізуіне және сөйлеу, жазу дағдыларын дамытуына ықпал етті. Сонымен қатар бірлескен жұмыс барысында сыныпта ынтымақтастық атмосферасы қалыптасты.

Ал “Professions” тақырыбында өткен сабақта «Өрмекші торы» әдісін, «Hot chair» (Ыстық орындық) ойынын және цифрлық платформаларды қолдандым. Бұл сабақта оқушылар жаңа сөздерді еркін меңгеріп, бір-бірімен диалог құрып, өз ойларын ағылшын тілінде жеткізуге тырысты. «Hot chair» әдісі олардың жылдам ойлау, сұрақ қою және нақты жауап беру дағдыларын дамытуға көмектесті.

Сабақтарымда жиі қолданатын әдістердің бірі – «Think-Pair-Share» (ойлану – жұптасу – бөлісу). Бұл әдіс арқылы оқушылар алдымен өз ойларын жинақтап, кейін жұппен талқылап, соңында сынып алдында бөліседі. Сонымен бірге «кластер» әдісі арқылы оқушылар берілген тақырып бойынша негізгі ақпараттарды топтастырып, маңыздысын анықтауға үйренеді.

Цифрлық және ЖИ платформаларын қолдану да өз нәтижесін беруде. Мысалы, онлайн тесттер мен тапсырмалар арқылы оқушылардың білім деңгейін тез анықтауға болады. Нәтижелер бірден көрініп, қателермен жұмыс жасауға мүмкіндік туады. Бұл өз кезегінде тиімді кері байланыс ұйымдастыруға көмектеседі.

Сабақтарымда рөлдік ойындар, дебат, постер қорғау сияқты әдістерді де қолданамын. Бұл тәсілдер оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытып, өз ойын еркін жеткізуіне ықпал етеді. Ал жобалық жұмыстар оқушылардың зерттеушілік қабілетін дамытып, өздігінен ізденуге үйретеді.

Осы әдістерді жүйелі түрде қолдану нәтижесінде білім алушылардың:

- пәнге деген қызығушылығы артты;
- топпен жұмыс жасау дағдылары қалыптасты;
- өз ойын еркін жеткізу қабілеті дамыды;
- сөздік қоры көбейіп, грамматикалық білімдерін практикада қолдана бастады.

Бұл өз кезегінде білім сапасының артуына ықпал етті:

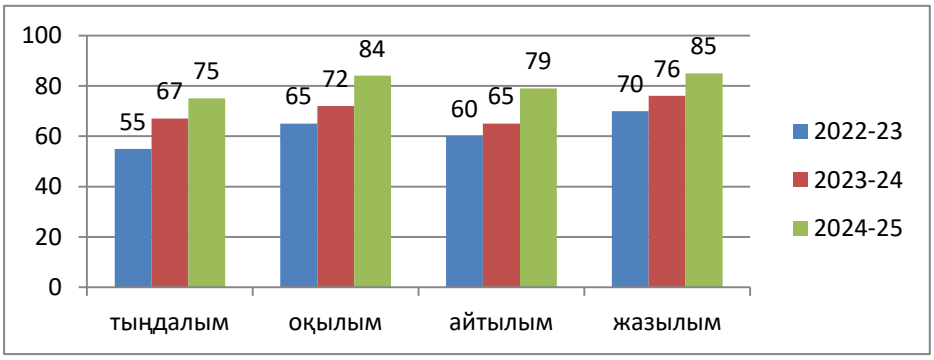

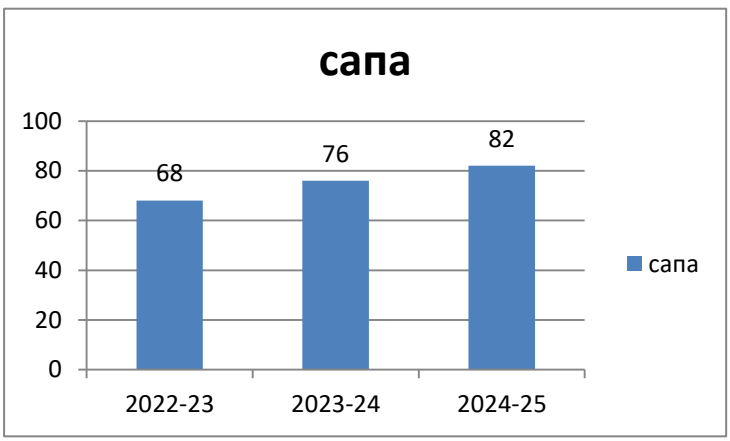

Осы орайда өзімнің пәнім бойынша соңғы 3 жылдық білім сапасының диагностикасына тоқталсам:

Қорытындылай келе, заманауи әдіс-тәсілдерді сабақта тиімді қолдану – білім сапасын арттырудың маңызды жолдарының бірі. Мұндай тәсілдер оқушылардың тек тілдік дағдыларын ғана емес, сыни ойлау, шығармашылық және өздігінен жұмыс жасау қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Сондықтан қазіргі білім

беру жағдайында шет тілі сабағында инновациялық әдістерді кеңінен қолдану өте маңызды деп есептеймін.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2022.
2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша оқу бағдарламасы (Ағылшын тілі). – Астана, 2020.
3. Scrivener, J. Learning Teaching. – Oxford: Macmillan Education, 2011.
4. Richards, J.C., Rodgers, T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
8. Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ МЕДИАСЫНЫПТЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Осербаева А.Б., ағылшын тілі пәнінің мұғалімі,
Қарағанды облысы, Шет ауданы, Ақадыр кенті
Ю.А.Гагарин атындағы мектеп-лицейі

Technology will not replace great teachers, but technology in the hands of great teachers can be transformational. (Технология мұғалімді алмастырмайды, бірақ технологияны қолданатын мұғалім қолданбайтынды алмастырады.Д.Куросо.)

Білім беру заман талабына сай әрқашан өзгерісте болуы тиіс. Бұл дәуір білім беру саласындағы цифрлық өзгерістердің маңызын көрсетеді. Ағылшын тілін оқытуда медиасыныпты пайдалану – оқыту сапасын арттырудың тиімді жолдарының бірі. Оқушылардың медиасауаттылық деңгейін арттыру арқылы олардың шығармашылық және кәсіби қабілеттерін дамыту, ақпараттық ортада еркін және сыни тұрғыда ойлай білуге дағдыландыруымыз аса қажет.

Қазіргі жаһандану дәуірінде ағылшын тілін меңгеру – білім алушылардың академиялық және кәсіби дамуының маңызды шарты. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың білім беру үдерісіне кеңінен енуі ағылшын тілін оқытудың жаңа формалары мен әдістерін қалыптастырды. Соның бірі – медиасынып. Медиасынып – мультимедиялық құралдар, цифрлық ресурстар және интерактивті технологиялармен жабдықталған оқу ортасы. Медиасынып – интерактивті тақта, компьютер, планшет, интернет ресурстар, аудио-видео материалдар, онлайн платформалар қолданылатын заманауи оқу кеңістігі. Оның басты ерекшелігі – оқу материалының визуалды, аудиалды және интерактивті түрде берілуі. Мұндай орта білім алушының оқу үдерісіне белсенді қатысуына, өздігінен ізденуіне және шығармашылық қабілеттерін дамытуына мүмкіндік береді. Ағылшын тілін оқытудағы медиасыныптың артықшылықтары, тілдік дағдыларды кешенді дамытуға оңайлатады. Медиасыныпта тыңдалым (listening) үшін бейнематериалдар, сөйлеу (speaking) үшін онлайн диалогтар мен рөлдік ойындар, оқылым (reading) үшін интерактивті мәтіндер, жазылым (writing) үшін цифрлық тапсырмалар тиімді қолданылады, грамматикаға (use of english) платформалар. Сонымен қатар, оқушылардың мотивациясын арттырады. Дәстүрлі сабақтармен салыстырғанда мультимедиялық материалдар оқушылардың қызығушылығын оятып, сабаққа деген жағымды көзқарас қалыптастырады. Ағылшын тіліндегі фильм үзінділері, әндер, подкасттар тіл үйренуді табиғи әрі тартымды етеді. Жеке оқыту траекториясын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Онлайн платформалар арқылы оқушылар өз деңгейіне сәйкес тапсырмаларды орындап, оқу қарқынын өз бетімен реттей алады. Бұл әсіресе деңгейлері әртүрлі сыныптарда өте тиімді. Уақыт пен ресурсты үнемдеу жағына келсек - электронды оқу материалдары қағаз ресурстарын азайтып, ақпаратқа жедел қол жеткізуге

мүмкіндік береді. Мұғалім дайын платформалар мен цифрлық құралдарды пайдалана отырып, сабақтың сапасын арттыра алады. Цифрлық сынып жағдайында мұғалім тек ақпарат беруші емес, бағыттаушы, кеңесші, фасилитатор рөлін атқарады. Ол оқу үдерісін ұйымдастырып, цифрлық ресурстарды тиімді таңдап, оқушылардың сыни ойлауын дамытуға жағдай жасайды. Сонымен қатар мұғалімнің цифрлық сауаттылығы медиасыныптың тиімділігін анықтайтын маңызды факторлардың бірі болып табылады. Дегенмен, артықшылықтармен қатар кейбір қиындықтар да кездеседі. Техникалық құралдардың жеткіліксіздігі, интернет жылдамдығының төмендігі, мұғалімдердің АКТ-ны қолдану тәжірибесінің аздығы медиасынып мүмкіндіктерін толық пайдалануға кедергі келтіруі мүмкін. Сондықтан жүйелі түрде біліктілікті арттыру курстарын ұйымдастыру және техникалық базаны жаңарту қажет.

Мен өз сабақтарымда медиасынып мүмкіндіктерін жүйелі түрде қолданамын. Технологияны мақсат емес, оқыту сапасын арттыратын құрал ретінде пайдаланамын.

1. Тыңдалымды қалыптастырудағы медиасынып мүмкіндіктері. Медиасыныпта тыңдалым дағдысын дамыту мақсатында ағылшын тіліндегі қысқа бейнематериалдар (BBC Learning English, British Council платформалары) тиімді қолданылады. Мысалы, 7-сынып оқушыларына арналған *“Daily routines”* тақырыбында 2–3 минуттық бейнеролик көрсетіледі. Бейнематериалды тыңдамас бұрын оқушыларға жаңа сөздер интерактивті тақта арқылы таныстырылады. Тыңдау барысында оқушылар онлайн тапсырма (multiple choice, true/false) орындайды, ал тыңдаудан кейін топтық талқылау жүргізіледі. Бұл әдіс оқушылардың түсіну қабілетін арттырып, шынайы тілдік орта қалыптастырады.

Сабақ басында қысқа бейнематериал қолданамын. Мысалы, BBC Learning English немесе British Council материалдарын пайдаланамын.

Алдымен жаңа сөздерді интерактивті тақта арқылы таныстырамын.

Кейін бейнероликті тыңдатамын.

Оқушылар Quizizz арқылы онлайн тапсырма орындайды.

Бұл маған қалай көмектеседі?

Оқушылардың барлығы сабаққа қатысады

Тыңдалым нәтижесін бірден көремін

Уақыт үнемдеймін

Әлсіз оқушылар да визуалды қолдау арқылы түсінеді

2. Айтылымды қалыптастырудағы медиасынып мүмкіндіктері.

Сөйлеу (speaking) дағдысын дамыту үшін медиасыныпта рөлдік ойындар мен бейнежазба әдісі қолданылады. Мысалы, *“At the restaurant”* тақырыбында оқушылар жұппен жұмыс жасап, диалог құрастырады. Диалогты планшет немесе компьютер көмегімен бейнежазбаға түсіреді. Кейін бейнематериал интерактивті тақтада көрсетіліп, мұғалім мен оқушылар кері байланыс береді. Бұл тәсіл оқушылардың өз қателерін көруіне және сөйлеу сенімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Сөйлеу дағдысын дамыту үшін рөлдік ойындар ұйымдастырамын.

Мысалы: “At the restaurant”

−Оқушылар жұппен диалог құрастырады

−Телефон немесе планшет арқылы видеоға түсіреді

−Сыныпта бірге талдаймыз

Маған беретін көмегі:

Әр оқушының сөйлеу деңгейін нақты көремін

Қателерін дәл көрсетіп, түзете аламын

Ұялшақ оқушылардың сенімділігі артады

Мен тек тыңдаушы емес, бағыттаушы рөлін атқарамын.

3. Оқылым дағдысын дамытудағы интерактивті тапсырмалар.

Оқылым (reading) дағдысын дамытуда онлайн мәтіндер мен интерактивті жаттығулар тиімді нәтиже береді. Мысалы, 8-сыныпта *“Environmental problems”* тақырыбында мәтін ұсынылып, мәтінге байланысты Quizlet немесе LearningApps платформаларында тапсырмалар

орындалады. Оқушылар мәтінді жеке оқып, негізгі ақпаратты анықтайды, кейін топта талқылайды. Бұл әдіс мәтінді терең түсінуге және сөздік қорды кеңейтуге ықпал етеді.

8-сыныпта мәтінмен жұмыс кезінде:

Онлайн мәтін ұсынамын

Сөздікпен жұмысты Quizlet арқылы жүргіземін

Интерактивті тапсырмаларды LearningApps арқылы орындаймыз

Маған көмегі:

Сөздік жұмысын тез ұйымдастырамын

Мәтінді терең талдауға мүмкіндік аламын

Әр оқушының қатысу белсенділігі артады

4. Жазылым дағдысын дамытудағы цифрлық тапсырмалар.

Жазылым (writing) дағдысын дамыту үшін Google Docs немесе Padlet платформалары қолданылады. Мысалы, *"My dream job"* тақырыбында оқушылар қысқа эссе жазады. Мұғалім онлайн режимде қателерді белгілеп, комментарий қалдырады. Оқушылар өз жұмыстарын бір-бірімен бөлісіп, өзара бағалау жүргізеді. Бұл әдіс жазу дағдысын жетілдіріп қана қоймай, сыни ойлау мен өзіндік бағалауды қалыптастырады.

"My dream job" сияқты тақырыптарда:

Оқушылар эссені Google Docs арқылы жазады

Онлайн режимде түзетемін

Өзара бағалау жасаймыз

Маған беретін көмегі:

Дәптер тексеруге уақыт аз жұмсаймын

Қателерді жүйелі түрде белгілеймін

Оқушылардың прогресін бақылау оңай

5. Бағалау және кері байланыс.

Медиасыныпта қалыптастырушы бағалау үшін Educaplay, Quizizz, Twee.com платформалары пайдаланылады. Сабақ соңында тақырып бойынша онлайн тест өткізіліп, нәтижелер бірден көрсетіледі. Бұл мұғалімге оқушылардың білім деңгейін жедел анықтауға, ал оқушыларға өз нәтижесін көруге мүмкіндік береді.

«Ақпаратты ақылмен қабылда, оймен таразыла.» деген Абай Құнанбайұлының сөзі қазіргі ақпараттық қоғам жағдайында медиасауаттылықтың маңызын айқындайтын негізгі қағидалардың бірі болып табылады. Ол өз еңбектерінде көрген-білгенді сыни көзбен қабылдауға, жалған ақпаратқа ермеуге шақырады. Осылайша, медиасауаттылық оқушылардың ақпаратты талдау, бағалау және дұрыс қорытынды жасау дағдыларын қалыптастырады.

Сабақ соңында:

Quizizz, Educaplay арқылы қысқа тест өткіземін.

Маған көмегі:

Нәтижені бірден көремін

Қай тақырып қиын болғанын анықтаймын

Объективті бағалау жүргіземін

Медиасынып маған мұғалім ретінде не береді?

−Сабақ құрылымы жүйеленеді

−Уақыт үнемделеді

−Оқушы белсенділігі артады

−Саралап оқыту жеңілдейді

−Сабақ қызықты өтеді

−Цифрлық құзыреттілігім дамиды

Қорытындылай келе, мен өз тәжірибемде медиасыныпты ағылшын тілін оқытудың тиімді әрі заманауи формасы ретінде қолданамын. Мультимедиялық және интерактивті технологиялар арқылы ұйымдастырылған оқу ортасы оқушыларымның тілдік дағдыларын — тыңдалым, сөйлеу, оқылым, жазылым — кешенді түрде дамытуға мүмкіндік береді деп

есептеймін. Сонымен қатар, мұндай орта олардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып, оқу мотивациясын күшейтеді және білім сапасының жоғарылауына ықпал етеді.

Мен үшін медиасынып — тек техникалық құралдар жиынтығы емес, ол оқушының сыни ойлауын қалыптастыратын, ақпаратты саралап қабылдауға үйретететін және өз ойын еркін жеткізе алатын тұлға тәрбиелеудің тиімді алаңы. Сабақ барысында цифрлық ресурстарды орынды пайдалану арқылы оқушыларымның шығармашылық қабілеттерін ашуға, коммуникативтік дағдыларын жетілдіруге және заманауи ақпараттық ортада еркін әрекет етуіне жағдай жасаймын.

Осыған байланысты, медиасыныпты жүйелі қолдану ағылшын тілін оқыту үдерісін жаңғыртып қана қоймай, білім беру жүйесін қазіргі заман талаптарына сәйкестендірудің маңызды қадамы деп санаймын. Алдағы уақытта да цифрлық технологияларды тиімді меңгеріп, өз кәсіби шеберлігімді арттыру арқылы оқыту сапасын жақсартуды басты мақсатым ретінде көремін.

Қолданылған әдебиеттер

1. Иванов В.Ф., Вырковский О.А. «Медиасауаттылық және ақпараттық қауіпсіздік»: Медиасауаттылықты дамыту бойынша теориялық және практикалық құрал. – Алматы: Medianet. – 2017. – 112 б.
2. Өстеміров Қ., Айтбаева А. «Қазіргі білім беру технологиялары» – Алматы. – 2019ж. –24-27б.
3. Тұрғынбаева Б.А., Таженова Г.С. «Медиабілім және медиақұзыреттілік» : оқу-әдістемелік құралы. – Алматы. – 2021 ж., – 84 б.
4. Таженова Г.С. «Студенттердің медиақұзыреттілігін қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық шарттары» : диссертация. Алматы. – 2022 ж.46б
5. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
6. Harmer J. How to Teach English. – Harlow: Pearson Education Limited, 2015.
7. Dudeney G., Hockly N. How to Teach English with Technology. – Harlow: Pearson Longman, 2012.
8. Warschauer M., Healey D. Computers and language learning: An overview. Language Teaching. – 1998. – №31(2). – P. 57–71.
9. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. Орта білім беру мазмұнын жаңарту аясындағы шет тілін оқыту әдістемесі. – Астана, 2020.

ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ

Ошыбаева Зайра Жанузаковна,ағылшын тілі мұғалімі,
М.Жұмабаев атындағы гимназиясы КММ. Қарағанды қ.

Қазіргі заман талабына сай ағылшын тілін үйрену- басты қажеттіліктің бірі. Оқушылардың тек білім алуымен шектелмей, олардың шығармашылық қабілеттерін дамыту басты назарға алынуда. Дарынды оқушылардың әлеуетін толық ашу-мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен жаңашылдығына тікелей байланысты. Ең бастысы оқушының қызығушылығы жоғары болуы керек.

Дарынды оқушылардың ерекшелігі-олардың ойлау жылдамдығы, логикалық қабілеті және жаңа идеяларды тез қабылдауы. Сондықтын мұндай оқушыларға дәстүрлі тапсырмалардан гөрі күрделірек, ізденісті талап ететін, шығармашылыққа бағытталған жұмыстар ұсынған дұрыс. Атап айтқанда: эссе жазу, пікірталас ұйымдастыру, жобалық жұмыстар мен рөлдік ойындар.

Ағылшын тілі сабағында шығармашылық қабілеттерді арттырудың тиімді жолдарының бірі –коммуникативтік әдіс. Бұл әдіс арқылы оқушылар өз ойларын ағылшын тілінде еркін

жеткізіп, түрлі жағдаяттарды талқылайды. Оқушылардың тілдік қорын байытып, сыни және креативті ойлау қабілеттерін дамыту үшін әр модульдің тақырыбына сай оларға презентация қорғатып, шығармашылық жазба жұмыстар: әңгіме, хат, өлең құрастыру сияқты тапсырмаларды орындатуға болады. Сабақ үдерісінде немесе сабақтан тыс жұмыс барысында ағылшынша ән айту, өлең жаттау, әзіл-қалжың әңгімелер мен ертегілер оқу, жұмбақ шешу сияқты тапсырмалар оқушылардың қызығушылығын арттырып, тілді сүюге септігін тигізе алады. Сонда ғана олардың шығармашылық қабілеті жоғары болады.

Дарынды оқушылардың шығармашылықпен жұмыс жасауға бағыттау үшін ағылшын поэзия жанрының бір түрі - бес жолды лимериктерді сабақ үрдісінде тиімді пайдалану көзделді. Лимериктермен таныс па және оларды оқуға құштарлықтары бар ма екенін анықтау мақсатында оқушылардан сауалнама алынды. Сауалнама сұрақтарының мазмұны лимериктерді қаншалықты білетінін және оған көзқарасын анықтау мақсатында құрылды. Сауалнамада мынандай сұрақ қарыстырылды:

1) Әзіл суреттер көргенде көңіл –күйің көтеріледі ме? *А. Иә В. Жоқ*
2) Әзіл өлеңдер оқыған ұнайды ма? *А. Иә В. Жоқ*
3) Өтірік өлеңдер оқыған қызық па? *А. Иә В. Жоқ*
4) Ағылшын лимериктерін білесің бе? *А. Иә В. Жоқ*
5) Лимериктер туралы білгің келеді ме? *А. Иә В. Жоқ*
6) Сен досыңмен әзілдесесің бе? *А. Иә В. Жоқ*

Сауалнаманың нәтижесі бойынша диаграмма:

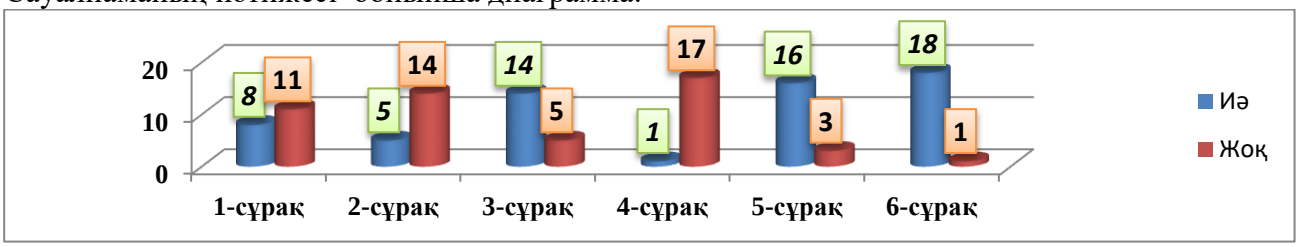

Оқушылардың лимериктерді қаншалықты білетінін анықтау мақсатында сұрақтардың жауабына жан-жақты талдау жасалынды. Олардың басым көпшілігі күлкілі әрекеттер бейнелген суреттерді көргенде немесе әзіл-шыны аралас өлеңдерді оқығанда көңіл-күйлері көтерілетіндігі байқалды. Оқушылардың ағылшын лимериктерімен таныс емес, бірақ оларды білгісі келетіні анықталды.

Лимериктерді жете түсіну үшін олардың шығу тарихын зерттеуге, аудармасын жинақтауға бағытталған ізденіс жұмыстары ұйымдастырылды.

Сабақ үрдісінде төмендегі тапсырмалар ұсынылды:

1-тапсырма: Лимерикті оқу, түсіну. Шындыққа жанаспайтын, күлкілі тұсын табу. Бұл жұмыс барысында оқушылар ағылшын сөздерін дұрыс айтуға, мәнерлеп оқуға машықтанды. Жаңа сөздердің мағынасын түсіну үшін, сөздікпен жұмыс жасауға төселді. Олардың сөздік қорлары артты.

2-тапсырма: Суретпен бейнеленген лимериктер ұсынылды. Суретті көргенде оқушылар бірден күліп, лимериктерді қызыға оқи бастады. Сөздіктің көмегінсіз, мазмұнын жылдам түсініп, тапсырманы жеңіл орындай алды.

3-тапсырма: Ағылшын лимериктері орысша, қазақша аудармаларымен берілді. Ағылшынша лимериктердің қазақша, орысша аудармаларымен сәйкестендіру ұсынылды.

4-тапсырма: Оқушыларға лимериктерді қалай жазу керектігі туралы бейнеролик көрсетілді. Бейнероликті көргеннен кейін, өздерінің лимериктерін ағылшын тілінде жазу керектігі айтылды. Осы жұмыстың нәтижесінде оқушылар өз бетінше лимериктер құрастыра алды. Мысалы:

There was a little boy named Miras,
He was very popular among us.
He was so tall,
He liked to eat a ball,

He could drive a big blue bus.

There was a girl in my town,
She ordered her toys “Stand up!” and “Sit down!”
But toys jumped and run,
It was so fun,
All her toys flew to the magic town.

Оқушылар лимериктермен жұмыс жасау барысында ағылшынша жаңа сөздер үйренді, ойлау қабілеттері дамыды. Қалалар мен елдерді көбірек білді. Осылайша, пәнаралық байланыс орнады, атап айтқанда қазақ тілі, орыс тілі мен география пәндері. Жоғарыда қолданылған тапсырмалар арқылы балалардың ой-өрістерін кеңейіп, өз бетінше жұмыс жасауға бейімделді. Отаншылдық, бірлік, ынтымақтастық сияқты құндылықтарды бойларына сіңіре алды.

Сонымен қатар, лимериктерді грамматикамен де тиімді байланыстыруға болады. Атап айтқанда: шақтар, дұрыс/бұрыс етістіктер, «There is/there are» құрылымы, қатыстық сын есім /Relative clause/. Осы грамматикалық материалдарды өткенде, оқушыларға тақырыптарға байланысты лимериктер жинақтау немесе өлеңдер құрастыру тапсырмалары берілді.

Оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, жоғары деңгейлі тапсырма ретінде жоба жұмысын әр модульдің соңында белгілі критериийге сүйене орындайды. Мысалы, 7-сыныпта «Holidays and Travel» атты модуль бойынша оқушылар жоба жұмысын жасады. Тақырыбы: «Kazakh holidays and travel». Бағалау критерийі:

-мазмұнның толықтығы-1балл;
-тілдік сауаттылығы-2балл;
-шығармашылығы-2балл;
-презентация сапасы-1 балл;
-слайд/постердің эстетикалық жағынан тартымдылығы-1балл;
-көрнекіліктер (сурет, карта) тиімді қолданылуы-1балл;
-сөйлеу дағдысы (жұмысты ауызша қорғау)-2балл.

Оқушылар өз бетінше ізденіс жұмысы арқылы еңбегінің нәтижесін көріп, өзін-өзі бағалай алды.

Оқушылардың ойлау дағдысын арттыру мақсатында сабақ үрдісінде немесе сабақтан тыс жұмыс барысында әртүрлі тақырып бойынша шығармашылық жұмыстар ұсынылып келеді, себебі олардың қиялын дамыту үшін ойлауға жетелеу қажет.

Қорытындылай келе, дарынды оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру-білім беру жүйесінде маңызды бағыттарының бірі. Мұндай қабілеттерді қалыптастыруда мұғалімнің кәсіби шеберлігі және оқушылардың жеке ерекшеліктері мен қабілеттерін ескеру ерекше рөл атқарады. Бұл жұмыстың нәтижелі болуы үшін СТО стратегияларын, АКТ технологиялары және коммуникативті әдісті тиімді қолдану керек. Шығармашылық әлеуетті дамыту арқылы оқушылар өз ойын еркін жеткізе алады, жаңашыл идеялар ұсынады және өмірлік мәселелерді тиімді шешуге бейімделеді. Еңбекқорлық, жауапкершілік, жасампаздық және жаңашылдық құндылықтарды бойына сіңіре алады. Дарынды балалармен жүйелі, мақсатты жұмыс жүргізу олардың жан-жақты дамуына зор ықпал етеді. Сонымен, шығармашылықпен жұмыс жасау-әр дарынды оқушының табиғатына тән. Біздің міндетіміз-оқушының бойында жасырын жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету.

Әдебиеттер

1. “Қазақстан”: Ұлттық энцклопедия/Бас редактор Ә. Нысанбаев – Алматы “Қазақ энциклопедиясы” Бас редакциясы, 1998 ISBN 5-89800-123-9
2. Қазақ әдебиеті. Энциклопедиялық анықтамалық. - Алматы: «Аруна Ltd.» ЖШС, 2010.ISBN 9965-26-096-6
3. Әдебиеттану. Терминдер сөздігі, А., 1998.
4. *How to Teach English.* Pearson Longman. Jeremy Harmer (2007).

5. *Recruiting and Retaining Culturally Different Students in Gifted Education.* Prufrock Press. Donna Y. Ford (2013).
6. https://kk.wikipedia.org/wiki
7. https://allpoetry.com/Limerick:-There-was-a-Young-Lady-of-Niger
8. http://imadin12.narod.ru/entexts/limericks.html
9. http://forum.englishgu.ru/viewtopic.php?f=16&t=655
10. https://wrabbit.ru/articles/page/limerick
11. https://www.masterclass.com/articles/how-to-write-a-limerick

ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ

Петрухина Светлана Ильинична
учитель начальных классов
КГУ «Школа- гимназия им. С. Сейфуллина»
г. Шахтинск

Эффективное использование информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе является важной основой в современной цифровой информационной среде. Именно ИКТ считаются универсальными инструментами образования и вместе с формированием знаний, умений и навыков учащихся, развивают их личностные особенности и повышают интерес. Основной целью образовательного процесса должно быть воспитание человека, обладающего навыками самостоятельного критического мышления, всегда готового к познанию нового, не боящегося сотрудничества, способного свободно вступать в общение в тот период, когда течение информации резко возросло, в нашу жизнь стремительно входят различные информационные новости. В этом процессе использование ИКТ в образовании является верным шагом на пути к достижению цели.

Согласно педагогическим и психологическим исследованиям, ИКТ оказывают большое влияние на развитие теоретического, творческого и рефлексивного мышления учащихся. Образное выражение того или иного события или процесса в памяти обучающегося обогащает учебный материал и способствует его научному усвоению. Важнейшая цель применения ИКТ на занятиях — появление новых видов образовательной деятельности, специфичных для цифровой среды. Известно, что начальное образование является основой образовательной системы, от него зависит качество обучения учащихся, а это возлагает большую ответственность на учителя начальных классов. В течение долгого времени в системе образования начальная школа была «школой навыков», что означает, что учащийся должен овладеть базовыми навыками, такими как чтение, письмо и счет, для его дальнейшего обучения.

Сегодня начальная школа представляется в ином свете. Она должна оставаться первым опытом ребенка в системе образования - местом проверки его способностей к обучению. На этом этапе важно развивать активность, самостоятельность, ответственность, поддерживать познавательную деятельность, создавать условия для вхождения ребенка в мир образования, укреплять его здоровье и эмоциональные особенности. Поэтому мы являемся свидетелями развития этих качеств учащихся с внедрением ИКТ в учебный процесс.

Мультимедийные средства, созданные с помощью ИКТ, на уроках литературного чтения, способствуют повышению интереса учащихся начальной школы и помогают им быстро и легко понять изучаемые темы. Эффективное использование ИКТ создает разнообразные возможности для индивидуализации и дифференциации образовательного процесса. ИКТ совершенствуют навыки самостоятельной работы младших школьников, создают чувство интереса к творчеству, создают новые возможности для приобретения навыков и умений, а также закрепления полученных знаний. Это позволяет создавать

нетрадиционные формы и методы в образовании. На уроках литературы - это помогает развивать процесс мышления и воображения, необходимый для обучения детей. При использовании информационно-коммуникационных технологий легче реализовать личностно-ориентированный, деятельностный и особо-важный - технологичный подходы.

Используя набор различных дидактических материалов для учащихся младших классов, можно подготовить смешанные компьютерные программы, включающие демонстрационные, упражняющие, контрольные и тестовые модули. В этом процессе использование богатых и разнообразных материалов по тематике дисциплины «литературное чтение», информационно-коммуникационные технологии помогают увеличить словарный запас, сформировать навыки практического применения, самостоятельного мышления. Достигается качество и эффективность образования. Яркие картинки, необычные и интересные задания способствуют повышению интереса к литературе у младших школьников, позволяют ознакомиться с учебным материалом в игровой форме, предоставляют широкие возможности для самоконтроля и обучения.

Дифференциация учебного процесса с использованием ИКТ достигается путем подбора заданий разного уровня сложности. Игра «Видео-загадка» для занятий урока литературы, с использованием компьютера – один из удобных способов заинтересовать учащихся на уроке. Благодаря этому методу он оказывает эффективное воздействие на развитие навыков творческой деятельности, так как ученики могут отгадывать персонажей художественных произведений по их поведению, голосу, внешнему виду или недостающим элементам. При этом по теме подбираются различные изображения (историческое лицо, место, образ природы, процесс труда и т.п.) и они представляются в виде слайдов. По условию «Видео-загадки» будут предложены составить устный или письменный текст по картинке. Учащиеся могут высказывать свое мнение. На уроках чтения возможно изготовление и использование электронных учебных пособий. В нем можно предоставить разнообразный интересный визуальный и аудиоматериал, который будет интересен для ребят начальной школы, причем как в 1, так и в 4 классах. Он также используется в мультимедиа для чтения букв и слов вместе, а затем чтения небольшого текста или рассказов. Электронные программы для учащихся младших классов, интересны, соответствуют возрасту учащихся, просты в использовании, интеллектуальному потенциалу.

Задания разного уровня сложности служат развитию восприятия и творческих способностей ученика начальных классов. Использование этих методов будет способствовать развитию устной речи юного и жаждущего знаний ученика, повышению навыков чтения, творческих, исследовательских и мыслительных способностей. В этом помогают электронные пособия для учащихся начальных классов, которые помогают добиться разнообразия в занятиях, реализовать индивидуальный подход к обучению детей. Кроме того, информационно-коммуникационные технологии позволяют подготовить быстрый, и что самое главное, качественный урок по любому предмету с использованием электронных ресурсов. Для проведения занятий необходим всего лишь один компьютер для учителя и мультимедийный проектор, который передает изображение на экран, что очень удобно для каждого учителя.

Информационно-коммуникационные технологии расширяют возможности учителя начальных классов по завлечению учащихся в интересный мир, где обучающиеся самостоятельно ищут информацию.

Использование информационно-коммуникационных технологий в учебном процессе позволяет:

• усилить образовательные эффекты;

• повысить качество усвоения материала;

• построить индивидуальные образовательные траектории учащихся;

• осуществить дифференцированный подход к ученикам с разным уровнем усвоения информации и готовности к обучению;

• одновременно организовать детей, которые обладают различными способностями и возможностями, сплотить коллектив.

Урок должен быть ярким, эффективным, эмоциональным, запоминающимся и выразительным, педагог должен правильно и доступно объяснять материал, а главное, вовлекать каждого ученика в процесс обучения, реализовывать индивидуальный подход к любому ребенку. Только тогда знания, данные детям, сохранятся надолго, станут прочным фундаментом, основы которого будут формироваться в дальнейшем обучении.

ФОРМИРОВАНИЕ ОСОЗНАННОГО РЕШЕНИЯ ТЕКСТОВЫХ ЗАДАЧ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ ПОСРЕДСТВОМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НЕСТАНДАРТНЫХ ЗАДАЧ

Попкова Е.Н., учитель начальных классов
КГУ «Школа- лицей им. А. Ермекова»
ОО г. Балхаш УО Карагандинской области

Обучение решению текстовых задач является одной из ключевых составляющих математического образования в начальной школе. Именно в процессе работы с задачей у младших школьников формируются основы логического мышления, умения анализировать условия, устанавливать причинно-следственные связи и осознанно выбирать способы решения. Вместе с тем в практике начального обучения широко распространена проблема формального подхода к решению задач, при котором внимание учащихся сосредоточено преимущественно на числовых данных и отдельных словесных признаках условия, а не на его смысловом содержании.

В психолого-педагогических исследованиях ученых подчёркивается, что недостаточное осмысление условия задачи затрудняет формирование учебной рефлексии и приводит к механическому применению арифметических действий (Л.С. Выготский, В.В. Давыдов, Д.Б. Эльконин, Н.Б. Истомина). В условиях реализации современных образовательных стандартов данная проблема приобретает особую значимость, поскольку осознанность учебных действий рассматривается как важнейший компонент метапредметных результатов обучения.

Анализ методической литературы показывает, что одним из эффективных средств преодоления формализма в решении задач является использование проблемных и нестандартных заданий, побуждающих учащихся к анализу, сравнению и обсуждению условий. К таким заданиям относятся текстовые задачи с лишними или недостающими данными, а также задачи с нарушенной логикой постановки вопроса. Однако в практике начальной школы данный приём используется фрагментарно и не всегда сопровождается целенаправленным педагогическим анализом его эффективности.

В связи с этим возникает необходимость экспериментальной проверки влияния нестандартных текстовых задач на формирование осознанного решения задач у младших школьников.

Гипотеза исследования - систематическое включение в учебный процесс нестандартных текстовых задач способствует развитию смыслового анализа условия задачи, осознанного выбора способа решения и снижению количества смысловых ошибок у учащихся начальной школы.

Цель исследования — выявить эффективность использования нестандартных текстовых задач как средства формирования осознанного решения задач у учащихся 1 класса.

Для достижения поставленной цели в работе решались следующие задачи:

1. Проанализировать особенности решения текстовых задач учащимися на начальном этапе обучения.
2. Разработать и апробировать методику использования нестандартных задач в процессе обучения математике.

3. Оценить динамику изменений в уровне осознанности решения задач на основе количественных и качественных показателей.

Материалы и методы.

Исследование проводилось в 1 классе в процессе обучения решению текстовых задач. В качестве основного метода использовалось включение в уроки математики специально подобранных задач с нарушенной логикой условия:

- задач, в которых ответ фактически содержится в условии;
- задач с лишними данными;
- задач с недостающими данными.

Применялись методы наблюдения, беседы, анализа устных ответов учащихся и сравнения результатов.

В ходе работы было выявлено, что при решении стандартных задач учащиеся часто действуют по шаблону. Так, например, при неоднократном решении задач, где основным действием было сложение, первоклассница на предложение учителя самостоятельно составить задачу, выполнила это задание так: «Мама купила 7 телевизоров, а папа на 2 телевизора больше. Сколько телевизоров купил папа?» Учитель заметил, что в жизни так не бывает. Девочка удивленно спросила: «А почему не бывает? К 7 нельзя прибавить 2?» После объяснения (нет необходимости его приводить) ученица и другие учащиеся поняли, чем плоха эта задача. Впоследствии каждая составляемая ими задача как бы «просматривалась» под углом зрения того, так бывает в жизни или не бывает. Недостаточно осознанное подражание образцу постепенно сменялось проникновением в **содержание задачи, пониманием ее смысла.**

Дети достаточно быстро привыкают к тому, что в условии всегда имеются нужные сведения, исходя из которых можно решить задачу. Если учитель читает задачу, значит, она правильная, и все данные могут быть использованы при ее решении. Естественно, что при такой уверенности учащиеся сразу же принимаются за решение. Это не только приводит часто к ошибочному решению, но и препятствует развитию мыслительной деятельности, ведет к неумению осуществлять поиск рациональных путей решения задачи.

Практика показывает, что именно нестандартные, «неправильные» задачи активизируют мыслительную деятельность, создают возможности поиска «открытий», которые в свою очередь способствуют повышению интереса к учению, ощущению радости от достигнутого результата. К числу таких задач относятся задачи с **лишними и недостающими данными**. Дети не сразу замечают особенности таких задач, хотя они внимательно слушают чтение задачи учителем.

Особый интерес вызвали задачи, в которых ответ фактически уже был дан в условии. Например, «Один пакет крупы весит 2 кг. Масса 2 таких пакетов — 4 кг. Сколько килограммов весит 1 пакет крупы?» Прослушав задачу, дети сразу же приступили к ее решению. Тишина длилась несколько секунд, затем поднялась одна рука, вторая, третья. В процессе обсуждения учащиеся пришли к выводу, что такую задачу можно было не решать, поскольку вопрос не требует поиска новой информации. Это стало отправной точкой для осмысления понятия «неправильная задача».

Аналогичная ситуация возникла при разборе задачи о количестве яблок и груш, в которой дети ошибочно сложили количество деревьев, подменив понятие «килограммы» понятием «фруктовые деревья». Коллективное обсуждение помогло выявить смысловую ошибку и сформировать критическое отношение к условию задачи.

Через несколько дней учащимся дается еще одна задача с недостающими данными: «На большой перемене Саша купил в школьном буфете булочку, стакан сока и шоколад. Сколько всего денег уплатил Саша?»

Дети молча переглядываются. Никто не поднимает руку.

И тут же, указывая цену булочки, стакана сока и конфеты, дети безошибочно решают задачу.

Задачи с недостающими данными (например, о покупке в школьном буфете без указания цен) вызывали у детей затруднение, но вместе с тем способствовали развитию инициативы, умения использовать личный опыт и дополнять условие необходимой информацией.

Интересна и такая задача с лишними данными: «На дереве 8 птичек. Сначала улетели 3 птички, потом еще 2. Сколько птичек улетело?»

В процессе разбора выясняется, что для ответа на вопрос задачи совсем не имеет значения, сколько птичек сидело на дереве.

Учитель не говорит первоклассникам: «Будьте внимательны!», а вводит детей в ситуацию необходимости быть внимательными, устанавливать реальные отношения между компонентами задачи, анализировать ее содержание.

Задачи с недостающими данными, в сущности, — это те задачи, которые дети составляют самостоятельно. Начинать составлять их можно с задач на нахождение суммы. Например: «У Тани 4 тетради. Сколько тетрадей у Тани и Веры вместе?» Чтобы ответить на вопрос, нужно знать, сколько тетрадей у Веры. У Тани их 4, а у Веры может быть 1, 2, 3, 4, 5… Дети называют, сколько тетрадей у Веры, и формулируют вопрос.

Таким образом, первоклассники незаметно для самих себя, ненавязчиво, легко и интересно включаются в процесс решения задач, овладевая целым рядом умственных действий, необходимых в усвоении математических знаний.

Для развития мыслительной деятельности первоклассников учитель применяет прием проверки правильности решения задачи. Например: «У Коли 5 значков, а у Вовы 4. Сколько значков у них вместе?» Дети без затруднений решают эту задачу и ждут нового. Однако учитель задает неожиданный для них вопрос: «Почему вы решали задачу действием сложения? Правильно ли вы сделали?» Никто не выражает сомнения. Они отвечают: «У Коли 5 значков, а у Вовы 4, а чтобы узнать, сколько значков у ребят вместе, надо их сложить».

Такое обсуждение способствует тому, что уже в I классе дети учатся обосновывать правильность избранного способа решения, что впоследствии будет содействовать пониманию причинно-следственных связей процессов и явлений действительности, овладению логическими основами доказательности и убедительности.

Большую роль в развитии мышления школьников играют задачи на смекалку. Применялись такие задачи и в наблюдаемом классе: «Мальчик взял 5 яблок, 3 груши и 1 банан. Сколько фруктов осталось у мальчика?»

Решение этой задачи имеет ту особенность, что дети начинают подсчитывать общее количество фруктов, которые взял мальчик. И только после этого они обратили внимание на вопрос задачи. Воцарилось молчание. И только один ученик из 22 поднял руку и сказал: «У него обязательно было 9 фруктов».

— А могло у него быть меньше или больше, чем 9 фруктов? (Меньше не могло быть, потому что он взял 5 яблок, 3 груши и 1 банан. А больше фруктов у него могло быть.)

— Сколько их могло быть? (Сколько-нибудь. У мальчика могло остаться 1 фрукт, 2, 3, 5 фруктов или больше.)

Затем учитель предлагает построить эту задачу так, как каждому хочется. Варьируя построение своих задач, дети сами объясняют их решение.

Результаты.

На начальном этапе были выявлены следующие показатели:

- 71 % учащихся приступали к решению задачи без анализа условия;
- 42 % детей выбирали арифметическое действие, ориентируясь только на ключевые слова («всего», «на … больше»);
- лишь 29 % учащихся могли объяснить, почему выбрали то или иное действие;
- 58 % допускали смысловые ошибки при наличии лишних данных.

Эти данные подтвердили необходимость целенаправленной работы по формированию смыслового анализа задачи.

В ходе формирующего этапа на каждом уроке использовались 1–2 нестандартные задачи, в том числе:

- задачи с уже содержащимся в условии ответом;
- задачи с лишними данными;
- задачи с недостающими данными.

Обсуждение строилось в форме диалога, без прямых указаний учителя. Ученики самостоятельно выявляли противоречия, формулировали

недостающие условия и корректировали вопросы задач.

По итогам контрольного этапа были получены следующие результаты:

Показатель	**До исследования**	**После исследования**
Анализ условия перед решением	29 %	**69 %**
Умение выделять существенные данные	37 %	**83 %**
Осознанный выбор арифметического действия	42 %	**65 %**
Смысловые ошибки при решении задач	58 %	**23 %**
Активное участие в обсуждении задач	46 %	**85 %**

Таким образом, количество учащихся, демонстрирующих осознанное решение задач, увеличилось.

Помимо количественных показателей, были зафиксированы следующие качественные изменения:

- учащиеся стали задавать уточняющие вопросы к условию задачи;
- 80 % детей начали аргументировать свои ответы;
- повысилась учебная мотивация (по наблюдениям учителя, активность на уроке возросла примерно на 40 %);
- дети стали предлагать собственные варианты корректировки «неправильных» задач.

Результаты исследования подтверждают, что систематическое использование нестандартных текстовых задач является эффективным средством формирования осознанного решения задач у младших школьников.

Включение задач с лишними и недостающими данными способствует развитию смыслового анализа, логического мышления и познавательной активности.

Предложенный приём может быть рекомендован для практического использования в начальной школе и включён в систему методической работы учителя.

Литература:

1. **Выготский Л.С.** Мышление и речь. — М.: Лабиринт, 2019.
2. Эльконин Д.Б. Психология обучения младшего школьника. — М.: Просвещение, 2018.
3. Истомина Н.Б. Методика обучения математике в начальных классах. — М.: Академия, 2020.
4. Моро М.И., Бантова М.А. Методика обучения математике в начальной школе. — М.: Просвещение, 2019.
5. Пышкало А.М. Методика обучения математике. — М.: Просвещение, 2016.
6. **Асмолов А.Г.** Формирование универсальных учебных действий в начальной школе. — М.: Просвещение, 2018.
7. **Государственный общеобразовательный стандарт образования Республики Казахстан**.

МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА STEM-ОҚЫТУ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУ МҮМКІНДІКТЕРІ

Рахимбекова Роза Оразхановна
Бұқар жырау ауданы, «С.Т. Елгизек атындағы
негізгі орта мектебі» КММ
математика пәні мұғалімі

Мектеп – білімнің ғана емес, тәлім-тәрбиенің де ордасы. Сондықтан, оқушының бойына біліммен қатар адамгершілік құндылықтарды дарыту және оларға жаңашылдыққа деген құштарлықты ояту – ұстаздың негізгі міндеттерінің бірі. Бұл орайда, әрбір мұғалім өз пәнінің мазмұнын ашуда қоғамның сұранысына және оқушының жеке қызығушылығына бейімделіп, жаңа технологиялық инновацияларды тиімді пайдалана білуі тиіс. Осы арқылы ұстаз оқушының білімге деген құлшынысын арттырып қана қоймай, оны болашаққа қажетті құндылықтармен де қаруландырады.

Қазіргі қоғамның сұранысы тез өзгеріп жатқан технологиялық және экономикалық үрдістерге байланысты жаңа талаптар қояды. Біріншіден, мамандардың техникалық сауаттылығы жоғары болуы, заманауи технологияларды еркін меңгеруі маңызды. Екіншіден, практикалық құзыреттілікке ерекше көңіл бөлінеді. Жұмыс берушілер теориялық біліммен қатар, нақты мәселелерді шеше алатын, тәжірибелік дағдылары қалыптасқан мамандарды іздейді. Үшіншіден, коммуникативтілігі және эмоционалдық интеллектісі жоғары бағаланады. Сондықтан бүгінгі білім беру жүйесінің инновациялық дамуының бір бағыты зерттеушінің құзыреттілігін қалыптастыруға және тұлғаның жақсы әлеуметтенуіне ықпал етуге бағытталған STEM (Science ғылым, Technology - технология, Engineering - инженерия, Mathematics математика) оқыту жүйесі болып табылады.

STEM – бұл жаратылыстану ғылымдары мен инженерлік пәндерді, математиканы бір жүйеге келтіретін модель. STEM-оқытудың негізгі мақсаты – оқушылардың техникалық сауаттылығы мен логикалық ойлау қабілеттерін дамыту, сондай-ақ, зерттеу дағдыларын қалыптастыру. Бұл жүйе жаратылыстану-математикалық бағыттағы білім беруді қолдап, жастарды ғылым мен техникаға жақындатып, олардың кәсіптік құзыреттіліктерін арттыруға ықпал етеді. STEM-оқыту оқушыларды болашақта еңбек нарығында сұранысқа ие болатын мамандықтарға дайындайды. Оқушылар тек теориялық біліммен шектелмей, практикалық жобалар арқылы шығармашылық және инженерлік дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, STEM тұлғаның жалпы әлеуметтенуіне ықпал етеді, өйткені бұл жүйе ұжымдық жұмыс істеу, мәселелерді шешу және жауапкершілікті сезіну дағдыларын арттырады. Осылайша, STEM-оқыту мектептерге енгізу өзектілігімен ерекшеленіп, оқушылардың XXI ғасырдың қажетті құзыреттерін меңгеруінде маңызды рөл атқарады. Дегенмен, STEM-білім беру технологияларын тиімді қолданудың әдістемелік жүйесі әлі де толыққанды зерттелмеген, бұл бағытта түрлі қайшылықтар туындауда. Бұл біздің зерттеуіміздің мақсатын төмендегідей анықтауға әкелді.

Қазіргі таңда елімізде STEM жүйесі арқылы көптеген мектептер мен университеттер жаңа инновациялық бағдарламаларды белсенді түрде енгізіп жатыр. Бұл елдің технологиялық және экономикалық дамуына зор үлес қосады. Математика сабақтарында STEM әдіснамасын қолдану, әсіресе интеграцияланған сабақтар өткізу, бұл бағытта үлкен мүмкіндіктер береді. Интеграцияланған сабақтар оқушылардың пәндер арасындағы байланысты түсінуіне, теориялық білімді нақты өмірде қолдана білуіне бағытталған. Мұндай сабақтарды іске асыруда мұғалімнің рөлі өте маңызды, өйткені ол оқу үдерісінің басты үйлестірушісі ретінде әрекет етеді. Мұғалімдердің математика, ғылым, инженерия және технологиялар саласындағы негізгі білімді ұштастырып, әртүрлі пәндердің өзара байланысын түсіндіре білуге құзыретті болуы аса маңызды.

Мысалы, қазіргі таңда өзекті болып отырған қаржылық сауаттылықты қалыптастыру үшін оны басқа міндетті пәндермен, оның ішінде математикамен интеграциялауға мүмкіндік бар. Осы мақсатта қаржылық сауаттылықты қалыптастыруға арналған экономикалық ұғымдар

мен есептерді математика курсына енгізу қажет екендігі ресейлік ғалымдармен қатар отандық ғалымдардың да еңбектерінде негізделген.

Демек, мектеп математикасы курсына қаржылық есептерді енгізу оқушылардың нақты өмірдегі қаржылық мәселелерді шешу дағдыларын қалыптастырады. Бұл оқушылардың тек математикалық білімін емес, сонымен қатар қаржылық сауаттылығын да арттыруға мүмкіндік береді. Математика сабақтарында қаржылық есептерден басқа да қолданбалы есептерге қатысты түрлі тапсырмалар ұсынуға болады. 1-мысал. Ағаштың көлеңкесі. Бір шуақты күні Асан үйінің ауласындағы ағаштың биіктігі қандай екенін білуге бел буды. Ол ағаштан 12 м алыстап жүрді де, өзінің көлеңкесінің жоғарғы жағы ағаштың көлеңкесінің жоғарғы жағымен дәл сәйкес келетінін анықтады. Егер Асанның

бойы 1,6 м, ал көлеңкесінің ұзындығы 6 м болса, ағаштың биіктігі қандай? Оқушылар мәселені талдайды, сәйкес сызбаны сызады және шешімін құрастырады.

Geogebra компьютерлік интерактивті бағдарламасын пайдаланып, динамикалық бейнені саламыз. Ол бұрыш ұғымының динамикалық моделін береді. Осы модельді зерттей отырып, оқушылар мазмұн мен ұғым туралы білім алады:

- параметрлердің рұқсат етілген мәнімен танысады (мысалы, бұрыштың градустық өлшемі 0 °-ден 180° -қа өзгеруі мүмкін екенін біледі);
- екі сәулемен берілетін бұрыштардың түрлері туралы түсініктерді нақтылайды: ішкі (кіші бұрыш) және сыртқы бұрыш (үлкен бұрыш);
- жазыңқы бұрыш пен нөлдік бұрышты ерекше жағдай ретінде ажыратады;
- бұрыштарды олардың градустық өлшемдері бойынша жіктейді: сүйір, тік, доғал.

Осылайша математика сабағында қолданбалы тапсырмаларды қарастыру оқушыларға оң әсер етеді, өйткені оларды орындау барысында түрлі өзгерістерді бақылап, сұрақтар қойып, болжамдар жасап, тәжірибе жүргізіп, нәтижелерін қорытындылайды. Бұл үдеріс оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамытып қана қоймай, математиканы нақты өмірлік жағдайлармен байланыстыруға мүмкіндік береді. Осындай тәсіл STEM-оқытуды математика сабағында қолданудың үлкен мүмкіндіктерін көрсетеді, өйткені ол пәнаралық байланыстарды нығайтып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады. STEM-оқыту кешенді білім беруді көздеп, оқушылардың түрлі пәндер бойынша алған білімдерін бір-бірімен байланыстыра отырып қолдануға мүмкіндік береді.

Қорыта айтқанда, STEM элементтерін математиканы оқытуда қолдану оқушылардың ойлау қабілетін, зерттеушілік дағдыларын дамытуға, сондай-ақ, нақты өмірдегі проблемаларды математикалық тұрғыдан шешуге мүмкіндік береді. Мұндай тәсіл білімді тек теориялық тұрғыдан меңгерумен шектелмей, оны тәжірибелік және қолданбалы деңгейде игеруге ықпал етеді.

Әдебиет:

1. Кощанова Г.Р. Мектептің негізгі сатысындағы математиканы оқыту барысында оқушылардың экономикалық ойлауын қалыптастыру.

2. Дюбо Е.Н. Особенности реализации элементов STEM образования на уроках математики.

АДАПТИВНЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПЛАТФОРМЫ НА ОСНОВЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК СРЕДСТВО ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ ОБУЧЕНИЯ МЕДИАСРЕДЫ: РИСКИ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ

Рейш Елена Александровна,
Штробель Оксана Ивановна
учителя начальных классов
КГУ «Гимназия Шакарима»

г.Караганда

Искусственный интеллект (ИИ) — не абстрактная технология будущего, а конкретный инструмент, доступный здесь и сейчас. Его ценность для учителя — в способности мгновенно создавать персонализированные, творческие и интерактивные учебные материалы, освобождая время для живого общения с детьми. Данная статья содержит пошаговые инструкции по использованию конкретных платформ и сервисов для решения ежедневных педагогических задач [1].

Предложенные сервисы используют для адаптации сложности заданий под уровень каждого ученика без участия учителя.

Генеративные ИИ-платформы для создания творческого контента и проектов. Следующие сервисы позволяют создавать с нуля тексты, изображения и даже голосовые сопровождения, становясь соавторами учебного процесса.

YandexGPT (GigaChat и аналогичные текстовые ИИ). Нейросеть, обученная на огромных массивах текстов, способна генерировать любой контент по запросу (промту). Ее сила — в понимании выполнять сложные, многошаговые инструкции.

Создание сценариев для ролевых игр:

Промт для ИИ: *«Разработай сценарий ролевой игры по мотивам басни И.А. Крылова «Стрекоза и Муравей» для 3 класса. Увеличь количество персонажей до 5: добавь Божью Коровку, которая сочувствует Стрекозе, и Жука-скрипача, который тоже веселился летом. Для каждого персонажа напиши 4-5 реплик, раскрывающих его характер. В конце сценария предложи три альтернативные концовки: 1) традиционная (Муравей отказывает), 2) компромиссная (Муравей дает работу), 3) неожиданная (Стрекоза находит другой способ выжить). *»

Реализация на уроке: распечатать готовый сценарий, распределить роли. Дети не просто читают, а участвуют в интерактивном обсуждении, выбирая концовку и аргументируя свой выбор. Развивает речь, критическое мышление и эмоциональный интеллект.

Генерация задач открытого типа:

Промт для ИИ: «Придумай 5 открытых задач по математике для 2 класса в рамках темы «Решение уравнений». Задачи должны быть представлены в формате «ситуационной головоломки». Пример: «У Маши было несколько конфет. После того как она съела 3 конфеты, у нее осталось 5. Сколько конфет было у Маши?»»

Полученные задачи используются для групповой работы. Учащиеся не просто решают уравнение (x - 3 = 5), а обсуждают условие, составляют его под руководством педагога. Формирует функциональную математическую грамотность [2].

Платформы для развития навыков чтения и речи

Read Along by Google. Приложение «слушает», как ребенок читает текст вслух, и в реальном времени помогает с произношением сложных слов, выступая в роли терпеливого и объективного репетитора. ИИ выделяет произносимое слово и подсказывает, если он запинается.

Организация «Читающей пары»: на уроке дети объединяются в пары. Один читает вслух рассказ в приложении на планшете (смартфоне), а второй следит по тексту в книге. Затем они меняются ролями. Приложение дает обратную связь по технике чтения, а партнер контролирует смысловую сторону.

Домашнее задание: порекомендуйте приложение родителям для домашней практики. Родитель может не сидеть рядом с ребенком, а заниматься своими делами, пока приложение «слушает» чтение. Это снимает напряжение и у ребенка, и у родителя. Учитель может попросить семью предоставить скриншоты с прогрессом (количество прочитанных слов, полученные награды) [3].

Платформы-ассистенты для генерации учебных материалов. Предназначены исключительно для педагога, чтобы быстро создавать проверочные работы, карточки и сценарии уроков.

ChatGPT (и его аналоги). Универсальный генератор текста, который можно «научить» роли методиста. Ключ к успеху — качественный, детализированный промт.

Создание дифференцированных контрольных работ:

Четкий промт: *«Разработать разноуровневую контрольную работу по познанию мира для 4 класса по теме «Природные зоны Казахстана». Работа должна включать:

Уровень А (3 задания, репродуктивный): 1) Вставить пропущенные слова в текст о степи. 2) Соотнести животное (сайгак, верблюд, беркут) с природной зоной. 3) Выбрать правильный ответ из трех вариантов.

Уровень Б (3 задания, конструктивный): 1) Сравнить тайгу и смешанные леса по 2-м признакам. 2) Объяснить, почему в пустыне растения имеют длинные корни. 3) Составить 3 цепи питания для зоны степей.

Уровень В (1 задание, творческое): подготовить мини-доклад (5-7 предложений) от имени путешественника, который посетил природные заповедники Казахстана. Предоставить критерии оценки для каждого задания.»

Результат: ИИ выдаст полностью готовый к печати текст работы с продуманными критериями, что сэкономит несколько часов работы.

Разработка сценария всего урока:

Промт: *«Напиши технологическую карту урока русского языка во 2 классе по теме «Разделительный мягкий знак». Структура:

Этап мотивации (5 мин): придумай загадку или проблемную ситуацию, чтобы заинтересовать детей.

Актуализация знаний (7 мин): предложи 3 упражнения на повторение темы «Мягкий знак как показатель мягкости».

Открытие нового знания (10 мин): разработай алгоритм определения, когда мягкий знак разделительный, а когда — показатель мягкости. Представь его в виде схемы-опоры.

Первичное закрепление (10 мин): придумай 4 разноуровневых задания для работы в парах.

Итог рефлексия (3 мин): предложи 3 варианта вопросов для рефлексии.» *

Результат: готовый каркас урока, который остается только наполнить конкретным содержанием и адаптировать под свой класс [4].

Алгоритм внедрения ИИ в практику за 4 шага

Шаг 1. Диагностика потребностей: чётко сформулируйте, какую проблему вы хотите решить. Не «хочу использовать ИИ», а «мне нужно быстро проверить технику чтения у 25 человек» или «я хочу, чтобы отстающие дети получали дополнительные задания по их уровню».

Шаг 2. Выбор и тестирование инструмента: исходя из проблемы, выберите одну платформу. Потратьте 30 минут на самостоятельное изучение ее функций. Создайте тестовые задания для себя.

Шаг 3. Разработка и апробация первого проекта: используйте выбранную платформу для создания материалов для одного урока. Например, создайте в Яндекс.Учебнике подборку для домашнего задания или сгенерируйте в YandexGPT викторину для итогового повторения.

Шаг 4. Рефлексия и масштабирование: после урока проанализируйте, что сработало, а что нет. Спросите у ребят их мнение. На основе этого опыта внедряйте ИИ в другие темы и виды деятельности.

Этические и педагогические принципы работы с ИИ

ИИ — помощник, а не замена. Ваша роль как учителя в интерпретации результатов, поддержке и человеческом участии остается главной.

Критическое мышление — прежде всего. Приучайте учеников проверять и критически осмысливать любую информацию, сгенерированную ИИ.

Безопасность данных. Используйте только проверенные платформы с четким соглашением о конфиденциальности. Не вводите персональные данные учеников в открытые чаты с ИИ.

ИИ — это не усложнение работы учителя, а ее стратегическая оптимизация. Ключевой навык современного педагога — умение формулировать четкие задачи для цифровых ассистентов. Используя описанные платформы и инструкции, вы можете превратить свой компьютер или смартфон в мощную фабрику учебного контента, который будет именно таким, какой нужен вам и вашим ученикам здесь и сейчас. Начните с одного задания — и вы откроете новый потенциал в привычном учебном процессе, где у вас появится больше времени на самое главное: воспитание и развитие личности школьника.

Список использованной литературы

1.Кенжебекова, Б. С. Цифровая трансформация образовательной среды: использование ИИ в начальной школе // Вестник КазНПУ им. Абая. Серия «Педагогические науки». – Алматы, 2024. – № 1. – С. 45-51.

2.Нургалиева, Ж. М. Персонализация обучения через адаптивные образовательные платформы // Современное образование. – Караганда, 2023. – № 2. – С. 33-39.

3.Сапарбаева, Л. Н. Генеративные технологии в создании дидактических материалов для начальных классов // Начальная школа Казахстана. – Нур-Султан, 2023. – № 3. – С. 28-35.

4.Толеубекова, Б. К. Нейросетевые технологии в развитии речевых навыков младших школьников // Образование и наука. – Шымкент, 2024. – № 1. – С. 56-63.

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУДАҒЫ «ШЕШЕНДІК ӨНЕР» КУРСЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ ЖӘНЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚОЛДАНУ МҮМКІНДІКТЕРІ

Рысбекова Гульманат Отыншиевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Айтжанова Маржан Толеухановна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Қарағанды облысы білім басқармасының "Озат" ақпараттық технологиялар" мамандандырылған мектеп-лицейі" КММ

Қазіргі білім беру жүйесінде білім алушылардың тек академиялық білімін қалыптастыру жеткіліксіз. Қоғамда табысты өмір сүру үшін тұлғаның функционалдық сауаттылығы, яғни алған білімін өмірлік жағдаяттарда қолдана алу қабілеті маңызды рөл атқарады. Осы тұрғыдан алғанда оқушылардың сөйлеу мәдениетін, логикалық ойлауын және әлеуметтік белсенділігін дамытуға бағытталған «Шешендік өнер» курс бағдарламасының маңызы зор.

Бұл курс 6-сынып оқушыларына арналған және шешендік өнерді дамытуға бағытталған. Курс мазмұны жаңартылған білім беру мазмұны талаптарына, оқу жоспарының вариативті бөлігінің мақсат-міндеттеріне және оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай құрылды. Әр тақырыпқа қысқаша теориялық мәлімет, үлгі тапсырмалар, практикалық жаттығулар, пікірталасқа арналған сұрақтар және рефлексия тапсырмалары енгізілген. Тапсырмалар күрделілік деңгейіне қарай бірізділікпен беріліп, оқушының жеке және топтық жұмыс жасауына мүмкіндік береді.

Шешендік өнер – тұлғаның ойды жүйелі жеткізу, дәлелдеу, аудиториямен тиімді байланыс орнату дағдыларын қалыптастыратын кешенді пән. Бұл курс білім алушылардың тілдік құзыреттілігін ғана емес, олардың сыни және шығармашылық ойлау қабілеттерін де дамытады. Қазіргі цифрлық қоғамда білім беру үдерісіне жаңа технологияларды енгізу қажеттілігі артып келеді. Соның ішінде жасанды интеллект құралдарын пайдалану оқыту сапасын арттыруға, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге және оқу үдерісін интерактивті етуге мүмкіндік береді. Осы мақалада шешендік өнер курсының ғылыми негіздері, оның функционалдық сауаттылықты дамытудағы рөлі және жасанды интеллектті қолдану арқылы оқыту тиімділігін арттыру жолдары қарастырылады.

Қазіргі қоғамда коммуникация дағдылары тұлғаның кәсіби және әлеуметтік табысының маңызды көрсеткіші болып саналады. Ақпарат көлемінің артуы адамдардан ақпаратты талдау, сұрыптау және өз ойын нақты жеткізе білу қабілетін талап етеді. Сондықтан мектеп қабырғасынан бастап оқушылардың сөйлеу мәдениетін қалыптастыру өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Шешендік өнер курсының өзектілігі оның білім алушылардың:

коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға;

функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға;

сыни ойлау қабілетін жетілдіруге;

қоғамдық ортада өзін еркін ұстауға;

пікірталас мәдениетін меңгеруге ықпал етуімен анықталады.

Сонымен қатар қазіргі білім беру жүйесінде цифрлық технологиялар мен жасанды интеллектті қолдану білім сапасын арттырудың маңызды факторы болып отыр.

Теориялық бөлім

Шешендік өнер – тіл мәдениеті, логика және психология ғылымдарының тоғысқан саласы. Ол адамның ойлау қабілетін дамытып, сөйлеу арқылы әсер ету дағдыларын қалыптастырады. Білім беру үдерісінде шешендік өнер оқушылардың тұлғалық дамуына ықпал етіп, олардың коммуникативтік және әлеуметтік құзыреттіліктерін қалыптастырады. Бұл курс арқылы оқушылар өз ойын жүйелі жеткізуге, дәлелді пікір айтуға және аудиториямен тиімді қарым-қатынас жасауға үйренеді.

Сабақтар оқушылардың белсенді қатысуына бағытталған интерактивті форматта ұйымдастырылады. Әр сабақ құрылымы кіріспе, негізгі бөлім және қорытынды кезеңдерден тұрады. Кіріспе бөлімде оқушылардың қызығушылығын оятуға арналған ынталандырушы сұрақтар мен тапсырмалар ұсынылады. Негізгі бөлімде шешендік өнердің теориялық элементтері практикалық жұмыстармен ұштастырыла отырып меңгертіледі. Сабақ барысында жұптық, топтық және жеке жұмыстар кеңінен қолданылады. Әр сабақ арасындағы сабақтастық сақталған: мысалы, билердің шешендік сөздерін меңгерген оқушы кейін оны «қысқа сөз өнерімен» салыстырады, «дебатта» қолданады, «TEDx форматында» сөйлейді.

Шешендік өнердің функционалдық сауаттылықты дамытудағы рөлі

Компонент	**Мазмұны**	**Нәтижесі**
Коммуникативтік	Өз ойын анық жеткізу	Сөйлеу мәдениеті қалыптасады
Сыни ойлау	Ақпаратты талдау	Дәлелді пікір айту дағдысы дамиды
Әлеуметтік	Қоғамда сөйлеу	Сенімділік артады
Шығармашылық	Сөз құрастыру	Тіл байлығы дамиды
Психологиялық	Көпшілік алдында сөйлеу	Өзін-өзі бағалау жоғарылайды

Бұл компоненттер шешендік өнердің тұлғаның жан-жақты дамуына ықпал ететінін көрсетеді.

Практикалық бөлім

Практикалық жұмыстар шешендік дағдыларды қалыптастыруда маңызды орын алады. Олар арқылы білім алушылар теориялық білімдерін нақты тәжірибеде қолданады. Практикалық жұмыстардың негізгі түрлері пікірталас, шешендік сөз құрастыру, рөлдік ойындар, презентациялар және шығармашылық жобалар болып табылады. Бұл тапсырмалар оқушылардың белсенділігін арттырып, өз ойын еркін жеткізуіне мүмкіндік береді. Практикалық жұмыстар барысында оқушылар өз пікірін дәлелдеуге, аудитория алдында сөйлеуге және тыңдаушылармен байланыс орнатуға үйренеді.

Бағдарламаны қолдану нәтижесінде оқушылардың шешендік және коммуникативтік дағдылары айтарлықтай дамиды. Оқушылар өз ойларын жүйелі, логикалық және дәлелді түрде жеткізе алады. Сабақтар барысында оқушылардың көпшілік алдында сөйлеу мәдениеті қалыптасып, өзіне деген сенімділігі артады. Тыңдау және пікірталас жүргізу дағдылары жетіледі. Нәтижесінде оқушылар қоғамдық ортада өз пікірін мәдениетті түрде білдіре алатын, сыни және шығармашылық ойлайтын тұлға ретінде қалыптасады.

Практикалық жұмыстарды бағалау барысында оқушылардың шешендік және коммуникативтік дағдылары үш деңгей бойынша анықталды: жоғары, орта және төмен.

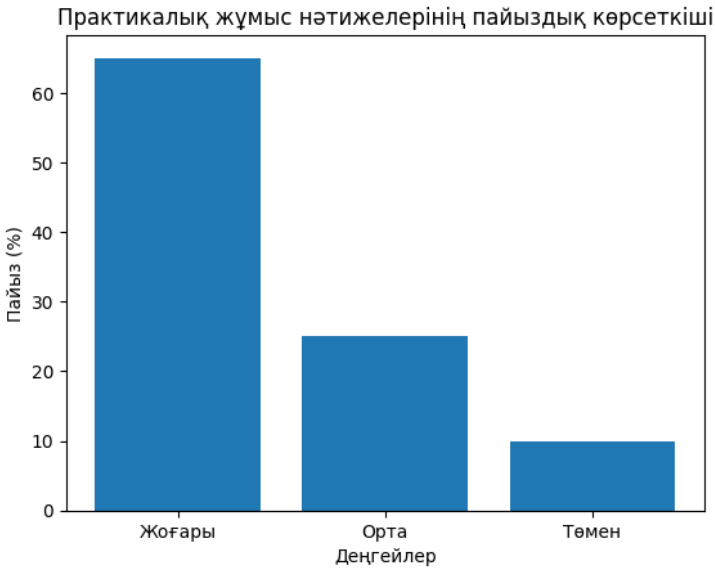

Деңгей	Оқушылар үлесі (%)	Сипаттамасы
Жоғары	65 %	Өз ойын жүйелі, дәлелді жеткізеді, аудиториямен еркін байланыс орната алады
Орта	25 %	Ойын жеткізуде кейбір қиындықтар бар, бірақ негізгі талаптарды орындайды
Төмен	10 %	Сөйлеу барысында сенімсіздік байқалады, қосымша қолдау қажет

Диаграмма нәтижелері практикалық жұмыстардың тиімді ұйымдастырылғанын көрсетеді. Оқушылардың басым бөлігі (65%) жоғары деңгей нәтижесін көрсетті. Бұл бағдарламаның мақсат-міндеттерінің дұрыс айқындалғанын және қолданылған әдіс-тәсілдердің тиімді екенін дәлелдейді. Сонымен қатар,

• "Төле би – сөздің төресі" тақырыбында шығармашылық жұмыстар жазылды.

• "Кім шешен?" пікірталас ойындары ұйымдастырылды.

• Би-шешендердің нақыл сөздерін жаттау және сахналық көріністер қою арқылы оқушылардың сөз мәдениеті артты.

• "Шешендік өнер және заманауи көшбасшы" тақырыбында эссе байқауы өткізілді.

Қарағанды облысында республика бойынша алғаш рет іске қосылған «Кітап оқитын ұлт» байқауының пилоттық жобасына 6-сынып оқушылары белсенді түрде дайындалуға курстың көмегі өте зор. Бұл жоба оқушылардың кітап оқуға деген қызығушылығын арттыруды, оқырмандық мәдениетті қалыптастыруды, әдеби шығармаларды терең түсінуге баулуды мақсат етеді.

Сондай-ақ, биылғы оқу жылында Қарағанды облысының жалпы білім беретін мектептерінде оқушылар арасында жырау Тастыбай Жағыпарұлы нұсқасындағы «Бөгенбай батыр» жырын жатқа оқу» бойынша өткен «Тұлпар мініп, ту алған» облыстық байқауына 6-сынып оқушылары да тамаша дайындықпен қатысып, жүлделі орындар мен «Алғыс хат» алды.

Жасанды интеллектті қолдану мүмкіндіктері

Қазіргі білім беру кеңістігінде жасанды интеллект оқыту үдерісін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік беретін маңызды құрал болып отыр. Жасанды интеллектті қолдану арқылы оқыту дараланып, оқушылардың жеке ерекшеліктері ескеріледі. Сонымен қатар ол кері байланыс беру, мәтіндерді талдау және шығармашылық тапсырмаларды жетілдіру мүмкіндігін арттырады.

ЖИ арқылы орындалатын тапсырма түрлері

1. ChatGPT арқылы орындалатын тапсырмалар

ChatGPT платформасы шешендік өнерді үйретуде ең тиімді құралдардың бірі болып табылады. ChatGPT арқылы «Сөйлеу мәтінін талдау» тапсырмасын орындауға болады. Бұл

жағдайда оқушы өзі жазған шешендік сөзін енгізеді, ал жүйе мәтіндегі логикалық байланыстарды, құрылымды және стильдік ерекшеліктерді талдап, жетілдіру жолдарын ұсынады. ChatGPT арқылы «Дебатқа дайындық» тапсырмасын орындауға болады. Оқушы тақырыпты енгізген кезде жүйе қарсы аргументтер ұсынып, дәлелдерді күшейтуге көмектеседі. ChatGPT арқылы «Сұрақ-жауап симуляциясы» тапсырмасын орындауға болады. Бұл жағдайда жүйе аудитория рөлін атқарып, оқушыға түрлі сұрақтар қояды.

2. Grammarly арқылы орындалатын тапсырмалар

Grammarly — мәтіннің тілдік және стильдік сапасын жақсартуға арналған ЖИ құралы. Grammarly арқылы «Мәтінді редакциялау» тапсырмасын орындауға болады. Оқушы өз шешендік сөзін енгізген кезде бағдарлама грамматикалық қателерді түзетіп, сөйлем құрылымын жақсартады. Grammarly арқылы «Стильді жетілдіру» тапсырмасын орындауға болады. Бұл тапсырма оқушыларға сөйлеудің ресми немесе әсерлі стилін қалыптастыруға көмектеседі.

3. Google Gemini арқылы орындалатын тапсырмалар

Google Gemini ақпарат іздеу және мәтін құрастыруда тиімді құрал болып табылады. Google Gemini арқылы «Шешендік сөз құрастыру» тапсырмасын орындауға болады. Оқушы тақырып енгізген кезде жүйе мәтіннің құрылымын жоспарлап, негізгі ойларды ұсынады. Google Gemini арқылы «Идея генерациялау» тапсырмасын орындауға болады. Бұл тапсырма оқушыларға сөйлеу тақырыбы бойынша жаңа идеялар табуға көмектеседі.

4. Canva Magic Write арқылы орындалатын тапсырмалар

Canva платформасының Magic Write құралы шығармашылық тапсырмалар орындауда тиімді. Canva арқылы «Презентациялық сөйлеу мәтінін дайындау» тапсырмасын орындауға болады. Оқушы тақырып енгізген кезде жүйе қысқа әрі түсінікті мәтіндер құрастырады. Canva арқылы «Шығармашылық сөйлеу» тапсырмасын орындауға болады. Жүйе белгілі бір жағдаят ұсынып, оқушы сол бойынша сөйлеу мәтінін дайындайды.

5. QuillBot арқылы орындалатын тапсырмалар

QuillBot мәтінді қайта құрастыру және мазмұнын жақсартуға арналған құрал. QuillBot арқылы «Мәтінді қайта құрастыру» тапсырмасын орындауға болады. Оқушы өз мәтінін енгізген кезде жүйе оны басқа стильде ұсынады, бұл тіл байлығын арттыруға көмектеседі. QuillBot арқылы «Қысқарту және нақтылау» тапсырмасын орындауға болады. Бұл тапсырма оқушыларға ойды нақты әрі қысқа жеткізуге үйретеді.

Зерттеу нәтижесінде шешендік өнер курсын оқыту білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға тиімді әсер ететіні анықталды. Оқушылардың сөйлеу дағдылары жетіліп, өз ойын дәлелді жеткізу қабілеті қалыптасады. Сонымен қатар олардың сыни ойлауы мен шығармашылық қабілеті дамиды. Жасанды интеллект құралдарын қолдану оқыту үдерісін қызықты әрі тиімді етіп, оқушылардың оқу мотивациясын арттырады.

Қорыта айтқанда, шешендік өнер курсы білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл курс оқушылардың тілдік, коммуникативтік және әлеуметтік дағдыларын кешенді түрде қалыптастырады. Жасанды интеллект құралдарын қолдану оқыту үдерісін жаңғыртып, білім сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Оқушылар өз ойын еркін жеткізіп, дәлелді пікір айтуға және қоғамдық ортада белсенді болуға үйренеді. Сондықтан шешендік өнер курсын білім беру жүйесінде қолдану тұлғаның жан-жақты дамуына ықпал ететін тиімді педагогикалық құрал болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Әбілқасымова, Г. Қ. Шешендік өнердің негіздері. Алматы: Білім, 2023. – 160 бет.
2. Әлімқұлова, А. Б. (2022). Шешендік өнер мен сөйлеу техникасы. Астана: Қазақ университеті, [145 бет].
3. Жарқынбаев, С. С. (2021). Шешендік өнер және риторика негіздері. Алматы: Рауан, [175 бет].

БИОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ ТИІМДІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІ

Сагиева Канагат Рымбековна биология пәнінің мұғалімі,
«№ 53 мектеп-лицейі » КММ , Қарағанды қ.»

«Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға»
Абай Құнанбаев

Біз ұстаздар қауымы қандай болмасын жаңалыққа құлақ түре жүретініміз айқын.

Жаңа- технологияларды сабақта қолданудың тиімділігін қашан да жолға қоярымыз анық. Қазіргі кезде білім беру үрдісінде көптеген технологиялар қолданылады. Соның бірі «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясын басшылыққа аламын. Әр мұғалімнің алдындағы мақсаты, ең қасиетті міндеті – рухани бай, жан-жақты дамыған дарынды тұлға қалыптастыру және өз пәнінен білім беріп қана қоймай, әр баланың мүмкіндігін ашу, оны шығармашылық тұлғаға жетелеу. Міне, біз бүгінгі таңда «білім берудегі Кембридж тәсілдерінің теориялық негіздері» осы жоғарыда айтылған ұстанымды ұстаймыз. Яғни, мұндағы бала өзі ізденуші, бір-біріне үйретуші, ал мұғалім бағыт беруші,нұсқаушы. Бұл тәсілдің басқа технологиялардан ерекшелігі жеті модуль арқылы іске асады. Әйгілі зерттеуші Л.С.Выготскийдің «Дәстүрлі оқыту- бала дамуына тек қондырғы болып, дамуға стихиялы әсер етсе, яғни , «дамудың соңында жүрсе », жаңаша оқыту- «дамытуды өзімен бірге ала жүреді» деген болатын. Сондықтан дәстүрлі оқытумен шектеліп қалмай, мұғалім әрқашан ізденісте болып, өзіне және шәкірттеріне тиімді жақтарын қарастырып отыруы тиіс. «Сабақ – оқытушының педагогикалық мәдениетінің айнасы», деп А.Сухомлинский айтқандай, осы жеті модульдің ішінде өзімнің пәніме тиімдісі, жарыққа шығарары, баланың қызығушылығын оятары, білімін жетілдірері қайсы екен деп көп ойланғаным рас. Саралай келе әр сабақта бірнеше модульді бірден қолдануға болатынын анықтадым.

Биология пәнін оқушыларға оқытып үйретуде мұғалім үнемі өзінің ой-өрісін кеңейтуге, білімін қосуға тиіс және оқытудың жаңа технологияларын меңгеруі қажет.

Мектеп оқушыларының танымдық белсенділігі мен іздемпаныздығын қалыптастыру мәселелерінде белгілі ғалым. Оқу сапасын арттыру күнделікті сабақта жңа технологияларды пайдаланамын.Осы негізде биология пәнін оқытуда «сыни тұрғыдан ойлау» жобасы стратегияларын қолдану тиімді деп санаймын. Сыни ойлау дегеніміз – оқушынаң қоршаған әнортаға ақпарат әлеміне, өзінің іс –әрекетіне сын тұрғысынан қарауын жетілдіру деген сөз.

«Сыни тұрғыдан ойлау» жобасының стратегияларын пайдалану өз сабағымда тиімділігі сол, оқушылар бұдан өздерін бақылап, талдау жасап үйренеді. Білімді өз еңбектері арқылы ой елегінен өткізе отырып алады.

Сын тұрғысынан ойлауды оқушыларға үйрету мына төменгі шаралар орындауы шарт:

1) Сын тұрғысынан ойлауды тудыру үшін уақыт керек;
2) Оқушылардың ойын ашық еркін айтуға , ойланып-толғануға рұқсат беру;
3) Түрлі көзқарастар мен пікірлерді қабылдау;
4) Оқып үйрену барысында оқушылардың белсенді әрекеттерін жетістіктерін қолдау;
5) Оқушыларды әр түрлі жағдайларға түсінистікпен қарауды үйрету

Мен сабақта қолданған сын тұрғысынан ойлаудың әдіс-тәсілдері мынадай:

1. Сабақта оқушыларға сабақты бастамас бұрын топтағы оқушыларға **«Миға шабуыл»** тапсырмасында Өсімдіктің көбею мүшелерін атаңдар деген сұрақты оқушылар қиындықсыз жауапты береді.Бұл сұрақты қойған себебім,оқушылар өсімдіктің көбею мүшелерінің ерекшеліктерінен не білетінін және кейінгі сабақтарда неге назар аудару керек екенін анықтау.

2. Кластер (топтастыру)Стратегиясының мәні оқу материалын график түрінде жүйелеу,яғни мәтіннің маңызды бөлігін бөліп,график түрінде белгілі бір тәртіппен шоқ тәрізді орналастыру.Мүмкіндігінше, кластерді әрбір сабаққа қолданамын.

3. Блум таксононмиясы түріндегі 7 сыныпта өткен «Жасушалық биология, су және органикалық заттар» атты бөлімінде оқушыларды: білу, түсіну, қолдану, талдау, жинақтау,бағалауға сәйкес тапсырмаларды орындады.

1. Білу

Терминдер: Жасуша. Ұлпа. Вакуоль. Цитоплазма. Май

Сандар нені білдіреді:15-20%, 0,6%,19%,60-65%,8%

Осы тапсырмалар бойынша не білетінін айтады.

2. Түсіну

Берілген сөйлемді толықтыру

1.....- АТФ синтезі жүретін органоид

3. Қодану

Органикалық заттар .1.Нәруыз, 2.Көмірсулар,3.Майлар,4.Дәрумендер

Бейорганикалық заттар. 1Су,2.Минералды тұздар

Органикалық және бейорганикалық заттар суреттермен жұмыс

4. Талдау

1.Макроэлементтер қызметі 2. Микроэлементтер қызметі

Қайсысы қандай қызмет атқаратынын анықтау

5. Жинақтау. Тест жұмысы

6. Бағалау.Қазіргі кездегі тағамдық заттардың сапасын бағалау

Блум таксаномиясы негізіндегі жүйе оқушылардың өз беттерімен зерттеу,іздену қорытынды жасау іс-әрекеттеріне түрткі жасай отырып,олардың дарын,қабілеттерінің жетілуіне ықпалетеді. Білімді оқушылар өз іс-әркеттерімен алу жүзеге асады.

4. Дұрыс және бұрыс стратегиясында 7 сыныпта өткізілген «Жануарлардың қозғалыс мүшелері »тақырыбындағы сабақта дұрыс және қате берілген сөйлемдерді анықтады. Осы тапсырмада оқушылар берілген ұпай бойынша өзін-өзі бағалады.Өзін-өзі бағалағанда оқушы жауапкершілікті сезінді.

5. «Алты қалпақ »әдісі

1. Ақ қалпақ .«Қан айналым » тақырыбында ақпарат жинап,талқылау.

2. Қара қалпақ.Көмірқышқыл газының жағымсыз жақтары. Көмірқышқыл газының адамға келтіретін зиянды жақтары на түсінік береді.

3. Қызыл қалпақ.Жағдаятты шешу.«Шылым шегудің зияндығы туралы»

4. Сары қалпақ оттектің жағымды жақтары. Оттектің адамға пайдасы жөнінде айтады.

5. Жасыл қалпақ..Егер мен кардиолог болсам, ...» тақырыбында эссе жазу

6. Көк қалпақ.Басқару,бағалау.Екі жұлдыз, бір тілек айтады.

«Алты қалпақ »әдісі арқылы алынған ақпараттың бүгінгі күнгі маңызын анықтап,ой түйеді.Оқушылардың ойлау қабілетін дамытады.

6.Түймедақ сұрақтары

1. Қарапайым сұрақ

Көбею дегеніміз не?

2. Нақты сұрақ

Жүректің қызметі қандай?

3. Ойландыратын сұрақ

Шылым шегетін адамдарда өкпе көпіршіктері тозады, оны қалай жаңартады және қалай?

4. Шығармашылық сұрақ

Тыныс алу мүшелері мен қан айналым мүшелері арасында қандай байланыс бар?

7. Инсерт (түртіп алу) жүйесінде оқу материалы дайын күйінде беріледі, мәтінді оқып отырып оның бір жақ шетіне немесе кесте түрінде жазылады: «не білемін? не білгім келеді? не білдім?» Сабақ басында кестенің бірінші бөлігі толтырылады, оқушылар бүгінгі берілген мәселе бойынша не білетіндерін жазады. Екінші бөлігіне не білгілері келетіні сұраққа жауап алғылары келетінін білдіреді. Сабақ соңында үшінші бөлігіне не білгендері жөнінде қорытынды жасайды.

8. Джигсо – ұжымдық оқыту әдісі. Жалпы мәселені алдымен жұпта, сосын ұжымда талқылау. Бұл жағдайда әрбір оқушы бір сәт өзін мұғалім ретінде сезінеді, оқуға деген жауапкершілігі артады. Әдісті қолдану төмендегіше ұйымдастырылады. Алдымен ұжым 4 адамнан тұратын топтарға бөлінеді. Бұл "жанұя" топтар деп аталады. Содан кейін 1, 2, 3, 4-ке санау арқылы 1-лер бөлек, 2, 3, 4 өз алдына "жұмыс" тобын құрайды. Оқуға ұсынылатын «Тірі организмдердің қозғалу себептері» тақырыбы талқыланған соң осы мәтінді түсіну қажет екендігі ескертіледі. 4 бөлікке бөлінген мәтіннің 1. Таксистер 2.Тропизмдер 3..Настия 4.Нутация -бөлігін 1-лер, 2-бөлігін 2 санын алғандар, 3, 4 нөмірлі топтарға оқуға тапсырылады. Жұмысты бастамас бұрын оқушыларға "жұмыс тобында" мәтіннің тиісті бөлігін жақсы меңгеру қажеттілігін, өйткені сол бөлікті "жанұя топ" оқушыларына түсіндіруге жауапты екенін, мәтінді тұтас түсіну әр оқушының ыждағаттылығына байланысты екенін түсіндіру қажет. Келесі кезекте ұжым мүшелері бастапқы топтарымен қайта табысып, өздерінің үйреніп келген бөліктеріндегі мазмұнды ортаға салады. Осылайша ұжым мүшелері бірін-бірі оқытуға, сол арқылы ойлауға үйренеді. Джигсо стратегиясы мазмұнды жоғары табыспен меңгеру, оқығанды есте сақтау үшін өте тиімді. Оқушының оқуға деген қызығушылығы артады, ұжымда жақсы қарым-қатынас қалыптасады, саналы тәртіп орнайды.

9. **Эссе.** Оқушыларға «Азық-түліктердегі көмірсулардың, нәруыздардың және майлардың маңызы», «Өсімдіктердің адам өміріне пайдасы», «Гүлді өсімдіктер» «Тірі организмдердегі тыныс алудың маңызы» тақырыптарында үйге эссе жазып келуге тапсырма беруге болады.

Мысалы: **«Миға шабуыл»** әдісі арқылы –

1. Адам генетикасын зерттеуде гибридиологиялық әдісті қолдануға болама? Неліктен?
2. Денсаулық сақтаудағы генетикалық зерттеулердің маңызы неде?
3. Генеалогия, генеалогиялық шежіре дегеніміз?

Оқулықпен жұмыс:

«Көршіңмен бөліс» әдісі /жұптық жұмыс/ /оқушылардың өз ойын ауызша білдіруіне үйретеді, берілген тақырып бойынша білімдерін ортаға салады/ -Оқулықпен жұмыстана отырып мәтінді меңгереді -Жұпта бір-бірімен бөлісіп, ойларын толықтырады

1 жұп: Генеологиялық әдіс

2 жұп: Цитогенетикалық әдіс

3 жұп: Егіздік әдіс

4 жұп: Иммуногенетикалық әдіс

5 жұп: Биологиялық әдіс

6 жұп: Популяциялық-статистикалық әдіс.

«Графикалық диктант» әдісі арқылы оқушыларға жеті сұрақтан құралған диктант алынады.

Дұрыс жауапты (+), дұрыс емес сұрақты (-) белгісімен белглейді.

1 …2.....3.....4.....5.....6.....7.....8

1) XX ғ басында адамның генетикалық коды шешілді.

2) Адамның тұқымқулаушылық зерттеу әдістері 4 бөліктен тұрады. 3

3) Цитогенетикалық әдісті пайдаланып, тұңғыш рет 1956 ж Дж. Тийо мен А. Леван адамның дене жасшаларында 22 жұп аутосомалар және бір жұп жыныстық хросомалар бар екенін анықтады.

4) Егіздердің 3 түрі болады.

5) Гемофилия ауру тұқым қуламайтын ауру.

6) Егіздік белгі тұқым қулайды.

7) ДНҚ- талдау жасау цитогенетикалық әдіске жатады.

8) Бір жұмыртқа жасушасының бір сперматозоидпен ұрықтануынан екі эмбрионның дамуы.

Жоғарыда көрсетілген әдістерді қолдану арқылы оқушылардың белгілі бір нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Белсенді оқытуды жүргізу арқылы оқушылардың тек коммуникативті дағдыларын дамытумен шектелмец , шығармашылық қабілетінде арттыруға назар аудару керек. Яғни мұғалім, оқушының пәндік білімін арттырумен шектелемей,

оқушының тұлғалық ұабілеттерінде арттыруға назар аудару керек.Сабақтың тағырыбына байланысты шығармашылыққа бағытталған тапсырмалар мен жұмыстардың келесі түрлерін қолдануға болады. «Сурет салу», «Суретті көшіру», «Сызбанұсқа жасау», «Сызбанұсқа жасау», «Әңгіме немесе ертегі құрастыру», «Өлең шығару» және т.б. Мысалы, сынып «Дарвиннің эволюциялық теориясын»өтіп жатса, онда оқушыларға адам эволюциясының жүруіне сурет салдыруға болады. «Адам ағзалары» тақырыбында оқушыларға ермексаздан «ішкі ағзалардың минин макеттерін» жасатуға болады. Яғни, мұғалім оқушыны бағалау барысында оның академиялық жетістіктерімен шектелмей, шығармашылығында ескеру керек.Бірақ шығармашылық дағдыға көңіл бөлу, академиялық білімді елемеу керек деген сөз емес.Оқушының пән бойынша құзіреттелігін дамыту функционалды сауатты адам болуына әсер етеді.

Сабақта осындай әдіс-тәсілдерді қолдану оқушының ой-өрісін дамытып, жан-жақты, терең білім алуына, жағдай жасап қана қоймай, оқушы бірде басқаға көмектессе, бірде басқаның көмегін өзі алады. Сын тұрғыдан ойлауда көбінесе өз ойын ашық айтады, сын көзбен қарайды,пікірін дәлелдейді,жан дүниесін өзгертеді,ойлауды дамытады,қызығушылығын арттырады, оқушы кез-келген сабақты меңгереді,өзін-өзі тәрбиелейді.Оқу білімді өз ізденісімен, өз білімділігімен алады, іскерлік дағдылары қалыптасады. Әрбір технология жаңа әдіс-тәсілдермен ерекшеленеді. Осы тәсілдерді мұғалім іздену арқылы жетілдіре түседі. Қызықты сабақ болса оқушының сол пәнге қызығуы артып қоймай, мұғалім жаңалығы, ізденісі, қолданған әдісі арқылы ерекшеленіп, оқушы жүрегінен орын алады.

Жалпы сын тұрғысынан ойлайтын оқушылар белсенді болады,олар сұрақ қойып,дәлелдерді талдайды,мағынаны анықтау үшін саналы түрде стратегиялар қолданылады; олар ауызша, жазбаша,көзбен шолу дәлелдеріне сенімсіздікпен қарай отырып,ештеңеге сенбейді,мұндай адамдар жаңашыл идеялар мен келешекке ашық болады

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.

2. Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беру мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты.

3. Биология пәні бойынша оқу-әдістемелік құралдар. – Алматы, 2020.

4. Әбілдина Б.Ә., Құдайбергенова Қ.С. Қазіргі білім беру технологиялары. – Астана, 2020.

5. Қараев Ж.А. Деңгейлеп оқыту технологиясы. – Алматы, 2021.

6. Әбдиев К. Биологияны оқыту әдістемесі. – Алматы: Білім, 2020.

7. Оспанов М. Жаратылыстану пәндерін оқытудағы жаңа тәсілдер. – Астана, 2022.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНЕН БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТРЕНДТЕР

Сагимбекова Меруерт Мейрхановна
Кажыкаримова Нургул Жумахановна
Ақтоғай ауданы
«Қызыларай жалпы білім беретін мектебі КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері

Қазіргі таңда «тренд» сөзі қоғамның қай саласында болса да кеңінен қолданысқа енген жаңашылдық бағыт, өзгеріс ұғымын білдіретін әлемдік тәжірибеге негізделген тенденция. Мен бұл мақаламда білім жүйесінде қалыптасқан «трендке» айналған оқыту бағдарламалары туралы сөз қозғайтын боламын. Білім беру жүйесіне халықаралық оқыту әдістемесін тарту мен тәжірибе алмасу және білім берудің қазіргі заманғы трендтерін дамыту, жаңашылдық енгізу бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі.

Қазіргі білім беру жүйесіндегі трендтер – ол оқушылардың оқуға, сауатты болуға өз бетінше дағдылану қабілетін арттыруға мүмкіндік беретін педагогикалық әдістеменің біртұтас кешені. Аталған жүйе бойынша білім беру мүмкіндіктерін қолға алатын болсақ оқушы бойына:

- өз пікіріне сыни көзқараспен қарау;
- берілген тақырып бойынша зерттеу жүргізу;
- нақты дәлелдемелермен тұжырым жасау;
- жеке және топпен бірлесе тапсырма орындау;
- шығармашылық қабілеттерін шыңдау дағдыларын қалыптастыра аламыз.

Сабақ барысында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану – қоршаған ортаны танып білуге, қоғамның өзекті мәселелері мен жаңалықтарынан хабардар болуға және оларды тез қабылдауға мол мүмкіндік береді. Сонымен қатар, оқушының өз бетінше ізденуіне, жетістікке жетуіне және үздік оң нәтиже көрсетуіне мұғалімнің қолдауы мен бағыт-бағдары өте маңызды. Себебі шығармашыл, ізденімпаз, заманауи ұстаз ғана зияткер, бәсекеге қабілетті шәкірт тәрбиелей алады. Осы ретте білім беру жүйесі ұстаздардың әрдайым ізденісте, цифрлық технологиямен сауаттанған, заман талабына сай болуын талап етеді.

Қазіргі білім беру жүйесіне халықаралық озық трендтерді тартудың негізгі мақсаты – оқыту жүйесін ізгілендіруі және жаһандық өзгерістерге бейімдеу, сонымен қатар елге қызмет ететін білімді де тәрбиелі және ең бастысы жан-жақты дамыған тұлға қалыптастыру. Аталған технология бойынша оқытудың әдістері өте көп. Оны орынды қолдана білу оқушыны жан-жақты зерттеуге, дамытуға мүмкіндік береді.

Заманауи білім берудің трендінің бірі - Smart-оқыту. Бұл дегеніміз - оқыту процесінде цифрлық-ақпараттық технологияның әлеуетін пайдалану. Smart-оқыту аты айтып тұрғандай 5 бағытты нәтиже алуды көздейді:

S – Self Directed (өзін-өзі оқытуға бағдарланған)

M - Motived – (белсенді танымдық іс-әрекетті негіздейді)

A – Adaptive – (білім беру субъектісіне бейімделген)

R – Resourse Free – (білім беру ресурстарына еркін қолжетімділігі бар)

T – Technology Embedded – (технологиялармен қамтамасыз етіледі).

Оқытудың бұл түрінің ерекшелігі «ақылды» технологиялар арқылы электронды түрде кез-келген ғаламтор желісі қолжетімді болған жағдайда қашықтықтан оқытуға мүмкіндік береді. Сабақ барысында цифрлық технологияларды қолдану арқылы оқыту қазіргі қоғамның мүмкіндіктеріне сәйкес білімнің жоғарғы деңгейімен қамтамасыз ете отырып, оқушының құбылмалы қоғам жағдайына бейімделуіне, оқулықтан тыс ақпараттармен қанығa отырып, өз бетінше ізденуіне мүмкіндік береді.

Қазақ тілі сабағында Smart-технология арқылы білім беру оқушының сөйлеу әрекеттерінің тілдік дағдыларын (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) жетілдіріп, өзіндік пікірін ойын көпшілік алдында ашық айтуға, нақты дәлелдер арқылы сөйлеуге қалыптастырады.

Мен қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі ретінде өз сабағымда пайдаланатын Smart-оқытудың әдістерімен бөлісемін:

1.Kahoot қосымшасы. Бұл қосымша көмегімен оқылым, тыңдалым дағыдыларын қалыптастыру мақсатында тест тапсырмаларын алып, сайыстар ұйымдастыруға болады. Бағдарламамен жұмыс жасау барысында интерактивті тақта және ұялы телефондарды пайдаланады. Kahoot-те тапсырмаларға суреттер мен видеоүзінділер қосуға болады. Алдын ала жасалған тапсырмалардың сілтемесін оқушыларға бөлісу арқылы ойынға қосамыз. Аталған қосымшаны қазақ әдебиеті сабағында үйге берілген тапсырманы тексеруге немесе жаңа сабақты меңгертуге қолдануға болады. Мысалы 5-сынып оқушыларына Ы. Алтынсариннің әңгімелерін өту барысында Kahoot қосымшасы арқылы викториналық сұрақтар құрастыруға болады:

1. Ыбырайдың әкесінің аты кім?

2. Ыбырай Алтынсариннің шын есімі кім?

3. Сейітқұл кезіп жүріп қай өзеннің бойына тоқтайды?

4. Арпа, бидай егетін алқапты қалай атайды? т.б. сұрақтарды қосымшаға орналастыру арқылы сабақты қорытындылап сайыс өткізуге болады. Бағдарлама жауаптарды қабылдап, дұрыс жауаптар арасынан жеңімпазды өзі анықтайды. Кесте бойынша кім неше жауапқа дұрыс жауап берді қорытындысы экран бетіне шығып тұрады. Бұл оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарын арттырып, есте сақтау қабілеттерін шыңдап, жылдамдыққа және тапқырлыққа баулиды.

2.Wordwall интерактивті тапсырма құру сервис. Сабақты қызықты етіп ұйымдастыруға, жаңа тақырыпты жеңіл жылдам түсінуге, бекіту, қорытындылау, талдауға негізделген мүмкіншіліктері шектеусіз білім берудің әдістемелік базасы деуге болады. Бұл сервисте кездейсоқ таңдау арқылы сабаққа жауап беретін оқушыларды таңдауға болады. Арнайы шаблондар арқылы сынып оқушыларының есімдерін тізіп жазып, түймешені басқанда айналма арқылы оқушының есімін таңдап береді. Таңдалған оқушы сұраққа жауап береді. Бір оқушы бір рет қана таңдалады. Жоғарыда атап өткенімдей Wordwall сервисінің мүмкіндіктері өте көп.

5- сынып оқушыларына қазақ тілі пәнінен Сапалық және қатыстық сын есімдерді меңгерту барысында «Адасқан әріптер» бөлігі бойынша сын есімдерді жасырамыз. Мысалы суретте көріп тұрғандай ш,е, е, к, р, н, і әріптері, бұл әріптерді астыңғы жағына рет-ретімен орналастырғанда «еріншек» сөзі шығады және осы жерден оның сапалық немесе қатыстық сын есім екенін табу тапсырылады

3. LearningApps сервисі. Бұл қосымшаның да қолдануға арналған мүмкіндіктері өте көп. Сервиске видеоүзінділерді, суреттерді жүктеуге болады. Сөйлеу әрекетінің тілдік дағдылары бойынша тақырыпқа қатысты тапсырмаларды орналастырып, сабақты қызықты ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мысалы, Т. Нұрмағанбетовтің «Анасын сағынған бала» әңгімесінен үзінділер мазмұнын меңгертуге арналған тапсырмалар үлгісін ұсынайын. Бағдарламада «Бәйге» бөлігіне сұрақтар мен тапсырмалар орналастырамыз. Ойынға екі оқушы қатысып сұрақтарға жауап береді. Сұраққа ең көп дұрыс жауап берген оқушының аты бәйге сызығына бірінші жетіп жеңімпаз анықталады.

Жоғарыда көрсетілген бағдарламалардың барлығы ғаламтор қолжетімді орындарда жүзеге асады. Бұл жаңа технологиялар мұғалімнің сабақты қызықты ұйымдастыруына көмегін тигізіп, оқушылардың қабілеттерін шыңдауға мүмкіндік береді. Заманауи трендтерді оқытуда қолдану мұғалімнің де үнемі ізденісте болып, өз- өзін жетілдіріп, дамытып отыруын талап етеді. Бұл дегеніміз бүгінгі жаһандану дәуірінде адамзат баласының жасына, мамандығына қарамастан үнемі білімін жетілдіріп отырып, заман ағымына ілесе дамып отыруы. Негізгі мақсат мектеп қабырғасынан зияткер, бәсекелеге қабілетті, физикалық және психологиялық тұрғыдан тұрақты дамыған, өз ойын ашық айта алатын, елін, жерін сүйетін «толық адам» феноменіндегі тұлғаны қалыптастыру. Кез-келген пән мұғалімінің осы мақсатқа қол жеткізу жолындағы пәндік әдістемесі әртүрлі болады. Бұл кез келген мақсатқа қол жеткізу үшін қолданған әдісіміздің тиімділігі маңызды екенін білдіреді.

XXI ғасыр - жаңа технологиялар ғасыры. Сондықтан білім беру үрдісінде жаңа технологияларды тиімді қолдану заман талабына айналды. Біз сандық технология жаңалықтарын жатырқамай қабылдап, тұрмысымызға енгіздік. Демек, заман сұранысын қанағаттандырып, талапқа сай саналы әрекетке көштік. Технология тетіктері адамға жаңаша мүмкіндіктер сыйлады.

Бір мезетте төрткүл дүниенің жаңалығына куә болып, ақпараттар толқынымен танысу мүмкіндігіне қол жеткіздік.

Әдебиеттер:

1. Ф. Ш. Оразбаева. Тілдік қарым-қатынас: теориясы мен әдістемесі.
2. Ж. Дәулетбекова. Қазақ тілін оқытудың инновациялық технологиялары.

ЖҰППЕН ЖҰМЫС-БЕЛСЕНДІ САБАҚ КЕПІЛІ: LESSON STUDY ТӘЖІРИБЕСІНЕН

Садвакасова Корлан Кураловна, химия пәнінің мұғалімі
Кордабаева Айнур Атаковна, биология пәнінің мұғалімі
«Мағжан Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ, Қарағанды қ.

Заманауи педагогикада мұғалімнің басты рөлі – ақпарат беруші емес, оқу үдерісін ұйымдастырушы және бағыттаушы. Осы тұрғыда оқушы белсенділігін арттыратын, ынтымақтастықта оқытуды жүзеге асыратын тәсілдердің маңызы зор.

Соңғы жылдары халықаралық білім беру тәжірибесінде кеңінен қолданылып жүрген тиімді әдістердің бірі – Lesson Study [1:15]. Бұл тәсіл мұғалімдердің бірлескен кәсіби зерттеуіне негізделіп, сабақты жоспарлау, өткізу, бақылау және талдау арқылы оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Теориялық негіздерге сүйене отырып, біз өз тәжірибемізде мынадай негізгі зерттеу сұрағына жауап іздедік:

«Жұптық жұмыс жүйелі ұйымдастырылған жағдайда, ол 8 Б сынып оқушыларының оқу белсенділігі мен пәнге қызығушылығын қаншалықты арттыра алады?»

Сонымен қатар келесі қосымша сұрақтар қарастырылды:

- Жұптық жұмыс әлсіз оқушылардың қатысуына қалай әсер етеді?
- Сараланған тапсырмалар оқушы ынтымақтастығын күшейте ме?
- Жұптық талқылау ғылыми тілдің қолданылуына ықпал ете ме?

Осы сұрақтарға жауап табу мақсатында химия және биология пәндері бойынша зерттеу сабақтары ұйымдастырылып, Lesson Study циклі жүзеге асырылды. Зерттеу барысында оқушылардың әрекеті жүйелі бақылауға алынып, сапалық және сандық деректер жиналды.

Осыған байланысты 8 «Б» сыныбында «Жұппен жұмыс – белсенді сабақ кепілі» тақырыбында зерттеу сабағы ұйымдастырылып, химия және биология пәндері аясында Lesson Study циклі жүзеге асырылды.

Зерттеудің мақсаты: Жұптық жұмыс әдісі арқылы оқушылардың:

- оқу белсенділігін,
- пәнге қызығушылығын,
- өзара ынтымақтастығын,
- білім сапасын арттыру мүмкіндіктерін анықтау.

Міндеттері:

- жұптық жұмыстың тиімді стратегияларын сабаққа енгізу;
- сараланған тапсырмалар арқылы әр оқушының қатысуын қамтамасыз ету;
- оқушы әрекетін бақылап, деректер жинау;
- нәтижелерге талдау жасап, сабақты жетілдіру жолдарын белгілеу.

Фокус ретінде 8 «Б» сыныбы алынды. Сыныпта оқу деңгейлері әртүрлі оқушылар болғандықтан, жұптық және сараланған тапсырмалар қолдану өзекті деп танылды.

Химия пәнінен бірнеше зерттеу сабақтары өткізілді. Оқушылар жұппен тәжірибе жасап, бақылау жүргізді, қорытынды жасады, нәтижелерін кестеге түсіріп, бір-бірімен талқылады. Сондай ақ, жұптық жұмыс барысында оқушылар тәжірибені бірге орындап, міндеттерді бөлісті және бір-біріне түсіндірді, қорытындыны бірге қорғады. Бұл тәсіл әсіресе тұйық және үлгерімі төмен оқушылардың жұмысқа белсенді араласуына мүмкіндік берді.

Биология пәні бойынша бірнеше тақырыпта зерттеу сабағы өтті. Сабақта модельдермен жұмыс, сәйкестендіру тапсырмалары, жұптық зерттеу, сараланған карточкалар қолданылды.

Бақылау нәтижелері бойынша сабақ барысында мынадай оң өзгерістер анықталды:

- оқушылардың 80–90%-ы тапсырмаға белсенді қатысты;
- жұптық талқылау кезінде сөйлеу белсенділігі артты;
- әлсіз оқушылар сенімді бола бастады;

- өзара көмектесу дағдысы қалыптасты;
- пәнге қызығушылық күшейді;

Зерттеу сабақтары барысында биология және химия пәндерінде оқушылардың пәнге деген ішкі қызығушылығының артқаны анық байқалды. Әсіресе, тәжірибелік және зертханалық жұмыс элементтері енгізілген сәттерде оқушылардың танымдық белсенділігі айтарлықтай жоғарылады.

Химия сабағында кейбір оқушылар:

- ерігіштік жылдамдығын өздігінен салыстыруға талпынды;
- судың температурасын өзгерткенде не болатынын сұрады;
- «Неге кей заттар мүлде ерімейді?» деген қосымша сұрақтар қойды;
- нәтижені тек кестеге түсіріп қана қоймай, себеп-салдарын түсіндіруге тырысты.

Жұптық талқылау кезінде оқушылар бір-бірінің болжамдарын тексеріп, тәжірибе нәтижесін дәлелдеуге ұмтылды. Бұл – олардың жай орындаушы емес, зерттеуші рөліне көшкенін көрсетті [2:34].

Биология пәнінде оқушылар:

- қаңқа бөліктерін тек атап қана қоймай, олардың қозғалыстағы рөлін талқылады;
- спортпен байланысты мысалдар келтірді;
- жарақат алу жағдайларын өмірмен байланыстырды;
- өз дене бітімін талдап, омыртқа қисаюының алдын алу туралы пікір алмасты.

Жұптық жұмыс барысында әлсіз оқушылар да модельді ұстап көрсету, сәйкестендіру, түсіндіру арқылы белсенділік танытты. Бірнеше оқушы сабақтан кейін қосымша сұрақтар қойып, адам ағзасының басқа жүйелері туралы қызығушылық білдірді.

Зерттеу барысында мынадай маңызды ерекшеліктер анықталды:

- жұптық талқылауда ғылыми терминдерді қолдану жиілей түсті;
- оқушылар «Неге?», «Қалай?» деген сұрақтарды көбірек қоя бастады;
- бұрын үндемейтін оқушылар пікір айтуға талпынды;
- пәнге эмоционалдық қатынас күшейді (қызығушылық, таңдану, талқылау) [3:114].

Кері байланыста оқушылар:«Жұппен жұмыс қызық», «Түсінбегенімді досым түсіндірді», «Тәжірибе жасаған ұнады», деген пікірлер білдірді.

Бұл жұптық жұмыстың мотивацияға тікелей әсер ететінін көрсетті.

Зерттеу барысында сауалнама алынып және салыстырмалы талдау жасалынып , төмендегі деректер анықталды:

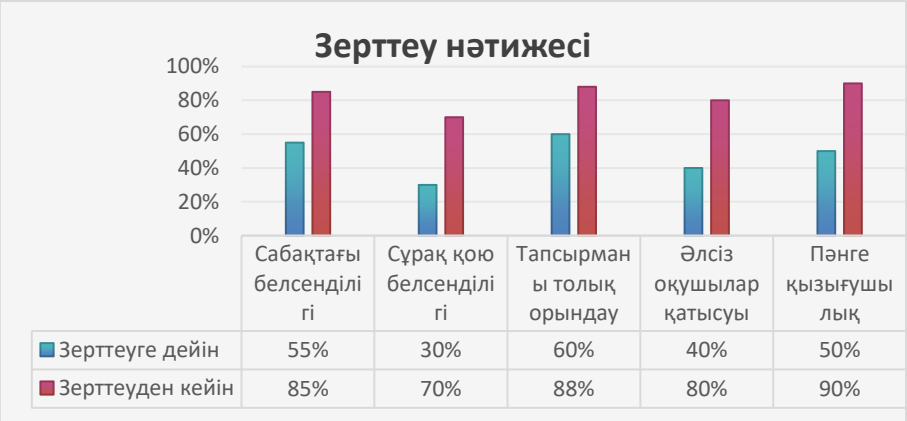

	Сабақтағы белсенділігі	Сұрақ қою белсенділігі	Тапсырманы толық орындау	Әлсіз оқушылар қатысуы	Пәнге қызығушылық
Зерттеуге дейін	55%	30%	60%	40%	50%
Зерттеуден кейін	85%	70%	88%	80%	90%

Зерттеу барысында кейбір мынадай мәселелер де байқалды:

- кей жұптарда бір оқушының басымдық танытуы;
- уақытты дұрыс жоспарламау;
- кей тапсырмалардың күрделілік деңгейінің сәйкес келмеуі.

Сол себепті келесіде сабақты жетілдіру мақсатында мындай ұсыныстар қабылданды:

- уақыт лимитін белгілеу;
- бағалау критерийлерін нақтылау;

- барлық оқушының қатысуын қадағалау ұсынылды.

Зерттеу нәтижесі Lesson Study-дің артықшылықтарын нақты дәлелдеді:

- мұғалімдердің кәсіби ынтымақтастығы артты;
- сабақ сапасы жүйелі жақсарды;
- оқушыға бағытталған оқыту жүзеге асты;
- дерекке негізделген шешім қабылдау қалыптасты;
- білім сапасы мен белсенділік жоғарылады.

Ең бастысы – оқушы пассив тыңдаушыдан белсенді қатысушыға айналды.

Қорытынды. Жұптық жұмыс – оқушы белсенділігін арттыратын, ынтымақтастыққа тәрбиелейтін, білімді терең меңгертетін тиімді әдіс. Lesson Study аясында жүйелі ұйымдастырылған зерттеу сабақтары оқыту үдерісін сапалы жаңа деңгейге көтереді [1: 17].

8 «Б» сыныбында өткізілген химия және биология сабақтары көрсеткендей, жұппен жұмыс оқушылардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың оқу нәтижесіне де оң әсер етеді.

Сондықтан Lesson Study тәжірибесін мектеп тәжірибесіне тұрақты енгізу – сапалы білімнің сенімді кепілі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2022. Назарбаев Зияткерлік мектептері. Lesson Study бойынша әдістемелік нұсқаулық. – Астана, 2016.

2. Құдайбергенова К. Құзырлылыққа бағытталған білім беру. – Алматы: Білім, 2014. – 256 б.

3. Lesson Study: Практика улучшения обучения / под ред. П. Дадли. – М.: Просвещение, 2016. – 192 с

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТИІМДІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕЛЕР

Садыканова Бикеш Жекенқызы биология пәнінің мұғалімі,
«Абай атындағы №2 мектеп-лицейі» КММ Балқаш қаласы

«Мұғалім көп әдісті білуге тырысуы керек.
Оны өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе
есебінде қолдануы керек».
Ахмет Байтұрсынов

Қазіргі жаһандану жағдайында білім беру жүйесіне қойылатын талаптар түбегейлі өзгеруде. Мектеп түлегі тек теориялық біліммен шектелмей, оны өмірлік жағдаяттарда қолдана алатын, сыни ойлайтын, дербес шешім қабылдайтын тұлға болуы тиіс. Осы тұрғыдан алғанда білім сапасын арттыру – білім беру саясатының басты бағыттарының бірі.

Білім сапасы – көпқырлы ұғым. Ол оқу мазмұнының сапасын, оқыту әдістерінің тиімділігін, оқу нәтижелерінің деңгейін және білім алушы тұлғасының даму дәрежесін қамтиды. Сондықтан білім сапасын арттыру бір ғана көрсеткішпен өлшенбейді, ол жүйелі педагогикалық жұмыстың нәтижесінде қалыптасады.

Сапалы білім беру дегеніміз – ғылымға негізделген жүйелі бағдарлама бойынша теориялық біліммен практикалық іске, еңбекке баулу дүниетанымын кеңейту. Баланың бойындағы бар қабілетін кемеліне келтіріп жетілдіру болып табылады.

Сапалы білім беру – оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз үрдісі. Қазіргі кезде білім берудегі мақсат жан - жақты білімді, өмір сүруге бейім өзіндік ой - тағлымы бар адамгершілігі жоғары қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру.

Қазіргі таңдағы оқытудың әдіс - тәсілдері өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңартылып, жаңаша ой - пікір пайда болды. Осыған байланысты мұғалімдер алдында оқытудың әдіс - тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр. Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты - білім мазмұнының жаңаруымен қатар, оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді.

Білімнің сапасын көтерудің қазіргі таңда жолдары көп. Ең бастысы білімді де білікті, ұшқыр ойлы шығармашылық қабілеті мол ұстаздың шәкіртімен бірлесе еңбек етуі. Ұлы педагог Ы.Алтынсарин «Оқытушы бағалағанда олардың іске қатысы жоқ сөздеріне қарап емес, олардың егістерінің бетіне шыққан жемістеріне, яғни оқушыларына қарай бағалау керек»,- деп айтқандай, оқушы жетістігін нақты бағалау мәселесі – білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелердің бірі.

Оқушыға бағытталған оқыту:

Оқушыға бағытталған тәсіл білім алушының жеке ерекшеліктерін, қызығушылықтарын және оқу қарқынын ескеруге негізделеді. Мұндай ортада оқушы өз оқуына жауапкершілікпен қарап, танымдық белсенділігі артады. Мұғалім бағыт беруші және қолдаушы рөлін атқарады. Бұл тәсіл оқушылардың дербестігін дамытып қана қоймай, олардың өз мүмкіндіктерін тануына жол ашады. Нәтижесінде оқу үдерісі тұлғалық маңызға ие болады.

Білім сапасын арттыруға бағытталған педагогикалық технологиялар – оқу үдерісін тиімді ұйымдастырып, оқушының білімді саналы меңгеруіне, дағдыларын дамытуға көмектесетін әдіс - тәсілдер жүйесі.

Белсенді оқыту әдістері

Белсенді оқыту – оқушыны оқу әрекетіне тартатын әдістер жүйесі. Оған пікірталас, топтық жұмыс, жобалық тапсырмалар, зерттеу жұмыстары, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) қолдану жатады. Бұл әдістер оқушыны ақпаратты жай қабылдаушы емес, оны талдаушы, зерттеуші деңгейіне көтереді. Белсенді оқыту оқушылардың қарым - қатынас дағдыларын дамытып, бірлескен оқу мәдениетін қалыптастырады. Балалардың білім сапасын арттыруда мұғалім бала дамуының мынадай негізгі белгілерін: дербестігін, проблемалық ситуация, шығармашылық таным әрекетін, диалектикалық ойлауы т.б. қадағалап, балалар мен жеке, дара жұмыстар жүргізеді. Балаларға білім беруде барынша жоғары жетістіктерге қол жеткізу үшін қолайлы орта жасауға тырысамын. Күнделікті сабақ жоспарын құруда оқу мақсатын басшылыққа алып, сабақ мақсатын да нақты саралаймын. Мысалы, барлық оқушылар; оқушылардың көпшілігі; кейбір оқушылар. Бірақ бала кім қандай деңгейде екенін білмеуі керек. Ендігі кезекте тапсырмалар дайындаймын. Қалай? Барлық балаларға арналған тапсырмалар оңай, тапсырмаларды сыныптағы барлық оқушылар орындайды. Ал оқушылардың көбісіне берілетін тапсырмалар сәл күрделірек, еді кейбір оқушылардың тапсырмасы одан да күрделірек болады. Сыныптағы кейбір балалар талантты, дарынды. Ол оқушыларға шығармашылық тапсырмалар, жоба жасау тапсырмалары, жасанды интеллект арқылы видео жасау беремін. Бұл жерде тапсырмаларды саралауда оқушылардың жас ерекшелігін ескеремін, яғни оқушылардың жекелеген танымдық дамуын зерттеп аламын. Танымдық даму дегеніміз - баланың оқуға деген қабілеттілігі, зейіні, сөз сөйлеу дағдылары, ойлауы, жадысы, пайымдауы, шығармашылығы. Міне, осы жайттарды ескере отырып, сыни ойлай алатын тапсырмалар дайындаймын. Енді тапсырмаларды оқушыларға қалай береміз? Осы кезде тиімді әдістер ауадай қажет. Ол әдістерді таңдау мұғалім шеберлігіне байланысты. Саралаудың мәні мынада: бір сыныпта, бір бағдарламамен және бір оқулықпен оқи отырып, оқушылар оқу материалын әр түрлі игереді. Бұл жерде анықтаушы ретінде міндетті дайындық деңгейін атауға болады. Оның жетістіктері материалды игеру бойынша қажетті шағын талаптарды оқушының орындағанының айғағы болып табылады. Осының негізінде материалды игерудің жоғары деңгейі қалыптасады. Жасөспірімдер қисынды ойлай алады, өзіндік талдауды біледі, теориялық жағынан ой саптай алады. Шығармашылық деңгейде

жұмыс істейтін оқушылар үшін талдауға, салыстыруға қатысты, дәлелдеуді, мәндісін бөліп алуды және бағалауды қажет ететін тапсырмалар беруге болады. Материалды игеру деңгейін, оны оқу жылдамдығын, бақылау тәсілдерін таңдауға оқушыларға ерік бере отырып, тек қарқынды, мақсатты еңбек арқылы ғана еркін бола аламыз, өз білім, білік дағдыларын тексеруге мүмкіндік береді. Сараланған тапсырмалармен жұмыс істегенде көкейтесті, жақын даму аймақтарын есепке алу маңызды. Ол үшін жұмыс нәтижелеріне үнемі бақылау жасап отыру қажет. Білімнің жаңа мазмұнын жүзеге асыру үшін педагогикалық технологиялардың бірі оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту.

1. Сын тұрғысынан ойлау технологиясы. Бұл технология оқушыларды талдауға, салыстыруға, өз ойын еркін жеткізуге үйретеді. Өз пікірін дәлелдеуге дағдыландырады. Сабақта белсенділікті арттырады. Нәтижесінде оқушының ойлау қабілеті дамиды.

2. Деңгейлеп - саралап оқыту. Әр оқушының қабілетіне қарай тапсырма беруді көздейді. Әр оқушы өз деңгейінде жетістікке жетеді. Бұл үлгерімі төмен оқушыларға қолдау көрсетуге, ал қабілетті оқушыларға күрделі тапсырмалар ұсынуға мүмкіндік береді. Өз тәжірибемде сабақ барысында деңгейлеп - саралап оқыту технологиясын қолдану оқушылардың орындаған тапсырмалары олардың оқудағы жетістіктері мен кемшіліктерін анықтауға мүмкіндік беретінін түсіндім.

3. Жобалап оқыту технологиясы. Оқушыны зерттеуге, ізденуге бағыттайды. Теорияны практикамен байланыстырады. Шығармашылық қабілетті дамытады. Оқушылар өз бетімен ақпарат жинап, оны талдауды үйренеді.

4. Ақпараттық - коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану да білім сапасын арттырады. Интерактивті тақта, компьютер, интернет ресурстар сабақтың көрнекілігін арттырып, оқушының қызығушылығын оятады. Қашықтан оқуға мүмкіндік береді.

5. Ойын арқылы оқыту. Бастауыш және орта буында өте тиімді. Ойын арқылы оқыту білімді жеңіл әрі қызықты меңгеруге көмектеседі.

6. Ынтымақтастықта оқыту. Топтық, жұптық жұмыстар, бір-бірінен үйрену, қарым - қатынас дағдыларын дамытады.

7. Қалыптастырушы бағалау – оқыту үшін бағалау. Оның басты мақсаты – баға қою емес, оқушыға даму бағытын көрсету. Уақтылы берілген кері байланыс оқушының қателігін түсініп, алға жылжуына көмектеседі. Тәжірибе көрсеткендей, жүйелі кері байланыс оқу мотивациясын арттырады.

8. Блум таксономиясы тапсырмаларды күрделендіру арқылы ойлау дағдыларын дамытуды көздейді. Жоғары деңгейлі сұрақтар оқушыны талдауға, салыстыруға, бағалауға жетелейді.

Блум таксономиясы – білім сапасын арттыру құралы. Бұл таксономия оқыту мақсаттарын жүйелеуге арналған және оқушының ойлау дағдыларын кезең - кезеңімен дамытуға бағытталады.

Блум таксономиясы 6 деңгейден тұрады:

1. Білу – ақпаратты еске түсіру
2. Түсіну – ақпаратты түсіндіру
3. Қолдану – білімді тәжірибеде пайдалану
4. Талдау – ақпаратты бөліктерге ажырату
5. Жинақтау (жасау) – жаңа өнім құрастыру
6. Бағалау – пікір айту, қорытынды жасау

Бұл модель арқылы мұғалім сабақ мақсаттарын нақтылап, тапсырмаларды күрделілік деңгейіне қарай құрастырады. Нәтижесінде оқушы тек білім алып қана қоймай, оны талдап, өмірде қолдануды үйренеді.

Сондықтан Блум таксономиясы – білім сапасын арттырудың тиімді құралдарының бірі, ойлау қабілетін дамытады, сабақ мақсаттарын нақтылайды, білім сапасын арттырады.

9. Цифрлық ресурстар білім беруді қолжетімді әрі қызықты етеді. Онлайн платформалар, интерактивті тапсырмалар, бейнесабақтар оқушылардың оқу белсенділігін арттырады.

10. Кері байланыс: Оқушыларға өз жұмысын дұрыс бағалау, қателіктерін көру және жақсартуға мүмкіндік беретін тиімді кері байланыс жүйесін құру. Бұл әдіс оқушыларға өз оқу процесін бақылап, қажетті өзгерістер енгізуге мүмкіндік береді.

Бұл тәсілдер білім сапасын арттырып, оқушылардың мотивациясын күшейтуге және олардың оқу нәтижелерін жақсартуға ықпал етеді.

Білім сапасын арттыру – үздіксіз ізденісті талап ететін үдеріс. Тиімді педагогикалық тәжірибелерді жүйелі қолдану – сапалы білім кепілі. Заманауи мұғалім өзгермелі ортаға бейім болып, кәсіби дамуын жалғастыруы қажет. Педагогикалық технологияларды тиімді қолдану оқушының белсенділігін, қызығушылығын және білім сапасын арттырады. Мұғалім оқыту әдісін дұрыс таңдаса, оқу нәтижесі де жоғары болады. Педагогикалық технологияларды тиімді қолдану – білім сапасын арттырудың негізгі жолдарының бірі. Мұғалім үнемі ізденіп, заманауи әдістерді меңгерсе, оқыту нәтижесі де жоғары болады. Заманауи технология – сапалы білім кепілі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әлімов А. «Интербелсенді әдістемені ЖОО-да қолдану мәселелері» Аверин А.Н. Профессиональная подготовка кадров. – М.: «Альфа-Пресс»;

2. Бенеш Н.И., Зиновьева Н.Б., Миллер Л.И., Натарова Ю.Н., Татаурова Н.Л.

3. «Балалардың білім беру бағдарламаларының негізгі мазмұнын игеру және меңгеру сапасын бағалау және өлшеу әдістемесі», Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі, Арман-ПВ баспасы, 2021 ж.;

4. Замедлина Е.А. Управление качеством. Ростов на Дону, 2018 г.;

5. Менеджмент систем качества. Под.редакции М.Г.Круглова, 2024 г.;

6. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық. Үшінші (негізгі) деңгей, www.cpm.kz

7. «Ұжымды басқару» тәрбие жұмысын басқару және жоспарлаудың виртуалды курсы», 2022 ж.;

8. Саймон Браунхил. Сыни рефлексия жасай білу

9. Уәж және тұлға: Абрахам Маслоу – Мәскеу, Питер, 2018 ж.;

10. edu.semgu.kz/ebook/umkd/5a814c85

ОҚЫТУДЫҢ ҮШӨЛШЕМДІ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІ ТЕХНОЛОГИЯСЫ: 5-СЫНЫП ИНФОРМАТИКАСЫНДА «АҚПАРАТТЫ КОДТАУ ЖӘНЕ ШИФРЛАУ» ТАҚЫРЫБЫН ОҚЫТУ ТӘЖІРИБЕСІ

Сайлау Әділет Жүсіпбекұлы Информатика пәні мұғалімі,
«№12 жалпы білім беретін мектебі» КММ Балқаш қ.

Мақаланың тезистері

Оқытудың үшөлшемді әдістемелік жүйесі технологиясы оқу мақсаттарын нақты деңгейлерге бөліп, әрбір оқушының жеке мүмкіндігіне сәйкес білім алуына жағдай жасайды және практикалық дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Ендеше, информатика пәнінде «Ақпаратты кодтау және шифрлау» тақырыбын оқытуда оқытудың үшөлшемді әдістемелік жүйесін қолдану – оқушылардың білім сапасын арттыруға, заманауи цифрлық қоғам талаптарына бейімделуіне мүмкіндік беретін өзекті әдістемелік бағыт.

Түсінік хат

Ж.А. Қараев пен әріптестері ғылыми негіздерге сүйене отырып, тек мақсат емес, оқытудың барлық компоненттері (мақсат, мазмұн, әдістер, формалар, құралдар, меңгеру деңгейлері) бір-бірімен деңгейлік байланыста болатын әдістемелік жүйені ОҮӘЖ деп атайды. Оқу процесінің жүйелігі және оқушының белсенділігін арттыру. Деңгейлік тапсырмалар арқылы оқушылар дайын алгоритм бойынша шифрлау әрекеттерін орындап, өз шифрларын

құрастырады. Бұл олардың функционалдық сауаттылығын және ақпаратпен жұмыс істеу қабілетін дамытады. [1: 15-20].

Осы технологияны қолдану барысында мына мәселелерге назар аудару қажет:

1. Оқу материалын деңгейлік тапсырмалар арқылы жүйелі түрде беру;
2. Әр сабақта практикалық және шығармашылық тапсырмаларды қолдану;
3. Оқушылардың өз бетінше жұмыс жасауына мүмкіндік беру;
4. Топтық және жұптық жұмыс арқылы белсенділігін арттыру;
5. Оқу нәтижесін деңгейлік бағалау арқылы кері байланыс беру. [2: 92–120]

Мақсаты:

–Ақпаратты қорғау тәсілдерін қолдану арқылы логикалық ойлау және мәселені шешу дағдыларын дамыту;

–Оқытудың үшөлшемді әдістемелік жүйесі негізінде оқушыларды деңгейлік тапсырмалар арқылы ізденіске баулу және өз бетінше жұмыс істеу қабілетін қалыптастыру.

ОҮӘЖ технологиясының теориялық негіздері

ОҮӘЖ технологиясының басты теориялық идеялары:

• Мақсаттардың диагностикалығы – әр деңгей үшін күтілетін нәтиже нақты, өлшенетін түрде қойылады.

• Мазмұнның иерархиялық құрылымы – оқу материалы оқушыны төменгі деңгейден жоғары танымдық әрекетке жетелейтін жүйе ретінде беріледі.

• Оқушы әрекетінің сатылығы – оқушылық, алгоритмдік, эвристикалық және шығармашылық меңгеру деңгейлері біртіндеп игеріледі. [3: 154–180]

ОҮӘЖ технологиясының қазіргі өзектілігі және 5-сынып информатикасы

1) Мемлекеттік стандартпен үйлесімділігі. ОҮӘЖ-де «білу» деңгейіндегі минимум барлық оқушыға міндетті түрде меңгертіледі, бұл – стандарт талаптарымен тікелей байланысты.

2) Функционалдық сауаттылықты дамыту. «Ақпаратты кодтау және шифрлау» тақырыбында оқушы тек анықтаманы жаттап қоймай, ақпаратты қорғалған түрде жеткізу жолдарын түсінеді, күнделікті өмірде (логин/пароль, мессенджерлер, онлайн-ойындар) қауіпсіздік маңызын сезінеді.

3) Мұғалімнің әдістемелік еркіндігі. Дидактикалық матрица мен деңгейлік тапсырмалар құрылымы берілгенмен, нақты мазмұнын (мысалы, қандай шифрды таңдау, қандай өмірлік мысалдарды қолдану) мұғалім өзі бейімдейді. Бұл ОҮӘЖ-ді «қатаң рецепт» емес, икемді ғылыми-әдістемелік платформа етеді. [4]

5-сыныптағы «Ақпаратты кодтау және шифрлау» тақырыбын оқытуда бұл идеялар былай көрінеді: алдымен оқушы «кодтау», «шифрлау», «алфавит», «ашық кілт», «құпия кілт» сияқты негізгі ұғымдарды біледі; одан кейін дайын алгоритм бойынша мәтінді кодтауды қолданады; эвристикалық деңгейде қарапайым шифрлау схемаларын өз бетінше талдайды, салыстырады; шығармашылық деңгейде өз шифрын құрастырып, сыныптастарымен алмасып көреді.

Дидактикалық матрица және информатика сабағындағы модель

ОҮӘЖ технологиясында оқу процесінің негізгі элементтері оқу мотиві, белсенділік деңгейі, әдістер, оқу сапасы және меңгеру деңгейлері дидактикалық матрица арқылы жүйеленеді. [5: 83–105] Мысалы,

I деңгей

1. Дәптеріңе анықтамаларды жаз:

• Шифрлау

• Алфавит

• Кілт

3. Бір сөйлеммен айырмашылығын жаз:

Кодтау мен шифрлаудың басты айырмашылығы:

II деңгей

Төмендегі шифрларды N = 3 кілтімен аш:

1. FUBSWR → _____
2. SURMHFW → _____
3. VHFUHW → _____

III деңгей

Шифрлау қайда қолданылады?

IV деңгей

Өз шифрлау алгоритмінді жасап, досына хат жаз.

Осы тақырып бойынша деңгейлік тапсырмалар үлгілері 1-кестеде көрсетілген.

Деңгей	Тапсырма мазмұны	Күтілетін нәтиже
I деңгей (оқушылық)	1) «Шифрлау» ұғымдарын дәптерге жазады.	Негізгі терминдерді біледі, қарапайым тілмен түсіндіре алады.
II деңгей (алгоритмдік)	1) Берілген Цезарь шифры кілті бойынша үш сөзді шифрлайды.	Дайын алгоритмді сақтап, шифрлау және шифрды ашу әрекетін орындайды.
III деңгей (эвристикалық)	Шифрлау қайда қолданылады?	Білімді жаңа жағдаятқа көшіреді, салыстыру және дәлелдеу дағдыларын қолданады.
IV деңгей (шығармашылық)	1) Өз құпия алфавитін немесе ауыстыру ережесін ойлап табады. 2) Қысқа хабарлама шифрлайды да, сыныптасына шешкізеді.	Жаңа шифр үлгісін құрастырады, өз идеясын сынап көреді, нәтижесін бағалайды.

1-кесте – «Ақпаратты кодтау және шифрлау» тақырыбына арналған деңгейлік тапсырмалар (фрагмент).

Оқушыларды бағалау ашық журнал бойынша жүргізіледі. Ашық журнал 1-суретте көрсетілген.

1-сурет. Ашық сурет

Қорытынды

ОҮӘЖ 5-сынып информатикасындағы «Ақпаратты кодтау және шифрлау» тақырыбында қолдану оқушылардың білімді тиімді және саналы меңгеруіне мүмкіндік береді. Мысалы,

оқушылар алдымен «кодтау» және «шифрлау» ұғымдарын меңгеріп, кейін Цезарь шифры арқылы өз есімдерін шифрлап көреді, ал жоғары деңгейде өздерінің жеке құпия алфавитін құрастырып, сыныптастарына құпия хабарлама жібереді. Бұл тапсырмалар оқушылардың қызығушылығын арттырып, теориялық білімді практикада қолдануына жағдай жасайды. ОҮӘЖ технологиясын тиімді пайдалану білім сапасын арттыруға, ақпараттық қауіпсіздік негіздерін қалыптастыруға және оқушыларды ақпараттық қоғам талаптарына сай заманауи цифрлық ортаға бейімдеуге елеулі ықпал етеді. Бұл әдістемелік тәсіл оқушылардың шығармашылық ойлау, **мәселелерді** шешу және командалық жұмыс іскерліктерін дамытуға да мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қараев Ж.А., Кобдикова Ж.У. Оқытудың үшөлшемді әдістемелік жүйесі технологиясы. – Электронды ресурс. – karaev.kz сайтындағы PDF материал.
2. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.:Педагогика, 1989. – 92–120 ББ.
3. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives: Handbook I: Cognitive Domain. – New York: David McKay Company, 1956. – 154–180 ББ.
4. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 27 шілде 2007 ж. – № 319-III (өзгерістерімен және толықтыруларымен).
5. Anderson L.W., A Taxonomy for Learning, Teaching: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longman, 2001. – 83–105 ББ

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ӘРТҮРЛІ ДЕҢГЕЙДЕГІ БІЛІМ АЛУШЫЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

Сапарбай Гауһар Тілеулесқызы
Математика пәнінің мұғалімі,
директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары
Қарағанды облысы, Абай қаласы,
«Ахмет Байтұрсынұлы атындағы
мектеп-гимназиясы» КММ

Қазіргі білім беру жүйесінде білім сапасын арттыру мәселесі ерекше маңызға ие. Бұл мәселе инклюзивті білім беру жағдайында одан әрі өзектене түседі, себебі бір сыныпта оқу мүмкіндіктері, танымдық деңгейі мен даму қарқыны әртүрлі білім алушылар бірге білім алады. Мұндай жағдайда білім беру сапасын қамтамасыз ету тек оқу бағдарламасын орындаумен шектелмей, әр білім алушының жеке ерекшеліктерін ескеруге негізделуі тиіс. Сондықтан әр түрлі деңгейдегі білім алушылармен мақсатты және жүйелі жұмыс жүргізу білім сапасын арттырудың маңызды факторы ретінде қарастырылады.

Инклюзивті білім беру ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың жалпы білім беру кеңістігіне толыққанды қатысуын қамтамасыз етуге бағытталған. Алайда инклюзияның тиімділігі педагогтің кәсіби құзыреттілігіне, оқыту әдістерін дұрыс таңдауына және оқу үдерісін икемді ұйымдастыруына тікелей байланысты. Инклюзивті ортада білім сапасы тек академиялық жетістіктермен ғана емес, білім алушының жеке даму динамикасымен, оқу мотивациясының қалыптасуымен және әлеуметтік бейімделуімен де айқындалады. Осы тұрғыда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін білім сапасы олардың мүмкіндіктеріне сәйкес тұрақты ілгерілеудің болуымен сипатталады.

Білім сапасын арттыру мақсатында инклюзивті сынып жағдайында оқыту мазмұнын бейімдеу, оқу тапсырмаларын саралау және оқыту қарқынын даралау объективті қажеттілік ретінде туындайды. Бұл қажеттілік әртүрлі деңгейдегі білім алушылардың танымдық мүмкіндіктері, оқу қарқыны мен білімді меңгеру тәсілдерінің біркелкі болмауымен

түсіндіріледі. Осыған байланысты педагог оқу мақсаттарын нақтылап, оларды білім алушылардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес бейімдеуі, тапсырмалардың күрделілік деңгейін икемді түрде өзгертуі және оқу барысында жүйелі жеке қолдау көрсетуі тиіс. Мұндай тәсіл әр білім алушының оқу үдерісіне белсенді қатысуына жағдай жасап, оқудағы сәтсіздіктің алдын алуға және оқу жетістіктерінің тұрақты динамикасын қамтамасыз етуге ықпал етеді.

Әртүрлі деңгейдегі білім алушылар туралы мәлімет.

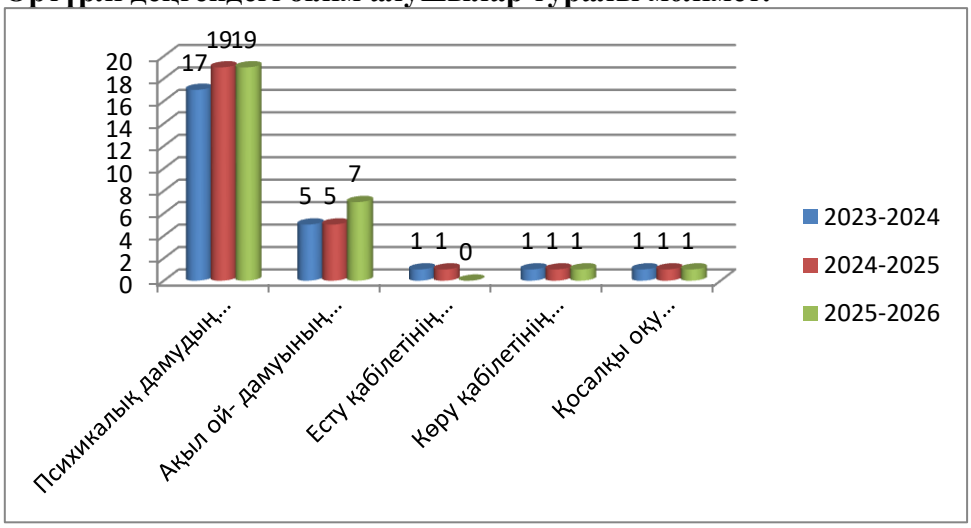

Мектепте соңғы үш жылда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың саны 2 оқушыға артқаны байқалып тұр. Оқушылар 1-7 сынып аралығында білім алуда. Мектебімізде қазіргі таңда 1069 оқушы болса, ерекше білім беру қажеттілігі бар бала жалпы оқушының 1,8% құрайды.

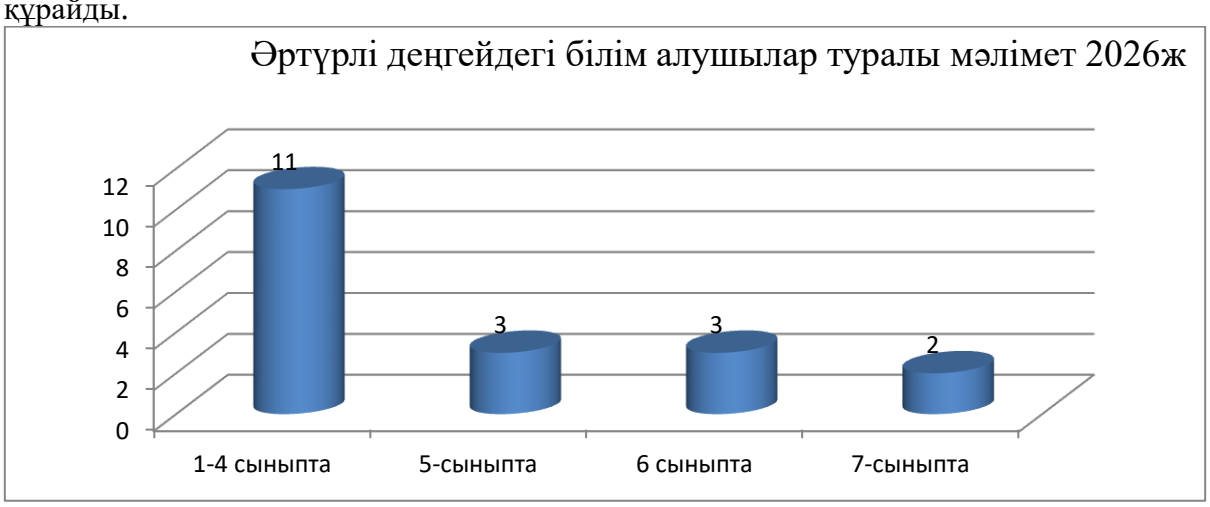

Сабақта қолданылған әдіс-тәсілдерге негізделген практикалық жұмыстарды:

1. Дифференциалды оқыту әдісін қолдану

Дифференциалды оқыту әдісі әртүрлі деңгейдегі білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оларды тапсырмалармен қамтамасыз етуді мақсат етеді. [с. 45-48]. Математика пәнінде әр оқушының даму деңгейіне сәйкес тапсырмалар беріледі. Бұл әдіс әр оқушының өз деңгейінде білім алуына мүмкіндік беріп, олардың дамуына ықпал етеді. [с. 120-124]

2. Бірлескен жұмыс арқылы үйрену

Бірлескен жұмыс әдісі оқушылардың бір-біріне көмектесіп, тапсырмаларды бірге орындауы арқылы білім алуды көздейді. Математика сабағында оқушыларды топтарға бөліп, әр топқа әртүрлі деңгейде тапсырмалар беру тиімді. [с. 72-76]. Бұл әдіс оқушылардың ынтымақтастық дағдыларын дамытып, өзара көмек көрсету арқылы білім алу процесін жеңілдетеді.

3. Проблемалық жағдайларды қолдану[с. 88-92].

Проблемалық жағдайлар арқылы оқушылардың сыни ойлау қабілеттері мен математикалық дағдылары дамиды. Математика сабағында нақты өмірден алынған есептер мен жағдайларды қолдану маңызды [с. 37-41]. Бұл тәсіл олардың логикалық ойлауын дамытып, математикаға деген қызығушылықтарын арттырады [с. 55-58].

4. Техникалық құралдарды пайдалану

Математика сабағында GeoGebra, Desmos сияқты бағдарламаларды пайдалану оқушыларға математикалық ұғымдарды визуализациялау мүмкіндігін береді. Бұл құралдар арқылы геометриялық фигуралардың қасиеттерін зерттеуге болады. [с. 65-68Мұндай құралдар білімді көрнекі түрде жеткізуге мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде оқушылардың түсіну деңгейін арттырады [с. 101-105].

5. Жеке тапсырмалар мен мониторинг

Әр оқушының жеке деңгейін ескере отырып, оларға арнайы тапсырмалар беру қажет. Оқушылардың білімін үнемі бақылап отыру арқылы олардың дамуын бағалап, қажет болған жағдайда көмек көрсету маңызды. [с. 79-82]. Бұл тәсіл оқушылардың өзіндік жұмыс дағдыларын арттыруға мүмкіндік береді және олардың жеке жетістіктерін бағалауға жол ашады. Оқушылардың жеке прогресін бақылау арқылы олардың кемшіліктерін уақытында түзетуге болады[с. 120-124].

6. Математикада оқыту әдістерінің әртүрлілігі

Бұл әдістердің бірі — математикалық ойындар мен викториналар. Оқушыларға «Математика марафоны» немесе «Логикалық лабиринт» сияқты ойындар ұсыну арқылы оларды қызықтырып, білім алуға ынталандыруға болады. Бұл әдістер тек теориялық білімдерді ғана емес, сондай-ақ практикалық дағдыларды да дамытуға бағытталған. Оқушылар ойындар арқылы қиындықтарды жеңуге, шешімдер табуға дағдыланады[с. 15-18].

Инклюзивті білім беру жағдайында әртүрлі деңгейдегі оқушылармен жұмыс жасаудың тиімділігін арттыру мақсатында қолданылған әдіс-тәсілдер жалпы білім сапасын жақсартуға үлкен әсерін тигізді.

Сабақта қолданылған әдіс-тәсілдерге негізделген практикалық жұмыстардың қорытындысы:

2025-2026 оқу жылы

5- сынып оқушылары	1 тоқсан	2 тоқсан	3 тоқсан	жалпы нәтиже
1- оқушы төмен деңгей	3	4	4	4
2 -оқушы орта деңгей	4	4	5	5
3- оқушы жоғары деңгей	5	5	5	5

I-тоқсан мен III тоқсанның білім сапасын салыстырсақ 67 % дан 100%-ға көтерілген.

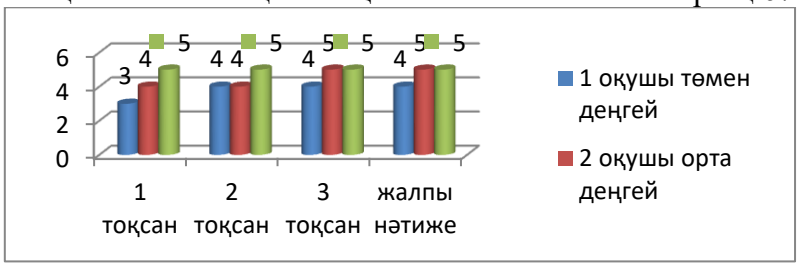

6- сынып оқушылары	1 тоқсан	2 тоқсан	3 тоқсан	жалпы нәтиже
1 оқушы төмен деңгей	3	4	4	4
2 оқушы орта деңгей	3	3	4	4
3 оқушы жоғары деңгей	4	4	5	5

I-тоқсан мен III тоқсанның білім сапасын салыстырсақ 33 % дан 100%-ға көтерілген.

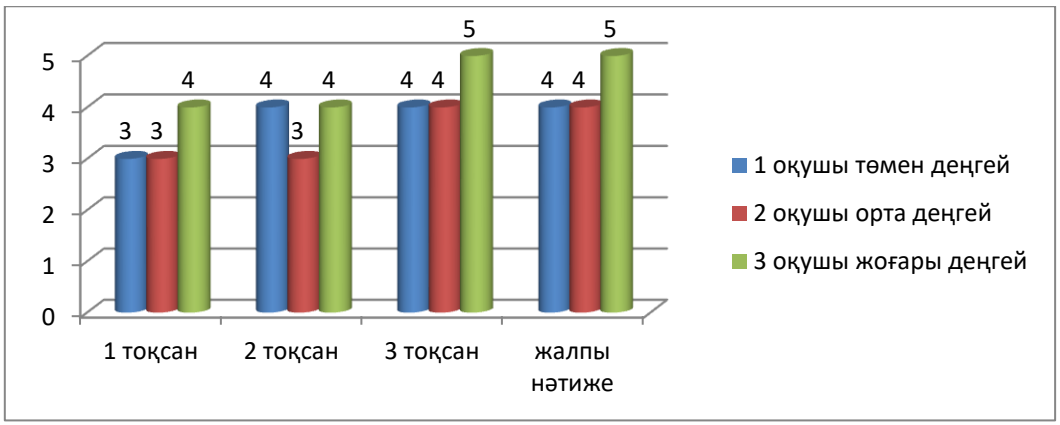

7- сынып оқушылары	1 тоқсан	2 тоқсан	3 тоқсан	жалпы нәтиже
1 оқушы орта деңгей	4	4	5	5
2 оқушы орта деңгей	4	4	4	4

Екпінді қатарындағы оқушы санатына үздік оқушы санатына көтерілген.

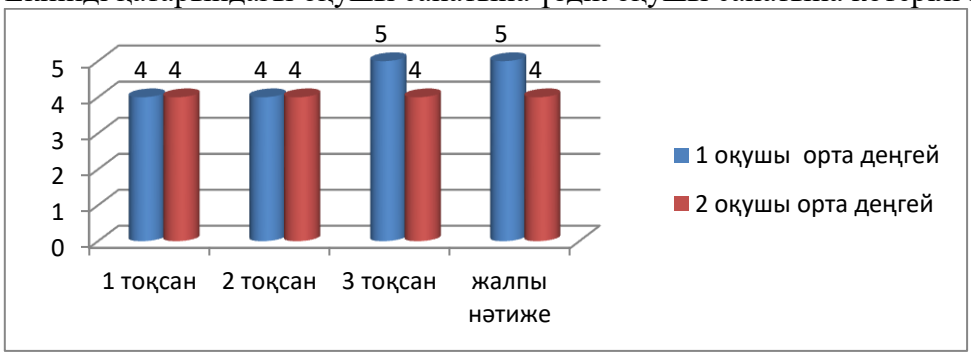

Инклюзивті білім беру жағдайында әр түрлі деңгейдегі білім алушылармен тиімді және жүйелі жұмыс жүргізу білім сапасын арттырудың маңызды шарты болып табылады. Сараланған және дараланған оқыту тәсілдерін мақсатты әрі ғылыми негізде қолдану ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың оқу жетістіктерін арттырып қана қоймай, білім беру үдерісінің жалпы сапасын көтеруге мүмкіндік берді.

Бұл әдіс-тәсілдер мен практикалық жұмыстарды қолдану арқылы әртүрлі деңгейдегі оқушылармен тиімді жұмыс істеп, білім сапасы артты.

Инклюзивті білім беру жағдайында әртүрлі деңгейдегі білім алушылармен тиімді және жүйелі жұмыс жүргізу — білім сапасын арттырудың маңызды шарты болып табылады. Сабақ барысында қолданылған әдіс-тәсілдер, соның ішінде дифференциалды оқыту элементтері әр оқушының жеке мүмкіндіктерін ескеруге, олардың оқу үдерісіне белсенді қатысуына жағдай жасады.

Нәтижесінде білім алушылардың оқу үлгерімі артып, тапсырмаларды орындау сапасы жақсарды, қателер саны азайды. Сонымен қатар, оқушылардың танымдық белсенділігі жоғарылап, өздігінен жұмыс жасау дағдылары қалыптасты, логикалық ойлау қабілеттері дамыды. Әртүрлі деңгейдегі оқушылар арасында өзара қолдау мен ынтымақтастық орнап, оқу мотивациясы артты.

Қорытындылай келе, қолданылған әдіс-тәсілдерге негізделген, соның ішінде дифференциалды оқытуға бағытталған жұмыс жүйесі білім алушылардың жеке даму **траекториясын қамтамасыз етіп, білім сапасының тұрақты өсуіне оң әсерін тигізді.**

Әдебиет

1. Инклюзивті білім беруді дамытудың теориялық негіздері. – Астана, 2021.
2. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс әдістемесі. – Алматы, 2020.

3. Білім беру сапасын арттырудың педагогикалық шарттары. – Қарағанды, 2019.
4. Гребенщикова, Н. М. (2017). Инклюзивное образование: теория и практика. М.: Издательство "Просвещение", [с. 45-48].
5. Сауранбаева, А. Б. (2016). Дифференцированное обучение в условиях инклюзивного образования. Алматы: Қазақ университеті, [с. 120-124].
6. Шмидт, Ю. В. (2015).Дифференцированное обучение в школе. Санкт-Петербург: Издательство "Речь", [с. 56-60].
7. Кох, К. А. (2018). Коллективное обучение: теоретические основы и практические рекомендации. М.: Издательство "Владос", [с. 72-76].
8. Тюльпина, Л. И., Иванова, И. А. (2019). Методы и технологии коллективного обучения в инклюзивном классе. М.: Издательство "Флинта", [с. 88-92].
9. Ожегов, С. И., Баранов, О. Н. (2017). Групповое взаимодействие в классе. СПб: Издательство "Лань", [с. 102-105].
10. Давыдова, Н. П. (2015). Проблемное обучение в педагогической практике. М.: Издательство "Академия", [с. 37-41].
11. Петров, В. П., Горбунова, Н. В. (2016). Проблемное обучение в образовательных учреждениях. М.: Издательство "Просвещение", [с. 55-58].
12. Гасымова, Л. М. (2020). Проблемное обучение как способ развить критическое мышление у школьников. Алматы: Экономика, [с. 85-90].
13. Грейтс, С. (2017). GeoGebra для педагогов: инновационные методики преподавания. М.: Издательство "Юрайт", [с. 65-68].
14. Петрова, И. С. (2021). Использование современных технологий и программного обеспечения в математическом образовании. М.: Издательство "Просвещение", [с. 101-105].
15. Романова, А. В. (2020).Интерактивные технологии в обучении математике. СПб: Издательство "Дрофа", [с. 43-47].
16. Данилова, Н. В. (2018). Методы преподавания математики в школьном и вузовском образовании. М.: Издательство "Юрайт", [с. 79-82].
17. Парамонов, В. А. (2017). Инновационные методы обучения математике в школе. М.: Издательство "Академия", [с. 120-124].
18. Хруцкая, Л. В. (2020).Методы и подходы в преподавании математики в условиях инклюзивного образования. М.: Издательство "Флинта", [с. 65-69].
19. Гаврилова, Т. В., Олейникова, Л. М. (2019).Развитие самостоятельной работы школьников: от теории к практике. М.: Издательство "Русское слово", [с. 15-18].

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Сатмолдина Гульмира Ныгыметовна
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары
«Сәкен Сейфуллин атындағы гимназиясы» КММ,
Қарағанды қаласы

Қазіргі қоғамда білім беру жүйесінің басты мақсаты – білім алушыларды тек теориялық біліммен қамтамасыз ету ғана емес, сонымен қатар олардың шығармашылық қабілетін дамыту, өз бетімен білім алу дағдыларын қалыптастыру және алған білімдерін өмірлік жағдайларда тиімді қолдана алатын тұлға тәрбиелеу. Осы тұрғыдан алғанда, білім сапасын арттыру білім беру жүйесінің негізгі басым бағыттарының бірі болып табылады. Білім сапасын арттыруда педагогикалық технологиялардың рөлі ерекше. Заманауи педагогикалық технологиялар оқу үдерісін тиімді ұйымдастыруға, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға және оқу нәтижелерін жақсартуға мүмкіндік береді.

Білім сапасын арттыруға бағытталған тиімді педагогикалық тәжірибелер

Білім сапасын арттыру үшін білім беру үдерісінде жаңашыл педагогикалық тәжірибелерді қолдану маңызды. Тиімді педагогикалық тәжірибелердің бірі – жобалық оқыту технологиясы. Жобалық оқыту барысында оқушылар белгілі бір мәселені зерттеп, оны шешудің жолдарын қарастырады және нәтижесін қорғау арқылы өз білімдерін көрсетеді. Бұл әдіс оқушылардың зерттеушілік қабілеттерін дамытады, жауапкершілігін арттырады және өз бетімен жұмыс істеуге үйретеді.

Сонымен қатар проблемалық оқыту технологиясы да білім сапасын арттыруда маңызды рөл атқарады. Бұл әдіс арқылы мұғалім сабақ барысында белгілі бір мәселені ұсынады, ал оқушылар сол мәселенің шешімін табу үшін өз білімдерін қолданады, талдайды және қорытынды жасайды. Мұндай тәсіл оқушылардың логикалық ойлау қабілетін, сыни ойлау дағдыларын және шығармашылық мүмкіндіктерін дамытады.

Қазіргі таңда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану да білім сапасын арттырудың маңызды құралдарының бірі болып табылады. Интерактивті тақта, онлайн платформалар, цифрлық білім беру ресурстары және мультимедиялық материалдар оқу үдерісін қызықты әрі тиімді етеді. Сонымен қатар қашықтықтан оқыту элементтерін пайдалану оқушылардың білім алу мүмкіндігін кеңейтеді.

Білім беру нәтижелерін арттыру шарты ретінде оқытуды саралау және даралау. Оқытуды саралау және даралау – білім беру сапасын арттырудың маңызды педагогикалық шарттарының бірі. Әрбір оқушының қабілеті, қызығушылығы және білім деңгейі әртүрлі болғандықтан, оқу үдерісін осы ерекшеліктерді ескере отырып ұйымдастыру қажет.

Саралап оқыту барысында мұғалім оқушыларға әртүрлі деңгейдегі тапсырмалар ұсынады. Мысалы, кейбір оқушыларға негізгі деңгейдегі тапсырмалар берілсе, ал қабілеті жоғары оқушыларға күрделі әрі шығармашылық тапсырмалар ұсынылады. Бұл тәсіл әрбір оқушының өз мүмкіндігіне сәйкес білім алуына жағдай жасайды.

Даралап оқыту – әр оқушының жеке ерекшеліктерін, оқу қарқынын және қызығушылықтарын ескере отырып оқыту процесін ұйымдастыру. Мұндай жағдайда мұғалім әрбір оқушының жеке оқу траекториясын қалыптастырып, олардың жеке даму деңгейін бақылап отырады. Бұл оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, олардың білім алуына деген қызығушылығын күшейтеді.

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту және білім сапасы. Қазіргі білім беру жүйесінде функционалдық сауаттылықты дамыту ерекше мәнге ие. Функционалдық сауаттылық дегеніміз – адамның алған білімін күнделікті өмірде тиімді пайдалана білу қабілеті. Ол оқу, жазу, математикалық есептеу, ақпаратты талдау және коммуникативтік дағдыларды қамтиды.

Функционалдық сауаттылықты дамыту үшін сабақ барысында өмірмен байланысты тапсырмалар, практикалық жұмыстар, зерттеу жобалары және түрлі жағдаяттық тапсырмалар қолданылуы тиіс. Мысалы, математика сабағында күнделікті өмірге қатысты есептерді шығару, тіл сабақтарында мәтіндерді талдау және пікір айту, жаратылыстану пәндерінде тәжірибелік жұмыстар жүргізу оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырады.

Сонымен қатар халықаралық зерттеулер (мысалы, PISA) білім алушылардың функционалдық сауаттылығын бағалауға бағытталған. Сондықтан мектептерде оқушылардың білімін тек теориялық тұрғыда емес, практикалық тұрғыда қолдану дағдыларын дамытуға ерекше көңіл бөлінуі қажет.

Белсенді және интерактивті оқыту әдістерін қолдану. Белсенді және интерактивті оқыту әдістері – қазіргі білім беру үдерісінің маңызды құрамдас бөлігі. Бұл әдістер оқушылардың сабаққа белсенді қатысуын қамтамасыз етіп, олардың өз пікірін білдіруіне және бірлесіп жұмыс істеуіне мүмкіндік береді.

Белсенді оқыту әдістеріне «миға шабуыл», «INSERT», «кластер», «ой қозғау», «дебат», «рөлдік ойындар» және «кейс-стади» әдістері жатады. Бұл тәсілдер оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамытады, шығармашылық белсенділігін арттырады және жаңа білімді тиімді меңгеруге көмектеседі.

Интерактивті әдістердің тағы бір маңызды ерекшелігі – оқушылар арасындағы ынтымақтастықты дамыту. Топтық жұмыс, жұптық жұмыс және пікірталас арқылы оқушылар бір-бірінің пікірін тыңдауға, өз ойын дәлелдеуге және ортақ шешім қабылдауға үйренеді. Мұндай оқу ортасы оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі және білім сапасы.

Білім сапасын арттыруда мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі ерекше рөл атқарады. Мұғалім тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар бағыттаушы, кеңесші және ұйымдастырушы болуы тиіс. Ол үнемі өзінің кәсіби білімін жетілдіріп, жаңа педагогикалық технологияларды меңгеріп отыруы қажет.

Қазіргі мұғалім ақпараттық технологияларды еркін қолдана білуі, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып сабақ ұйымдастыруы және білім алушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуы керек. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен педагогикалық мәдениеті білім беру сапасының жоғарылауына тікелей әсер етеді.

Қорытынды.

Қорытындылай келе, білім сапасын арттыру – білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі. Бұл мақсатқа жету үшін тиімді педагогикалық тәжірибелерді қолдану, оқытуды саралау және даралау, білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту, белсенді және интерактивті оқыту әдістерін пайдалану, сондай-ақ мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін арттыру қажет. Осындай заманауи педагогикалық технологияларды тиімді қолдану арқылы білім беру үдерісінің сапасын жақсартып, қоғам талаптарына сай, бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыруға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдікәрімов Б. Педагогика. – Алматы: Білім, 2018.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. – Алматы: Рауан, 2016.
3. Қараев Ж.А. Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы. – Алматы, 2013.
4. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2022.
5. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан – 2050 стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. – Астана, 2012.
6. Қалиев С., Бабаев С., Құдиярова А. Педагогика. – Алматы: Дарын, 2015.
7. Құдайбергенова К. Құзыреттілік тәсіл арқылы білім сапасын арттыру. – Алматы, 2017.
8. Жадрина М.Д. Орта білім берудегі инновациялық технологиялар. – Алматы, 2018.
9. Қазақстан Республикасының Білім туралы заңы. – Астана, 2023.

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҮМКІНДІКТЕРІН ҚОЛДАНУ

Сейдалиев Бахт Жанболатович математика пәнінің мұғалімі
Алдабаев Бекзат Жамбулатович математика пәнінің мұғалімі
«Мағжан Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ Қарағанды қ.

Қазіргі цифрлық дәуірде математикалық білім берудің мақсаты тек формулаларды жаттау емес, оларды күрделі жүйелерде қолдана білуге ауысты, сондықтан математика сабағында жасанды интеллектіні (ЖИ) қолдану — бүгінгі күннің ең өзекті мәселелерінің бірі. ЖИ технологиялары дәстүрлі оқыту жүйесіндегі басты қиындықтардың бірін шешіп, әр оқушының білім деңгейіне, қателіктеріне және есеп шығару жылдамдығына бейімделген дербес оқу траекториясын құруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ЖИ күрделі абстрактілі ұғымдар мен математикалық модельдерді визуализациялау арқылы оқушылардың түсіну процесін жеңілдетеді және үлкен деректерді өңдеуді қажет ететін мәселелерді секундтар ішінде шешуге көмектеседі. Мұғалімдер үшін рутиндік тапсырмаларды автоматтандыру және оқушыларға жедел кері байланыс беретін интеллектуалды репетитор ретінде қызмет ету

арқылы ЖИ білім беру сапасын арттырады. Осылайша, математика сабағында ЖИ-ді енгізу — оқушылардың логикалық ойлауын тереңдетіп қана қоймай, оларды технологияны тиімді қолдана алатын болашақтың инноватор мамандары ретінде қалыптастыратын маңызды қадам болып табылады [3].

ЖИ үлкен есептеу қуаты мен уақытты қажет ететін математикалық есептерді шешу үшін қолданылады. Бірнеше секунд ішінде үлкен көлемдегі деректерді өңдеу қабілетінің арқасында ЖИ математиканың көптеген салаларында ойын ауыстырғыш болып табылады, бұл зерттеушілерге бір кездері шешуге тым қиын деп саналған мәселелерді шешуге мүмкіндік береді.

Математика сабағында жасанды интеллектті пайдалану жолдары

1. Есеп мазмұнын құрастыру

Математика сабағында Жасанды интеллект мүмкіндіктерін қолданудың тиімді тәсілдерінің бірі – есеп мазмұнын құрастыру. Мұғалім немесе оқушы ЖИ құралдарына, мысалы: «Бір айнымалысы бар теңдеу тақырыбына байланысты ұлттық мазмұнда есеп құрастыр» немесе «Қазақ ертегісіндегі кейіпкер туралы математикалық есеп құрастыр» деген тапсырма бере алады.

Оқушылар ЖИ ұсынған есепті талдап, оның шартының дұрыстығын, математикалық моделінің сәйкестігін тексереді. Сонымен қатар, өздері құрастырған есептерді ЖИ көмегімен тексеріп, толықтырып, күрделендіре алады. Бұл тәсіл оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытып, математикалық тілде сауатты сөйлеуіне ықпал етеді.

2. Шешімді талдау

Жасанды интеллект тек есеп құрастыруға ғана емес, оны шешуді талдауға да мүмкіндік береді. Оқушылар ЖИ ұсынған шешімді қарап:

- теңдеудің дұрыс құрылғанын;
- амалдардың ретімен орындалғанын;
- қорытындының логикалық тұрғыдан негізделгенін талдайды.

Мұндай жұмыс сыни ойлау дағдысын қалыптастырады. Сонымен қатар, «ЖИ шешімі әділ ме?», «Есептің жауабы өмірлік жағдайға сәйкес келе ме?» деген сұрақтар арқылы оқушылар математикалық білімді өмірмен байланыстырып үйренеді.

3. Құндылықтық талқылау

Математика сабағында ЖИ қолдану тек техникалық құрал ретінде емес, тәрбиелік бағытта да жүзеге асуы тиіс. Есеп мазмұны ұлттық құндылықтарға негізделсе, оқушылар:

- есеп арқылы қандай адамгершілік қасиет көрініс тапқанын;
- әділдік, еңбекқорлық, тапқырлық сияқты құндылықтардың маңызын;
- ЖИ қолдануда жауапкершілік пен академиялық адалдықтың рөлін талқылай алады [4].

Мысалы, «Жасанды интеллектті пайдалану барысында қандай жауапкершілік қажет?», «Оқушы өз білімін дамытуды ма, әлде дайын жауапты қолдануды ма таңдайды?» деген сұрақтар арқылы оқушылардың саналы көзқарасы қалыптасады.

Теория жүзінде айтылған идеялардың нақты жүзеге асуын көрсету мақсатында біз қазақтың «Кемпір мен ұрылар» ертегісі негізінде шағын комикс әзірледік [1].

1-сурет. «Кемпір мен ұрылар» ертегісі

Бұл жұмыс – математика пәнін ұлттық мазмұнмен кіріктіре отырып, оқушылардың логикалық ойлауын, сыни талдау қабілетін және цифрлық сауаттылығын дамытуға бағытталған практикалық құрал. Комикс мазмұны жасанды интеллект көмегімен құрастырылып, кейін педагогикалық мақсатқа сай өңделді [2].

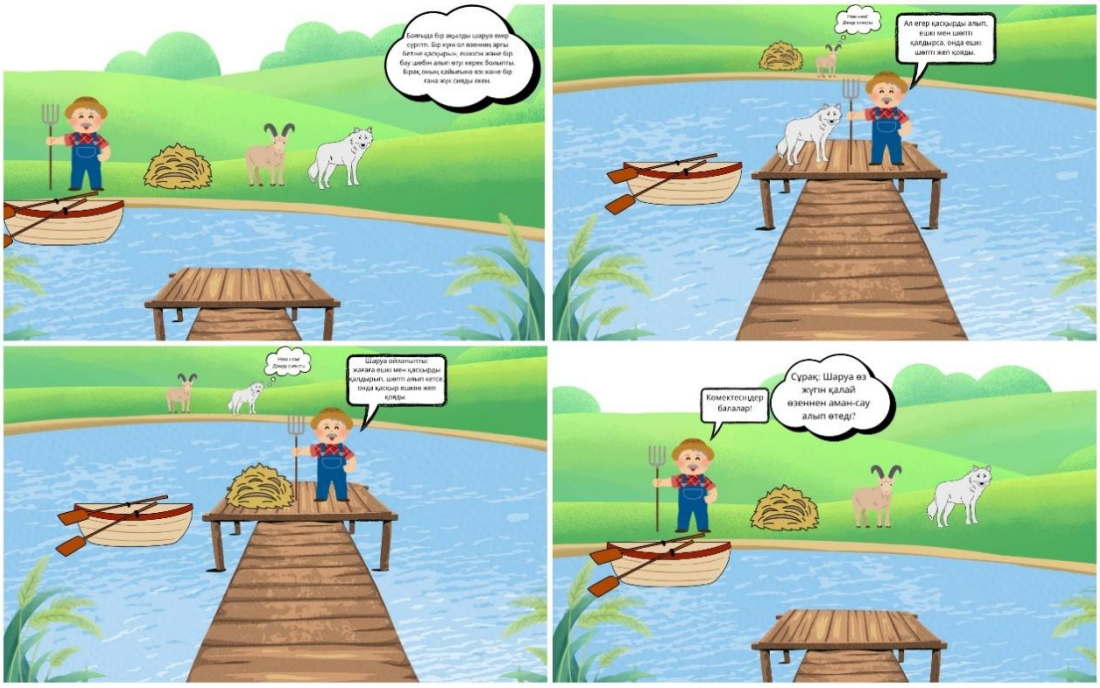

2-сурет. «Шаруа, қой және қасқыр» есебі

Берілген комикс – мәтінді есептерді шешу дағдыларын қалыптастыруға арналған көрнекі құрал. Сюжет арқылы оқушылар логикалық ойлау, талдау және жоспарлау қабілеттерін дамытады.

Бұл жұмыс жасанды интеллект көмегімен құрастырылып, кейін педагогикалық талаптарға сәйкес өңделді. Комикс форматында берілген тапсырма оқушыларға есеп шартын

визуалды түрде қабылдауға, мәселені кезең-кезеңімен түсінуге және шешу алгоритмін құруға мүмкіндік береді [5].

Қорыта айтқанда математика сабағында жасанды интеллект мүмкіндіктерін тиімді пайдалану – білім сапасын арттырудың заманауи жолдарының бірі. Ол оқыту процесін жекелендіріп, оқушылардың логикалық ойлауын, талдау қабілетін дамытуға ықпал етеді. Дегенмен, технологияны педагогикалық мақсатқа сай, орнымен қолдану қажет.

Жасанды интеллект – мұғалімді алмастыратын емес, оның кәсіби қызметін толықтыратын, білім беру сапасын арттыруға бағытталған заманауи құрал.

Әдебиеттер тізімі:

1. Елеубаев С.Е. «Қазақтың байырғы қара есептері және қазақ математиктері». – Алматы: Қазақстан, 1996. – 144 бет.
2. Калегин Ю.М. Оганесян В.А. «Есеп шығаруды үйрен». – Алматы: Мектеп, 1996 –103 бет.
3. https://chatgpt.com/
4. https://gemini.google.com/app
5. https://fim.wku.edu.kz/kk/novosti/16-matematika-kafedrasy/559-zhasandy-intellektti-matematikaly-negizderi

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА STEM ТӘСІЛІН ҚОЛДАНУ: PISA ЗЕРТТЕУЛЕРІ АЯСЫНДА БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

Сәдірислам Думан Ғаниұлы
Қарқаралы ауданы білім бөлімінің
«Қарағайлы кенті №16 ЖББМ» КММ директоры,
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі.

Бүгінгі күні Қазақстан Республикасы әлемдегі бәсекеге қабілетті дамыған 30 елдің қатарына қосылу стратегиясын таңдап отыр. Бұл стратегияны жүзеге асыру үшін Қазақстанның әлемдік экономикамен табысты үйлесімділігі қажет. Ал, елдің бәсекеге қабілеттілігі мен экономикалық даму деңгейі сол елдің басты капиталы болып табылатын адамдардың сапасына, білімге негізделген үздіксіз инновациялық процестерге тәуелді. Сондықтан да білім, ғылым, жаңа технологиялар бәсекеге қабілеттіліктің басты факторлары болып табылады.

Қазір заманауи білім беру технологиялық өзгерістерге ілесіп, білім цифрлық трансформация дәуірінде дамып келеді. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауында : «Сапалы орта білім алу – әрбір баланың мызғымас құқығы. Мұндағы ең түйінді сөз – «сапа». Сондықтан білім сапасын жақсарту ... ауадай қажет. ... Бәріне бірдей білім беру үшін интернет жылдамдығы жоғары және білім берудің цифрлы ресурстары тегін әрі қолжетімді болуы шарт. Білім беру жүйесі еңбек нарығының сұранысына қарай өзгеріп отыруы керек»[1]. Мәселе адам капиталын сапалы білім беру арқылы дамытуда. Ал, адам капиталы білім деңгейі, дағдылардың жиынтығы. Жеке адамның және жалпы қоғамның ақыл-ойының сапасы. Елімізде осы компоненттер неғұрлым жақсы дамитын болса, адам капиталының сапасы соғұрлым жоғары болады. Ол ел экономикасының дамуына күшті әсер етеді.

PISA (Оқушылардың халықаралық бағалау бағдарламасы) – Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) ұйымдастыратын үш жылда бір рет өткізілетін халықаралық зерттеу. PISA-ның басты мақсаты – оқушылардың мектепте алған білімдерін өмірде қолдана алу қабілеттерін бағалау. Зерттеулер нәтижелері Қазақстанның білім беру сапасын жақсарту қажеттілігін көрсетеді. Осыған байланысты, білім беру жүйесіне жаңа әдіс-тәсілдер енгізу қажеттігі туындап отыр.

PISA зерттеулері оқушылардың функционалдық сауаттылығын үш негізгі бағытта бағалайды:

1. Оқу сауаттылығы – мәтінді түсіну және қолдану қабілеті.
2. Математикалық сауаттылық – сандық мәліметтерді түсіну және қолдану.
3. Жаратылыстану сауаттылығы – ғылыми құбылыстарды түсіну және талдау қабілеті. Бұл бағыттар бойынша Қазақстан оқушыларының көрсеткіштері халықаралық орташа деңгейден төмен. Бұл мәселе білім беру сапасын арттырудың өзекті екенін көрсетеді.

Білім сапасын арттыру жолдары:

1. Функционалдық сауаттылықты дамыту:
   - Оқушыларды өмірлік мәселелерді шешуге үйрету.
   - Сыни ойлау және шығармашылық қабілеттерін дамыту.
2. STEM тәсілін қолдану:
   - Ғылым, технология, инженерия және математика пәндерін интеграциялау.
   - Жобалық және практикалық оқыту әдістерін енгізу.
3. Мектептерде цифрлық технологияларды пайдалану:
   - АКТ құзыреттіліктерін арттыру.
   - Онлайн ресурстар мен платформаларды тиімді қолдану.
4. Мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыру:
   - Заманауи әдістемелерді меңгеру.
   - Халықаралық тәжірибені оқу процесіне енгізу.

Соңғы уақытта білім беру саласында цифрлық технологиямен қатар, STEM білім беру туралы көп айтылады. STEM бұл – ғылым, технология, инженерия және математика сияқты төрт негізгі тұғырда адами каптиалды өмірге дайындау деп айтуға болады. Мектеп өмірінде ғылымның табыстарына негізделіп жүзеге асырыла бастаған оқыту. Оқытудың өмір және еңбекпен байланыстылығы. Мақсаты – оқушыларды үнемі өзгеріп отыратын ортада өмір сүре алатындай етіп оқыту және технологиялар әкелетін өзгерістерге байланысты әлі жоқ жұмыс орындарына дайындау. Қазіргі нәзік, мазсасыз, бұралаңы көп, түзу емес, түсініксіз (BANI) әлемде өмір сүруге бейімделе алатын адамдарды дайындау. Бұл - педагогтерге жүктелген міндет.

Заманауи білім беру саласындағы басты мәселе – білім беру мазмұнына жаңалық енгізудің тиімді жаңа әдіс-тәсілдерін іздестіру. Сапалы білім берудің тиімді әдістері мен технологиясын қолдануда қазақстандық педагогтер үшін таңдау еркін. «Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңының 11-бабында: «оқытудың жаңа технологияларының, оның ішінде кәсіптік білім беру бағдарламаларының қоғам мен еңбек нарығының өзгеріп отыратын қажеттеріне тез бейімделуіне ықпал ететін кредиттік, қашықтан оқыту, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу және тиімді пайдалану» атап көрсетілген [2].

Жоғарыда келтірілген жалпы түсініктен ғылыми теорияға сүйенетін болсақ, STEM жайында википедияда: «STEM (science, technology, engineering and mathematics) - жаратылыстану, технология, инженерия және математика. STEM оқу пәндерін біріктіру үшін қолданылатын кең термин. Сондай-ақ, бұл термин білім беру үдерісіне көзқарасты білдіреді, оған сәйкес білім алудың негізі ғылыми құбылыстарын қарапайым және қол жетімді білім алуды жеңілдетеді және процестерді терең түсінуге көмектеседі», - деп анықтама береді [3]. Тәжірибелік оқыту, жоба негізінде оқыту, ойын негізінде оқыту. Жасап шығару мәдениеті. Жасай отырып үйрену. Яғни, STEM бұл - жаңа жобаларды ойлап табу және «заттар» жасау арқылы қызығушылықты оятуға, жаңашылдыққа, шығармашылықты арттыруға бағыттау болып табылады. Бұл мәдениеттің (ойлау, құрастыру, есептеу) барлығы STEM арқылы біріктірілді, өйткені оқушы жатқа және теорияға негізделген, пассивті оқытудың архаикалық жүйесін тастап, күшті практикалық базасы бар, жасай отырып үйренетін оқытудың басты тұлғасына айналады. STEM арқылы оқушы өз бетінше жобалап, тәжірибе жасап, нәтижелерді сынап, қорытынды жасауға үйренеді. «Өзін-өзі үйрететін әдіс, бұл үйренудің әлдеқайда ең жақсы тәсілі» дегенді білдіреді. Сондықтан STEM негізінде білім беру – білім берудің тиімді жолы, болашақ сапалы өмірдің кілті, мамандыққа бағыттаудың ұтымды тәсілі. STEM

аббревиатурасын 2001 жылы АҚШ-тың Ұлттық ғылым қорының ғалымдары білім беру және кәсіптік салалардағы тенденцияны белгілеу үшін ұсынған. STEM ғылымы жаратылыстану ғылымдарынан бөлек гуманитарлық және әлеуметтік ғылымдар бойынша өнермен бірге топтастырылады.

Қазақ әдебиеті пәнінде STEM негізінде оқытуда аталған терминді STEAM немесе STEMM түрінде қолдану маңызды. Себебі, бұл жоғарыда атап өткен өнер тақырыбымен байланысады. Ал, әдебиет – сөз өнері. STEAM немесе STEMM термині, көркемдік дағдыларды қосады. Әдебиет пен бейнелеу, музыка пәндерін көркем пән ретінде қарастыруға болады. Бұл пәндер қызығушылықты, дизайнды, инновацияны, қиялды, шығармашылықты және бір мәселенің әртүрлі шешімдерін іздеуді жаңа шығармашылық және көркемдік көзқараспен бағалайды.

Қазақ әдебиеті пәнінде STEM қолданудың басты мақсаты оқушылардың жан-жақты мүмкіндіктерін ашу болып табылады. Қазіргі күні оқыту деген сөздің мағынасы өзгерді, білімді меңгеру тіркесі ала білуді үйрену және ақпаратты қолдана білу. STEM негізінде білім беру оқушыларға қызықты. Білімді меңгеруге тиімділігін көрнекілік деңгейінің жоғарылағанынан көруге болады.

STEM білім беру негізінде жұмыстар 9-сыныптың қазақ әдебиеті сабақтарында қысқа мерзімді жоба түрін тәжірибеге енгізілді. Оқушыларға команда болып жұмыс істеу дағдыларын жетілдіруге, бірлесіп шешім қабылдауды үйренуге, шығармашылықпен жұмыс жасау, АКТ құзыреттіліктерін арттыруға, коммуникативті дағдыларды жақсартуға, түсініктерді оңай меңгеруге және сақтауға, қиял мен тапқырлықты арттыруға көмектесуде. «Айтыс» тақырыбына арналған бөлімде айтыс және оның түрлеріне байланысты ғылыми деректерден ақпараттарды іздей отырып, «Адам мен жануарлар» айтысы кейіпкерлерінің мүсіндерін (адам, сиыр, қасқыр...), жұмбақ айтысында жасырылған заттар бейнесін (кітап, қалам, ...) 3D форматында (әдебиет және информатика пәні) жоба түрінде жасап шығарды. Кейіпкерлерді есептеудің көмегімен бағдарлама арқылы жасап, бірнеше пәннен алған білімдерінің интеграциясының нәтижесімен таныстырды. Адам мен жануарлар айтысының ішкі мазмұнын жоба жұмысы арқылы меңгерді.

Нысанбай жыраудың «Кенесары-Наурызбай» жыры бойынша тақырыпты меңгеруде практикалық тапсырманы топ ішінде баяндаушы, суретші, мүсінші, сұрақ қоюшы, түртіп алушы, музыкамен көркемдеуші рөлдеріне бөлініп, берілген уақыт ішінде шығарма мазмұнын музыкамен сүйемелденген мәнерлеп оқу негізінде сурет көріністерімен, шығарма кейіпкерлерін затпен мүсіндеу (ермексаз ...) арқылы шығармашылықпен жұмыс жасады. Поэмада батырлар бейнесін көркемдеп жеткізуде автор қолданған сөздер санын санап анықтады. Бұл STEAM тәсіліне негізделіп, тәжірибеде ұйымдастырылған сабақтардың бірнеше нұсқасы ғана. Тәжірибе негізінде бұл тәсілді әлі де іс жүзінде жетілдіруге болады. Педагог оқушыларды іс-әрекетке қатыстыру арқылы оқыта отырып тәрбиелейді. Оқыту арқылы тәрбиелеу – бүгінгі күн талабы.

STEAM әдістемесіне негізделген сабақтарды ұйымдастыруда сынып оқушыларына берілетін нұсқаулық дайындап алу өте маңызды.

Сабақта тақырып бойынша STEAM әдістемесін қолдану қадамдары:

1. Жобаның мақсатын, қажетті білім мен ресурстарды анықтаңыздар;
2. Қол жетімді құралдарды таңдаңыздар;
3. Жоба пішінді болу үшін қиялыңызды қолданыңыздар;
4. Жасауды және экспериментті бастаңыздар;
5. Әрекеттің жол картасын жоспарлаңыз және мүмкіндіктерін бағалаңыз.

Оқытуды түрлендіру үшін жаңа технологияларды пайдалану – педагог ізденісі. Жүйелі қолданып оқушылар үшін дағды қалыптастыру, бұл - теңдесі жоқ – тәжірибе. STEAM - ойын, жоба, тәжірибе арқылы білімді қайта-қайта қайталау. Қоғамның негізгі талабы - оқушыларға сапалы білім негіздерін қалау, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, қоғамға бейімдеу.

Сөз соңында, STEM білім берудің артықшылықтарына тоқталғым келеді:
- белсенді оқытуды қолдайды;
-ұсақ мотериканы дамытады;
-қолдау көрсету арқылы түсініктерді есте сақтауды жеңілдетеді.
-АКТ интеграциясын қолданады;
-бірлескен жұмысты ынталандырады;
-іскерлік ортадағы негізгі коммуникациялық дағдыларды арттырады;
-өзін-өзі бағалауы мен сенімділігін арттырады;
- эмоцияларды жақсы басқаруға көмектеседі;
-логикалық ойлауды дамытады;
- шығармашылық пен қиялды арттырады;
- мәселені шешуді үйретеді;
- шығармашылыққа баулиды;
- сыни ойлау мен тәуелсіз ойлау дағдыларын қалыптастырады;
- цифрлық сауаттылықты жетілдіреді.

STEM - оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастырудың тиімді жолы. STEM білім сапасын жақсартуға көмектеседі. STEM тәсілін қолдану оқу-тәрбие процесін жаңаша ұйымдастыруға, бақылау және қорытынды жасаудың нақтылығы мен шынайылығына қызмет етеді, дарынды балаларды анықтап, оларды қолдауға мүмкіндік жасайды.

Әдебиеттер

1. https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtyn-adiletti-kazakstannyn-ekonomikalyk-bagdary-atty-kazakstan-halkyna-zholdauy
2. https://kargoo.kz/content/view/56/321327147
3. https://kk.wikipedia.org/wiki/STEM

«САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ» (LS) ТӘСІЛІНДЕ МӘСЕЛЕНІ АНЫҚТАУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ

Сейткалиева Мейрамгуль Жаксылыковна,
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі,
«Абай атындағы №2 мектеп-лицейі» КММ
Балқаш қаласы

Ұстаздар қауымының басты мақсаты - оқушыларға сапалы білім беру, ал оқушылардың білім сапасын көтерудің тиімді әдіс-тәсілдерінің бірі – сабақты зерттеу екені бәрімізге мәлім.

Сабақты зерттеу/ Lesson Study тәсілі – мұғалімнің кәсіби мүмкіндіктерін жетілдіруге бағытталған, оқыту тәжірибесін жетілдіруге мүмкіндік беретін тиімді әдіс. Сабақты зерттеу - мұғалімдердің бірлескен жұмысы арқылы оқыту сапасын арттыруға бағытталған технология. Бұл тәсілдің өзегінде нақты бір мәселені анықтау, оны зерттеу және шешу жолдарын тәжірибе арқылы тексеру жатыр. Осы **сабақты зерттеу тәсілінің маңызды кезеңі мәселелерді зерделей отырып, зерттеу сұрағын анықтау.**

Олай болса, Сіздермен «Сабақты зерттеу (LS) тәсілінде мәселені анықтаудың тиімді әдістері» тақырыбында ой бөліспекшімін.

Алдымен сабақты зерттеу кезеңдеріне тоқталып өтейін:
- Сабақты зерттеу (LS) топтарын құру;
- **Зерттеу проблемасын айқындау;**
- Теориялық мәселелерді шешу: ресурстарды анықтау, әдебиет оқу, танысу;
- Коучинг өткізу;
- Сабақты жоспарлау;
- Бақылау және интервью құралдарын таңдау;

- Сабақ: оқушыларды бақылау және олардан интервью алу;

- Сабақты талдау, сабақ жоспарын жақсарту, проблеманы нақтылау немесе оның басқа қырларын ашу (анықтау).

Осы кезеңдердің бірі **зерттеу проблемасын қалай анықтаймыз, соған жекелеп тоқталсам**.

✓ **LS проблемасын айқындау үшін:**

1. Оқушылардың білім көрсеткіштері мониторингілеу негізінде құрылғаны дұрыс. Проблеманы айқындау үшін алдымен нысаналы сынып немесе оқушы туралы мәлімет деректерді жинау қажет (социаграмма, анкета, үлгерімі, білім сапасы, кіріс сауалнамасы, т.б.).

2. Зерттеу тақырыбы танымдық, эмоционалдық және қарым-қатынас ауқымында болуы керек.

3. Сыныпта сабақ беретін пән мұғалімдері, сынып жетекшісі, психолог, тәрбие орынбасарымен әңгімелесіп, сұхбат жүргізіп, басқа да проблемаларды айқындау керек (мысалы, қиын, назардан тыс қалған, пәнге қызығушылығы жоқ немесе төмен оқушыларды анықтау).

4. Сынып немесе оқушыны LS сабағынан тыс уақытта сырттай, тікелей бақылауға болады. Сол арқылы объект немесе оқушының жеке қабілетін, қызығушылығын, даму деңгейін анықтау, зерттеген дұрыс.

5. Проблема SMART тұрғысынан құрылуы керек.

6. Проблема шешімін, нәтижесін алдын-ала айқындап алу керек.

7. Зерттеу тақырыбы оқушы білімін жақсартуға бағытталуы керек.

8. Іс-әрекет «ССС» (сыйластық, сенім, симпатия) ауқымында жасалуы керек.

✓ **Зерттеу сұрағын қалай таңдаймыз?**

Сұрақтың сәтті шығуын қаласаңыз FINER критерийлерін қолдануды ұсынар едім.

FINER критерийлері бойынша:

F - жүзеге асатын. Мұғалімде жеткілікті ресурстар бар ма?

I - қызықты. Бұл сұрақ тағы да кімге қызықты?

N - зерделенген. Зерттеу сұрағы бұрын зерделенген бе?

E - дәлелдемелер. Зерттеу сұрағына қандай дәлелдемелер жауап береді?

R – этикалық. Зерттеу біреуге зиян келтіруі мүмкін бе?

Ендеше, мен Сіздермен сабақты зерттеу тәсілін қалай ұйымдастырдым, мәселелерді анықтай отырып, зерттеу сұрағы бойынша қандай жұмыс атқарғаным туралы іс-тәжірибемізбен бөліссем,

- Мектебімізде былтырғы оқу жылында білім сапасы төмен бір сынып сабақты зерттеуге алынып, фокус тобы құрылып, зерттеу сабағын жүргіздік.

- Бұл сыныпты біз неге алдық? Себебі бұл сыныптың білім сапасы басқа сыныптармен салыстырғанда төмен болды.

- Білім сапасы бойынша төмен көрсеткіш гуманитарлық пәндерден екені анықталды. Осыған орай, мектеп әкімшілігінің шешімімен осы сынып сабақты зерттеу тобына алынды.

- Осы сыныппен әріптесім екеуміз бірлесе жұмыс істей отырып, сабақты зерттеу тәсіліне проблеманы анықтау үшін жұмыс жасадық.

- Зерттеу сұрағын айқындау барысында оқушылар туралы деректер жинақталып, оқушыларға ашық сұрақтар қойылды, анкеталар алынды.

- Сол сыныпқа сабақ беретін пән мұғалімдері, сынып жетекшісі, психолог бәрі бірлесе отырып, алынған сауалнамаларды негізге ала отырып, сыныптағы бірнеше мәселені айқындадық.

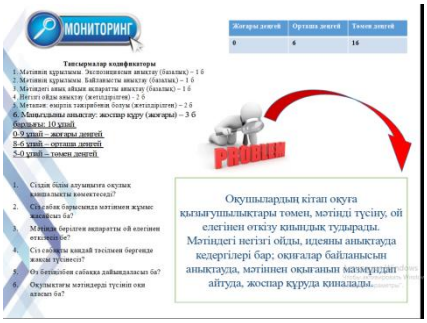

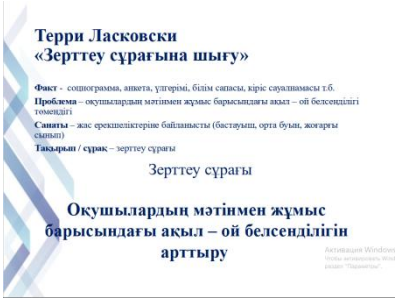

Олар:

- Оқушылардың кітап оқуға қызығушылықтары төмен, мәтінді түсіну, ой елегінен өткізу қиындық тудырады. Мәтіндегі негізгі ойды, идеяны анықтауда кедергілері бар; оқиғалар байланысын анықтауда, мәтіннен оқығанын мазмұндап айтуда, жоспар құруда қиналады.

Қорытындылай келе, осындай мәселелерді негізге ала отырып, сабақты зерттеу сұрағына **«Оқушылардың мәтінмен жұмыс барысындағы ақыл–ой белсенділігін арттыру» тақырыбы анықталды».**

Осы зерттеу сұрағы барысында сыныппен кезең бойынша жұмыстар атқарылып, нәтижесінде

- бұл сыныптың білім сапасы көтерілді;
- жақсы көрсеткішке қол жеткіздік;
- сонымен қоса сынып оқушыларының белсенділігі артты.

Осы жұмыстардың нәтижесінде бірнеше тәжірибе алмасу сабақтары өткізілді. Демек, бұдан көретініміз сабақты зерттеу сұрағы дұрыс анықталса, нәтижеге қол жеткізуге болады екен.

Сабақты зерттеу барысындағы суреттер

Зерттеуге алынған сыныптың қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша тоқсандық көрсеткіші

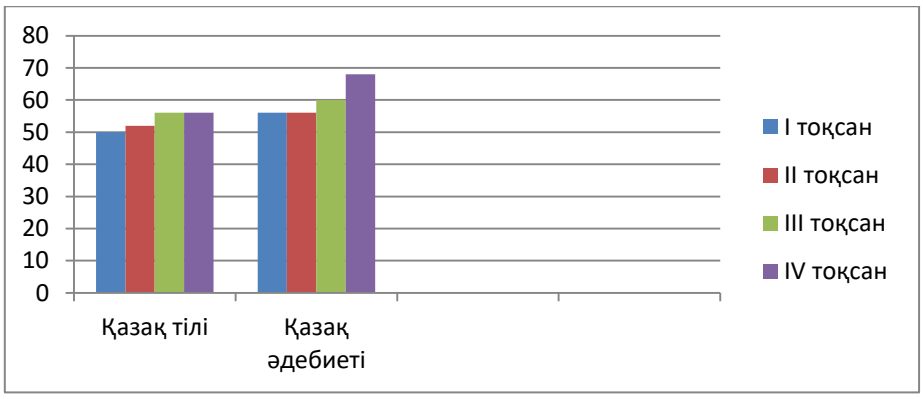

Бұл диаграмма арқылы қазақ тілі пәнінің I тоқсандағы білім сапасы 50 % болса, IV тоқсанда 56 %- ға, ал қазақ әдебиеті пәні бойынша I тоқсандағы білім сапасы 56 % болса, IV тоқсанда 68 %-ға дейін көтерілгенін көруге болады, яғни, қазақ тілі пәнінің білім сапасы 6%-ға, қазақ әдебиеті пәнінің білім сапасы 12%-ға көтерілгенін көруге болады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында жүргізілген сабақты зерттеу үдерісі өз тиімділігін көрсетті. Зерттеу барысында оқушылардың мәтінді талдау, негізгі ойды анықтау, салыстыру, пікір білдіру сияқты танымдық әрекеттеріне ерекше көңіл бөлініп, соған сәйкес оқыту әдістері жүйелі түрде жетілдірілді.

Нәтижесінде оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігі артып, мәтінді терең түсіну деңгейі жоғарылады, өз ойын дәлелді жеткізу дағдылары қалыптасты. Бұл өз кезегінде тиімді әдіс-тәсілдерді дұрыс таңдау мен мәселені анықтаудың оқыту нәтижесіне оң әсер ететінін дәлелдейді.

Қорытындылай келе, мен өз мақаламда сабақты зерттеу тәсілінің тек бір кезеңі - сабақты зерттеу сұрағын қалай айқындау керектігіне тоқталып өттім. Зерттеу сұрағын дұрыс анықтау - сабақты зерттеу барысындағы басты қағидаттың бірі екендігі анық. Бұл тәсілдің оқушыларға сапалы білім беруде нәтижеге қол жеткізуге болатынын және оның тиімділігі әлемнің дамыған елдеріндегі тәжірибеде айқын көрініс тауып отырғанын ескерсек, сабақты зерттеу арқылы жақсы мүмкіндіктерге қол жеткізуге болатынына кәміл сенеміз.

Әдебиеттер:

1. А.Нысанова Зерттеу сабақтарының тиімді жақтары «Білім айнасы», 2023 ж.
2. Р.Ризуан Сабақты зерттеу бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулық, баяндама, 2019ж.

ШАҒЫН ЖИНАҚТЫ МЕКТЕПТІҢ БІРІКТІРІЛГЕН СЫНЫПТАРЫНДА ГЕОМЕТРИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Смагулова Айгуль Жексенбиевна, математика пәнінің мұғалімі
Искаков Сағындық Абдрахманович PhD, математика және информатика оқытудың әдістемесі кафедрасының қауымдастырылған профессоры.
«№134 негізгі орта мектебі»КММ. Қарағанды қаласы.

Шағын жинақты мектептерде математика сабағын ұйымдастыру қазіргі кездегі негізгі мәселелердің бірі болып табылады, себебі қойылатын талаптар толық жинақты мектептермен бірдей болғанымен, оны жүзеге асыру шарттары айтарлықтай ерекшеленеді. Оқушы санының аздығы сырттай қарағанда білімді толық меңгертуге мүмкіндік мол сияқты көрінгенмен, тәжірибе жүзінде бұл үрдеріс едәуір күрделі екені байқалады. Бір сабақтың 45 минуты ішінде екі сыныппен қатар жұмыс жүргүзу барысында, мұғалім әр сыныпқа тікелей 20-25 минут уақыт бөле алады да, қалған уақытта оқушылардың өздігінен жұмысын ұйымдастырумен және оны басқарумен шектеледі. Мұндай жағдайда мұғалімнің зейіні екі сыныпқа қатар бөлініп, өздік жұмысты орындау барысында оқушылар жеткілікті деңгейде жекелей көмек ала

алмайды, ал оқушы санының аздығына байланысты, ұжымдық жұмыс түрлерін ұйымдастыру да қйындық тудырады. Осыдан келіп, оқу уақытын тиімді пайдалану, оқушылардың білім деңгейіндегі алшақтықты ескеру, өздігінен жұмыс жасау дағдыларынның жеткіліксіз қалыптасуы сияқты негізгі мәселелер туындайды, бұл мәселелер шағын жинақты мектеп жағдайында математика пәнін сапалы оқытуда күрделендіре түседі [1,36].

Аталған қиындықтар мұғалімді сабақ үрделісін икемді ұйымдастыру жолдарын іздеуге жетелейді, осыған байланысты біріктірілген сыныптарда параллель, деңгейлеп, саралап оқыту, өзіндік жұмыс, ротациялық әдіс пен цифрлық технологияларды қолдану ұсынылады.[2,55]. Бұл тәсілдер білімді жай меңгертумен шектелмей, арнайы ұйымдастырылған оқу жағдайлары арқылы оқушының ойлауын, қабылдауын, ынтасын дамытып, өзін-өзі өзектендіруі мен шығармашылық қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталады. Тәжірибеде LearningApps, Wordwall, Kahoot, Quizlet, Educaplay, Gamma және жасанды интеллектке негізделген құралдарды жүйелі қолдану тапсырмаларды саралап ұсынуға, жедел кері байланыс беруге және жеке оқу траекториясын қалыптастыруға мүмкіндік беріп, әр деңгейдегі оқушылардың үлгерімін қолдауға ықпал ететіні байқалады. Төмендегі кестеден екі сыныпқа бір уақытта сабақ беру құрылымы көрсетілген.

	7сынып		**8сынып**	**Уақыт**
	Тақырыбы: Теңбүйірлі үшбұрыш		Тақырыбы: Тікбұрышты үшбұрыштарды шешу	
Р б	Ұйымдастыру кезені	Б б	Ұйымдастыру кезені	5мин
Ү ө	Оқулықтағы жана тақырыпқа даярлануға байланысты алдын-ала даярлық тапсырмаларды орындау	М м	Үйге берілген тапсырманы тексеру	5 мин
Қ м	Жана материалды түсіндіру.	Қ ө	https://learningapps.org/view16895938	10мин
Қ ө	https://learningapps.org/view14644824	М м	Викторина сұрақтары	10-мин
М м	Тақтада есептер шығару	М ө	Мұғалімнің түсіндірген материалын пысықтауға байланысты әртүрлі тапсырмаларды орындау	10 мин
Б б	Сабақты қорытындылау. Үйге тапсырма	Б б	Сабақты қорытындылау. Үйге тапсырма	5 мин
	М- мұғалім тарапынан		Ө- өздік жұмыс, б- біріктірілген	45 мин

Екі сыныппен қатар жүргізілетін жұмыстың сапалы болуы сабақ үстіндегі әрекеттерде ғана емес, күнұзаққа жоспарланатын жұмысты да дұрыс ұйымдастырудың маңызын арттырады, себебі бір сыныпта жаңа материал түсіндіріліп жатқанда, екінші сыныпта өткенді пысықтау немесе өздік тапсырмаларды орындау үрделісі үздіксіз жүруі тиіс. Мұндай ұйымдастыруды тиімді іске асыру үшін уақытты микроблоктарға бөліп жоспарлау, әр сыныпқа арналған тапсырмаларды алдын ала дайындау, нұсқаулықтар мен тірек -сызбаларды қолдану маңызды рөл атқарады [4.87]. Практикада 7-8 сынып геометриясын біріктіріп оқыту барысында көрнекіліке негізделген әдістерді, проблемалық сұрақтарды, сыныппен және жеке жұмстарды үйлестіру, формативті бағалау мен диагностикалық тапсырмаларды қолдану оқушылардың білімін тереңдетуге мүмкіндік беретіні байқалады. Мұндай тәсілдер оқыту мазмұнын өмірмен байланыстыруға, ал бағалау жүйесін қалыптастырушы кері байланыс арқылы жетілдіруге жол ашады. [5,77]. Төмендегі кестеден біріктірілген сыныптарда қолданылатын оқыту әдістері көрсетілген.

7сынып.Тақырыптар	8 сынып. Тақырыптар	Оқыту әдістері	Оқушылардың білімін бағалау әдістері
Геометрия негіздері	Төртбұрыштар	Көрнекілік (сызба, макет,	Формативті бағалау

		интерактивті тақта)	
Нүкте, түзу, сәуле,кесінді	Үшбұрыштардың ұқсастығы	Проблемалық сұрақтар	Диагностикалық тестер
Бұрыштар	Шеңбер мен бұрыштар	Топтық жұмыс	Геометриялық диктант
Параллель түзулер	Геометриялық салулар	Ой бөлісу	Жобалық жұмыс
		Геометриялық есептерді модельдеу	Қалыптастырушы кері байланыс

Жүргізілген тәжірибелік байқаулар нәтижесінде ұсынылған әдіс-тәсілдерді жүйелі қолдану оқушылардың пәнге қызығушылығын арттырып, өздігінен жұмыс жасау дағдыларының біртіндеп қалыптасуына, есеп шығару барысында логикалық ойлау қабілеттерінің дамуына ықпал еткені анықталды. [6].

№	Әдіс-тәсіл атауы	Қолдану ерекшелігі	Нәтижесі
1	Деңгейлеп оқыту	Тапсырмалар A–B–C деңгейлерімен беріледі	Әр оқушы өз мүмкіндігіне сай білім алады
2	Параллель оқыту	Бір сынып мұғаліммен, екіншісі өзіндік жұмыс істейді	Уақыт тиімді пайдаланылады
3	Өзіндік жұмыс	Нұсқаулы, тексеруі жеңіл тапсырмалар	Жауапкершілік артады
4	Саралап оқыту	Қабілетке қарай тапсырма беру	Үлгерімі төмен оқушыға қолдау
5	Ротациялық әдіс	Сыныптар кезең-кезеңмен ауысады	Мұғалім зейіні тиімді бөлінеді
6	Көрнекілік әдіс	Сызба, кесте, модель қолдану	Материал тез меңгеріледі
7	Цифрлық технология	Онлайн тапсырма, автотексеру	Мұғалім уақыты үнемделеді
8	Уақытты басқару	10–15 минуттық микроблоктар	Сабақ құрылымы сақталады

Практикалық тәжірибенің мәні – шағын жинақты мектеп жағдайында математика сабағын ұйымдастырудың нақты технологиясын қалыптастыру. Бұл технология сабақ құрылымын микроблоктарға бөлу, параллель және ротациялық оқытуды қолдану, деңгейлеп және саралап тапсырма беру, өзіндік жұмысқа арналған нұсқаулықтар дайындау, көрнекілік пен цифрлық ресурстарды ұштастыру арқылы жүзеге асады. Ұйымдастыру формалары ретінде жеке , жұптық және біріктірілген жұмыстарды алмастырып қолдану, мазмұнын бағдарлама талаптарына сай ықшамдап, өмірмен байланыстыру , ал әдістер қатарында проблемалық оқыту, зертеушілік тапсырмалар мен қалыптастырушы бағалауды пайдалану шағын жинақты мектепке бейімделген тиімді модельді қалыптастырады қалыптастырады.

Ұсынылған тәжірибе негізінде конференция ұсыныстарына шағын жинақты мектеп мұғалімдеріне арналған әдістемелік құралдар әзірлеу, деңгейлік тапсырмалар банкін құру, цифрлық платформаларды біріктірілген сынып жағдайына тәжірибе алмасу алаңдарын ұйымдастыру, сондай-ақ шағын жинақты мектеп жағдайында сабақ жоспарлаудың үлгілік модельдерін әзірлеу жөніндегі ұсыныстарды енгізу орынды деп саналады. Бұл қадамдар шағын жинақты мектеп жағдайында математика пәнін оқытудың сапасын арттыруға, мұғалім еңбегін жүйелеуге және оқушылардың білім алу мүмкіндіктерін кеңейтуге ықпал етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Ахметова Г. К., Сарсенова, А. М. *Біріктірілген сыныптарда математиканы оқыту әдістемесі*.- Алматы: Білім баспасы. 2020
2. Геометрия оқулығы 7сынып.- Алматы «Мектеп » 2025
3. Геометрия оқулығы 8сынып.- «Келешек-2030» 2018
4. Кенжеева А.Т. Математикалық сауаттылықты дамытуда практикалық тапсырмаларды қолдану. - Нұр-Сұлтан: Фолиант.2022
5. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
6. Қазақстанда 2025–2029 жылдарға арналған білім беру жүйесіне жасанды интеллект енгізу туралы бұйрық 18.09.2025

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН МӘТІНДЕР АРҚЫЛЫ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ, ҚҰНДЫЛЫҚҚА ТӘРБИЕЛЕУ

Смахова Гульнара Амановна
бастауыш сынып мұғалімі
«Сәкен Сейфуллин атындағы гимназиясы» КММ, Қарағанды қ.

Адам өміріндегі маңызды құндылықтың бірі – өмірден мән таба білуінде жатыр. Ағартушылық, ұстаздық жолдағы әр мұғалім оқушы жанының бағбаны болуы тиіс. Білімнің қайнар көзі иман мен тәрбиеден бастау алады.

Оқушы бойына тәрбиелік тұтастықты сіңіруде Ясауи, Абай, Шәкәрім сынды даналарымыз айтқан әділдік, мейірімділік, шыншылдық, ойлылық, тазалық секілді игі істермен айналысуға шақыратын өнегелі жолдарынан бойға азық, жүрекке нәр алуға болады. Оқушы бойына иман мен нұрды сіңіруде тәрбиелік іс-шаралар өткіземін. «Тәкәппарлық қандай қасиет?», «Дос бол Like» секілді тәрбие сағаттары оқушылардың бір-біріне қамқор болып, үлкенді сыйлауға, кішіні демеп өсіруге, адал болуға, менмен, көрсеқызар, дүниеқоңыз болмауға, дүние-байлыққа қызықпай өмір сүруге насихаттау мақсатындағы іс-шаралар. Менмендік, өркөкіректік –адамды аздыратын қасиеттің бірі. Ясауи хикметтерінде өзінің бүкіл болмысымен топыраққа айналатындығын символды мағына үстей отырып, сабырлы, ұстамды болуға насихаттайды.

Мектеп қабырғасында оқушының тәрбиелік жағынан дамыту мақсатындағы «Жеткіншектің жеті жарғысы» атты жоба аясында Яссауи хикметтеріндегі асыл ойларды басшылыққа аламыз.

Келешегіміздің кемелді, болашағымыздың баянды болуы бүгінгі жастарға тікелей байланысты. Өйткені олар - «ертеңімізді жасайтын бүгініміз». Елдің қуаты мен қозғаушы күші де жастар, ал сол жалынды жас, рухани құндылықпен сусындаған жас өренге айналатын болса, біздің ұстаздық миссиямыздың орындалғаны.

Заман талабына сай мектебімізде жүргізіліп жатқан құндылықтарға бағытталған тәрбие жұмысы халқымыздың асыл тұлғаларының бай мәдениеті негізінде тәрбиелеп, ғылым негіздерін игеріп, ой өрісі кең, дамыған, шығармашыл азамат қалыптастыруды қажет етеді. Осы құндылықтарды оқушылар бойына дарыту мақсатында түрлі бағыттағы тәрбиелік іс-шаралар жоспарлы түрде ұйымдастырылып отырады. «Рәміздер күні мерекесі», «Тіл мерекесіне» арналған апталық, ұлттық құндылықтарды насихаттау күніне арналған мерекелік шаралардың қалыптасқан дәстүрге айналып өткізілуі - оқушыларымыздың тілге, ел жұртына деген сүйіспеншілігін арттыратыны сөзсіз.

Бастауыш сыныпта кез келген пәнді оқытуда оқушылардың қарапайым ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастыру, заттар мен құбылыстардың негізгі және жанама белгілерін ажырату, қоршаған әлемде, табиғатта болып жатқан құбылыстарды түсіну, салыстыру, кішігірім зерттеулер жасау, талдау, жіктеу, жүйелеу сияқты дағдыларды меңгерту мақсаттарын көздей отырып, оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырамыз.

Оқушылардың білімі кез-келген пәндерді алып қарасаңыз қарапайым мәтіндерді оқуда түсінуге қиналады. Әдеби кітаптарды жиі оқыту арқылы әр пәннен берілген мәтінді тапсырмалардың мазмұнын түсінуіне ықпал ету, қазақ халқының ақын-жазушыларының туындыларын толық оқи отырып, оқу сауаттылығы мен жазу сауаттылығы дұрыс қалыптасады, өз ойын еркін түрде ауызша айтуға дағдыланып, сөздік қоры байып, қиындықтар туындаса жағдаяттардан шыға біледі, логикалық ойлау қабілеті дамиды, алған білімін өмірде тиімді пайдалана білуге үйренеді.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруда әдебиеттік оқу пәнінің орны ерекше, сондықтан бастауыш мектептердегі қазақ тілі сабақтарындағы білім, білік, дағдылар функционалдық сауаттылық тұрғысынан сарапануы - басты талаптардың бірі. Жалпы бастауыш сыныптарда қазақ тілі мен әдебиеттік оқу пәндерінен туындаған мәселе: бастауыш сынып оқушыларына мәтінді мазмұндау басым бөлігіне қиынға түседі. Оқушыларды

мазмұндауды үйретіп, қызықтырып, яғни оқушының ынтасын, сапа көрсеткішін көтеруде қойылған мақсат: Бірінші «Stop-кадр» әдісі. «Stop - кадр» әдісі арқылы оқушы мәтіннің әр сөзін түсініп оқып келе жатып, тоқтап «Stop – «Stop - кадр» әдісін қолданамын. Бұл жерде оқушының қиялы, айтылым-тыңдалым дағдылары дамиды. Екінші «Пиктограмма» әдісі арқылы мәтінді мазмұндауды үйретуде оқушылардың қызығушылығын арттырамын. Кейбір оқушылар мазмұндай алмайды, бірақ елестету қабілеті жоғары, сурет өте жақсы салады. Сурет арқылы оқушылардың ойы, қиялы, сөздік қоры белсенді дамиды. Сондықтан пиктограмма әдісі оқушыны мазмұндауды үйретудің және қызықтырудың бір жолы. Оқушы берілген тапсырманы оқу мен жазу арқылы ой елегінен өткізіп, оған рефлексия жүргізу, өз мақсаттарына қолдана біледі. Оқушы - ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші болса, ұстаз - әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. Сабақ барысында үнсіз оқу, дауыстап оқу, кезекпен оқу, музыка әуенімен оқу, QR штрих код сканерден өткізіп оқу, kitap.kz сайтынан оқу, аудиодан тыңдау. Бұл жерде оқушының цифрлық құзіреттілігі артады. Зерттеу нәтижесінде оқушылар оқу мақсатына жетуге бағытталған функционалдық мәтіндермен жұмыс жасау барысында тиімді жақтары мен қиын тұстарын сараптадым:

№ 1 кесте

Қиындықтар	**Тиімді нәтиже**
Сөздің дұрыс айтылуы	Тығыз қарым-қатынас
Қорқыныш	
Сюжетті тақырыптармен байланыстыру	Топтық жұмыс
Цифрлы құзіреттілік	Құзіреттілігі дамып, бейнередактормен жұмыс жасады

Оқушыларға жүргізілген зерттеу нәтижелерін талдап өтсем, АКТ-ны білім беру процесінде қолдану функционалдық сауаттылықты арттыруға және тыңдау мен оқу дағдыларын жақсартуға барынша көмектесті.

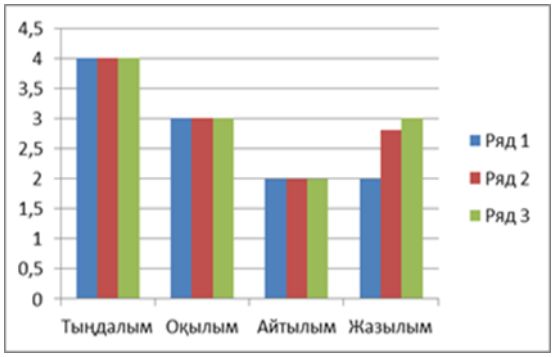

Диаграмма 1. АКТ-ны білім беру процесінде қолдану арқылы функционалдық сауаттылықты жетілдіру

Қорыта айтқанда, оқушылардың функциональдық сауаттылығын арттыру арқылы білім сапасын көтеру үшін, жаңартылған білім мазмұнына сай тәсілдерді сабақта тиімді қолданысқа енгізіп, баланың функциональдық сауаттылығын, танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, шеберлігін дамытып, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қыраубайқызы А. Ежелгі әдебиет. Оқу-құралы. – Астана: Елорда, 2001. – 79-80 бб.
2. Сүйіншәлиев Х. Қазақ әдебиетінің тарихы. Оқулық.– Алматы:Санат, 1997. – 128 б.
3. «Мұғалім және қоғам» №2 2012
4. Баширова Ж.А. Оқушылардың өнімді еңбегі және кәсіптік бағдар. Алматы

АДАПТАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С РАССТРОЙСТВОМ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Спасибенко О.Н. педагог – ассистент,
Смирнова А.Р., педагог – ассистент,
КГУ «ОШ №11»
г. Темиртау

Одним из приоритетных направлений развития современной системы образования является обеспечение равного доступа к качественному обучению для всех детей. В образовательной практике Республики Казахстан особое значение приобретает психолого-педагогическое сопровождение учащихся, направленное на поддержку освоения учебной программы и развитие самостоятельности учащихся [1; 3].

Особого внимания требуют дети с расстройствами аутистического спектра (РАС), для которых характерны особенности восприятия информации, трудности коммуникации и потребность в структурированной деятельности. Исследования показывают, что такие учащиеся более эффективно воспринимают визуально организованную информацию по сравнению с вербальной [2; 5].

Визуальная поддержка представляет собой систему наглядных средств, обеспечивающих структурирование деятельности, снижение тревожности и формирование самостоятельности. Согласно подходу TEACCH, структурирование пространства, времени и учебного материала позволяет ребёнку лучше ориентироваться в деятельности и понимать её результат [3]. Адаптация учебного материала осуществляется по нескольким взаимосвязанным направлениям. Важным элементом является визуальное расписание, обеспечивающее понимание последовательности действий.

Рисунок 1 – Пример визуального расписания урока

В своей работе педагога-ассистента используем различные виды визуальных средств: карточки с изображением действий, пиктограммы, схемы выполнения задания, цветовое кодирование, пошаговые алгоритмы, структурированные рабочие листы.

Практическая деятельность была направлена на сопровождение учащегося 2 класса, имеющего трудности в организации учебной деятельности. На начальном этапе наблюдения фиксировались следующие особенности поведения: отказ от выполнения письменных заданий; выраженные протестные реакции (уход от деятельности, отвлечение); длительное включение в работу (до 10 минут); высокая зависимость от помощи взрослого; отсутствие понимания структуры задания.

С целью преодоления данных трудностей были внедрены следующие стратегии: использование визуального алгоритма выполнения задания, структурирование рабочего материала, цветовое кодирование этапов деятельности и поэтапное снижение помощи [4].

В результате внедрения визуальной поддержки отмечено снижение протестного поведения, сокращение времени включения в работу (с 10 до 2 минут), повышение самостоятельности и формирование регулятивных навыков, что сопровождалось снижением

тревожности. Учащийся начал ориентироваться на визуальные подсказки и выполнять задания более последовательно, доводя их до завершения.

Таким образом, наблюдаемая динамика свидетельствует не только о снижении поведенческих трудностей, но и о формировании учебной самостоятельности.

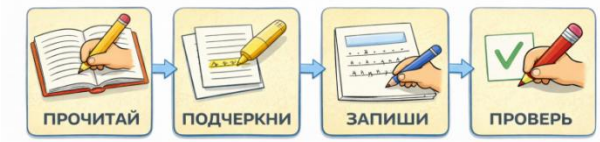

Рисунок 2 – Пример визуальных карточек для выполнения задания

Структурированное учебное задание для ребёнка с РАС отличается чёткой организацией рабочего пространства, минимизацией отвлекающих факторов, визуальным выделением ключевых элементов и ограниченным объёмом информации на странице. Использование цветового кодирования способствует формированию навыков планирования и завершения деятельности.

Рисунок 3 – Пример структурированного учебного задания

Определение образовательных потребностей основывается на анализе заключения ПМПК и наблюдении за поведением учащегося, что позволяет выстроить индивидуальную траекторию обучения.

Для оценки эффективности сопровождения использованы количественные и качественные показатели.

Рисунок 4 - Динамика поведенческих проявлений учащегося за период сентябрь–октябрь 2025 года

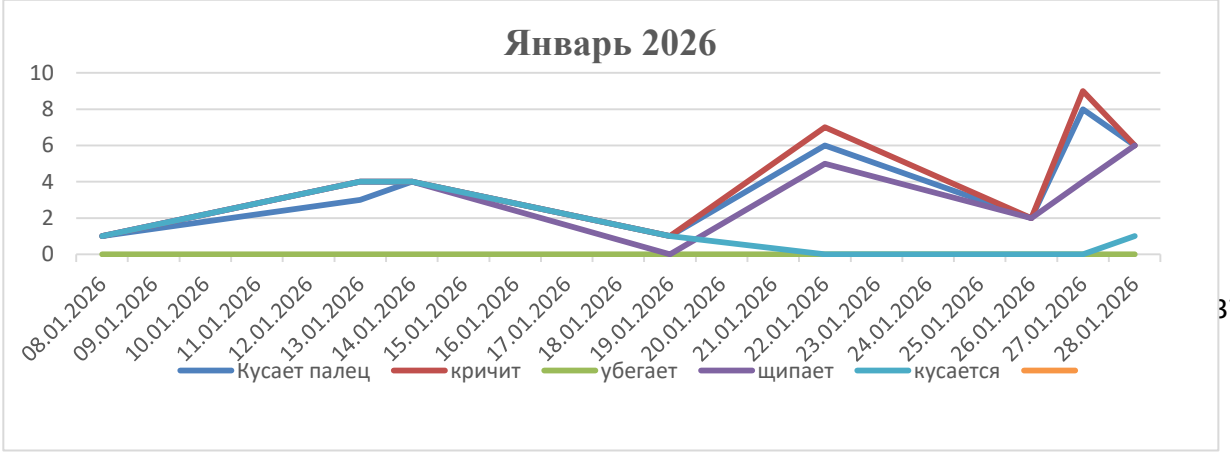

Рисунок 5 - Динамика поведенческих проявлений учащегося за период январь 2026 года

Количественные показатели, представленные на графиках, отражают снижение частоты протестного поведения и сокращение времени включения в учебную деятельность. Вместе с тем для более полной оценки эффективности выбранных стратегий сопровождения был проведён качественный анализ поведенческих изменений.

Качественный анализ показал, что учащийся стал быстрее приступать к заданиям, удерживаться в деятельности и ориентироваться на визуальный алгоритм. Снизилась зависимость от помощи взрослого, повысилась последовательность действий и устойчивость внимания.

Таким образом, положительная динамика подтверждает эффективность визуальной поддержки как средства адаптации образовательного процесса и формирования самостоятельности у учащихся с РАС.

Литература

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании». – Астана, 2023.
2. Никольская О.С. Дети с аутизмом: психологическая помощь. – Москва: Просвещение, 2010.
3. Mesibov G., Shea V., Schopler E. The TEACCH Approach to Autism Spectrum Disorders. – New York: Springer, 2004.
4. Skinner B.F. About Behaviorism. — New York: Knopf, 1974.

ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ ПРИЕМОВ ОБУЧЕНИЯ НАУРОКАХ РУССКОГОЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Сулейменова Миуа Абдразаховна
КГУ«Общеобразовательная школа им. Жакыпа Акбаева» г. Караганда

Уровень казахстанского среднего общего образования должен соответствовать задачам развития государства, нуждающегося в воспитании и обучении молодого креативного поколения, умеющего впоследствии применить полученные знания в жизненных ситуациях. Необходимость разработки новых подходов в системе обучения и воспитания вызвали изменения, происходящие в мире. Учитель должен по-новому взглянуть на свое место и роль в учебном процессе, поэтому его главная задача состоит не только в том, чтобы дать учащимся определённую сумму знаний, но и развить у них интерес к учению, научить учиться, научить мыслить, привить ему навыки практических действий.

В настоящее время широкую известность получили методы активного обучения, которые я применяю на своих уроках. Начну с «Эмоционально-психологического настроя». Как театр начинается с вешалки, так и урок начинается с психологического настроя. Чтобы урок был интересным и качественным, необходимо чем-то привлечь детей. Допустим, объявить, что у вас сегодня есть для ребят сюрприз, загадочный предмет, неожиданная новость и т.д. Да, ребята ждут. Они заинтригованы, о чем же пойдет речь? Под речью мы подразумеваем лексическую тему урока. Загадочными предметами к урокам могут стать аквариум с золотой рыбкой (урок «Шаги великана» 5 кл), краски, кисть, картина (урок «Первый народный художник Казахстана» 5 кл), домбра (урок «Музыкальная домбра» 5 кл), спортивный вымпел (урок «Как рождался всемирный спортивный праздник» 8 кл) и т.п.

На урок стараюсь подбирать приемы, связанные с обогащением словарного запаса, а также развитием речи. Перечисленные ниже приемы помогают объединить детей в группе, избежать конфликтность, задать нужный ритм, понять чувства других людей, обеспечить

хорошую атмосферу в классе. Прием «Мое настроение». В первую очередь учитель сам должен войти в класс с бодрым настроением. Начинаю со слов «Мое настроение похоже на …теплое солнышко, душистую сирень, голубое облако …», ребята продолжают. Прием «Волшебный клубочек». Клубок ниток передается по кругу. Ребята должны ласково обратиться друг к другу по имени и высказать добрые пожелания: «Камилочка, желаю тебе показать хорошие знания на уроке» и так начинаю каждый урок.

Изучить новый материал можно в индивидуальной, парной или групповой работе, взависимости от выбранного приема. Для индивидуальной работы применяю приемы: «Инсерт» Зная значение маркировочных знаков, при изучении лексической темы в 8 классе «Мир, созданный трудом» ученик знакомится с текстом, затем заполняет таблицу «Инсерт». Данный прием использую с целью научить обучающегося анализировать информацию. «С карандашом в руках» (или «Пометки на полях») Ученик ставит пометки на полях текста. Предлагаю следующие пометки: " V " - уже знал; " + " - новое; " - " - думал иначе; “? " - не понял, есть вопросы.). Но значения пометок могут быть и авторскими (" V " – главное для меня; “? " - надо узнать; " + " – использую полезную информацию; " О" – требует обсуждения). Этот прием применяю для осмысленного чтения текста, выработки умения находить главную информацию, формулирования мысли автора своими словами.

Приемы для групповой работы: «Карусель» Прием удобен при изучении больших текстов, произведений. Каждая группа знакомится со своим материалом, выполняет задания. По сигналу учителя группа, передвигаясь, продолжает изучать материал за следующим столом. Количество разбитого на части материала должно соответствовать количеству рабочих групп.

«Зигзаг» Прием используется мною на уроке при изучении темы «Разряды прилагательных». Дети получили опережающее задание изучить тему и оформить графически следующим образом: Спикеры от каждой группы остаются на рабочих местах. Цель спикеров – объяснить изученный материал. Остальные ребята по сигналу учителя переходят от одного спикера к другому с целью понять, разобраться в новой теме. Вернувшись на места, делятся своей информацией. Моя задача как учителя состояла в том, чтобы охватить работой весь класс. Пассивных детей здесь не бывает.

Новый материал изучен, теперь надо его закрепить. Для закрепления материала с удовольствием практикую приемы критического мышления: Прием «Метод углов» Одна группа выступает «за», другая «против». Большое внимание в программе уделяется развитию универсальных навыков работы с текстом, графической, аудиовизуальной информацией, которые будут использованы учащимися в постижении разных наук на протяжении всей жизни». С этой целью использую приемы «Кластер», «Опорный конспект». Прием «Кластер» - графическое изображение, используется при изучении любого материала. Применение данного приема учеником показывает его умение графически оформить материал в определенном порядке.

Интересен и прием «Спич». Что такое Спич? (в переводе с английского языка речь, речевая деятельность). Это краткая приветственная речь в честь кого или чего- либо. К примеру, изучив тему «Имя существительное», учащиеся пишут Спич, посвященный этой части речи. Вот что получается. Из работы учащегося: «Дорогое имя существительное. Я знаю, что ты самостоятельная часть речи, обозначаешь предмет или лицо и отвечаешь на вопросы падежей. Я также знаю, что у тебя есть род: мужской, женский, средний. Ты изменяешься по числам, имеешь 3склонения. Все ребята в курсе, что в предложении ты чаще всего являешься подлежащим и дополнением. Без тебя, наверное, мы не знали бы, что ты можешь быть одушевленным и неодушевленным, нарицательным или собственным. Ты такой известный, что ребята должны научиться определять тебя в предложении. С уважением ученик 5 класса.»

Каждый педагог должен владеть простейшими навыками в сфере ИКТ и уметь применять на практике необходимый материал, который при зрительном восприятии усваивается гораздо быстрее и в большем объеме. Это презентации, слайд-шоу, таблицы,

видео- и аудиозаписи. Мне хочется уделить внимание применению приема «Kahoot». Прием «Kahoot» подразумевает обязательное наличие на уроке сотовых телефонов либо планшет. По изученной теме создаю тестовые вопросы из 4 вариантов ответа. Эффективнее составлять по 10 вопросов на тему: экономнее во времени, быстрее в получении результата. Каждый ученик участвует под своим именем. Задания проецируются на экран интерактивной доски. Ученики на своих устройствах выбирают ответ. Задача: ответить правильно и быстро. Озвучивая победителей, оцениваю работу. «Kahoot» - один из самых удобных способов проверить в игровой и форме усвоение материала.

Урок заканчиваем рефлексией. Рефлексия — это то новое, к чему стремится современная педагогика: учить не науке, а учить учиться. Рефлексия помогает ребенку выстроить логическую цепочку, систематизировать полученный опыт, сравнить свои успехи с успехами других учеников.

Итоги урока можно подвести с помощью приемов: «Круг в круге» Одни задают вопросы, другие отвечают. Причем первые передвигаются по часовой стрелке, вторые стоят на месте. Прием хорош тем, что позволяет узнать, в какой мере усвоен материал каждым учеником. «Докончи фразу». Ребята высказываются одним предложением, выбирая начало фразы из рефлексивного экрана на доске (или на карточке для слабовидящих детей). «Шеринг» Все садятся в круг и в свободной и непринужденной форме высказывают свое мнение по теме.

Таким образом, при системном применении активных приемов обучения можно добиться высокой познавательной активности учащихся, усвоения большого объема учебного материала, развития речи, памяти, мышления.

Литература:

1. Системы развивающего обучения Занкова Л.В., Эльконина Д.Б., Давыдова В. В.: «Сущность и принципы обучения, особенности содержания образования, организации урока и методов обучения».

ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫҢ ЖЕТІСТІККЕ ЖЕТУ ТРАЕКТОРИЯСЫ: ТАЛДАУ, ЖҮЙЕЛІ ДАЙЫНДЫҚ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ШЕШІМДЕР

Сураубай Гулжан
Директордың бейіндік оқыту жөніндегі орынбасары,
педагогика ғылымдарының магистрі,
«Озат» ақпараттық технологиялар мамандандырылған мектеп-лицейі» КММ, Қарағанды қ.

Аңдатпа: Мақалада дарынды балалармен жұмыс істеудің 10 жылдық авторлық тәжірибесі, атап айтқанда ғылыми-зерттеу және рухани-эстетикалық бағыттардың интеграциясы қарастырылады. SWOT-талдау негізінде білім сапасын диагностикалау, «Жеке оқу маршруты» (ЖОМ) жобасы және цифрлық платформаларды (Educaplay, Mozaik, TopIQ) пайдалану тиімділігі ғылыми негізделеді.

І. Дарындылықты басқарудың парадигмасы. «Дарын – табиғи сый, ал жетістік – еңбектің нәтижесі» [1.38]. Бұл ұстаным менің педагогикалық және басқарушылық қызметімнің негізгі темірқазығы болып табылады. Дарынды балалармен жұмыс жасаудағы 10 жылдық тәжірибемді екі ірі стратегиялық бағытқа бөліп қарастыруға болады. Бірінші бағыт – ғылым және зерттеу блогы. Бұл блок оқушылардың академиялық әлеуетін ашуға, республикалық және халықаралық олимпиадалар мен ғылыми жобалар конкурстарына жүйелі дайындықты қамтиды. Мұнда басты назар сыни ойлау мен зерттеушілік дағдыларды қалыптастыруға аударылған. Екінші бағыт – рухани-эстетикалық және медиа саласы. Оқушының тұлғалық өсуі тек академиялық көрсеткіштермен шектелмейді. Бұл бағыт аясында «Сахна өнері» мектеп театры, «Әуен жастары» (хор, оркестр), журналистика курсы аясында подкаст түсіру,

дебаттық қозғалыс пен дикторлық шеберлік сияқты шығармашылық жобалар іске асырылуда. Осы екі бағыттың үйлесім табуы оқушының тек «білімді» ғана емес, сонымен қатар бәсекеге қабілетті, рухани бай тұлға болып қалыптасуына кепілдік береді.

II. Білім сапасын арттырудың практикалық кейстері.

2.1. Педагогикалық диагностика және аналитикалық мониторинг.

Білім сапасын басқарудағы тиімділіктің алғышарты – нақты деректерге негізделген терең аналитика. Біздің тәжірибемізде әр жартыжылдық сайын өткізілетін салыстырмалы талдаулар педагогикалық ұжымның стратегиялық бағытын айқындайды. «Емдеу жолы» ретінде қарастырылатын SWOT-талдау форматы мұғалімдерге олимпиадалық нәтижелердің динамикасын ғылыми тұрғыдан саралауға мүмкіндік береді. Педагогтердің өз пәні бойынша жетістіктер мен олқылықтарды ашық талқылауы мектепішілік бақылаудың жаңа сапалық деңгейін көрсетеді. Бұл процесс тек проблемаларды анықтап қана қоймай, оларды шешудің ұжымдық алгоритмін қалыптастырады, нәтижесінде «жасырын таланттарды» ерте анықтаудың жүйелі механизмі іске қосылады.

2.2.«Жеке оқу маршруты» және «Peer-to-peer» технологиясы. Мамандандырылған білім беру ортасында оқушының дербес траекториясын құру – өзекті мәселе. «Жеке оқу маршруты» (ЖОМ) жобасы арқылы әрбір дарынды баланың қабілеті мен академиялық қызығушылығына сай жеке даму жоспары жасалады. Осы модель шеңберіндегі ең сәтті тәжірибенің бірі – өзара оқыту (Peer-to-peer) әдістемесі. Резервтегі оқушылардың бір-бірін дайындауы, білім мен тәжірибе алмасуы – оқу мотивациясын арттыратын қуатты когнитивті құрал. Оқушылардың өздігінен білім алуы мен өзара тәжірибе алмасуы академиялық жетістіктің ең тиімді жолы екенін іс жүзінде дәлелдеп отыр. Бұл әдіс оқушының пәнді терең меңгеріп қана қоймай, жауапкершілік пен коммуникативтік дағдыларын шыңдайды [2.42].

2.3. Цифрлық инновациялар мен жасанды интеллект ресурстары.

Заманауи білім беру парадигмасында EdTech шешімдерін қолдану – сапаны арттырудың ажырамас бөлігі. Біздің тәжірибемізде келесі платформалар жоғары тиімділік көрсетті:

- Educaplay: интерактивті оқу материалдары мен ойын генераторлары арқылы танымдық белсенділікті арттыруға мүмкіндік береді.
- MOZAIK: мультимедиялық және 3D ресурстар арқылы дерексіз ұғымдарды визуалдап, пәнге деген қызығушылықты тудырады.
- TopIQ.kz: қазақстандық контент негізінде сапалы онлайн ресурстарға қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

Технологияны оқыту үдерісіне сауатты интеграциялау мұғалімнің уақытын үнемдеп, оқытуды даралауға және білім алуды интерактивті процесске айналдыруға негіз болады.

III. Оқушылардың рухани әлемі және медиа-құзыреттілік.

Дарынды баланың психологиялық тұрақтылығы мен әлеуметтік бейімделуі оның рухани дамуымен тығыз байланысты. «Кітап оқитын ұлт» жобасы аясында оқушылар подкасттар түсіріп, әдеби шығармаларды заманауи форматта талдайды. «Сахна өнері» мен мектеп театры оқушылардың актерлік шеберлігін, сахнада өзін ұстау мәдениетін және дикторлық дағдыларын дамытудың таптырмас құралына айналды.

Хор және оркестрлік «Әуен жастары» жобалары оқушылардың эстетикалық талғамын қалыптастырса, дебаттық қозғалыс пен журналистика саласындағы жұмыстар олардың шешендік өнері мен сыни ойлауын дамытады. Мұндай кешенді тәрбие жұмыстары оқушының көпқырлы тұлға ретінде қалыптасуына және ғылыми ортада өз идеяларын сенімді қорғауына зор ықпал етеді.

IV. Қорытынды: нәтиже – жүйелілік көрсеткіші

Біздің қолданған әдістемелік тәсілдеріміз нақты жетістіктермен расталады. Атап айтқанда:

1. Вайсбейн Богдан - «Geostar-2025» республикалық география олимпиадасының III дәрежелі диплом иегері және физикадан «Дарын» орталығының арнайы грамотасы иегері.
2. Вайсбейн Глеб - химия пәнінен республикалық олимпиаданың қола медаль иегері.

3. Ногаев Мансур - «INFO MATRIX – 2025» халықаралық байқауының III орын және nFactorial AI Cup 2025 – жасанды интеллект саласындағы 2-орын иегері.

Аталған жетістіктердің барлығы «Озат жұлдызы» жылдық қорытынды кешінде салтанатты түрде атап өтіледі. Қорыта айтқанда, дарындылықты дамыту – бұл тек олимпиадалық дайындық емес, бұл – ғылым, рух және технологияның синтезі арқылы оқушының тұлғалық әлеуетін толық ашу процесі. Жүйелі педагогикалық талдау мен қолдаудың арқасында әрбір оқушының өзіндік жетістік траекториясын қалыптастыру – біздің басты стратегиялық мақсатымыз болып қала бермек.

Әдебиет

1. Құдайбергенова К.С. «Инновациялық тәжірибе орталығы – дарынды балаларға білім беруді дамытудың факторы». – Алматы: «Дарын» РҒПО, 2022.

2. «Дарынды балалармен жұмыс істеудің психологиялық-педагогикалық негіздері» (Әдістемелік жинақ). – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023.

МОБИЛОГРАФИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ОТКРЫТОГО ИМИДЖА ШКОЛЫ В ЦИФРОВОЙ СРЕДЕ

Тажибаева Д.А, заместитель директора по учебной работе, учитель информатики КГУ «Первый Темиртауский классический лицей» г.Темиртау.

Современной школе важно не только учить, но и быть понятой и увиденной. Родители всё чаще знакомятся с образовательной организацией не по официальным документам, а по тому, что видят в соцсетях: фото, короткие видеоролики, прямые эфиры с мероприятий. Им важно чувствовать, что школа — это живое пространство, в котором их дети не просто получают знания, а становятся частью активного и открытого сообщества.

И именно здесь появляется новое явление — кружок мобилографии, который превращает школьников в молодых медиаавторов, а школу — в прозрачную, динамичную и визуально привлекательную образовательную среду.

Для подростков мобильная съёмка — привычная форма самовыражения. Для школы — удобный способ показать свою работу миру. Для родителей — возможность быть ближе к школьной жизни ребёнка, не нарушая границ.

И вот почему её роль стремительно растёт:

- каждый ребёнок имеет смартфон — барьер для участия практически отсутствует;
- современные платформы — Instagram, TikTok, YouTube Shorts — построены вокруг короткого визуального контента;
- общество всё чаще воспринимает школу по её цифровому образу;
- визуальные форматы повышают доверие и открытость.

Идея кружка мобилографии обычно возникает в школе естественным путём. Учителям и администрации нужен качественный контент для освещения мероприятий, а ученикам нравится снимать и монтировать. Остаётся только объединить желание и ресурс [1,8].

Типично кружок включает:

- обучение работе с композицией, светом и ракурсом;
- освоение мобильных приложений для монтажа;
- основы медиа безопасности и цифровой этики;
- навыки интервьюирования и репортажа;
- создание школьных новостных сюжетов;
- ведение школьных социальных сетей.

Но главное — ребята учатся видеть школу изнутри и показывать её такой, какой она является на самом деле: яркой, живой, талантливой.

КАК КРУЖОК ВЛИЯЕТ НА ИМИДЖ ШКОЛЫ?

1. Открытость и доверие

Когда родители регулярно видят кадры из уроков, проектов, олимпиад, кружков и школьной жизни, у них формируется ощущение: «Здесь всё прозрачно. Здесь нет ничего скрытого. Здесь дети развиваются и живут интересной школьной жизнью».

Постоянный визуальный диалог повышает уровень доверия к школе.

2. Признание достижений

Мобильная съёмка позволяет оперативно освещать победы учеников, участие в конкурсах, учебные успехи и творческие проекты. Каждый ролик становится маленькой историей успеха — а успех рождает репутацию.

3. Школа говорит на понятном подросткам языке

Подростки мыслят картинками, сторисами, короткими видео. Когда школа использует эти же инструменты, она демонстрирует, что идёт в ногу со временем. Это особенно важно в условиях цифровой культуры.

4. Видимость школьной работы

На видео попадают:

- инновационные уроки,
- лабораторные эксперименты,
- проекты в рамках обновлённого содержания,
- школьные события, которые обычно остаются «внутренними».

Всё это помогает школе формировать реальный образ современной образовательной среды.

Всё чаще кружок мобилографии превращается в настоящий школьный медиахаб, где дети выполняют роли: операторов; видеографов; монтажёров; журналистов; SMM-редакторов; авторов мини-документалок и репортажей.

Это не просто «кружок по интересам». Это — обучение навыкам будущего: цифровой грамотности, креативности, медиакоммуникации, критическому анализу информации.

И именно эти навыки становятся фундаментом того, что называют медиакомпетентностью школьника XXI века.

Виды школьного контента:

Схема 1. «Виды школьного контента»

ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ДЛЯ ШКОЛЫ

Школы, в которых работает кружок мобилографии, обычно отмечают ряд изменений:

1. Рост вовлечённости. Ученики начинают активнее участвовать в школьных мероприятиях - ведь хочется попасть в объектив и стать частью общего дела.

2. Повышение качества школьного контента. Фото и видео становятся профессиональнее, визуально привлекательнее. Это влияет не только на внешний облик школы, но и на эффективность коммуникации.

3. Улучшение репутации школы. Современная, открытая, творческая — именно такое впечатление формируется у родителей и партнёров.

4. Сплочение коллектива. Съёмки, интервью, монтаж и репортажи становятся командной работой. Ребята учатся договариваться, принимать решения, брать ответственность.

5. Появление медийного наследия. У школы формируется настоящий архив: видеоистории, фотохроника, документальные ролики. Это ценность и для будущих поколений учеников, и для имиджа школы.

Как кружок меняет самих учеников:

Здесь эффект куда шире, чем просто умение снимать: дети перестают бояться камеры и публичности; развиваются коммуникативные навыки; формируется чувство ответственности за цифровой след; появляется умение работать со сценарием и кадром; растёт цифровая культура и критическое мышление.

Мобилография даёт школьнику возможность быть услышанным. А школа получает активных медианосителей своего позитивного образа.

Как организовать кружок — 6 простых шагов:

1. Выбрать педагога-наставника, заинтересованного в цифровых технологиях.
2. Определить формат: медиашкола, фотокружок, видеолаборатория или медиаклуб.
3. Сформировать программу: теория + практика + медиабезопасность.
4. Определить календарь школьных событий, которые будут освещать ученики.
5. Создать единый стиль школьных соцсетей (единые пресеты, шаблоны, логотип).
6. Публиковать контент регулярно, превращая медиа в часть школьной культуры [2,6].

Кружок мобилографии — это пример того, как простая идея может изменить лицо школы.

А видимая школа — это школа, которой доверяют.

Литература

1. Подлужный Д. «Гайд: Монтаж Reels на телефоне за 15 минут», 2025г.
2. Михеев А. «Мобильная видеосъемка. Часть 2. Мобильный монтаж», 2022 г.

САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУДЕ А,В,С ДЕҢГЕЙІНДЕГІ ОҚУШЫЛАРДЫ ҚАЛАЙ БАҚЫЛАУҒА БОЛАДЫ ?

Тайжанова Қарлығаш Байкеновна
Қарағанды облысы білім басқармасының
Балқаш қаласы білім бөлімінің
«Әлихан Бөкейханов атындағы
№15 мектеп-лицейі» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
педагог-зерттеуші
Балқаш қаласы

Қазіргі білім беру кеңістігінде педагогтің кәсіби құзыреттілігін ұдайы жетілдіруі — басты талап. Осы орайда, Lesson Study (Сабақты зерттеу) тәсілі мұғалімдердің өзара

ынтымақтастығы негізінде тәжірибесін трансформациялауға мүмкіндік беретін тиімді педагогикалық құрал ретінде таңдалды.

Зерттеу жұмысының нысаны ретінде 9 «Ә» сыныбы алынды. Ұйымдастыру кезеңінде пән мұғалімдерімен бірлесе отырып, сыныптың оқу үдерісіндегі өзекті проблемалар сараланды. Ортақ мәселе ретінде оқушылардың ауызша ой қозғау, пікір білдіру қабілеттерінің төмендігі анықталып, зерттеу тақырыбы: «Белсенді оқыту әдістері арқылы оқушылардың айтылым дағдысын жетілдіру» деп бекітілді. Зерттеу сұрағы: Белсенді оқыту әдістерін қолдану арқылы қазақ әдебиеті және тарих сабақтарында 9 «Ә» сынып оқушыларының айтылым дағдыларын қалай дамытуға болады? Зерттеудің шынайылығы мен тереңдігін қамтамасыз ету үшін деңгейі әртүрлі үш нысаналы оқушы таңдалды:

А деңгейі (жоғары): Тақырыпты еркін меңгерген, аналитикалық ойлау қабілеті жоғары оқушы. Оның айтылым дағдысындағы күрделі құрылымдарды қолдануы бақыланады.

В деңгейі (орта). Оқу бағдарламасын стандартты деңгейде орындайтын, бірақ ойын жеткізуде белсенділікті қажет ететін оқушы.

С деңгейі (төмен).Оқуда белгілі бір кедергілері бар немесе сөйлеу дағдылары баяу дамыған оқушы.

Зерттеу тақырыбы мен зерттеу сұрағы анықталған соң, жоспарлау кезеңі басталды. Зерттеуге қатысушы мұғалімдер тобы бірлесе отырып зерттеуді жүргізу жоспарын құрдық. Жоспар үш кезеңді қамтыды: ұйымдастыру, зерттеу сабақтарын өткізу, қорытындылау.Оқушы үнін ескеру мақсатында сұхбат алынды.Проблеманы шешу үшін «Оқушылардың айтылым дағдысын қалай қалыптастыруға болады?», «Ол үшін қалай жұмыс жасаймыз?», « Қандай әдіс-тәсілді қолданамыз?» Сабақты зерттеуде А,В,С деңгейіндегі оқушыларды қалай бақылауға болады? – деген сұрақтар айналасында талқылау жасалынды. Оқушылардың айтылым дағдысын дамыту үшін әртүрлі әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану маңызды.

Тарих пәні бойынша үш зерттеу сабағы өткізілді.Зерттеу сабақтарына қатысушы топ мүшелері оқу үлгерімі жоғары деңгейдегі зерттелетін оқушыларды бақылап, арнайы бақылау парағына жазып отырды. Сабақ барысында оқушылармен топпен, жұппен жұмыстар ұйымдастырылды. «Автор орындығы», «Диалог» әдістерін қолдандық. Зерттеу сабақтарын қорытындылай келе, сынып оқушыларының белсенділігінің артқаны, сөйлеу мәдениетінің қалыптаса бастағаны, сыни ойлау дағдыларының жетілгені, іс-әрекеттерінде оң өзгеріс бар екені аңғарылды.

А деңгейіндегі оқушысы топтық жұмыста қорғауға өзін селқос ұстады, сабақ барысында тапсырмаларды орындауда таза, толық жауап берді, қателесті бірақ қатесін түзеді. В деңгейіндегі оқушысы топта өзін жақсы көрсетіп, оқу мен жазуда жақсы жұмыс жасады. Ұстамды, үнемі өз деңгейіне сай тапсырмаларды орындай алды.С деңгейіндегі оқушысы топтық жұмыста қорғады, топ мүшелерімен бірлесе жұмыс жасады, сөздік қордың аздығынан өз ойын айтуға қиналады.

Қазақ әдебиеті пәнінен өткізілген бірінші сабақта «learningapps.org» платформасы арқылы оқушылар берілген үзінділерді мұқият оқып, оқиғаларды ретімен орналастырып, «Оқиға тауы», «Пирамида » әдістері арқылы шығарманың сюжеттік құрылымына талдау жасады. Оқушылар берілген тапсырма бойынша өз ойларын өрбіте отырып,айтылым дағдысын жетілдірді.А деңгейіндегі оқушысы өз ойын толық жеткізе алмады, күткен үмітіміз ақталмады. Оқушы сабақ материалын толық көлемде меңгеріп отырса да, өзіне көп күмәнданып, сенімсіздік танытты.Вдеңгейіндегі оқушы сабақта белсенділік көрсетпеді. С деңгейіндегі оқушысы сабақта белсенді, жақсы жұмыс жасап, сабаққа ынтасымен қатысты. Берілген тапсырманы қызығушылықпен орындап отырды. Шығарманың мазмұнын меңгеруде **Джигсо» (Мозаика) әдісі арқылы бақыладық.**Оқушылар мәтінді бөліктерге бөліп меңгерді. Бұл әдіс А деңгейіндегі оқушыға көшбасшылықты, ал С деңгейіндегі оқушыға жауапкершілікті сезініп, өз бөлігін топ алдында қорғап шығуға (айтылымға) мәжбүр етті.Келесі сабақта шығарманы арқау етіп, «Дәстүрдің озығы бар, тозығы бар» деген тақырыпта шағын шығарма жазуды ұсындық. Үздік жұмыстар «Автор орындығында» оқылды.Нәтижесінде жалпы сыныптағы әр түрлі деңгейдегі оқушылар бойынша өзгерістерді

анықталды. Бұл әдістерді қолдану оқушыларға тиімді болды. Жүргізілген Lesson Study зерттеуінің нәтижелері 9 «Ә» сынып оқушыларының айтылым дағдылары мен әлеуметтік құзыреттіліктерінде айтарлықтай оң динамика бар екенін көрсетті. Нысаналы А, В, С деңгейіндегі оқушыларды жүйелі бақылау арқылы келесідей маңызды тұжырымдар жасалды. ЫІнтымақтастық ортаның қалыптасуы.Топтық және жұптық жұмыстар арқылы оқушылардың өзара әрекеттесу мәдениеті артты. Ортақ шешімге келу, бірін-бірі тыңдау және постер қорғау барысында өз ойын жүйелі жеткізу машықтары жетілді.«Оқушы үні» мен еркіндік яғни оқушылар өз идеяларының құнды екенін сезініп, сабақ үдерісіне белсенді қатыса бастады. Бұл әсіресе С деңгейіндегі оқушылардың жасқаншақтығын жеңіп, еркін сөйлеуіне жол ашты.Зерттеу мұғалімге сабаққа оқушының көзімен қарауға мүмкіндік берді. Бұл -келесі сабақтарды жоспарлауда әр баланың ерекшелігі мен қажеттілігін ескерудің ең тиімді тетігі.

Әдебиеттер:

*1.*Астана қ., «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2013. - 72 б.

2.Сарқытов А. Белсенді оқыту әдістерінің тиімділігі // Қазақстан мектебі. – 2021. – №4. – 12-15 бб.

ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫЙ ПОДХОД НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ КАК УСЛОВИЕ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Таныгин А.В., учитель физической культуры
КГУ «Гимназия №3» г. Караганда

Актуальность проблемы

Современный урок физической культуры проводится в условиях разного уровня физической подготовленности обучающихся. В одном классе находятся дети с высокой двигательной активностью, средним уровнем развития физических качеств и обучающиеся с низкой подготовкой. Работа по единой программе без учета этих различий снижает мотивацию учащихся, не позволяет каждому ребенку достичь ситуации успеха и, как следствие, отрицательно влияет на качество образовательных результатов.

Одним из эффективных путей решения данной проблемы является дифференцированный подход, позволяющий организовать учебную деятельность с учетом индивидуальных возможностей обучающихся [1].

В условиях обновления содержания образования и ориентации на личностно-ориентированное обучение возрастает необходимость создания таких педагогических условий, при которых каждый обучающийся будет включен в активную двигательную деятельность в соответствии со своими возможностями и уровнем подготовленности. Дифференциация учебных заданий на уроках физической культуры способствует не только развитию физических качеств, но и формированию положительной мотивации к занятиям, повышению уверенности в собственных силах и устойчивого интереса к предмету [2].

Особую значимость дифференцированный подход приобретает в начальной школе, где наблюдаются существенные различия в темпах физического развития детей, состоянии здоровья и уровне двигательного опыта. Игнорирование этих особенностей приводит к снижению эффективности урока и уменьшению двигательной активности части обучающихся [4].

Таким образом, поиск эффективных способов организации учебного процесса на основе дифференцированного подхода является одной из актуальных задач современного физкультурного образования.

Цель исследования

Определить влияние дифференцированного подхода на уровень физической подготовленности и учебную мотивацию обучающихся на уроках физической культуры.

Задачи исследования

- провести мониторинг уровня физической подготовленности обучающихся;
- разработать и внедрить систему дифференцированных заданий;
- создать условия для повышения учебной мотивации средствами формирующего оценивания;
- проанализировать динамику результатов.

База и методы исследования

Исследование проводилось на базе 3 «Б» класса (в дальнейшем 4 «Б») КГУ «Гимназия №3» г. Караганды в период с 08.01.2025 по 08.01.2026. Количество обучающихся — 30 человек.

Для определения уровня физической подготовленности использовались данные школьного электронного журнала Bilimal, в который вносятся результаты контрольных нормативов:

- бег 30 м;
- прыжок в длину с места;
- метание мяча (1 кг).

Методы исследования

- педагогическое наблюдение;
- анализ результатов учебных нормативов;
- сравнительный анализ полученных данных.

Организация работы

В начале исследования обучающиеся были распределены по уровням физической подготовленности:

2025 год (констатирующий этап):

- высокий уровень — 8 обучающихся
- средний уровень — 15 обучающихся
- низкий уровень — 7 обучающихся

С целью повышения качества образовательных результатов на уроках физической культуры был внедрен дифференцированный подход, включающий:

- деление класса на группы по уровню подготовленности;
- использование карточек с разноуровневыми заданиями;
- вариативность нагрузки;
- предоставление обучающимся права выбора уровня сложности;
- систему формирующего оценивания «баллы за старание».

Система поощрения была направлена не только на результат, но и на личный прогресс обучающегося, активность на уроке, соблюдение техники выполнения упражнений и стремление к улучшению собственных показателей [3].

Результаты исследования

Повторный мониторинг уровня физической подготовленности показал положительную динамику.

2026 год (контрольный этап):

- высокий уровень — 12 обучающихся
- средний уровень — 14 обучающихся
- низкий уровень — 4 обучающихся

Количество обучающихся с высоким уровнем увеличилось на 4 человека, а число обучающихся с низким уровнем снизилось почти в два раза.

В ходе педагогического наблюдения установлено:

- повысилась учебная мотивация обучающихся;
- увеличилось количество активно работающих на уроке детей;

• снизилось число обучающихся, испытывающих трудности при выполнении нормативов;

• возрос интерес к занятиям физической культурой.

Обучающиеся с низким уровнем физической подготовленности стали более уверенно включаться в учебную деятельность, чаще переходить на задания повышенного уровня сложности, что свидетельствует о создании ситуации успеха.

Практическая значимость

Практика показала, что дифференцированный подход:

• обеспечивает включенность всех обучающихся в учебную деятельность;

• способствует росту уровня физической подготовленности;

• повышает мотивацию к занятиям физической культурой;

• позволяет объективно оценивать индивидуальный прогресс.

Представленный опыт может быть использован учителями физической культуры при организации уроков в условиях массового класса.

Выводы

1. Дифференцированный подход является эффективным средством повышения качества образовательных результатов по физической культуре.
2. Использование разноуровневых заданий и формирующего оценивания создает ситуацию успеха для каждого обучающегося.
3. Систематический мониторинг результатов в электронном журнале Bilimal позволяет отслеживать индивидуальную динамику и своевременно корректировать учебный процесс.
4. Внедрение дифференцированного обучения способствует росту учебной мотивации и улучшению показателей физической подготовленности обучающихся.

Литература

1. Балашова, В. Ф. *Теория и организация адаптивной физической культуры (тестовый контроль знаний): учебное пособие* / В. Ф. Балашова. – Москва : Физическая культура, 2006.
2. Баяндин, А. М. *Дифференцированный и индивидуальный подход при обучении спортивным играм на уроке физической культуры* // Казахстанский педагогический журнал «Мектеп», 2024.
3. Холодов, Ж. К., Кузнецов, В. С. *Теория и методика физического воспитания и спорта: учебное пособие* – 6-е изд. – Москва : Академия, 2008.
4. Поцелуйко, С. В. *Дифференцированный подход на уроках физической культуры в школе* // UROK.1SEPT.RU, 2023.

ГЕЙМИФИКАЦИЯ И ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ – ПУТЬ К ЗНАНИЯМ ЧЕРЕЗ ИГРУ

Тарасова М.А., учитель начальных классов
КГУ «Первый Темиртауский классический лицей»,
педагог исследователь

Современная начальная школа сталкивается с задачей не только дать ребёнку знания, но и развить его любознательность, мотивацию к обучению, умение сотрудничать и самостоятельно добывать информацию. В условиях цифровизации образования особую роль начинают играть геймификация и игровые технологии, которые позволяют сделать учебный процесс более интересным, эмоционально насыщенным и эффективным.

В педагогике геймификация рассматривается как средство организации учебной деятельности с применением таких компонентов, как сюжет, правила, система поощрений, уровни сложности и соревновательные элементы.

Игровые технологии в обучении представляют собой систему методов и приемов, направленных на реализацию образовательных целей через дидактические, ролевые и сюжетные игры (Эльконин Д.Б., Выготский Л.С.). Они способствуют формированию познавательного интереса, развитию мышления, памяти, внимания и коммуникативных навыков.

К основным принципам применения геймификации в начальной школе относятся:

- соответствие возрастным особенностям обучающихся;
- направленность на достижение образовательных результатов;
- постепенное усложнение заданий;
- сочетание индивидуальной и групповой деятельности;
- создание ситуации успеха.

Геймификация — это использование игровых элементов, механик и мыслительных моделей (таких как очки, уровни, рейтинги, награды, вызовы) в неигровом контексте, в частности в обучении. Это могут быть:

- система баллов и достижений,
- рейтинги и уровни,
- награды и виртуальные призы,
- квесты и сюжетные задания,
- аватары и ролевое взаимодействие.

Главная цель геймификации — повышение внутренней мотивации ученика и вовлечение его в процесс обучения через игровой подход, привычный для ребёнка.

В статье рассматриваются возможности применения геймификации и игровых технологий в процессе обучения русскому языку в начальной школе. Русский язык как учебный предмет требует усвоения значительного объема абстрактных понятий (орфографических, грамматических, синтаксических), что зачастую вызывает трудности у обучающихся. Использование геймификационного подхода предполагает включение игровых элементов в структуру урока: на этапе актуализации знаний, закрепления материала и контроля усвоения. В 4 классе игровые технологии применяются при изучении орфографии, морфологии и синтаксиса.

Наиболее эффективными формами являются: дидактические игры; учебные квесты; лингвистические викторины; игровые тренажёры; командные соревнования.

Практический пример применения геймификации на уроке русского языка в 4 классе.

Формат: Командная игра (2–4 команды по 5-6 человек).

Цель: Набрать максимальное количество очков, выполняя задания на знание русского языка.

Особенности:

–Несколько уровней сложности (участники сами выбирают риск).

–Бонусы и штрафы (дополнительные возможности и ловушки).

–Командная стратегия (не только знания, но и тактика).

Механика игры: Каждый раунд команды выбирают категорию и уровень сложности. Чем сложнее задание, тем больше баллов можно получить.

Уровень	Баллы за правильный ответ	Штраф за ошибку
Лёгкий	1	0 (можно ошибаться)
Средний	3	-1
Сложный	5	-2

Если команда не отвечает – право переходит соперникам (+1 балл за «украденный» ответ).

Этапы игры:

1 Раунд: «Анаграммы-Трансформеры» (разминка).

Задача: «Лестница слов» - нужно изменить слово за 4 шага, меняя каждый раз только одну букву: **КОТ → … → ЛЕС**

Каждое новое слово должно существовать.

Бонус: Если у команды два варианта — +1 балл за креативность.

2 Раунд «Морфологический детектив».

Задача: Даётся зашифрованное слово (например, фонетически или по частям). Нужно угадать его и определить часть речи.

Пример задания: «Корень как у *мыши*, суффикс как у *бельчонок*, окончание как у дом_» → (мышонок).

Особенность: Можно попросить подсказку (-1 балл). Если угадали с первой попытки → +2 дополнительно.

3 Раунд «Синтаксические дуэли».

Задача: Составить предложение по строгим правилам.

Пример задания: Придумать предложение-палиндром (если возможно).

(«А роза упала на лапу азора» – если кто-то догадается).

Усложнение: Если другая команда находит ошибку → они забирают 1 балл.

4 Финал «Грамматическая рулетка» (риск-раунд).

Механика:

На столе лежат запечатанные конверты с суперсложными заданиями.

В одном из них — +10 баллов, в другом — «банкрот», остальные — обычные (+3/-3). Команда выбирает конверт и решает:

–Открыть (получить баллы или штраф).

–Продать сопернику за 2 балла (если та согласится).

Пример задания в конверте: «Назовите 5 слов, где буква Ё стоит под ударением, но часто заменяется на Е» (пример: ёлка, мёд, жёлтый, пчёлы)

Подведение итогов:

–1 место: 9-10 в журнал + право создать мини-игру для следующего урока.

–2 место: 7-8 в журнал + команда выбирает тему следующего квеста.

–3 место: 6-4 в журнал + символическая грамота.

Антиприз: Проигравшая команда придумывает 5 смешных предложений с грамматическими ошибками (остальные исправляют).

Эффект:

–Глубже повторяются темы (морфология, фонетика, синтаксис).

–Развивается стратегическое мышление.

–Сохраняется интрига до последнего раунда!

Можно добавить таймеры, звуковые сигналы или QR-коды с подсказками для ещё большего вовлечения.

Применение геймификации на уроках русского языка в 4 классе способствует:

–повышению уровня учебной мотивации; активизации познавательной деятельности; улучшению качества усвоения учебного материала;

–развитию коммуникативных умений; снижению уровня тревожности при выполнении контрольных заданий.

Анализ учебной деятельности учащихся показывает, что игровые формы обучения создают благоприятную образовательную среду и обеспечивают положительную динамику в формировании языковых компетенций.

Литература:

1. Выготский Л.С. Мышление и речь. — М.: Педагогика, 2005.
2. Эльконин Д.Б. Психология игры. — М.: Педагогика, 2004.
3. Детердинг С., Диксон Д., Халед Р., Нэк Л. От игр к геймификации: определение «геймификации».
4. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. — М.: Академия, 2018.

8-СЫНЫПТА БЕЙОРГАНИКАЛЫҚ ҚОСЫЛЫСТАРДЫҢ ЖІКТЕЛУІН ОҚЫТУДА БЕЛСЕНДІ ЖӘНЕ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Т.М. Тауекелова., химия пәні мұғалімі
Ғыл. жет. Кездикбаева А.Т., ассоц.профессор
Ә.Молдағұлова атындағы ОМОРМИК
Қарағанды қ.

Қазіргі білім беру жүйесі мұғалімнен тек білім беруді ғана емес, оқушының ойлау қабілетін дамыту мен оны өмірлік жағдайларда қолдана алу дағдыларын қалыптастыруды талап ететіні белгілі. Әсіресе химия пәні оқушылар үшін күрделі әрі абстрактілі пән болып көрінеді. Сондықтан, зерттеу барысында 8-сыныптағы «Бейорганикалық қосылыстардың жіктелуі» тақырыбы — негізгі, әрі келесі сыныптардағы білімнің іргетасы болып табылатын маңызды бөлім деп қарастырылды.

Дәстүрлі түсіндіру әдісі арқылы бұл тақырыпты меңгеру кей жағдайда қиындық тудырады. Сондықтан белсенді және интерактивті әдістерді қолдану білім сапасын арттырудың тиімді жолдарының бірі болып саналады.

Мақаланың зерттеу мақсаты ретінде 8-сынып химия сабағында бейорганикалық қосылыстардың жіктелуін оқыту барысында белсенді және интерактивті әдістердің тиімділігін анықтауды алдық және төменде негізгі бір-бірімен сабақтас міндеттерді атап өтуге болады: белсенді және интерактивті оқыту әдістерінің теориялық негіздерін талдау; аталған тақырып бойынша сабақ үлгілерін әзірлеу; оқушылардың білім сапасын салыстырмалы түрде талдау; оқыту үдерісіндегі оқушы белсенділігін бағалау.

Белсенді оқыту әдістері — оқушылардың танымдық әрекетін жандандыруға бағытталған тәсілдер болғандықтан, бұл әдістер арқылы оқушы білімді дайын күйінде алмай, оны өз бетінше іздену арқылы меңгереді [1; 9].

Ал, интерактивті әдістер — оқушылар арасындағы және мұғалім мен оқушы арасындағы өзара әрекетке негізделген оқыту тәсілдері бола тұра, мұнда пікір алмасу, бірлескен шешім қабылдау, талдау және қорытынды жасау жүзеге асады.

Бейорганикалық қосылыстардың жіктелуін оқытудағы негізгі әдістерді былай бөлдік. 8-сынып бағдарламасына сәйкес бейорганикалық қосылыстар төрт негізгі класқа бөлінеді: 1) Оксидтер, 2) Негіздер, 3) Қышқылдар және 4) Тұздар [2; 3].

Бұл ұғымдарды тиімді меңгерту үшін сабақ барысында үнемі төмендегі әдістер қолданылады. Сабақтың талдамасы төменде ұсынылады.

1. Проблемалық оқыту әдісі

Сабақ басында оқушыларға сұрақ қойылады:

«Неліктен кейбір заттар суда ериді, ал кейбіреулері ерімейді?»

«Неліктен кейбір заттар қышқыл дәмді, ал басқалары ащы?»

Осы сұрақтар арқылы оқушылар заттардың қасиеттеріне қарай жіктелетінін өздері анықтайды.

2. Топтық жұмыс

Оқушылар 4 топқа бөлінеді. Әр топқа формулалар жазылған карточкалар таратылады:

H_2O, NaCl, CO_2, H_2SO_4, $Ca(OH)_2$, KNO_3 және т.б.

Тапсырма: берілген заттарды жіктеу және таңдау себебін түсіндіру.

Бұл әдіс оқушылардың: логикалық ойлауын дәлелдеу қабілетін бірлесіп жұмыс істеу дағдысын дамытады.

3. «Химиялық эстафета» ойыны

Интерактивті ойын түрінде әр топқа тақтада заттарды жылдам әрі дұрыс жіктеу тапсырмасы беріледі. Дұрыс жауаппен қатар түсіндірме де бағаланады.

Ойын элементтері сабаққа қызығушылықты арттырады.

4. Кластер әдісі

Оқушылар тақырып бойынша «Бейорганикалық қосылыстар» деген негізгі ұғымнан тарайтын сызба құрады. Әр класқа тән ерекшеліктері жазылады.

Бұл әдіс ақпаратты жүйелеуге көмектеседі.

5. АКТ қолдану барысында интерактивті тақта арқылы келесі жұмыстар жүргізілді: молекулалық модельдер көрсету, жіктеу кестелерін толтыру, онлайн-тест жүргізу. Олар оқушылардың визуалды қабылдауын күшейтеді.

Зерттеу нәтижелері белсенді және интерактивті әдістер қолданылғаннан кейін, мынандайайтарлықтай нәтижелер іске асырылды: оқушылардың үлгерімі артты; сабаққа қатысу белсенділігі жоғарылады; қателік саны азайды; пәнге қызығушылық өсті.

Сабақ жүргізілген 8-сыныпта бақылау жұмыстарының нәтижесінде білім сапасының 20,3%-ға артқаны байқалды (1-сурет).

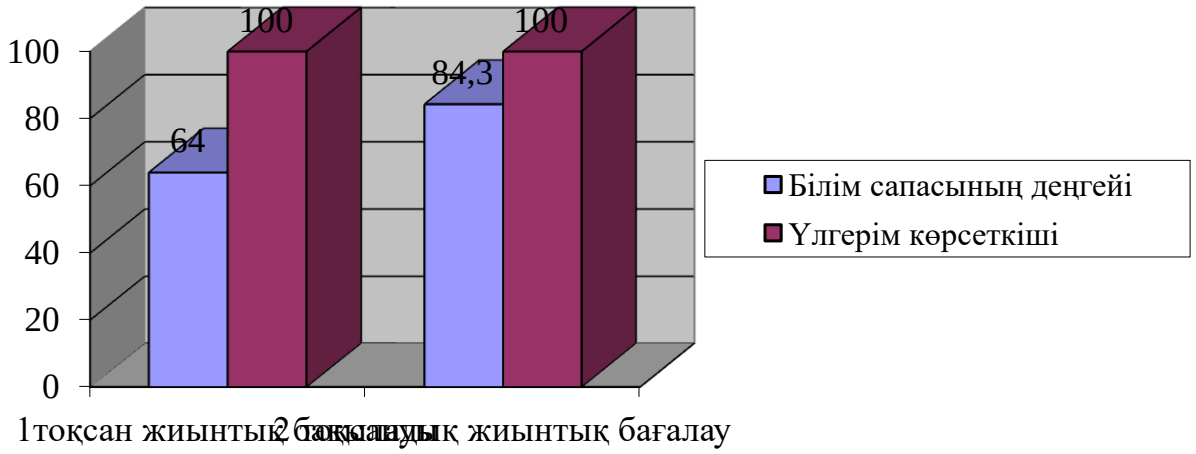

1-сурет. 2025-2026 оқу жылындағы 8-сынып оқушыларының бөлім бойынша жиынтық бақылауларының көрсеткіші

Зерттеу жүргізілген сыныпта белсенді әдістерді химияны оқытуда пайдалану барысында оқушылардың төменгі деңгейі 10%-ға төмендеп, жоғары деңгейі 15%-ға жоғарылады, нәтижесі 2-суретте көрсетілген.

Сонымен, 8-сынып химия сабағында бейорганикалық қосылыстардың жіктелуін оқыту барысында белсенді және интерактивті әдістерді қолдану білім сапасын арттырудың тиімді педагогикалық құралы болып табылатындығы анықталды. Себебі, аталған тәсілдер оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, теориялық білімді саналы меңгеруіне мүмкіндік береді.

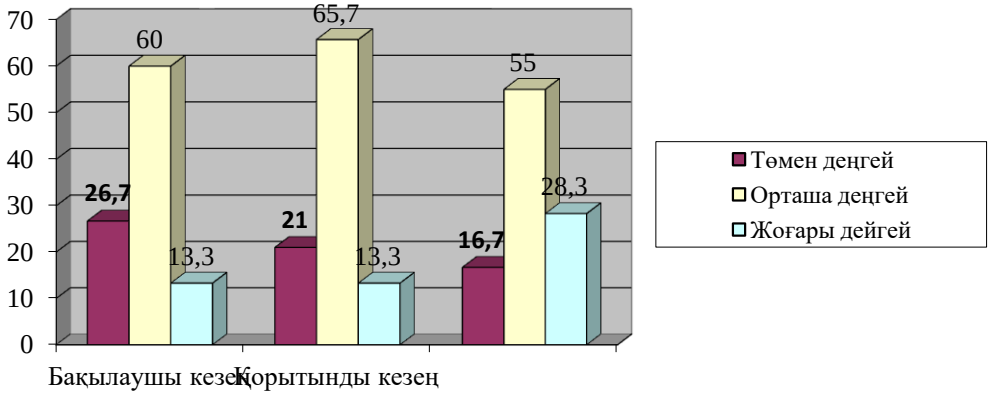

2-сурет. Оқушылардың білім деңгейлерінің салыстырмалы көрсеткіштері

Оқушылар формулаларды өз бетінше талдап, салыстырып, жіктеу арқылы логикалық ойлау дағдыларын дамытады және оқу материалының мазмұнын терең түсінеді және оқытудағы әдістердің тиімділігі артады (1-кесте).

1-кесте. Эксперимент кезіндегі салыстырмалы көрсеткіштер

Оқыту әдістерінің тиімділігін салыстыру		
Көрсеткіш	Дәстүрлі әдіс%	Интерактивті әдіс%
Білім сапасы	65	82
Қателік саны	30	14
Сабаққа қатысу белсенділігі	60	88
Пәнге қызығушылық	58	85

Біздің зерттеулер спорт мектебі оқушыларымен жұмыс жасаудың нәтижесі болып табылады. Спорт бағытындағы оқушылар оқу жылында түрлі жарыстарға жиі қатысады, сондықтан кей жағдайда сабақтан үзіліп қалу жағдайлары кездеседі. Осындай жағдайда белсенді және интерактивті әдістер оқу материалын қысқа мерзімде тиімді меңгеруге мүмкіндік береді. Әсіресе жарыс элементтеріне негізделген «химиялық эстафета», топтық сайыс, жылдам жіктеу тапсырмалары спорт мектебі оқушылары үшін нәтижелі болып табылады. Осылайша, 8-сыныпта бейорганикалық қосылыстардың жіктелуін оқытуда белсенді және интерактивті әдістерді жүйелі қолдану – сапалы білім берудің және оқушылардың жан-жақты дамуының маңызды шарты болып табылады.

Әдебиет

1. Әбдіқадыр Қ., Химияны оқыту әдістемесі. - Алматы, 2021.
2. Жалпы білім беретін мектептің 8-сыныпқа арналған химия бағдарламасы.

БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ БІЛІМ САПАСЫН БАСҚАРУДЫҢ ЗАМАНАУИ МОДЕЛЬДЕРІ

Текебаева Айганым Тунгышевна,
мектеп директорының оқу жұмысы жөніндегі орынбасары,
Қарағанды облысы,Нұра ауданы,
Абай атындағы Шұбаркөл ЖББМ

Қазіргі білім беру жүйесінде білім сапасын арттыру – мемлекет дамуының стратегиялық міндеттерінің бірі болып табылады. Білім беру ұйымдарының тиімділігі көбінесе білім сапасын басқару жүйесінің дұрыс ұйымдастырылуына байланысты. Заманауи мектеп тек білім беретін орын ғана емес, сонымен қатар деректерге негізделген басқару шешімдері қабылданатын, білім беру сапасын жүйелі түрде талдап, дамытуға бағытталған күрделі басқару құрылымы болып саналады [1:102].

Білім беру сапасын басқару жүйесі қазіргі заманғы білім беру ұйымдарының тиімді қызметін қамтамасыз ететін маңызды басқару тетіктерінің бірі болып табылады. Қазіргі білім беру кеңістігінде білім сапасын басқару көпдеңгейлі жүйе ретінде қарастырылады. Бұл жүйе ұлттық, аймақтық және мектепішілік деңгейлер арқылы жүзеге асырылады. Әрбір деңгей өзара тығыз байланыста жұмыс істей отырып, білім беру сапасын арттыруға бағытталған біртұтас басқару механизмін қалыптастырады.

Ұлттық деңгейде білім беру сапасын басқару мемлекеттік білім беру саясаты, білім беру стандарттары мен нормативтік-құқықтық құжаттар арқылы жүзеге асырылады. Бұл деңгейде білім беру жүйесінің стратегиялық даму бағыттары айқындалады, білім беру стандарттары бекітіледі және білім сапасын бағалаудың жалпы талаптары белгіленеді. Сонымен қатар ұлттық деңгейде білім беру ұйымдарының қызметін реттейтін негізгі қағидалар мен механизмдер қалыптасады [1:124].

Білім сапасын басқару жүйесінде мектеп деңгейі ерекше маңызды орын алады. Себебі білім беру процесінің негізгі бөлігі тікелей мектеп қабырғасында жүзеге асады. Сондықтан білім сапасын арттыруға бағытталған негізгі басқару шешімдері мен педагогикалық әрекеттер

мектеп деңгейінде қабылданып, іске асырылады. Мектеп деңгейінде білім сапасын басқару мектеп әкімшілігінің, әсіресе оқу жұмысы жөніндегі орынбасарлардың басқарушылық қызметі арқылы жүзеге асады.

Оқу жұмысы жөніндегі орынбасарлар оқу процесін жоспарлау, оқу бағдарламаларының орындалуын бақылау, педагогтердің кәсіби қызметін талдау, сабақтардың сапасын бақылау, оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау және оқу процесін жетілдіру сияқты маңызды міндеттерді орындайды. Олар мектептің оқу-тәрбие процесін жүйелі түрде ұйымдастырып, білім сапасын арттыруға бағытталған басқару жұмыстарын жүргізеді [2:85].

Мектепішілік басқару жүйесінің негізгі бағыттарының бірі – оқу процесін тиімді ұйымдастыру болып табылады. Бұл бағытта оқу жоспарын дұрыс құру, оқу бағдарламаларының мазмұнын сапалы меңгерту, сабақтардың тиімді өтуін қамтамасыз ету, оқушылардың оқу белсенділігін арттыру сияқты жұмыстар жүргізіледі. Сонымен қатар мектеп әкімшілігі педагогтердің жұмысын үйлестіріп, оқу процесінің сапасын тұрақты бақылауда ұстайды.

Педагогтердің кәсіби дамуын қолдау да білім сапасын басқарудың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Қазіргі білім беру жүйесінде мұғалімнің кәсіби шеберлігі білім сапасының негізгі көрсеткіштерінің бірі болып саналады. Сондықтан мектеп әкімшілігі педагогтердің кәсіби дамуына жағдай жасап, әдістемелік жұмыстарды ұйымдастырады, тәжірибе алмасу алаңдарын құрады, семинарлар мен тренингтер өткізеді. Мұндай жұмыстар педагогтердің кәсіби құзыреттілігін арттыруға және оқу процесінің сапасын жақсартуға мүмкіндік береді [2:231].

Білім сапасын басқару жүйесінде оқушылардың оқу жетістіктерін жүйелі түрде талдау ерекше маңызды. Бұл талдау арқылы оқушылардың білім деңгейі, оқу материалын меңгеру деңгейі және оқу процесінің тиімділігі анықталады. Оқушылардың оқу жетістіктерін талдау нәтижесінде білім беру процесіндегі қиындықтар мен проблемалық мәселелер анықталып, оларды шешуге бағытталған нақты шаралар қабылданады.

Мектепішілік бақылау мен мониторинг жүргізу де білім сапасын басқарудың негізгі құралдарының бірі болып табылады. Мектепішілік бақылау арқылы оқу процесінің сапасы, мұғалімдердің педагогикалық қызметі, сабақтардың тиімділігі және оқушылардың білім деңгейі жүйелі түрде бақылауға алынады. Мониторинг нәтижелері мектеп әкімшілігіне оқу процесінің нақты жағдайын анықтауға және оны жетілдіруге бағытталған басқару шешімдерін қабылдауға мүмкіндік береді [3:53].

Сонымен қатар бағалау нәтижелерін талдау арқылы басқару шешімдерін қабылдау білім сапасын арттырудың тиімді жолдарының бірі болып табылады. Оқушылардың қалыптастырушы және жиынтық бағалау нәтижелері оқу процесінің тиімділігін анықтауға мүмкіндік береді. Бұл нәтижелерді талдау арқылы мектеп әкімшілігі оқыту әдістерін жетілдіру, қосымша қолдау жұмыстарын ұйымдастыру, педагогтерге әдістемелік көмек көрсету сияқты басқару шешімдерін қабылдай алады.

Осылайша білім беру ұйымдарындағы білім сапасын басқару жүйесі аймақтық және мектеп деңгейлерінің өзара үйлесімді қызметі арқылы жүзеге асырылады. Бұл жүйе білім беру процесін тиімді ұйымдастыруға, педагогтердің кәсіби дамуын қолдауға, оқушылардың оқу жетістіктерін арттыруға және жалпы білім беру сапасын тұрақты түрде жақсартуға мүмкіндік береді. Білім сапасын басқарудың тиімді жүйесі білім беру ұйымының тұрақты дамуына және білім беру нәтижелерінің жоғары деңгейіне қол жеткізуге негіз болады [3:145].

Білім беру ұйымдарында жинақталатын негізгі деректерге мыналар жатады:

- оқушылардың оқу жетістіктері;
- қалыптастырушы және жиынтық бағалау нәтижелері;
- білім сапасының көрсеткіштері;
- пәндер бойынша үлгерім көрсеткіштері;
- мониторинг нәтижелері;
- педагогтердің кәсіби қызметінің көрсеткіштері.
- Соңғы 3 жылдағы білім сапасының мониторингі орта есеппен 65,13% көрсетеді.

▪ **1-4 сыныптар пәндері бойынша білім сапасы**

Қазақ сыныптар	2022-2023	2023-2024	2024-2025
1			
2	50	52,33	54,67
3	53,85	58,33	63,64
4	62,44	66,15	67,64
1-4	**60**	**60,05**	**64,71**

1-4 сыныптар бойынша білім сапасы

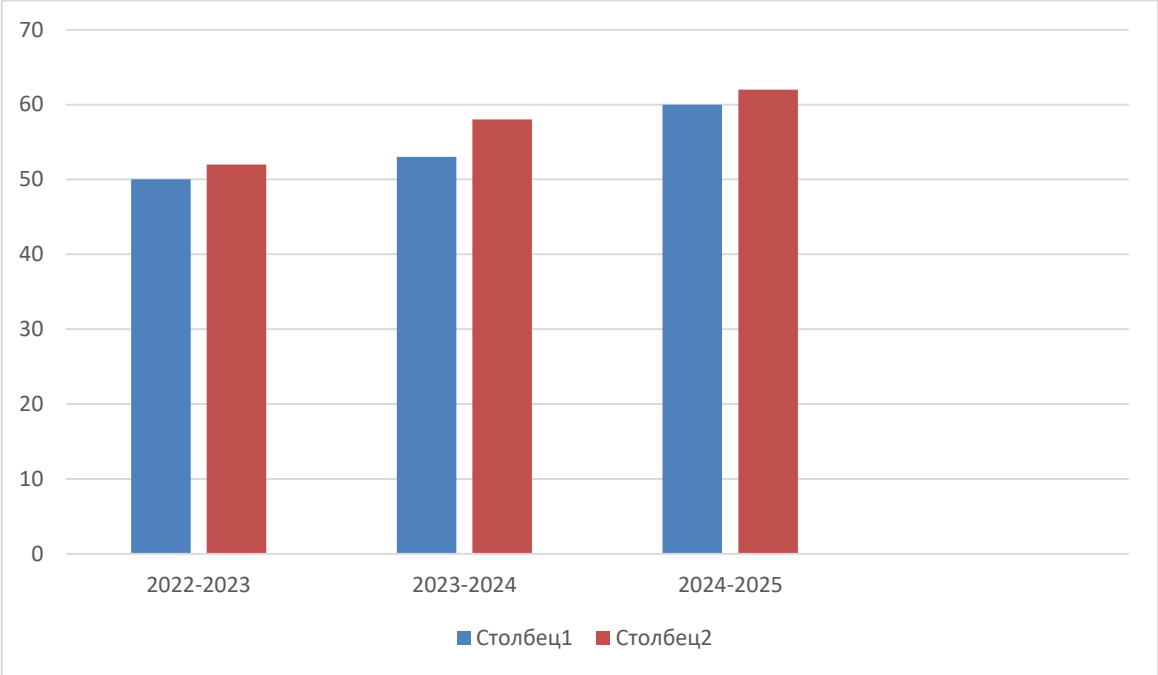

Пәндер	2022-2023жж			2023-2024 жж			2024-2025 жж		
	2 қаз сын	**3қаз сын**	**4 сын**	**2 сын**	**3 сын**	**4 сын**	**2 сын**	**3сын**	**4 сын**
Қазақ тілі	75	71,4	55,6	75	66,7	53,8	66,7	72,7	72,7
Әдебиеттік оқу	75	64,3	75	75	75	77	66	73	73
Орыс тілі	83	72	55,8	83,8	66,3	46,1	61,8	90,5	72,2
Математика	83,7	72,2	66,7	58,8	75	76,9	66,6	81,9	65,2
Жаратылыстану	75	78,5	88,9	83,3	75	77	75	90,9	72,7
Дүниетану	83,4	78,9	100	83,3	75,8	61,5	66,8	90,9	72,7
Шет тілі	67,5	71,2	44,7	66,8	67,5	64,2	-	63,6	63,6

▪ 1-4 пәндер бойынша білім сапасының нәтижелерін талдау
▪ 4 жыл ішінде сыныптар білім сапасының көтерілгенін көруге болады.
▪ 5-11 сыныптар пәндері бойынша білім сапасы

Бұл деректерді жүйелі түрде талдау білім беру ұйымының даму бағыттарын анықтауға мүмкіндік береді. Мысалы, белгілі бір пән бойынша білім сапасының төмендеуі анықталған жағдайда, мектеп әкімшілігі мұғалімдерге әдістемелік көмек көрсету, қосымша сабақтар ұйымдастыру немесе оқыту әдістерін жетілдіру сияқты шаралар қабылдай алады. Деректерді талдау білім сапасын басқарудағы стратегиялық жоспарлаудың маңызды элементі болып табылады. Сонымен қатар бұл әдіс оқу процесін ғылыми негізде ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Мектепішілік бақылау – білім сапасын басқарудың маңызды құралдарының бірі. Ол оқу процесінің сапасын жүйелі түрде бақылауға, педагогтердің қызметін талдауға және оқу үдерісінің тиімділігін арттыруға бағытталған.

Мектепішілік бақылаудың негізгі түрлері:

- сабақтарға қатысу және талдау;
- оқу құжаттарын тексеру;
- оқушылардың білім деңгейін анықтау;
- пәндер бойынша білім сапасын талдау;
- мұғалімдердің әдістемелік қызметін бақылау.

Мектепішілік мониторинг білім сапасының динамикасын анықтауға мүмкіндік береді. Мониторинг нәтижелері арқылы мектеп әкімшілігі оқу процесінің әлсіз тұстарын анықтап, оларды жетілдіру бойынша нақты шаралар қабылдай алады [3:178].

Мектеп оқушыларының іс-шараларға қатысу нәтижелілігі (пәндік олимпиадалар, ғылыми жарыстар, ғылыми-зерттеу жобалары),робототехника жәнет. б. Бойынша жарыстар) соңғы 3 жылда

п/п	Іс-шара деңгейі	2022-2023 оқу жылы			2023-2024оқу жылы			2024-2025оқу жылы		
		Барлық білім алушылар	Қатысушылар саны	Жүлдегерлер саны	Барлық біліма лушылар	Қатысушылар саны	Жүлдегерлер саны	Барлық білімалушылар	Қатысушылар саны	Жүлдегерлер саны
1	Мектепішілік	105	34	26	110	80	46	102	45	27
2	Аудандық		30	23		30	21		40	20
3	Облыстық					10	3		8	4
4	Республикалық		4	3		40	22		10	8
5	Халықаралық									

Қазіргі білім беру жүйесінде деректерге негізделген басқару, жүйелі мониторинг және тиімді бағалау жүйесі білім беру ұйымдарының тұрақты дамуын қамтамасыз етеді. Сондықтан білім сапасын басқарудың заманауи модельдерін енгізу білім беру ұйымдарының тиімділігін арттырудың маңызды факторы болып табылады.

Білім беру деректерін жүйелі түрде талдау, мониторинг нәтижелерін саралау және бағалау рәсімдерінің нәтижелеріне негізделген басқару шешімдерін қабылдау білім сапасын арттырудың маңызды құралдары болып табылады. Заманауи білім беру кеңістігінде деректерге негізделген басқару, тиімді мониторинг жүйесі және педагогтердің кәсіби дамуын қолдау білім беру ұйымдарының бәсекеге қабілеттілігін арттырып, оқушылардың сапалы білім алуына мүмкіндік береді. Сондықтан білім беру ұйымдарында білім сапасын басқарудың заманауи модельдерін тиімді енгізу мен дамыту білім беру жүйесінің тұрақты жетілуінің негізгі факторларының бірі болып табылады [3:192].

Әдебиеттер тізімі

1. Айтмамбетова Б. Р. Жаңашыл педагогтар идеялары мен тәжірибелері. – Алматы: Мектеп, 1991. – 144 б.
2. Бабаев С. Б. Педагогика негіздері: оқу құралы. – Алматы: Заң әдебиеті, 2013. – 256 б.
3. Көшербаева А. Н. Білім беру сапасын басқару негіздері. – Алматы: Қазақ университеті, 2018. – 210 б.

ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ АРТТЫРАТЫН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ.

Тилемисов Данияр Алиевич- география пәнінің мұғалімі

Жангожина Гауһар Махановна- ғылыми жетекші, А
кадемик Е.А.Бөкетов атындағы
Қарағанды Ұлттық Зерттеу университетінің аға оқытушысы,
жаратылыстану ғылымдарының магистрі

Тақырыптың өзектілігі: Сабақта функционалдық сауаттылықты артыратын тапсырмаларды тиімді қолдану арқылы оқушылардың білім деңгейін арттыру.

Мақсаты: Заман талабына сай іскер, жан-жақты, терең білімді, интеллектуалдық ой-өріс деңгейі жоғары дамыған шәкірт тәрбиелеу.

Міндеттері:

•Білім беру үрдісінде оқытудың жаңа технологияларын айқындайтын әдістемелік, педагогикалық тәсілдермен жұмыс жасау;

•пәнді оқыту барысында шығармашылық тұрғыдан қарау жолдарын қарастыру, мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру;

•негізгі ғылыми құзыреттіліктер мен дағдыларды дамыту арқылы функционалды сауаттылықты қалыптастыру;

•оқушыларды пәнге қызықтыру әрекеттерін қалыптастыру, ойын дәлелді жеткізе білуге жаттықтыру, шығармашылық ізденіске жетелеу

Функционалды сауатты адам-бұл адам қызметінің, адами қарым-қатынастың және әлеуметтік қатынастардың әртүрлі салаларында өмірлік міндеттердің кең ауқымын шешу үшін өмір бойы үнемі алған барлық білімдерін, дағдыларын, іскерліктерін қолдана алатын адам. Қазіргі қоғамға функционалды сауатты, нәтижеге жұмыс істей алатын, белгілі бір әлеуметтік маңызды жетістіктерге қабілетті адам қажет. Оқушылардың пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез-келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету. Яғни, оқушылардың мектепте алған білімдерін өмірде тиімді қолдануына үйрету.

Қазіргі кезде мұғалімдер де заман ағымымен бірге өзгеруі керек. Мұғалім заман ағымына ілесуі керек: өз жұмысында инновацияларды, әр түрлі тиімді әдістерді қолданып, ақпаратты еркін меңгеруі керек. Мектеп оқушыларының функционалды сауаттылығы дегеніміз –оқушылардың пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез-келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету. Яғни,оқушылардың мектепте алған білімдерін өмірде тиімді қолдануына үйрету. Функционалдық сауаттылық – адам қызметінің әртүрлі салаларындағы өмірлік мәселелердің ең кең ауқымын шешу үшін өмір бойы жинақталған білім, білік және дағдыларды қолдана білу. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруда сабағымды жоспарлау кезінде «оқытудың жаңа белсенді әдістерін», құзыреттілік тапсырмалары, саралап оқытуда деңгейлік тапсырмаларды тиімді пайдаланып келемін. Оқытудың белсенді оқу (оқыту диалогтық қатынасқа негізделеді, ал диалог өз кезегінде өзара түсіністікке, бірлескен әрекеттерге, таным процесінде туындаған мәселелер мен проблемаларды бірлесе шешуге алып келеді. Интербелсенді оқуда) үйренуде білім алушылар келесідей білім, білік, дағды, құзырлық, машықтарға үйренеді: .[2:11]

- терең ойлануға;
- ақпаратты өздігімен түсініп , оның ішінен керектісін таңдап алуға;
- ақпаратты жан-жақты талдауға;
- өздігімен жаңа түсінік пен білім құрастыруға;
- пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеуге;
- шешім қабылдауға және қиын мәселелерді шешуге;
- жауапкершілікке (өз біліміне, өміріне);
- бірлескен жұмыстар (жұптық, топтық)
- жеке және бірлескен ізденіс пен зерттеу жұмыстары,
- ақпараттың әртүрлі көздерімен жұмыс жасау (кітап, түрлі сайттар, ғаламтор)

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – педагогтар мен оқушылардың іс-әрекетінде нәтижеге қол жеткізудің негізі. География пәнінде оқушылардың функционалдық

сауаттылығын қалыптастырудың тиімді жолдарының бірі – проблемалық оқыту, Блум таксономиясы (топпен жұмыс, жұппен жұмыс), сыни тұрғысынан ойлау технология элементтері мен тірек логикалық конспектілерді пайдалана отырып, логикалық ойлау қабілетін дамытуға және шығармашылық тұрғыдан ізденуге бағытталған тапсырмаларын орындау оқушылардың қызығушылығын туғызады. Оқытудың тиімді әдістерін қолдану арқылы оқушының таным белсенділігін қалыптастыру барысында шығармашылық ізденістің тиімді жолдарын үйрету, білім сапасын көтеру.[4: 4]

10 сынып. 1 ТАПСЫРМА. «ЖЕРДІ ҚАШЫҚТЫҚТАН БАҚЫЛАУ ӘДІСТЕРІ»

Ғарыштық түсірілімдер («Terra» серігі, НАСА)

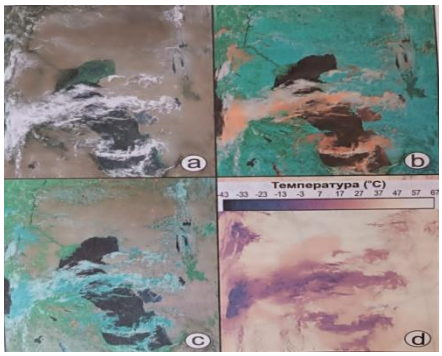

1- сұрақ:

Оң жақтағы «Ғарыштық түсірілімдер», «Жерді қашықтықтан бақылау» бөлімдерін мұқият қарап шығыңыздар. Сұраққа жауап беру үшін керекті нұсқаны таңдап, содан кейін оған талдау жасаңыз.

A. Неліктен a, b, c, d-суреттерінің шифр мағынасын әркелкі? Әр диапазонда түсіндіріңіздер.

B. a, b, c-суреттерде фотосуреттер қандай түстегі түсірілімдерден алынды?

C. d-суретіндегі түстер нені бейнелеп, көрсетеді?

Тапсырма: Оңтүстік Американың жағалауын бойлай өтетін Перу суық ағысы осы аудандағы ауаны салқындатып, жауын-шашынның пайда болуына мүмкіндік бермейді. Сондықтан жағалық Атакама шөлінде кей жылдары мүлде жаңбыр жаумайды.

Сұрақ: Тағы қандай суық ағыс әсерінен қай материкте қандай жағалық шөл қалыптасқанын анықтап,себебін дәлелдеңіз.

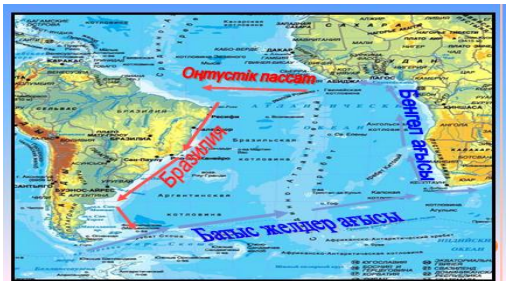

Жауап: Атлант мұхитындағы Бенгель суық ағысының әсерінен Намиб жағалық шөлі қалыптасқан,себебі суық ағыстар жауын-шашынды тежеп құрғақшылық әкеледі.

Сабақ барысында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыратын тапсырмаларды ұсыну арқылы олардың білім сапасын арттыруға болады. Функционалдық тапсырмалар оқушының білімін тек есте сақтау деңгейінде ғана емес, оны түсіну,талдау және қолдану деңгейінде меңгеруіне ықпал етеді,нәтижесінде білі сапасы артады. Сонымен қатар өмірмен байланысты,практикалық маңызы бар тапсырмалар оқушының қызығушылығын арттырады. Қызығушылық жоғары болған сайын білімді меңгеру сапасыда артатыны сөзсіз. Мен сабақ барысында оқушыларыма функционалдық тапсырмаларды беру арқылы шығармашылыққа баулимын. Осы тұрғыда функционалдық тапсырмалардың маңызы зор. Ондай тапсырмалар оқушының білімін тәжірибемен ұштастырып, оны практикалық қолдануға бағыттайды және сыни ойлау,зерттеу, талдау және проблемаларды шешу дағдыларын дамытады. Оның нәтижесін өзімнің оқушыларымнан көріп жүрмін. Кейінгі 5 жылда бірнеше оқушыларым ғылыми тәжірибелік конференцияларда, ғылыми жоба сайыстарға, пән олимпиадаларына қатысып жүлделі орындар алып жүр. Биылғы 2025-2026 оқу жылында облыстық ғылыми жоба сайысына қоршаған ортаны қорғау секциясы бойынша 1 оқушым қатысып жүлделі III дәрежелі диломмен марапатталды. Қазан айында ауыл мектептерінің оқушыларына арналған жалпы білім беретін пәндер бойынша облыстық олимпиадаға география пәнінен 1 оқушым қатысып жүлделі 1 дәрежелі диплом, медаль, арнайы сыйлықпен марапатталып, қараша айында Астана қаласында өткен Республикалық

олимпиадаға қатысып сертификат алды. Сонымен қатар облыстық Абай пән олимиадасына 1 оқушым қатысып жүлделі 1 дәрежелі дипломмен марапатталды.

Қорыта айтқанда, кез келген елдің болашағы білім беру жүйесі деңгейіне байланысты болғандықтан, Қазақстан халқына да әлемнің дамыған елдерімен тең дәрежеде білім беру қажеттігі туындап тұр. Әлемдік білім кеңістігіндегі оқытудың озық технологияларын қамтитын жаңа білім мазмұны шынайы жарыс, адал бәсекеге қабілетті адам тәрбиелеуді қамтамасыз етуі тиіс. Бұл талап оқытушылар қауымына да үлкен жауапкершілікті жүктейді.

Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай: «Мұғалім әрдайым ізденісте болса ғана шәкірт жанына нұр құя алады».

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2018 - 2020 жылдарға арналған ұлттық іс - қимыл жоспары.

2. География сабақтарында оқушылардың жаратылыстану-ғылыми сауаттылығын қалыптастыру бойынша әдістемелік нұсқаулар. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» Астана

3. TIMSS және PISA халықаралық зерттеулерге оқушыларды дайындауға арналған есептер, жинағын әзірлеу. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Астана 2021 ж

4. «Зейін» педагогикалық жобасы аясында география пәнінде жаратылыстану-ғылыми сауаттылықты дамытуға арналған тапсырмалар жинағы/ Мукашова М.О., Кәріп С.М., Рысбаев М.Т. – Қарағанды, 2022. – 62 бет

ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА КӨЛЕМДІ МӘТІНДІ МЕҢГЕРТУДІ ЖЕҢІЛДЕТУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛЫ: КОМИКС ЖАСАУ ТӘЖІРИБЕСІ

Тлегенова Мендигул Толеутаевна география пәнінің мұғалімі,
С.Саттаров атындағы мектеп-лицейі Қарағанды қ.

Қазіргі білім беру жүйесінде білім алушылардың оқу сауаттылығын дамыту – өзекті мәселелердің бірі. Жаһандану жағдайында білім беру жүйесіне қойылатын талаптар түбегейлі өзгеруде. Білім алушылардан тек ақпаратты меңгеру ғана емес оны талдау, жүйелеу, қолдану және жағдаяттарда тиімді пайдалану дағдылары талап етіледі. Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру, шығармашылық қабілетін дамыту және оқу материалын жеңіл әрі тиімді меңгерту – педагогтың басты міндеттерінің бірі. Комикс – мәтін мен суретті үйлестіре отырып ақпарат берудің заманауи әрі қолжетімді тәсілі. Сабақ барысында комиксті қолдану оқушылардың назарын бірден аударып, күрделі тақырыптарды жеңіл қабылдауына мүмкіндік береді. Әсіресе бастауыш және орта буын оқушылары үшін бұл әдіс өте тиімді.

Комикс арқылы оқушылар тек дайын ақпаратты қабылдап қана қоймай, өз ойларын еркін жеткізуге, оқиға құрастыруға, кейіпкерлер бейнесін жасауға үйренеді. Бұл өз кезегінде оқушылардың тілдік дағдыларын, логикалық ойлауын және шығармашылық қабілетін дамытуға ықпал етеді.

Сабақ барысында оқушылар тақырыпқа сәйкес шағын комикс құрастырады, кейіпкерлер арасындағы диалогты жазады және сюжетті өз бетінше дамытады.

Комиксті қолдану оқу мақсаттарына жетудің тиімді құралына айналып отыр. Оқушылар алған білімін визуалды түрде көрсете отырып, оны тереңірек түсінеді және есте сақтау деңгейі артады. Сонымен қатар, бұл әдіс оқушыларды ақпаратты талдауға, жүйелеуге және өз көзқарасын дәлелдеуге үйретеді. Әсіресе география пәнінде теориялық материалдардың көлемділігі, терминдердің көптігі және ақпараттың тығыздығы білім алушылардың мәтінді толық меңгеруіне қиындық туғызады. Мәтінмен тиімді жұмыс жасау – функционалдық сауаттылықтың негізгі көрсеткіші. Осы тұрғыда ақпаратты визуалды форматта ұсыну әдістері ерекше маңызға ие. Соның ішінде комикс жасау технологиясы көлемді мәтінді ықшамдап, құрылымдап, түсінікті форматта ұсынуға мүмкіндік береді.

Комикс – мәтін мен графикалық бейнені біріктіретін визуалды әңгімелеу формасы. Бұл әдіс білім алушыларға ақпаратты қысқа, нақты әрі жүйелі түрде қабылдауға жағдай жасайды.

Комикс технологиясының артықшылықтары:

- мәтінді құрылымдауға мүмкіндік береді;
- негізгі ойды бөліп көрсетуге көмектеседі;
- себеп – салдар байланысын анықтайды;
- оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттырады;
- есте сақтау қабілетін күшейтеді.

География сабағында, әсіресе «Дүниежүзі аймақтарының табиғи – ресурстық әлеуеті» тақырыбында бұл әдіс тиімді нәтиже көрсетті. Аталған тақырыпта табиғи ресурстардың түрлері, таралу заңдылықтары, шаруашылықтағы маңызы және ғылыми – техникалық прогрестің рөлі қарастырылады. Мәтін көлемді әрі күрделі болғандықтан, білім алушыларға оны құрылымдау қиындық тудырады. Осыған сәйкес зерттеу жұмысы 2025-2026 оқу жылында 8-9 сынып білім алушылары арасында жүргізілді. Барлығы 52 білім алушы қамтылды.

Зерттеу мақсаты – көлемді мәтінді комикс арқылы меңгерудің тиімділігін анықтау.

Зерттеу міндеттері:

- көлемді мәтінмен жұмыс жасау барысында кездесетін қиындықтарды анықтау;
- комикс технологиясын қолдану алгоритмін әзірлеу;
- тәжірибелік сабақтар арқылы әдістің тиімділігін анықтау;
- алынған нәтижелерді талдап, қорытынды жасау.

Зерттеудің ғылыми жаңашылдығы – география пәніндегі көлемді теориялық мәтіндерді құрылымдауда комикс технологиясын жүйелі қолдану арқылы оқу сауаттылығын дамыту тәжірибесі ұсынылуда.

Практикалық маңыздылығы – ұсынылған әдістемелік модельді география пәнінің әртүрлі тапсырмаларында, сондай – ақ басқа да гуманитарлық және жаратылыстану пәндерінде қолдануға болатындығында.

Зерттеу кезеңдері:

1-кезең – Бастапқы диагностика. Білім алушыларға «Дүниежүзі аймақтарының табиғи – ресурстық әлеуеті» тақырыбы бойынша көлемді мәтін ұсынылып, мазмұнын қысқаша баяндау ұсынылады. Нәтижесінде:

- 38% білім алушы негізгі ойды толық жеткізе алмады;
- 42% білім алушы терминдерді қате қолданды;
- 20% ғана мәтінді жүйелі маәмұндады.

Бұл көрсеткіштер мәтінмен жұмыс жасау дағдысының жеткіліксіздігін көрсетті. 2-кезең – Комикс технологиясын енізу. Сабақ барысында келесі алгоритм қолданылды:

1. Мәтіндерді мағыналық бөліктерге бөлу;
2. Негізгі ұғымдарды анықтау,
3. 6 кадрлық сценарий құру;
4. Әр кадрға 1-2 сөйлемнен тұратын қысқа мәтін жазу;
5. Карта, шартты белгілер, символдарды енгізу;
6. Топтық қорғау.

Білім алушылар комиксте міндетті түрде:

- табиғи – ресурстық әлеует ұғымын;
- ресурстардың түрлерін,
- аймақтық таралу ерекшелігін;
- шаруашылықтағы рөлін,
- тиімді пайдалану мәселесін көрсету тиіс болады.

3-кезең – Қорытынды бақылау. Комикс технологиясын қолданғаннан кейін қайта диагностика жүргізілді. Нәтижелер төмендегідей болды:

- 81% білім алушы нақты ойды анықтай алды;
- 85% білім алушы терминдерді дұрыс қолданды;
- 78% білім алушы себеп – салдар байланысын көрсете алды;

- сабақтағы белсенділік деңгейі 2 есеге артты.

Бұл көрсеткіштер әдістің тиімділігін дәлелдейді. Тәжірибеде келесі тапсырмалар тиімді нәтиже берді:

1. «3 сөйлемдік мазмұн» әдісі. Білім алушылар мәтінді 3 сөйлемге қысқартты. Бұл тапсырма ақпаратты іріктеу дағдысын қалыптастырады.
2. «Мәселе - шешім» комиксі. Ресурстардың сарқылу проблемасын көрсетіп, соңғы кадрда шешім ұсыну тапсырылады. Білім алушылар тұрақты даму идеясын шығармашылықпен көрсете алады.
3. «Салыстырмалы комикс». Екі аймақтың табиғи ресурстарын салыстыру арқылы аналитикалық ойлау дағдысы дамыды;
4. 1 минуттық қорғау. Комиксты қысқа уақыт ішінде ғылыми тілде қорғау білім алушылардың коммуникативтік құзыреттілігін арттырады.

Білім алушылардың рефлексиясы бойынша, комикс жасау мәтінді жеңіл қабылдауға және оны логикалық түрде жүйелеуге көмектескен.

Практикалық тәжірибеде комикс әдісін топтық жұмыс, жеке шығармашылық тапсырма немесе жобалық оқыту элементі ретінде қолдануға болады. Ақпараттық – коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы комикс жасауды цифрлық платформаларда ұйымдастыру білім беру процесінің заманауи талаптарына сәйкес келеді.

Комикс технологиясы тек шығармашылық әдіс емес, сонымен қатар оқу сауаттылығын дамытудың тиімді құралы болып табылады. Бұл тәсіл Bloom таксономиясының жоғары деңгейлі дағдыларын (талдау, жинақтау, қолдану) дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар комикс технологиясының тағы бір маңызды қыры - оның инклюзивті білім беру жағдайында қолдануға тиімді, себебі визуалды қолдау арқылы ақпаратты қабылдау жеңілдейді. Бұл өз кезегінде білім сапасын арттыруға және оқыту процесін дараландыруға мүмкіндік береді.

Салыстырмалы талдау көрсеткендей, комикс әдісін қолдану мәтінді жай оқумен салыстырғанда тиімдірек. Білім алушылар ақпаратты тек қабылдап қана қоймай, оны қайта өңдейді, құрылымдайды және визуалды модельге айналдырады. Бұл үдеріс метатанымдық дағдыларды дамытады, яғни білім алушы өзінің оқу әрекетін бақылап, бағалай алады.

Қорыта айтқанда, география сабағында көлемді мәтінді комикс арқылы меңгерту – білім мазмұнын жеңілдету емес, керісінше оны терең түсінуге бағытталған тиімді педагогикалық тәсіл. Аталған әдіс білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырып, оқу мотивациясын күшейтіп, заманауи білім беру талаптарына сай құзыретті тұлға қалыптастыруға негіз болады. Комикс технологиясын жүйелі әрі мақсатты қолдану білім сапасының артуына оң ықпал етеді.

Әдебиет

1. Әліева Ж.С. Ақпараттық – коммуникациялық технологиялар мен визуалды құралдарды пайдалану: функционалдық сауаттылық аспектісі. – «Педагогикалық зерттеулер» журналы, 2004.
2. Кәрімов А.Т. Орта мектептің география сабағында мультимедиа және визуалды тапсырмаларды қолдану. - Қарағанды университетінің хабаршысы, 2022.
3. Сағындықова Б.Қ. Күрделі мәтінді визуализациялау әдістері: география пәнінде қолдану тәжірибесі. – «Білім әлемі» журналы, 2021.
4. Төлегенова М.Т. Комикс технологиясын қолданудың теориялық негіздері мен педагогикалық мүмкіндіктері. – «Қазақ тілі мен педагогика», 2023.

ЭСТРАДАЛЫҚ ӘНДІ ОҚЫТУҒА КОМПЬЮТЕРЛІК БАҒДАРЛАМАЛАР МЕН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫН ЕНГІЗУ ТӘЖІРИБЕСІ

Толеубаев Ж.Б. п.ғ.м., эстрадалық вокал сыныбының қосымша білім беру педагогі

«Қ. Аманжолов атындағы балалар музыка мектебі» КМҚК
Қарағанды қ.

Қазіргі заманғы музыкалық білім беру жүйесі оқу үдерісіне цифрлық технологиялар мен жасанды интеллекттің (ЖИ) енгізілуіне байланысты белсенді трансформация кезеңін бастан өткеруде. Бұл технологиялар оқыту мен білім алудың жаңа мүмкіндіктерін ашып, әсіресе эстрадалық вокал сияқты қосымша білім беру пәндерінде маңызды рөл атқарады. Көпжылдық педагогикалық тәжірибеге негізделген дәстүрлі оқыту әдістері музыкалық білім берудің іргетасы болып қала береді, алайда оларды заманауи технологиялармен ұштастыру оқытудың тиімділігін арттырып, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Елімізде музыкалық білім беру саласында жасанды интеллектті қолдану мәселесі әзірге жеткілікті деңгейде зерттелмеген. Алайда отандық ғалымдардың бірқатар еңбектерінде оқыту үдерісіне цифрлық технологияларды енгізу біршама қарастырылған.

Ж. Бекмағамбетова мен Г. Бегалинова музыкалық мамандықтарда оқитын студенттердің шығармашылық қабілеттерін дамытуға цифрлық құралдардың әсерін зерттеп, оқытуды технологиялар арқылы жекешелендірудің маңыздылығын атап көрсетеді. Сонымен қатар Ж. Бекмағамбетова мен Г. Бегалинова академиялық вокалды талдауда жасанды интеллектті қолдану мүмкіндіктерін зерттеп, оның студенттердің интонациялық дәлдігін және динамикалық диапазонын арттыруға ықпал ететінін көрсеткен [1: 272].

Virtual DJ бағдарламасын вокал сабағында қолдану үшін педагог қажетті фонограммаларды жүктеп алып, олардың темпі мен тоналдылығын оқушының деңгейіне қарай алдын ала бейімдеп қояды. Сабаққа арнайы микрофон, колонка, дыбыс картасы сияқты техникалар қолданылса, жұмыс одан да сапалы болады.

Жаңа әнді үйрету барысында қолдану үшін төмендегідей қызметтерді орындау қажет:

- әннің оригинал нұсқасын тыңдату;
- тоналдылықты оқушыға ыңғайлау;
- қиын жерлерді лупқа қойып жаттықтыру;
- вокалды өшіріп, минусты автоматты жасау;
- оқушының орындауын жазып, талдау.

Бұл тәсіл оқушының ырғақты сезінуін, интонациялық дәлдігін және тембрлік икемін арттырады.

Түрлі конкурстар мен есеп беру кештерінде пайдалану да өте тиімді. Virtual DJ арқылы *live performance* режимінде оқушы сахна алдындағы дайындықты шынайы жағдайда сезінеді. Эффектілерді пайдалана отырып, әнді сахналық форматқа жақындатуға болады.

Virtual DJ бағдарламасымен жұмыс істеу үшін келесідей қадамдарды орындау қажет.

1. Бағдарламаны ашу және компьютерге орнату. Бағдарламаны орнатқаннан кейін, суреттегі жоғарғы сол жақ бөлікте көрсетілгендей, іске қосқанда екі декасы, орталық миксері және төменгі басқару батырмалары бар негізгі жұмыс кеңістігі ашылады (сурет 1).

Бұл жерде сіз:

- фонограмманы жүктейсіз;
- тректерді таңдайсыз;
- клиптердің толқындық формасын бақылай аласыз.

Сурет 1 Бағдарламаның негізгі интерфейсы

2. Темп және тоналдылықты реттеу

Суреттің жоғарғы бөлігінде *Pitch / Tempo* жүгірткілері эстрадалық вокал сабағында өте маңызды:

- **Pitch (тон):** оқушы диапазонына сәйкестендіру үшін қолданылады (сурет 2,3).

Сурет 2 Pitch (тон) батырмасы

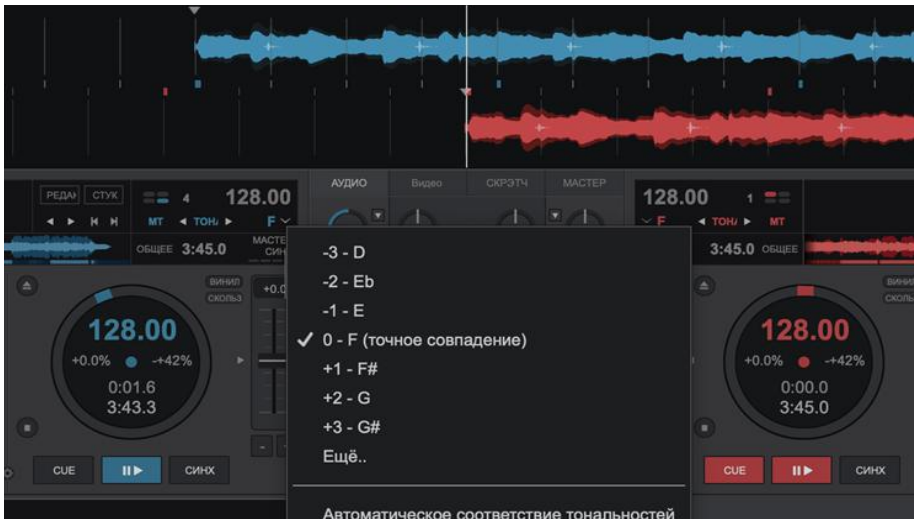

Сурет 3

- **Tempo (BPM):** техникалық қиын тұстарды баяулатып немесе жылдамдатып оқыту үшін (сурет 4).

Сурет 4 Tempo (BPM) батырмасы

3. Луп (Loop) құру

Суреттегі төменгі оң жақ панельде *Loop* батырмалары көрсетілген.

Луп функциясы арқылы:

- әннің қиын жерін бөліп:
- сол бөлімді бірнеше рет қайталап;
- оқушыны дәл интонация мен ырғақты меңгеруге жаттықтыруға болады (сурет 5)

Бұл әдіс — вокал техникасын жетілдірудің ең тиімді тәсілдерінің бірі.

Сурет 5 Луп (Loop) батырмасы

4. Баптау батырмасына кіріп өңделген әнді сақтау функциясы

Суреттің төменгі сол жағында сақтау батырмасы орналасқан. Бұл бөлімде:

- өңдеген әнді сақтап алуға;
- оқушының қайталап дайындалуы үшін жіберіп қоюға;
- кейін жазбаны талдап, қатені түзетуге мүмкіндік беріледі.

Record функциясы — сабақ сапасын арттыратын маңызды құрал.

Эстрадалық ән айту сабағында Virtual DJ бағдарламасын қолданудың артықшылықтары:

- оқушының музыкалық есту қабілетін дамыту, яғни тоналдылық пен темпті өзгерту арқылы оқушы интонацияны дәл бақылауды үйренеді;
- шығармашылық ойлауын кеңейту: ремикс жасау, эффектілермен тәжірибе жасау жеке стиль қалыптастыруға мүмкіндік береді;
- өзіндік жұмысқа қолайлы: үйде жаттығуды жеңілдетеді.
- сахналық тәжірибеге бейімдейді: шынайы концерттік атмосфера жасайды.
- педагог жұмысының тиімділігі артады: сабақ уақыты үнемделеді, материал жылдам өңделеді.

Жасанды интеллектке негізделген вокалдық қосымшалар (интонацияны тану, дыбыс биіктігін анықтау, диапазонды талдау) сабақ барысында нақты уақыт режимінде кері байланыс ұсынады [2: 307]. Мұндай құралдар әр оқушының дауыс мүмкіндіктерін ескеріп, жаттығуларды жеке деңгейіне бейімдеуге мүмкіндік береді. Бұл әсіресе бастауыш және орта

буын оқушылары үшін маңызды, себебі олардың дауыс аппараты әлі қалыптасу кезеңінде болады.

Компьютерлік бағдарламалар мен жасанды интеллект құралдарын қолдану кестесі

Құрал	Қолдану әдісі	Нәтиже
Цифрлық пианино, MIDI-секвенсор	Әндету жаттығуларын сүйемелдеу, дыбыс биіктігін дәл келтіру	Интонацияның тұрақтануы, музыкалық естудің дамуы
Аудиожазба бағдарламалары Logic Pro	Оқушының орындауын жазу және қайта тыңдау	Өзіндік талдау және қателерді түзету дағдыларының қалыптасуы
Минус-фонограмма бағдарламалары Virtual Dj	Әнді сүйемелдеусіз орындау, сахналық орындауға дайындау	Ырғақ сезімінің, ансамбльдік және орындаушылық мәдениеттің дамуы
Vanido, SingTrue (ЖИ вокалдық тренажерлері)	Оқушының диапазонына сәйкес вокалдық жаттығуларды орындау	Дауыс диапазонының кеңеюі, интонациялық дәлдіктің артуы
Интонацияны талдау ЖИ-қосымшалары	Дыбыс биіктігін нақты уақыт режимінде бақылау	Қателерді жедел анықтау, оқу тиімділігінің артуы
VocalHealth AI және ұқсас жүйелер	Дауыс жүктемесін бақылау, шаршауды анықтау	Дауыс аппаратының қауіпсіздігі, шамадан тыс жүктеменің алдын алу

Әнді айту кезінде дұрыс тыныс алып, таза орындау үшін жасанды интеллект құралдары көмекке келеді [3: 27]:

Музыкадағы интонация сөйлеудегі интонацияға ұқсас: ол музыкалық фразаларды құрып, логикалық және эмоциялық құрылым жасайды.

Әнді интонациялық тұрғыдан таза орындау үшін жасанды интеллект құралдары өте тиімді:

- Melodyne немесе SingTrue сияқты қосымшалар дауысыңызды үлгі нотаға салып салыстырады және ауытқуларды графикте көрсетеді. Бұл қателерді дереу түзетуге мүмкіндік береді.

- iZotope Nectar сияқты құралдар ән айтуға аккордтар жасайды, бұл ладты және гармониямен өзара әрекеттесуді дамытады.

- ЖИ жаттығуларды сіздің диапазоныңызға және стиліңізге икемдейді. Мысалы, егер сіз «жұмсақ» дыбысқа бейім болсаңыз, жүйе терцияға ерекше назар аудара отырып интервалдармен жаттығуды ұсынады [4: 124].

ЖИ-тренажерлер вокалистің субъективті сезімдерін объективті деректерге айналдырады, мысалы:

- дауыстың қай жерде тоқтап қалғанын (төрттен бір тонға дейінгі кемшілікті) көрсетеді;
- регистрлер арасындағы ауысулардағы мәселелерді анықтайды;
- дауыстың жеке ерекшеліктеріне бейімделген жаттығуларды ұсынады.

Осылайша, ЖИ-тренажерлер интонацияны жаттықтыру процесін дәл, қауіпсіз әсіресе қателіктерді өз бетімен анықтау қиынға соғатын бастаушылар үшін тиімді етеді.

Компьютерлік бағдарламалар мен жасанды интеллектті жүйелі әрі мақсатты қолдану дауысты әндету жаттығуларының сапасын арттырып, вокалдық дайындықтың нәтижелілігін қамтамасыз етеді.

Вокалдық білім беруде жасанды интеллектті қолдану – заманауи педагогикалық үдерістің маңызды бағыты. ЖИ технологияларын әдістемелік тұрғыда дұрыс және мақсатты пайдалану вокалдық оқытудың сапасын арттырып, білім алушылардың шығармашылық дамуына оң әсер етеді.

Әдебиет

1. Бекмагамбетова Ж., Бегалинова Г. Музыкальное искусство на современном этапе Казахстана в условиях креативной индустрии // Керуен. – 2022. - Т. 75 (2). – Б. 272–282.

2. Горбунова И. Музыкально-компьютерные технологии как основа новых самостоятельных образовательных направлений. // Mediamusic. – 2018, - № 2 (69), – 2018, - Б. 307–309.

3. Бархатова И. Б. Постановка голоса эстрадного вокалиста. Метод диагностики проблем: Учебное пособие. – СПб.: «Лань», 2015. – 64 б.

4. Левин, А. Г. Искусственный интеллект в музыке. Его влияние на музыкальную индустрию в будущем // Молодой ученый. – 2024. – № 8 (507). –Б. 123–128.
5. Мелани М. Поговорим немного о вокале. – Алматы: Формат. –2003.-154б.

ЕСТУ ҚАБІЛЕТІ НАШАР БАЛАЛАРДЫ ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ЖӘНЕ СУРДОПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕКСЕРУДІҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Туленбаева Б. А.
Мұғалім-логопед, сурдопедагог
Қарағанды облыстық "КММ
психологиялық-медициналық-педагогикалық
№2 консультацияся" ҚО ББ
Теміртау қ.

Қазіргі заманғы психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес беру жүйесі (ПМПК) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған білім беру маршрутын диагностикалауда, сүйемелдеуде және таңдауда шешуші рөл атқарады. Есту қабілеті бұзылған балалар жағдайында — толық саңырау да, ішінара есту қабілеті де-логопед пен сурдопедагогты қоса алғанда, мамандардың қатысуымен кешенді тексерудің маңызы зор. Олардың өзара әрекеттесуі есту жағдайы, сөйлеудің дамуы және баланың басқа психофизиологиялық ерекшеліктері туралы объективті түсінік алуға мүмкіндік береді. Зерттеу мақсаттары ПМПК саласында есту қабілеті бұзылған балаларды логопедиялық және сурдопедагогикалық тексеру:есту қабілеті мен сөйлеу дамуының деңгейін анықтау;ауызша және / немесе жестау тілінің қалыптасу дәрежесін анықтау;коммуникативтік дағдылар деңгейін бағалау;оңтайлы білім беру бағытын таңдау және түзету жұмыстары бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Логопедиялық тексерудің мақсаты-сөйлеу дамуының деңгейін, ерекшеліктері мен бұзылыстарын бағалау, білім беру, оқыту, әлеуметтік бейімделу мәселелерін және оларды жеңу жолдарын анықтау. Логопедиялық тексерудің міндеттері: сөйлеудің барлық аспектілерін және сөйлеудің дамуын қамтамасыз ететін басқа функцияларды зерттеу: фонематикалық есту, праксис. баланың күшті жақтары мен әлеуетті мүмкіндіктері; логопедиялық көмектің барабар шаралары; білім беру ұйымдарының ата-аналарына, тәрбиешілеріне және логопедтеріне ұсынымдар әзірлеу. Логопедиялық тексеру әдістемелік ұсынымдарға сәйкес жүргізіледі: "мектепке дейінгі және бастауыш мектеп жасындағы балаларды психологиялық-медициналық-педагогикалық тексеру. - Алматы, 2000.; ПМПК логопедтеріне арналған анықтамалық-әдістемелік нұсқаулық: 3-бөлім.Балалардағы сөйлеу бұзылыстарының клиникалық және психологиялық-педагогикалық классификациясы. - Алматы, 2010.

Логопедиялық тексерудің ерекшелігі

1. Сөйлеуді есту арқылы қабылдау

сөйлеуді есту арқылы қабылдаудың болуы және деңгейі (күшейтумен немесе онсыз); дыбыстар мен есту сөздерінің арасындағы айырмашылық;

сөйлеу нұсқауларына жауап беру қабілеті.

2. Дыбыстың айтылу жағдайы артикуляция ақауларының болуы;

дыбыстарды бұрмалау, өткізіп жіберу, ауыстыру.

3. Сөйлеуді дамыту сөздік қоры (белсенді және пассивті); сөйлеудің грамматикалық құрылымы; біртұтас сөйлеу (монологиялық және диалогтық).

4. Жазбаша сөйлеу: жазбаша нұсқауларды түсіну; тілдің жазбаша түрін меңгеру деңгейі (егер жас мүмкіндік берсе).

Ерекшелігі: есту қабілетінің айтарлықтай бұзылуымен логопед сурдопедагогпен тығыз байланыста жұмыс істейді, өйткені көптеген сөйлеу ерекшеліктері сөйлеу бұзылыстарынан емес, есту қабілетінің бастапқы бұзылуынан туындауы мүмкін.

Сурдопедагогикалық зерттеудің ерекшелігі Сурдопедагог бағалайды:

1. Есту қабылдау деңгейі есту аппараттарын немесе кохлеарлық имплланттарды пайдалану; есту-сөйлеу байланысының болуы; техникалық құралдармен есту қабылдау көлемі.

2. Сөйлеуді дамыту ауызша сөйлеуді, жестау немесе дактильді қарым-қатынасты қалыптастыру; Әртүрлі жағдайларда сөйлеуді меңгеру дәрежесі; есту жеткіліксіздігінің тілдік және когнитивті процестердің дамуына әсері.

3. Коммуникативті стратегиялар мимиканы, қимылдарды, еріннен оқуды қолдану; диалогқа дайындық; білім беру және тұрмыстық ортаға бейімделу.

4. Білім беру әлеуеті жалпы білім беретін, инклюзивті НЕМЕСЕ мамандандырылған мектеп жағдайында материалды игеруге дайындық;

көмекшінің, сурдоаудармашының, логопедтің сүйемелдеу қажеттілігі.

Мамандардың айырмашылығы және өзара әрекеттесуі

Логопед	**Сурдопедагог**
Сөйлеу бұзылыстарымен жұмыс істейді	Есту қабілетінің бұзылуының салдарымен жұмыс істейді
Дыбысты айтуға, грамматикаға, сөздікке назар аударады	Есту қабілетін қабылдауға және коммуникацияны дамытуға назар аударады
Сурдопедагогикалық қолдаусыз есту қабілетінің ерекшелігін ескермеуі мүмкін	Баланың есту деңгейіне бейімделген әдістерді қолданады
Жалпы қабылданған логопедиялық әдістерді қолданады	Арнайы сурдопедагогикалық әдістерді қолданады
Олардың өзара әрекеттесуі баланың есту мәртебесін ескере отырып, оның сөйлеу және коммуникативті дамуының тұтас бейнесін құруға мүмкіндік береді.	Олардың өзара әрекеттесуі баланың есту мәртебесін ескере отырып, оның сөйлеу және коммуникативті дамуының тұтас бейнесін құруға мүмкіндік береді.

Психологиялық-педагогикалық тексерудің негізгі әдістері құжаттаманы зерттеу, баламен, оның ата-анасымен әңгімелесу (сауалнама), бақылау, әдістемелерді, тестілерді, тапсырмаларды қолдана отырып эксперименттік зерттеу болып табылады. Психологиялық-педагогикалық тексеру мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балалардың психикалық даму нормативтерін ескере отырып жүргізіледі, ПМПК мамандарына арналған әдістемелік ұсынымдарға сәйкес психологиялық-педагогикалық тексерудің әдістері мен әдістері қолданылады ("мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балаларды психологиялық-педагогикалық тексеру". Ерсарина А. К. және т. б. ред. Сүлейменова Р. А. Алматы-2000)

Қарағанды "КММ-де тексеруден және консультациядан өткен ЕББҚ бар нашар еститін балалардың деректерін талдау

№ 2 Облыстық психологиялық-медициналық-педагогикалық консультация" Қарағанды облысының білім басқармасы 2025 жылы

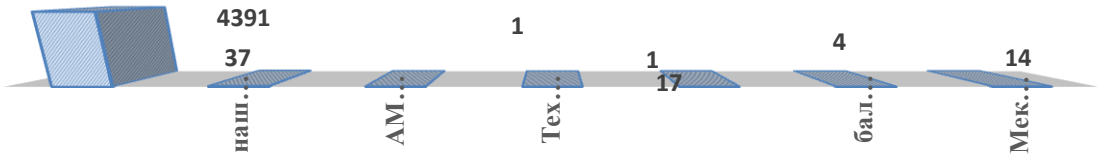

	ЕББҚ бар балалардың саны	нашар еститіндер	АМИ оқитын балалар	Техникалық және кәсіптік білім беру мекемелерде оқийт…	КППК оқитын	балабақшада оқитын	Мектепте оқитындар
ЕББҚ және есту қабілеті нашар балалардың 2025 жылғы деректерін талдау	4391	37	17	1	4	1	14

1 сүрет

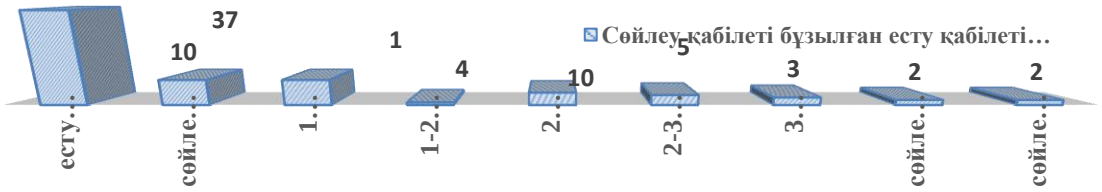

	есту қабілеті нашар балалардың саны	сөйлеудің болмауы	1 деңгейдегі сөйлеудің жалпы дамуы	1-2 деңгейдегі сөйлеудің жалпы дамуы	2 деңгейдегі сөйлеудің жалпы дамуы	2-3 деңгейдегі сөйлеудің жалпы дамуы	3 деңгейдегі сөйлеудің жалпы дамуы	сөйлеудің айқын емес жалпы дамуы	сөйлеуді дамытудың кешігуі
Сөйлеу қабілеті бұзылған есту қабілеті нашар балалардың деректерін талдау	37	10	10	1	5	4	3	2	2

2 сүрет

Қорытынды

Есту қабілеті нашар балаларды тексеру жоғары біліктілікті және мамандардың өзара әрекеттесуін талап етеді. ПМПК шеңберінде жүргізілген логопедиялық және сурдопедагогикалық зерттеу баланың ерекшеліктерін кешенді бағалауды қамтамасыз етеді және даму мен оқытудың тиімді жеке бағдарламасын құруға мүмкіндік береді. Диагностикалық процестің барлық қатысушыларының келісілген жұмысымен ғана ең дәл ұсыныстарды қамтамасыз етуге және есту қабілеті нашар баланың сәтті әлеуметтенуі мен оқуына жағдай жасауға болады.

Әдебиет:

1. Ерсарина А. К. ерте балалық шақтағы психикалық жас диагностикасы. Оқу-әдістемелік құрал 4-басылым. / Анизарина А. К. Алматы 2023.-180 Б.

2. Ерсарина А.К., Абаева Г. А. ерте, мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балаларды оқыту және тәрбиелеу проблемаларын диагностикалау. Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар мамандарына арналған әдістемелік ұсынымдар./ЕрсаринаА.К., Абаева Г.А. Алматы 2014.-50 Б.

3. Сүлейменова Р.А., Айтжанова Р. К., Ализарина а. к. жас балалардағы психофизикалық бұзылулардың скринингі. Әдістемелік ұсынымдар. / Сүлейменова Р. А., Айтжанова Р. К., Ергарина А. К..Алматы 1998.- 102 б.

4. Тюрина Н. ата-аналардың абилитациялық құзыреттілігі / Тюрина Н. монография Мәскеу 2011.- 162 б.

5. Югова О. в.дамуында ауытқулары бар баланы және оның отбасын ерте психологиялық-педагогикалық қолдау моделі. / Югова О. В. Мәскеу 2013.- 184 б.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҚАЗАҚ ТІЛІН САПАЛЫ МЕҢГЕРТУДЕГІ ЖАТТЫҒУЛАР ЖҮЙЕСІ

Тумарбаева Меиз Зарыкбековна
Қарағанды қаласы, «№27 ЖББМ» КММ
бастауыш сынып мұғалімі

Оқыту әдістемесінде жаттығулар жүйесі ең маңызды орын алады. Себебі тілді меңгертудегі жаттығулар жүйесі – теориялық тілдік білімді практика жүзінде бекіту, ойды жүйелі жеткізу, жағымды қарым-қатынас орнату, тілді меңгеруде тиімді нәтижеге жету, ой қабілетін дамытуда және т.б. таптырмас құрал. Жаттығу дегеніміз – тілдік материалдарды байланыстырушы және оқытудың алға қойған мақсаттарын жүзеге асырушы нысан. Басқаша айтсақ, жаттығулар тек тілдік материалдарды меңгерту құралы ғана емес, сонымен қатар, сөйлеу әрекетінің түрлерін (тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым) игеру құралы да болып табылады. «Қазақ тілі» пәнінің оқу бағдарламасында пәнді оқыту мақсаты «... оқушылардың тыңдалым және айтылым, оқылым, жазылым дағдыларын дамыту арқылы тіл туралы бастапқы білімді меңгертуге және оны күнделікті өмірде қолдануға мүмкіндік жасау» деп көрсетілген.

Қазіргі бастауыш сынып оқушыларының тілдік дағдыларын дамыту жұмыстарында бірқатар олқылықтар бар екені байқалады. Демек, оқушының алған білім, біліктерін өмір жағдайларында қолдана алуға мүмкіндік беретін сөйлеу дағдыларын дамыту – қазіргі бастауыш білім берудегі негізгі өзекті мәселелердің біріне айналып отыр деуге болады.

Егер жасалған жаттығулар жүйесі тіл бірлігін дамыта оқыту барысында тиімді және оң нәтижелі болсын десек, онда жаттығулардың оқушының теориялық ойлауы мен тілін дамытуға үлесін қосуына саналы түрде бет бұруымыз керек. Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу әрекетін дамытуда тапсырма, жаттығулар жұмысының мәні зор. Оқушылар грамматикалық материалды оқулық пен бағдарламаға сай білгендерімен (терминдерді меңгереді, анықтамаларды индуктивтік жолмен есте қалдырады), жаттығу жұмыстары жүргізілмесе, ол ұзаққа бармайды, ұмытылып қалады.

Тақырып түсіндірілгеннен кейін жаттығу, тапсырма жұмыстары орындалады. Жаттығу нәтижесінде оқушылар алған теориялық білімдерін практикада тез де дәл қолдана алу дағдысына ие болады:

Біріншіден, оқушының білімін нақтылайды, әрі нығайтады.

Екіншіден, өздігінен жұмыс істеуге жаттықтырады, ой қабілетін арттырады. Шәкірттердің алған білімдерін бекіту мақсатында жүргізілетін жаттығуларды мынадай талаптар қамтылуы тиіс:

1. Белгілі бір жаттығуларды орындау үшін оқушылардың сол жаттығуларды орындай алатындай білімі болуы шарт.
2. Жаттығу оқушының тілге қызығуын, ынтасын арттыруы тиіс.
3. Жаттығу кездейсоқ болмай, белгілі бір жүйемен келуі, ұсынылуы керек.
4. Өз беттерінше жұмыс істеуге дағдыландыру.
5. Шығармашылықты талап ететін жаттығулар көбірек болуы керек .

Тапсырмалар арқылы оқылып жатқан материалмен жүргізілетін оқу әрекеті жүзеге асырылады. Берілген тапсырмаларды орындау негізінде оқушылардың оқыл-ой әрекеттері, ақыл-ой қызметінің белсенділігі қалыптасады, дамытылады. Бұл жаттығулар оқушылардың оқу-танымдық қызметін басқаруға мүмкіндік береді. Білім алушының өзін көрсетуіне, жолдасының пікірін ескеруіне, қарым-қатынас жасауына, стандартты емес жағдайда өз білімін қолдана білуіне ықпал етеді. Деңгейлік тапсырмалар оқушылардың өз бетімен стандартты емес, шығармашылық тапсырмалардың қабілеттерін қалыптастыруды, жаңа амал-тәсілдерді практикалық бағыттағы тапсырмаларды орындауды көздейді.

Оқулықта берілген жаттығулар, тапсырмалар – бір мақсатқа бағытталған, өзара байланысты әрекеттердің тұтастығын көрсетеді. Ол әрекеттер тілдік және ой операциясының күрделенуіне байланысты бірінен соң екіншісі орындалады. Грамматикалық жаттығулар, оқушылардың қандай тілдік материалмен жұмыс жасауына қарай, фонетикалық, морфологиялық, синтаксистік және лексикалық болып бөлінеді. Фонетикалық жаттығулардың міндеті – балалардың айтылған буындар мен дыбыстарды жақсы айыра алуын және оларды балалар дұрыс, анық, айтып берулерін қамтамасыз ету. Фонетикалық жаттығулар арқылы кейбір балалардың тілін тістеп сөйлеу, сақауланып сөйлеу, қайсыбір дыбысты қалдырып кетіп сөйлеу немесе "с" мен "ш", "р" мен "л", "ж" мен "з" сияқты дыбыстарды шатастырып айту кемшіліктері жойылады.

Морфологиялық жаттығулардың мақсаты – ана тілінің морфологиялық құрылысын оқушыларға саналы түрде меңгерту. Мазмұны жағынан морфологиялық жаттығулар екі түрлі болады: 1) сөз тұлғасын оқу барысындағы жаттығулар, 2) сөз таптарын оқу барысындағы жаттығулар.

Сөз табы бойынша жүргізілетін жаттығулар: 1) мәтіннен керекті сөздерді тапқызу, 2) керекті сөздерді қосып, өздіктерінен сөйлемдер немесе әңгіме құрастыру, 3) сөздің мағынасын түсініп, сөйлемдегі қызметін байқату.

Жаттығу, тапсырмалар арқылы оқылып жатқан материалмен жүргізілетін оқу әрекеті жүзеге асырылады. Жаттығуларды орындау негізінде оқушылардың ақыл-ой әрекеттері қалыптасып, ақыл-ой қызметінің белсенділігі дамытылады. Жаттығулар оқушының білім меңгеруі үдерісінде маңызды орын алады, өйткені, жаттығулар қандай да бір қызметтің, іс-әрекеттің негізін қалайды. Осындай маңызды қызметі бар жаттығу оқушының теориялық білім алуында тиімді нәтижелерге қол жеткізуі үшін, оларды тиімділікпен жасау, нәтижелі орындау шарттарын ғылыми негізде анықтау керек.

Сонымен бірге, әсіресе, берілген бағдарламадағы тақырыптардың мазмұнының ашылу логикасына терең мән бере қарауы тиіс. Тақырыптардың мазмұны көп жағдайда, дәстүрлі оқытудағыдай параграфтың мазмұнында мәтін арқылы беріле салмайды.

Оқушы орындайтын грамматикалық-тілдік жаттығулардан кейбір үлгілер көрсетейік.

1-жаттығу. Төменде берілген сөздердің мағыналарын түсіндірме сөздікті қолдана отырып анықта, дәптеріңе жаз. Үй, бала, ағаш, көше, білім, ұзын, үлкен, көк, жақсы, жүгір, отыр.

2-жаттығу. 1-жаттығуда берілген сөздерді мағыналарына тағы бір назар салып, олардың ішінде өзара ортақ белгілері бар сөздер бар не жоқ екендігін анықтаңдар. Егер бірнеше сөздің ортақ бір ұқсас мағынасы бар деп ойласаңдар, онда соларды топ-топқа бөліп дәптерге жазыңдар. Үй, бала, ағаш, көше, білім, ұзын, үлкен, көк, жақсы, жүгір, отыр.

3-жаттығу. 1-жаттығудағы сөздердің біреуне көптік, біріне септік, тағы біріне тәуелдік, басқасына жіктік жалғауларын жалғап, одан соң жалғауларға қарай отырып тағы да бір топтаңдар. Үй, бала, ағаш, көше, білім, ұзын, үлкен, көк, жақсы, жүгір, отыр.

Осы жаттығулардан кейін мұғалім оқушыларға мынадай сұрақ қояды:

- Балалар, назар аударыңдар. Неліктен барлық сөздерге бірдей барлық жалғаулар жалғанбайды? Бұл неге байланысты деп ойлайсыңдар?

Әрине, оқушылардың жауабы біркелкі болмайды. Бірақ, ең негізгісі, мұғалім дамыта оқыту технологиясы сабағындағы яғни «Бағдарлау-мотивациялық кезеңді» дұрыс ұйымдастырып, оқушыларды бұрын мүлде естімеген құбылысты шешуге проблемалық

ситуацияға алып келді. Мұғалім оқушыларға алдында берілген сөздердің лекскалық мағыналары жағынан өзара еш жақындығы болмағанымен, жалғаулар жалғануы жағынан олар енді жекелеп емес, топтап бөліне бастағанына міндетті түрде назар аудартады.

Қазақ тілі оқулығындағы жаттығуларға талдау жасау барысында грамматикалық жаттығулар түрлендіріліп, ребус, сөзжұмбақ, мақал-мәтелдер, жаңылтпаш, сурет бойынша беріліп, оқушылардың танымдық, шығармашылық, ізденушілік қабілеттерін дамыта отырып, грамматикалық ұғымдарды саналы түрде меңгеруге бағытталады.

Жаттығу жұмыстары қазақ тілі пәнінен жинақтаған теориялық білімді игеруде, бекітуде, дұрыс жазу емлесі мен дұрыс сөйлеу өлшемдерін қалыптастыруда, оқушылардың тілін ұстарту, байланыстырып сөйлеуге үйретуде ауызша және жазбаша сөйлеу тілін дамыту дағдыларын қалыптастырады.

Сонымен зерттеу жұмыстары барысында қол жеткен нәтижелер бойынша қорғауға мынадай қағидалар ұсынылады:

1. Жаттығу жұмыстарын түрлендіріп жүргізу – сауатты жазуға, ал сауатты жазу – сапалы білім алуға жетелейді.

2. Қазақ тілі пәнінен сөйлеу әрекетін дамытуға ықпал ететін жаттығулар – білімді берік меңгерудің негізі.

3. Сауатты жаза білу – орфографиядан берілетін білімнің қорытынды нәтижесі, орфографиялық дағдыны тексеру құралы

4. Жаттығу жұмыстары оқушылардың емлелік сауаттылығын арттырып қана қоймай, оқушылардың психологиялық таным үдерістері мен шығармашылық қабілеттерін дамытады, түптеп келгенде, функционалдық сауаттылығын қалыптастырады.

5. Жаттығу жұмыстары – оқушы мен мұғалім жұмысының негізгі көрсеткіші.

Әдебиеттер:

1. Ф. Жұмабекова. Қазақ тілін оқыту әдістемесі.
2. Ж. Қараев. Бастауыш сыныпта қазақ тілін инновациялық технологиялармен оқыту.

ШӘКӘРІМТАНУ – ҰЛТТЫ ТАНУ

Туранова М.А., қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі,
Қарағанды қаласы, «Шәкәрім атындағы гимназиясы» КММ

Шәкәрім Құдайбердіұлы, Шәкәрімтану, ұлттық әдебиет, цифрлық білім беру, жасанды интеллект, ақпараттық технологиялар, оқылым дағдысы, оқу сауаттылығы, «Joyteka» квесті, «Бірге ойлаймыз» әдісі, «Топтық тергеу» әдісі, «Вэйграунд» ойыны, ұлттық құндылықтар, зерттеушілік қабілет, зерттеушілік қабілет, шығармашылық тапсырмалар, топтық жұмыс, сыни ойлау, сандық сауаттылық, элективтік курс, әдеби мұражай.

Ұлттық әдебиет алыптарын жаңа қырынан түсіндіру, олардың шығармашылық болмысын цифрлық кеңістікте қайта зерделеу – өзекті мәселелердің бірі. Сол ұлы тұлғалардың ішінде Шәкәрім Құдайбердіұлының орны ерекше. Оның философиялық ойы, дүниетанымы, ар ілімі, поэзиясы мен прозасы бүгінгі қоғам үшін де маңызын жойған жоқ [1, 5].

Сонымен қатар, біздің гимназиямызда: қазақ әдебиетін жаңа белеске көтерген, қазақ халқының көркемдік ойының үздік үлгілерін туғызған қаламы жүйрік жазушы, заманы мен халқы жөнінде ой толғанған тарихшы, ойшыл философ, аудармашы, сазгер Шәкәрім Құдайбердиевтің атын оқушылардың тарихи санасына қалыптастыру, ұлттық құндылықтарды дәріптеу және зерттеушілік қабілеттерін дамыту мақсатында «Шәкәрім» атты мұражай мұрасы мен қатар «Шәкәрімтану» таңдау курсы мектеп оқушыларын тәрбиелеуде қолданатын баға жетпес қазына болып табылады.

Біздің «Шәкәрім» атты мұражайымыз қазіргі заман талабына сай жабдықталынған. Мұражайымызда әртүрлі, қызықты іс-шаралармен қатар, «Шәкәрімтану» элективті курсы сабақтары аптасына 1 сағаттан өткізіледі.

Таңдау курсы барысында оқушылардың курсқа деген қызығушылықтарын оятқан ЖИ \ақпараттық технологиялары. Мен жасанды интеллект пен ақпараттық технологиялардың көмегімен әрдайым қолданып жүрген кейбір әдіс – тәсілдерге тоқталғым келеді. Бұл әдіс-тәсілдерді қолданудағы мақсатым: қазақ тілі мен әдебиеті сабағында оқылым дағдысын тиімді қолдану арқылы оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру болды. Жиі қолданып жүрген әдіс-тәсілдер: «***Joyteka***» квест ойыны, "***Бірге ойлаймыз***" әдісі, «***Вэйграунд***» ойыны мен «***Топтық тергеу»*** әдісі және тағы басқалар. Бұл әдістер жасанды интеллект көмегімен көбінесе белгілі бір мәтінді талдай отырып, өз көзқарастарын дәлелдеуге тиімді, әрі қызықты. Әсіресе, қазақ әдебиеті сабағында ақын-жазушылардың өмірбаяндары мен шығармаларын танысып, бүгінгі өмірмен байланыстыра отырып, білім алушыларға тапсырманы саралап оқытуға көп себебін тигізеді [1, 145-б.]

Әрбір сабақты бастамас бұрын оқушылармен ұйымдастыру кезеңін өткізіп, олардың психологиялық жағдайын анықтап, әрі зейіндерін сабаққа аудару үшін ***«Әңгімені жалғастыр»*** жаттығуын команда құруда жиі қолданамын. Тренингтің бірінші нұсқасында бірін-бірі түсінуге арналған жаттығу, ал екінші нұсқасында тапқырлық көзделген. Жаттығуды есте сақтау керек емес, тапқырлық болу керек. Тренингтің мазмұны: Оқылым дағдысын меңгертудің тиімді әдіс-тәсілдері көп. Олар оқылым алды тапсырмалары, оқылым кезінде және оқылымнан кейінгі тапсырма болып, мұғалімнің мақсаты мен оқушылардың деңгейіне қарай түрленеді. Бүгін біз сіздерге төрт тапсырманы ұсынамыз. Бірінше тапсырма мәтінмен жұмыс кезеңінде өткізіліп, мәтіннің мазмұнын түсінуге бағытталады. [3] Сабақ барысында оқушыларды бала санына қарай 4-6 топқа бөлемін. Топ атауларына байланысты әр топ көшбасшыларына жеке, басқа топ мүшелеріне әртүрлі тапсырмалар үлестіріп беремін. Мысалы: Оқылымнан алды тапсырма «***Joyteka***» квест ойыны арқылы өткізіледі. Мақсаты: оқушылардың мәтіннің меңгергенін түсіну, нақты ақпарат білгенін анықтау; Сабақтың тақырыбы: *Халық ауыз әдебиеті.* Тапсырма жеке немесе тақтада орындалады. Егер оқушылар квест сұрақтарына дұрыс жауап берсе, бөлменің есігі ашылады. Жаңа сабақты бекітуге арналған бұл әдіс оқушылардың қызығушылығымен қатар, ойлау қабілеті мен білімін жетілдіреді.

Курс барысында «Ш.Құдайбердіұлы «Қалқаман-Мамыр» поэмасы» тақырыбы бойынша "*Бірге ойлаймыз*" әдісімен топ көшбасшыларына мынандай тапсырмалар берілді: *1-топ* «Шығармада қандай салт-дәстүрлер бар?» *2-топ.* «Қалқаман-Мамыр заманындағы махаббат пен қазіргі таңдағы махаббатта ұлттық дәстүрлердің әсері бар ма?» *3-топ. «*Жастар арасында ұлттық құндылық ескеріле ме?» Б. [5, 39-41-б.] Топ көшбасшылары берілген кейіпкерлерге тура және жанама мінездемелер берді.

Оқылым кезеңінде «***Топтық тергеу***» әдісі бойынша оқушылар мына тапсырмаларды берілген уақыт ішінде орындаулары керек.

1-топ «Баяндаушылар». Олардың тапсырмасы: әңгімені толық оқып, мазмұнын өз көзқарастарын қосып баяндау.

2-топ «Зерттеушілер». Әңгіме кейіпкерлеріне мінездеме беру, мәтіннен антоним, синоним, омоним сөздерін тауып дәлелдеу.

3-топ «Сұрақ құрастырушылар». Әңгіме мазмұны бойынша жоғарғы деңгейде сұрақтар құрастыру.

4-топ «Бейнелеуші-суретшілер». Әңгіме мазмұны бойынша суреттер салу.

5-топ «Сілтеме табушылар». Әңгіме мазмұнына сәйкес мақал-мәтелдер, афоризмдер, қанатты сөздерді тауып сәйкестігін анықтау.

6-топ «Дәнекершілер». Әңгіме оқиғасын бүгінгі өмірімен байланыстыра баяндау.

Әр топ берілген тапсырмаларды дұрыс, уақытында орындап тапсырды. "*Бірге ойлаймыз*" әдісі мен «*Топтық тергеу*» әдістерінің тиімділігі – әртүрлі деңгейдегі тапсырманы белгіленген уақытта орындап уақытты үнемдеуге таптырмайтын әдістердің бірі. [4]

Оқылымнан кейінгі тапсырма «***Вэйграунд***» ойыны арқылы өткізіледі. Оқушылар мәтіннің мазмұнын толық түсіне отырып, берілген тест сұрақтарына дұрыс жауап беруге тырысады. Сұрақтарға дұрыс жауап берген оқушы бірінші орын иегері атанады.

Қорытындылай келе, Білім беруде ақпараттық технологиялар мен жасанды интеллектті қолданудың арқасында оқушылардың белсенділігі мен оқытудың сапасы артады, сыни ойлау мен сандық сауаттылық дамиды, жеке оқытуға мүмкіндік болады, білімге қолжетімділік кеңейеді, бағалау мен кері байланыс артады, уақыт пен ресурстар үнемделеді. Оқушы тұлғасының дамуына, қабілеттерінің артуына бұл әдіс-тәсілдердің айтарлықтай ықпал жасайтыны сөзсіз және бұл қазіргі таңдағы білім беру жүйесінің дамуындағы елеулі бағыт. Сондықтан әрбір әдіс-тәсілдер ұстаздар үшін маңызы зор.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Е. Сыздықов «Шәкәрім». Алматы, 2013.
2. Жұмажанова Т.Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі.- Алматы: 2009. - 285 б.
3. Мағауина З. Сахараның дана ойшылы // Дидар, 2008.-11 қыркүйек.
4. Шәкәрім шығармаларының өміршеңдігі // «Шәкәрім дәрістері» атты III Республикалық ғылыми тәжірибелік конференция материалдары. – Семей: 2002. - Б.103-105.
5. Шәкәрім Құдайбердіұлының “Қалқаман- Мамыр” поэмасын деңгейлі тапсырмалар арқылы оқыту // Шәкәрім (Ғылыми-педагогикалық журнал) 2008. №6-7. – Б. 39-41.
6. Шәкәрім шығармаларын оқыту (Оқу-әдістемелік құрал). –Семей. Үшбиік, 2009.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ РӨЛІ

Тусенова Айгерим Нарымбековна
бастауыш сынып мұғалімі
Қарағанды қаласы, «Жақып Ақбаев атындағы жалпы білім беретен мектебі» КММ

Қазіргі заманғы ғылыми-техникалық үрдіс қарқыны білім беру жүйесінің алдына оқыту технологиясын жетілдіру міндеттерін қойып отыр. Тәуелсіз елдің болашағы білім беру жүйесіне байланысты. Осыған байланысты педагог мамандар оқытудың ең тиімді әдіс-тәсілдерін зерттеп, тәжірибе жүзінде сынап келеді. Бірнеше оқыту әдістерін салыстыра қарастыру арқылы әр оқытушы оқытудың жаңа технологияларын таңдап, ой елегінен өткізіп, өздерінің сабақтарында қолданады.

Оқушы мен компьютер арасындағы оқытуды интерактивті деп атайды. Мұндай қарым-қатынас оқушылардың қандай да бір тапсырманың шешімін табуға тырысқан кезде байқалады. Интерактивті оқытудың басты мақсаты – оқушыларды өз бетінше тапсырманың жауабын табуға үйрету. Бүкіл әлем бойынша көптеген зерттеулер ақпараттық-коммуникациялық технологиялар оқушыларды оқыту нәтижелері мен мұғалімдерді оқыту

сапасын жақсарта алатынын көрсетті. Әлемде білім беру үшін көптеген технологиялық шешімдер бар және әрқайсысында кемшіліктер де, артықшылықтар да бар.

Білім берудегі АКТ-ның негізгі артықшылықтары:

1. Берілген ақпаратты есте сақтау
2. Тапсырмаларды қызығушылықпен орындау
3. Ойын еркін жеткізу (анонимді түрде жазу)
4. АКТ-ны қолдана отырып баланың цифрлық сауаттылығы артады, құзыреттілігі дамиды.

Ақпараттық технологиялар мен инновациялық педагогикалық әдістерді біріктіру білім беру сапасы мен тиімділігін арттырады, білім саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі қағидаларының бірі болып саналатын білім беру жүйесінің білім алушылардың деңгейі мен даму ерекшеліктеріне сәйкестігін күшейтуге мүмкіндік береді. Ал баланың жеке тұлға ретіндегі дамуы, өзіндік көзқарасының қалыптасуы, ой-өрісінің кеңеюі мектеп қабырғасында басталады. Қазіргі мектептердегі оқу үрдісін ұйымдастыру жаңа әдіс- тәсілдерден, технологиялардан құралады. Демек, баланың білімі ерекше болуы, ол білімнің нәтижелі болуы пән мұғалімінен жауапкершілікті талап етеді. Бүгінгі таңда адамзаттың ақпараттық мәдениетінің дамуы білім алуда өте маңызды рөл атқарады, оның себебі – ғылыми-техникалық ақпараттың көлемі екпінді өсуіне байланысты. Ақпараттық технологиялардың барлық жаңалықтарын ең бірінші балалар қабылдайды, сондықтан балалардың жоғары танымдық қызығушылығын пайдаланып, олардың жеке тұлға ретінде дамуын қалыптастыру.

Себебі ақпараттық технология ғана жаңа педагогикалық технологиялардың мүмкіндіктерін іске асыра алады. Оқушы–оқу үрдісінің басты субъектісі, сондықтан баланың дамуына, оның ойлау қабілетін дамытуға оқушы мен оқытушының өзара ынтымақтастығы оқу процесіне қалыптастыру мен әр түрлі оқу іс-әрекетін қамтитын оқыту әдістерінің үйлесімдігі нәтижесінде жүзеге асырылуы тиіс. Ақпараттық технолгиялардың ішіндегі wordwall және LearningApps.org интерактивті тапсрыма құру сервисін қолдануды жүзеге асырып келемін.

Wordwall интерактивті тапсырма құру сервисін қолдану төмендегідей мақсатты көздейді:

- оқушылардың ақпаратпен жұмыс жасау іскерлігін қалыптастыру арқылы коммуникативтік қабілеттерін, ақыл-ойын, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту
- алған білімдерін практикалық іс-әрекетте қолдануға үйрету.

Wordwall интерактивті тапсырма құру сервисін пайдалану сабақтың ұйымдастырушылық, қайталау, жаңа тақырыпты игеру, практикум, бекіту, қорытындылау, талдау кезеңдерінде, білім бақылауда кеңінен оқушының қызығушылығын, оқуға танымдық қасиетін оятуға. Объективті бағалауға, оқушының еркін сезінуге ақпараттық-коммуникациялық мәдениетінің деңгейі өсуіне жағдай жасалып, келешекте терең білім алуға көмегі зор.

Оқытудың әдіс-тәсілдерін тиімді таңдап алу оқытуда табысқа жетуге негіз болады әрі сабақтың тиімділігі мен сапасын барынша арттыруға мүмкіндік береді. Сабақта интерактивті технологияларды тиімді пайдалану жауапкершілік пен шығармашылық тұлға қалыптастыруға алып келеді.

Қорыта келгенде, ақпараттық технологияның тиімділігі – оқушылардың білім олқылықтарына үнемі зерттеу жасап, түзету жұмыстарын жүргізуге пайдасы бар екендігі анықталды. Қазіргі заманның даму қарқыны мұғалімдер шығармашылығын жаңаша, ғылыми-зерттеу бағытында құруды талап етеді. Демек, компьютер оқушылар мен мұғалім жұмысын ұйымдастыруда кең мүмкіндіктерге ие, оқытудың әдістерін кеңінен әрі сапалы қолдануға мүмкіндік береді. Ендеше, ақпараттық технологияны сабақта қолдану оқушының іс-әрекетін, жұмысын түрлендіруге көмектеседі, зейінін белсендіреді, жеке тұлғаның шығармашылық мүмкіндіктерін жоғарылатады деуге болады.

Ақпараттық технология арқылы жасалатын тест тапсырмалары уақытты, шығынды үнемдеуге көмектесе отырып оқушылардың өз білімін бағалауға үйретеді. Ең бастысы, оқушылардың өзіндік білім алуын қамтамасыз етіп, әр түрлі білім көздерінен негізгісін бөліп

алу, тауып алу дағдыларын дамытады. Әрбір оқушының білім деңгейін талапқа сай көтеру үшін озық әдістемелік технологиялар қажет. Сол жаңа озық әдістемелік технологиялармен қаруланған, заман талабына сай оқытудың жаңа әдістерін, яғни ақпараттық-коммуникациялық технологияларды толық меңгерген педагог қана білім алушының сапалы білім алуына мүмкіндік жасайды.

XXI ғасыр — бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуіріне, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениетіне, мұқият қарайтын дәуір. Бүгінгі білім мазмұны оқытушы мен оқушының арасындағы негізгі бастамалардың барлығы оқытушы арқылы жүзеге асырылады.

Оқушыға белгілі бір дәрежеде білім беру мен қатар оқуға, үйренуге деген ынтасын арттыру әр ұстаздың міндеті. Сабақ барысында шәкірттің білімге құштарлығын арттыру, еңбек етуге баулу, жалпы оқушы бойында жауапкершілік сезімін қалыптастыру оқытушыға қойылатын басты талап. Осы талапты шешуде электронды оқытудың пайдасы зор. Жаңа технологияны меңгеру оқытушының оқу –тәрбие үрдісін жүйелі ұйымдастыруына көмектеседі. Оқытудың озық технологиясын меңгеру оқытушының кәсіптік шеберлігіне байланысты. Бұл әрбір ұстазды ойландырып, жаңаша жұмыс істеуге,жаңа ізденістерге жетелейді. Сондықтан педагог өз пәніне психологиялық тұрғыдан қарап, әдістемелік шеберлікпен келу керек. Сабақ барысында интерактивті технологияларды қолдану оқытушы жұмысын өнімді, нәтижелі, ал оқушылардың білім алу әрекетін мәнді, қызықты, пайдалы етеді.

Әдебиеттер:

1. А. Ғабитқызы. Кәсіби құзыреттілік және жаңа ақпараттық технологиялар.
2. Б.Ибраимова. Ақпараттық технология -нәтижелі білім берудің көзі.

БІЛІМ БЕРУ НӘТИЖЕЛЕРІ ТӨМЕН БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ ҚОЛДАУ

Тусипханов Асет Абилханулы тарих пәнінің мұғалімі,
«Сәкен Сейфуллин атындағы гимназиясы» КММ, Қарағанды қ.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде барлық білім алушылардың тең дәрежеде сапалы білім алуын қамтамасыз ету – басты міндеттердің бірі болып отыр. Соның ішінде білім беру нәтижелері төмен білім алушыларды қолдау мәселесі ерекше назар аударуды талап етеді. Мұндай білім алушылардың оқу жетістіктерінің төмен болуы көбіне олардың қабілетінің әлсіздігінен емес, білім беру үдерісінде жеткілікті қолдаудың болмауынан туындайды. Сондықтан педагогикалық қауымдастық алдында әрбір білім алушының мүмкіндігін ескере отырып, оны оқуға тарту, ынталандыру және дамыту міндеті тұр. Білім алушылардың оқу нәтижелерінің төмендеуіне әсер ететін факторлар сан алуан. Олардың қатарында әлеуметтік жағдай, отбасы тәрбиесі, психологиялық ерекшеліктер, оқу мотивациясының әлсіздігі, сондай-ақ оқыту әдістерінің бірізділігі бар. Осы жағдайлар педагогтен икемділікті, кәсіби рефлексияны және үздіксіз ізденісті талап етеді.

Практика көрсеткендей, білім беру нәтижелері төмен білім алушылармен жұмыс жүргізу тек жекелеген әдістерді қолданумен шектелмейді. Бұл – жүйелі, ұзақ мерзімді және кешенді педагогикалық әрекет. Мұндай жұмыста ең алдымен білім алушыны түсіну, оның ішкі мүмкіндіктерін тану маңызды. Педагог пен білім алушы арасындағы сенімді қарым-қатынас оқу процесінің табысты болуына тікелей ықпал етеді. Жалпы тәжірибеде оқуда қиындық көретін білім алушылар көбіне өз күшіне сенімсіз, қателесуден қорқатын, пассивті позиция ұстанатын болып келеді. Сондықтан қолдау көрсету барысында білім алушының өзіндік бағасын көтеру, жетістікке жету жағдайын жасау негізгі бағыттардың біріне айналады. Бұл мақсатта сабақ барысында деңгейлік тапсырмалар, ынталандырушы кері байланыс, мадақтау мен қолдау элементтері кеңінен қолданылады.

Сонымен қатар білім беру нәтижелері төмен білім алушыларды қолдауда оқытудың мазмұнын бейімдеу маңызды рөл атқарады. Оқу материалының шамадан тыс күрделі болуы немесе өмірмен байланысының әлсіздігі білім алушының қызығушылығын төмендетеді. Осыған байланысты оқу тапсырмаларын күнделікті өмірмен байланыстыру, практикалық бағытта ұсыну оң нәтиже береді. Білім алушылардың оқуындағы қиындықтарды еңсеруде қалыптастырушы бағалау да маңызды құрал болып табылады. Бағалау бұл жағдайда тек нәтиженің көрсеткіші емес, білім алушының даму жолын айқындайтын, оны алға жетелейтін құрал ретінде қарастырылады. Уақтылы және нақты кері байланыс білім алушының қателігін түсініп, оны түзетуіне мүмкіндік береді.

Практикалық тәжірибенің мәні (мектептік өмір негізінде)

Мектептік тәжірибе көрсеткендей, білім беру нәтижелері төмен білім алушылармен жұмыс көбіне күнделікті сабақ үстіндегі ұсақ, бірақ жүйелі педагогикалық әрекеттерден басталады. Мұндай білім алушылар, әдетте, тапсырманы соңына дейін орындамау, сабақта үндемей отыру немесе жиі қателесу арқылы көзге түседі. Осындай сәттерде педагогтің қолдаушы ұстанымы шешуші рөл атқарады. Практикада қолдау ең алдымен сабақ құрылымын икемдеуден көрініс табады. Мысалы, жаңа тақырыпты түсіндіру кезінде күрделі терминдер қысқартылып, өмірмен байланысты қарапайым мысалдар арқылы жеткізіледі. Сабақ барысында білім алушыларға бірдей емес, деңгейіне қарай әртүрлі тапсырмалар ұсынылады. Бұл тәсіл төмен нәтиже көрсететін білім алушының да тапсырманы орындап, жетістік сезімін бастан кешуіне мүмкіндік береді.

Мектептік өмірде жиі қолданылатын тағы бір тиімді тәжірибе – қысқа ауызша кері байланыс. Сабақ соңында немесе тапсырма орындау кезінде педагог білім алушының қатесін бетіне баспай, оның күшті жағын атап өтіп, келесі қадамды нақты көрсетеді. Осындай қолдау нәтижесінде білім алушының өзіне деген сенімі біртіндеп арта бастайды. Сондай-ақ сыныптағы топтық жұмыстардың практикалық мәні зор. Төмен оқу нәтижесін көрсететін білім алушыларды белсенді, ынталы сыныптастарымен бір топқа біріктіру арқылы өзара үйрену жүзеге асады. Бұл жағдайда білім алушы тек оқу мазмұнын меңгеріп қана қоймай, сыныппен қарым-қатынас орнатуды, пікір білдіруді үйренеді.

Сабақтан тыс уақытта қосымша қолдау көрсету де мектептік тәжірибенің маңызды бөлігі болып табылады. Қысқа мерзімді қосымша сабақтар, жеке әңгімелесу, тапсырманы бірге талдау білім алушының оқуындағы олқылықтарды біртіндеп толықтыруға мүмкіндік береді. Бұл жұмыс формальды сипатта емес, қолдау мен сенімге негізделген жағдайда ғана тиімді болады. Осылайша мектептік өмірден алынған практикалық тәжірибе білім беру нәтижелері төмен білім алушыларды қолдаудың нақты әрі нәтижелі бола алатынын дәлелдейді. Мұндай қолдау жүйелі жүргізілгенде білім алушының оқу әрекетіне көзқарасы өзгеріп, оның оқу жетістіктері біртіндеп жақсарады.

Педагогикалық өзара әрекет пен білім беру ортасының рөлі

Білім беру нәтижелері төмен білім алушыларды қолдауда педагогикалық өзара әрекеттің сапасы шешуші мәнге ие. Қолайлы білім беру ортасы тек оқу материалын меңгеруге ғана емес, білім алушының өзін қауіпсіз әрі еркін сезінуіне мүмкіндік береді. Мұндай ортада қателесу – табиғи құбылыс, ал қате арқылы үйрену – дамудың негізгі шарты ретінде қабылданады. Педагогтің жылы қарым-қатынасы, түсіністікке негізделген ұстанымы және сабырлы кері байланысы білім алушының оқуға деген көзқарасын біртіндеп өзгертеді.

Жалпылама тәжірибеде байқалғандай, білім беру нәтижелері төмен білім алушылар көбіне өз ойын ашық айтуға қиналады, белсенділік танытуға тартыншақ келеді. Осы тұста ұжымдық және топтық жұмыстардың маңызы артады. Бірлескен әрекет барысында білім алушылар өзара үйренеді, қолдау көрсетеді және ортақ нәтижеге жетуге ұмтылады. Бұл өз кезегінде олардың әлеуметтік дағдыларын дамытып, оқу процесіне бейімделуін жеңілдетеді.

Ата-анамен және мамандармен бірлескен жұмыс

Білім алушыларды қолдаудың тиімділігі мектеп пен отбасының өзара ынтымақтастығына тікелей байланысты. Жалпы педагогикалық тәжірибе көрсеткендей, ата-анамен тұрақты әрі сенімді байланыс орнаған жағдайда білім алушының оқуындағы ілгерілеу

айқын байқалады. Ата-анаға баланың оқу ерекшеліктерін түсіндіру, оны қолдаудың маңызын жеткізу және бірлескен әрекет стратегиясын қалыптастыру – педагогтің маңызды міндеттерінің бірі.

Сонымен қатар психолог, әлеуметтік педагог, сынып жетекшісі арасындағы кәсіби өзара әрекет те қолдау жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Мұндай командалық жұмыс білім алушының оқуындағы қиындықтарды жан-жақты қарастыруға және кешенді шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Жалпылама алғанда, білім беру нәтижелері төмен білім алушылармен жұмыс – тек бір пән мұғалімінің емес, бүкіл педагогикалық ұжымның ортақ жауапкершілігі.

Қазіргі білім беру технологияларының мүмкіндіктері

Қазіргі кезеңде цифрлық және педагогикалық технологиялар білім беру нәтижелері төмен білім алушыларды қолдаудың қосымша мүмкіндіктерін ұсынады. Электронды ресурстар, интерактивті тапсырмалар, визуалды материалдар оқу мазмұнын түсінуді жеңілдетіп, білім алушының қызығушылығын арттырады. Мұндай құралдар әсіресе теориялық материалды қабылдауда қиындық көретін білім алушылар үшін тиімді болып табылады. Жалпылама педагогикалық тәжірибеде цифрлық құралдарды мақсатты әрі орынды қолдану білім алушылардың өзіндік жұмыс дағдыларын қалыптастыруға ықпал ететіні байқалады. Дегенмен технологияны қолдану негізгі мақсат емес, тек педагогикалық қолдауды күшейтетін құрал ретінде қарастырылуы тиіс. Негізгі назар әрдайым білім алушының жеке дамуына бағытталуы қажет.

Қорыта айтқанда, білім беру нәтижелері төмен білім алушыларды қолдау – қазіргі білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі. Бұл жұмыс жалпылама педагогикалық мәдениетті, кәсіби жауапкершілікті және адами құндылықтарды талап етеді. Жүйелі, мақсатты және ғылыми негізделген қолдау арқылы әрбір білім алушының оқу жетістігін арттыруға және оның толыққанды тұлға ретінде қалыптасуына жағдай жасауға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдіғалиева Г.Қ. Педагогикалық қолдау теориясы мен практикасы. – Алматы: Қазақ университеті, 2018. – 45–78-бб.

2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. – Алматы: Рауан, 2019. – 112–130-бб.

3. Мұқанова Р.Т. Инклюзивті білім берудің педагогикалық негіздері. – Алматы: Ұлағат, 2020. – 56–89-бб.

4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – Москва: Народное образование, 2017. – С. 56–89.

ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ОЙЫН ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Тускеева Асем Мерекеевна география пәні мұғалімі
«Балқаш қаласы Абай атындағы №2 мектеп –лицей» КММ

География сабағында оқушылардың қызығушылығын арттыру мақсатында ойын технологиясының берері мол. Ойын кезінде жеке тұлғаның өзін- өзі басқару қабілеті жетіліп, қалыптасады. Оқыту барысында ойын элементтерін қолдану әрқашан оқу материалдарын игеру үшін жеңіл, әрі сабақтың қызықты өтуіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, тақырып тақырып мазмұнын ашу, сергіту сәтін ұйымдастыру, оқушы көңілін сабаққа аудару кезінде тиімді әдіс- тәсіл деп қарастыруға болады. Сабақта ойын технологиясын қолдану оқушыларға тақырып мазмұнын ашуда және сабақ мақсатына жетудің ең оңай, әрі тиімді әдісі деп білемін.

Ойын элементтері сабақты түрлендіруге, оқушылардың сабақтағы белсенділіктерін арттыруда, сонымен қатар оқушының тез жалықпауына, ойын жинақтауына, тез, шапшаң жұмыс жасауына ықпал етеді. Мұғалім сабақта ойын түрлерін жүргізе отырып, оқушыларды

тапқырлыққа, мергенділікке, қырағылыққа, бірлесе отырып, жұмыс жасауға тәрбиелейді. География сабағында ойын технологиясының бірнеше түрлерін құрастыруға мүмкіндік өте көп. Соның бір тиімдісі әдісі әр ойын сабағын картамен байланыстыру деп білемін. Себебі, карта географияның негізгі құралы. Әр сабақтағы ойын элементтерін картамен байланыстыра отырып, сабақ мазмұнын ашу, әрі картаны менгерудің тиімді жолы. Соның ішінде атап айтсақ, карта сызбалар, номенклатура, «карта сөйлейді», «сен білесің бе», қызықты сұрақтар, «ЕҢ ЕҢ ЕҢ», ребустар шешу ой сергітіп, білімін кеңейтуге септігін тигізеді. Оқытуда картадан ойын элементтерін кіріктіру теориялық білімнен практикалық білімге көшудің негізі деп алуға болады. Картамен ойын элементтерін пайдалану оқушының географиялық нысандар мен шартты белгілерді тез есте сақтауға, практика жүзінде іске асыруға мүмкіндік береді. Сонымен бірге, оқу үлгерімі төмен оқушылардың белсенділігі мен танымдық деңгейін көтеруге ықпалын тигізеді. Міне, осыдан оқушының география пәніне деген қызығушылығы артып, өз бетінше жұмыс жасауына жол ашылады. Ойын технологиясын сабақтың кез- келген кезеңінде қолдануға болады.

География сабағында ойын түрлерін қолдануда келесі талаптарға көңіл аударамын:

- ойын мазмұны оқушылардың жас ерекшелігіне сай болуы
- тақырып мазмұнын ашудың жеңіл, оңтайлы жолын қарастыру
- оқушылардың танымдық дағдыларын қалыптастыру
- ойын элементтерін картамен байланыстыру

География сабағымда қолданылатын ойын түрлері:

«Сандар сөйледі» оқушы картада көрсетілген сандардағы елдерді іздеп тауып, айтуы қажет. Ойын қағаз қиындылары немесе АКТ –да көрсетуге болады.

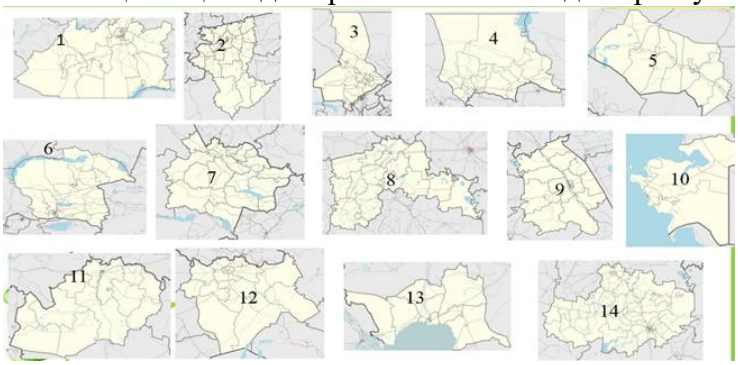

Африканың саяси картасы. Саяси картадағы санмен көрсетілген мемлекеттерді анықтап, географиялық орнын атайды.

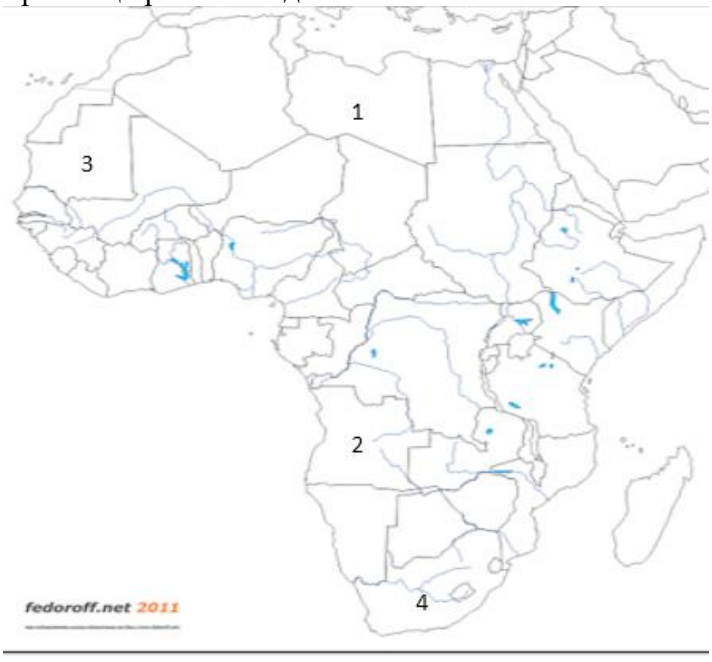

«Сәйкестендіру» сандар мен нысандарды сәйкестендіреді. Мұғалжар ,Тұран, Жетісу Алатауы, Шығыс Еуропа, Алтай

«Номенклатура» тапсыру. Оқушылар топ арасында географиялық нысандарды картадан көрсету бойынша жарысады. Ол кез-келген тақырыпқа байланысты болуы мүмкін. Физикалық география немесе экономикалық география тақырыптарын да алуға болады. Мысалы: Қарағанды облысында орналасқан нысандарды картадан табу.

«Астаналар мен елдер» ойыны. Ойында көп балл жинаған оқушы жеңіске жетеді. Ол үшін мемлекет астанасы мен елдерін картадан дұрыс көрсету қажет.

«Қоржын» ойыны. Бұл ойынды да кез- келген тақырыппен байланыстыруға болады. Ойын мақсаты: оқушы тақырыпқа қатысты картадағы элементтерді қоржынға салуы қажет. Мысалы: «Дүние жүзілік мұхиттар» тақырыбында оқушы Тыңық мұхитына қатысты нысандарды бұғаз, шығанақ аралдарды тауып, қоржынға салады.

«Маршрут картасы» ойыны. Маршрут картасы бойынша жүріп, нысандарды анықтайды, сонымен қатар градуспен жұмыс жасау дағдысы артады.

Әдебиеттер тізімі:

1.Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы 2014 №5

2. Н.Амирғалина. «Білім берудің инновациялық технологияларының бірі- тірек конспектілері». // Білім. Алматы, № 4, 2009ж., (17-19б.).

3. Г. Амандыкова. «Іет тілін оқыту әдістемесі». Алматы, 2007ж., (103-105 б.).

4. Ж.Садуова «Инновациялқ технологияларды білім беруде қолдану».// Білім. Алматы, № 5, 2006ж., (22-24).

АБАЙ ХОРЫ – ДӘСТҮР ЖАЛҒАСТЫҒЫ МЕН ТАҒЫЛЫМ ТҰҒЫРЫ

Умбетова Т.Е. музыка пәні мұғалімі
Еркинова Ж.Е. музыка пәні мұғалімі
№2 Абай атындағы мектеп-лицей, Балқаш қаласы

Қазақтың халықтық музыка өнері саласында шалқар сахара, дарқан даладай мол көсіліп, кең тараған бір жанр бар. Ол – ән өнері, хор. Көркем де келісті, шымыр да шыншыл, бүкіл болмысымен биязы әрі мазмұнға бай қазақ әндері халықтың ұлттық дәстүр сипатын айқын аңғартатын мәдениет шоғыры. Ән өнері табиғатынан халық тарихымен бірге туып, етене өскен өнер саласы. Сол өнердің ел өмірімен еншілестігін, үндестігін халқымыздың жауһар музыкасынан көреміз. Музыка өнеріндегі ерекше құбылыс халықтың сол құпиясын әр алуан салада, әр түрлі бояуда әшекелеп, бүгінгі күнге жетті. Осы асыл мұраны бүгінгі ұрпаққа жеткізудің бір жолы – хор өнері. Хор – көп дауыстың үйлесімі, жүректердің үндестігі. Ол жеке адамның емес, тұтас ұжымның бір мақсатқа, бір әуенге, бір ырғаққа тоғысуын талап ететін өнер түрі. Хор өнері – ұйымшылдық пен жауапкершілікке өзара сыйластыққа тәрбиелейтін тағылымға толы өнер мектебі.

Қазақтың халық әндері көркем де келісті, шымыр да шыншыл, кең даладай асқақ болмысымен ерекшеленеді. Олардың мазмұны терең, әуені бай, ұлттық нақышы айқын. Осындай інжу-маржандарды хор арқылы орындау әннің жаңа тынысын ашатыны сөзсіз [2,18]. Көп дауыста орындалған халық әндері тыңдаушының жүрегіне ерекше әсер қалдырып, ұлттық рухты асқақтатады.

Балқаш қаласындағы білім ордаларының қарашаңырағына айналған Абай атындағы мектеп-лицейдің Абай хоры – ұстаз бен шәкірт үндестігін тоғыстырған шығармашылық ұжым. Бұл хор тек қана ән айтатын топ емес, ол – тәлім мен өнегенің, дәстүр мен жаңашылдықтың тоғысқан ортасы іспеттес. Мұғалімдер мен оқушылар бір сахнада қатар тұрып, өнер арқылы рухани байланыс орнатады. Ұстаз тәжірибесі мен шәкірт жастық жігері осы сәтте үйлесім тауып, әсем әуенге айналады. Хор жұмысын ұйымдастыру – үлкен жауапкершілік пен табандылықты талап етеді. Әр дауыс өз орнын табуы, әр қатысушының жалпы үндестікті сезінуі аса маңызды. Осы мақсатта оқушылардың тек музыкалық қабілетін дамытып қана қоймай, сахна мәдениеті мен әуен сазын жетілдіре білуде «Канон» тәсілінің маңызы зор. «Канон» тәсілі – бұл бір әуенді екі немесе көп дауыс кезекпен айтатын тәсіл. Бұл тәсілді Абай әндері хор байқауларында, әсіресе, «Ата-анаға көз қуаныш» шығармасын орындаушыларға үйретуде қолдандым. Хормен жұмыс жасау барысында бірнеше тәсілдерге маңыз беремін. Атап айтар болсақ:

Унисон – барлығы бір дауыспен айту тәсілі

Канон – бір музыканы кезекпен айту тәсілі

Гармония – бірнеше дауыспен айту.

Полифония – әрқайсысы өз партиясын айтуы

Абай әндерінің философиялық тереңдігі мен көркемдік биігі хор ұжымдарының байқауларында ерекше көрініс табады. №1 сурет

№1 сурет. Лицейдің « Мұрагерлер» хор ұжымдары

Музыкалық білім беру саласындағы қазіргі ғылыми зерттеулерде вокал, ән өнері – білім беру ұйымдарындағы балалардың жан-жақты білім алуына біршама септігін тигізетінін айтады. Хор ұжымдарын ән айтуда бірнеше дайындық жұмыстары жүргізіледі. Дыбысты таза,

дұрыс айту, дұрыс дем алу техникалары қолданылады, бұл жаттығулар барысында оқушылардың музыкалық біліктілігі, ырғақты сезіну мен ойлау қабілеті де қатар дамиды.

Ең тұйық баланың өзі әнді естігенде көңіл күйі өзгеріп, музыкаға деген қызығушылығы оянады. Ән айтуды жүйелі түрде қалыптастыру балаға эстетикалық тәрбие беруде ерекше мәнге ие. Отанға, қоршаған ортаға деген сүйіспеншілік, адам жанының тазалығы да ән өнерінің ерекше тылсым сырында жатыр. Жұмыстарды тиімді ұйымдастыру барысында хор айтудағы ерекше тәсілдер мен техникалар назарға алынды, саралай келе,

Бірінші, «Көпдауысты симфониялық өрнек» әдісі. Бұл әдістің басты ерекшелігі – халық әндерін екі үш дауыста имитация тәсілімен бастап айту;

Екінші, «Мазмұннан – дыбысқа» тәсілі. Бұл әдісте басты назар техникаға емес, мағынаға беріледі. Мәселен:

Ән мәтінін талдау (не айтылып тұр?).

Кейіпкердің көңіл күйін анықтау.

Сол көңіл күйге сай дыбыс табу (жұмсақ па, кең бе, жинақы ма?).

Мұндай тәсіл жасанды ән айтудан сақтап, ән мағынасын тереңінен үңілуге және ұлттық орындау дәстүрінен жаңылмауға әсерін тигізеді.

№2 сурет. Қалалық хор ұжымдарының байқауы және лицей ұстаздарынан құралған әжелер хоры

Қорытындылай келе, халқымыздың ән өнері – ұлт руханиятының алтын арқауы, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасқан асыл мұра. Сол қастерлі қазынаны бүгінгі жас буынның бойына сіңіруде Балқаш қаласындағы Абай атындағы мектеп-лицей жанынан құрылған Абай хоры – ұлттық өнерді насихаттап, бірнеше қалалық хор ұжымдарының байқауларында топ жарып жетістікке жетті. /№2 сурет/

Хор жұмысында қолданылған «Көпдауысты симфониялық өрнек» және «Мазмұннан – дыбысқа» тәсілдері оқушылардың музыкалық сауаттылығын жетілдіріп қана қоймай, олардың шығармашылық ойлау қабілетін, эстетикалық талғамын, сахна мәдениетін қалыптастыруға ықпал еткенін байқауға болады, демек, хор өнері – жас ұрпақты рухани байытып, ұлттық құндылықтарды дәріптейтін, өнер арқылы тәрбиелейтін маңызды білім беру құралы. Хор ұжымының репертуарындағы халық әндері мен Абай шығармалары – өнер мен құндылықтың тоғысқан мәйегі. Бұл әуендер арқылы жас ұрпақ халқымыздың бай рухани әлемімен сусындап, өнердің тәрбиелік мәнін терең түсінеді. Осындай шығармашылық ізденістер мен жүйелі жұмыстар нәтижесінде халық әндері жаңа тыныс алып, мәңгілік мұра ретінде болашаққа нық қадам басары сөзсіз.

Әдебиет

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. «Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасы. – Астана, 2025.

2. Қасымжанов А., Алтаев Ж. Оймен ұғынылған дәуір. Қазақ халқының философиялық мұрасы. Жиырматомдық. — Астана: Аударма, 2006. — 16-т. — 440 б.

3. Райымбергенов А. Жалпы білім беретін қазақ орта мектебінің музыка пәніне арналған «Мұрагер» бағдарламасы : 1-9 сыныптар / А. Райымбергенов, С. Райымбергенова, Ұ. Байбосынова .- Алматы : Ұмай баспасы, 2003 .- 248 бет.

ХИМИЯ САБАҒЫНДА ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДАҒЫ МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ТҮРЛЕРІ

Уралбаева Кызгалдак Ризабеккызы
Қарағанды қаласы
«№61 ЖББМ» КММ
химия пәні мұғалімі

Нәтижеге бағытталған білім моделі мен басқарудың жаңа парадигмасы аясында жекелеген ұғымдар мен нормаларды және тиімді педагогикалық технологияларды меңгеру үшін педагогтардың кәсіби мәдениетін дамытуға бағытталған оқу қажеттіліктері туындылап отыр. Қазіргі білім беру парадигмасы «білікті адамға» бағытталған білімнен «мәдениет адамына» бағытталған білімге көшуді көздейді. Бұл білім беруді жаңаша ұйымдастыру - оның философиялық, психологиялық, педагогикалық негіздерін, теориясы мен тәжірибесін тереңірек қайта қарауды қажет етеді. Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісін тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр. Солардың бірі функционалды сауаттылықты пәндер негізінде дамыту болып келеді. Функционалды сауаттылық деген - алған білім, білік пен дағдыларын күнделікті өмірде түрлі салалардың өмірде кездесетін маңызды мәселелер мен міндеттерді шешу қабілеті. Мағынасы – метапәндікте, пән бойынша алған білімдерін бір ғана пән шеңберінде қолданбай, бірнеше пәндік білімді синтездеу арқылы алдына қайған мақсаттарын шеше білу қабілеті.

Әрбір жалпы орта мектепте пәнді үйрету арқылы оқыту нәтижесінде функционалдық сауаттылық қалыптасады. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытудың, сонымен қатар оның қалыптасуын тексерудің құралдары шығармашылық сипаттағы тапсырмалар мен интеграциялық тапсырмалар болып табылады. Бұл жағдайда мектепте оқу мақсаттары байланысқан жаратылыстану бағытындағы бар пәндердің, атап айтқанда, химия, биологияның рөлі артып, өмірлік маңызы бар міндеттер мен мәселелерді шешудің тиімді жолдары мен әдістерін әзірлеуді қамтамасыз етеді. Адамдар өміріне маңызды көп салаларға да тиесілі (қоршаған ортаны қорғау, денсаулық сақтау, агроэкология және т.б).

Бұл процестің өзегі функционалдық сауаттылық болып табылады, өйткені ол «адамның қолданбалы білім негізінде өмір мен қызметтің әртүрлі салаларындағы стандартты өмірлік міндеттерді шешу қабілеті» деп түсіндіріледі. XXI ғасырдағы білім беру жүйесінің міндеті – білім көлемін беру, мектеп бағдарламаларының даму деңгейін анықтау емес, оқушылардың мектепте алған білімдері мен дағдыларын өмірлік жағдайларда қолдана білу қабілетін қалыптастыру. Сонымен қатар, функционалдық сауаттылық құрылымындағы жүйе құраушы компонент – білім алушылардың жеке өзі үшін шешілетін мәселенің маңыздылығын сезінуі. Оқыту процесінің тиімділігі оның белсенді ұйымдастырушылық нысандары болған жағдайда және тиісті мазмұнға ие болған жағдайда, белгілі бір жаста қызметтің белгілі бір түрлерін қалыптастыруға ықпал еткенде ғана болады.

Мұғалімнің міндеті – білім алушылардың өз бетінше танымдық іс-әрекеті үшін тиісті педагогикалық жағдай жасау, проблемалық оқыту мен жобалық әдісті, сабақта топтық және ұжымдық жұмысты жаппай енгізу, электрондық білім беру ресурстарын, техникалық құралдарды пайдалану. Функционалдық сауаттылық – бұл метапәндік ұғым, сондықтан ол әр түрлі мектеп пәндерін оқуда қалыптасады және әр түрлі көрініс формаларына ие: тіл сауаттылығы, математикалық сауаттылық, ғылыми сауаттылық, цифрлық сауаттылық, қаржылық сауаттылық, мәдени-азаматтық сауаттылық.

Сауат ашудың барлық түрлері білім алушылардың күрделі мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталған: сыни тұрғыдан ойлау, шығармашылық, қарым-қатынас, есептерді шешуде ынтымақтастық. Мектеп оқушылары жаңа өзгермелі жағдайларда мәселелерді қалай шешеді – оларда қызығушылық, бастамашылық, бейімделушілік, әлеуметтік және мәдени сана, табандылық, көшбасшылық сияқты мінез-құлық қасиеттері қалыптасады. Функционалды сауаттылық – ол тұрмыстық проблемаларды шешуге бағытталған, оқу мен жазу дағдыларын қалыптастыру үшін базалық деңгей болып табылады, нақты жағдайда көрінеді, адамды белгілі бір жағдаяттарда сипаттайды, стандартты, стереотипті міндеттерді шешумен байланысты, бәрінен бұрын ересектерді бағалау есебінде пайдаланылады.

Функционады сауаттылықтың базалық дағдысы. Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық - адамның қабілеті жаратылыстану ғылымдары білімін тану мен сұрақтар қою, жаңа білімді меңгеру үшін жаратылыстану ғылыми құбылыстарын және жаратылыстану-ғылыми мәселесімен байланысты ғылыми дәлелді қорытындыға негізделген тұжырымдауды түсіндіру үшін, игеру және пайдалану; жаратылыстанудың негізгі ерекшеліктерін адамның танымы формасы ретінде түсіну; жаратылыстану ғылымдары және технология қоғамның материалдық, интелектуалдық және мәдени салаға ықпал ететінінен хабардар екенін көрсету; жаратылыстанумен байланысты проблемаларды қарастыру кезінде белсенді азаматтық ұстанымда тұру.

Оқу сауаттылығы - адамның қабілеті жазбаша мәтіндерді түсіну және пайдалану, олар туралы ойлану және өз мақсатына жету үшін оқумен айналысу, өз білімін және мүмкіндіктерін кеңейту әлеуметтік өмірге қатысу.

Математикалық сауаттылық - адамның қабілеті ол өмір сүретін әлемдегі математиканың ролін анықтау және түсіну, жақсы негізделген математикалық ойларды айту және математиканы қазіргі және келешекте жасампаз, мүдделі және ойлайтын азаматқа тән қажеттілікті қанағаттандыратындай пайдалану.

Химия пәні бойынша функционалдық сауаттылыққа мыналар кіреді: белгілі бір ережелерді, нормаларды және нұсқауларды түсіну мен жүзеге асыруды қамтамасыз ететін пәндік, метапәндік, интегративті білім, білік және дағдының органикалық бірлігі болып табылатын когнитивтік база. Функционалдық есептердің мәні мен оларды шешу жолдары туралы оқушылар игерген ақпарат көздерінің жиынтығын білдіретін білім беру кеңістігі. Іс-әрекет процесінде оқушылар белсенді түрде талап ететін функционалдық есептерді шешу әдістері. Химиядан оқу сауатылыққа тапсырмалар «Отын. Отын түрлері. Тиімді пайдалану» (8 сынып) Тапсырма. «Танысу» стратегиясы. Мәтінді оқып шығып отын түрін таңдап не себепті таңдағанын айту. Алдымен әр оқушы 2 минут параграфты оқиды. Жұппен, топпен талдайды. Әр жұпта бірнеше сөздерді кестеге жазып, соңынан оны қорғайды.

Тапсырма. Оқулықтың 113 беттегі картаны пайдаланып, мұнай, газ, тас көмір кен орындарын табады, кестене толтырады.

Тапсырма. Қазіргі уақытта ластаушыларды категорияға бөледі, адам денсаулығына әсері қандай екенін жіктеңіздер (кестемен жұмыс).

Тапсырма. Миға шабуыл. Оқулықтағы «Қышқыл жаңбыр», «Жылыжайлық эффект», «Озон қабатының тесіктері» термин сөздерімен жұмыс.

Тапсырма. РАФТ стратегиясы. Әр топ өз атауына сәйкес ұсыныс жасайды. Роль-оқушы; Аудитория – өкілетті органдарға; Форма-ұсыныс; Тақырып – Отын жаққанда бөлінетін оксидтерден қоршаған ортаны қорғау.

Бұл тапсырмалар химия сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға көмектеседі.

Әдебиеттер:

1. Жаратылыстану циклі пәндері бойынша оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың ерекшеліктері. Құралдар жинағы. - Астана:

БИОЛОГИЯ ПӘНІНДЕ БЕЛСЕНДІ ЖӘНЕ ИНТЕРАКТИВТІ ОҚЫТУ ТӘСІЛДЕРІН ПАЙДАЛАНУ

Химия биология пәндерінің мұғалімі Хайнел Кулаш
Есенгелді ЖББМ Қарағанды облысы Абай ауданы

Қазіргі білім беру жүйесінде басты мақсат – оқушыға дайын ақпарат беру емес, оны өздігінен ізденуге, зерттеуге, талдауға үйрету. Биология – тәжірибеге, бақылауға және зерттеуге негізделген пән болғандықтан, белсенді және интерактивті әдістерді қолдану өте тиімді.

Алдымен, **белсенді оқыту тәсілдеріне** тоқталайық.

Бірінші – **зертханалық жұмыс**. Биология сабағында оқушылар микроскоппен жұмыс жасап, жасуша құрылымын зерттейді, тәжірибе жүргізіп, қорытынды шығарады. Бұл әдіс оқушылардың бақылау және талдау дағдыларын дамытады.

Екінші – **жобалық жұмыс**. Оқушылар белгілі бір тақырыпта зерттеу жасап, оны қорғайды. Жобалық әдіс оқушылардың зерттеушілік және шығармашылық қабілеттерін арттырады.

Үшінші – **проблемалық оқыту**. Мұғалім нақты сұрақ қояды: «Егер аралар жойылып кетсе, экожүйеге қандай әсер етеді?» Оқушылар өз болжамдарын ұсынып, дәлелдер келтіреді. Бұл тәсіл сыни ойлауды қалыптастырады.

Виртуалды зертханалар мен 3D модельдер оқушылардың көрнекі қабылдауын жақсартады. Мен 7 сыныптың биология пәнінің **«Қозғалыс»** бөліміне жан-жануарлар, өсімдіктердің қозғалысы сабағында құстардың ұшуы, аспанда қалқуы, қанаттарының құрылысы, туралы айта келіп ұлттық құндылығымыз

«Құсбегі құс баптау тәсілдері, саятшылық» өнерінен жобалық жұмыс жасаттым. Құс баптауға мысалы ретінде бүркітті алдым.

Бүркіт қандай құс?

Қыран құстар тобына жататын өте ірі, дене бітімі мығым әрі жылдам ұшатын бүркіттің тұмсығы төмен қарай иіліп тұрады. Бұл құс тұмсығының түбі жалпақтау, ұшына қарай үшкірлене түседі. Тұмсығының жиектері тегіс, пышақтай өткір болып келеді. Төрт саусағы да салалы, оған қоса бұдырланып, мүйізді қабыршақтармен қапталған. Саусақтарының ұшындағы өткір тырнақтары ішке қарай иілген. Жемтігін ұстаған кезде өткір тырнақтары терінің астындағы бұлшықеттерге терең кіріп, тырп еткізбейді.Бүркіттің өкше тұсындағы артқы саусағы тегеурін деп аталады. Қазақ тіліндегі «Тегеуріні мықты» деген сөз осыны аңғартса керек.Бүркіттің жемтік аулауға қатысатын әрбір саусағынқатысты мынадай атаулар бар. **Жембасар – ішкі саусақ, Сығым – ортаңғы саусақ, Шеңгел (шынашақ) – сыртқы саусақ.**

Бүркіт аңға біріншісі – шаншыла, екіншісі – сыпыра, үшіншісі – іліп түседі.

Әлкей Марғұланның бүркіт туралы көп біле бермейтін 20 дерегі:

1. Қанатттарын созғанда 2,5 метрге жетеді
2. Қырандар ең күшті, ірі дене бітімі мығым және жылдам ұшатын құс.
3. Күніне шамамаен 1,5 кг жемтік жейді
4. 1 айдан астам уақытқа дейін тамақ жемей, аш жүре алады.
5. Шеңгелімен 5 кг жемтікті көтереді.
6. Қатты дауыл соққанда да ұша береді.
7. Аққулар секілді адал келеді.Өмірде бір рет ғана отбасын құрады.Ғалымдар 35 жыл бірге тұрған жұпты тапқан.

8. Шәулі мен ұрғашы бір біріне өнерін көрсетіп, аспанда ерекше көрініс қойып,би ұйымдастырады.

9. Қаңқасының салмағы қауырсынынан 2 есе жеңіл.

10. Еркіндікте 20-30 жыл, хайуанаттар бағында 50 жылға дейін өмір сүреді.

11. Қазақстанда 2 мыңға жуық бүркіт бар.

12. Маймыл мен ешкіні сүйреп ұясына алып кетуге қауқары бар.

13. Бүркіттің ұрғашысы еркегінен үлкен болады.

14. Көру мүшесі жақсы дамыған, 3 км қашықтықта тұрған қоянды көреді.

15. Тарихта Жошы ханның 3 мың бүркітшісі болған екен.

16. Бүркіт қаза болғанда денесін ақ шүберекке орап, тау-тас жақпарына, құс ұясына жақын жерге жерлейді.

17. Ел ішінде бүркіт бір сілкінгенде отбасындағы бір пәле кетеді. Деген наным-сенім бар.

18. Қыран құстың алдынан қыз- келіншектер мен бозбалаларды өткізбейді.

19. Ертеде адамдар бүркіттің көмегімен көптеген ауру сырқауды емдеген.

20. Түркітектес халық арасында қасиетті құс жын-шайтаннан қорғайды деген наным қалыптасқан. Құс қанаты қашанда алдынан артына қарай балық қарын сүйір, үшкір келеді. Доғал қанаттылар шалғысының **алдыңғы қылыш** қырындағы қауырсындары бірден екіге, кейде үшке дейін ұзынды-қысқалы болып бес шалғының ең ұзыны ортасында қалады. Қырандар қанат үлгілеріне қарай жіктелгенде доғал қанаттылар, үшкір қанаттылар деп бөлінумен бірге, құсбегілер тілінде қаршыға қанаттылар, сұңқар қанаттылар деп бөлінеді. Сырттай қарағанда қанаттың алды қылыштың қырына ұқсас сүйір ұшты келеді де арты қайқы қылыштың жүзіне ұқсайды, бұл үлгілер сұңқар қанаттыларға жатады.

Құсбегі, құс баптау тәсілдері.

Бүркітті қолға үйрету үшін керектенілетін құрал жабдықтармен таныстыру.

 Тұғыр – бүркіттің құйрығы жерге тимейтіндей етіп жасалған ағаш сәкі.	 **Сапты аяқ** – бүркітке жем салып, беретін қысқа сапты ернеулі жалпақ , сопақша келген ыдыс.
 Балақ бау – қолға түскен құстың аяғын қатты қыспайтын етіп, тігілген сақина (ұшында шығырығы бар).	 **Томаға** – құстың көзін жауып тұру үшін былғарыдан қос сай, үш сай етіп тігілген әбзел.
 Бітеудей сойылған қоян терісіне шөп сабан тығып тұлып жасауды **шырға** дейді.	 **Бүркіт балдақ** – құсбегінің құс ұстап отырған қолы талмас үшін сүйенішке пайдаланатын аша ауыз ағаш.

 Биялай – қасқыр терісінен үш саусақ етіп тігілген қолға киілетін қолғап.	 **Жемқалта** – аңға шыққанда құсты шақыру үшін жемін салатын қалта.

Бүркіт жұмыртқасы. бүркіт жұмыртқасын құзға, шың басына салады

Тор – қырандарды ұстауға арналған құрал. Тор құралын жерге 3-6 қада қадап жіппен торлайды да ау ортасына қазық қағады. Қазыққа тері қоян немесе тауық байлайды. Бүркіт жемін қиядан көріп, құлдырағанда төбесі ашық тордан еш уақытта жоғары көтеріліп ұшпайды. Бүркітті тояттатып ұстау әдісі бар. Ол үшін аңға түскен не жемтікке қонған кезде тойып отырған бүркітке кең жайылатын киім жаба салғанда бүркіт қолға түседі.

Қыранды баптау: Бұл құс адам еркіне тез көндіге қоймайды. Түз иісін кетіру үшін қыранды сабынды сумен жуады. Түз бүркіті ұйқысын алмай қолға үйренбейді. Ол үшін екі қазыққа ырғақ қағып, арық жасайды да, бүркітке томаға кигізіп, ырғаққа отырғызады. Ырғақта отырып құс ұйықтай алмайды. Талып ұйықтаған кезде құс құлап түседі. Бұл тәсілді ұйқысын алу дейді. Балапанға жылы сөзбен дауыс шығарып, қолмен сипап үйретсе тез үйренеді. Құсты ұрып, соғуға мәжбірлеуге болмайды. Аңға түспей әуреге салған асау құсты шырғаға үйретеді. Шырғаға ұзын жіп тағып, сүйрету арқылы құсты шақырады. Құсбегілер бүркітті маусым, мамыр айларында дайындайды. Құсты бабына қарай ашықтырып қоялатады (құстыру, ішін шаю), Қызыл туралған жұтуға ыңғайлы қаны, сөлі бар етті қансоқта дейді.

Желібау – балақ баудың шығырығынан өткізетін басында түйін шығырығы бар жалғама бау. **Шыжым жіп** - желі бау шырға тартқанда қолданылатын бау. **Бүркітті құндақтау немесе бөлеу –** талды бауырлап шабады да, шеңбер жасап иіп, екі басын біріктіреді. Шеңбердің ішіне көрпеше тігіледі. Бүркітті шаршаған кезде бауырына алып, бөлеуге салады. **Түтік немесе шүмек** – құстың ішін жүргізетін тырнаның жіліншігінен жасалған түтік. **Бүркітке қойылатын аттар:** «Ақшегір!», «Күйшіл», «Күй табан», «Шөңірек», «Ақиық», «Шәулі», «Қанды балақ», «Сар сүмбі» т.б. **Жасына қарай бүркітті былай атаған:** 1) Балапан. 2) Жас түбіт. 3) Жас тірнек. 4) Жас түлек 5) Мұзбалақ. 6) Қанай. 7)Шегел. 8) Барқын 9) Баршын 10) Май түбіт т.б. Бүркіт 100-500 жыл жасайды.

Бүркіттің мекені мен бітім – пошымына қатысты түрлері көп. Атап айтқанда: Алтайдың ақиығы, Қобданың қаракері, Нарынның сары құсы т.б

Әдетте ұя басардың жалпы тұрқы, тұмсығынан құйрығының ұшына дейін 110 см айналасында, шәулі- сарша құстар 80 см шамасында болады. Ені мен ұзындығы бірдей құсты қазақ саятшылары дөңгелек құс дейді.

Практикалық жұмыс

Оқушылардың сызған суреттері

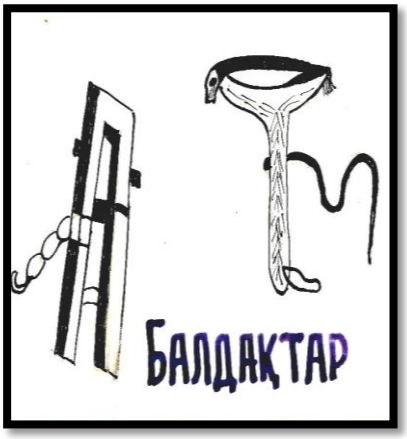

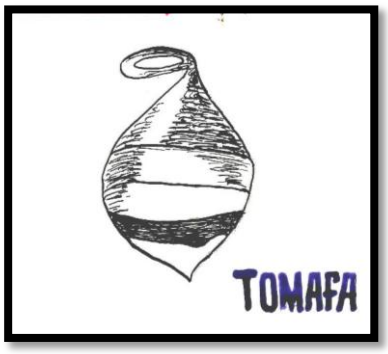

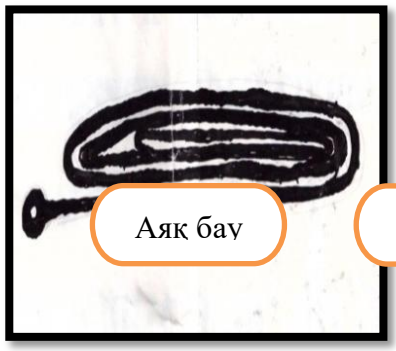

Қорытындылай келе, белсенді және интерактивті оқыту тәсілдері биология сабағын тиімді, қызықты және нәтижелі етеді. Бұл әдістер оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, ғылыми ойлау қабілетін дамытады және білімді өмірде қолдануға үйретеді.

Әдебиеттер

1. Саятшылық қазақтың дәстүрлі аңшылығы. - Алматы: "Алматыкітап", 2007. - 208 бет, суретті. Б. Хинаят, Қ.М. Исабеков. ISBN 9965-24-813-3

2. Гильом де Рубруктың 1253-1255 жылдары. «Саяхат күнделігінде»

3. Қазақстан Республикасының Ұлттық кітапханасының ресми интернет-ресурсындағы "ҚР Мемлекеттік рәміздері" жазбасында берілген.

4. Қазақ салт дәстүрлері энциклопедиясы 2025 ж. сәуірдің 25. Wikify

БІЛІМ БЕРУДЕ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛ: АРАЛАС ОҚЫТУ

Бекпаева Алмагуль Олжабаевна информатика пәнінің мұғалімі,
Халимова Мадина Махашевна информатика пәнінің мұғалімі
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы мектеп-гимназиясы Қарағанды қ.

Жаңа технологиялардың әсерінен қазіргі білім беру жүйесі жылдам өзгерістер мен трансформацияланып келеді [1]. Мұғалімдердің білім беру форматы жаңа тәсілдермен толықтырылуда. Солардың бірі – аралас оқыту (blended learning). Бұл тәсіл дәстүрлі сабақ пен онлайн оқытуды біріктіріп, білім процесін меңгеруде оң әсерін көрсетуде.

Аралас оқыту – бұл білім беру тәсілі, онда офлайн сабақтар мен ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы онлайн сабақтар біріктіріледі. Яғни, оқушы сыныптағы өтілген тақырыптар мен тапсырмаларды үйде мобильді құрылғыларда немесе компьютерде толықтыра алады [2].

Бұл тәсілдің басты артықшылықтары – білім алу барысында тек сабақ тыңдап қана қоймай, өз бетімен ізденіп, тапсырмаларды орындауда оқушының белсенділігі артады және онлайн сабақтарды өз деңгейінде, асықпай меңгеру үшін уақытты тиімді пайдаланады, цифрлық платформалар мен заманауи технологияларды қолдануда сандық дағдылары дамиды.

Аралас оқыту – оқушылар үшін өте тиімді тәсілдердің бірі. Егер оқушы белгілі бір тақырыпты толық түсінбей қалса, үй тапсырмасын орындауда қиналса немесе сабақты себепті түрде жіберіп алса, онлайн формат оған материалды қайта қарап, біліміндегі олқылықтарды толықтыруға мүмкіндік береді [3]. Оқушы бейне сабақты бірнеше рет көріп, түсінбегенін қайталап, қосымша тапсырмалар арқылы білімін шыңдайды.

Сыныптағы негізгі сабаққа қосымша онлайн ресурстар: видео сабақтар, презентациялар, интерактивті тапсырмалар және тесттер оқушының тақырыпты тереңірек меңгеруіне көмектеседі. Ресурстарды пайдалану барысында оқушы өзіне ыңғайлы уақытты таңдап, негізгі сабақта берілген тапсырмаларды орындап, қайталай алады.

Оқушының өз бетінше жұмыс істеуіне түрлі білім беру платформалары Zoom, TopIQ, BilimLand, Google Drive, Canva және т.б. оқу материалдарын ұсынуға, тапсырма беруге, кері байланыс алуға қолжетімді [4].

Мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас күшейіп, білім сапасы артады. Білім олқылықтарын жою мақсатында оқушыға өткен сабақтың бейнежазбасы ұсынылды. Қосымша түсіндірме материалдар мен тапсырмалар арнайы білім беру платформалары арқылы берілді. Ал үй тапсырмалары мен қажетті оқу файлдары бұлттық сақтау жүйесіне жүктелді.

Оқушылардың білім деңгейін арттыру үшін білім берудегі заманауи тәсіл - аралас оқытудың тиімділігін зерттеу мақсатын қойдық.

Оқушылардың біліміндегі олқылықтарды толықтыру мақсатында жүргізілген жұмыстардың нәтижесі ұсынылып отыр (кесте). Бұл кестеде сабақты босатқан, үлгерімі төмендеген оқушылардың білім деңгейі келтірілді. Әр оқушы белгілі бір тақырып бойынша қосымша тапсырмаларды цифрлық ресурстарды қолдану арқылы орындады.

Аралас оқыту барысында қолданылған ресурстар

№	Үлгерімі төмендеген оқушылар	Сыныбы	Тақырып	Қолданылған ресурстар
1	Оқушы 1	5	Ақпартты шифрлау	ZOOM
2	Оқушы 2	5	Графикалық ақпаратты екілік кодта ұсыну	Canva
3	Оқушы 3	6	Компьютер қызметі	Bilimal/ЦББР/
4	Оқушы 4	6	Объектілердің 3D модельдері	Canva
5	Оқушы 5	7	Файлдың көлемі	Bilimal/ЦББР/
6	Оқушы 6	8	Файлдың көлемі	Bilimal/ЦББР/

Нәтижесінде жүргізілген жұмыстардың әсері айқын байқалды. Оқушылардың ағымдағы бағалары біртіндеп жақсара бастады. Бұл олардың тақырыптарды бұрынғыға қарағанда жақсырақ түсінгенін және оқу материалын қанағаттанарлық әрі жақсы деңгейде меңгергенін көрсетті.

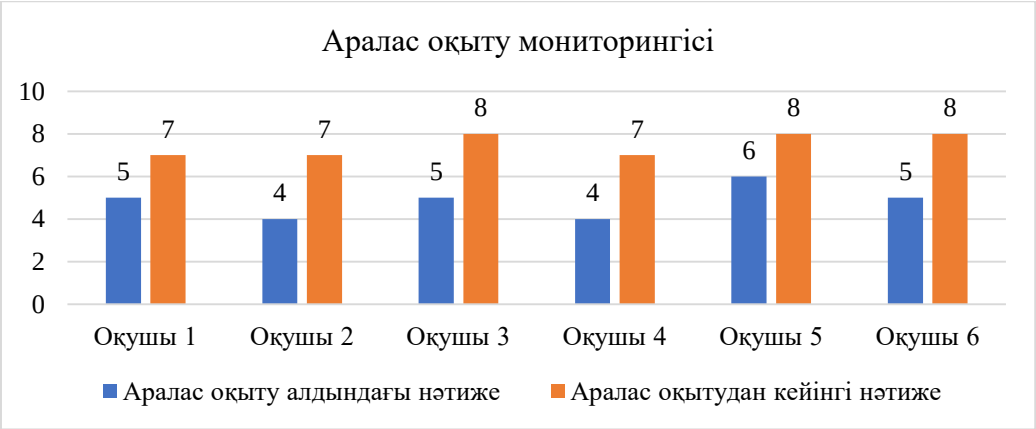

Цифрлық ресурстарды қолдану арқылы оқушылар өздеріне қиын болған тақырыптарды қайта қарап, бейнесабақтарды бірнеше рет тыңдап, қосымша тапсырмалар орындау мүмкіндігіне ие болды. Сабақ барысында белгілі бір тақырыпты толық меңгермей қалған, түсінбеген немесе үй тапсырмасын орындауда қиындық көрген оқушылар үшін онлайн оқытудың оң әсері ерекше байқалды.

Онлайн формат оқушыға білім олқылықтарын өз қарқынымен толықтыруға жағдай жасайды. Бейнесабақтар мен түсіндірме материалдарды бірнеше рет қарап, түсініксіз тұстарын тоқтатып, қайта талдау жаңа немесе күрделі тақырыптарды меңгеруде тиімді болды. Дәстүрлі сабақта уақыт шектеулі болса, онлайн оқыту барысында оқушы асықпай, өз темпімен жұмыс істеді. Бұл әсіресе оқу қарқыны баяу немесе қосымша қолдауды қажет ететін оқушылар үшін қолайлы орта қалыптастырылды.

Сонымен қатар интерактивті тапсырмалар, тесттер мен тренажерлер арқылы оқушылар білімін бекітіп, қателерін бірден анықтай алды. Автоматты кері байланыс олардың өзін-өзі бақылау және бағалау дағдыларын дамытуға ықпал етті. Кейбір оқушылар онлайн форматта еркін жұмыс істеп, қажет жағдайда мұғаліммен жеке байланыс орната алды.

Онлайн тапсырмаларды орындау барысында оқушылар уақытты жоспарлауды, өз жұмысын ұйымдастыруды үйренді. Нәтижесінде олар өз қателіктерін түзетіп, біліміндегі олқылықтарды жүйелі түрде толықтыра алды.

Жалпы алғанда, қолданылған цифрлық платформалар мен онлайн материалдар оқу үдерісінің тиімділігін арттырып, білім сапасының жоғарылауына ықпал етті. Сонымен қатар бұл тәсіл оқушылардың дербес жұмыс істеу, жауапкершілік және өзін-өзі дамыту дағдыларының қалыптасуына оң әсерін тигізді.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. Грэм К.Р. Системы смешанного обучения: определение, современные тенденции и будущие направления, 2006 ж.
3. Кертис Дж.Бонк, Чарльз Р.Грэм Справочник по смешанному обучению: глобальные перспективы, локальные особенности, 2006 ж.
4. BilimLand білім беру платформасы//Цифрлық білім беру ресурстары.

МЕКТЕПІШІЛІК БАҚЫЛАУ ЖҮЙЕСІ АРҚЫЛЫ БІЛІМ САПАСЫН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Хамзина Жанар Укеновна,
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары,
№53 мектеп – лицейі Қарағанды қ.

Қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаты – сапалы білім мен саналы тәрбие беру арқылы бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыру. Бұл міндетті жүзеге асыруда мектепішілік бақылау жүйесі ерекше маңызға ие. Себебі мектепішілік бақылау – білім беру ұйымының ішкі басқару тетігі, оқу-тәрбие үдерісінің тиімділігін анықтайтын және оны жетілдіруге бағыт беретін маңызды құрал.

Білім сапасын арттыру – жүйелі, жоспарлы және ғылыми негізделген басқаруды талап етеді. Осы тұрғыда мектепішілік бақылау мен мониторинг оқыту үдерісінің жай-күйін талдап, кемшіліктерді анықтап, дер кезінде түзету жұмыстарын жүргізуге мүмкіндік береді.

Мектепішілік бақылау – мектеп әкімшілігінің оқу-тәрбие процесінің сапасын қамтамасыз ету мақсатында жүргізетін кешенді, жүйелі іс-әрекеті. Оның негізгі мақсаты – мұғалімдердің кәсіби қызметін жетілдіру, білім алушылардың оқу жетістіктерін арттыру және білім беру сапасын тұрақты түрде бақылау.

Мектепішілік бақылау жүйесі келесі бағыттарды қамтиды:

– оқу бағдарламаларының орындалуын бақылау;

– сабақтардың сапасын талдау;

– білім алушылардың оқу жетістіктерін мониторингтеу;

– әдістемелік жұмыстың тиімділігін бағалау;

– мұғалімдердің кәсіби даму деңгейін анықтау.

Тиімді ұйымдастырылған бақылау жүйесі мектептің стратегиялық дамуына ықпал етеді. Ол тек тексеру құралы емес, керісінше, дамыту және қолдау механизмі болуы тиіс. Мониторинг – белгілі бір көрсеткіштер негізінде білім беру үдерісінің нәтижелерін жүйелі түрде жинақтау, талдау және бағалау үдерісі. Мектепішілік мониторинг білім сапасының динамикасын анықтауға мүмкіндік береді.

Мониторингтің негізгі міндеттері:

– білім алушылардың оқу жетістіктерінің деңгейін анықтау;

– білім сапасының төмендеу себептерін айқындау;

– педагогикалық үдерістің тиімділігін бағалау;

– басқарушылық шешім қабылдауға негіз дайындау.

Мысалы, тоқсандық немесе жылдық білім сапасы көрсеткіштері талданған жағдайда, пәндер бойынша үлгерім деңгейі салыстырылады. Егер белгілі бір сыныпта немесе пәнде білім сапасы төмен болса, оның себептері анықталып (әдістемелік қиындықтар, оқу мотивациясының төмендігі, бағалау жүйесіндегі кемшіліктер және т.б.), нақты түзету жұмыстары жоспарланады.

Осылайша мониторинг – деректерге негізделген басқарудың маңызды бөлігі болып табылады. Білім сапасын арттыру үшін мектепішілік бақылау жүйесі мынадай қағидаттарға сүйенуі қажет: Бақылау жұмыстары жылдық жоспар негізінде, нақты мақсат-міндеттерге сәйкес ұйымдастырылуы тиіс. Жоспарсыз, эпизодтық тексерулер нақты нәтиже бермейді. Бақылау нәтижелері педагогикалық ұжымға ашық түрде ұсынылып, талқылануы қажет. Бұл мұғалімдердің сенімін арттырып, кәсіби дамуына ынталандырады. Сабақтарға қатысу немесе құжаттарды тексеру тек формалды сипатта болмауы тиіс. Әрбір бақылаудан кейін мұғалімге нақты ұсыныстар беріліп, әдістемелік көмек көрсетілуі қажет. Бақылау жазалау құралы емес, кәсіби қолдау мен жетілдіру тетігі болуы керек. Мұғалімнің шығармашылығын қолдау, тәжірибе алмасу, коучинг ұйымдастыру – сапаны арттырудың тиімді жолы.

Мектепішілік бақылау нәтижесінде анықталған мәселелер негізінде төмендегідей жұмыстар жүргізілуі мүмкін:

– Әдістемелік бірлестіктердің жұмысын жандандыру – пән мұғалімдерінің тәжірибе алмасуын ұйымдастыру.

– Ашық сабақтар мен шеберлік сыныптарын өткізу – үздік тәжірибені тарату.

– Жас мұғалімдермен тәлімгерлік жұмыс – кәсіби қолдау көрсету.

– Диагностикалық тестілеулер өткізу – білімдегі олқылықтарды анықтау.

–Ата-аналармен жүйелі байланыс орнату – білім алушының оқу жетістігін бірлесіп бақылау.

Сонымен қатар сандық ресурстарды пайдалану арқылы білім сапасының көрсеткіштерін автоматты түрде талдау мүмкіндігі артып келеді. Бұл уақытты үнемдеп, нақты статистикалық деректер алуға жағдай жасайды.

Мектепішілік бақылау нәтижелі болуы үшін:

–басқару мәдениеті жоғары болуы;

–педагогтер арасында ынтымақтастық орнауы;

–деректерді талдау дағдылары дамыған болуы;

–сапалы кері байланыс ұйымдастырылуы қажет.

Сондай-ақ мектеп әкімшілігі бақылау нәтижелерін мектептің даму жоспарына енгізіп, стратегиялық шешімдер қабылдауда қолдануы тиіс. Мектепішілік бақылау мен мониторинг жүйесінің тиімділігін анықтау мақсатында 2024–2025 оқу жылында тәжірибелік-эксперименттік жұмыс жүргізілді. Зерттеу жұмысына 2– 4 сыныптар аралығындағы 220 білім алушы және 14 пән мұғалімі қатысты. Эксперимент үш кезеңнен тұрды: анықтау, қалыптастыру және бақылау кезеңдері. **Анықтау кезеңінде** білім сапасының бастапқы деңгейі диагностикалық тестілеу, бақылау жұмыстары және мұғалімдердің сабақтарына қатысу арқылы анықталды. Нәтижесінде:

- білім сапасының орташа көрсеткіші – 62%,
- үлгерім деңгейі – 91%,
- кейбір пәндер бойынша (математика, ағылшын тілі) төмен көрсеткіштер байқалды.

Қалыптастыру кезеңінде мектепішілік бақылау жүйесі жетілдіріліп, келесі жұмыстар жүргізілді:

- жүйелі мониторинг енгізілді (ай сайынғы талдау);
- пәндер бойынша әдістемелік бірлестік жұмысы күшейтілді;
- мұғалімдерге коучинг және тәлімгерлік қолдау ұйымдастырылды;
- білім алушыларға арналған қосымша сабақтар мен диагностикалық тестілеулер өткізілді;
- ата-аналармен кері байланыс жүйесі жолға қойылды.

Бақылау кезеңінде қайта диагностикалық жұмыстар жүргізіліп, келесі нәтижелер анықталды:

- білім сапасы 62%-дан 74%-ға дейін артты;
- үлгерім деңгейі 91%-дан 96%-ға көтерілді;
- төмен көрсеткіш көрсеткен пәндер бойынша оң динамика байқалды (математика – +12%, ағылшын тілі – +9%);
- мұғалімдердің сабақ беру сапасы (сабаққа қатысу нәтижесі бойынша) 15%-ға жақсарды.

Сонымен қатар сауалнама нәтижелері бойынша:

- мұғалімдердің 87%-ы мектепішілік бақылаудың кәсіби дамуына оң әсер еткенін атап өтті;
- білім алушылардың 78%-ы оқу мотивациясының артқанын көрсетті.

Тәжірибелік-эксперименттік жұмыс нәтижелері мектепішілік бақылау мен мониторинг жүйесін жүйелі, жоспарлы және қолдаушы бағытта ұйымдастыру білім сапасын арттыруға нақты ықпал ететінін дәлелдеді.

Қорыта айтқанда, мектепішілік бақылау жүйесі – білім сапасын арттырудың маңызды тетігі. Ол оқу-тәрбие үдерісінің жай-күйін анықтап қана қоймай, оны жетілдіруге бағытталған нақты шараларды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Ю.А.Конаржевскийдің сөзімен түйіндейтін болсам «Талдаусыз ақпарат өлі, ал мақсаты жоқ болса бақылаудың да қажеті жоқ». Сондықтан кез келген жұмысты, оның ішінде мектепішілік бақылау жоспарын құру барысында ақпарат талданатындай, ал мақсат қолжетімді болатындай жұмыс жасалу керек екенін естен шығармаған жөн.

Тиімді ұйымдастырылған бақылау мен мониторинг жүйесі мұғалімдердің кәсіби дамуына ықпал етіп, білім алушылардың оқу жетістіктерін арттырады. Сондықтан мектепішілік бақылау жазалау емес, дамыту құралы ретінде қарастырылып, жүйелі және ғылыми негізде ұйымдастырылған жағдайда ғана білім сапасын тұрақты түрде жақсартуға мүмкіндік береді.

Әдебиет

1. Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі. (2022). *Орта білім беру ұйымдарында ішкі бақылауды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар*. Астана.

2. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. (2021). *Білім беру сапасын арттыру жағдайындағы мектепішілік бақылау мен мониторинг жүйесі*. Нұр-Сұлтан.

3. Педагогика / Мағжан Жұмабаев. (1992). Алматы: Ана тілі.

4. Педагогика / Ю. К. Бабанский. (1988). Москва: Просвещение.

5. Менеджмент в образовании / Т. И. Шамова. (2002). Москва: Академия.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ КЕРІ БАЙЛАНЫС МӘДЕНИЕТІ: ОҚУШЫ МЕН МҰҒАЛІМ АРАСЫНДАҒЫ СЫНДАРЛЫ ДИАЛОГ

Хасенова Адеми Бейсенбаевна,
Қарағанды қаласы "№30 жалпы білім беретін орта мектебі" КММ бастауыш сынып мұғалімі педагог-зерттеуші

Қазіргі қоғамда білім беру жүйесінің тиімділігі мен сапасын арттыру мақсатында оқушылар мен мұғалімдер арасындағы қарым-қатынастың маңызды рөлі айқындалуда. Бастауыш сыныптағы кері байланыс мәдениеті осы қарым-қатынастың негізін құрайды және оқушы мен мұғалім арасындағы сындарлы диалогтың дамуына ықпал етеді. Бұл тақырыптың өзектілігі бірнеше аспектілермен анықталады. Біріншіден, білім беру процесінің сапасын арттыру үшін оқушылардың білім алу мотивациясын күшейту қажет, ал ол мотивация сындарлы кері байланыс арқылы қамтамасыз етіледі. Екіншіден, қазіргі замандағы ақпарат ағымы жылдам өзгеріп отырғандықтан, оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамыту маңызды, бұл қабілеттілік кері байланыс арқылы қалыптасады. Үшіншіден, оқу процесінде оқушының белсенділігі мен жауапкершілігін арттыру қажет, ол да кері байланыс арқылы жүзеге асады.

Практикалық маңыздылығы тұрғысынан, кері байланыс мәдениеті мұғалімдердің кәсіби дамуына ықпал етеді, себебі олар оқушылардың қажеттіліктерін, қызығушылықтарын және қиындықтарын терең түсінуге мүмкіндік алады. Сонымен қатар, бұл мәдениет оқушылардың өздігінен білім алу дағдыларын қалыптастырып, әлеуметтік дағдыларын дамытады. Жоғарыда аталған мәселелерді шешу арқылы білім беру сапасын арттыруға және оқушылардың болашақта қоғамға белсенді азамат болуына ықпал етуге болады.

Осылайша, бастауыш сыныптағы кері байланыс мәдениетін дамыту қазіргі қоғамның білім беру саласындағы өзекті мәселелердің бірі болып табылады және оның шешімі білім беру жүйесінің барлық қатысушыларына тиімді әсер етеді.

Кері байланыс мәдениетінің теориялық негізі ретінде В. В. Давыдовтың дамыта оқыту теориясын айтуға болады. Бұл теория оқушының белсенділігін арттыру және дербес ойлау қабілетін қалыптастыруға бағытталған. Сонымен қатар, Джон Хэттидің зерттеулері бойынша, кері байланыс оқушының академиялық жетістіктерін арттырудың ең тиімді тәсілдерінің бірі болып табылады. Оның зерттеулері кері байланыстың оқушылардың оқу нәтижелерін 20% арттыратынын көрсетті.

Практикада кері байланыс мәдениетін енгізудің тиімділігін көрсететін мысалдар көп. Мысалы, Финляндиядағы білім беру жүйесінде оқушылар мен мұғалімдер арасындағы ашық қарым-қатынасқа ерекше көңіл бөлінеді. Бұл жүйе оқушылардың өз пікірлерін еркін

білдіруіне және мұғалімдердің оқушылардың қажеттіліктерін түсінуіне мүмкіндік береді. Финляндияның білім беру жүйесінің тиімділігі әлемдік деңгейде танылған.

Маңыздылығы мен артықшылықтары. Кері байланыс мәдениетін дамытудың бірнеше артықшылықтары бар. Біріншіден, ол оқушылардың білім алу мотивациясын арттырады. Екіншіден, мұғалімдерге оқушылардың қажеттіліктерін тереңірек түсінуге көмектеседі. Үшіншіден, оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Бұл қабілеттер қазіргі заманғы ақпараттық қоғамда аса маңызды.

Бастауыш пәндеріндегі кері байланыс мәдениетін жүзеге асыру практикасы. Бастауыш сыныптарда кері байланыс мәдениетін қалыптастыру тек теориямен шектелмей, күнделікті сабақ барысында жүйелі түрде қолданылатын практикалық әдістер арқылы жүзеге асырылады. Әсіресе негізгі пәндер – ана тілі, математика, дүниетану және әдебиеттік оқу сабақтарында кері байланысты тиімді ұйымдастыру маңызды.

1. Ана тілі сабағында кері байланыс. Ана тілі сабақтарында оқушылардың жазу және сөйлеу дағдыларын дамыту мақсатында «Екі жұлдыз, бір тілек» әдісін қолдануға болады. Оқушылар бір-бірінің жұмысын бағалай отырып:

- екі жақсы тұсын атап өтеді;
- бір ұсыныс береді.

Бұл әдіс оқушылардың сыни ойлауын дамытып, өз ойын дұрыс жеткізуге үйретеді.

2. Математика сабағында кері байланыс. Математикада «Бағдаршам» әдісі тиімді:

- □ – толық түсіндім
- □ – әлі де сұрағым бар
- □ – түсінбедім

Мұғалім осы арқылы оқушылардың тақырыпты меңгеру деңгейін жылдам анықтап, сабақты соған сәйкес бейімдейді.

3. Дүниетану сабағында кері байланыс. «Сұрақ қорабы» әдісі арқылы оқушылар сабақ соңында өздерін қызықтырған немесе түсінбеген сұрақтарын жазады. Бұл:

- оқушылардың танымдық қызығушылығын арттырады;
- мұғалімге келесі сабақты жоспарлауға көмектеседі.

4. Әдебиеттік оқу сабағында кері байланыс. «INSERT» әдісі (белгі қою арқылы оқу) қолданылады:

✔ – білемін

○ – жаңа ақпарат

? – түсінбедім

Бұл тәсіл мәтінді саналы түсінуге және талдауға үйретеді.

5. Жалпы сыныптық рефлексия әдістері. Сабақ соңында: «Басбармақ» әдісі, «Смайлик арқылы бағалау», «Бір сөйлеммен қорытындылау» сияқты қарапайым тәсілдер арқылы оқушылар өз оқуын бағалайды.

Осы әдістерді жүйелі қолдану нәтижесінде: оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артады, өз ойын еркін жеткізу дағдысы қалыптасады, жауапкершілік пен өзін-өзі бағалау қабілеті дамиды, мұғалім мен оқушы арасында сенімді қарым-қатынас орнайды.

Автор ретінде, кері байланыс мәдениетін дамытудың білім беру жүйесі үшін маңыздылығын ерекше атап өткім келеді. Бұл мәдениет оқушы мен мұғалім арасындағы сындарлы диалогты дамыту арқылы оқыту процесінің сапасын арттыруға, оқушылардың белсенділігі мен жауапкершілігін күшейтуге ықпал етеді. Сондықтан, білім беру саласында кері байланыс мәдениетін дамытуға ерекше назар аудару қажет.

Қорытынды

Бастауыш сыныптағы кері байланыс мәдениеті білім беру процесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Бұл мәдениет оқушы мен мұғалім арасындағы сындарлы диалогты қамтамасыз етіп, білім сапасын арттыруға ықпал етеді. Оқушылардың білім алу мотивациясын күшейту және сыни ойлау қабілеттерін дамыту үшін кері байланыс мәдениетінің маңыздылығы зор.

Кері байланыс мәдениеті оқушылардың өздігінен білім алу дағдыларын дамытады, бұл оларды болашақта белсенді қоғам мүшесі болуға дайындайды. В. В. Давыдовтың және Джон Хэттидің зерттеулері кері байланыстың теориялық және практикалық негіздерін айқындайды, бұл әдістің оқушылардың академиялық жетістіктерін арттыруда тиімді екенін көрсетеді.

Практикалық тұрғыдан алғанда, Финляндиядағы білім беру жүйесі кері байланыс мәдениетінің артықшылықтарын нақты мысал ретінде көрсетеді. Ашық қарым-қатынас пен оқушылардың қажеттіліктерін түсіну оқыту процесінің сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Осыған орай, білім беру жүйесінде кері байланыс мәдениетін дамытуға ерекше назар аудару қажет. Мұғалімдер оқушылардың қажеттіліктерін тереңірек түсінуі және оқушылардың белсенділігін арттыруы тиіс. Болашақта білім беру мекемелері кері байланыс мәдениетін кеңінен енгізіп, оқыту әдістерін жаңғыртуы қажет. Бұл оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамытуға және олардың білім алу мотивациясын арттыруға септігін тигізеді.

Білім беру саласының өкілдері кері байланыс мәдениетін дамытуды өздерінің басты міндеттерінің бірі ретінде қарастыруы тиіс. Бұл мәдениетті дамыту арқылы біз болашақ ұрпақтың сапалы білім алуына және қоғамда белсенді тұлға болып қалыптасуына ықпал ете аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Сарбасова Қ.Қ. Оқытудағы сындарлы кері байланыс // Педагогика және психология. – 2019. – №3. – 45-50 б.
2. Мұқанов Қ.Н. Мұғалім мен оқушы арасындағы диалогтық оқыту [Электронды ресурс]. – Қолжетімді: http://www.dialogpedagogy.kz – Қаралған күні: 12.10.2023.
3. Нұрғалиева А.Т. Бастауыш сыныпта сындарлы кері байланыс орнату: тәсілдері мен әдістері. – Астана: Астана кітап, 2018. – 210 б.
4. Сейдахметова Г.А. Оқушы мен мұғалім арасындағы диалогтық дағдылар [Электронды ресурс]. – Қолжетімді: http://www.educationdialogue.kz – Қаралған күні: 15.10.2023.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА АЙТЫЛЫМ СТРАТЕГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМЫТУ

Хасенова Раушан Балтабаевна
Акишева Гульмира Сериковна
Қарағанды қаласы, «№25 ЖББМ» КММ
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімдері

Айтылым стартегияларын қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында тиімді қолдану арқылы өзге ұлт оқушыларының қазақ тіліндегі сөздік қорларын дамытып, өз ойларын қазақ тілінде еркін жеткізе білуге үйрету. Тіл-ойдың құралы. Адамның ойлауы тек тіл арқылы ғана баяндалады. Біздің тіліміз ойлаумен тығыз байланысты. Баланың тілін дамытумен қатар біз оның ойын да дамытамыз.

Қазақ тілі мұғалімнің негізгі міндеті – оқушылардың сөйлеу дағдыларын

қалыптастыру, сөздік қорын молайту, тілін дамыту. Оқу орыс тілінде жүретін

мектептерде оқушылар қазақ тілін оқу барысында мұғалімнің қойған сұрақтарына түсініп, оған жауап қайтаруға, үйренген сөздерін бұзбай айтуға, әсіресе, құрамында қазақ тіліне тән дыбыстары бар сөздер мен сөз тіркестерін дұрыс қолданып, сөйлемді дұрыс құруға үйретіледі. Сондықтан да мұғалім қазақ тілі сабақтарында тіл дамытуға, байланыстырып сөйлеуге, яғни айтылым дағдыларын дамытуға айрықша назар аударуы тиіс.

Айтылым – адамдар арасындағы тілдік қатынасты жүзеге асыратын сөйлесім әрекетінің бір түрі. Ол – тілдік қарым-қатынас барысында адамның өз ойын жарыққа шығару үдерісі, өз сөзін екінші біреуге ұғынықты етіп жеткізу. Айтылым – ауызша вербалдық қарым-қатынас

(тыңдалыммен бірге) арқылы жүзеге асатын сөйлеу әрекетінің өнімді түрі. Айтылым мазмұны – ауызша түрде ойды жеткізу. Оқушыны қазақ тілінде ойын ауызша жеткізе білуге үйрету деген – ең алдымен өмірде оны екінші адаммен түсінісе білуге үйрету, ойын ауызша жеткізіп қана қоймай, оған жауап ала білуге, өзара ұғынысуға, тілдік қарым- қатынас жасай білуге үйрету деген сөз.

Айтылымның стратегиялары мынадай:

1. Жатқа айту.
2. Сұраққа жауап беру.
3. Сұрақ құрау.
4. Сурет бойынша әңгімелеу.
5. Түсіндіру.
6. Өз ойын айту.

Сабақта айтылым стратегияларын Блум таксаномиясы арқылы жүзеге асыру оқушылардың тілін дамытуда жүйелі нәтиже береді. Себебі сабақта оқушылар мақсаттар жүйесінің қай деңгейін орындап отырғандарын біледі және орындауға тырысады.

Сонымен қатар айтылым дағдысын дамытуда сұрақ қою, оқушылардың өздеріне сұрақ құрату ең тиімді тәсілдер. Сондықтан да сабақта ұйымдастырушы ретінде жұмыс атқарып, оқушыларға өзіндік білім алуға мүмкіндік беруге тырысу қажет. Соның бірі сабақта жоғары дәрежелі сұрақтар қою арқылы оқушылар ақпаратты қолдануға, қайта құруға, бағалауға, талдауға үйренеді. Бұл оқушының айтылым дағдысын жетілдіреді. Оқушының білім алуын қолдау үшін сұрақ қоюдың түрлі тәсілдері бар. Олар: түрткі болу, сынақтан өткізу және басқаға бағыттау. Түрткі болуға арналған сұрақтар бірінші жауап алу үшін және оқушының жауабын түзетуге көмектесу үшін қажет. Бұл тәсіл оқушының өткен тақырыпты қайталауына, есіне түсіруіне түрткі болады. Сынақтан өткізуге арналған сұрақтар оқушыларға қойылған сұраққа толық жауап беруге, өз ойларын дәлелдеуге итермелейді. Бұл тәсілде «Мысал келтіре аласыз ба?» деген сұрақ жалғасын табады. Басқаға бағыттау тәсілінде бастапқы қойылған сұрақ «Көмектесе алатындар бар ма?», «Кім көмектеседі?» деген сұрақтар арқылы басқа оқушыларға қайта бағытталып қойылады.

Сабақта айтылым стратегияларын Блум таксаномиясы арқылы жүзеге асыру оқушылардың тілін дамытуда жүйелі нәтиже береді. Себебі сабақта оқушылар мақсаттар жүйесінің қай деңгейін орындап отырғандарын біледі және орындауға тырысады. Сонымен қатар айтылым дағдысын дамытуда сұрақ қою, оқушылардың өздеріне сұрақ құрату ең тиімді тәсілдер. Сондықтан да сабақта ұйымдастырушы ретінде жұмыс атқарып, оқушыларға өзіндік білім алуға мүмкіндік беруге тырысу қажет.

Соның бірі сабақта жоғары дәрежелі сұрақтар қою арқылы оқушылар ақпаратты қолдануға, қайта құруға, бағалауға, талдауға үйренеді. Бұл оқушының айтылым дағдысын жетілдіреді. Оқушының білім алуын қолдау үшін сұрақ қоюдың түрлі тәсілдері бар. Олар: түрткі болу, сынақтан өткізу және басқаға бағыттау. Түрткі болуға арналған сұрақтар бірінші жауап алу үшін және оқушының жауабын түзетуге көмектесу үшін қажет. Бұл тәсіл оқушының өткен тақырыпты қайталауына, есіне түсіруіне түрткі болады.

Сынақтан өткізуге арналған сұрақтар оқушыларға қойылған сұраққа толық жауап беруге, өз ойларын дәлелдеуге итермелейді. Бұл тәсілде «Мысал келтіре аласыз ба?» деген сұрақ жалғасын табады. Басқаға бағыттау тәсілінде бастапқы қойылған сұрақ «Көмектесе алатындар бар ма?», «Кім көмектеседі?» деген сұрақтар арқылы басқа оқушыларға қайта бағытталып қойылады.

Қорытындылай келе, сабақтарымда айтылым стратегияларын тиімді қолданудың мынадай тиімді жақтары бар екеніне көз жеткіздім:

1. Оқушының оқуға деген ынтасы артады;
2. Әр оқушы жұмыс істеуге дағдыланады.
3. Өзгелерді оқыту арқылы оқушылар тілдерін жетілдіреді;
4. Ең бастысы оқушы қазақ тілінде өз ойын жеткізе білуге үйренеді.

Сонымен айтылым – тілді үйрену жолындағы маңызды баспалдақ. Ол адамзаттың қоғамдағы әлеуметтік орнын, қызметін көрсететін күрделі әрекет. Өйткені сөйлесім адамға тән әр түрлі үрдістердің басын біріктіріп, оның адамдық қасиетін білдіретін басты өлшемдердің біріне айналады. Қазақ тілінде сөйлеуге үйрету аркылы оқытушы үйренушіге ойын қазақша жеткізе білумен катар, пікір айтуға, көзқарасын білдіруге де тәрбиелейді.

Әдебиеттер:

1. Әлметова Ә. Сөйлеу әрекет әрекеттері түрлеріне оқыту. Алматы. 2007.
2. Оразбаева Ф.Тілдік қатынас.–Алматы: «Сөздік–словарь» баспасы, 2005.

МУЗЫКА САБАҒЫН ЦИФРЛЫҚ РЕСУРСТАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Хасенова Маншук Алмурзаевна
Қарағанды қаласы
«№61 ЖББМ» КММ
музыка пәні мұғалімі

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі жаңа технологиялармен тығыз байланысты. Сандық ресурстарды пайдалану оқу үдерісінің ажырамас бөлігіне айналып, оқушылардың білім алуға деген ынтасын арттыруда. Әсіресе, музыка сабағында цифрлық құралдарды қолдану оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, музыка әлеміне деген қызығушылығын арттыруға орасан зор мүмкіндік береді. Бұл мақалада цифрлық ресурстардың музыка пәніндегі ролін, олардың тиімділігін және шығармашылық процестегі маңызын қарастырамыз.

Мақаланың басты мақсаттарының бірі: оқушылардың инновациялық білімін қалыптастыру және сауаттылығын арттыру. Ал міндеттеріне келетін болсақ, олар:

А) Инновациялық технологияларды қолдана отырып, баланың музыкалық танымын арттыру;

В) Балаларды шығармашылыққа төселдіру арқылы, музыкалық қабілетін дамыту;

С) Ақпараттық бағдарламаларды қолдана отырып, жеке тұлғаны тәрбиелеу

Жалпы, қазіргі таңдағы балалар ақпаратты мүлдем басқаша қабылдайды. Егер осыдан 5-10 жыл бұрын оқушыларға сабақты дәстүрлі тәсілмен түсіндіріп, үй жұмыстарын да дәстүрлі тәсілмен қабылдаған болсақ. Қазіргі оқушыларға бұл тиімсіз. Себебі, ақпараттық құралдардың, гаджеттердің дамуымен балаға ақпаратты ойын тңрінде, оның тілінде түсіндіретін болсақ, ол бірден қағып, есіңде сақтап алады. Цифрлық ресурстар мультимедиялық бағдарламаларды, онлайн платформаларды, мобильді қосымшаларды, аудио және бейнематериалдарды, сондай-ақ интерактивті құралдарды қамтиды. Бұл ресурстар оқушылардың музыкалық теорияны игеруін жеңілдетіп қана қоймай, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Қазіргі таңда білім беру саласында көптеген инновациялық бағдарламалар қолданылады. Музыка пәнінде оқушылардың қызығушылығын арттыруға және шығармашылық қабілетін дамытуға көмектесетін бірнеше платформалар бар. Олар:

1. «Все сдал» платформасы – мұғалімдер мен оқушыларға арналған ресурстық орталық. Бұл платформада әр пән бойынша дайын тапсырмалар, тесттер, авторлардың өмірбаяндары және мерекелік іс-шараларға арналған сценарийлер бар.

2. Adobe Express – постерлер, баннерлер, карточкалар, логотиптер, презентациялар жасауға арналған веб-негізді құрал. Мұғалімдер сабақты қызықты әрі көрнекті ету үшін осы платформаны пайдалана алады.

3. Wordwall – интерактивті және баспа материалдарын жасауға арналған құрал. Бұл платформа арқылы оқушыларға түрлі ойын тапсырмаларын дайындауға болады.

4. Educoplay – интерактивті викториналар, кроссвордтар, сәйкестікті табу ойындар, хронология құру және басқа да тапсырмалар жасауға мүмкіндік беретін ресурс.

5. Genially – интерактивті презентациялар, инфографикалар, викториналар мен ойындар жасауға арналған мультимедиялық онлайн платформа.

Цифрлық ресурстарды білім беру үдерісіне енгізу оқушылардың когнитивтік дамуымен қатар, олардың эмоционалдық қабылдауына да әсер етеді. Оның психологиялық және педагогикалық аспектілерін қарастырайық. Цифрлық ресурстарды білім беру жүйесіне енгізудің психологиялық аспектілеріне тоқталатын болсақ, онда ең алдымен цифрлық ресурстар оқушылардың танымдық белсенділігін арттыратынын айту қажет. Цифрлық ресурстар оқушылардың қызығушылығын оятып, олардың танымдық белсенділігін арттырады. Көптеген зерттеулер интерактивті технологиялармен оқыту барысында балалардың ақпаратты жылдам қабылдайтынын және есте сақтау қабілетінің жақсаратынын көрсетеді.

Екіншіден бұл балалардың шығармашылық ойлау қабілетінің дамуы. Музыкалық қосымшалар, виртуалды аспаптар мен дыбыс үндеу бағдарламалары оқушылардың музыкалық композицияларды өз бетінші жасауына мнмкіндік береді. Бұл шығармашылық қабілеттерін дамуына ықпал етеді.

Оқушылардың сабаққа, пәнге деген қызығушылығының артуының тағы бір себебі бұл – геймификация. Геймификацияның балл жинау, марапаттау жүйелерін, виртуалды бейджер сынды элементтерін енгізу арқылы оқушылардың музыка сабағына деген қызығушылығын арттыруға болады. Келесі кезекте бұл, когнитивтік жүктемені оңтайландыру. Музыкалық теорияны түсіндіру кезінде бейнематериалдар мен анимациялар ақпаратты қабылдауды жеңілдетеді. Бұл есте сақтау және түсіну деңгейін жақсартады. Енді цифрлық ресурстардың білім беру жүйесіндегі педагогикалық аспектілеріне назар аударайық. Цифрлық ресурстар мұғалімге әр оқушының жеке қажеттіліктеріне сай тапсырмалар әзірлеуге мүмкіндік береді. Бұл әсіресе инклюзивті білім беру жағдайында тиімді құралдардың бірі. Одан бөлек, ойын элементтері, анимациялар, интерактивті тапсырмалар арқылы оқушылардың белсенділігін арттыруға болады. Цифрлық ресурстар оқушыларға кез келген жерде және кез келген уақытта білім алуға жағдай жасайды.

Цифрлық ресурстар білімді бағалаудың жаңа тәсілдерін енгізді. Онлайн тесттер, викториналар, интерактивті бағалау жнйелері арқылы оқушылардың оқу жетістіктерін объективті тнрде бағалауға болады. Цифрлық құралдардарды қолдану мұғалімдерді үнемі жаңа технологияларды меңгеруге итермелейді, бұл олардың кәсіби өсуіне септігін тигізеді.

Қорытындылай келе, қазіргі заманғы білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды пайдалану оқыту сапасын арттырудың маңызды факторларының бірі болып табылады. Музыка сабағында инновациялық технологияларды қолдану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге ықпал етеді. Заманауи цифрлық платформаларды тиімді пайдалану арқылы музыка сабағы интерактивті, танымды және есте қаларлықтай болады. Білім берудің инновациялық әдістерін дамыту арқылы біз болашақ үрпақтың шығармашылық әлеуетін ашуға үлкен мүмкіндік жасай аламыз.

Әдебиеттер

1. Кулик С. Адамдар ойнайтын ойындар: геймификация деген не? Оның бизнес, медицина және білім беру саласына алып келетін пайдасы қандай? Электрондық ресурс.

2. Исабаева Д. Педагогтың цифрлық сауаттылығын арттыру – бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Алматы қаласы, 2020 ж. Электрондық ресурс.

БАҒАЛАУДАН БАСҚАРУҒА

Хиса Назгуль
Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары,
№53 мектеп-лицейі, Қарағанды қ.

Қазіргі білім беру жүйесіндегі басты мәселелердің бірі – басқару шешімдерінің сапасы мен олардың негізділігі. Кез келген басқару шешімі объективті және сенімді ақпаратқа сүйенуі тиіс. Білім беру ұйымдарында мұндай ақпараттың негізгі көзі – мектепішілік бақылау (МІБ) рәсімдері болып табылады.

Осы мақаланың мақсаты – бағалау рәсімдерінің нәтижелері мен басқару шешімдері арасындағы байланысты мектепішілік бақылау мысалында қарастыру және тәжірибені талдау.

Мектепішілік бақылау нәтижелері басқару шешімдерін қабылдау үшін негізгі ақпарат көзі болып табылады. Бұл байланысты бірнеше аспектіде қарастыруға болады.

Біріншіден, мектепішілік бақылау ағымдағы жағдай туралы объективті ақпарат береді. Бұл ақпарат негізінде мектептің даму стратегиясы айқындалады, жоспарларға түзетулер енгізіледі. Мысалы, оқушылардың үлгерімі туралы мәліметтер белгілі бір пәндер бойынша білім сапасының төмендігін көрсетсе, бұл оқу процесін ұйымдастыруға, әдістемелік жұмысты күшейтуге байланысты басқару шешімдерін қабылдауға негіз болады.

Екіншіден, мектепішілік бақылау нәтижелері қабылданған басқару шешімдерінің тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді. Бұл – басқару циклінің маңызды элементі. Қабылданған шешімнің орындалу барысы мен нәтижелері бақылау арқылы тексеріліп, қажет болған жағдайда түзетулер енгізіледі.

Үшіншіден, мектепішілік бақылау материалдары педагогикалық талдаудың негізіне айналады. Педагогикалық талдау өз кезегінде жаңа басқару шешімдерін қабылдауға, оқу-тәрбие процесін жетілдіруге мүмкіндік береді.

Қазақстандық мектептерде мектепішілік бақылауды ұйымдастырудың әртүрлі тәсілдері қалыптасқан. Бұл тәсілдер бағалау нәтижелерінің басқару шешімдеріне айналу механизмдерін көрсетеді.

Lesson Study әдісінің тәжірибесі. Lesson Study (Сабақты зерттеу) – жапониялық мектептерде қалыптасқан, кейін халықаралық деңгейде танылған педагогикалық тәсіл. Бұл әдіс сабақтағы іс-әрекетті зерттеу арқылы мұғалімнің біліктілігі мен оқыту тәжірибесін жетілдіруге бағытталған. «№53 мектеп-лицейінде» Lesson Study әдісі үш жыл бойы қолданылуда. Әдісті енгізу барысында мұғалімдер үш топқа бөлініп, әр топ өз зерттеу тақырыбын айқындады. Бірінші топ «Математика сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту», екінші топ «Жаратылыстану пәндерінде зертханалық жұмыстарды ұйымдастыру», үшінші топ «Гуманитарлық пәндерде сыни тұрғыдан ойлауды қалыптастыру» тақырыптарында жұмыс жасады. Нәтижесінде үш жыл ішінде мұғалімдердің 85%-ы Lesson Study цикліне қатысты. Сабақ жоспарлау сапасы айтарлықтай жақсарды, мұғалімдердің 90%-ы әдісті тиімді деп бағалады.Бастауыш сыныптардағы оқушылардың математика пәні бойынша үлгерімі 12%-ға, жаратылыстану пәндері бойынша 8%-ға артты. Басқару шешімі ретінде әдістемелік жұмыс жоспарына тұрақты түрде енгізді. Бұл тәжірибе арқылы мектепішілік бақылаудың дәстүрлі, тек тексеруге бағытталған түрінен бас тартып, әріптестікке, бірлескен зерттеуге, өзара оқуға негізделген жаңа тәсілге көшу мүмкіндігі жүзеге асты.

2. Мектепішілік бақылаудың кешенді жүйесі. Бұл жүйе бес блоктан тұрады.

Бірінші блок – Оқыту мақсатының жүйесі. Бұл блокта қысқа мерзімді жоспарлау, қалыптастырушы бағалау, кері байланыс, сараланған тәсілдер, сандық ресурстарды қолдану тиімділігі бағаланады. Мектеп тәжірибесінде 2024-2025 оқу жылында 24 мұғалімнің сабағына мониторинг жүргізілді. Нәтижесінде мұғалімдердің 65%-ы қалыптастырушы бағалауды жүйелі қолданбайтыны анықталды. Осы нәтиже негізінде әкімшілік шешім қабылданды: қалыптастырушы бағалау бойынша шебер-сабақ өткізу, мектепішілік семинарлар ұйымдастыру, әдістемелік көмек көрсету. Жарты жылдан соң қайта мониторинг жүргізіліп, көрсеткіш 87%-ға жетті.

Екінші блок – Оқыту технологиялары. Сабақтағы жаңашылдық, оқу мақсаттарының орындалуы бақыланады. Педагогтердің технологиялық құзыреттілігін диагностикалау мақсатында 2025 жылдың қыркүйегінде барлық мұғалімдерге «Менің қолданатын оқыту технологиям» тақырыбында сауалнама жүргізілді. Нәтижесінде педагогтардың 60% сын тұрғысынан ойлау элементтерін қолданатынын, 10 % STEM технологиясын ендіре бастағанын, 5% жаңа технологияларды мүлдем қолданбайтынын көрсетті. Мектепішілік бақылау аясындағы қаңтар айында «Технологиялық апталығы» өткізілді. Әр күн белгілі бір технологияға арналды: «Критериалды бағалау күні», «STEM күні», «Сын тұрғысынан ойлау күні», «ЖИ-ді тиімді пайдалану күні». Әр күні 3-4 ашық сабақ өтті, соңында рефлексиялық кездесулер ұйымдастырылды. Бақылау нәтижелері бойынша үздік педагогтердің тәжірибесі инновациялық тәжірибелік алаңы жарияланды.

Үшінші блок – Бақылау және өзіндік бақылауды ұйымдастыру. Бейіндік курстар, сыртқы бақылауға даярлық, құжаттама сапасы, электрондық журнал, ТЖБ мен БЖБ нәтижелері қамтылады. Мектепте 2025 жылдың қорытындысы бойынша ТЖБ мен БЖБ нәтижелері талданғанда, 7-сыныптарда математика пәнінен орташа балл төмендегені байқалды. Басқару шешімі: 7-сынып математика мұғалімдерінің сабағына терең талдау жасалды, қосымша консультациялар ұйымдастырылды, пәндік әдістемелік бірлестік отырысында әдістемелік көмек көрсетілді. Келесі тоқсанда орташа балл 12%-ға артты.

Төртінші блок – Оқушылардың зияткерлік даму деңгейін анықтау. Түрлі деңгейдегі сайыстарға қатысу динамикасы, тәлімгерлік жұмыс бақыланады. Мектепте соңғы 3 оқу жылында ғылыми жобалар сайысына қатысу көрсеткіші 30%-ға төмендегені анықталды. Басқару шешімі: ғылыми жоба жетекшілеріне әдістемелік көмек ұйымдастырылды, жоба дайындау бойынша тренингтер өткізілді, дарынды оқушыларды анықтау жүйесі қайта қаралды. 2025-2026 оқу жылында қатысу көрсеткіші 45%-ға артты, облыстық кезеңге 5 жоба жолданды.

Бесінші блок – Оқушылардың жеке ерекшеліктерін дамыту және ескеру. Буындар арасындағы сабақтастық, үйден оқытуды ұйымдастыру, жеке білім траекторияларын құру мәселелері қамтылады. Мектепте осы блок бойынша 5-сынып пен бастауыш сынып арасындағы сабақтастыққа мониторинг жасалған. Нәтижесінде 5-сынып оқушыларының 25%-ы жаңа оқу жағдайына бейімделуде қиындық көретіні анықталды. Басқару шешімі: мамыр айында бастауыш және жоғары буын мұғалімдерінің бірлескен отырысы өткізілді, сабақтастық бағдарламасы әзірленді, қыркүйекте бейімделу апталығы ұйымдастырылды. Нәтижесінде бейімделу көрсеткіші 15%-ға жақсарды.

Сонымен қатар, мектепішілік бақылауды ұйымдастыруда «Портфолио» әдісі қолданылуда. Әр мұғалімнің портфолиосы оның кәсіби даму динамикасын, сабақтағы жетістіктерін, оқушылардың оқу жетістіктерін көрсетеді. Портфолио материалдары тоқсан сайын әдістемелік бірлестік отырысында талқыланып, әр мұғалімнің даму траекториясы айқындалады. Бұл тәжірибе мұғалімдердің кәсіби өсуіне және басқару шешімдерінің әділдігіне ықпал етеді.

Бағалау рәсімдерінің нәтижелерін басқару шешімдеріне айналдыру процесінде бірқатар проблемалар бар екенін көрсетеді: бақылаудың жүйесіздігі – кейбір мектептерде бақылау жүйелі түрде емес, жағдайға қарай жүргізіледі. Бұл бақылау нәтижелерінің объективтілігін төмендетеді. Бақылау нәтижелерінің талданбауы – кейде бақылау нәтижелері тек констатацияланып, терең талдау жасалмайды. Мұндай жағдайда нақты басқару шешімдерін қабылдау қиынға соғады.

Педагогтардың бақылау процесіне тартылмауы – дәстүрлі бақылау жүйесінде мұғалімдер тек бақылау объектісі ретінде қатысады, ал бақылауды ұйымдастыруға, оның нәтижелерін талдауға белсенді түрде тартылмайды.

Осы проблемаларды шешу үшін мынадай шаралар ұсынылады:

- мектепішілік бақылауды жоспарлы негізде, жылдық жоспарға сәйкес жүргізу;
- бақылау нәтижелерін терең талдап, олардың себептерін анықтау;

- бақылау нәтижелері бойынша нақты, өлшенетін, орындалатын, өзекті және уақытпен шектелген (SMART) басқару шешімдерін қабылдау;

- педагогтарды бақылау процесіне белсенді тарту, олардың бақылау нәтижелерін талдауға, түзету шараларын әзірлеуге қатысуын қамтамасыз ету;

- Lesson Study, портфолио, өзін-өзі бағалау сияқты инновациялық әдістерді кеңінен қолдану.

Тәжірибесі көрсеткендей, мектепішілік бақылаудың тиімді жүйесі құрылған жерде бағалау нәтижелері нақты басқару шешімдеріне айналып, білім сапасының артуына ықпал етеді.

Әдебиет

1. Мектепішілік бақылау жүйесін ұйымдастыру және жетілдіру: Курстық жұмыс / Сәтбаев қаласының №1 мектеп-гимназиясы. – Сәтбаев, 2023. – 25 б.

2. Қазақстандағы білім сапасын басқару: тұжырымдамасы, бағалау жүйелері және басқару модельдері: Жоба. – 2024. – 18 б.

3. Ибраева Т.Ж. Сабақты зерттеу-тәжірибе алмасу алаңы. – Талдықорған, 2024.

4. Мектебіміздің тәжірибесінде Lesson Study-ды қолдану / Новочеркасс ауылының жалпы орта білім беретін мектебі. – 2023.

5. Кадирова З.Қ. Мектепішілік бақылауды ұйымдастыру тәжірибесі / №47 жалпы білім беретін мектеп. – Өскемен, 2024.

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД ШКОЛЫ-ЛИЦЕЯ № 53 ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ОСОЗНАННОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Ходко Т.В., Жуковская Н.Ю.
заместители директора по профильному обучению,
КГУ «Школа-лицей №53», г. Караганда

В современном казахстанском образовании одной из ключевых проблем остается разрыв между необходимостью осознанного выбора профиля обучения и стихийностью этого процесса для большинства учащихся. Отсутствие четкой, научно обоснованной технологии приводит к тому, что решение принимается интуитивно, под влиянием социальных обстоятельств и факторов, а не в результате планомерной работы по самоисследованию [1]. Это противоречит задачам, поставленным в государственной программе «Адал азамат», где подготовка к профессиональному выбору определена как неотъемлемая часть воспитания, а также задачам, обозначенным в Государственной программе развития образования и науки РК на 2023-2029 годы [2]. Цель данной статьи — представить и обосновать эффективность разработанной в КГУ «Школа-лицей №53» (г. Караганда) системной модели сопровождения профессионального самоопределения учащихся, которая позволяет трансформировать выбор профиля из разового мероприятия в управляемый процесс, напрямую влияющий на качество образовательных результатов.

Интеграция проектной деятельности и STEAM-технологий.

В основу модели положен принцип «от теории к практике через реальное практическое действие». Опыт лицея демонстрирует, что профориентация перестает быть набором лекций и бесед, а становится интегральной частью образовательного процесса, который способствует возникновению интереса в области исследовательской, научно-технической, инженерной деятельности, развивает навыки критического, инновационного, творческого мышления. Наиболее ярким примером является реализация масштабного междисциплинарного проекта «Современные тенденции проектирования здания школы в контексте STEAM технологии», инициированного учащимися 9-х классов для решения реальной проблемы перегруженности

школы (1629 учащихся при норме 920). Работа над проектом была организована через четыре приоритетных направления STEAM, каждое из которых представляло собой полноценную качественную профессиональную пробу. В таблице 1 представлена структура проекта и его влияние на формирование компетенций.

Таблица 1. Реализация профессиональных проб в рамках STEAM-проекта

Направление STEAM	**Содержание деятельности**	**Приобретенные компетенции и профессии**
Инженерия и 3D-моделирование	Создание 3D-модели здания (SketchUp), инженерные расчёты нагрузок	Архитектор, инженер-строитель, 3D-визуализатор. Навыки работы в САПР, понимание основ проектирования.
Научно-технологическое	Исследование альтернативных источников энергии, расчет окупаемости, возможности продажи излишков	Энергоаудитор, инженер-эколог, экономист, инженер-технолог. Навыки сбора и анализа данных, энергетических расчётов.
Зеленые технологии	Анализ эко-материалов, проектирование систем рекуперации	Эко-архитектор, инженер-эколог. Знание принципов «зеленого» строительства и энергосбережения.
Искусство и технологии	Социологический опрос, разработка дизайн-концепции интерьеров, создание проекта сенсорной комнаты «Снузлин»	Дизайнер интерьеров, эргономист, психолог среды. Навыки визуализации, проведения опросов, понимание психологии восприятия.

Результатом работы стал не просто абстрактный проект, а комплекс, готовый к реализации продукт: 3D-модель пристройки, экспликация внутренних помещений, технико-экономическое обоснование использования альтернативной энергетики с суммарной выработкой 201 663,12 кВт·ч/год, дизайн-проект интерьеров основных функциональных помещений и проект сенсорной комнаты стоимостью 3 298 560 тенге. В ходе проведённой работы, учащиеся не только освоили конкретные профессиональные навыки, но и продемонстрировали высокий уровень сформированности метапредметных компетенций: критическое мышление, работу в команде, навыки презентации и проектного менеджмента.

Интеллектуальный квест как инструмент профориентации

Эффективность использования работы инструментов профессиональных проб с высокомотивированными детьми стал интеллектуальный квест. В школе-лицее №53 была разработана и, в течение нескольких лет, проводилась городская интеллектуальная квест-игра «Алькей Маргулан — основоположник казахстанской археологии», которая позволила реализовать синтез мотивационных и профориентационных аспектов. Ключевая идея данной модели — выход за рамки традиционного урока через погружение в профессиональную среду на основе междисциплинарного подхода, на основе имеющихся знаний и знаний приобретаемых в ходе подобного командного соревнования. Такой вид мероприятий позволяет учащимся «примерить» на себя целый спектр профессий:

- **Археолог/Историк:** станции «Практическая археология», «Эпоха бронзы»;
- **Этнограф/Фольклорист:** станции «Мир казахов», «Казахское народное прикладное искусство»;
- **Музейный работник/Экскурсовод:** работа с экспозициями школьного музея;
- **Реставратор/Искусствовед:** задания по прикладному искусству;
- **Ученый-естественник:** решение задач с помощью формул физики и математики на станции «Практическая археология».

Важным компонентом успеха стало сетевое взаимодействие: привлечение Учебно-методического центра развития образования и КарУ им. Е.А. Букетова (исторический факультет, НИЦ «Тұлғатану») обеспечило высокую экспертизу и прямой контакт школьников с вузовской научной средой. Технологическая карта мероприятия (подготовительный, отборочный, основной и рефлексивно-аналитический этапы) может быть масштабирована на любую предметную область.

Особое место в системе профориентационной работы занимают интерактивные и театральные формы, позволяющие прорабатывать сложные конфликтные ситуации профессионального выбора в безопасной среде.

Форум-театр «Выбор: Траектория/Давление» для учащихся 10-х классов был посвящен конфликту между личными профессиональными устремлениями подростков и давлением со стороны родителей, руководствующихся стереотипами о «престижных» профессиях. Сюжетная линия построена вокруг Алекса, увлеченного биологией и экологией, и его отца, настаивающего на «стабильной» IT-специальности в банковской сфере. Уникальность форума заключается в активном вовлечении зрителей: на этапе кульминации Джокер (модератор) останавливает действие и предлагает залу заменить протагониста и предложить свою стратегию поведения. Учащиеся испробовали разные тактики:

- рациональный переговорщик (предложение «сделки» отцу);
- «мост в настоящее» (демонстрация реальных вакансий по перспективным профессиям на рынке труда);
- привлечение союзника (школьного наставника);
- демонстрация личного бренда (собственные проекты и сертификаты).

Такой формат превращает абстрактные профессии в личную историю выбора и дает инструменты для ведения сложных переговоров о будущем. Как отмечает Пряжникова Е.Ю., именно проигрывание конфликтных ситуаций способствует формированию реалистичного профессионального плана [1].

Эффективным инструментом, интегрированным в систему, стал проект «Өнегелі Өмір» («Встреча с выдающимися людьми»). За период 2020–2025 гг. было организовано около 50 встреч с представителями разных сфер: науки (PhD по химии Корольков И.В.), археологии (профессор Жауымбаев С.У.), экологии (директор «Экомузея» Калмыков Д.Е.), бизнеса (бизнес-тренер Стеблякова Л.П.) и финансового сектора [2].

Анализ обратной связи от учащихся показывает качественные изменения:

- формируется конкретное представление о профессии («Теперь имею представление о работе эколога»);
- разрушаются стереотипы об образе ученого или предпринимателя;
- повышается мотивация к исследовательской и волонтерской деятельности;
- воспитывается гражданственность и патриотизм через знакомство с историей родного края.

Для систематизации работы с перспективными отраслями экономики в практику внедрены сценарии занятий на основе «Атласа новых профессий».

Для учащихся 8-х классов проводится игра-исследование «Профессии будущего: Путешествие в мир новых возможностей», в ходе игры команды получают задания от «корпораций будущего» (БиоСфера, Экогород, Виртус, Галактика) и создают проекты вертикальных ферм, умных домов или образовательных игр [3].

Разработанная «КГУ школой – лицеем №53» модель, способствует построению «моста» между личностными ресурсами ученика, возможностями школы и перспективами региона. Превращение выбора профиля из хаотичного акта в управляемый, рефлексивный процесс напрямую коррелирует с повышением качества образования: учение становится осмысленным, а учебные результаты — личностно значимыми для каждого учащегося.

Список литературы:

1. Пряжникова, Е.Ю., Пряжников, Н.С. Профориентация в школе: новые вызовы и стратегии. Учебное пособие для вузов. – М.: Юрайт, 2021. – 255с.

2. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2023-2029 годы. Утверждена Постановлением Правительства РК от 30 декабря 2022 года № 1143.

3. «Атлас новых профессий и компетенций Казахстана». – Агентство стратегических инициатив, 2021. – 180 с.

УПРАВЛЕНИЕ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ЧЕРЕЗ СИСТЕМНУЮ МОДЕЛЬ ВНЕДРЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ОПЫТ МЕТОДИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ

Хотенова Т.А., директор КГУ «Гимназия №1» г. Темиртау
Голубева В.С., директор КГУ «Первый Темиртауский классический лицей» г. Темиртау

В статье представлен опыт разработки и апробации комплексной модели методического сопровождения внедрения ИИ в школы. Модель включает стратегическое планирование, нормативное регулирование, методическую поддержку педагогов и систему мониторинга. Эмпирические данные апробации в учреждениях разного профиля (гимназия и лицей) подтверждают влияние модели на рост профессиональной компетентности учителей, учебных достижений учащихся и формирование безопасной цифровой культуры, что демонстрирует её эффективность как инструмента управления качеством образовательной среды.

1. Актуальность опыта и ключевые проблемы

Технологии искусственного интеллекта перестали быть просто перспективной идеей. Их внедрение в школы стало насущной необходимостью. Однако отсутствие единых подходов и управленческих механизмов создает серьезные риски, которые сводят на нет потенциальную пользу ИИ. Стихийное использование технологий приводит к правовой неопределённости, профессиональной дезориентации педагогов и подмене учебной деятельности учащихся, ставя под удар достижение планируемых образовательных результатов.

Таким образом, возникает противоречие между объективной потребностью в использовании ИИ и отсутствием системных условий, обеспечивающих его безопасное и эффективное применение. Преодоление этого противоречия требует разработки целостного управленческого и методического инструментария.

2. Сущность практического опыта и его технология

Для решения этих проблем был создан и апробирован практический инструментарий: методические рекомендации, представляющие собой готовый комплект документов, шаблонов и регламентов. Реализация строится последовательно по ключевым направлениям:

−Стратегическое планирование: создание рабочей группы, разработка дорожной карты с KPI (готовые шаблоны в Приложении).

−Нормативное регулирование: оперативное принятие локальных актов (Положение об ИИ, Этический кодекс, Регламент маркировки) на основе готовых шаблонов.

−Методическое сопровождение педагогов: модульное обучение (правовые основы, промт-инжиниринг, интеграция в урок, оценивание) с банком готовых кейсов.

−Формирование цифровой культуры: интеграция правил академической добросовестности в учебный процесс, использование памяток по безопасности.

−Мониторинг и контроль: отслеживание количественных (процент использующих ИИ, успеваемость) и качественных показателей.

3. Результаты исследовательской деятельности и их обсуждение

Апробация методических рекомендаций проводилась в двух образовательных организациях г. Темиртау с **различными профилями и образовательными миссиями**: **КГУ «Гимназия №1»** и **КГУ «Первый Темиртауский классический лицей»**. Такой подход позволил оценить **гибкость и адаптивность модели** к различным педагогическим задачам. Для получения объективных данных использовались методы анкетирования, наблюдения, анализа учебной продукции и педагогический эксперимент.

3.1. Влияние на профессиональную деятельность педагогов в зависимости от профиля учреждения. Внедрение модели привело к качественному изменению практики педагогов, причём **акценты в обучении и использовании ИИ смещались в соответствии со спецификой школы**.

В **языковой гимназии** (56 педагогов) ключевым запросом после диагностики стала **правовая и методическая определённость**. Поэтому максимальный охват (98%) показал

модуль по правовым основам. К концу апробации **68% учителей-филологов** систематически использовали ИИ для создания диалогов, адаптации текстов, проверки грамматики и генерации тем для творческих работ.

В **естественно-научном лицее** (45 педагогов) с высоким исходным уровнем ИКТ-компетентности запрос был иным — **инструменты для углублённой работы**. Максимальная вовлечённость (95%) была на модуле **«Методика интеграции ИИ в учебный процесс»**, а спецмодуль **«ИИ в исследовательской работе»** собрал 88% педагогов. Учителя математики, физики, информатики (до 85%) применяли ИИ для генерации вариативных олимпиадных задач, моделирования экспериментов и визуализации данных.

3.2. Влияние на образовательные результаты учащихся. Сравнительный анализ данных контрольных (КГ) и экспериментальных (ЭГ) групп выявил положительную динамику, **проявившуюся в разных областях в соответствии с профилем школы**.

Рост академической успеваемости и развитие гуманитарных компетенций (Гимназия). В гимназии средний балл в ЭГ вырос на **0,26** пункта, а доля учащихся с качественными знаниями увеличилась на **8%**. Наиболее значимым стал рост **проектной активности** в ЭГ (**+27%**), причём многие проекты были связаны с лингвистическим анализом, созданием цифрового контента и межкультурной коммуникацией с использованием ИИ-переводчиков и анализаторов текста.

Качественный скачок в исследовательской культуре (Лицей). В лицее, где фокус сместился на научно-исследовательскую деятельность, ключевым результатом стал прирост в **глубине анализа** в проектах ЭГ (**+0.7 балла** по критерию). Учащиеся перешли от реферативных работ к исследованиям: использовали ИИ для обработки экспериментальных данных, проверки статистических гипотез, анализа англоязычных научных статей. Это привело к **удвоению доли работ** (с 29% до 58%), рекомендованных на городской этап научных конкурсов.

3.3. Формирование универсальной цифровой культуры. Несмотря на разницу в профилях, в обеих школах был достигнут высокий уровень соблюдения этических и правовых норм. **92% корректной маркировки** работ в гимназии и **100%** в лицее, а также **отсутствие инцидентов**, связанных с нарушением законодательства о персональных данных, свидетельствуют об эффективности встроенных в модель механизмов безопасности и регламентов.

4. Обсуждение путей решения проблем и выводы

Полученные данные подтверждают, что разработанная модель является не жёсткой инструкцией, а **адаптивным каркасом.** В **гуманитарной гимназии** она помогла структурировать процесс, снять правовые опасения и направить ИИ на развитие языковых и коммуникативных навыков. В **естественно-научном лицее** та же модель предоставила инструментарий для **интеллектуального штурма** сложных задач и вывода исследовательской деятельности учащихся на качественно новый уровень. Это доказывает, что системный подход к внедрению ИИ работает как **универсальный механизм управления качеством,** который может быть тонко настроен под конкретные образовательные цели любой организации.

Также, предложенная модель показала свою эффективность как инструмент, который:

–Для администрации предоставляет конкретный алгоритм действий, превращающий цифровизацию в управляемый проект.

–Для педагога снимает психологические и профессиональные барьеры, давая понятные, безопасные и практически применимые инструменты.

–Для учащегося создаёт условия не для списывания, а для развития высших когнитивных навыков в защищённой правовой и этической среде.

Опыт, представленный в статье, подтверждает, что такой системный подход является действенным механизмом для повышения профессиональной компетентности педагогов, учебных достижений учащихся и, как следствие, общего качества образовательной среды.

Данная модель может быть рекомендована к использованию в других общеобразовательных организациях в рамках реализации задач по модернизации образования.

Литература

1. Закон Республики Казахстан «Об искусственном интеллекте» от 24 июня 2023 года № 205-VII.

2. Закон Республики Казахстан «О персональных данных и их защите» от 21 мая 2013 года № 94-V.

3. Хотенова Т.А., Голубева В.С. Методические рекомендации по внедрению искусственного интеллекта в общеобразовательные организации. – Темиртау, 2026. – 70 с.

КОНТЕКСТНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В УРОКИ ИНФОРМАТИКИ: ОТ АБСТРАКТНЫХ АЛГОРИТМОВ К РАБОТАЮЩИМ ПРОТОТИПАМ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ

Хотенова Т.А., учитель информатики,
КГУ «Гимназия №1» г. Темиртау, педагог-исследователь

В статье представлен опыт интеграции элементов искусственного интеллекта в уроки информатики для 7–9 классов в рамках действующего ГОСО РК. Предлагаемый подход основан не на добавлении нового учебного материала, а на обогащении стандартных тем – алгоритмизации, моделирования и программирования, за счёт знакомства с современными технологиями ИИ. Это позволяет повысить мотивацию учащихся, сформировать у них осмысленную цифровую грамотность и развить критическое мышление. В работе подробно описаны разработанные практические задания, проекты и инструменты формативного оценивания, которые подтверждают эффективность методики в повышении качества знаний и образовательных результатов школьников.

1. Актуальность и проблема. Стремительное развитие технологий искусственного интеллекта меняет мир и предъявляет новые требования к знаниям и навыкам выпускников. Государственные инициативы, такие как Концепция развития ИИ и Концепция цифровой трансформации, прямо указывают на необходимость формирования у школьников современных цифровых компетенций, включая понимание основ искусственного интеллекта.

Перед учителем-практиком встаёт важная задача: как в рамках утверждённой учебной программы по информатике дать ученикам не просто общее представление, а практическое понимание ключевых принципов работы ИИ? Как превратить абстрактные понятия «алгоритм», «данные» и «модель» в инструменты для создания работающих прототипов?

Цель работы – предложить и апробировать подход органичного и контекстного внедрения элементов ИИ в ключевые разделы курса информатики для 7-9 классов. Задача состоит в том, чтобы усилить практическую и мотивационную составляющую обучения, используя ИИ как современную и увлекательную «лабораторию» для изучения фундаментальных основ предмета, что в конечном итоге направлено на повышение качества знаний и образовательных результатов учащихся.

2. Подход и методы. В основе работы лежит принцип контекстной интеграции. Предлагаемый подход не предполагает добавления в программу новых тем. Вместо этого технологии искусственного интеллекта используются как современная «оболочка» для изучения стандартных разделов информатики. Это помогает ученикам увидеть, как абстрактные правила и алгоритмы работают в реальных, знакомых им приложениях.

Вот как это работает на практике:

–В 7 классе тема «Моделирование в электронных таблицах» превращается в проект «Умный дневник». Ученики настраивают правила: если средний балл ниже 3, ячейка становится красной. Так они наглядно создают простейшую модель принятия решений, которая лежит в основе любого ИИ.

–В 8 классе, изучая циклы и условия в Python, школьники не просто решают абстрактные задачи. Они пишут код для простого чат-бота, который отвечает на вопросы, или для анализатора тональности текста. Через программирование они понимают, что «интеллект» программы – это чётко прописанные алгоритмы.

–В 9 классе, в рамках разработки собственной 2D-игры, ученики осваивают принципы управления поведением неигровых персонажей (NPC). Например, они программируют персонажа, который спокойно перемещается по заданному маршруту, а при обнаружении игрока в зоне видимости переключается на режим активного взаимодействия. Этот подход – наглядная реализация модели, лежащей в основе логики поведения многих компьютерных систем. Таким образом, сложная теория превращается в понятный и увлекательный проект.

Подход включает:

1. Систему практических заданий и проектов, от простых упражнений до межпредметных исследований (например, создание цифрового гербария с распознаванием растений).
2. Интерактивные форматы: ролевые игры (где класс становится «нейросетью»), дискуссии об этике ИИ, парное программирование.
3. Комплексную систему оценивания, которая отслеживает не только правильный код, но и умение анализировать, критически мыслить и применять знания в новых ситуациях.

Таким образом, контекстная интеграция это не про добавление часов в расписание, а про изменение угла зрения. Данный подход показывает, что ИИ не магия, а логичное продолжение тех основ, которые школьники изучают на информатике. Это делает учёбу осмысленнее, а знания глубже.

3. Результаты и обсуждение. Предложенный подход был апробирован в 2024-2025 учебном году на базе КГУ «Гимназия №1» и КГУ «ОШ №24» г. Темиртау. Апробация позволила зафиксировать конкретные образовательные эффекты, которые напрямую влияют на качество знаний учеников.

Рост мотивации и вовлечённости. Уроки, построенные вокруг знакомых технологий (чат-ботов, игровых персонажей, умных фильтров), оказались значительно интереснее для учеников. Анкетирование и педагогическое наблюдение показали рост вовлечённости в учебный процесс примерно на 40%. Школьники перестали спрашивать «Зачем нам это учить?», увидев, как абстрактный код превращается в работающий прототип.

Глубокое, а не поверхностное понимание. Ключевым результатом стало изменение уровня понимания фундаментальных понятий. Когда «алгоритм» становится набором команд для диалогового помощника, а «модель» программой, распознающей изображения, эти термины наполняются конкретным смыслом. Это подтверждается улучшением качества выполнения итоговых работ по базовым темам программирования средний прирост составил 17%.

Развитие критического мышления и цифровой грамотности. Работа с ИИ вышла за рамки простого использования. В ходе дискуссий и анализа ошибок алгоритмов ученики начали задавать вопросы: «Почему нейросеть ошиблась?», «На каких данных она обучалась?», «Можно ли доверять этому результату?». Они научились грамотно формулировать запросы, проверять полученную информацию и осознавать важность цифровой гигиены.

Учёт индивидуальных возможностей. Использование дифференцированных карт проектной деятельности (с заданиями базового, стандартного и продвинутого уровня) позволило вовлечь в работу всех учеников, независимо от их стартовой подготовки. Каждый школьник мог выбрать посильную задачу и добиться успеха, что создавало положительную атмосферу на уроке и способствовало личному прогрессу.

Выводы и практическая значимость. Проведенная работа демонстрирует, что повысить качество образования по информатике можно без изменения учебных программ. Эффективность достигается за счёт контекстной интеграции искусственного интеллекта в устоявшуюся структуру курса. Такой подход решает несколько важных педагогических задач:

Практическая направленность и мотивация уроков возрастают, когда абстрактные алгоритмы превращаются в работающие прототипы: чат-боты, классификаторы изображений, игровых персонажей.

Учащиеся формируют научно-практическое понимание цифровых технологий, видя связь между фундаментальными понятиями информатики и реальными ИИ-инструментами.

Развивается критическое мышление и цифровая грамотность – ключевые компетенции, соответствующие задачам, обозначенным в Концепции развития искусственного интеллекта и государственных программах цифровизации.

Ключевым практическим результатом стала разработка готового инструментария для учителя: методических рекомендаций, проектных карт с дифференцированными заданиями и системы оценивания, ориентированной на развитие мышления. Эти материалы позволяют педагогу работать в рамках существующего стандарта, обогащая содержание курса без увеличения нагрузки.

Литература

1. Концепция развития искусственного интеллекта в Республике Казахстан (утвержденная Постановлением Правительства РК от 31 октября 2022 года № 887).
2. Государственный общеобязательный стандарт среднего образования (Приказ Министра просвещения РК от 3 августа 2023 года № 348).
3. Типовая учебная программа по предмету «Информатика» для 7-9 классов.
4. Жумагулова Б.Т., Садыкова М.К. Цифровая грамотность как компонент функциональной грамотности школьника // Вестник КазНПУ им. Абая. Серия «Информатизация образования». – 2021. – № 2. – С. 45-52.
5. Патаракин Е.Д., Ярмахов Б.Б. Цифровые инструменты в проектной деятельности школьников. – М.: Бином, 2019. – 112 с.

МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ӨСУІ-САПАЛЫ БІЛІМ КЕПІЛІ

Хуатбек Жасулан дене тәрбиесі пәні мұғалімі.
Жусупбекова Сандугаш Инкарбековна физика пәні мұғалімі
«Сләмия Саттаров атындағы МЛ» КММ Қарағанды қ.

Қазіргі білім беру кеңістігінде мектеп тек білім беретін мекеме емес, ұлттық құндылықтарды дәріптеп, жас ұрпақтың рухани-адамгершілік болмысын қалыптастыратын тәрбие орталығы болып табылады. Біліммен қатар оқушылардың бойына ұлттық сана, отансүйгіштік, үлкенге құрмет, кішіге ізет, әділдік пен адалдық қасиеттерін сіңіру – басты міндеттердің бірі.

Осы міндетті жүзеге асыруда мектебімізге дене тәрбиесі пәнінен келген жас маманмен кәсіби ізденісі барысындағы атқарылып жатқан еңбек жолдарына тоқталамын. Жас маманның сабақты тек қимыл-қозғалыс үдерісі ретінде емес, ұлттық тәрбие мен адамгершілік құндылықтарды қалыптастыратын орта ретінде ұйымдастыруына бағыт-бағдар берілді. Өзінің кәсіби ізденісі нәтижесінде 6-сынып оқушыларына ұлттық мазмұнға негізделген «5 асық» әдісін енгізіп, дәстүрлі сабақпен салыстырғанда жоғары нәтижеге қол жеткізген ерекше сәттеріне тоқталайын.

Ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие салт-дәстүр, ұлттық ойындар мен мәдени мұра арқылы жүзеге асады. Жас маман асық ойынының тәрбиелік және дамытушылық мүмкіндіктерін тиімді пайдаланып, сабақты 5 кезеңге құрылған жүйе арқылы ұйымдастырды. Бұл әдіс оқушылардың жылдамдығын, дәлдігін, тепе-теңдігін, күшін және командалық бірлігін қатар дамытты.

Дәстүрлі жаттығулар кезінде оқушылардың белсенділігі орташа деңгейде болса, «5 асық» әдісін қолданғанда сабаққа қатысу 95–100%-ға дейін артты. Оқушылардың қызығушылығы күшейіп, өзара қолдау, әділ бәсекелестік, жауапкершілік дағдылары

қалыптасты. Сабақ барысында олар тек физикалық қабілеттерін жетілдіріп қана қоймай, ережені сақтау, қарсыласқа құрмет көрсету, жеңіске адал жолмен жету сияқты құндылықтарды меңгерді.

Бұл жұмыс «Адал ұрпақ» бағдарламасының идеяларымен де үндес болды. Себебі бағдарлама адалдық, әділдік, парасаттылық қағидаларын қалыптастыруды көздейді. Жас маман ұлттық ойын арқылы осы құндылықтарды тәжірибеде жүзеге асырды.

Осылайша, «5 асық» әдісін тиімді қолдану – жас мұғалімнің кәсіби өсуінің нақты көрсеткіші болды. Нәтижесінде білім сапасы артып, оқушылардың тәрбиелік деңгейі мен сабаққа ынтасы айқын жақсарды.

Мұғалімнің кәсіби өсуі – бұл үздіксіз ізденіс, білімін жетілдіру, жаңа технологияларды меңгеру, тәжірибе алмасу, рефлексия жасау және оқыту үдерісін жетілдіру. Заманауи педагог үнемі дамып отыруы қажет, өйткені оқушының танымы мен қызығушылығы да заман талабына сай өзгеруде.

Дене тәрбиесі пәні мұғалімі үшін кәсіби даму келесі бағыттарда көрінеді:

- Оқыту әдістерін жаңарту;
- Оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеру;
- Қалыптастырушы бағалау тәсілдерін қолдану;
- Ұлттық ойындарды сабақ мазмұнына енгізу;
- Оқушы белсенділігін арттыру.

Жас маман өз тәжірибесінде дәстүрлі жаттығулармен шектелмей, ұлттық ойын элементтерін енгізу арқылы сабақты жандандыруға ұмтылды.

Ұлттық құндылықтарға негізделген «5 асық» әдісі

Жас ұстаз 6-сынып оқушыларына арналған сабақта қазақ халқының ұлттық ойыны – асықты негізге ала отырып, «5 асық» әдісін қолданды. Бұл әдіс ұлттық тәрбиені дене жаттығуларымен ұштастыруға бағытталған.

Асық ойыны – қазақ халқының көне дәстүрлі ойыны. Ол баланың мергендігін, шапшаңдығын, дәлдігін, икемділігін және логикалық ойлауын дамытады.

«5 асық» әдісінің мазмұны. Жас маман бұл әдісті 5 кезеңге бөліп ұйымдастырды:

1. «Алшы» кезеңі – жылдамдықты дамыту. Оқушылар белгіленген қашықтыққа дейін жүгіріп барып, асықты «алшы» түсіруге тырысады. Бұл кезеңде шапшаңдық пен зейін қалыптасады.

2. «Тәйке» кезеңі – дәлдік пен тепе-теңдік. Оқушылар бір аяқпен тұрып, нысанаға асық лақтырады. Бұл тепе-теңдік пен координацияны дамытады.

3. «Бүк» кезеңі – күш пен икемділік. Оқушылар отырып-тұру жаттығуларын орындап, белгіленген межеге дәл тигізуі керек.

4. «Шік» кезеңі – командалық жұмыс.Топпен жарысу арқылы оқушылар бір-біріне қолдау көрсетіп, ұйымшылдықты үйренеді.

5. «Хан талапай» кезеңі – жылдам шешім қабылдау. Белгі берілген сәтте асықтарды жинау арқылы оқушылардың реакциясы мен жылдам ойлау қабілеті дамиды.

Көрсеткіш	Дәстүрлі сабақ	«5 асық» әдісі
Оқушы белсенділігі	Орташа	Жоғары
Сабаққа қызығушылық	Тұрақсыз	Тұрақты
Қатысу деңгейі	70–75%	95–100%
Ұлттық құндылыққа қызығушылық	Төмен	Жоғары
Физикалық көрсеткіштердің жақсаруы	Біртіндеп	Айқын байқалды

Дәстүрлі оқыту мен жаңашыл әдістің салыстырмалы нәтижесі

Тәжірибе нәтижесінде:

- Оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігі артты;
- Сабаққа деген қызығушылық жоғарылады;
- Қимыл-қозғалыс сапасы жақсарды;
- Ұлттық құндылықтарға деген құрмет қалыптасты;
- Өзара ынтымақтастық нығайды.

Әсіресе 6-сынып оқушылары ұлттық ойын элементтері арқылы сабақты қызыға қабылдады. Олар өз ата-бабаларының ойындарын үйренуге ерекше ынта танытты. Жас маман сабақ соңында рефлексия жүргізіп, оқушылардан кері байланыс алды. Оқушылар:

- Сабақтың қызықты өткенін;
- Ұлттық ойын арқылы жаттығу жасаудың ұнағанын;
- Командалық жұмысқа қызыққанын атап өтті.

Бұл тәжірибе мұғалімге бірнеше маңызды қорытынды жасауға мүмкіндік берді:

1. Ұлттық мазмұн оқушы мотивациясын арттырады;
2. Ойын технологиясы дене тәрбиесінде тиімді;
3. Жаңашыл әдіс білім сапасын көтереді;
4. Мұғалімнің ізденісі – оқушы жетістігінің негізі.

Мұғалім кәсіби өсу барысында тек әдіс өзгертіп қана қоймай, оқушы психологиясын тереңірек түсінуге мүмкіндік алды.

Қорытындылай келе, жас маманның сабақты ұлттық құндылықтармен ұштастырып өткізуі – оның кәсіби шеберлігінің қалыптасып келе жатқанын көрсетеді. «5 асық» әдісі арқылы оқушылардың ынтасы мен белсенділігі артты, тәрбие мен білім үйлесім тапты. Тәлімгер ретінде оның ізденісі мен жаңашылдығын қолдаймын және алдағы уақытта да жоғары нәтижелерге жететініне сенемін.

Білім сапасы – мұғалімнің кәсіби шеберлігінің айнасы. Ал кәсіби өсу – табысты ұстаз болудың басты шарты.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2019.
2. Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші. – Алматы: Рауан, 1991. – 192 б.
3. Әбенбаев С.Ш. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. – Алматы: Дарын, 2004. – 152 б.
4. Қазақтың ұлттық ойындары / Құраст. Б.Төтенаев. – Алматы: Жалын, 1994. – 144 б.
5. Дене тәрбиесі: Жалпы білім беретін мектептің 5–9 сыныптарына арналған оқу бағдарламасы. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2016.
6. Сейітқасымов Ғ. Қазақтың ұлттық ойындары және дене тәрбиесі. – Алматы: Санат, 2002. – 176 б.

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ ЧЕРЕЗ ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫЕ ЗАДАНИЯ И ЦИФРОВЫЕ РЕСУРСЫ.

Черткова О.Ю., учитель географии,
КГУ «Гимназия №1 г. Темиртау ОО УКО

Современный урок географии — это не просто изучение карты и заучивания номенклатуры. Сегодня мы, учителя, стоим перед вызовом: как превратить огромный массив информации в живой инструмент, который поможет ученику в реальной жизни?

Естественно-научная грамотность сегодня признана ключевой целью образования во всём мире. Она отражает способность человека применять знания и умения для решения

жизненных задач и участия в обсуждении глобальных проблем – от экологии до рационального потребления.

Любая учебная программа остаётся эффективной лишь до тех пор, пока она связана с жизнью учащихся и отражает их личный опыт. Механическое запоминание конкретных данных могут привести к тому, что любой предмет покажется оторванным от реальной жизни. Отсутствие актуальности ведёт к нехватке мотивации, и соответственно, к снижению эффективности обучения. Напротив, актуальность конкретных тем или проблем становится очевидной, когда она вписана в целостный понятный ученику контекст.

Одним из направлений работы по формированию функциональной грамотности в школе является разработка заданий. Поскольку в стандартных учебниках подобных заданий недостаточно, то их разработка становится личной творческой задачей учителя. Чтобы сохранить вовлечённость учеников, важно опираться на актуальность и практическую применимость знаний. [1]

Необходимо выбрать раздел учебной программы и подумать, как этот раздел, темы раздела связаны с жизненными реалиями учеников, с их интересами? Подумать, трогает ли Вас эта тема? И если да, то почему? Можно ли как-нибудь лучше очертить эту тему, чтобы сделать ее действительно интересной для учеников? Привести аргументы и доказательства. Для разработки качественного задания учителю стоит использовать метод обратного проектирования: найти реальную жизненную проблему, наложить на неё учебную тему, оформить как вызов для ученика.

Важным подспорьем в этой творческой работе становятся технологии искусственного интеллекта. Если раньше на поиск актуальной статистики и создание жизненного сценария уходили часы, то сегодня ИИ позволяет автоматизировать рутину, оставляя учителю роль методического архитектора.

Нейросети такие как ChatGPT, Grok или Gemini способны по одному запросу превратить параграф учебника в детективную историю или бизнес-кейс. Например, задать ИИ промт: «Напиши задание для 7 класса, где ученик — логист, планирует маршрут доставки груза через океан с учетом течений и климатических рисков». С помощью ИИ-поисковиков, например, Perplexity, можно мгновенно получить свежую статистику за текущий год — от реальных темпов таяния ледников до изменений в демографии конкретного региона, чего еще нет в печатных пособиях. [2]

При этом каждое из заданий необходимо классифицировать по следующим параметрам: компетентность, на оценивание которой направлено задание; тип естественнонаучного знания, затрагиваемый в задании; контекст; познавательный уровень (или степень трудности) задания.

Каждая из трёх основных компетенций, составляющих ЕНГ, включает в себя набор конкретных умений, на проверку которых может быть непосредственно направлено задание.

Разбор заданий, которые я разработала и использую на уроках: [3]

Тема: Погода и метеорологические элементы. 7 класс.

Оцениваемые компетенции: распознавать, использовать и создавать объяснительные модели и представления.

В задании предлагается текст с описанием природного явления (муссона. В 1 части задания данная информация должна быть преобразована в знаковую модель (логическую цепочку), в которой ясно прослеживаются нужные взаимосвязи, и во 2 части необходимо объяснить какие свойства муссона использовали люди для плавания на парусных судах по Индийскому океану.

Тема: Природные зоны и высотные пояса. Природные зоны материков. 8 класс.

Оцениваемые компетенции: применить соответствующие естественнонаучные знания для объяснения явления.

Предлагается анализ фрагмента сказки «Чудесные приключения Нильса с дикими гусями» автора Сельмы Лагерлёф для объяснения которой можно напрямую использовать программный материал предмета.

В 1 части задания по описанию природы и климата сказки, учащиеся должны понять, где находится Нильс, какие природные зоны он пролетает; определить сторону света, в которую летели Нильс и Мартин и время года, во 2 части объясняют с точки зрения климатологии, причины изменения природных зон и в 3 части по предложенным картам определяют страны, на которой находится Лапландия.

Тема: Роль личности в охране природы. 10 класс

Оцениваемые компетенции: оценивать способ научного исследования.

Задание направлено на работу с интернет информацией, что формирует у учащихся надпредметные навыки: самостоятельный поиск информации, системный анализ, обобщение и критическое осмысление естественнонаучной информации. Учащиеся должны пройти по предлагаемой учителем ссылке и исследовать интернет источник. Эти задания позволяют формировать: умение определять проблему; выявление причин и последствий данной проблемы; умение находить и формулировать пути решения проблемы; умение предлагать свой путь решения проблемы.

Следующие оцениваемые компетенции: анализировать и интерпретировать данные в различных формах: графики, таблицы, диаграммы, картинки, географические карты, словесный текст.

Тема: Транспортная инфраструктура. 7 класс.

В 1 части задания после изучения темы даются ключевые понятия и их изображение на картинках, которые необходимо соотнести. Во 2 части необходимо сгруппировать объекты инфраструктуры по соответствующим им видам транспорта. В 3 части сделать аргументированный вывод о значимости различных видов транспорта в зимний период на территории Казахстана.

Тема: Виды методов исследования. Сравнительно-географический метод исследования.

Предлагается работа с климатограммами, которые содержат в себе показатели температур и осадков за год. Необходимо выявить минимальные и максимальные показатели элементов климата, сравнить их и применяя имеющиеся естественнонаучные знания сделать аргументированные выводы о развитии земледелия в данном регионе.

Тема: Антропогенные факторы в геоэкологии. Пути минимизации воздействия антропогенных факторов на окружающую среду. 10 класс.

В данном задании предлагается работа с онлайн картой «Мониторинг атмосферного воздуха». Это «живая карта» в реальном времени, показатели загрязнения воздуха на карте постоянно обновляются, после мониторингов, которые проводятся по всему Казахстану. Карты доступны по ссылке https://kazhydromet.kz/ru/interactive_cards на сайте РГП "Казгидромет". По онлайн карте ребята так же могут провести работу на определение уровней загрязнённости поверхностных вод, почв, радиационного баланса, в любом регионе Казахстана. После анализа делают соответствующие выводы о путях снижения загрязнения воздуха по Казахстану и городу Темиртау.

Функциональная грамотность — это не мода, а необходимость. География, подкреплённая цифровыми ресурсами и жизненными задачами, даёт ученику навигатор для жизни. Роль учителя - быть тем, кто научит этим навигатором пользоваться, превращая каждый урок в открытие.

Литература

1. Методические рекомендации по формированию и развитию у обучающихся навыков функциональной грамотности в процессе обучения географии в 7-11 классах. – Астана: НАО им. И. Алтынсарина, 2025. - 120 С.
2. Методические рекомендации по применению искусственного интеллекта в обучении и преподавании учебного предмета «География» в 7–11 классах. – Астана: НАО имени И.Алтынсарина, 2025. – 32 с.
3. Уроки функциональной грамотности / сост.: А. Н. Величко, А. Н. Москвина. — Новосибирск: Изд-во НИМРО, 2021. — 180 с.

ИНКЛЮЗИВНЫЕ ПРАКТИКИ И КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ: АВТОРСКАЯ ЦИФРОВАЯ РАЗРАБОТКА ORNEKMIND КАК ИННОВАЦИОННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПРОДУКТ

Чикалова П.С., учитель-дефектолог
КГУ «Основная средняя школа №73»
г. Караганда

Инклюзивное образование ориентировано на обеспечение равного доступа к качественным образовательным результатам для всех обучающихся, включая детей с особыми образовательными потребностями (ООП) [1:27]. Качество образовательных результатов в условиях инклюзии определяется не только уровнем усвоения учебного материала, но и динамикой развития когнитивных, речевых и регулятивных функций [2:64].

Обучающиеся с ООП часто испытывают трудности в формировании базовых предпосылок учебной деятельности: произвольного внимания, фонематического восприятия, межполушарного взаимодействия, навыков чтения и письма [3:45]. В связи с этим актуальной становится разработка цифровых инструментов, обеспечивающих системную коррекционно-развивающую поддержку [3:181].

Приложение OrnekMind представляет собой структурированную модульную модель, включающую входную диагностику и последовательные развивающие блоки.

Методологическую основу разработки составляют положения культурно-исторической теории развития Л.С. Выготского, согласно которым обучение, организованное в зоне ближайшего развития, выступает ведущим фактором психического развития, а также нейропсихологический подход А.Р. Лурии, рассматривающий высшие психические функции как функциональные системы.

В контексте инклюзивного образования особое значение приобретают принципы системности, поэтапности, индивидуализации и вариативности коррекционного воздействия. Эффективная модель сопровождения обучающихся с ООП должна включать диагностику исходного уровня развития, формирование базовых когнитивных предпосылок, развитие академических навыков и их интеграцию в учебную деятельность [4:196].

Именно такая логика положена в основу структуры приложения OrnekMind.

Структура приложения OrnekMind

1. **Входную диагностику**, позволяющую определить уровень сформированности фонематических процессов, навыков чтения, графомоторных умений, произвольного внимания и памяти.
2. **«Нейроқадам» (база развития)** — модуль формирования нейропсихологических предпосылок обучения: межполушарного взаимодействия, пространственных представлений, регулятивных механизмов.
3. **«Дыбыс әлемі» (мир звуков)** — блок развития фонематического слуха, звукового анализа и синтеза.
4. **«Сөз жолы» (дорога чтения)** — модуль формирования техники и осознанности чтения, понимания текста.

5. **«Әдемі жазу» (красивое письмо)** — раздел развития графомоторных навыков и профилактики письменных нарушений.

6. **«Алтын өрнек» (закрепление)** — интеграционный блок, направленный на устойчивость сформированных навыков и развитие самоконтроля.

Инновационность разработки заключается в объединении диагностического и развивающих модулей в единую цифровую коррекционно-развивающую модель с возможностью индивидуализации образовательного маршрута и мониторинга динамики[5:34].

Таким образом, OrnekMind представляет собой инновационный педагогический продукт, ориентированный на повышение качества образовательных результатов обучающихся с ООП. Апробация проводилась в течение 4 месяцев с обучающимися 2–3 классов, имеющими статус ООП.

Таблица 1 Динамика показателей развития обучающихся с ООП

Показатель	До начала работы	После апробации
Фонематическое восприятие	51%	76%
Навык чтения	54%	80%
Графомоторные навыки	50%	74%
Произвольное внимание	57%	82%
Самоконтроль	48%	70%

Для объективной оценки эффективности авторской цифровой модели был использован интегральный показатель качества образовательных результатов. Применение данного показателя позволило перейти от анализа отдельных параметров к комплексной оценке динамики развития обучающихся с ООП.

Необходимость расчёта интегрального коэффициента обусловлена тем, что качество образовательных результатов в условиях инклюзивной практики является многофакторной характеристикой, включающей когнитивные, речевые и регулятивные компоненты [5:119]. Оценка каждого параметра по отдельности не позволяет в полной мере отразить общую динамику развития, тогда как интегральный показатель обеспечивает целостное представление об эффективности коррекционно-развивающего воздействия. Для определения общего уровня динамики использовался интегральный показатель:

$$K = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i}{n}$$

Где

K — средний показатель качества образовательных результатов,

P_i — значение каждого диагностируемого параметра,

n — количество показателей.

Средний показатель качества увеличился с 52% до 76%, что подтверждает эффективность цифровой модели.

Рисунок 1. Сравнительная динамика показателей развития обучающихся с ООП

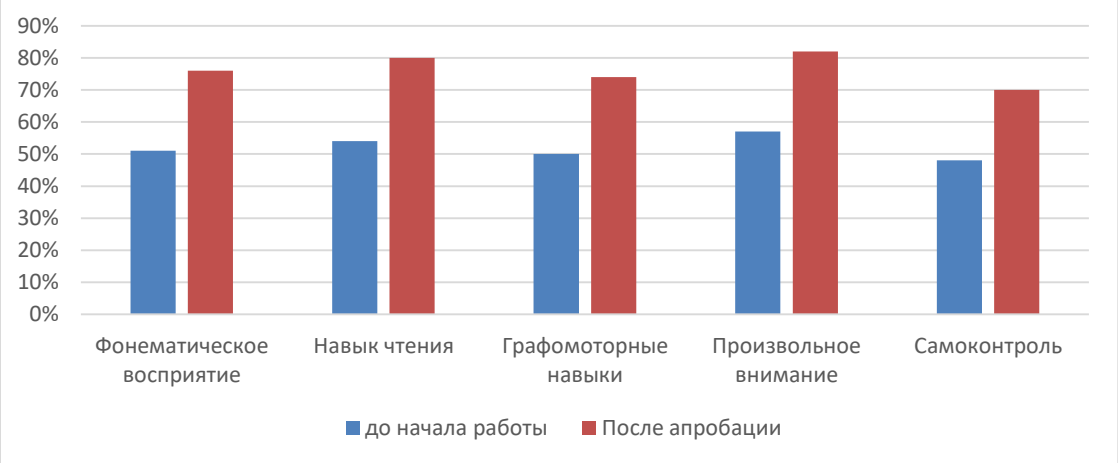

1. Структурированная модель приложения OrnekMind обеспечивает системность коррекционного воздействия.

2. Наличие входной диагностики позволяет выстраивать индивидуальный образовательный маршрут.

3. Поэтапная организация модулей способствует устойчивому формированию академических навыков.

4. Использование цифровых технологий повышает качествообразовательных результатов обучающихся с ООП.

Таким образом, OrnekMind может рассматриваться как эффективный инструмент реализации инклюзивных практик в начальной школе.

Список использованной литературы:

1. Алимжанова Г.С. Инклюзивное образование в Республике Казахстан: современные тенденции и перспективы развития. - Алматы: Қазақ университеті, 2021.

2. Битянова М.Р. Психолого-педагогическое сопровождение обучающихся с особыми образовательными потребностями. - М.: Просвещение, 2020.

3. Григорьева Т.В. Цифровые образовательные технологии в инклюзивной школе. - М.: Академия, 2024.

4. Жумагулова А.К. Коррекционно-развивающая работа с детьми с ООП в условиях цифровизации образования. - Нур-Султан: Фолиант, 2023.

5. Хитрова Е.В. Инновационные подходы к повышению качества образовательных результатов обучающихся с ООП. - М.: Юрайт, 2024.

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ РАБОТА ПО ФОРМИРОВАНИЮ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

Чистякова Галина Николаевна, учитель географии
КГУ «Специализированная школа-лицей-интернат «Дарын»

Необходимым условием перехода современной цивилизации к модели устойчивого развития является доминирование в обществе экологической культуры. Ведущие ученые в области экологического образования отмечают, что экологическая культура становится мерой цивилизованности общества, поэтому приобщение к экологической культуре является делом сугубо обязательным в современных условиях не только для каждого человека в отдельности, но и для каждой страны и человечества в целом. Необходима разработка как теоретических основ в этой области культуры, так и эффективных методов ее формирования [1].

Реализация экологического образования состоялась в условиях эксперимента, проведенного среди учащихся 9 классов одной из общеобразовательных школ города Караганды. Педагогический эксперимент относят к основным методам исследований в педагогической науке. Естественный эксперимент осуществляется посредством ввода опытной конструкции в обыденные сценарии учебной работы педагога-экспериментатора. Лабораторный эксперимент - предполагает выдвинутую автором исследования рабочую гипотезу.

В ходе проведения эксперимента была проведена анкета с учителями школы. Целью анкетирования было выяснение эффективности применения экологического подхода в обучении учащихся. Всего учителей в школе - 40. Приняли участие в анкетировании – 40 (Таблица 1).

По результатам опроса становится ясно, что особое место в формировании познавательной деятельности учащихся, в расширении кругозора, в получении знаний о природе, по мнению учителей отводится экологизации школьного курса географии.

На самом деле в современной школе география – единственный предмет мировоззренческого характера, формирующий у школьников комплексное, системное и

социально ориентированное представление о Земле как о планете людей. Школьная география относится к числу тех предметов, которые несут особую ответственность за формирование у школьников гуманистического мировоззрения, воспитания патриотизма, ответственного и бережливого поведения в окружающей природной среде. Результаты анкетирования подтверждают роль экологического образования и воспитания школьников при обучении экономической и социальной географии.

Отношение к природе тесно связано с межличностными отношениями человека. Сама природа включает в себя человека. Ответственное отношение к природе - сложная характеристика личности. Учащимся девятых классов было предложено ответить на несколько вопросов (Таблица 2, рисунок 1). Цель этой работы - выяснить отношение учащихся 9-ых классов к экологическим проблемам. В анкетировании приняло участие 53 школьника (25 учеников в контрольном 9 А классе, 28 – в экспериментальном 9 Б классе).

В современной школе использование тестовой формы контрольных срезов получило чрезвычайно широкое распространение. Тесты составляют важный элемент проверки знаний на уроках экономической географии.

Тестовый материал проведенного контрольного среза знаний прошел апробацию в процессе обучения в ряде школ в течение ряда лет. Тесты сгруппированы по четырем темам: природные ресурсы и их виды, взаимодействие общества и природы, география природных ресурсов мира, экологические проблемы. Они даны по степени возрастания сложности.

Тесты по географии имеют ряд достоинств. Самое важное из них состоит в том, что ученикам нужно лишь выделить правильный ответ, поэтому за короткий промежуток времени можно получить ответы на много вопросов и, следовательно, значительно шире охватить учебную программу, чем в случае, если бы школьники писали ответы на вопросы, требующие свободного изложения учебного материала. Другие достоинства тестов заключаются в том, что они проверяют именно тематические, в частности геоэкологические знания.

В качестве базового уровня знаний была принята информационная база предшествующих тем по экономической и социальной географии Казахстана и экологии. В ходе проведения контрольного среза среди учащихся 9-ых классов автора интересовала не степень отклонения показателей какой-либо группы учеников от нормы, а владение ими определенными навыками и умениями, полученными в ходе изучения материала учебников географии и экологии предыдущих и нынешних курсов. В связи с этим был проведен контрольный срез, с использованием теста-критерия, что позволило измерить практически уровень подготовки учащихся совокупностью показателей, к числу которых относятся навыки и умения, которые должны были быть усвоены учениками ранее, в предыдущих классах. Результаты контрольного среза знаний на начало эксперимента показаны на рисунке 2.

В соответствии с рисунком 2 видно, что процент успеваемости в обоих классах на начало эксперимента примерно одинаковый - 88 % в контрольном и 89 % в экспериментальном классе, а качество знаний в экспериментальном классе выше на 6 % и составляет 54 %.

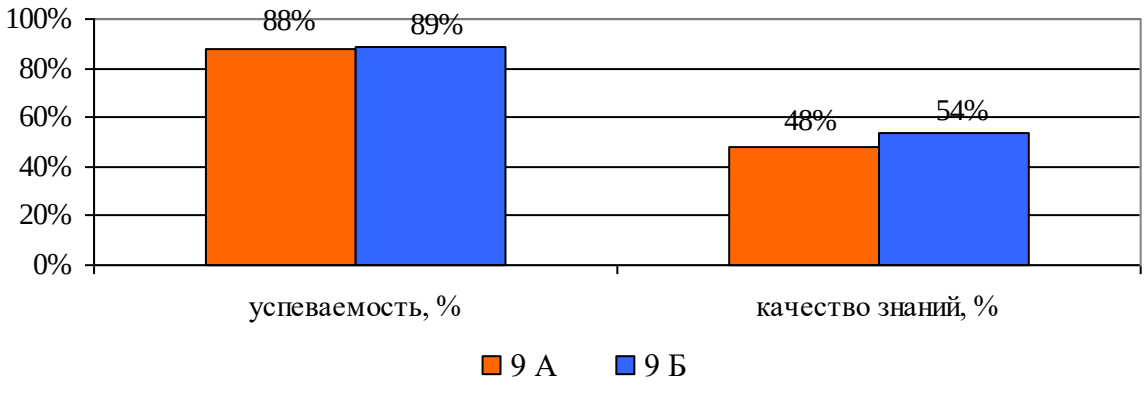

Рисунок 2 Результаты КСЗ на начало эксперимента

В ходе проведения эксперимента проводилось анкетирование среди учащихся, контрольные срезы, также индивидуальный мониторинг учащихся. Характер вопросов, заданий и задач для контрольной работы определялся исходя из содержания учебного материала, на основе которого проводилось исследование, а также из задач эксперимента. При проверке, например, методики формирования экологических представлений и понятий, главное внимание направлялось на выявление полноты усвоения существенных признаков понятий, умения их сознательно применять для решения практических задач.

По результатам КСЗ выяснилось, что успеваемость обучающихся в экспериментальном классе выше, по сравнению с контрольным классом на 8 % и составляет 100 %. Качество знаний обучающихся в экспериментальном классе выше на 26 % и составляет 86 %. Результаты среза знаний, как видно из рисунка3 в обоих классах положительные.

Сравнив результаты успеваемости и качества знаний школьников до начала проведения эксперимента и после можно отметить, что в целом программа материала по теме «Агропромышленный комплекс Казахстана» усвоена школьниками. Успеваемость учащихся в экспериментальном и контрольном классах до начала эксперимента была примерно одинаковой – 88 % и 89 %, а после - в экспериментальном увеличилась на 11 %, в контрольном – всего на 4. Качество знаний учащихся в экспериментальном классе до начала и после эксперимента было выше соответственно на 6 % и 26 %, в сравнении с контрольным классом (Рисунок 4).

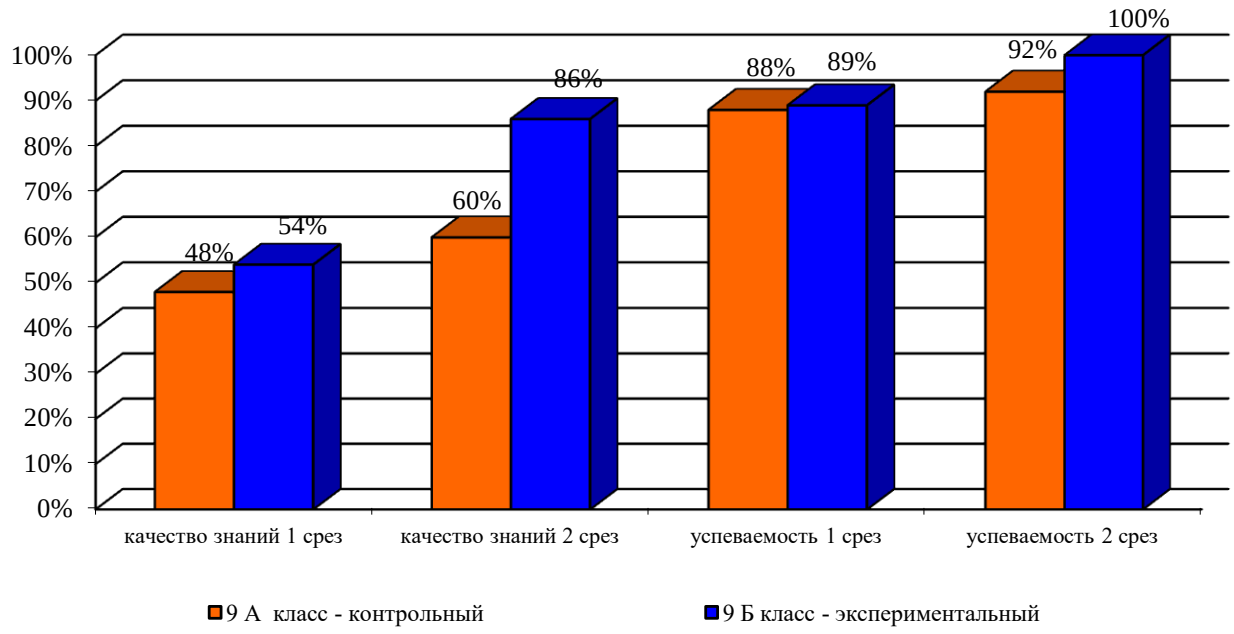

Рисунок 4 Сравнительный анализ успеваемости и качества знаний обучающихся в ходе эксперимента

Из рисунков 5, 6 видно, что использование различных методов обучения в ходе эксперимента позволило заметно увеличить успеваемость в экспериментальном классе – к концу 2 четверти на 10 %, а к концу учебного года на 21 %. Качество знаний соответственно – на 4 и 40 %.

Для наблюдения за показателями успеваемости были выбраны трое учащихся. Цель этого наблюдения - проследить продвижение учащихся в учебном процессе. Были подобраны ученики разного уровня успеваемости: 1 - уровень - отличник, 2 - уровень - хорошист, 3 - уровень - слабоуспевающий.

Данные наблюдения осуществлялись за учениками в экспериментальном классе и представлены в таблице 5.

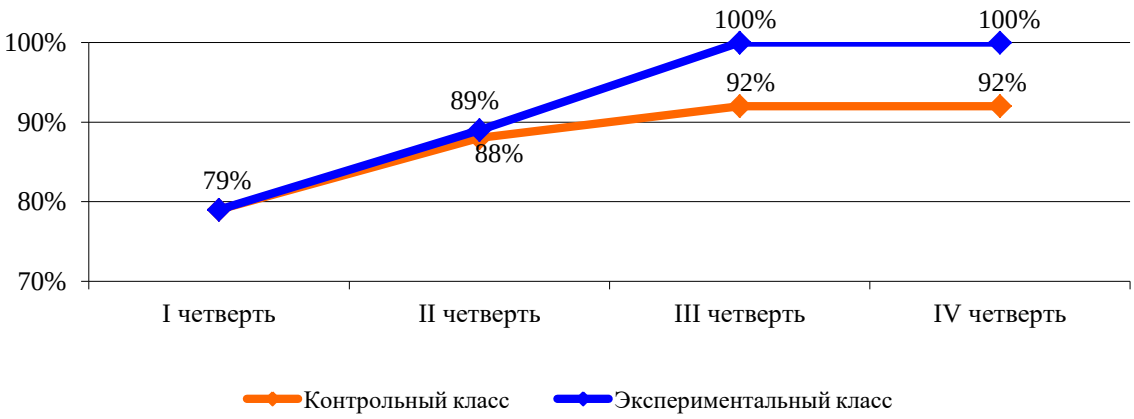

Рисунок 5 Успеваемость учащихся в течение учебного года

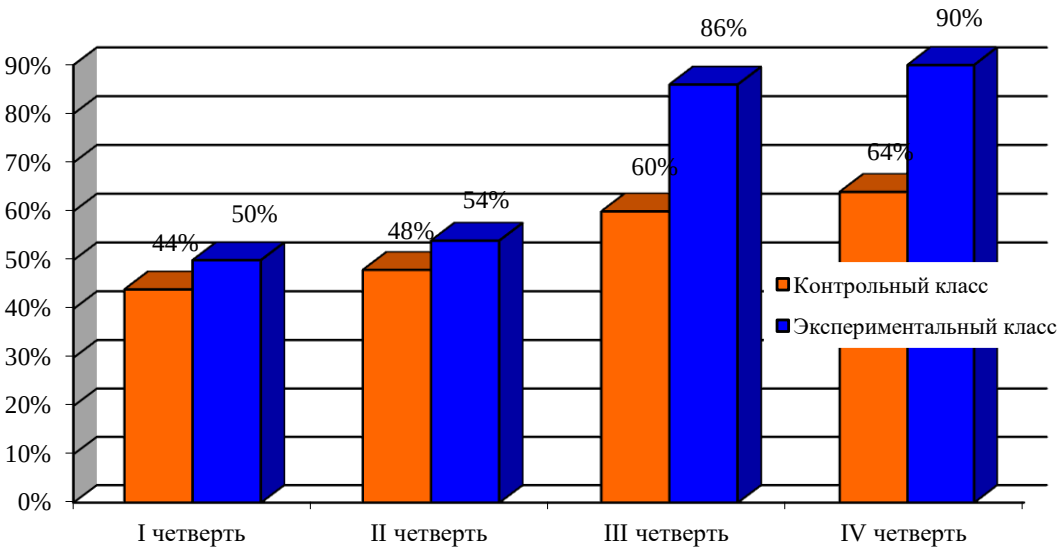

Рисунок 6 Качество знаний учащихся в течение учебного года

В соответствии с таблицами 5, 6 видно, что использование различных средств обучения способствует не только экологическому воспитанию учащихся, формированию экологической культуры, но и переходу школьников с одного уровня успеваемости на другой, более высокий. По окончании проведенного эксперимента учащимся вновь была предложена анкета, результаты которой приведены в таблице 6.

Изучив ответы учащихся на вопросы анкеты, в контрольном и экспериментальном классах можно подвести итог проделанной работы. Из рисунков 7 и 8 видно, что в экспериментальном классе 94 % учащихся дали положительные ответы на вопросы анкеты, в то время как в контрольном классе такой же ответ дали всего 73 % учеников, что на 21% меньше. Отрицательно ответили на вопросы анкеты в экспериментальном классе 1 % детей, что в 12 раз или на 11 % меньше, чем в контрольном классе, где таких ответов дали 12 % учеников. Затруднились ответить на вопросы анкеты 5 % школьников в экспериментальном классе, что в 3 раза или на 10 % меньше по сравнению с контрольным классом, где таких ответов дали 15 % учеников.

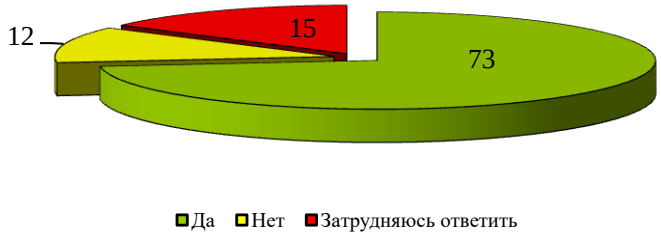

Рисунок 7 Анализ анкетирования в контрольном классе

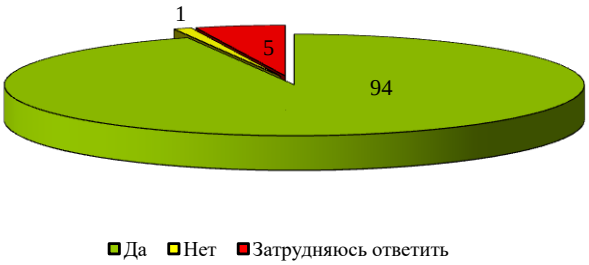

Рисунок 8 Анализ анкетирования в экспериментальном классе

Результаты, полученные при исследовании учебных уроков их сущности, функций и способов реализации в педагогическом процессе, убедительно показали, что экологизация учебного процесса на современном этапе эффективна. Эпизодическое проведение таких уроков, по мнению автора, положительные учебно-воспитательные результаты не обеспечит, необходимо систематически их планировать, включать в тематическое планирование, а затем и внедрять на практике. Экологизация географии показала хорошие результаты исследовательской работы по выявлению качественных проявлений таких уроков – формированию экологической культуры учащихся. Экологическая культура школьников формируется в ходе экологического образования. Она рассматривается как новая качественная характеристика общей человеческой культуры школьника, его сознания, деятельности, поведения [2].

Процесс решения экологических задач проблемного характера положительно влияет на нравственные установки личности школьника, повышает его ответственность перед природой как средой жизни. Особый интерес вызывают обобщающие уроки в форме ролевых игр, направленные на усиление внимания учащихся к своему здоровью (в случае нашего эксперимента урок № 4 по теме «Пищевая и легкая промышленность»). Принципиальная особенность уроков географии, направленных на формирование экологической культуры школьников – ориентация на интеграцию экологических знаний и поиск эффективных организационных форм, таких как межпредметные уроки и др.

Таким образом, экологическое образование и воспитание обучающихся на уроках экономической и социальной географии Казахстана в 9 классе способствует формированию экологической культуры школьников в целом, повышает интерес к предмету на 21 %, а интерес к проблемам окружающей среды - на 20 %.

Список использованной литературы

1. Школьное геоэкологическое образование: Методическое пособие / Под ред. Н.Ф. Винокуровой. – Нижний Новгород: Изд-во Волго-Вятской академии государственной службы, 2002.-179 с.

2. В.В. Вандышева. Формирование экологической культуры школьников средствами дополнительного экологического образования // География в школе. – 2010. № 2, С. 60-61.

ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЗМА ОБУЧАЮЩИХСЯ ЧЕРЕЗ ВНЕУРОЧНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Шакеткенова Алия Асановна
КГУ «Общеобразовательная школа № 81» г.Караганда
заместитель директора по воспитательной работе

Проблематика воспитания патриотизма обучающихся в современных образовательных условиях приобретает особую актуальность на фоне изменений социокультурной среды, глобализационных процессов и трансформации ценностных ориентиров детей. Школа сегодня выступает не только институтом передачи знаний, но и пространством формирования мировоззрения личности, ее гражданской позиции и нравственных установок. Внеурочная деятельность в этом контексте рассматривается как важный ресурс, позволяющий расширить рамки формального обучения и создать условия для более глубокого и осмысленного усвоения патриотических ценностей. Именно во внеурочном пространстве у учащихся появляется возможность проживать социально значимые ситуации, включаться в коллективную деятельность и осознавать личную ответственность за результаты совместного труда, что существенно усиливает воспитательный потенциал образовательной среды.

Теоретическое осмысление педагогико-психологических основ патриотического воспитания показывает, что данный процесс не может сводиться к декларативному усвоению знаний о Родине, ее истории и культуре. Он предполагает формирование устойчивых ценностных установок, эмоциональной привязанности и готовности к социально значимым действиям. В этом аспекте важным является реализация единой программы воспитания «Адал азамат», которая раскрывает механизмы формирования патриотизма в школьном возрасте. Формирование патриотических чувств в детском возрасте связано с развитием эмоциональной сферы, воображения и способности к эмпатии. Внеурочная деятельность, создает условия для опоры на данные психологические механизмы, поскольку позволяет использовать разнообразные формы активности, включая проектную и исследовательскую работу. Данная позиция усиливает аргументацию в пользу интеграции воспитательных задач во внеурочную деятельность и позволяет рассматривать внеурочную деятельность как психологически благоприятную среду для формирования идентичности и ценностных ориентаций учащихся и позволяют определить, что педагогико-психологические основы воспитания патриотизма учащихся через внеурочную деятельность базируются на принципе активности и личностной значимости. Патриотизм формируется как результат целенаправленного педагогического воздействия, опирающегося на психологические механизмы идентификации, эмоционального переживания и социальной ответственности. Внеурочная деятельность в этом контексте выступает как пространство, где знания о Родине трансформируются в личностно значимые смыслы и ценностные установки.

Внеурочная деятельность предоставляет широкие возможности для организации проектной работы, социальной практики и исследовательской активности учащихся. Практика показывает, что участие обучающихся в краеведческих проектах, волонтерских инициативах и школьных сообществах способствует формированию устойчивого интереса к истории и культуре родного края. При этом важно, чтобы такие формы работы не носили формального характера, а были наполнены реальным содержанием и личностной значимостью для обучающихся.

Практическая реализация педагогико-психологических основ патриотического воспитания в системе внеурочной деятельности ориентируется на активное включение обучающихся в социально значимую деятельность, где формирование патриотических ценностей происходит через личный опыт, эмоциональное переживание и осознанное действие. Одним из эффективных методов является проектная деятельность, в рамках которой учащиеся самостоятельно выбирают тему, формулируют цель и определяют способы ее достижения. Так, при реализации проекта по изучению истории собственной семьи

школьники собирают архивные материалы, проводят интервью с родственниками, анализируют семейные традиции и связывают полученные сведения с историческими событиями региона и страны. Данный метод позволяет развивать чувство сопричастности к историческому прошлому и формирует понимание того, что история государства складывается из судеб отдельных людей. Существенное значение имеет исследовательский метод, предполагающий работу с источниками краеведческого характера, музейными экспозициями и памятными местами. Участие в подобных исследованиях способствует развитию познавательной активности и формированию уважительного отношения к культурному наследию. Практика показывает, что экскурсионно-исследовательская деятельность, дополненная последующим обсуждением и анализом результатов, усиливает эмоциональный отклик учащихся и способствует осмыслению ценностей патриотизма на личностном уровне.

Эффективным методом также выступает социально ориентированная деятельность, включающая волонтерские акции, участие в общественно значимых мероприятиях и помощь местному сообществу. Например, участие школьников в благоустройстве памятных мест или организации тематических мероприятий ко Дню Победы формирует чувство ответственности за сохранение исторической памяти и развивает навыки коллективного взаимодействия. Игровые и ролевые методы позволяют моделировать социальные ситуации, в которых учащиеся примеряют на себя различные гражданские роли, что способствует развитию эмпатии и пониманию значимости гражданского долга. Важным элементом практической реализации является рефлексивный метод, предполагающий обсуждение результатов деятельности, самооценку и коллективный анализ проделанной работы. Использование дневников наблюдений, дискуссий и круглых столов позволяет учащимся осознать личностный смысл выполненной деятельности и закрепить сформированные ценностные установки.

Таким образом, сочетание проектных, исследовательских, социально ориентированных и рефлексивных методов в рамках внеурочной деятельности обеспечивает целостное и устойчивое формирование патриотизма, основанное на активной позиции обучающихся и их осознанном участии в жизни школьного и местного сообщества.

Литература:

1. Писаренко Л. Б. Формирование патриотизма у обучающихся через внеурочную деятельность 2026 г.

ТАРИХ ПӘНІНДЕ ОҚУ СӘТСІЗДІГІНІҢ АЛДЫН АЛУ

Шармуханбетова Жазира Аргыновна
Балқаш қаласы Абай атындағы №2 мектеп-лицейінің тарих пәні мұғалімі.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың оқу жетістігін арттыру – басты міндеттердің бірі. Әсіресе, тарих пәні көптеген оқушылар үшін күрделі болып саналады, себебі ол тек фактілерді жаттауды ғана емес, тарихи ойлау, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау, деректерді талдау және салыстыру дағдыларын талап етеді.

Оқу сәтсіздігі – оқушының пән бойынша күтілетін нәтижеге жете алмауы, білімге деген қызығушылығының төмендеуі және өзін-өзі бағалауының әлсіреуімен сипатталатын күрделі педагогикалық мәселе. Бұл баяндамада тарих пәнінде оқу сәтсіздігінің себептері, оны ерте анықтау жолдары және алдын алу шаралары қарастырылады. Ендігі жерде тарих пәнін оқытуда оқу сәтсіздігінің себептерін қарастырайық.

«Тарих пәніндегі оқу сәтсіздігінің себептері»

Мотивацияның төмендігі
Көптеген оқушылар тарихты «жаттауға ғана негізделген пән» деп қабылдайды. Егер сабақ барысында тарихи оқиғалардың өмірмен, қазіргі заманмен байланысы ашылмаса, оқушының қызығушылығы төмендейді.

Матераилдың күрделілігі
Хронология, көптеген даталар, есімдер мен ұғымдар оқушыларға ауырлық тудырады. Ақпараттың шамадан тыс көп берілуі есте сақтау мен түсінуді қиындатады.

Оқу дағдыларының әлсіздігі Мәтінмен жұмыс істеу, негізгі ойды табу, тарихи деректерді талдау және қорытынды жасау дағдылары қалыптаспаған оқушы тарихта жиі қиналады.

Әдістердің бірсарынды болуы Тек лекция түріндегі түсіндіру, сұрақ-жауап пен тестке негізделген сабақтар оқушыларды пассивті күйге түсіреді.

Психологиялық фактор
Өзіне сенімсіздік, сәтсіздіктен қорқу, отбасылық немесе әлеуметтік қиындықтар да оқу үлгеріміне кері әсер етеді.

Тарих пәнінде оқу сәтсіздігінің алдын алу әдістері

1. Оқыту мотивациясын арттыру

Оқу сәтсіздігінің алдын алуда ең алдымен оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыру қажет. Тарихи материалды өмірмен, қазіргі қоғаммен байланыстыра түсіндіру, проблемалық сұрақтар қою, пікірталас ұйымдастыру және тарихи жағдайларды талдау оқушының белсенділігін арттырады.

2. Белсенді оқыту әдістерін қолдану

Белсенді оқыту әдістері оқушыларды сабақ үдерісіне тікелей қатыстыруға мүмкіндік береді. Рөлдік ойындар, тарихи дебаттар, жобалық жұмыстар, топтық тапсырмалар тарих сабағын қызықты әрі нәтижелі етеді. Бұл әдістер оқушының өз ойын еркін жеткізуіне және тарихи білімді терең меңгеруіне ықпал етеді.

3. Оқу материалын жүйелеу және визуализациялау

Тарих пәнінде ақпараттың көп болуы оны қабылдауды қиындатады. Сондықтан хронологиялық кестелер, схемалар, интеллект-карталар, карталар мен иллюстрациялар оқу сәтсіздігінің алдын алудың тиімді тәсілі болып табылады. Визуализация оқушының есте сақтау қабілетін жақсартады және күрделі тақырыптарды жеңіл түсінуге көмектеседі.

4. Жеке және саралап оқыту

Тарих пәнінде оқу сәтсіздігінің алдын алу әдістерін тиімді қолдану үшін мұғалім сабақ құрылымын дұрыс жоспарлауы қажет. Сабақтың басында оқушының қызығушылығын оятатын кіріспе тапсырмалар қолданылуы тиіс. Негізгі бөлімде белсенді және интерактивті әдістер арқылы жаңа материал меңгертіледі.

5. Үй тапсырмаларын қызықты ұсыну

Үй тапсырмаларын да түрлендіру маңызды. Мысалы, эссе жазу, тарихи кейіпкерге хат құрастыру, шағын жоба дайындау сияқты шығармашылық тапсырмалар оқушының пәнге қызығушылығын арттырады.

6. Ата-анамен байланыста болу.

Ата-аналармен тығыз байланыс орнатып, оқушының сабақтағы жауап беруі, оқу үлгерімі мен олимпиададағы жетістіктері туралы үнемі хабарлап отыру – оқу мотивациясын арттырудың маңызды шарты.

Оқу сәтсіздігін ерте анықтау жолдары

Оқу сәтсіздігінің алдын алудың ең тиімді жолы – оны ерте кезеңде анықтау. Пән мұғалімі ретінде әр сабақ сайын, оқушылардың қалай ойлап, қалай қабылдап отырғандарын, яғни оқу әрекеттерін үнемі бақылап, келесі белгілерге назар аударуы қажет: (Осы сыныптарда 3 жыл сабақ беріп келемін, осы үш жылдағы анықталған деңгейі

Оқу әрекеттері	Бақылау мазмұны	5 сынып	7 сынып
Оқушының қызығушылығы мен белсенділігі	Сабаққа ынтамен қатыса ма, әлде енжар ма Сұрақ қоя ма, пікір айта ма Талқылау, топтық жұмыс кезінде белсенділігі қандай?	40%	70%
Материалды түсіну деңгейі	Оқиғаның мәнін түсіне ме, әлде тек жаттап отыр ма Себеп–салдар байланысын құра ала ма Хронологияны, тарихи ұғымдарды дұрыс қолдана ма?	25%	80%
Тарихи ойлау дағдылары	Тарихи дерекпен жұмыс істей ала ма Салыстыру, талдау, қорытынды жасау қабілеті Неге?», «Қалай?» деген сұрақтарға жауап беруі	20%	65%
Сөйлеу және жазу дағдылары	Өз ойын тарихи тілмен жеткізе ала ма Ауызша жауап беруде сенімді ме Жазба жұмыстарында логика сақтала ма	20%	60%
Оқу қиындықтарының белгілері	Үнемі үндемей отыру Жауаптан қашу, көзге түспеуге тырысу Қате жасаудан қорқу Үй тапсырмасын жүйелі орындамау	10%	70%
Психологиялық жағдайы	Өзіне сенімді ме Сынға қалай қарайды Қолдау қажет пе, әлде жеке жұмыс керек пе	15%	70%
Кері байланысқа реакциясы	Түзетуді қабылдай ма Қателігін түсініп, қайта жасауға тырыса ма	20%	70%

Жоғарыда көрсетілген, сабақ барысындағы оқу сәтсіздігінің белгілерін жазып отыратын журнал болу керек.

Қазіргі білім беру үдерісінде пән мұғалімі өз пәнін терең әрі жан-жақты меңгерген білікті маман болумен қатар, сабақ барысында педагог -психолог рөлін де атқара білген дұрыс деп ойлаймын. Сабақ үстінде көргенін саралап, әр оқушының жеке ерекшелігін ескере отырып, дер кезінде дұрыс бағыт-бағдар беру – мұғалімнің кәсіби шеберлігінің маңызды көрсеткіші. Осындай кешенді көзқарас қана оқушының сабақ барысындағы оқу сәтсіздігінің алдын ала анықтауға, оның өзіне деген сенімін арттыруға және оқу жетістігін жоғарылатуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Тарих пәнінде оқу сәтсіздігінің алдын алу – жүйелі және кешенді жұмысты талап ететін процесс. Оқушы қателесуден қорықпай, еркін пікір айта алатын атмосфера қалыптастыру маңызды. Оның тиімділігі оқу мотивациясын арттыру, оқыту әдістерін жаңарту, жеке ерекшеліктерді ескеру және психологиялық қолдаумен тікелей байланысты. Сонымен бірге, пән мұғалімі мен оқушылар арасында сенімді, жайлы қатынас орнату – сабақтың тиімді өтуі мен оқушының білімге қызығушылығын арттырудың басты шарты болып табылады.

Педагог ретінде, өзімнің бірінші мамандығым - педагог-психолог және қазіргі екінші мамандығым - тарих пәнінің мұғалімі, міне осы екі пәнді бірдей ұштастыра отырып, үш жыл ішінде оқушыларымның тарих пәні бойынша қызығушылығы артты және екі жыл қатарынан пәндік олимпиада, ғылыми жобада жетістіктерге жеттім.

Мұғалім, оқушы және ата-ана арасындағы ынтымақтастық арқылы ғана тарих пәнін қызықты, түсінікті және нәтижелі етуге болады. Нәтижесінде оқушылардың тарихи ойлауы дамып, пән бойынша оқу жетістігі артады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана.
2. «Тарихты оқыту әдістемесі: оқу құралы» авторлары – Г.Б. Қозғамбаева, Н.К. Алпысбаева.
3. Әбілқасымова А.Е. Педагогика. – Алматы: Мектеп, 2018.
4. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. – Алматы: Рауан, 2019.
5. Историяны оқытудың әдістемесі: оқу құралы. – Алматы, 2020.

ДИАГНОСТИКА МУЗЫКАЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ КАК ОСНОВА ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ

Шилина Наталья Александровна,
учитель музыки КГУ «ОШ им. С. Муканова»
Карагандинская область

Развитие творческих способностей подрастающего поколения остаётся одной из приоритетных задач современной системы образования Республики Казахстан. Программа «Рухани жаңғыру» определила курс на духовное обновление общества, где важное место занимает приобщение детей к национальной и мировой музыкальной культуре [2]. Музыкальное образование в школе направлено не только на формирование исполнительских навыков, но и на воспитание эстетического вкуса, эмоциональной отзывчивости, творческого мышления.

Государственный общеобязательный стандарт образования Республики Казахстан устанавливает требования к формированию у обучающихся ценностного отношения к искусству и культурному наследию [3]. Согласно Типовым правилам проведения текущего контроля успеваемости, по предмету «Музыка» суммативное оценивание за раздел и четверть не проводится, по итогам учебного периода выставляется «зачёт» или «незачёт». Такой подход предполагает особую роль формативного оценивания и педагогической диагностики в работе учителя музыки.

Младший и средний школьный возраст считается сензитивным периодом для развития музыкальных способностей. Именно в этом возрасте формируется музыкальный слух, чувство ритма, способность к эмоциональному восприятию музыки. 30-летний опыт преподавания музыки в начальных и средних классах показывает, что систематическая диагностика музыкальных способностей позволяет выстроить эффективную работу с учащимися разного уровня подготовки.

Б.М. Теплов в своём фундаментальном труде «Психология музыкальных способностей» выделил три основные музыкальные способности: ладовое чувство, способность к слуховому представливанию и музыкально-ритмическое чувство [6]. Современные исследователи дополняют эту структуру музыкальной памятью и эмоциональной отзывчивостью на музыку. В.П. Анисимов разработал комплекс диагностических методик для определения уровня развития музыкальных способностей детей дошкольного и младшего школьного возраста, который может адаптироваться для работы в общеобразовательной школе [1].

Система работы по диагностике музыкальных способностей на уроках музыки строится поэтапно. На начало учебного года проводится входная диагностика, которая позволяет определить исходный уровень развития музыкальных способностей каждого ученика. Промежуточная диагностика проводится после первого полугодия, итоговая — в конце учебного года. Такой подход позволяет отслеживать динамику развития и своевременно корректировать методы работы.

При диагностике музыкального слуха учащимся предлагается спеть знакомую песню, повторить мелодическую фразу за учителем, определить направление движения мелодии. Диагностика чувства ритма включает воспроизведение ритмического рисунка хлопками, выполнение ритмических упражнений под музыку, определение сильных и слабых долей в

музыкальном произведении. Музыкальная память оценивается через узнавание ранее прослушанных произведений, запоминание и воспроизведение мелодий, способность описать характер музыки после прослушивания.

Особое внимание уделяется созданию комфортной атмосферы во время диагностики. Некоторые дети бывают скованными, стесняются петь перед классом, боятся неправильно выполнить задание. Для преодоления этих трудностей используется игровая форма заданий, работа в парах и малых группах, постепенное усложнение материала. В 5–6 классах у мальчиков происходит мутация голоса, поэтому для них подбираются альтернативные формы диагностики: ритмические задания, анализ музыкальных произведений, работа с музыкальными инструментами [5].

Результаты диагностики используются для планирования учебного процесса. На основе полученных данных подбираются методы и формы обучения, которые будут эффективными для каждого класса и каждого ученика. Репертуар уроков формируется с учётом выявленных особенностей группы: для классов с хорошо развитым чувством ритма включается больше музыкально-ритмических упражнений, для классов с развитым мелодическим слухом — вокальная работа [4].

Диагностика влияет на индивидуализацию обучения музыке. Учащиеся, у которых выявлены трудности с интонированием, получают дополнительные упражнения на развитие звуковысотного слуха. Дети с хорошими музыкальными данными привлекаются к сольному исполнению, участию в школьных концертах и конкурсах. Такой дифференцированный подход позволяет каждому ученику продвигаться в своём темпе и испытывать успех в музыкальной деятельности.

Таблица 1. Динамика развития музыкальных способностей учащихся (по результатам педагогического наблюдения)

Показатели	Начало года (уровень)	Конец года (уровень)	Наблюдаемые признаки
Музыкальный слух	1–2	2–3	точнее интонируют мелодию, различают высоту звуков
Чувство ритма	1–2	2–3	чётче воспроизводят ритмический рисунок, чувствуют метр
Музыкальная память	1	2–3	быстрее запоминают мелодии, узнают произведения
Эмоциональная отзывчивость	2	3	активнее выражают впечатления, точнее определяют характер музыки
Интерес к предмету	1–2	2–3	больше желающих участвовать в музыкальной деятельности

Оценка эффективности работы проводится на основе систематического педагогического наблюдения за музыкальной деятельностью учащихся, анализа их исполнительских навыков и эмоциональных реакций на музыку. Для наглядного представления динамики используется шкала 1–3, где 1 означает низкий уровень, 3 — устойчиво высокий. Результаты представлены в таблице 1. Наблюдения показывают, что систематическая диагностика и построенная на её основе работа способствуют развитию всех компонентов музыкальности. Учащиеся начинают лучше справляться с заданиями, быстрее запоминают музыкальный материал, проявляют больший интерес к урокам музыки.

Несмотря на то что оценки в журнал по музыке не выставляются, проведение диагностики положительно влияет на отношение учащихся к предмету. Дети начинают осознаннее относиться к своим музыкальным потребностям, с большим желанием учат и исполняют песни, участвуют в музыкальных играх и творческих заданиях [7].

Диагностика музыкальных способностей становится важным элементом образовательного процесса, который помогает определить результаты поставленных целей и задач учителя. Регулярное проведение диагностики, анализ полученных данных и корректировка методов работы позволяют повысить качество музыкального образования. Мотивация учащихся к музыкальной деятельности возрастает, когда они видят свой прогресс и получают задания, соответствующие их уровню развития. Дальнейшая работа предполагает

расширение диагностического инструментария и более детальное изучение влияния индивидуального подхода на развитие музыкальных способностей школьников.

Литература

1. Анисимов В.П. Диагностика музыкальных способностей детей: учебное пособие. — М.: ВЛАДОС, 2004. — 128 с.
2. Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания (программа «Рухани жаңғыру») [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1700002017
3. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего образования. Приказ МОН РК от 3 августа 2022 года № 348 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029030
4. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2024–2025 учебном году». — Астана: НАО им. Ы. Алтынсарина, 2024.
5. Кирнарская Д.К. Музыкальные способности. — М.: Таланты-XXI век, 2004. — 496 с.
6. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей. — М.: Наука, 2003. — 379 с.
7. Типовые правила проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся. Приказ Министра просвещения РК от 30.04.2025 № 98 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://adilet.zan.kz/rus/docs/V080005191_.

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

Шмидт Е.В., учитель биологии,
КГУ ОШ № 2 ОО г. Шахтинска УО КО

Целью нашего исследования было теоретически обосновать и экспериментально проверить влияние игровых технологий на развитие функциональной грамотности обучающихся на уроках биологии.

Объектом исследования стал учебный процесс на уроках биологии в 7 классах. Предметом исследования - игровые технологии как педагогический инструмент влияния на развитие функциональной грамотности учеников.

В современном мире очень часто стали применять различные элементы игровых методик, адаптируя их и под образовательные цели. [1:416]

Л. С. Выготский считал, что игра как таковая имеет определенный смысл и, представляет собой часть человеческой природы. [2:127]

Основная задача игровых систем – мотивировать ученика пройти через весь образовательный курс и достичь успешного результата. [3:24]

Свои исследования мы проводили в три этапа. На первом этапе (диагностическом) использовали входные тесты PISA-подобного формата как инструмент диагностики умения анализировать, применять знания и аргументировать решения в жизненных ситуациях у обучающихся.

Диагностические задания включали в себя разные уровни решения по Блуму. Особое внимание уделялось таким показателям как применение знаний, анализ информации, аргументация данных.

В исходных данных мы наблюдали, что ученики слабо решают задания на применение знаний, анализ и аргументацию полученной информации. В связи с этим мы решили проверить, могут ли игровые технологии способствовать развитию функциональной грамотности на уроках биологии.

Кроме того, мы использовали небольшое анкетирование обучающихся на исследование общей мотивации. После входных диагностических PISA-подобного формата заданий ученики заполняли мини-анкету и учитель оценивал ее по шкале от 1 до 5.

Мини - анкета.

Вопросы	**Оцените по шкале 1–5.**
Мне интересно изучать предметы о природе. Я стараюсь понять причины явлений природы. Мне нравится выполнять практические задания. Я применяю знания о природе в жизни.	
Интерпретация результатов: 16–20 – высокий, 10–15 – средний, <10 низкий	

На втором этапе (формирующем) мы использовали игровые технологии. Исследование проводилось в ноябре и декабре 2025 года.

Примеры игровых заданий, которые применялись на уроках:

- Игра «Клетка в 3D» по теме «Понятия: клетка, ткань, орган, система органов. Сравнение растительной и животной клетки.» Используется виртуальная модель клетки, онлайн-тест с мгновенной обратной связью. Развивается пространственное мышление и системное понимание.

- Экологический квест (ситуационные карточки). Способствовали моделированию реальной ситуации. Учащиеся анализируют данные (pH среды, количество видов, антропогенную нагрузку) и решают поставленную проблему.

Например, исследуемая ситуация: «В водоеме резко уменьшилось количество рыбы». Составьте цепочку событий.

Ситуационные карточки «Экологический квест»

1. Повышение температуры воды	**2. Снижение кислорода**	**3. Рост водорослей**	**4. Попадание удобрений**	**5. Массовая гибель организмов**

- Игра «Верю – не верю». Учитель зачитывает утверждение. Учащиеся голосуют и аргументируют свой ответ.

Карточки для игры «Верю – не верю»

Лягушка дышит легкими	**Снаружи лист покрыт эпидермой**	**Все бактерии опасны**	**У рыб есть альвеолы**	**У птиц 4-х камерное сердце**

- «Биологическое лото». Задание способствует формированию логических связей. Ученики получают карточки трех типов: «Понятие». «Процесс». «Результат». Задача — собрать логическую цепочку и объяснить ее.

Карточки для игры «Биологическое лото»

Карточки типа 1 **(ПОНЯТИЕ)**	Карточки типа 2 **(ПРОЦЕСС)**	Карточки типа 3 **(РЕЗУЛЬТАТ)**
Ядро	**Синтез белка**	**Образование АТФ**
Митохондрия	**Клеточное дыхание**	**Рост организма**
Рибосома	**Фотосинтез**	**Образование глюкозы**
Хлоропласт	**Переваривание веществ**	**Защита клетки**
Лизосома	**Регуляция жизнедеятельности**	**Удаление отходов**
Клеточная мембрана	**Транспорт веществ**	**Сохранение наследственной информации**

Применение игровых технологий на уроках биологии

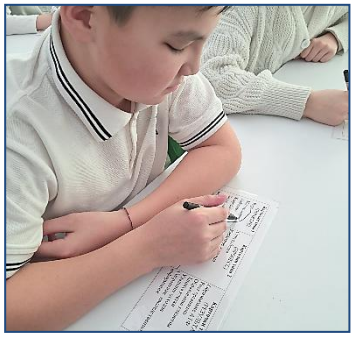

Для более точной визуализацию сложных биологических

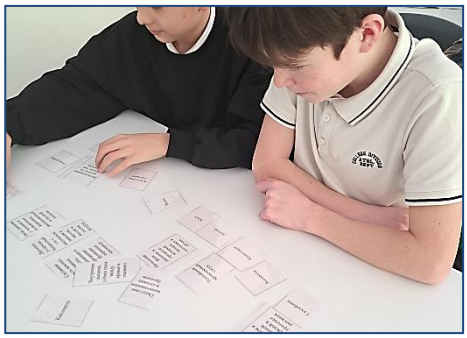

процессов, обеспечение мгновенной обратной связи на уроке, персонализации обучения использовали такие цифровые платформы, как Kahoot - интерактивные викторины, Quizizz - игровые тесты, Wordwall – игровые интерактивные задания «Цифровое лото», «Диаграмма с метками», «Случайное колесо», «Погоня в лабиринте», «Поиск слов», PhET Interactive Simulations - моделирование биологических процессов, LearningApps – игровые упражнения на сопоставление.

На третьем этапе (контрольном) мы проводили итоговую диагностику с помощью заданий PISA-подобного формата и мини – анкетирования на выявление общей мотивации. Исследования проходили в трех 7 классах. 7 Б был контрольным классом, где не применялись игровые технологии.

Результаты исследования представлены на диаграмме.

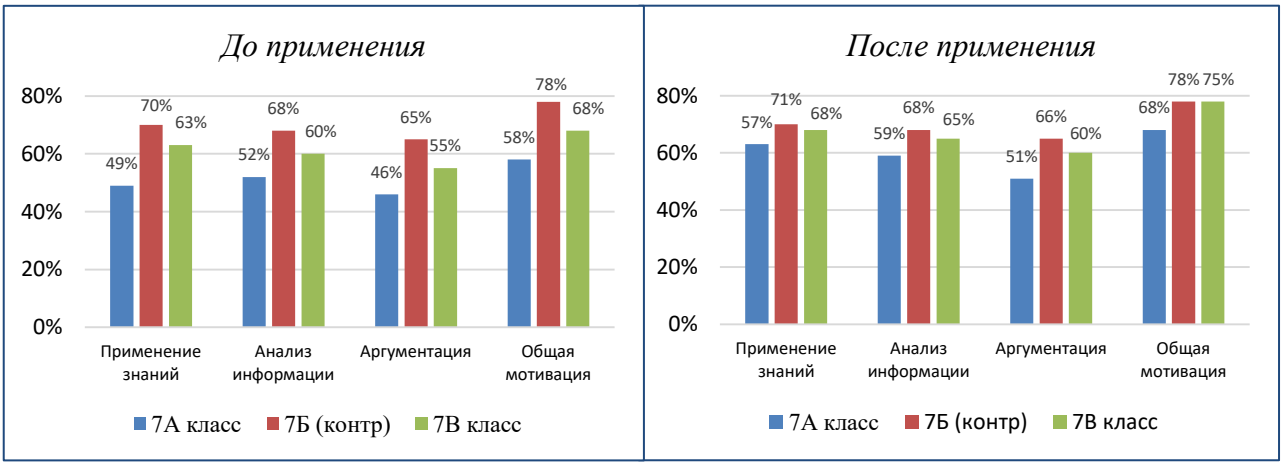

Результаты применения игровых технологий на уроках биологии

Мы наблюдали положительную динамику по всем показателям. Игровые технологии способствовали активному вовлечению учащихся в учебный процесс; формированию навыков переноса знаний; развитию самостоятельности; повышению качества усвоения материала. Полученные данные подтверждают гипотезу исследования.

Игровые технологии быстро повышают мотивацию, улучшают вовлеченность учащихся, помогают применять знания, дают быстрый эффект, являются эффективным инструментом развития функциональной грамотности. Игровые методы особенно эффективны при изучении сложных тем естественно-научного цикла.

Практические рекомендации. Систематически включать игровые задания на уроках. Использовать игры как элемент формирующего оценивания. Разрабатывать задания, ориентированные на жизненные ситуации. Проводить регулярную диагностику.

Заключение. Игровые технологии в условиях обновленного содержания образования выступают действенным инструментом формирования функциональной грамотности, обеспечивая переход от усвоения знаний к их осознанному применению.

Литература

1. Быстрова Н.В., Бакулина Н.А., Гнездин А.В. Геймификация в современном образовательном процессе/Журнал прикладных исследований. https://cyberleninka.ru/article/n/geymifikatsiya-v-sovremennom-obrazovatelnom-protsesse.2022.- С.425

2. Золкина А.В., Ломоносова Н.В., Петрусевич Д.А. Оценка востребованности применения геймификации как инструмента повышения эффективности образовательного процесса.- Science for Education Today.–Т.10 №3.–2020.– С. 230

3. Карбаев Д. С. Игровые технологии на уровнях общего образования в традиционной и цифровой образовательной среде.- Т.14, № 1, 2024.-С.29

АУЫЛ МЕКТЕБІНДЕ БИОЛОГИЯ ПӘНІН ТӘЖІРИБЕЛІК БАҒЫТТА ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІГІН АРТТЫРУ

Шокен Гүлзия Аниуарқызы – биология пәні мұғалімі
Қарағанды облысы, Шет ауданы
Ақшатау ауылы
Ш. Уәлиханов атындағы ЖББМ

КІРІСПЕ

Биология – тірі табиғатты зерттейтін іргелі ғылым. Ол оқушыларды қоршаған ортаны түсінуге, тірі ағзалардың құрылымы мен қызметін білуге және табиғатқа жауапкершілікпен қарауға тәрбиелейді. Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты мақсаты — оқушыларға тек дайын ақпаратты беру ғана емес, олардың бойында сыни ойлау мен зерттеушілік дағдыларды қалыптастыру. Осы тұрғыда биология пәнінің практикалық маңызы ерекше, себебі бұл ғылым тірі нысандармен тікелей байланыс жасауды талап етеді.

Алайда, мектеп тәжірибесінде, әсіресе ауылдық жерлерде, биология пәні көбінесе теориялық деңгейде ғана қалып қоюда. Бұл үрдіс оқушылардың жаратылыстану ғылымдарына деген танымдық қызығушылығының төмендеуіне әкеліп соғады. Теория мен практиканың арасындағы алшақтық білімнің өмірмен байланысын үзіп, оқушының функционалдық сауаттылығының дамуына кедергі келтіреді.

Ақшатау ауылындағы мектепте жүргізілген бастапқы бақылаулар көрсеткендей, оқушылар өсімдіктер мен жануарларды көбіне оқулықтағы суреттер арқылы таниды. Мұндай «кабинеттік» оқыту форматы биологиялық ұғымдардың дерексіз (абстрактілі) қабылдануына және білімнің механикалық жатталуына себеп болады. Ауыл мектебінің өзіне тән ерекшелігі мен артықшылығы — оның табиғи ортаға жақындығында. Қоршаған ортаны — мектеп жанындағы бақты, егістікті немесе жергілікті флора мен фаунаны — тірі зертхана ретінде пайдалану ауыл мұғалімі үшін стратегиялық ресурс болып табылады.

Биологияны тәжірибеге негіздеп оқыту оқушының танымдық белсенділігін арттырып, оны зерттеу нысанымен бетпе-бет келтіреді. Сондықтан, мектептің материалдық базасының шектеулілігіне қарамастан, қолжетімді ресурстар мен табиғи ландшафты тиімді қолдану арқылы білім сапасын көтеру мәселесі бүгінгі күннің өзекті тақырыбы болып қала бермек.

Зерттеу мәселесінің өзектілігі

Қазіргі таңда жаратылыстану бағытындағы білім берудің басты басымдығы — оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру және алған теориялық білімдерін өмірлік жағдайларда қолдана білу дағдыларын қалыптастыру болып табылады. Осы тұрғыда биология пәнін тәжірибелік бағытта оқыту мәселесі бірнеше себептерге байланысты өте өзекті:

* Теория мен практиканың алшақтығы: Заманауи мектеп бағдарламасы күрделі биологиялық процестер мен терминдерге толы. Алайда, бұл білім нақты тәжірибемен бекітілмесе, оқушы үшін дерексіз ақпарат ретінде қалып қояды. Әсіресе ауыл мектебі жағдайында оқушының қоршаған ортамен тікелей байланысын орнату — білімнің іргелілігін қамтамасыз етудің жолы.

* Зерттеушілік құзыреттілікті дамыту: Қазіргі қоғамға дайын білімді тұтынушы емес, жаңа білімді ізденіс арқылы табатын, эксперимент жүргізе алатын шығармашыл тұлға қажет. Тәжірибелік жұмыстар оқушының гипотеза құру, бақылау жүргізу және қорытынды жасау сияқты ғылыми ойлау дағдыларын дамытады.

* Ауыл мектебінің ресурстық әлеуеті: Көптеген ауыл мектептерінде материалдық-техникалық база шектеулі болғанымен, мектепті қоршаған табиғи орта — ең бай «тірі зертхана» болып табылады. Осы ресурсты тиімді пайдалану арқылы жабдықтардың тапшылығын толтырып, сабақ сапасын инновациялық деңгейге көтеруге болады.

* Мотивация және нәтиже: Біздің мектепте жүргізілген сауалнама нәтижесі көрсеткендей, практикалық жұмыстардың аздығынан оқушылардың тек 39%-ы ғана пәнге

қызығушылық танытқан. Сондықтан тәжірибелік оқытуды енгізу — оқушылардың пәнге деген ынтасын ояту мен оқу үлгерімін жақсартудың (3,3 балдан 4,2 балға дейін) негізгі факторы болып табылады.

Осылайша, биологияны тәжірибелік бағытта оқыту — тек білім сапасын арттыру ғана емес, ауыл мектебі оқушысының заманауи талаптарға сай бәсекеге қабілеттілігін қалыптастырудың негізгі шарты.

Зерттеу әдістемесі

Зерттеу 2024–2025 оқу жылының бірінші жартыжылдығында 7 және 8 сыныптарда жүргізілді. Экспериментке 48 оқушы қатысты.

Сабақтарда келесі әдістер қолданылды:

– өсімдіктерді, жәндіктерді және топырақ үлгілерін мектеп ауласынан жинау;

– жапырақ, тұқым, жәндіктердің сыртқы құрылысын лупа арқылы зерттеу;

– бақылау жүргізу, салыстыру және қорытынды жасау;

– алынған деректерді жазбаша және ауызша түрде талдау.

Эксперимент нәтижелері

Эксперимент басында және соңында оқушылардың білім деңгейі мен пәнге қызығушылығы салыстырылды.

Көрсеткіш	Экспериментке дейін	Эксперименттен кейін
Орташа баға	3,3	4,2
Пәнге қызығушылық	39%	81%
Сабаққа белсенді қатысу	44%	85%

Бұл көрсеткіштер тәжірибелік сабақтардың білім сапасына оң әсер еткенін дәлелдейді

ҚОРЫТЫНДЫ

Жүргізілген зерттеу нәтижелері биология пәнін тәжірибелік бағытта оқытудың ауыл мектебі жағдайында жоғары тиімділік беретінін көрсетті. Табиғи ортада жүргізілген бақылаулар, қарапайым зертханалық жұмыстар және тірі ағзалармен тікелей жұмыс жасау оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың ғылыми ойлау қабілетінің дамуына ықпал етті.

Эксперимент қорытындысы бойынша оқушылардың орташа оқу үлгерімі 3,3-тен 4,2-ге дейін өсті, ал пәнге қызығушылық көрсеткіші екі есеге жуық артты. Бұл биологияны тәжірибеге негіздеп оқытудың білім сапасына нақты әсер ететінін дәлелдейді.

Сонымен қатар, ұсынылған әдістеме ауыл мектебі үшін экономикалық тұрғыдан да тиімді, себебі ол қымбат құрал-жабдықтарды қажет етпейді және мектептің табиғи ортасын тиімді пайдалануға негізделеді. Сондықтан бұл тәжірибені ауыл мектептерінде кеңінен енгізу биология пәнін оқытудың сапасын арттырудың нақты жолы болып табылады.

Әдебиет

1. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2022.

2. Нұғыманов С. Биологияны оқыту әдістемесі. – Алматы: Атамұра, 2020.

3. Қойшыбаев К. Жаратылыстану пәндерін оқытудағы практикалық жұмыстар. – Алматы, 2019.

4. Педагогикалық зерттеу әдістері: оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2021.

5. Омаров Ж. Мектеп биологиясында тәжірибелік оқытудың маңызы. – Педагогика журналы, №3, 2020.

6. ҚР БҒМ сайты: www.gov.kz – биология пәні бағдарламалары мен әдістемелік нұсқаулар.

ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ БАҒАЛАУ – БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ

Шымырбаева Баглан Шынасловна, бастауыш сынып мұғалімі,
№7 мектеп-гимназиясы Балқаш қ.

АҢДАТПА

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының білім сапасын арттырудағы қалыптастырушы бағалаудың рөлі мен маңызы ғылыми-практикалық тұрғыдан жан-жақты талданған. Зерттеу жұмысының өзектілігі қазіргі білім беру жүйесіндегі бағалаудың заманауи тәсілдерін енгізу қажеттілігімен және білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту талаптарымен тікелей негізделеді.

Автор сабақ барысында қолданылатын тиімді педагогикалық технологияларға, атап айтқанда, оқушының танымдық белсенділігін арттыратын интербелсенді әдістер мен кері байланыс орнатудың практикалық тетіктеріне егжей-тегжейлі тоқталады. Мақалада оқушының өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастыру, оқу мотивациясын нығайту және төмен білім беру нәтижелерінің себептерін анықтап, оларды еңсеру жолдары қарастырылған. Сонымен қатар, бастауыш буында оқушы мен мұғалім арасындағы сындарлы диалогтың білім сапасын арттырудағы стратегиялық маңызы ашып көрсетіледі.

Тәжірибелік бөлімде бастауыш сынып сабақтарындағы нақты мониторингтік көрсетілген деректер мен критериалды бағалаудың тиімділігін айқындайтын мысалдар келтірілген. Зерттеу нәтижелері мен ұсынылған практикалық дағдылар білім беру ұйымдарының педагогтері, әдіскерлері мен мектеп әкімшілігі үшін оқыту сапасын жақсарту және білім беру нәтижелерін жетілдіру бойынша әдістемелік нұсқаулық ретінде пайдалануға ұсынылады.

КІРІСПЕ Қазіргі заманғы білім беру парадигмасы оқушының тек білім жиынтығын меңгеруін ғына емес, сол білімді практикада қолдана алу дағдысын қалыптастыруды талап етеді. Бастауыш сынып - баланың оқуға деген көзқарасы қалыптасатын ең маңызды кезең. Осы кезеңде бағалау жүйесін дұрыс ұйымдастыру, оқушыны «жаман баға» алу үрейінен арылтып, оның жетістіктерін дер кезінде бағалау - білім сапасын арттырудың негізгі кедергілерін еңсеруге жол ашады.

Бағалау - тек қана қорытынды шығару емес, ол - оқушының алға жылжуына көмектесетін үлкен процесс. Қалыптастырушы бағалау мұғалім мен оқушы арасындағы сенімді нығайтып, оқу үдерісін сапалы басқаруға мүмкіндік береді.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ Қалыптастырушы бағалау – бұл оқыту мен оқудың ажырамас бөлігі. Ол сабақтың әр кезеңінде мұғалімге де, оқушыға да «біз қайдамыз?», «қайда бет алдық?» және «келесі қадам қандай?» деген сұрақтарға жауап беруге көмектеседі. Мұғалім үшін бұл – оқыту әдістемесін түзету құралы, ал оқушы үшін – өз іс-әрекетін реттеу мүмкіндігі.

Тәжірибелік қолданыстағы тиімді әдістер:

1. «Бағдаршам» әдісі. Бұл әдіс кері байланыстың ең жылдам түрі. Оқушылар түсті карточкалар арқылы өздерінің түсіну деңгейін көрсетеді. Бұл мұғалімге сыныптың басым бөлігіне қайта түсіндіру қажет пе, әлде келесі тақырыпқа көшуге бола ма дегенді жедел шешуге көмектеседі.
2. «Екі жұлдыз, бір тілек». Өзара бағалау дағдысын дамытуда таптырмас құрал. Оқушылар бір-бірінің жұмысын тексергенде, екі жақсы жағын атап өтіп (жұлдыз), бір жақсартуды қажет ететін тұсын (тілек) ұсынады. Бұл оқушылар арасындағы сыни ойлауды және этикалық қарым-қатынасты нығайтады.
3. Рубрикалар мен дескрипторлар. Тапсырма орындалмас бұрын оқушы одан не күтілетінін білуі тиіс. Мысалы, «Мәтінмен жұмыс» кезінде дескрипторлар: мәтіннің негізгі ойын анықтайды, кейіпкерлерге мінездеме береді, сұрақтарға жүйелі жауап береді [2].

Кері байланыс - қалыптастырушы бағалаудың «жүрегі». Кері байланыс сапалы болуы үшін ол сындарлы, нақты және оқушыны ынталандыратын болуы керек [3: 14]. Бастауыш сынып оқушысы үшін «Жарайсың!» деген сөз жеткіліксіз. Оған «Сен бұл есепте амалдардың

ретін өте дұрыс орындадың, бірақ келесі жолы есептің шартын көркем жазуға тырыс» деген сияқты нақты бағыт-бағдар керек. Бұл балаға өз қатесін түсінуге және оны түзетуге деген сенімділік береді.

Өз іс-тәжірибемде қалыптастырушы бағалауды жүйелі енгізу нәтижесінде оқушылардың сабаққа деген мотивациясының 20%-ға артқаны байқалды. Білім сапасының мониторингі көрсеткендей, қатемен жұмыс істеу дағдысы қалыптасқан оқушылар жиынтық бағалау кезінде жоғары нәтижелер көрсетеді. Оқушылардың өзін-өзі реттеу қабілеті артып, олар тек мұғалімнің бағасын күтпей, өз білімінің сапасына жауапкершілікпен қарай бастайды [4].

Бағалаудың бұл түрі оқушы мен мұғалім арасындағы психологиялық кедергіні жойып, серіктестік қарым-қатынас орнатады. Бала қателесуден қорықпайды, керісінше қатені оқу процесінің бір бөлігі ретінде қабылдауды үйренеді.

ҚОРЫТЫНДЫ Қорыта айтқанда, қалыптастырушы бағалау - білім сапасын арттырудың заманауи және тиімді құралы. Ол бастауыш сынып оқушыларына өз мүмкіндіктерін сезінуге, оқудағы қиындықтарды кедергі емес, даму сатысы ретінде қабылдауға көмектеседі. Педагог ретінде біздің міндетіміз - әр баланың жеке траекториясын ескере отырып, оларды сапалы нәтижеге бағыттау. Болашақта білім сапасын арттыру үшін бағалаудың осы түрін сандық технологиялармен ұштастыру өзекті болып қала бермек.

Әдебиет

1. Мектептегі қалыптастырушы бағалау: Әдістемелік нұсқаулық. - Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2016.
2. Қараев Ж.А. Оқытудың үшөлшемді әдістемелік жүйесі. - Алматы: Жазушы, 2015.
3. Сартаева Ж.А. Білім берудегі заманауи бағалау технологиялары // Білім. - 2023. - № 4. - 12-18 ББ.

ЭФФЕКТИВНЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРАКТИКИ, НАПРАВЛЕННЫЕ НА ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ У ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Эльсиева С.П., учитель-дефектолог
Лунёва А.П., педагог-психолог
КГУ «Кабинет психолого-педагогической коррекции №6» УОКО
г. Караганда

Специфика работы Кабинета психолого-педагогической коррекции (КППК) коренным образом отличается от традиционной общеобразовательной школы. В то время как школа ориентирована на трансляцию академической программы, наша основная задача заключается в восстановлении, компенсации или развитии нарушенных функций, которые станут фундаментом для будущей успешной интеграции ребенка в общество. Повышение качества знаний в условиях КППК – это прежде всего системная работа над «фундаментом»: развитием высших психических функций (ВПФ), моторики, эмоционально-волевой сферы и коммуникации.

На основе нашего опыта были выделены четыре приоритетных вектора работы, обеспечивающих комплексное сопровождение ребенка: когнитивное направление, коммуникативный блок, двигательный аспект и психологический вектор, неразрывно связанный с сенсорной интеграцией и арт-терапией.

Как показывает практика, академическое «качество знаний» невозможно, если у ребенка нарушена обработка сенсорной информации. Если мозг занят «выживанием» в шумной или слишком яркой среде, он физически не может воспринимать учебный материал. Согласно исследованиям Т. Бекешевой, сенсорная интеграция является базовым элементом: без стабилизации сенсорных систем невозможно достичь устойчивого когнитивного отклика.[2]

В нашей практике интеллектуальная нагрузка всегда предваряется сессиями сенсорной настройки. Инструментарий включает использование утяжеленных жилетов для глубокого давления, что помогает ребенку «собрать» схему тела, и работу на балансировочных досках для стимуляции вестибулярного аппарата. Дополнительно применяется арт-терапия как метод психологической разгрузки: работа с сухим песком или рисование на световых столах позволяет стабилизировать эмоциональный фон перед переходом к сложным академическим задачам. Нормализация сенсорного фона, по данным Дж. Айрес, повышает концентрацию внимания в среднем на 45%.[3]

Двигательный аспект является необходимым условием для формирования письма и речи. В рамках АФК мы фокусируемся на развитии праксиса и координации. Недостаточность крупной моторики часто влечет за собой проблемы с мелкой моторикой и пространственной ориентацией.

Пример из практики: Ребенок с трудностями в ориентировании на листе бумаги сначала проходит упражнения на «полосе препятствий», где он учится перемещать тело в пространстве относительно крупных объектов. Только после освоения макро-пространства мы переходим к микро-пространству тетрадного листа. Использование нейропсихологических упражнений (перекрестные движения, упражнения на развитие межполушарного взаимодействия) в структуре занятия позволяет значительно ускорить процесс усвоения графических навыков.

Для детей с особыми образовательными потребностями мир часто представляется хаотичным. Для снижения когнитивной перегрузки мы используем элементы методики TEACCH, основанной на чёткой организации пространства и времени.[1]

Эффективными инструментами выступают визуальное расписание и пошаговые алгоритмы действий. Специалисты кабинета применяют пиктограммы и карточки PECS для альтернативной коммуникации. Структурирование формирует у ребенка чувство безопасности, что напрямую влияет на способность усваивать знания.

После стабилизации сенсорного фона педагоги переходят к развитию планирования, рабочей памяти и самоконтроля. Мы используем:

- *Чек-листы:* визуализация объема работы дает мотивацию быстрее завершить выполнение задачи.

- *Визуальные таймеры:* помогают ориентироваться во времени, однако их применение требует осторожности, чтобы не вызвать тревожность у чувствительных детей.

- *Постепенное усложнение инструкций:* задачи предлагаются исходя из «зоны ближайшего развития».

Для формирования устойчивых академических навыков (чтения, письма, счёта) широко применяется метод ABA. Мы разбиваем сложный навык на 5–7 элементарных мелких шагов (пооперационное обучение). Использование системы жетонов позволяет визуализировать успех: ребенок видит, сколько «шагов» осталось до цели. Немедленное подкрепление правильного действия формирует навык в 3 раза быстрее, чем классическая похвала.

Прогресс ребенка на 63–70% зависит от того, продолжается ли коррекционная работа дома. В рамках проекта «Открытый кабинет» родители становятся активными участниками процесса. Обучение проводится в трех формах:

- *Совместные сессии:* родитель наблюдает за работой педагога и под его контролем пробует применять приемы ABA или PECS.

-*Мастер-классы:* обучение созданию визуальных расписаний и сенсорных зон в домашних условиях.

-*Видео-разборы:* анализ домашних видеозаписей взаимодействия родителя с ребенком для коррекции педагогических ошибок.

Таблица 1 Анализ эффективности

Область оценки	Используемый метод	Измеряемые показатели
Академические навыки	ABA-терапия	Самостоятельное удержание ручки, использование столовых приборов,

		выполнение гигиенических действий.
Коммуникативная сфера	PECS, пиктограммы	Наличие зрительного контакта, использование визуальных символов для просьб, запуск и развитие речи.
Когнитивные функции	TEACCH, алгоритмы	Решение логических задач, объем рабочей памяти, навыки планирования по расписанию.
Сенсорная стабильность	Сенсорная интеграция	Уровень тревожности, частота поведенческих трудностей, успешность сенсорной разгрузки.
Домашняя среда	«Открытый кабинет»	Организация пространства, использование визуальных расписаний дома, выполнение рекомендаций.

Сравнительный анализ диагностических карт показывает, что в семьях с «активной позицией» (регулярное посещение сессий, выполнение 90% рекомендаций) микро-прогресс в навыках самообслуживания и коммуникации наступает в среднем на 3-4 месяца раньше, чем в группах с «пассивной позицией».

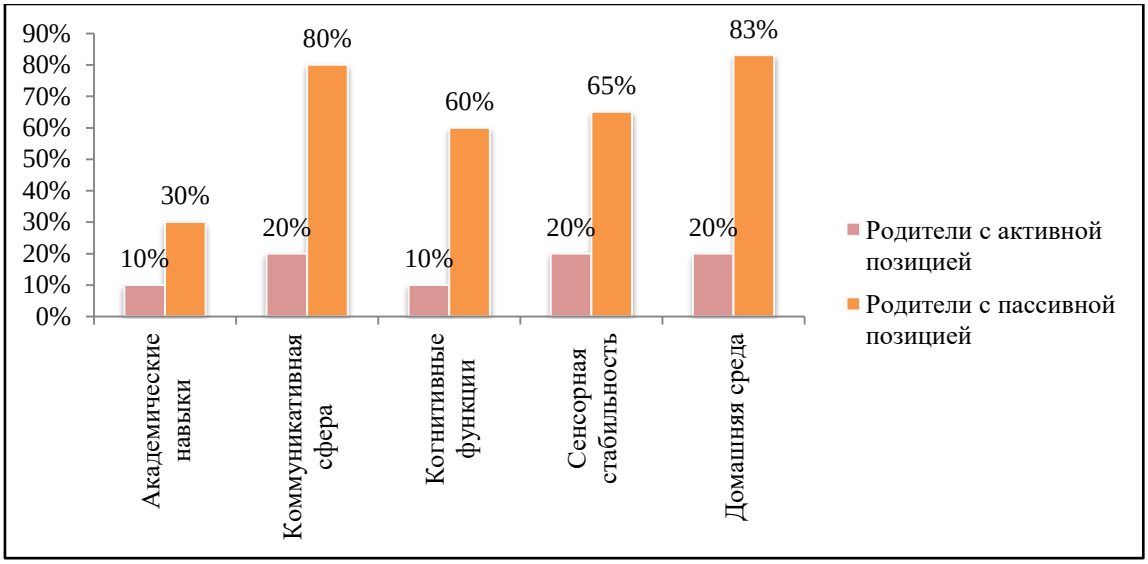

График 1.

Системное сочетание современных методик (ABA, TEACCH, сенсорная интеграция) и глубокое вовлечение семьи позволяет не просто корректировать отдельные нарушения, но и формировать фундамент для полноценной интеграции ребенка в общество. Синергия профессиональных практик и родительской компетенции – единственный путь к качественному образовательному результату для детей с особыми потребностями.

Литература

1. Бекмұрат А., Дүйссекеева Н. Потенциал поведенческой терапии. // Педагогика и психология. - 2025. - Т. 10, № 4. - С. 22-35.

2. Бекешева Т. Сенсорная интеграция в инклюзивном образовании // Журнал коррекционной педагогики. - 2025. - № 2. - С. 50-58.

3. Петрова И.В., Сулейманова А. К. Перспективы применения сенсорной интеграции. // Вестник КазНПУ им. Абая. - 2025. - № 4. - С. 102-111.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІҢ РӨЛІ

Қарағанды қаласы
«Әлімхан Ермеков атындағы мектеп-лицейі» КММ
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары,
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аскарбаева Айгуль Бакытжановна

XXI ғасырда цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы адам өмірінің барлық саласын, соның ішінде білім беруді де түбегейлі өзгертуде. Бүгінгі оқушы — ертеңгі азамат болғандықтан, оның цифрлық ортада еркін жұмыс істей алуы, ақпаратты сыни тұрғыдан бағалауы және технологияларды этикалық тұрғыда пайдалануы аса маңызды болып табылады.

Жасанды интеллект (ЖИ) технологиялары білім беру саласына тез енігіп, оқу үдерісін жаңаша ұйымдастыру мүмкіндіктерін ашып отыр. ChatGPT, Google Gemini, Khan Academy Khanmigo сияқты платформалар оқушылардың білімін тексеруде, олқылықтарды анықтауда және дербестендірілген тапсырмалар ұсынуда жаңа мүмкіндіктер береді.

Осы мақалада жасанды интеллектің оқушылардың цифрлық сауаттылығын дамытудағы нақты рөлі, ол тудыратын мүмкіндіктер мен тәуекелдер кешенді түрде талданады.

Цифрлық сауаттылық — бұл тек компьютер немесе смартфон пайдалана білу ғана емес. Ол бірнеше өзара байланысты дағдыларды қамтиды: ақпараттық сауаттылық (ақпаратты іздеу, бағалау, пайдалану), технологиялық дағдылар (бағдарламалар мен қосымшаларды игеру), медиасауаттылық (мазмұнды сыни тұрғыда талдау), деректерді қорғау мәдениеті (жеке деректер мен киберқауіпсіздік), сондай-ақ цифрлық азаматтылық (желідегі этикалық мінез-құлық).

Еуропалық комиссияның DigComp 2.2 негізінде анықталғандай, цифрлық сауаттылық бес негізгі салада: ақпарат пен деректермен жұмыс, коммуникация мен ынтымақтастық, цифрлық мазмұн жасау, қауіпсіздік және мәселелерді шешу бойынша дағдыларды меңгеруді болжайды. Жасанды интеллект осы салалардың барлығын дамытуға ықпал ете алатын бірегей құрал болып табылады.

Жасанды интеллект технологиялары білім беру жүйесіне бірнеше бағытта енуде. Бірінші бағыт — дербестендірілген оқыту жүйелері (Adaptive Learning Systems). Бұл жүйелер әрбір оқушының деңгейіне, қарқынына және оқу стиліне бейімделіп, тапсырмалар ұсынады. Duolingo, Coursera, IXL сияқты платформалар осы принцип бойынша жұмыс істейді.

Екінші бағыт — интеллектуалды тьюторлық жүйелер. ЖИ негізіндегі виртуалды оқытушылар оқушылардың сұрақтарына жауап беріп, жіберген қателерін түсіндіріп, оқу жоспарын жасауға көмектеседі. Мұндай жүйелер мұғалімнің жеке назарын толықтырып, сабақтан тыс уақытта да оқушыға қолдау көрсете алады.

Үшінші бағыт — автоматты тексеру және кері байланыс жүйелері. ЖИ жазба жұмыстарды, математикалық есептерді және бағдарламалық кодты тексеріп, нақты ескертулер бере алады. Бұл мұғалімдердің жүктемесін азайта отырып, оқушылардың тезірек кері байланыс алуына мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект оқушылардың цифрлық сауаттылығын дамытуға нақты үлес қоса алады. Ең алдымен, ЖИ сыни ойлауды дамытуда маңызды рөл атқарады. ЖИ-мен диалог жүргізу, оның жауаптарын талдау, ақпаратты тексеру — мұның бәрі оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын жетілдіреді. «ЖИ бұл мәліметті дұрыс айтты ма?» деген сұрақ өз алдына бір зерттеу болып табылады.

Екіншіден, ЖИ мазмұн жасауды үйретеді. Оқушылар ЖИ құралдарын пайдаланып, бейнероликтер, блогтар, презентациялар, тіпті қысқа бағдарламалар жасай алады. Бұл процесс цифрлық мазмұн жасаудың этикалық нормалары мен авторлық құқық мәселелерімен де таныстырады.

Үшіншіден, ЖИ деректермен жұмысты жеңілдетеді. Оқушылар жасанды интеллект арқылы статистикалық деректерді талдап, графиктер мен инфографика жасай алады. Бұл дерекке негізделген ойлау мәдениетін (data literacy) қалыптастырады.

Төртіншіден, ЖИ киберқауіпсіздік санасын арттырады. Жасанды интеллект алаяқтық хаттарды, зиянды сілтемелерді, фишинг шабуылдарын анықтауда оқушыларға тәжірибелік жаттығулар ұсына алады. Бұл практикалық цифрлық гигиена дағдыларын меңгертеді.

ЖИ-дің білім беруге енуі сондай-ақ бірқатар тәуекелдерді де алып келеді. Бірінші маңызды мәселе — тәуелділік тудыру қаупі. Оқушылардың ЖИ-ге тым сеніп, өздігінен

ойламауы, есептемеуі, жазбауы мүмкін. Академиялық адалдық мәселесі, яғни ЖИ арқылы жасалған жұмысты өзінікі ретінде тапсыру — бүгінгі мектептердің өзекті проблемасына айналуда.

Екінші мәселе — цифрлық теңсіздік. Барлық оқушылардың жылдам интернетке, заманауи құрылғыларға және сапалы ЖИ қызметтерге қол жеткізе алмауы білім беру теңсіздігін тереңдетуі мүмкін. Қазақстан сияқты дамушы елдерде бұл мәселе ерекше өткір болып тұр.

Үшінші мәселе — алгоритмдік бейімділік (algorithmic bias). ЖИ жүйелері негізінен ағылшын тілінде жасалып, батыстық мәдени контекстке бейімделген. Қазақ тілінде немесе қазақстандық білім беру стандарттарына сай мазмұн шектеулі болуы оқушылардың ана тіліндегі цифрлық сауаттылығын дамытуда кедергі тудырады.

Жасанды интеллектті мектеп оқушыларының цифрлық сауаттылығын дамытуда тиімді пайдалану үшін бірнеше тәжірибелік шешімдер ұсынуға болады. Мұғалімдерді ЖИ сауаттылығына оқыту бірінші кезектегі міндет болып табылады. Мұғалім технологияны дұрыс бағыттай алса ғана оқушы одан пайда ала алады. Сондықтан педагогикалық жоғары оқу орындарының бағдарламаларына ЖИ-ді сыни пайдалану модульдерін қосу қажет.

«ЖИ-мен бірге ойлау» тәсілін ендіру де маңызды. Оқушыларға ЖИ жауабын сол күйі қабылдамай, оны талдап, тексеріп, толықтыруды үйрету керек. Мысалы, «ЖИ бұл тарихи оқиғаны дұрыс сипаттады ма? Дереккөздерді тексер» сияқты тапсырмалар сыни ойлауды қалыптастырады.

Жасанды интеллект — оқушылардың цифрлық сауаттылығын дамытуда зор әлеуеті бар технология. Дербестендірілген оқыту, сыни ойлауды жетілдіру, деректермен жұмыс дағдыларын қалыптастыру сияқты бағыттарда ЖИ айтарлықтай оң нәтиже бере алады.

Алайда технология — тек құрал. Оны дұрыс пайдалана білу — мұғалімнің, оқушының және білім беру жүйесінің бірлескен жауапкершілігі. Цифрлық сауатты оқушы — ЖИ-ді пайдаланатын оқушы ғана емес, оны сыни тұрғыдан бағалай алатын, этикалық шегін түсінетін және технология емес, адам болып қалатын тұлға.

Болашақта жасанды интеллект пен педагогиканың тиімді үйлесімі — XXI ғасырдың сын-тегеурінтеріне дайын, бәсекеге қабілетті жас ұрпақты тәрбиелеудің кілті болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. UNESCO. (2023). Guidance for generative AI in education and research. Paris: UNESCO Publishing.
2. Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2022). DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
3. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign.
4. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. Pearson Education.
5. Selwyn, N. (2019). Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. Cambridge: Polity Press.
6. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 16(1), 39.

ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС – ЖАЛПЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ

Бекбенбетова Гульмира Калкамановна
бастауыш сынып мұғалімі,
педагог-зерттеуші,
№5 жалпы білім беретін мектебі
Қарағанды облысы, Балқаш қаласы

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаты – бәсекеге қабілетті, шығармашыл, сыни ойлай алатын тұлға қалыптастыру. Бұл міндетті жүзеге асыруда дарынды балалармен жүргізілетін мақсатты жұмыс ерекше маңызға ие.

Негізгі бөлім

1. Дарындылықты анықтау – сапалы жұмыстың бастауы

Дарынды баламен жұмыс ең алдымен оны ерте анықтаудан басталады.

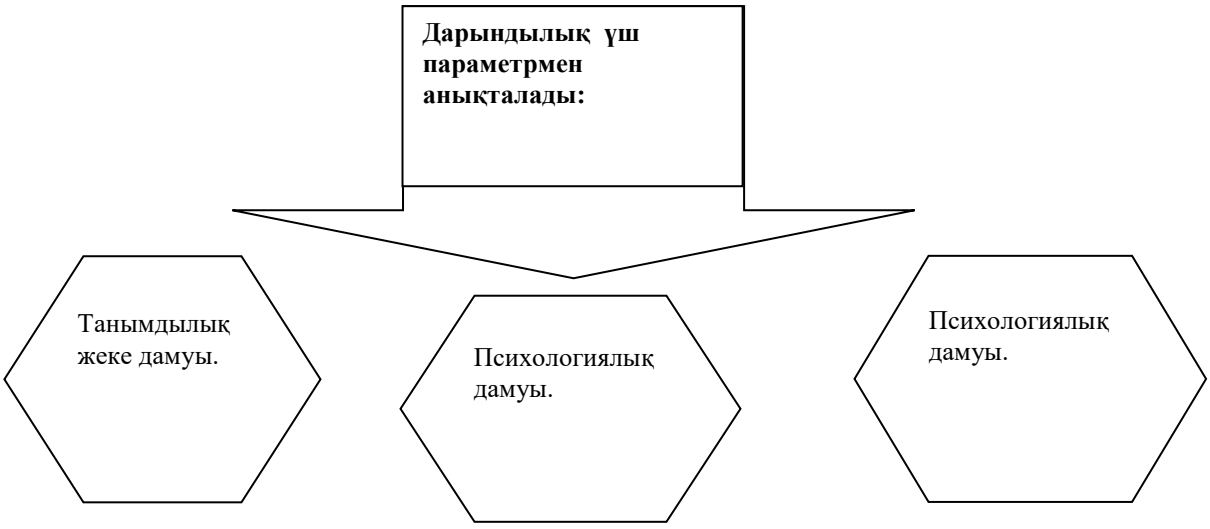

Анықтау жұмыстары мына бағыттарда жүргізіледі:

- ✓ психологиялық диагностикалау;
- ✓ пәндік олимпиадалар мен байқаулар нәтижесін талдау;
- ✓ шығармашылық тапсырмалар;

- ✓ мұғалімнің бақылауы мен сараптамасы;

Дарынды баланың сипаттамасы:

- ✓ Интелектуалдық сферасы.
- ✓ Білімділік өрісі
- ✓ Ойлау қабілеті ерекшесі тұрақты, қызығуы мол, кейде бір іспен айналысса тоқтай алмайды, өз ойын ерте жеткізеді.

Қазақ тілі оқу пәні бойынша жоғары деңгейдегі, қабілетті оқушылардың тізімі

Оқушылардың аты-жөні	Берлібай Айсұлтан Серікболұлы 04.11.2015 4 Ә сынып оқушысы Мұздыбай Әбілмансұр Аманжанұлы 26.01.2016 4 Ә сынып оқушысы
Қабілеттігі	Оқуға ынтасы жоғары, шапшаң және ынталы. Оқу үздігі.
Ерекшелігі	Алуан түрлі тақырыптарға қызығушылық танытуы; тез ойлау, тез қағып алу шығарма жазуда, айтуда ой еркіндігі, ізденіс бағытындағы тапсырмаларды еркін орындауы және түсіндіру қабілеті өте жоғары, алдына қойған мақсатқа жете біледі.

Математика пәні бойынша жоғары деңгейдегі, қабілетті оқушылардың тізімі

Оқушылардың аты-жөні	Каир Ерали Серикжанович 15.01.2016 4 Ә сынып оқушысы
Қабілеттігі	Оқуға деген ынтасы өте жоғары, ынталы, оқу озаты
Ерекшелігі	Алуан түрлі тақырыптарға қызығушылық танытуы; тез ойлау, тез қағып алу; өзгеше ойлауы; өте ретті жұмыс істейді, күрделі есептерді шығаруды ұнатады; алдына қойған мақсатқа жете біледі.

Практикалық тәжірибе

Мектеп тәжірибесінде төмендегідей жұмыстар жүргізілді:

«Жас зерттеуші» үйірмесі ұйымдастырылды.

Аптасына бір рет логикалық тапсырмалар сағаты өткізілді.

Оқушылар ғылыми жоба конкурстарына қатысты.

Дарынды оқушыларға жеке білім беру траекториясы жасалды.

«Ой жүйрігі» атты логикалық сайысы өткізілді.

1-кезең: «Жылдам ойла!» (Блиц)

Сұрақтар:

1) 1 кг мақта ауыр ма, 1 кг темір ауыр ма?(Тең)

2) 3 шам жанып тұр. 1-ін өшірдің. Қанша шам қалды? (1 шам)

3) 3 адам 3 күнде 3 кітап оқыса, 1 адам 3 күнде неше кітап оқиды?

(1 кітап)

4) Қай санды 1-ге көбейтсең, өзгермейді? (Кез келген сан)

5) Бір отбасыда 4 бала бар, әрқайсысының 1 әпкесі бар. Отбасында неше бала? (5 бала)

6) Себетте 5 алма бар. 5 балаға бір-бірден бердің, бірақ себетте 1 алма қалды. Бұл қалай? (Соңғы бала алманы себетімен алды)

2-кезең: «Кім жылдам?» баттл «Логикалық есеп»

Есептер:

1) 2 әке мен 2 бала 3 алма жеді. Қалай?

Жауабы: Олар: ата, әке, бала (3 адам)

2) 1 бөлмеде 4 бұрыш бар. Әр бұрышта 1 мысық отыр. Әр мысық 3 мысықты көріп отыр. Барлығы неше мысық? (4 мысық)

3-кезең: «Артықты тап»

Алма, банан, алмұрт, қияр (Қияр)
Қасық, шанышқы, пышақ, дәптер (Дәптер)
Ит, мысық, сиыр, бүркіт (Бүркіт)
4-кезең: кезең: «Финал – Ойынды дәлелде!»
1-ден 100-ге дейін неше рет "9" саны кездеседі? (20 рет)
Қорытынды:
Ұпайлар саналады
Жеңімпаз анықталды.

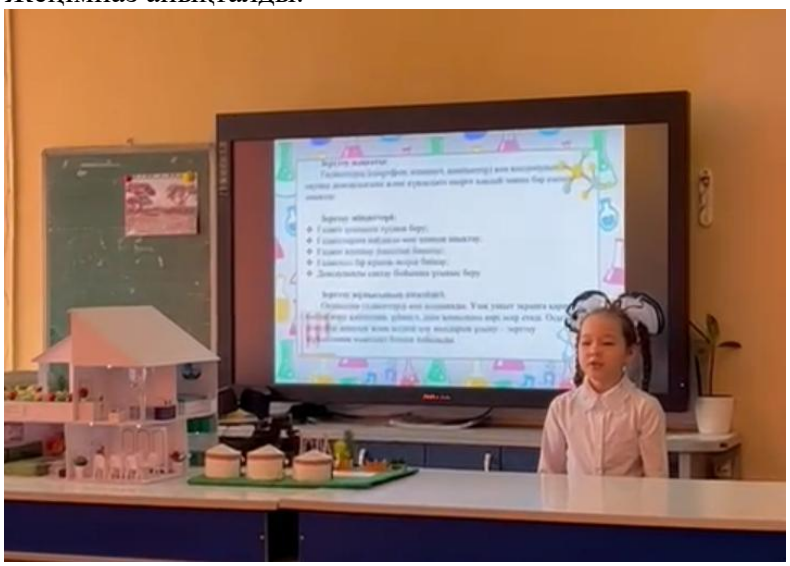

«Гаджеттерді шамадан тыс қолданудың бастауыш сынып оқушыларының денсаулығына әсері» тақырыбында Бөрі Інжу Асланқызы ғылыми жоба қорғады.

Нәтижесінде: 1.

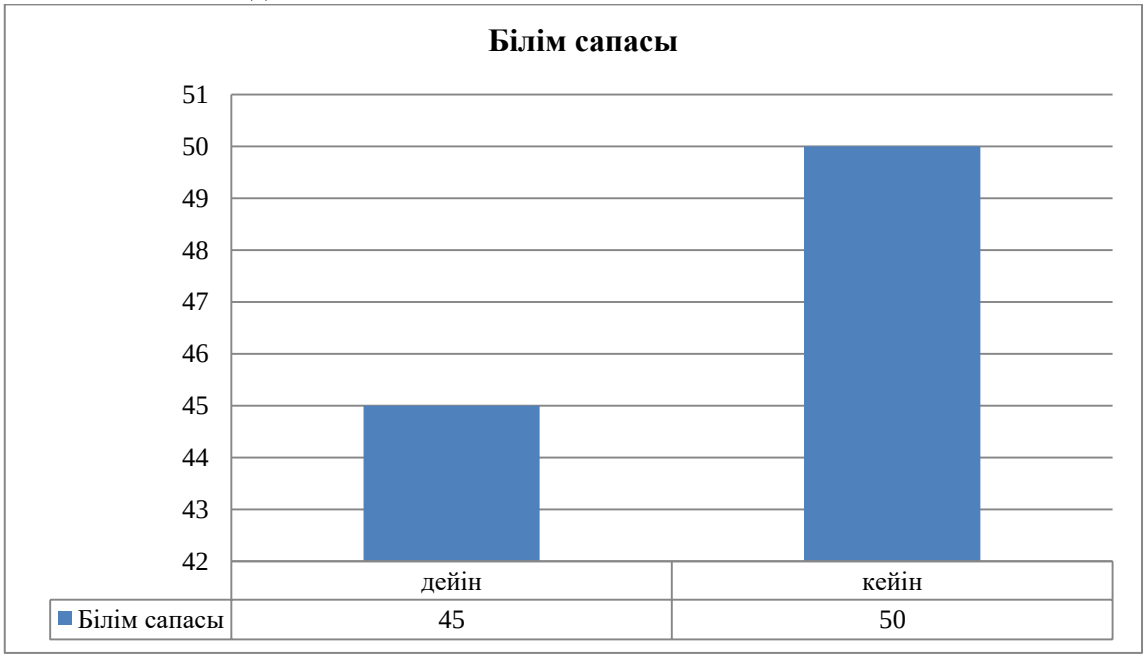

2.Олимпиада жүлдегерлері саны көбейді;

№	Конкурстар, олимпиадалар	Нәтижесі
1	«Зерделі ұрпақ» математика, жаратылыстану, оқу сауаттылығы пәндер олимпиадасы	1орын -4 оқушы
2	«Кенгуру» жалпы пәндік интеллектуалдық олимпиадасы	I орын-12 оқушы II орын -2 оқушы III орын -1оқушы
3	«Мың бала» Абай оқуы	II орын – 1 оқушы III орын – 1 оқушы

		I орын – 1 оқушы
4	«Бастау» олимпиадасы	13 бала – I орын
5	«Мағжан» оқулары	Бас жүлде – 2 оқушы I орын – 3 оқушы

Қорытынды

Дарынды балалармен жүйелі әрі мақсатты жұмыс – жалпы білім сапасын арттырудың маңызды факторы. Дарынды балалар жетістігі басқа оқушыларға үлгі болып, бәсекелестік орта қалыптастырады. Нәтижесінде жалпы білім сапасы артады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1.Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.

2.Дарын республикалық ғылыми-практикалық орталығының әдістемелік материалдары.

3.Назарбаев Зияткерлік мектептері тәжірибелік нұсқаулықтары.

4.Педагогика және психология негіздері бойынша ғылыми еңбектер.

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

Кабдымананова А.Н.,қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
Қарағанды қ.
«№2 лицейі» КММ
Махметова Ж.С.
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
Қарағанды қ.
«Академик Е.А.Букетов атындағы ЖББМ» КММ

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту – қазіргі білім беру жүйесінің басым бағыттарының бірі. Аталған құзыреттілік білім алушылардың меңгерген білімін өмірлік жағдаяттарда тиімді қолдана алуымен, ұжымда және топта жұмыс істеу барысында логикалық әрі жедел шешім қабылдау қабілетімен, сыни ойлау дағдыларының қалыптасуымен сипатталады. Бұл үдеріс оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, алған білімдерін тәжірибеде жүзеге асыруына мүмкіндік береді. Осы тұрғыдан алғанда, өмірік дағдыны арттыру – сапалы білімнің негізгі кепілі болып табылады.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Ұлттық құрылтайдың «Адал адам - Адал еңбек - Адал табыс» тақырыбындағы төртінші отырысында «Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасын жетілдіру мақсатында 2025-2026 оқу жылына арналған бірлескен жоспарды ұсынды. Аталған құндылықтар «Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасының (бұдан әрі – Бағдарлама) тұғырнамалық негізін құрайды. 2025–2026 оқу жылында білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысы осы Бағдарламаның негізгі ережелеріне сәйкес жүйелі түрде ұйымдастырылуда. Бағдарлама аясында әрбір құндылық оқу-тәрбие үдерісінде кезең-кезеңімен көрініс тауып, ай сайын тұлғаны қалыптастыруға бағытталған іс-шаралармен толықтырылады.

Бағдарламаның негізгі мақсаты – оқушылар бойына адалдық, еңбекқорлық, патриотизм сияқты жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды сіңіру, сондай-ақ мектеп пен қоғам арасындағы өзара байланысты нығайту. Жаһандану жағдайында әрекетті сауатты тұлға осы құндылықтар негізінде еркін ой айтып, өз пікірін дәлелді жеткізе алатын, заманауи технологияларды тиімді қолданатын және түрлі тақырыпта ой бөлісе алатын деңгейге жетуі тиіс. Оқушылардың өмірлік жағдаяттарда дұрыс шешім қабылдай білуінің маңызды алғышарттарының бірі – практикалық сауаттылық болып саналады.

Қазіргі білім беру кеңістігінде шығармашыл, білікті, кез келген жағдайда туындаған мәселелерді шеше алатын тұлға тәрбиелеу – мұғалімдер қауымының басты міндеттерінің бірі. Осыған байланысты ұстаздар өскелең ұрпақты шынайы өмірге бейімделген, жаңашыл тұлға ретінде қалыптастыру бағытында жүйелі жұмыс жүргізуде.

Мысалы, 8-сыныптағы «Қызым – жағадағы құндызым, ұлым – аспандағы жұлдызым» бөлімінде бірлік, ынтымақтастық, еңбекқорлық құндылықтары қамтылады. Ұл мен қыз тәрбиесіне, олардың қоғамдағы орны мен міндеттеріне қатысты мәтіндер қазақ халқының мақал-мәтелдерімен сабақтастырыла ұсынылады. Аталған бөлімде оқылым және жазылым дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар арқылы оқу сауаттылығы қалыптастырылады. Тапсырмалар жеңілден күрделіге қарай құрылып, ашық сұрақтар мен оқушының жеке пікірін білдіруді талап ететін шығармашылық жұмыстарды қамтиды.

Мәтінді жан-жақты талдау мақсатында Блум таксономиясы негізінде тапсырмалар жүйесі ұсынылады. Мысал ретінде атасы мен баласының ағаш өсіру арқылы тәрбие мәнін түсіндіретін мәтін алынады. Білу деңгейінде оқушылар мәтіннің негізгі мазмұнын анықтайды, сөйлемдерді толықтырып, сұрақтарға жауап береді. Түсіну кезеңінде кейіпкерлердің қасиеттерін сипаттап, оқиға болған мезгілді түсіндіреді. Қолдану барысында мәтін тақырыбына сәйкес мақал-мәтелдер ұсынып, нақты ақпаратты анықтайды.Талдау деңгейінде кейіпкерлерге мінездеме беріп, олардың іс-әрекеттеріне баға береді. Жинақтау кезеңінде мәтін бойынша қорытынды жасап, өзі үлгі тұтатын тұлға туралы пікір білдіреді.

Аталған тапсырмалардың нәтижесін бағалау үшін Kahoot және Wordwall цифрлық платформаларын қолдану тиімді. Сонымен қатар оқу бағдарламасына сәйкес графикалық мәтіндермен жұмыс жүргізіліп, кесте мен диаграмма толтыру арқылы оқушылардың ақпаратты талдау дағдылары дамытылады.

Мысалы, төмендегі кесте негізінде кейіпкерлерге мінездеме беру ұсынылады:

Кейіпкер	Іс-әрекеті	Автор ойы	Тәрбиелік маңызы
Атасы			
Баласы			
Тік ағаш			
Қисық ағаш			

Берілген кестеге сүйене отырып, оқушы шығармашылық тапсырманы орындауға дайын. Осы тапсырманы орындағанда, білім алушының бөлім бойынша алған лексикалық минимумы, сөйлем құрылымы аңғарылады. Мысалы, Атасы- дана адам, ол ағашты меңзей отырып, немересінің тәрбиесі туралы айтады. Автордың ойы- бала ең бірінші тәрбиені отбасынан алатыны туралы жеткізу. Тәрбиелік мәніне келсек, «Бағып - қағу»- адам тәрбиесінің негізі» тақырыбында өз ойларымен бөліседі.

Қорыта айтқанда, оқушылардың қолданбалы сауаттылығын дамыту –сапалы білімге қол жеткізудің стратегиялық маңызды бағыты болып табылады. Күнделікті өмірде мәселе шешу біліктілігі білім алушының тек білімді меңгеруімен шектелмей, оны өмірлік жағдаяттарда тиімді қолдана алуын, сыни ойлау, шешім қабылдау, коммуникативтік және шығармашылық қабілеттерінің қалыптасуына септігін тигізеді. Бұл дағдылар тұлғаның әлеуметтік ортаға бейімделуіне және қоғамда белсенді азамат ретінде қалыптасуына негіз болады.

«Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасы аясында оқу-тәрбие үдерісін құндылыққа негіздеп ұйымдастыру – ақпаратты тиімді қолдану қабілетін дамытудың тиімді құралы екені анық. Адалдық, еңбекқорлық, патриотизм сияқты негізгі құндылықтарды пән мазмұнымен кіріктіре отырып, Блум таксономиясына негізделген тапсырмалар жүйесін қолдану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, білімді саналы түрде меңгеруіне ықпал етеді.

Осылайша, оқу үдерісінде дәстүрлі әдістерді заманауи цифрлық платформалармен ұштастыру, мәтінмен, графикалық ақпаратпен және шығармашылық тапсырмалармен жүйелі жұмыс жүргізу – өмірлік дағдылар жиынтығы қалыптасқан, жауапкершілігі жоғары тұлға тәрбиелеудің тиімді жолы болып табылады.

Әдебиет

1. ҚР Оқу-ағарту министрлігінің 2025 жылғы 26 мамырдағы №123 бұйрығымен бекітілген «Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасы;
2. Оразбаева Ф.Ш., Дәулетбекова Ж.Т., Рахметова Р.С., Рауандина А.Қ., Жайлаубаева Қ.С., 8-сынып, Көкжиек, 2020 / 2018, 25-47 беттер.

Содержание

ВВЕДЕНИЕ 3

Абдикерова Б.Х. 5

ПЕДАГОГТЕРДІ ӘДІСТЕМЕЛІК СҮЙЕМЕЛДЕУ – БІЛІМ САПАСЫН ТҰРАҚТЫ АРТТЫРУДЫҢ ФАКТОРЫ

Мукашева Г.Г. 7

РАЗВИТИЕ ПОТЕНЦИАЛА ПЕДАГОГОВ ОСНОВА КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Сартаева Ж. А., Какенбекова А.А. 9

ҚАРАҒАНДЫ ОБЛЫСЫНЫҢ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ЕНГІЗУ: ТӘЖІРИБЕ, НӘТИЖЕЛЕР ЖӘНЕ КЕЛЕШЕ

Тулепбекова С.К. 11

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ

Мухамедина А. С., Жунусова Ж.з Т. 13

КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТІРІЛТУ: ЖИ КӨМЕГІМЕН БЕЙНЕЛЕУ

Шаматаев Г. Б., Жакупова А.М. 17

БІЛІМ САПАСЫ: ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕР, ҚҰРАЛДАР ЖӘНЕ НӘТИЖЕЛЕР

Абдикаримова А. А. 18

QR-КОДТЫ БІЛІМ САЛАСЫНДА ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Акторгаева А.Т., Жакишева Ж. З. 20

LESSON STUDY ОҚЫТУ ЖӘНЕ ОҚЫТУ САПАСЫН АРТТЫРУ ҚҰРАЛЫ

Акыжанова А. Ш. 22

ДИАЛОГТІК ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТІЛДЕСІМ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Акышева Г. К. 24

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Алибаева М. М. 26

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Алипбекова З. Ж., Зияда Ж. Е. 28

«СЕБЕП-САЛДАРЛЫҚ ШЕҢБЕР» ЗЕРТТЕУ АЛГОРИТМЫ: ТАРИХИ ОЙЛАУДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ПРАКТИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Альмагамбетова У. А. 31

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ И ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Аманжолова Ж. Б. 33

БІЛІМ САПАСЫ:ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕР, ҚҰРАЛДАР ЖӘНЕ НӘТИЖЕЛЕР

Ануфриева А.Г., Садвакасова Д.А. 36

ИНТЕГРАЦИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И СТОРИТЕЛЛИНГА В РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ 10–11 КЛАССОВ

Апеева О. В. 38

ОЦЕНКА ВОЗМОЖНОСТЕЙ ПРИМЕНЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ШКОЛЫ

Артамонова В.С. 41

МУЗЫКАЛЬНЫЙ КОНСТРУКТОР В РАБОТЕ С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ У ДЕТЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Архипова Н.Н. 43

ОРГАНИЗАЦИЯ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПОТРЕБНОСТЕЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ ЧЕРЕЗ РЕАЛИЗАЦИЮ ДОСТУПНОГО

УЧЕБНОГО УРОВНЯ
Асылбекова А.Т., Асылбекова А.Т. 46
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖӘНЕ БІЛІМ САПАСЫ
Ахметова А.С. 48
ПОДДЕРЖКА ОБУЧАЮЩИХСЯ-СПОРТСМЕНОВ С НИЗКИМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ
Аширбеков А.Т. 51
ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫ МЕН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ҚОЛДАНУДЫҢ ОҚУ НӘТИЖЕСІНЕ ЫҚПАЛЫ
Баймагамбетова А. Х. 55
РАЗВИТИЕ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ РЕСУРСОВ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА
Баймухатова Б. Х. 58
ТАРИХ САБАҚТАРЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ
Байсеркина Б.М. 60
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ НЕГІЗІНДЕ САРАЛАП ОҚЫТУ
Башкирова Е.Н. 62
ПРОФОРИЕНТАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ШКОЛЫ КАК МЕХАНИЗМ РЕАЛИЗАЦИИ ЦЕННОСТЕЙ ПРОГРАММЫ «АДАЛ АЗАМАТ»
Баядилова Г. К. 64
ОРГАНИЗАЦИЯ БЕЗБАРЬЕРНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ
Бекова Д. М. 65
ПОДХОДЫ К ПОВЫШЕНИЮ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ И СОПРОВОЖДЕНИЮ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ В ОСОЗНАННОМ ВЫБОРЕ БУДУЩЕЙ ПРОФЕССИИ
Бердалин Н. Б. 68
ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ – ЗАМАНАУИ МЕКТЕПТІҢ ЗИЯТКЕР СЕРІКТЕСІ
Билисова А. Р. 70
ОҚУШЫЛАРДЫ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ГЕОМЕТРИЯЛЫҚ ТҮРЛЕНДІРУЛЕР ӘДІСІМЕН ШЫҒАРУҒА ҮЙРЕТУ ӘДІСТЕМЕСІ
Боранбаева Г. А. 73
SMART IT CLASSROOM: ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ
Ботабекова А. К., Тусенова М. К. 77
БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНЕ АРНАЛҒАН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ПЛАТФОРМАЛАРЫНЫҢ БІЛІМ САПАСЫНА ЫҚПАЛЫ
Бухарова А Ш. 78
ПРОФИЛАКТИКА УЧЕБНОЙ НЕУСПЕШНОСТИ НА УРОКАХ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА И ВСЕМИРНОЙ ИСТОРИИ: СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД, ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ И ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ
Вербицкая А. А. 83
АКТИВНЫЕ ФОРМЫ И МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛ
Вдовицкая С.А. 85
ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ И ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАГЛЯДНО-ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР
Гремякова Л.Н. 87

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ 7-9 КЛАССОВ ЧЕРЕЗ РЕШЕНИЕ ЗАДАЧ ПО ГОТОВЫМ ЧЕРТЕЖАМ
Гузь М. П. 89
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ СОВЕТ: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПОДГОТОВКЕ И ПРОВЕДЕНИЮ
Гульбахрам А. К. 93
ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЙІМДЕЛУІН ДАМЫТУ: ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ
Джангалиева С. К. 95
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ В РАБОТЕ С ОДАРЁННЫМИ ОБУЧАЮЩИМИСЯ
Дементьева Г.В. 97
ДЕБАТЫ КАК ШКОЛА МЫШЛЕНИЯ И ГРАЖДАНСКОЙ ЗРЕЛОСТИ.
Джумаханова Г. А., Аримбекова Н. Н. 99
ОҚЫТУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ЖӘНЕ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ
Дәуренова Ш. Қ. 102
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУҒА ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН STEAM ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ АРТТЫРУ
Дюсембаева М.К. 105
УПРАВЛЕНИЕ ШКОЛОЙ НА ОСНОВЕ ЦЕННОСТЕЙ
Егорова И.А. 106
МЕТОД «ШЕСТЬ ШЛЯП МЫШЛЕНИЯ» КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ОСОЗНАННОГО ОБУЧЕНИЯ Н УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ
Оралбаева П. К., Елубай Г. М. 108
MIT APP INVENTOR ОРТАСЫНДА МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАР ӘЗІРЛЕУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ
Епифанцева Л.В. 110
СИСТЕМА РАБОТЫ С ОДАРЁННЫМИ ДЕТЬМИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИСТОРИИ КАЗАХСТАН
Ережепова К. С. 113
ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҚТАРЫНДА АКРОБАТИКАНЫ МЕҢГЕРТУ: ТЕОРИЯ МЕН ТӘЖІРИБЕНІҢ ҮНДЕСТІГІ
Жамкеева В.С. 118
САНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕССУРСТАРЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ
Жапабаева Г. С. 120
МӘДЕНИ ЛАНДШАФТТАР ҚАЛЫПТАСТЫРУДА GIS ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ
Жекебаев С.Ш., Оразбаева Р.Ж. 122
LESSON STUDY: МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДАҒЫ ТИІМДІ КЕРІ БАЙЛАНЫС-САПАЛЫ ОҚЫТУДЫҢ НЕГІЗІ
Жекебаев С. Ш. 126
БАСШЫНЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ – БІЛІМ САПАСЫНЫҢ КЕПІЛІ
Жулбаева Ж.Т., Макажанова М. Т. 127
БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖӘНЕ БІЛІМ САПАСЫ
Жунусова А. С. 129
БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ: БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МҮМКІНДІКТЕРІ
Зиновьева Л.Д., Аринова Е.Т. 132

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ И EDTECH-РЕШЕНИЙ В ОБУЧЕНИИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИИ «ПЕРЕВЕРНУТЫЙ КЛАСС»: ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД
Ивра Аянагүл 135
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТІЛІ МЕН СӨЗДІК ҚОРЫН ДАМЫТУДАҒЫ «САУСАҚ ТЕАТРЫНЫҢ» РӨЛІ
Ильяшова Ж.Р., Зекенова Б.Ы. 137
ГЕОГРАФИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА АКТ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ
Каденова А. М. 139
АЛҒАШҚЫ ХИМИЯЛЫҚ ҰҒЫМДАР: ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ
Кажена Р. 144
ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ УЧАЩИХСЯ ГИМНАЗИИ ИМЕНИ ШАКАРИМА ЧЕРЕЗ ИНТЕГРАЦИЮ УРОКОВ ГЕОГРАФИИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО КРУЖКА
Казакова О. А. 148
РАЗВИТИЕ ОСНОВ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ДОШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ АВТОРСКОЙ СЕРИИ СКАЗОК НА ОСНОВЕ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТИРОВ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ «АДАЛ АЗАМАТ»
Казимова Н. А. 150
БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕР: ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ЦИФРЛЫҚ РЕСУРСТАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ
Калуетова Г.А., Хамитова О.Т. 152
ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБУЧЕНИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ
Канатбаева К. Р. 156
БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН БАСҚАРУ
Капасова А. Ж. 159
БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕ ЖИ ҚОЛДАНУ
Қаппарова М. Т. 161
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНЕН 6-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ОЛИМПИАДАЛАРҒА ДАЙЫНДАУДА ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕР МЕН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТІНІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ
Карабаева Ф. М. 163
БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕРІ: STEPUP – ҚАДАМ-ҚАДАМ ӘДІСІ
Карабекова Д. К. 169
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИССКУСТВЕННОГО ИНТЕЛЕКТА ГРАФИЧЕСКОГО РЕДАКТОРА CANVA КАК ИНСТРУМЕНТА EDTECH ОБУЧЕНИЕ
Каржасбекова А.Б. 173
ФИЗИКА ПӘНІНДЕ ОҚУ СӘТСІЗДІГІНІҢ АЛДЫН АЛУ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ ЖӘНЕ ТИІМДІ ШЕШІМДЕР
Каригулова С. С. 175
ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА САРАЛАУ ТӘСІЛДЕРІНІҢ ТИІМДІЛІГІ
Карина А. Б. 177
«ОҚЫТУДЫҢ ҮШӨЛШЕМДІ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІ» ТЕХНОЛОГИЯСЫН ТАРИХ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУ- САПАЛЫ БІЛІМ БЕРУДІҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ
Карпыкбаев Е. А. 179

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ ЖЕКЕ ТҰЛҒА ПСИХИКАСЫ МЕН ФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ РӨЛІ.
Ким О.П. 182
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ И КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ ЧЕРЕЗ ИНТЕГРИРОВАННЫЕ ЗАДАНИЯ
Клишина Л. А., Абенова С. Е. 184
LESSON STUDY КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ ЧЕРЕЗ ГРУППОВУЮ РАБОТУ
Коккозова Н. А. 186
БИОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА STEAM ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЫҚПАЛДАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ
Красникова И.В. 188
ПРИМЕНЕНИЕ STEM-ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗУЧЕНИИ КРАЕВЕДЕНИЯ КАК СРЕДСТВО УЛУЧШЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ
Куандыков Б.Н., Макижанова А. К. 190
БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ БОЙЫНДА ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМЫТУ
Кузембаева Л. Д. 192
ОҚУШЫЛАРДЫҢ СЫНИ ОЙЛАУЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ СҰРАҚ ҚОЮ ТЕХНИКАСЫ
Кульджабаева А. О. 195
ТАРИХ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДӘРІПТЕУ – БАСТЫ МІНДЕТ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕ
Курманбаева Ж.К. 202
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИЕТ НЕГІЗІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ
Кусаинова Н.Ж. 206
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА ФАКУЛЬТАТИВНЫХ ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ
Кушелекова М. К. 209
БАСТАУЫШ СЫНЫП БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ
Кыздарбекова А. Б. 212
TESTPAD ПЛАТФОРМАСЫ – ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН БАҒАЛАУДЫҢ ТИІМДІ ЦИФРЛЫҚ ҚҰРАЛЫ»
Қабан Күлдана 216
ЛОГИКА ӘЛЕМІ:2-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМЫТУДА ҚАБЫЛДАУ ТИПТЕРІН ЕСКЕРУ
Қайырқұлова Ә. Н. 218
БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ (ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІ НЕГІЗІНДЕ)
Қанағат А. Д. 221
БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІН ОҢТАЙЛАНДЫРУДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҮМКІНДІКТЕРІ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КЕЙС
Қанапия А.Б 224
БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА МҰҒАЛІМДЕРДІ ӘДІСТЕМЕЛІК СҮЙЕМЕЛДЕУ
Құдайберген А. Т. 227
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ»

Құнанбай А.Ә., Бағдаулет А.Т. 229
FROM THEORY TO PRACTICE: ФИЗИКА САБАҚТАРЫНДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУ
Максименко Н.В. 233
ОТ ИДЕИ К РЕЗУЛЬТАТУ: РЕАЛИЗАЦИЯ ОБЛАСТНОГО ПРОЕКТА «ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ КЛАСС» В КГУ «ШКОЛА-ГИМНАЗИЯ № 17»
Масахбаева Р.И., Зиядина А.М. 235
ЖАҢАША ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ
Мизембаева Т. Д. 237
АНА ТІЛІ САБАҒЫНДА 1-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖӘНЕ БІЛІМ САПАСЫ
Мукашева С. Р. 239
ТАРИХ ПӘНІНДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТУ ТӘЖІРИБЕМНЕН
Мусабекова Н. С. 242
БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ
Мусина А.А. 244
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫСЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ САХНАЛАУ ӘДІСІНІҢ РӨЛІ
Лазарева В. В. 245
ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ
Лепехина Н.В. 247
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИИ-ИНСТРУМЕНТОВ ДЛЯ АДАПТАЦИИ УЧЕБНЫХ ЗАДАНИЙ ОБУЧАЮЩИМСЯ С ООП НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ
Лоскутова Е.В. 250
ИНКЛЮЗИВНЫЕ ПОДХОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ ХИМИИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ
Лотц М.Р. 252
ИНКЛЮЗИВНЫЕ ПРАКТИКИ И КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ: ВЗГЛЯД ПСИХОЛОГА И ПЕДАГОГА-АССИСТЕНТА.
Лян Л. М. 254
ИНСТРУМЕНТЫ ДИАГНОСТИКИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА
Майкотова Н.Ж. 257
ВЛИЯНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ И ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ НА ВОВЛЕЧЁННОСТЬ УЧАЩИХСЯ: ОПЫТ LESSON STUDY В 7 КЛАССЕ
Макеева Е.Н. 259
РАЗВИТИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ ЧЕРЕЗ ТЕАТРАЛИЗОВАННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
Макенбаева Г. Ж. 261
10-СЫНЫП ФИЗИКА ПӘНІ БОЙЫНША ФИЗИКАЛЫҚ ПРАКТИКУМДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ
Малкарбаева М.А. 264
ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ «ПСИХОЛОГО-МЕДИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОНСУЛЬТАЦИИ» И ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В СОПРОВОЖДЕНИИ ДЕТЕЙ С ООП

Михневич Н.А. 266
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ОНЛАЙН – ТРЕНАЖЁРОВ НА УРОКЕ МАТЕМАТИКИ
Мукашбекова С.С. 269
ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРМЕН МҰҒАЛІМ ЖӘНЕ ЛОГОПЕД МАМАНЫНЫҢ БІРЛЕСКЕН ЖҰМЫСЫ
Мукушева С.Б., Махмудова С.Р. 271
ЦИФРОВЫЕ УСТРОЙСТВА В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННЫХ ДОШКОЛЬНИКОВ
Муратхан Куанткан 274
ФИЗИКА ЖӘНЕ МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА ФАНТАСТИКА ЭЛЕММЕНТЕРІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ
Мусатаева С.Т., Альжанова Т. Ж. 276
LESSON STUDY ТӘСІЛІНІҢ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕГІ РӨЛІ: ОҚЫТУ ДЕҢГЕЙІ МЕН БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ
Мусина С. В. 281
РАЗВИТИЕ РЕЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ПОДХОДА ПРИ РАБОТЕ НАД РАЗВИТИЕМ РЕЧИ
Мустафина Ж.А., Искакова Ж. А. 283
ТОПТЫҚ ЖҰМЫС-LESSON STUDY ЗЕРТТЕУ САБАҒЫНДА БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ
Мухамеджанова М. А., Бекбулатова Г. И. 285
STEM ЖОБАЛАРЫ НЕГІЗІНДЕ ГЕОМЕТРИЯ САБАҒЫНДА АУДАН ТАҚЫРЫБЫН ӨМІРМЕН БАЙЛАНЫСТЫРА ОҚЫТУ
Муханмедина Ж.Т. 287
ГЕЙМИФИКАЦИЯ – БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҮЛГЕРІМІ ТӨМЕН ОҚУШЫЛАРДЫ ЫНТАЛАНДЫРУДЫҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ
Муханова Г. А. 290
ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІНІҢ САПАСЫН АРТТЫРУ
Нагметова И.Б. 293
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ
Невиннова Е.А., Кондакова Т.Л. 296
ФОРМАТИВНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ: КАК ПРЕВРАТИТЬ «ПОГОНЮ ЗА ОЦЕНКОЙ» В КУЛЬТУРУ ОБРАТНОЙ СВЯЗИ
Нечушкина Е.В. 299
ОРГАНИЗАЦИЯ УРОКА МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В КЛАССАХ С ИНКЛЮЗИВНЫМ ОБРАЗОВАНИЕМ
Нурмаганбетова Ш. Ж. 301
БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ: МАТЕМАТИКАДАН БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ МҮМКІНДІКТЕРІ
Нұргазы Г. Н. 303
МУЗЫКА САБАҒЫНДА ТЕХНИКАЛЫҚ ОҚУ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ ТӘСІЛДЕРІ
Нұрмұхамет С.А. 306
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ

Ныгметдолда Н. 308
БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫСТЫҢ РӨЛІ
Омарова Б. К., Кошкинбаева Г.А. 310
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖИІ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАР
Омарова Н. А. 312
«ДИФФЕРЕНЦИАЛДЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚЫТУ»
Омирбаева Д.М. 314
ПЕДАГОГ-КӨШБАСШЫЛЫҚ ЖӘНЕ КОМАНДАЛЫҚ ДАМУ: КӘСІБИ ДАМУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ
Оразбаева Ж.Т 317
ШЕТ ТІЛІ САБАҒЫНДАҒЫ ЗАМАНАУИ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ – САПАЛЫ БІЛІМНІҢ КЕПІЛІ
Осербаева А.Б. 319
АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ МЕДИАСЫНЫПТЫҢ ТИІМДІЛІГІ
Ошыбаева З.Ж. 322
ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ
Петрухина С. И. 325
ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ
Попкова Е.Н. 327
ФОРМИРОВАНИЕ ОСОЗНАННОГО РЕШЕНИЯ ТЕКСТОВЫХ ЗАДАЧ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ ПОСРЕДСТВОМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НЕСТАНДАРТНЫХ ЗАДАЧ
Рахимбекова Р.О. 330
МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА STEM-ОҚЫТУ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУ МҮМКІНДІКТЕРІ
Рейш Е. А.,Штробель О. И. 332
АДАПТИВНЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПЛАТФОРМЫ НА ОСНОВЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК СРЕДСТВО ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ ОБУЧЕНИЯ МЕДИАСРЕДЫ: РИСКИ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ
Рысбекова Г. О., Айтжанова М.Т. 335
БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУДАҒЫ «ШЕШЕНДІК ӨНЕР» КУРСЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ ЖӘНЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ҚОЛДАНУ МҮМКІНДІКТЕРІ
Сагиева К. Р. 339
БИОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ ТИІМДІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІ
Сагимбекова М. М., Кажыкаримова Н. Ж. 342
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНЕН БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТРЕНДТЕР
Садвакасова К. К., Кордабаева А. А. 345
ЖҰППЕН ЖҰМЫС-БЕЛСЕНДІ САБАҚ КЕПІЛІ: LESSON STUDY ТӘЖІРИБЕСІНЕН
Садыканова Б. Ж. 347
БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТИІМДІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕЛЕР

Сайлау Ә. Ж. 350
ОҚЫТУДЫҢ ҮШӨЛШЕМДІ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІ ТЕХНОЛОГИЯСЫ: 5-СЫНЫП ИНФОРМАТИКАСЫНДА «АҚПАРАТТЫ КОДТАУ ЖӘНЕ ШИФРЛАУ» ТАҚЫРЫБЫН ОҚЫТУ ТӘЖІРИБЕСІ
Сапарбай Г. Т. 353
ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ӘРТҮРЛІ ДЕҢГЕЙДЕГІ БІЛІМ АЛУШЫЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ
Сатмолдина Г. Н. 357
БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ
Сейдалиев Б. Ж., Алдабаев Б. Ж. 359
МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҮМКІНДІКТЕРІН ҚОЛДАНУ
Сәдіслам Д. Ғ. 362
ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА STEM ТӘСІЛІН ҚОЛДАНУ: PISA ЗЕРТТЕУЛЕРІ АЯСЫНДА БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ
Сейткалиева М.Ж., 365
«САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ» (LS) ТӘСІЛІНДЕ МӘСЕЛЕНІ АНЫҚТАУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ
Смагулова А. Ж., Искаков С. А 368
ШАҒЫН ЖИНАҚТЫ МЕКТЕПТІҢ БІРІКТІРІЛГЕН СЫНЫПТАРЫНДА ГЕОМЕТРИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ
Смахова Г. А. 371
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН МӘТІНДЕР АРҚЫЛЫ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ, ҚҰНДЫЛЫҚҚА ТӘРБИЕЛЕУ
Смирнова А.Р., Спасибенко О.Н. 373
АДАПТАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С РАССТРОЙСТВОМ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
Сулейменова М. А. 375
ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ ПРИЕМОВ ОБУЧЕНИЯ НАУРОКАХ РУССКОГОЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ
Сураубай Гулжан 377
ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫҢ ЖЕТІСТІККЕ ЖЕТУ ТРАЕКТОРИЯСЫ: ТАЛДАУ, ЖҮЙЕЛІ ДАЙЫНДЫҚ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ШЕШІМДЕР
Тажибаева Д.А 379
МОБИЛОГРАФИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ОТКРЫТОГО ИМИДЖА ШКОЛЫ В ЦИФРОВОЙ СРЕДЕ
Тайжанова Қ. Б. 381
САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУДЕ A,B,C ДЕҢГЕЙІНДЕГІ ОҚУШЫЛАРДЫ ҚАЛАЙ БАҚЫЛАУҒА БОЛАДЫ ?
Таныгин А.В. 383
ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫЙ ПОДХОД НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ КАК УСЛОВИЕ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ
Тарасова М.А 385
ГЕЙМИФИКАЦИЯ И ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ – ПУТЬ К ЗНАНИЯМ ЧЕРЕЗ ИГР
Тауекелова Т.М. 388
8-СЫНЫПТА БЕЙОРГАНИКАЛЫҚ ҚОСЫЛЫСТАРДЫҢ ЖІКТЕЛУІН ОҚЫТУДА БЕЛСЕНДІ ЖӘНЕ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Текебаева А. Т. 390
БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ БІЛІМ САПАСЫН БАСҚАРУДЫҢ ЗАМАНАУИ МОДЕЛЬДЕРІ
Тилемисов Д.А., Жангожина Г.М. 393
ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ АРТТЫРАТЫН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ
Тлегенова М. Т. 396
ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА КӨЛЕМДІ МӘТІНДІ МЕҢГЕРТУДІ ЖЕҢІЛДЕТУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛЫ: КОМИКС ЖАСАУ ТӘЖІРИБЕСІ
Толеубаев Ж.Б. 398
ЭСТРАДАЛЫҚ ӘНДІ ОҚЫТУҒА КОМПЬЮТЕРЛІК БАҒДАРЛАМАЛАР МЕН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫН ЕНГІЗУ ТӘЖІРИБЕСІ
Туленбаева Б. А. 403
ЕСТУ ҚАБІЛЕТІ НАШАР БАЛАЛАРДЫ ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ЖӘНЕ СУРДОПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕКСЕРУДІҢ ЕРЕКШЕЛІГІ
Тумарбаева М.З. 406
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҚАЗАҚ ТІЛІН САПАЛЫ МЕҢГЕРТУДЕГІ ЖАТТЫҒУЛАР ЖҮЙЕСІ
Туранова М.А 408
ШӘКӘРІМТАНУ – ҰЛТТЫ ТАНУ
Тусенова А.Н. 410
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ РӨЛІ
Тусипханов А. А. 412
БІЛІМ БЕРУ НӘТИЖЕЛЕРІ ТӨМЕН БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ ҚОЛДАУ
Тускеева А. М. 414
ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ОЙЫН ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ
Умбетова Т.Е., Еркинова Ж.Е. 416
АБАЙ ХОРЫ – ДӘСТҮР ЖАЛҒАСТЫҒЫ МЕН ТАҒЫЛЫМ ТҰҒЫРЫ
Уралбаева К. Р. 419
ХИМИЯ САБАҒЫНДА ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДАҒЫ МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ТҮРЛЕРІ
Хайнел Кулаш 421
БИОЛОГИЯ ПӘНІНДЕ БЕЛСЕНДІ ЖӘНЕ ИНТЕРАКТИВТІ ОҚЫТУ ТӘСІЛДЕРІН ПАЙДАЛАНУ
Халимова М. М,. Бекпаева А О 424
БІЛІМ БЕРУДЕ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛ: АРАЛАС ОҚЫТУ
Хамзина Ж.У. 426
МЕКТЕПІШІЛІК БАҚЫЛАУ ЖҮЙЕСІ АРҚЫЛЫ БІЛІМ САПАСЫН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ
Хасенова А. Б. 429
БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ КЕРІ БАЙЛАНЫС МӘДЕНИЕТІ: ОҚУШЫ МЕН МҰҒАЛІМ АРАСЫНДАҒЫ СЫНДАРЛЫ ДИАЛОГ
Хасенова Р. Б., Акишева Г.С. 431
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА АЙТЫЛЫМ СТРАТЕГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМЫТУ
Хасенова М.А. 433
МУЗЫКА САБАҒЫН ЦИФРЛЫҚ РЕСУРСТАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Хиса Назгуль 435
БАҒАЛАУДАН БАСҚАРУҒА
Ходко Т.В., Жуковская Н.Ю. 437
СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД ШКОЛЫ-ЛИЦЕЯ № 53 ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ОСОЗНАННОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ
Хотенова Т.А., Голубева В.С. 440
УПРАВЛЕНИЕ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ЧЕРЕЗ СИСТЕМНУЮ МОДЕЛЬ ВНЕДРЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ОПЫТ МЕТОДИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ
Хотенова Т.А. 442
КОНТЕКСТНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В УРОКИ ИНФОРМАТИКИ: ОТ АБСТРАКТНЫХ АЛГОРИТМОВ К РАБОТАЮЩИМ ПРОТОТИПАМ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ
Хуатбек Ж., Жусупбекова С. И. 444
МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ӨСУІ-САПАЛЫ БІЛІМ КЕПІЛІ
Черткова О.Ю. 446
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ ЧЕРЕЗ ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫЕ ЗАДАНИЯ И ЦИФРОВЫЕ РЕСУРСЫ.
Чикалова П.С. 449
ИНКЛЮЗИВНЫЕ ПРАКТИКИ И КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ: АВТОРСКАЯ ЦИФРОВАЯ РАЗРАБОТКА ORNEKMIND КАК ИННОВАЦИОННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПРОДУК
Чистякова Г.Н. 451
ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ РАБОТА ПО ФОРМИРОВАНИЮ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ
Шакеткенова А. А. 456
ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЗМА ОБУЧАЮЩИХСЯ ЧЕРЕЗ ВНЕУРОЧНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
Шармуханбетова Ж. А. 457
ТАРИХ ПӘНІНДЕ ОҚУ СӘТСІЗДІГІНІҢ АЛДЫН АЛУ
Шилина Н. А. 460
ДИАГНОСТИКА МУЗЫКАЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ КАК ОСНОВА ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ
Шмидт Е.В. 462
ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ
Шокен Г. А. 465
АУЫЛ МЕКТЕБІНДЕ БИОЛОГИЯ ПӘНІН ТӘЖІРИБЕЛІК БАҒЫТТА ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІГІН АРТТЫРУ
Шымырбаева Б. Ш. 467
ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ БАҒАЛАУ – БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ
Эльсиева С.П., Лунёва А.П. 468
ЭФФЕКТИВНЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРАКТИКИ, НАПРАВЛЕННЫЕ НА ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ У ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ
Аскарбаева А. Б. 470
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІҢ РӨЛІ
Бекбенбетова Г.К. 473

ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС – ЖАЛПЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ
Кабдымананова А.Н. 476
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

УДК 37.014
ББК 74.00
К30

Абдикерова Б.Х., Мукашева Г.Г, Суртубаева Д.А., Сартаева Ж. А., Шаматаев Г. Б., Байбусинов Е. А., Тулепбекова С.К., Сулейманова Г.О., Тукбаева З.И., А

Качество образования: современные подходы, инструменты и результаты

ISBN 978-601-7592-36-3

***